

SYNOPSIS THEOLOGIAE MORALIS
ET PASTORALIS,

Au mentem S. Thomae et S. Alphonsi,
Hodiernis moribus accommodata.

T. 1. — De Pœnitentiâ, Matrimonio et Ordine.

|

Jus proprietatis auctor sibi vindicat.

INCARNATÆ SAPIENTIÆ,

QUÆ ATTINGIT A FINE

USQUE AD FINEM FORTITER,

ET DISPONIT OMNIA SUAVITER,

VIRGINIOUE IMMACULATÆ,

SEDI SAPIENTIÆ,

HOC OPUS DEDICAVI.

“ Deus patrum meorum, et Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo, et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturæ quæ a te facta est; ut disponat orbem terrarum in *æquitate et iustitiâ*, et in directione cordis iudicium judicet : da mihi *sedem tuarum assistentem sapientiam* et noli me reprobare a pueris tuis, quoniam *servus tuus sum ego, et filius ancillæ tuæ*; homo infirmus, et exigui temporis, et *minor ad intellectum iudicii et legum.* ”

(Sap. IX, 1-6.)

“ Sedes Sapientiæ, ora pro nobis. ’

SYNOPSIS THEOLOGIÆ MORALIS
ET PASTORALIS

AD MENTEM S. THOMÆ ET S. ALPHONSI
'HODIERNIS MORIBUS ACCOMMODATA.

TOMUS PRIMUS

De Pœnitentiâ,
De ffâtrimonio et Ortitne,
Auctore Ad. TANQUEREY

EDITIO SEPTIMA.

Typis Societatis Sancti Joannis Evangelistæ
DESCLIË et SOCI
ROMÆ — TORNACI (Belg.) — PARISIIS
1920

Quinta editio Synopsis Theologiæ Dogmaticæ et Moralis, auctore
Ad. TanQUEREY.

Nihil obstat.
A. BERRUÉ.

Imprimatur :
Parisiis, die 6a Aprilis 1919.
t LEO-ADOLPHUS CARD. AMETTE
Arch. Paris.

Nihil obstat.
V. Canhxeau Can., Cens, libr

Imprimatur.
Ioniaci, die 14 Augusti 1919.
t A. M. Epus Tornacn.

APPROBATIO EMINENTISSIMI

Francisci Garùinalis Hicharfi,

ARCHIEPISCOPI PARISIENSIS.

Quantum prosit ad rectam clericorum in scientiis theologicis institutionem doctrina e purissimis fontibus hausta, clarâ et scientificâ methodo exposita, et simul nostri temporis necessitatibus moribusque accommodata neminem latere potest. His porro dotibus pollet, prout Nobis relatum ac probe compertum est, opus cui titulus *Synopsis Theologiis Dogmatica et Moralis*, in quinque volumina distributum, quibus mox sextum et ultimum addetur, quod conscripsit *D. Tanquerey*, e presbyteris Sodalitatis Sancti Sulpitii, theologiæ professor in Nostro Seminario. In hoc enim opere diligentius excussa sunt Sacræ Scripturæ loca, juxta votum *Leonis A'III*, qui valde exoptat ut “divinæ Scripturæ usus in universam theologiæ influat disciplinam ejusque prope sit anima”¹; nec Patrum aut Conciliorum, quippe quæ et ipsa veritates revelatas contineant, testimonia neglecta sunt. Et quia, juxta præceptum Apostoli, Christi minister oportet *potens sit exhortari in doctrinâ sanâ et eos qui contradicunt arguere*, contradictores inducit auctor, contradictores, dico, nostri præsertim temporis, quos præcipue interest hodie confutari, eorumque argumenta, ex ipsis eorum libris plerumque deprompta, quam trita sint, licet novis forsan conceptibus et verbis involuta, patefacit, quam debilia sint, demonstrat.

Ad rem vero moralem quod attinet, præcipuam auctor dat operam, ut, juxta ipsius Domini verba, *proferat de thesauro suo nova et vetera : vetera*, nimirum ipsa principia, quæ ab æterno sunt, et quæ, dum cetera fluxa moventur, immota manent; *nova*, nimirum novas explanationes novasque conclusiones, quibus novas actuum, contrarius, jurium officiorumve formas, quæ in dies hodiernis temporibus multiplicantur, explicat, judicat, indeque orta quæsitæ solvit. Sic

* Encycl. *Providentissimus*, De Scripturâ sacrâ, 19 nov. 1893, § *Illud autem maximi*.

de jure proprietatis, contra hodiernos ejus osores, de conditione opificum modisque eam in melius adducendi, de novissimis circa operariorum laborem contradlibus, multa diserte et opportune disserit audior.

Unde non tantum Nobis gratum est, quod hoc opus, jam in multis Ecclesiæ catholicae partibus divulgatum, etiam in Nostro Seminario alumni præ manibus ad usum scholarum habent, sed etiam illud toti nostræ diœcesis clero enixe commendamus.

Datum Parisiis, die 18 Februarii 1905.

‡ p Fr a n c i s c u s C a r d . RICHARD,
ARCHIEP. PARISIENbIS.

In hâc novâ editione ea praesertim immutavimus quæ ex *Codice juris canonici* emendanda erant. Si in decursu operis benigni lectores quædam animadverterint adhuc reformanda, ea nobis manifestare non dubitent, ut eadem sedulo corrigere valeamus.

Issiaci, prope Parisios, in festo Purificationis B. Mariae Virginis 1920.

Ad . T a n q u e r e y .

Inûej rerum
ANALYTICUS.

Elenchus auctorum sæpius allegatorum xviii.

De Paenitentiâ.

Objeftuin et divisio *Traflatiis*..... i

Pr /ENOtanda de Virtute Pænitientiæ — — — — 2

 Genuina pænitientiæ notio.....2

 Controversia de natura hujus virtutis — — — — 5

 Falsa protestandum notio.....6

 De pænitientiæ necessitate.....8

 Quandonam præceptum pænitientiæ obliget n

De .Sacramento Paenitenttae.

PARS PRIOR DOGMATICA.

Pr æ n o t a n d a 14

 Sacramenti Pænitientiæ n< tio..... 14

 Hujus partis divisio.....14

CAPUT I. — De potestate clavium Ecclesiæ collatâ.

Art. I. De ipsa potestate clavium, quatenus veri: fuit

 Ecclesiæ c o l l a t a16

 Status quæstionis.....16

 Thesis Scriptura probatur..... 19

 Solvuntur difficultates..... 26

 Thesis traditione probatur.....29

 Appendix de pœnitientiali disciplina.....41

Art. II. De ministro potestatis clavium • 47

 § I. De potestate ordinis ad remittenda peccata . . . 48

 Thesis..... . 48

 Solvuntur difficultates..... . 50

 §II. De potestatejurisdiflionis . . . • . 53

 Status quæstionis..... • . 53

Theol Mor. t. —

Thesis.	54
Corollaria .	

CAPUT II. De Pænitentis actibus.

Ar t . I. De c o n f e s s i o n e p e c c a t o r u m — — — —	
Status quaestionis	58
<i>Confessio Sacramentalis estjure divino necessaria</i> .	6f
Thesis infertur ex Scriptura	62
Ex testimoniis quatuor priorum sæculorum .	66
E factis et testimoniis a sæc. V ^o ad XII un [†]	
<i>Confessio secreta ab initio in usufuit</i>	
Confessionis utilitas ratione ostenditur .	79
Ar t . II. De c o n t r i t i o n e	82
Doétrina Tridentina.....	
£ I. <i>Natura et necessitas contritionis</i> — — — —	
§ II <i>Efficacia contritionis cum aut sine absolutione</i> .	S6
Efficacia contritionis perfectæ.....	
Notio et sufficientia attritionis.....	93
Attritio est verus et utilis dolor ad gratiam præparans	97
Ar t . III. De S a t i s f a c t i o n e	100
Doétrina Tridentina.....	100
Errores	
Post remissa peccata, plerumque remanet luenda poena	
temporalis	10J
Opera satisfaCloria.....	105
Pænitentes absolvi possunt antequam satisfactionem sa	
cramentalem impleverint	106

CAPUT III. — De ipso Sacramento Pænitentiaë.

Ar t . I. De e x i s t e n t i a S a c r a m e n t i P æ n i t e n t i æ .	109
Doélrina Tridentina.....	109
Ritus quo exercetur potestas clavium est verum Sacra	
mentum, a Baptismo distinctum — — — —	110
Ar t . II. De e l e m e n t i s c o n s t i t u t i v i s h u j u s S a c r a m e n t i	
§ I. <i>De materià Sacramenti Pienitentice</i>	
Status quætionis	
Tres pænitentisaétus sunt materia Sacramenti Pænitentiaë	
§ II. <i>De forma Sacramenti Pænitcntiæ</i>	116
Conspeétus historicus	
De requisitis ad validitatem et liceitatem	
De forma conditionatà	124
Ar t . III. De e f f e c t i b u s S a c r a m e n t i P æ n i t e n t i æ .	127
§ I. <i>De remissione peccatorum mortalium</i> . * .	128

INDEX RERUM ANALYTICUS.

§ II. <i>De remissione pence peccato débitez</i>130
§ III. <i>De meritorum reviviscentia</i>	13f
Scholion De remissione peccati venialis.134
Conclusio : Comparatio inter virtutem et Sacramentum Pænitiæ.....	jj6

PARS ALTERA MORALIS.

CAPUT I. — De Pænitentis officiis.

Ar i. I. De C o n t r i t i o n e	r4l
¶ I. <i>De dotibus Contritionis</i>	141
Scholion : De sacramento Pænitiæ valido et informi.	151
De Contritione in ordine ad Sacramentum152
› II. <i>De dotibus propositi</i>	155
De proposito quoad mortalia.....	155
De proposito venialia vitandi.....	158
Ar t. II. De C o n f e s s i o n e	160
§ I. <i>De praapto confessionis</i>	160
De divino præcepto.....	160
De præcepto ecclesiastico.....	i6r
De dotibus confessionis.....	164
§ II. <i>De integritate confessionis</i>	166
Utrum hæc integritas sit necessaria?166
Utrum hæc integritas se extendat ad speciem peccato- rum?	175
ad numerum peccatorum?.....	178
ad circumstantias eorum?.....	180
ad peccata dubia?.....	184
De mendacio et aliis defectibus integritati contrariis	187
§ III. <i>IV causis ab integritate materiali excusantibus</i>	189
De impotentia physica.....	<9°
De impotentia morali.....	193
Quid de exquisitione nominis complicitis?	197
§ IV. <i>De mediis ad integritatem confessionis procurandam</i>	198
Quid de examine conscientiae?.....	198
Quid de iteratione confessionum et de confessione ge- nerali	203
Ar t. III. De S a t i s f a c t i o n e	21i
Prænotanda de notione el speciebus Satisfactionis.	211
§ I. <i>De obligatione poenitentiam imponendi</i>211
Existencia, gravitas et tempus hujus obligationis211
§ 11. <i>Zλ qualitatibus Sacramentalis panitentia</i>214
Ea debet esse salutaris et proportionala gravitati crimi- num, quantitati pænæ et facultati pænitentium	214

INDEX RERUM ANALYTIGUS.

Causae minuendi pænitentiam.....	218
Praélica corollaria.....	218
§ III. <i>De commutatione pænitentia</i>	222
§ IV. <i>De adimplentione pæniteniæ</i>	222
Utrum et quomodo sit adimplenda?	
CAPUT II. — De Confessario.	
Art. I. De potestate in confessario requisita	22g
Praenotanda de potestate ordinis et jurisdictionis .	229
§ I. <i>De approbatione</i>	230
Quid sit? Utrum necessaria? Quomodo conferatur?	230
› II. <i>De jurisdictione ordinaria vel delegata</i>	234
Quinam habeant jurisdictionem ordinariam?	234
Quænam sint ejus proprietates? — — — —	
Quomodo ipsa acquiratur et amittatur? .	
Quid etiam de jurisdictione delegata? .	
§ III. <i>De jurisdictione quam Ecclesia supplet</i> .	242
In periculo mortis.....	242
In casu erroris communis.....	244
In casu jurisdictionis speculative probabilis .	245
§ IV. <i>De approbatione et jurisdictione Regularium</i> quoad extraneos et domesticos.....	247
Quoad absolutionem ipsorum Regularium .	25°
§ V. <i>De approbatione et jurisdictione</i> quoad Moniales Quid de earum Confessario ordinario et extraordinario et utriusque qualitatibus.....	SI
§ VI. <i>De Casuum reservatione</i>	
De potestate reservandi.....	
Quænam condiciones requirantur ad peccatum reser vandum.....	2^8
De præcipuis casibus reservatis tum Papalibus, tum Episcopalibus, tum etiam regularibus.	260
De absolutione a casibus reservatis Episcopo et Papæ Corollaria.....	
Art. II. De Officiis ministri.....	270
I. <i>De officiis ministri in genere</i>	270
De officiis ipsius ante confessionem.	
Quid de obligatione confessiones audiendi, ex justiti vel ex caritate?.....	
Quid de obligatione sese præparandi ad confessione audiendas, ex parte intellectus et voluntatis? .	274
De officiis ministri in confessione — — — —	
Judex, interroget.....	280
DoClor, doceat et moneat. — — — —	
Medicus, vulnera curet.....	288
Minister et judex, absolutionem det vel deneget vel diflera	

De officiis ministri post confessionem — — — —	295
De correptione defectionum seu errorum — — — —	295
De obligatione, subiectione, objectione et latione sigilli sacramentalis	298
De schedula confessionis.....	308
J5II. <i>De officiis confessorii quoad variam penitentium genera.</i>	310
De ratione agendi cum pueris, rudibus, semi-fatuis, mutis et surdis.....	310
De ratione agendi cum occasionariis, consuetudinariis et recidivis.....	314
De ratione agendi cum piis personis et moribundis .	329
De modo juvandi moribundos.....	338
§ III. <i>De abusibus vitandis in administrativae sacramenti Poenitentia</i>	342
<i>De</i> absolute complicitate et de poenis contra absolventes complices latis	342
De sollicitatione ad turpia.....	349

APPENDIX DE INDULGENTIIS.

Art. I. De Indulgentiis in genere	360
Quid et quot sint Indulgentiæ?.....	360
Habetne Ecclesia potestatem indulgentias concedendi?	363
Quinam in Ecclesia possunt concedere Indulgentias? .	373
De subiectione indulgentiarum.....	375
Quid de suspensione, translatione et cessatione Indulgentiarum?	379
Art. II. De Indulgentia jubilee	381
Art. III. De Indulgentiis in specie	389
Quænam sint regulæ ad discernendas veras Indulgentias ab apocryphis?.....	389
De Indulgentiâ in articulo mortis.....	391
De Indulgentiâ altaris privilegiatâ!.....	394
De Via Crucis, de Rosario, de Scapularibus necnon de heroico aëlu caritatis.....	395

DE MATRIMONIO.

Prænotanda : Notio et partitiones Matrimonii	405
Divisio tractatus de Matrimonio.....	407

CAPUT I.— De Matrimonio ut contractu.

Errores confutandi	409
Art. I. De NATURA MATRIMONIALIS CONTRACTUS	410
§ 1. <i>Matrimonium consistit in contractu stabili, non autem in unione libera et revocabili</i>	410

Probatu historice et philosophice — — — —	410
Confirmatur argumentis theologicis.	416
§11. <i>Contractus consistit essentialiter in consensu</i>	419
Quænam sint dotes consensûs matrimonialis?	420
Quid de consensu conditional©? — — — —	
Art. II. De proprietatibus Matrimonii .	429
§ I. <i>Unitas Matrimonii</i> — — — .	429
§ II. <i>Indissolubilitas Matrimonii</i>	437
An et quatenus Matrimonium sit indissolubile ex jure divino?.....	437
An et quatenus sit indissolubile ex jure naturali? .	445
In quibusnam casibus solvi possit Matrimonium?.	453
Quid de divortio civili?.....	465
Quid de separatione quoad torum et habitationem? .	474

CAPUT II. De Matrimonio ut Sacramento.

Art. I. De ipso Sacramento Matrimonii .	484
§ I. <i>De existe»tiâ Sacramenti Matrimonii</i>	484
An Matrimonium sit honestum?.....	494
An coelibatus sit præstantior statu Matrimonii?	495
§11. <i>De natura Sacramenti Matrimonii</i> — — — —	498
An Sacramentum matrimonii sit ipse contraétus Matri- monialis?	499
De ministro Sacramenti Matrimonii	502
De hujus materia et forma.....	
An Matrimonium apud infideles sil aliquando Sacra- mentum? 5<-y>.....	508
§ III. <i>De ejfe'clibits Sacramenti Matrimonii</i>	508
§ IV. <i>De potestate legesferendi circa Matrimonium</i> .	
Quænam sit potestas Ecclesiæ?.....	
Quænam sit potestas Status?.....	
De jure auétoritatis civilis in matrimonium infidelium .	5
Art. II. De Matrimonii celebratione	5
Sectio I. De præviis ad celebra yio vem Matrimonii.	
§ I. <i>De Sponsalibus</i>	5
Natura sponsalium .	
EfTectus sponsalium .	
Dissolutio sponsalium	
Ratio agendi circa sponsalia	529
§ II. <i>De examine Sponsorum.</i>	53
§ III. <i>De Bannis</i> .	535
Notio et obligatio Bannorum	535
Circumstantias seu modus promulg tionis Bannorum .	537
Dispensatio a Bannis.	
Obligatio revelandi impedimenta	

INDEX HERUM ANALYTICUS.

De matrimoniis conscientiae et morgana!icis .	545
§ IV. <i>De consensu parem inn</i>	546
“ V. <i>De dispositionibus ad licitam Matrimonii receptionem.</i>	548
Sectio IL De celebratione Matrimonii .	552
Quo ritu, quo tempore et in quo loco hæc fieri debeat?	553

CAPUT III. — De impedimentis Matrimonii

Art. I. De impedimentis prohibentibus	-557
De impedimento vetiti Ecclesiae.....	
De impedimento voti.....	589
De impedimento mixtæ religionis : proinde de Matri- moniiis mixtis.....	562
Art. II. De impedimentis dirimentibus	«572
§ I. <i>Pncnotanda de impedimentis dirimentibus in genere</i> .	572
Quid, ad quid et quot sint Impedimenta dirimentia? .	572
Quinam possint ea ferre?.....	575
Quinam ipsis subjiciantur?.....	575
Quænam causæ ab impedimentis dirimentibus excusent?	577
Num licet contrahere cum impedimento dubio? . . .	578
§ II. <i>De impedimentis quæ consensum afficiunt</i>	579
I. De amentia et ætate.....	579
II. De impedimento erroris.....	582
III. De impedimento conditionis servilis	584
IV. De impedimento vis et metus.....	584
§ III. <i>De impedimentis quæ afficiunt habilitatem contrahen- tium absolute</i>	588
I. De impedimento ligaminis.....	588
II. De impedimento voti.....	592
III. De impedimento ordinis.....	594
IV. <i>De impedimentis quæ habilitatem contrahentium rela- tive afficiunt</i>	596
I. De impedimento consanguinitatis.	59b
II. De impedimento cognationis spiritualis	612
III. De impedimento cognationis legalis	615
IV. De impedimento affinitatis	017
V. De impedimento publicæ honestatis	623
VI. De impedimento disparitatis cultus	627
λIII. De impedimento raptus.....	629
VIII. De impedimento criminis.....	632
§ V. <i>De impedimento clandestinitatis</i>	637
De forma secundum decretum <i>Tametsi</i> — — — —	637
De formâ novi juris secundum decretum <i>Ne temere</i> et <i>Codicem</i>	• 64.;

CAPUT IV. — De dispensationibus et revalidatione

Art. I. De dispensationibus Matrimonii — — — —	649
§ I. <i>Notio et species dispensationum</i>	649
§ II. <i>De auctore dispensationum</i>	652
De S. Pontifice et Congregationibus romanis. . . .	652
De Episcopis vniisque eorum facultatibus*	655
Facultates ex <i>Codice</i> concessæ.....	656
De Induitis olim concessis.....	657
£ III. <i>De causis dispensationum</i>	659
Principia generalia.....	659
Præcipuæ causæ dispensationum.....	668
§ IV. <i>De modo petendi dispensationes</i>	673
Ad quem spectet dispensationem petere?	673
A quo dispensatio obtineri debeat? — — — —	674
Formulæ ad petendas dispensationes — — — —	674
De iis quæ in libello supplici exprimi debent. . . .	677
De dispensationum vitiis et eorum sanatione	680
§ V. <i>De modo exsequendi dispensationes</i>	681
De præcipuis clausulis dispensationibus annexis	684
Art. II. De revalidatione Matrimonii — — — —	686
§ I. <i>De revalidatione in genere</i>	686
Quid agere debeat sacerdos advertens Matrimonium esse invalidum?.....	686
Quid conjuges putativi?.....	687
§ II. <i>De simplici revalidatione</i>	688
De revalidatione ob defectum consensûs. . . .	688
De revalidatione ob defectum formæ — — — —	689
De revalidatione ob aliud impedimentum	689
§ III. <i>De revalidatione Matrimonii per sanationem in ra-</i> <i>dice</i> — — — — — — — — — —	690

APPENDIX : De lege civili quoad Matrimonium.

Principia de modo agendi quoad leges civiles hac in re.	695
Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in Angliâ et Sta-	
tibus foederatis.....	697
Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in Gallia	707
Leges Italicæ de Matrimonio.....	714
Leges Germanicæ de Matrimonio.....	717

DE ORDINE.

Divisio Trælatûs.....	723
Art. I. De ministro Ordinis	723
Quisnam sit Episcopus proprius quoad Ordines?	724
<i>De regulis canonicis</i> quoad ordinationem per singulos gradus.....	725

Quoad interstitia 726
Quoad tempus et locum ordinationis - - - -	727
Quoad prævium examen - - - . .	727
Art. II. De subjecto ordinationis - - - -	728
<i>Prænotanda de requisitis ad validam et licitam ordina-</i>	
<i>tionem</i> 728	
<i>De vocatione ad statum clericalem</i>	729
Notio et necessitas	729
Signa divinæ vocationis.....	732
Obligatio clericalem vocationem sequendi . .	735
<i>De litteris dimissoriis et testimonialibus</i>	737
<i>De ætate ordinandorum</i>	738
<i>De titulo ordinationis</i>	738
<i>De obligationibus in ipsa ordinatione injunctis.</i> . .	741
Art. III. De irregularitatibus.....	742
Notio, species et subjeetum irregularitatis	742
De irregularitatibus ex defectu.....	743
De irregularitatibus ex delicto.....	744
De cessatione irregularitatum . - - - -	748

ELENCHUS AUCTORUM QUI IN HOC VOLUME SÆPIUS CITANTUR.

AHa et Decreta Concilii Plenarii Americæ Latinae, in Urbe celebrati A. D. 1899, Romæ, 1900.

Acta et Decreta S. Concil. recentiorum, Collectio Lacensis, Friburgi. Acta S. Sedis in Compendium opportune redacta, Romæ, ab an. 1865.

Aertnys, C. S. S. R., *Theologia Moralis, juxta doctrinam S. Alph. M. de Ligorio*, ed. 4^a, 'Fornaci, 1896; *Theologia Pastoralis*, ed. altera, Tornaci, 1893.

Aichner. Ep. Brixinensis, *Compendium Juris ecclesiastici ad usum cleri*, ed. 8^a, Brixinæ, 1895.

(A. d') Aies, *La théologie de Tertullien*, Paris, 1905.

Allègre, Le Code civil commenté à l'usage du Clergé, 8e éd., Paris, 1902.

(S.) Alphonsus Maria de Ligorio, Ecclesiæ Docteur, *Theologia Moralis*, ed. Heilig, Mechliniæ, 1845; *Praxis Confessarii; Homo Apostolicus* {Id. A.).

American Ecclesiastical Review (monthly), ed. by Rev. *H. J. Heliter*, New-York.

(L') Ami du Clergé, Revue de toutes les questions ecclésiastiques, Langres, 1879 sq.

Amort, *De origine, progressu, valore ac fructu Indulgentiarum*, 1735.

Analecta Juris Pontificii, Dissertations sur différents sujets du Droit Canonique, Liturgie et Théologie, Rome, 1855 et suiv.

(De) Angelis, *Prælectiones Juris Canonici*, Romæ, 1877-1887.

(D') Annibale Card., *Summula Theologia Moralis*, ed. 4^a, Romæ 1896; *In Constit. Apostolicæ Sedis Commentarii*, Prati, 1894.

(De) Augustinis, *de Penitentia*.

Ballerini-Palmieri, S. J., *Opus Theologicum Morale* absolvit et edidit D. Palmieri, 3^a ed., Prati, 1900.

Bangen. *Instructio practica de Sponsalibus et Matrimonio*, Monasterii, 1858.

Bargilliat, *Prælectiones Juris Canonici*, ed. 18 Parisiis, 1903.

Batiffol, *Études d'hist. et de thiol. positive*, 1re éd., Paris, 1904.

Baudry-Lacantinerie, *Précis du Droit Civil*, 1re éd., Paris, 1899.

(De) Becker, *De Sponsalibus et Matrimonio*, Bruxellis, 1896.

Benedictus XIV, *Breviarium*, Romæ, 1760-1761 ; *De Synodo diocetana*, Bassani, 1767; *Institutiones ecclesiasticae*, Romæ, 1750.

Berardi, *De Hæresibus et Occasionariis*, ed. 5^a, Faventia, 1897; *Praxis Confessoriorum*, ed. 2^a, Bononiæ, 1887.

Beringer, S. J., *Les Indulgences, leur nature et leur usage*, 2e éd., Paris, 1890.

Billot, S. J., *De Ecclesia Sacramentis*, Romæ, 1895,

Billuart, O. P., *Summa S. Thome? hodiernis Academiæ moribus accommodata*, Parisiis, 1872.

Bishop. *New Commentaries on Marriage, Divorce and Separation*, Chicago, 1891.

Boudinhon, sur l'histoire de la Pénitence, in *Revue d'histoire et de lilt, relig.*, tome II, 1897.

Bouquillon, *Theologia Moralis Fundamentalis*, 3 ed., 1902.

Bovon, *Morale chrétienne*, Lausanne, 1897.

Brahm, C. S. S. R., *Opusculum de Reticentia voluntaria peccatorum in confessione*, Bruxellis, 1900.

Branchereau, *De la vocation sacerdotale*, Paris, 1896.

Brillaud, *Traité Pratique des Empêchements et des Dispenses de Mariage*, 2e éd., Paris, 1884.

Browne, *Elements of the Law of Domestic relations*, Boston, 1890.

Bucceroni, S. J., *Institutiones Theologiæ Moralis*, Romæ, ed. 4ta 1900; *Enchiridion Morale*, Romæ, 1887; *Commentarii de Constit. Apostolicæ Sedis, Bened. XJP Sacramentum Pœnitentiæ, secundum omnes decisiones SS. RR. Congr.*, Romæ, 1890.

Cambier, *De divina institutione confessionis*, Lovanii, 1884.

Cangiamilla, *Sacra Embryologia, sive de officio sacerdotum, medicorum et aliorum circa ceteram parvulorum in utero existentium salutem*, Monachi, 1764.

(Le) Canoniste Contemporain, ou La discipline actuelle de l'Eglise, Paris, 1878 sq.

Capellmann, *Medicina Pastoralis*, ed. lat. 4., Aquisgrani, 1896.

(S.; Carolus Borromæus, *Acta Ecclesiæ Mediolanensis*, Lugduni, 1863.

Carrière, S. S., *Principes theologica majores de Matrimonio*, Parisiis, 1837.

Casey. *Notes on a history of auricular confession*, Philadelphia. 1899

Catechismus Concilii Tridentini, seu Catechismus Romanus, Tornati, 1890.

Ciolfi, *Directoire pratique du Jeune Confesseur*, trad, de l'italien par Mazoyer, Paris, 1899.

Collationes Brugenses, opus periodicum, Brugis, 1896-1902.

Collectanea Constitutionum. Decretorum, Indultorum ac Instructionum S. Sedis ad usum Societatis Missionum ad Exteros, Parisiis, 1880 (*ColleCl. Paris.*).

Collectanea A. Cong. de Propaganda Fide, seu Decreta, Instructiones, Rescripta pro Apostolicis Missionibus, ex tabulario ejusdem S. Cong. deprompta, Romæ, 1893 (*ColleCl. P. F.*).

Collet, *Tractatus de Pœnitentia*, af. Migne, *Theologia Cursus Completus*, t. XXII, Parisiis, 1840.

Concilii Plenarii Baltimorensis II Acta et Decreta, Baltimore, 1868.

Concilii Plenarii Baltimorensis III Acta et Decreta, Baltimore, 1886.

Corluy, *Spicilegium Dogmatico-biblicum*, Gandavi, 1884.

ELENCHUS AUCTORUM.

Corpus Juris Canonici Academicum, *emendatum* & *notis P. Lancel-
loti illustratum*, Coloniae, 1773-

Corradus Pyrrhus. *Praxis dispensationum apostolicarum*, 3^a ed.,
Venetiis, 1669; vel ap. Migne, Theol. Curs., XIX, col. 9 sq.

Decreta authentica C. S. *Rituum*. Romæ, 1898 sq.

Decreta authentica 5. *Cong. Indulgentiarum*, Romæ, 1883.

Decretales Gregorii IX, in Corpore Juris insertæ.

Decretum Gratiani, ibidem.

Denzinger, *Enchiridion Symbolorum et Definitionum quæ de rebus
fidei et morum a Concilio Ecumenicis et S. Pontificibus emanarunt*,
Wirceburgi, 1900.

Deshayes, *Questions pratiques de Droit et de J[uridique] sur le Mariage*,
Paris, 1898; *Nouvelle Méthode pratique pour la recherche des Empê-
chements de Consanguinité*, 2e éd., Paris, 1898.

Devas. *Studies of Family-Life*, London, 1886.

Drouin, O. P., *De Re Sacramentaria*, Venetiis, 178g.

Dubois, *Pratique du Zèle ecclésiastique*, Paris, anglise redditum
Zeal in the Work of the Ministry, New-York, 1882.

Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, Paris, 1906.

Elbel Bierbaum, O. S. B., *Theologia Moralis per modum Conferen-
tiarum, novis curis edidit Bierbaum, O. S. B.*, Paderbornæ, 1894.

Eschbach, C. S. Sp., *Disputationes Physiologico-Theologica*, ed.
altera, Romæ, 1901.

Esmein, *Le Mariage en droit canonique*, Paris, 1891.

Excerpta ex *Rituali Romano pro administratione Sacramentorum
ad commodiorem usum Missionariorum in Septentrionalibus America Fæde-
rate Provinciis*, Baltimoræ, 1884.

Fagnanus, *Jus Canonicum, sive Commentaria in libros Decreta-
rum*, Vesuntione, 1740.

Feije, *De Impedimentis et Dispensationibus matrimonialibus*, ed. 3^a
Lovanii, 1885.

Ferraris, *Prompta Bibliotheca canonica, juridica, moralis, etc.*, ed.
novissima operâ et studio Monachorum S. Benedicti, Parisiis,
1852-57.

Fonsegrive, *Mariage et Union libre*, Paris, 1904.

(S.) François de Sales, *Introduction à la Vie dévote*, Paris, 1879.

Frassinetti, *The New Parish Priest's Practical Manual*, transi
from the Italian by W. Hutch, 2nd ed., London, 1885.

Funk, *Zur altchristlichen Bussdisciplin*, Paderborn, 1897.

Gasparri, *Traflatus Canonici de Matrimonio*, ed. 2^a Parisiis,
1892; *Traflatus Canonici de Sacra Ordinatione*, Parisiis, 1893.

Gaume, *Manuel des Confesseurs*, 11e éd., Paris, 1850.

Génicot, S. J., *Theologicæ Moralis Institutiones*, ed. 3^a Lovanii, 1900.

Giraldi, *Expositio Juris Pontificii, juxta recentiore Ecclesiæ disci-
plinam*, Romæ, 1829.

Gousset Card., *Théologie Morale*, 9e éd., Paris, 185

Gury-Ballerini. S. J., *Compendium Theologiae Moralis ab auctore recognitum et .7. Ballerini adnotationibus locupletatum*, ed. Γ, Romæ, 1877.

Gury-Dumas, S. J., *Compendium Theol. Moralis P. Gary, multis correctionibus auctum ... ab Il. Dumas*, ed. § Lugduni, 1899.

Habert, *Theologia Dogmatica et Moralis*, t. VII, Parisiis, 1722; *Pratique du Sacrement de Pénitence*, Paris, 1748.

Haine, *Theologia Moralis Elementa ex S. Thoma aliisque probatis Doctoribus*, ed. γ', Romæ, 1899.

Hallier, *De sacris electionibus et ordinationibus, ex antiquo et novo Ecclesia usu*, ap. Migne, *Theol. Cursus*, XXIV, col. 139 sq.

Heiss, *De Matrimonio Tractatus quinque, usui Tenerabilis Cleri Americani accommodati*, Monachi, 1861.

(De) Herdt, *Sacra Liturgia Praxis*, ed-9a, Lovanii, 1894.

Hilarius a Sexten. *Tractatus Pastoralis de Sacramentis*, Moguntiae, 1895.

Hilgenfeld, *Die Ketzergeschichte des Urchristentums*, Leipzig, 1884.

Hogan, S. S., *Clerical Studies*, Boston, 1898, gallice redditum curâ Boudinhon, Paris, 1902 : *Les Etudes du Clergé*.

Icard, S. S., *Prælectiones Juris Canonici habita in Seminario S. Sulpitii*, Parisiis, 1886.

(P) Janet, *La Famille, Leçons de Philosophie Morale*, 15e éd., Paris, 1894.

Joder, *Formulaire matrimonial, guide pratique du Curé pour tout ce qui concerne le Sacrement de Mariage*, 4e éd., Paris, 1897.

Juenin, *De Pœnitentiâ*.

Kenrick, *Theologia Moralis*, 2a. 2- Mechliniæ, 1861.

Konings, C. SS. R., *Theologia Moralis*, ed. 71, Neo-Eboraci, 1888.

Labbeus, *Sacrosancta Concilia ad Regiam editionem exacta, curâ P. Labbei et Cossartii*, Parisiis, 1671.

Lacroix, S. J., *Theologia Moralis*, Venetiis, 1747.

Laurain, *De l'intervention des laïques, des diacres et des abbesses dans l'administration de la Pénitence*, Paris, 1897.

Laymann, S. J., *Theologia Moralis*, Lugduni, 1674.

Lea, *A history of auricular confession and indulgences*, Philadelphia et London, 1896.

Lehmkuhl, S. J., *Theologia Moralis*, ed. 9', Friburgi Brisgoviae, 1898.

Lemaire, *Le mariage civil*, Paris, 1904.

Leo XIII, Pont. Max., *Allocutiones, Epistola, aliaque Acta*, Brugis et Insulis, 1887 sq.

(S.) Leonardo da Porto Maurizio, *II Discorso Mistico Morale*, Modena, 1876.

Lépiciër, *Les Indulgences, leur origine, leur nature, leur développement*, Paris, 1903.

Loiseaux, *Traité Canonique et pratique du Jubilé*, Tournai, 1859.

Lucidi, *De Visitatione Sacrorum Liminum*, ed. 3^a auéla et emendata per *P.J. Schneider*, S. J., Romæ, 1883.

(De) Lugo Card., S. J., *Disputationes scholastica et Morales*, Parisiis, 1868-1869.

Mansella, *De Impedimentis matrimonii dirimentibus ac de processu judiciali in causis matrimonialibus*, Romæ, 1881.

Many, S. S., *De absolutione complicitis; De Sollicitatione*, ap. *Canoniste*, 1895; *De Sacra Ordinatione*, Paris, 1904.

Marc, C. SS. R., *Institutiones Morales Alphonsiana*, ed. ioa, Romæ, 1900.

(A. de) Margerie, *De la Famille, Leçons de Philosophie Morale*, 2^r édit., Paris, 1869.

Melata, *De indulgentiis*, Romæ, 1892.

Mœhler, *Symbolik*, opus galliee et anglice redditum.

Monsabré, O. P., *Confèrences sur le Mariage*, Carême 1887; *anglice transi*, cura *M. Hopper*, New-York, 1890.

Morino, C. M., *Theologia Moralis ad mentem S. Alphonst*, ed. § Taurini, 1899.

Morinus, C. Orat., *Commentarius historicus de disciplinâ in administratione sacram. Poenitentia*, Parisiis, 1651.

Müller, *Theologia Moralis*, ed. 7me Vindobonæ, 1894.

Nardi, *De Onanismo conjugali*, Tolosæ, 1876; hujus operis Excepta habes ap. *Billuart* (ed. Palmé), Appendices, p. 549-570.

Noldin, S. J., *Summa Theologia Moralis*, De Sacramentis, Oeniponte, 1901; De Sexto Præcepto et de Usu Matrimonii, ed. 2°, 1900.

Nouvelle Revue Théologique, (yV. *R. T'*), Tournai, 1869 sq.

Ojetti, S. J., *Synopsis Rerum Moralium et Juris Pontificii*, Romæ, 1899.

O Kane, *Notes on the Rubrics of the Roman Ritual*, fifth ed., Dublin.

Palmieri, S. J., *De Sacramento Panitentia*, Romæ, 1879; *De Matrimonio christiano*, 1880.

Pelle. *Le tribunal de la Pénitence devant la théologie et l'histoire*, Paris, Oudin, 1903.

Perrone, S. J., *De Matrimonio christiano libri tres*, Leodii, 1868.

Pesch, Prælectiones : *de Panitentiâ; de Matrimonio*.

Piat Montensis, *Praelefliones Juris Regularis*, Tournai, 1898.

Pignataro, *De disciplina panitentialipriorum Ecclesia suculorum*, Romæ, 1904.

Pisani, *Les nullités de mariage* (Letouzé, 1905.)

Planchard, *Dispenses Matrimoniales*, Angoulême, 1882.

Pratique progressive de la Confession, Paris, 1899.

Putzer, C. SS. R., *Commentarium in Facultates Apostoiicas, concinnatum ab A. Konings*, ed. 4^a curante *J. Putzer*, Neo-Eboraci, 1897.

Raccolta di Orazioni e Pie Opere, per le quali sono state concesse d'ii S. Pontefici le SS. Indulgenze, Roma, 1898.

Reiffenstuel, Q. M. S. *VJus canonicum universum*, Venetiis, 1755.

Reuter, S. J., *Neoconfessarius practice instructus*, Ratisbonæ, 1870.

Rituale Romanum, Tornaci, 1901.

Roskovany, *De Matrimonio in Eccl. Catholica*, Aug. Vind., Cyq-, *De Matrimoniis mixtis*, Pestini, 1870.

Rosset, *De Sacramento Matrimonii Traflatus dogmaticus, moralis, canonicus, liturgicus etjudiciarius*, S. Joannis Maunanæ et Parisiis, 189S'

Rota, *Enchiridion confessarii et judicis ecclesiastici, seu ratio compendiosa judicandi in utroque foro de abusu Sacr. Poenitentia*, Taurini, 1884.

Rousseau, *Renseignements pratiques sur la législation canonique du mariage*, Paris, 1905.

Sabetti, S. J., *Compendium Theologia- Moralis*, ed. 12', Neo-Eboraci et Ratisbonæ, 1896.

Salmanticenses, *Collegii Salmanticensis Cursus Theologice Moralis*, Venetiis, 1764.

San (de), *de Poenitentia*.

Sanchez, S. J., *De sancio Matrimonii sacramento disputati- num tomi tres*, Lugduni, 1669.

Santi, *Prcelecliones Juris Canonici*, ed. 2', Ratisbonæ, 1892.

Scavini, *Theologia Moralis universa, a J. A. Del Cecchio Rotis, Appendicibus aliisque quampluribus ad hodiernam fraxini aucla et illustrata*, ed. i\$a, Mediolani, 1896.

Schmalzgrüber, S. J., *Jus ecclesiasticum universum*, Romæ, 1843-1845.

Schneider, S. J., *Rescripta authentica S. Congr. Indulgentiis sacrisque Reliquiis preeposita, necnon Summaria Indulgentiarum*, Ratisbonæ, 1885.

Segneri, *Il Parroco, Il Conjessore, Il Penitente istruiti*, Torino, 1898.

Smith, *The Marriage Process in the United States*, New-York. 1893.

Sporer-B'crbaum, O. S. F., *Theologia Moralis, Decalogalis et saeramentalis*, Paderbornæ, 1901.

Stang, *Pastoral Theology*, Bruxelles et New-York, 1897.

Stoz, S. J., *Tribunal Poenitentie, seu libri duo, prior depanitente ut reo, posterior de confessario utjudice*, Dilingæ, 16S4.

Suarez, S. J., *Opera omnia, ed. nova ab André*, Parisiis, 1856 sq.

Surbled, *La Morale dans ses rapports avec la Médecine et PHygiène*, 3" éd., Paris, 1892.

Swete, *Penitential discipline in thefirst tree centuries*, in Journal of theological Studies, april 1903.

Téphany, *Traité des Dispenses Matrimoniales*, Paris, 1S75.

(S.) Thomas Aquinas, Doctor Angelicus, *Opera omnia jussu impenshque Leonis XIII F. VI. edita*, Romæ 18S2 sq.; *Opera omnia studio ac labore S. E. Prêtté éditata*, Parisiis, 1871 sq.

Timon David, *Traité de la Confession des Enfants et des feunés Gens*, 3e éd., Paris, 1875.

Tixeront, *La théologie anténicéenne*, Paris, 1905.

Turgeon, *Le Féminisme français*, Paris. 1902.

Vacandard, ap. *Revue du Clergé français*, t. XIV, XX, XXIV.

Vacant Mangenot, *Dictionnaire de Théologie Catholique*, Paris, 1899 et sq.

Vindiciæ Alphonsianæ, *sen Docloris Ecclesice S. Alphonsi M. de Ligorio doclrina moralis vindicata*, Romæ, 1873.

Viva, *Damnata Theses* ab Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VIII, necnon Jansenii, ed. 11^a, Patavii, 1727.

Watkins, *Holy Matrimony*, London, 1895.

Wernz, S. J., *Jus decretalium*, t. IV, *Jus matrimoniale*, Romæ, 1904.

Westermarck, *Origine du Mariage dans l'espece humaine*, Paris, Guillaumin, 1895.

Zelle, S. J., *La Confession d'après les Grands Aialires*, 3e éd., Paris, 1897-

Zitelli, *Apparatus Juris Ecclesiasticijuxta recentissimas SS. Urbis Congregationum resolutiones*, ed. 2^a Romæ, 1888; *De dispensationibus Matrimonialibus*, Romæ, 1887.

N. B. Quando citamus aliquem auctorem, quin mentio fiat Tractatûs, v. g. 5. *Alphons.* n. 675, intelligitur hic agi de Tractatu S. Alphonsi super eamdem materiam de quâ disserimus in hac parte nostræ *Synopsis*.

Objectum et divisio Tractatus

I. Objectum. Spiritualis vita, quæ in Baptismo confer-
tur, per Confirmationem roboratur, et in sacra Communionem
nutritur, per peccatum mortale amitti potest et aliquando
amittitur; reparatur autem per sacramentum *Pœnitentia*,
quod ideo merito vocatur sacramentum *reconciliationis*,
secunda post naufragium tabula peccatori oblata, et *baptismus*
laboriosus, qui nonnisi arduis laboribus nos a peccato mundat.

Pœnitentia est simul *actus*, *virtus* et *sacramentum*. Ali-
quem pœnitentiæ *actum* esse necessarium, post peccatum
commissum, recta ratio demonstrat. Injuria enim Deo
irrogata reparari debet; aliunde, transacto actu peccami-
noso gravi, homo remanet ab ultimo fine aversus, donec per
pœnitentiam a peccato liberetur. Quare, etiam ante insti-
tutum pœnitentiæ sacramentum, aliquis pœnitentiæ actus
requirebatur ad justificationem recuperandam per peccatum
mortale amissam¹.

Ad actus pœnitentiæ exercendos, infunditur in justifi-
catis, juxta communem sententiam, *virtus* pœnitentiæ quæ
nos inclinat ad detestationem et expiationem peccati.

Præterea Christus instituit *sacramentum*, quo, positis qui-
busdam pœnitentiæ actibus, et mediante sacerdotis absolu-
tione, remittuntur peccata post baptismum commissa.

¹ Ad rem *Tridentinum* (sess. XIV, cap. i) : “Fuit quidem Pœni-
tentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent,
quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria, illis
etiam qui Baptismi sacramento ablui petivissent, ut penesitatem abjecta
et emendatâ, tantam Dei offensionem cum peccati odio et pio animi
dolore detestarentur.”

2. Divisio. De hujusmodi sacramento agemus in hoc Tractatu, paucis tamen *praenotatis* de virtute pænitentiae.

Duæ erunt partes : in priori, quæ est præsertim *dogmatica*, exponemus *divinatu institutionem* et *naturam* sacramenti Pænitentiae; in *posteriori*, quæ *moralis* est, declarabimus *officiapænitentis* et *confessarii*; in *Appendice*, pauca trademus de *Indulgentiis*, quibus minuitur aut tollitur pcena temporalis peccato debita.

Pars dogmatica	De potestate clavium Ecclesiae concessa.	
	De actibus pænitentis ad exercitium hujus potestatis requisitis.	
	De ipso i	De materiâ et formâ.
Pars moralis	' sacramento	De effectibus.
	Pænitentis officia	Contritio.
		Confessio.
		Satisfactio.
	De	De ejus potestate.
	Confessario	De ejus officiis.

Appendix : de Indulgentiis.

PRÆNOTANDA DE VIRTUTE PÆNITENTIÆ.

Antequam de sacramento Pænitentiae agamus, pauca de virtute pænitentiae prænotanda sunt : i° de ejus *notione*, 2° de ejus *necessitate*. Nam, etiam post institutum sacramentum, necesse est aétus pænitentiae exercere sive intra, sive extra sacrum tribunal.

I. Genuina pænitentiae notio.†

3. i° Etymologica notio. Pænitentia, juxta plerosque antiquos auctores, derivatur a vocibus *poenam tenere*, ideoque designat actum quo poenam subimus ad satisfaciendum pro peccatis.

† *Thorn.*, 3 p., q. 85; *Suarez*, de Pænitent., disp. I et VII; *Marinus*, Commentar., in admin. Pænitentiae, lib. I.c. 1-2; *Billuart*, diss. II, *Billot*, De Pænit., th., 6; *L. de San*, de Pænit., P. 1, cap. 1-6; *Pesch*, n. 87 sq.

Verius autem recentiores dicunt pænitentiam originem ducere a *pcene*, seu *penitus*, et etymologice designare aliquid intimum, quod cor ipsum afficit

Apud profanos auctores, hæc vox tria præsertim significat : (a) interiorem *tædii* vel *displicentia* sensum ; ita apud *Ciceronem*, lib. de Seneétute, dicitur : “ Num igitur, si centesimum vixisset annum, cum suæ scncéiutis pæniteret?” (b) *dolorem* ob faélum antea admissum, sive bonum sive malum : “ Pænitere tunc dicere solemus, cum quæ ipsi fecimus aut quæ de nostra voluntate nostroque consilio faôta sunt, ea nobis post incipiunt displicere sententiamque in iis nostram demutamus”²; (c) *dolorem* conceptum de aliquo *crimine* seu deliôto ; “ Alexandrum regem videmus, ait Cicero ³, qui cum interemisset Clytum familiarem suum, vix a se manus abstinuit : tanta vis fuit pænitendi! ”

Hoc ultimo sensu auctores *sacri* sæpissime vocem *pænitentiam* usurpant, quatenus nempe significat *animi dolorem de peccato commisso*.

4. 20 Theologica notio. Pænitentia, cujus scopus est reparare injuriam per peccatum Deo irrogatam, definitur : *virtus supernaturalis et moralis, peccatorem inclinans ad detestationem proprii peccati, quatenus est offensa Dei, et ad firmum emendationis satisfaciionisque propositum*.

In quâ definitione quatuor præsertim includuntur : *natura, objectum, actus et subjectum* hujus virtutis.

(A; *Natura* pænitentia, quæ. est : (a) virtus *supernaturalis*. Speculative et in se dari posset *naturalis* habitus pænitentia. actibus repetitis acquisitus; sed de facto pænitentia in christianis *supernaturalis* esse debet : hi enim ad supernaturalem statum evecti sunt, ideoque nonnisi sub influxu gratiæ actualis, et ex motivo supernatural! revelatione cognito, pænitere possunt sicut oportet. Imo, juxta communioem sententiam, hæc virtus supernaturaliter infunditur, simul cum aliis virtutibus, eo ipso instanti quo anima justificatur.

¹ Cfr. *M. Rréal* et *A. Bailly*, Dictionnaire étymol. latin, Paris, 1898, p. 240.

Aulus Gellius. Noct, attic., I. XVII, c. I.

³ *Cicero*, in IV Tuscul. quæst.

(b) Et *moralis*, non autem *theologica* : non enim immediate versatur circa Deum, nec innititur uni e divinis attributis; sed versatur circa peccatum quatenus emendabile, ejusque motivum est honestas expiationis seu satisfadtionis Deo offenso exhibendæ.

(B) *ObjecSlum* duplex est : (a) objectum *materiale*, seu circa quod pænitentia versatur, est quodlibet *personale* peccatum, quatenus est divini juris læsivum, proindeque delendum et congrua satisfactione reparandum. Hinc non datur pænitentia *proprie dicia* de peccato *originali*, neque de peccatis *alienis* ; nam id solum potest *proprie* retraCtari quod fuit *propria* voluntate patratum. Sed pænitentia *late sumpta*, quatenus est peccati odium et detestatio, circa peccata aliena versari potest, cum ea odio prosequi teneamur. Quo sensu Christus pænitens fuit in quantum nostra peccata odio habuit et pro illis satisfecit.

(b) Objectum *formale* seu motivum hujus virtutis est honestas quæ in reparandâ offensa Deo illata invenitur. Hoc est motivum, ut ita dicam, *speciale* seu *propriam* pænitentiae. Potest tamen aétus detestationis peccati ex aliis motivis oriri, caritatis, gratitudinis, spei, timoris Dei, etc. quia peccatum hisce variis virtutibus opponitur.

(C) *Acias proprii* pænitentiae sunt *detestatio* et *dolor* peccati commissi, *propositum* non peccandi de cætero, ac *satisfacito* seu saltem *satisfaciendi voluntas*. *Lteriori sensu*, actus pænitentiae vocari possunt illi omnes atSlus quibus reparatur peccatum, v. g. oratio, jejunium, sui ipsius abnegatio aliique actus virtutum, quatenus ordinabiles sunt ad satisfaciendum pro peccato.

(D) *Subjeclum remotum* pænitentiae est quilibet homo peccati reus aut capax ; nam *aClus* pænitentiae proprie diétæ supponit quidem aétum peccati ; sed *habitus*, quo

' Horum atfluum genesis sic intelligi potest : quando primum peccator apprehendit peccatum commissum ut *malum*, voluntas illud abominatur ac detestatur, quia malum est; dein animadvertit hoc malum esse sibi *pratens*, in se vel in effectibus, et de eo dolet ; non potest autem sincere de peccato dolere, nisi firmiter illud *in posterum vitare* velit; et insuper, cum præteritum malum sit reparandum, jam sponte oritur *voluntas satisfaciendi*, ut infra declaratur.

homo promptus redditur ad dolendum de proprio peccato, inveniri potest in omnibus qui peccati sunt capaces, quippe qui prompti esse debent ad dolendum de peccato, si forte commissum fuerit.

Subjectum *proximum* est *voluntas*, quia odium peccati est actus quo *voluntas* a peccato avertitur; hic autem voluntatis actus supponit præviam *intellectus* cognitionem, quâ peccatum ut malum apprehenditur; insuper sæpe in appetitum sensibilem influit, ibi causando sensibilem dolorem seu tristitiam; sed voluntas manet sedes propria pænitentiae.

5. 3° Controversia de naturâ hujus virtutis. (A) Omnes theologi concedunt pænitentiam esse virtutem, sed quidam negarunt eam esse *specialem* virtutem. Pauci, ut *Guilielmus Antissiodorensis* et *F. Mayronus*, docuerunt peccata detestari non per specialem virtutem, sed per virtutem cui opponuntur, v. g. intemperantiam detestari per virtutem temperantiam». Alii, ut *Durandus*, dixerunt pænitentiam nihil aliud esse nisi caritatem, quatenus de peccato dolet prout est offensa Dei. Quidam, post *Cajetanum*, tenuerunt pænitentiam esse complexum trium virtutum, caritatis, quæ odit peccatum, religionis, quæ peccata confitendo Dei dominium agnoscit, justitiæ vindicative quæ satisfactionem præstat.

(B) Communiter tamen docent theologi, post S. *Thornam*, pænitentiam esse specialem virtutem. Etenim ibi est specialis virtus ubi occurrit actus laudabilis propter speciale motivum seu objectum formale elicitus; atqui actus pænitendi est certe actus laudabilis, cum tendat ad destructionem peccati præteriti, atque elicitur propter speciale motivum, quia videlicet peccatum est offensa Dei : hoc enim motivum ad omnia peccata sese extendit, ac differt a motivo aliarum virtutum, proindeque est motivum speciale. Ergo pænitentia est virtus specialis.

Hæc autem virtus ad *Justitiam commutativam* refertur, non quidem tanquam pars subjectiva, sed ut *pars potentialis* ; per eam siquidem peccator aliquo modo reparat

* Partes *subjeftiva* alicujus virtutis sunt veluti species in quas dividitur, seu partes quæ plene participant rationem illius virtutis; partes *potentiales*, seu adnexat, eæ sunt quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus, nec habent totam rationem hujus virtutis, sed solum aliquid de ejus perfectione. — Licet autem pænitentia sit species quædam justitiæ, aliquid participat aliarum virtutum, ut egregie declaratur a S. *Thomâ* (q. 85, a. 3, ad 4) : Pænitentia est cum *vide* passionis

injustitiam erga Deum commissam, non quidem ad perferam aequalitatem, sed meliori quo fieri potest modo. Quod sic declarat S. *Thomas* (3, q. 85, a. 3) : “ *Simpliciter justum* est inter æquales, eo quod justitia est aequalitas quædam... *Justum autem secundum quid* dicitur quod est inter illos quorum unus est sub potestate alterius, sicut servus sub domino, filius sub patre, uxor sub viro. Et tale justum consideratur in pænitiâ. Unde pænitens recurrit ad Deum cum emendationis proposito, sicut *servus* ad dominum, secundum illud 1 : “ Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri et sicut *Ji/iusaà* patrem, secundum illud 2 : “ Pater, peccavi in coelum et coram te”; sicut *uxor* ad virum, secundum illud 3 : “ Fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus”.

6. 40 Falsa Protestantium notio. (A) *Exponitur*. Hæc fluit ex modo quo concipiunt peccatum et justificationem. Cùm homo, juxta *Lutherum*, necessario peccet, pænitiâ proprie non consistit in mutatione voluntatis, quæ mala remanet, sed in mutatione sensûs {*sentiment'*) relate ad Deum; videlicet sensus terroris, agnito peccato incussus, mutatur in fidem seu fiduciam quâ quis credit propter Christum sibi condonari peccata, et ita justificatur.

Calvinus autem hanc notionem correxit, asserens pænitentiam esse vitæ novæ inceptionem ex fiduciâ ortam, seu “veram ad Deum vitæ nostræ conversionem, a sincero serioque Dei timore profectam, quæ carnis nostræ veterisque hominis mortificatione et spiritûs vivificatione constet” 4.

Ambo contendunt nullam satisfactionem Deo solvendam esse, cùm Christus pro nobis abundanter satisfecerit.

Moderni autem Protestantes, propius veritatem catholi-

Christi, per quam justificamur a peccatis, et cum *spe* veniæ, et cum odio vitiorum, quod pertinet ad *caritatem*. In quantum vero est virtus moralis, participat aliquid *prudentialia*, quæ est direefliva omnium virtutum; sed ex ipsa ratione justitiæ, non solum habet id quod justitiæ est, sed etiam ea quæ sunt *temperantia* et *fortitudinis*, in quantum scilicet abstinet ab eis quæ delectationem causant, quod ad temperantiam pertinet, et sustinet dura, quod pertinet ad fortitudinem.

¹ *Ps.* CXXII, 2. — ² *Luc.*, XV., 21. — ³ *Jerem.*, III, 1.

⁴ *Institut.*, 1. III, c. 3, n. 4.

cani accedentes, fatentur vitæ novæ inceptionem esse conditionem præviam ad justificationem, et veram pænitentiam compleéli humilem confessionem delicti coram Deo, horrorem peccati commissi, atque vitæ emendationem'.

7. (B) *Confutantur Lntherani. Poenitentia genuina et salutaris non solum est propositum novæ vitæ, sed etiam peccatorum commissorum detestatio.* Certum est.

(a) Quidquid enim dicatur de sensu etymologico vocabulorum *poenitentia*, vel μετανοια 2, certum est *usu biblico* vocabula hujusmodi non tantum simplicem consilii mutationem, sed etiam præcritæ vitæ detestationem, significare; sic v. g. dicebat pius *Job*³: “ Ideo insipienter locutus sum... idcirco ipse *me reprehendo*, et ago pænitentiam in favilla et cinere ”; iterum ait *Psalmista* 4: “ Sacrificium Deo spiritus *contribulatus*; cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies ”; nec aliter Prophetæ: “ Convertimini, et agite pænitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris... et facite vobis cor novum, et spiritum novum ” 5. Porro in his et similibus textibus, præter vitæ mutationem invenire est peccati detestationem; quid est enim *seipsum reprehendere*, cor *contritum* habere, *a peccatis pænitentiam agere*, etc. nisi vitam præteritam detestari? — Praeterea, 5. *Paulus* pænitentes Corinthios alloquens, explicite tristitiam commemorat ut veræ pænitentiam elementum⁶: “ Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pænitentiam... Quæ enim secundum Deum tristitia est, pænitentiam in salutem stabilem operatur ”.

(b) Consonat ipsa *ratio*: qui enim resipiscit, et vitam in

³ Cfr. *Bovon*, *Morale chrétienne*, Lausanne, 1897, t. I, p. 224-237.

⁴ Vox μετανοια (μετά, trans, νοῦ, mens) etymologice idem sonat ac transmentatio, seu mentis mutatio, sed ex usu loquendi apud auctores tum sacros tum profanos, tristitiam et dolorem de præterito etiam significat, ut constat ex Lexicis etiam a Protestantibus editis, *Schleusner*, *Robinson*, *Thayer*, etc. Cfr. *Marinus*, op. cit., lib. 1, c. 2. Idem dici potest de voce *pænitentiâ*; ex dictis enim supra, hoc vocabulum aliquando significat *displicentiam*; quod confirmatur ex his *Ovidii* versibus (l. 1 de Ponto, Eleg. I):

“ Pænitet: oh! si quid miserorum creditur ulli;
Pænitet, et facito *torqueor* ipse meo ”.

⁵ *Job*, XLII, 3 6. — ⁴ *Ps.* L, 19. — *sEzech.*, XVIII, 30 sq.

⁶ *II Cor.* VU, 9-10.

melius mutat, idcirco consilium revocat, quia priorem vitam malam esse intelligit; utquid enim novam duceret, nisi priorem æquitati contrariam esse videret? Atqui sicut amare bonum tenemur, ita et malum odisse, præsertim si fuerit a nobis commissum. Ergo pænitentia peccati detestationem importat. Aliunde reconciliatio cum personâ offensa plus requirit quam cessationem injuriæ; qui enim ab hominibus veniam petit, primum detestationem ac dolorem injuriæ prius illatæ manifestare debet, ut, hoc dolore mota, persona offensa injuriam condonare velit. Eodem igitur modo peccator sese cum Deo habere debet.

II. De pænitiæ necessitate.¹

8. i° Status quæstionis. Quæstio est de homine lapso seu peccatore, et de necessitate tum *medii* tum *precepti*. Illud autem necessarium est necessitate *medii*, quod est medium, et quidem necessarium, justificationis adque salutis, sine quo proinde, etiam inculpabiliter omisso, salus obtineri nequit; id necessarium est necessitate *frieccpli*, quod ita præscribitur, ut ejus ommissio, si culpabilis, sit peccatum, si autem inculpabilis, saluti non noceat. a) Jamvero omnes Catholici docent pænitentiam in genere, id est quamdam peccati detestationem ac retractationem, necessariam esse necessitate *medii*, posito peccato mortali; controvertitur tantum utrum requiratur formalis actus pænitiæ, an sufficiat virtualis, qualis continetur in actu caritatis perfectæ. *Scotistæ* tenent *virtualcm* actum pænitiæ sufficere; multi *Thomistæ* putant requiri actum *formalem*; *Suarez* autem distinguit, dicendo actum formalem *per se* requiri, quando quis de suis peccatis cogitat, sed *per accidens* remissionem peccati per actum *virtualcm* pænitiæ obtineri posse, quando quis, ex oblivione vel inconsideratione, de peccatis suis non cogitat; quam opinionem ut probabiliorē amplectimur.

b) *Thomista 2* negat esse speciale præceptum pænitendi,

*5. *Thom.*, 3 p., q. 86, a. 2; *Suarez*, disp. IX et XV; *Salman.*, disp. IV, dub. 2; disp. V, dub. 6; *Drouin*, q. 1, c. 3; *Palmieri*, th. 7; *de Augustinis*, th. n; *Sasse*, th. 6.

sTr. de Septem Sacram., q. 121.

ideoque impænitentiam esse speciale peccatum : textus enim Scripturæ, ait, intelligi debent de necessitate medi, quæ non est semper conjuncta cum præcepto : ita, v. g., gratia sanctificans, licet ad salutem necessaria, non cadit sub præcepto. Sed hæc opinio communiter a theologis rejicitur.

9. 20 *Thesis* . Supposito peccato mortali, certum est actum saltem virtutalem pænitentiae necessarium esse necessitate medi in praesenti rerum ordine; communiter tenetur eundem necessarium esse necessitate præcepti. Dixi: *posito peccato mortali*, quo nempe avertimur a Deo, fine ultimo; si peccatum sit veniale tantum, pænitentia, quamvis exoptabilis, necessaria non est ad salutem; *in pressenti ordine*, quia nonnulli theologi putant Deum posse, de potentia suâ absoluta, condonare peccatum et gratiam infundere absque ullo actu peccatoris; attentis autem suis attributis, præsertim sapientia, justitia et sanctitate, non potest.

(A) Quoad *necessitatem medi*, (a) *Script.* Id enim necessarium est necessitate medi quod ita cum fine conjunctum est, ut sine eo finis obtineri nequeat; atqui, posito peccato gravi, salus ita cum pænientiâ conjungitur, ut sine eâ haberi non possit, ut ex his et similibus testimoniis colligitur : “ Si pænitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam et ego pænitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei... si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, pænitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei ”¹; “ Si autem impius egerit pænitentiam ab omnibus peccatis suis... vita vivet et non morietur... si autem averterit se justus a justitia suâ, et fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? Omnes justitiae ejus, quas fecerat, non recordabuntur; in prævaricatione quâ prævaricatus est, et in peccato suo quod peccavit, in ipsis morietur ”². Xcc aliter in *Nov. Testamento* : “ Si pænitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis ”³; “ Pænitemini igitur, et convertimini, ut deleantur peccata vestra ”⁴, quasi diceretur : conditio necessaria ut deleantur

¹ *Jerem.*, XVIII, 5-10. ² *Ezcch.*, W III, 21-27. — ³ *Luc.*, XIII, 5.
⁴ *Alt.*, III, 19.

peccata vestra est quod pænitentiam agatis. Ergo, in præ-senti ordine, pænitentia cum remissione peccati jungitur sicut *medium* cum fine.

(b) *Tradit.* Ex *Tridentino* superius allegato : “ Fuit quidem pænitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinâssent, quovis tempore ad gratiam et justitiam assequendam necessaria ”. Ex quo sequitur pænitentiam necessariam esse necessitate medii, cum omni tempore, etiam antequam lex positiva condita fuisset, ad remissionem peccati requireretur.

fc) *Rat. theol.* Peccator salvari nequit nisi prius a Deo remissionem peccati sui impetraverit; atqui sine pænientiâ Deus peccata remittere nequit : *sapientia* enim vetat ne sibi reconciliet, nec in suam amicitiam recipiat quem a se voluntarie aversum, et in peccati amore obstinatum cognoscit : hoc enim nihil aliud esset nisi peccatum ipsum fovere et præmiari ; insuper *justitia* prohibet ne offensa remittatur sine aliqua reparatione; *sanctitas* ne sibi uniat aliquid impurum peccato adhuc adhærens. Jamvero qui graviter peccavit, etiam ex fragilitate, manet a Deo aversus, habitualiter saltem, usquedum pæniteat, neque offensam Deo irrogatam pro posse reparat, sed in eâ perseverat, et peccato adhærere pergit; ergo Deus peccatum remittere nequit, attentis suis attributis, nisi peccator per aôlum pænitiæ ad Deum sese convertat; ergo sine pænientiâ peccator salvari nequit.

10. (B) Quoad *necessitatem præcepti*. (a) *Script.* Textus allati rem jam demonstrant; Deus enim, necessitatem pænitiæ tam emphatice declarando, minandoque gravissimas pœnas impænitentibus, satis clare manifestat se velle ut omnes pænitentiam agere teneantur, l'ræterca, teste Scripturâ, qui pænitcre renuit, inobedientiæ convincitur, et quidem gravis, cum gravi puniatur poenâ : “ Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret,... ego quoque in interitu vestro ridebo ” Aliunde Christus sub forma præcepti pænitentiam prædicavit :
 * Exinde coepit Jesus prædicare et dicere : *Pænitentiam agite*; appropinquavit enim regnum coelorum ”². — Frustra

¹ *Prov.*, I, 24-33. — ² *Mat.*, IV, 17.

autem objicitur gratiam, licet ad salutem necessariam, non cadere sub speciali præcepto; gratia siquidem non est virtus, sed medium ad virtutem, idcoque non præcipitur dircélc; pænitentia autem specialis virtus est, ex dictis, proindeque sub præcepto cadit.

(b) *Rat.* Quisque tenetur, vi *j'ustitia:*, reparare injuriam alteri illatam; atqui homo, per peccatum mortale, gravem injuriam Deo irrogavit; ergo, ex præcepto justitiæ, ad hanc injuriam compensandam tenetur pænitentiam agendo. Accedit alia ratio: cuique præcipitur spiritualis salutis curam habere; atqui peccator animam suam salvare nequit, nisi de peccatis gravibus pæniteat; ergo vi *caritatis erga seipsum*, pænitentiam agere tenetur¹.

3° Quandonam præceptum pænitentiae obliget?

11. Imprimis præceptum pænitendi considerari potest ut *negativum* et *affirmativum*: quatenus *negativum*, prohibet ne quis in peccatis sibi complaceat; quo sensu obligat semper et pro semper; quatenus *affirmativum*, præcipit ut quis de peccatis commissis doleat, et tunc obligat tempore opportuno, tum *per se*, id est vi ipsius virtutis pænitentiae, tum *per accidens*, seu vi alius præcepti ad quod implendum quis tenetur.

(A) *Per se* (a) non obligat *statim* post peccatum commissum. Nam hujusmodi præceptum est *affirmativum*, ex diélis; atqui de naturâ præcepti affirmativi est ut non statim et pro semper obliget, sed determinato tempore, quando videlicet opportunitas se præbet. — l'ræterea, si statim obligaret, qui non statim pænitentiam ageret eo ipso peccaret et toties novum committeret peccatum quoties, hujus obligationis conscius, non pæniteret; atqui hoc adversatur communi *fidelium* sensui, qui de istis peccatis minime se accusant, et *confessariorum* qui de eis non interrogant.

12.(b) Obligat autem certe *articulo mortis*, aut etiam in valde probabili *periculo mortis* vel *perpetua amentia*: tunc enim quisque tenetur, ratione justitiæ erga Deum et caritatis erga seipsum, Deo reconciliari suæque saluti providere,

¹ Exinde infert 0'. *Thomas* (3 p., q. 84, a. 7, c. et ad i) pænitentiam esse jure *naturali* praescriptam: "Ex naturali enim ratione homo movetur ad pænitendum de malis quæ fecit, sed quod hoc vel illo modo pænitentiam agat, est ex institutione divinâ

DE PÆNITENTIA.

cum secus aut certo aut valde probabiliter aliud tempus opportunum non supersit.

(c) Probabilius etiam obligat *aliquoties in vita*. Ita communius contra *Durandum*, *Cajetanum*, *Vasques*, paucosque alios, qui contendunt non posse assignari tempus, intra quod obliget hoc præceptum extra mortis articulum. Xain dilatio nimia conversionis ab auctoribus sacris graviter reprehenditur : “ *Non tardes* converti ad Dominum, et *ne differas* de dic in diem : subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te”¹ ; “ *Secundum autem duritiam tuam et impenitens cor, thesaurizas tibi iram* in die ira. ” -. — Aliunde dilatio conversionis est *periculosa saluti*, quia in nova peccata facile inducit³, meritum de condigno impossibile reddit ac periculo damnationis exponit, si mors subito occurrat: est etiam *Deo injuriosa*, quum per longum tempus peccator ejus inimicus maneat, et usque ad mortem differat compensationem injuriæ Deo illatæ, ita contemnens Dei gratiam, quæ ad conversionem cum movet. Itaque voluntaria dilatio pænitentiae per *notabile* tempus est peccatum novum, scilicet peccatum impænitentiae,

13. Quale autem tempus sit *notabile* et sufficiens ad novum peccatum constituendum accurate definiri nequit. Dilatio *per plurimos annos* communiter ut notabile tempus consideratur, eo magis quia praecepto ecclesiastico, quod juris divini determinativum esse videtur, peccator tenetur semel saltem in anno confiteri peccata, ideoque pænitentiam agere.

Juxta *Laymann*¹ multosque alios, qui praecepto annuae confessionis satisfacit, pænitentiam ultra debitum tempus non differt, quia Ecclesia, tempus confessionis determinando tempus etiam pænitentiae videtur determinavisse. Et hæc sententia valde probabilis est, eo magis quia generatim Fideles non putant se novi peccati esse reos, nisi pænitentiam ultra annum distulerint.

Attamen 5. *Alphonsus* huic sententiae non omnino acquiescit,

¹ *Eccli.* V, 8-9. — ² *Hom.* 11, 4.5.

³ Rede enim ait 5. *Gregorius M.* (Moral, lib. XXV, cap. 9, ap. *Migne*, P. L., LXXVI, 334) : “ Peccatum namque quod pænitentia non diluit, ipso *suo pondere mox ad aliud trahit.* ” Cujus ratio est quia qui diu manet in statu peccati mortalis, iis efficacibus gratiis privatur, quæ necessariae sunt ad graves tentationes superandas. Cfr. 5. *Thom.*, i. 2., q. 109, a. 8.

⁴ De Sacr. Poenitent., c. 2, n. 6.

⁵ 5. *A 'phons.* lib. VI, n. 437, et *Homo Apostol.*, tr. XIV, n. 10.

sed putat *unum mensem* esse notabile tempus in pænitiæ dilatione, tum ob obligationem eliciendi aétum caritatis semel in mense, quam peccator adimplere non potest quin de peccatis doleat, — tum quia per totum annum existens in mortali vitare nequit periculum in alia peccata facile relabendi. Addit tamen, et hoc pro praxi notandum est, peccatores præsertim rudes, ab hoc peccato dilatae pænitiæ, ob inadvertentiam, ut plurimum, imo fere semper, excusari posse.

14. (B) *Per accidens* obligat quoties peccator ex alio præcepto tenetur statum gratiæ recuperare : (a) ad sacramenta ministranda, si sacerdos sit, vel ad sacramenta vivorum recipienda; (b) ad graves tentationes superandas, si peccator conscius sit se eisdem resistere non posse, nisi actum contritionis eliciat; (c) ad eliciendum caritatis actum erga Deum, si urgeat obligatio hoc præceptum adimplendi. — Præceptum autem sanctificandi festa et diem dominicam non importat obligationem aétum pænitiæ eliciendi, cum status gratiæ non requiratur ad diem Domini servandam.

Enixe igitur hortandi sunt peccatores ad cito pænitendum, non asserendo quidem dilationem pænitiæ esse novum peccatum mortale, sed ostendendo impænitentiam esse *peccatori periculosam* et *Deo injuriosam*, ut supra.

* Inter loca Scripturæ et Patrum quæ allegari possunt, hæc præsertim attendantur : *Proverb.*, I, 22-23; *Isa.*, I, 2-31; *Jerem.*, II, III, IV; XVIII, 5-17; *Ezech.*, XVIIII, 21-32; *Matt.*, III, 8-12; *Luc.*, XIIII, 2-5; *Ail.*, III, 19-26, etc.; — S. *Ambrosius*, De Pænitiâ. lib. II, ap. *Migne*, P. L., XVI, 495 sq.; S. *Augustinus*, sermo 20, ap. *Migne*, XXXVIII, 140-141 etc. — Cfr. *Bourdaloue*, Carême, sermon pour le Lundi de la 2e semaine, sur l'impénitence finale; *Massillon*, Carême sur l'Impén. finale; *Wise*, Sermons on Moral Subjects, On delay of repentance; *Newman*, Sermons to Mixed Congreg., Neglect of divine calls and warnings.

Pars prior dogmatica

Praenotanda.

i° Sacramenti Pænitentiae Notio. Ante Christi adventum Pænitentia non erat sacramentum; quo securius vero fideles peccatorum post baptismum commissorum remissionem consequerentur, Dominus pænitentiam ad dignitatem sacramenti erexit, Ecclesiae tradendo potestatem ministerialem peccata remittendi, atque determinando /uStus a peccatoribus praestandos ad veniam obtinendam.

Pænitentia, prout sacramentum, a theologis definiri solet : *Sacramentum Novæ Legis a Christo institutum, quo, perjuridicam sacerdotis absolutionem, homini contrito, confesso et satisfactionem promittenti, remittuntur peccata post baptismum commissa.*

Dicitur (a) *quo perjuridicam sacerdotis absolutionem*, ut sic declarantur/?r//z« hujus sacramenti, videlicet sacerdotis absolutio; *minister*, seu sacerdos; et *modus* quo ministratur, nempe judicialis forma; (b) *homini contrito*, etc., quibus verbis designantur tum *subjeftum*, tum subjecti *dispositiones*, contritio, confessio et votum satisfaciendi, quæ, juxta multos, sunt etiam *materia proxima* sacramenti; (c) *remittuntur peccata* etc., et ita exprimuntur non solum *effeßus* præcipuus, sed etiam *materia remota* sacramenti, videlicet omnia peccata, sive mortalia, sive venialia, post baptismum commissa. Quam definitionem ex dicendis legitimam esse constabit.

16. 2° Hujus partis divisio. In parte dogmaticâ hujus Tractatûs, *existentiam* seu divinam institutionem sacramenti Pænitentiae demonstrare intendimus, necnon ejus *naturam* declarare

Ad quod præstandum tria expendemus :

- I. *Potestatem clavium* Ecclesiæ concessam;
- II. *Aflus pænitentis* ad exercitium hujus potestatis requisitos ;
- III. *Naturam* sacramenti, prout ex his duobus inferri potest.

Ratio divisionis hæc est : juxta *Tridentinum*, Dominus sacramentum Pænitiæ tunc præcipue instituit quando potestatem remittendi peccata, quæ potestas clavium dicitur, apostolis contulit : hanc igitur exponere ante omnia necesse est. Quia vero hæc non exercetur nisi positis quibusdam pænitentis aétibus, nempe confessione, contritione et satisfactione, de iis postea agendum est. Cum autem ex potestate clavium et ex aéiibus pænitentis constituatur ipsum sacramentum, de eodem, per modum corollarii, disputare oportet, describendo ejus *materiam* et *formam* necnon *effectus*.*

* In hac novâ editione, partem dogmaticam recognovimus benigne coopérante *P. Callon*, theologia dogmatica professore in Seminario S. Sulpitii Parisiensi.

Caput 1

DE POTESTATE CLAVIUM ECCLESIAE COLLATA.

Duo expendemus : 1° *num* hæc potestas vere a Christo collata fuerit ; 2° *quinam ministri* eam exercere valeant.

Art. I. De ipsa potestate clavium, quatenus vere fuit Ecclesiæ collata.

Status quæstionis. *Natura hujus potestatis declaratur.* (A; Potestas clavium, prout hic sumitur, est potestas judicandi de statu conscientiae interno, seu potestas *remittendi ac retinendi peccata*, non solum in foro externo coram Ecclesiâ, sed etiam in *Joro interno coram Deo*; ideoque est potestas regendi fidelium conscientiam ejusque interiores relationes relate ad Deum immutandi.

Duplex est : (a) potestas novas statuendi obligationes quas implere debeat pænîtens ut a suis peccatis liberetur, seu potestas poenas imponendi; (b) potestas debita spiritualia solvendi coram Deo, seu remittendi peccata.

(B) Quæ quidem potestas est : (a) *supernaturalis*, ab ipso Deo *delegata*, qui solus tanquam causa principalis peccata remittere valet; (b) in suo genere *suprema*, cùm sitquædam participatio divinæ potestatis; (c) vere *efficax*, id est, ligans aut liberans ipsam conscientiam, (d) Attamen *non est absoluta*, cùm eius exercitium et efficacia pendeat a certis conditionibus ab ipso Deo statutis, quas servare debeant tum minister tum pænîtens; (e) nec *infallibilis*, cùm Dei minister, etsi *aufioritative* de statu interno præ humanâ infirmitate errare valeat, Deus utique ratam habet in cælis ministri sententiam, sed tantum positis ponendis, seu impletis conditionibus requisitis ex parte ministri et ex parte pænitentis.

18. 2° *Errores*, Præter *Montanistas* et *Novatianos*, ceteros quibus mox suo loco agemus, *Protestantes* potestatem clavium diverso modo impugnaverunt. Illorum principium generale est justificationem, id est remissionem peccatorum, fieri *per fident* seu *fiduciant* (supra, n. 6).

a) *Lutherus* quidem diu anceps mansit, nunc agnoscens, tunc rejiciens hujusmodi sacramentum; (piam haesitationem imitati sunt ejus discipuli) Attamen absolutio, juxta ipsos, vim solum habet *declarandi*, non autem efficiendi peccatorum remissionem, (b) *Calvinus* aperte sacramenti existentiam negavit, docens Pœnitentiam non vere a Baptismo, vel *Baptismi memoria* distingui : juxta ipsum siquidem, per Baptismum non deletur peccatum, sed solum testimonium præbetur peccata fide remissa fuisse, seu potius non imputari. Accidit autem postea baptizatum terreri subsequentibus peccatis, et tunc juvat in ejus memoriam revocare Baptismum antea collatum, ut pignus justificationis pro totius vite cursu acceptum; quæ *baptismi memoria* nihil aliud est nisi *Pœnitentia*, quæ renovatur peccati displicentia novæque vitæ propositum (c) *Anglicani* agnoscunt a presbyteris absolvi posse tum moribundos tum publice communicaturos, imo utilitatem confessionis admittunt, non autem ejus necessitatem; d) *Ritualistic* præterea docent absolutionem

1 Hinc in Conf. *Augustana* (a. 12) legitur : “ De Pœnitentiâ docent, quod lapsis post Baptismum contingere possit remissio peccatorum, quocumque tempore cum convertuntur; et quod Ecclesia talibus redeuntibus ad pœnitentiam absolutionem impertiri debeat ”. (Apud *Schäpf*, *Creeds*, vol. III, p. 14). “ Absolutio proprie dici potest sacramentum Pœnitentiæ, ut etiam scholastici theologi eruditiores loquuntur ” {*Melanchthon*, *Apolog.*, art. 5). Cfr. *Pfisterer*, *Luthers Lehre von der Beichte*, Stuttgart, 1857.

2 “ Sic autem cogitandum est, quocumque baptizemur tempore, nos semel in omnem vitam ablui et purgari : itaque quoties lapsi fuerimus, repetenda erit Baptismi memoria, et hac armandus animus, ut de peccatorum remissione semper certus securusque sit; nam, etsi administratus præteritis visus sit, posterioribus tamen peccatis non est abolutus ” {*Calvinus*, *Instit.*, l. IV, c. 15}.

3 Ante communionem, hæc ab Anglicanis ministris dicuntur : “ Si in medio vestrum quis reperiatur cujus conscientia in angoribus et in angustiis versetur, atque consolatione vel consilio indigeat, ad me vel ad alium prudentem, doctum ac in lege Dei peritum sacerdotem confugiat; confiteatur et detegat secreto peccata sua suosque angores, ut monita salutaria, consilia necnon solatia recipere possit, et per nos Dei et Ecclesie ministros, fidentiam et absolutionem obtineat ”. Cfr. *Bethel*, *The sacraments*, London, 1868, p. 190; *Morgan Dia*, *The sacramental system*, New York, 1893, p. 92-104. — Protestantium doctrinam expositam vide ap. *Vacant*, *Dictionnaire de Théologie*, t. I, c. 211-229.

esse sacramentum, unum videlicet ex *minoribus* sacramentis; non enim inter *majora* sacramenta recensent nisi baptismum et cœnam.

19. (e) Nostris diebus, americanus protestans // *C. Lea* '. Dallæi argumenta renovans, divinam institutionem confessionis et absolutionis ita impugnat : 1) Christus in Evangelio, qui sæpe inculcat Deum in spiritu et veritate colendum esse, nullum ritum externum instituit ad remittenda peccata, sed solum dilectionem et cordis pœnitentiam exigit. 2) Potestas remittendi peccata aliquo ritu sacramentali minime agnoscebatur primis Ecclesiæ sæculis. Vigebat quidem disciplina quædam pœnitentialis, sed vim habebat solum in *foro externo*, ad reconciliandos peccatores cum Ecclesia, non autem cum Deo. 3) Patres docent multa esse media ad peccatorum remissionem consequendam, sed inter ea absolutionem sacerdotalem non commemorant. 4) Ceteroquin absolutionis verba, super pœnitentes recitata, nihil aliud sunt nisi preces quibus sacerdotes enixe a Deo flagitabant veniam peccatorum, minime vero formae sacramentales gratiam conferentes

Contra quos errores dodlrinam catholicam exponemus ac vindicabimus, Scripturae et priorum Patrum. textus critice expendendo.

20. *Thesis* : Christus Ecclesiæ contulit potestatem remittendi et retinendi omnia peccata post baptismum commissa, et quidem actu vere judiciali.

De fide est ex sequentibus *Tridentini* canonibus³: 1. “Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere et proprie sacramentum, pro fidelibus, *quoties* post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino nostro institutum; A. S.”

3. “Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris : “Accipite Spiritum sanctum : quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt”, non esse intelligenda *de potestate remittendi et retinendi peccata* in sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem, contra institutionem⁴ huius sacramenti, ad auctoritatem prædicandi Evangelium ; A. S.”

9. “Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse *actum judicalem*, sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum : aut sacerdos non serio, sed joco absolvat; aut

³ *lea*, A history of auricular confession and indulgences, Philadelphia et London, 1896. — Idem fere docent *Liberales*.

⁴ Op. cit., t. I, ch. 1-VII, p. 3-167.

indent., sess. XIV, can. 1, 3, 9.

dixerit, non requiri confessionem pœnitentis, ut sacerdos eum absol-
vere possit; A. S.”

Concilium igitur docet potestatem remittendi et retinendi
peccata vere fuisse Apostolis eorumque successoribus colla-
tam; — eamque exerceri posse in catholica Ecclesiâ non
serr. aut iterum, sed *quoties* fideles post baptismum *in pec-*
cata abuntur, ideoque nullum peccatum irremissibile esse;
— nane autem potestatem non esse nudum ministerium
declarandi remissa esse peccata, sed *acum vere iudiciale*
quo sacerdotes ipsi Deo reconciliant peccatores ceteroquin
bene dispositos.

§ I. Thesis Scriptura probatur l.

Quo lucidior sit demonstratio, duo prænotamus : (a) Chris-
tum, dum in terris viveret, potestatem clavium exercuisse
scu potestatem remittendi peccata libero actu voluntatis
suæ, v. g., in casu paralytici et mulieris peccatricis; (b) eum-
dem modo generali Apostolis contulisse omnem potestatem
sibi a Patre commissam ad salutem animarum promoven-
dam, prout ex quatuor Evangeliis constat. Jamvero omnino
improbabile est ab hac generali missione seu delegatione
exceptam fuisse potestatem clavium.

Revera, sedulo inspecta Scriptura, duo constant : i° Apos-
tolis eorumque successoribus *promissam* fuisse *potestatem*
clavium, in cujus amplitudine continetur *potestas remittendi*
peccata; 2° hanc vero potestatem eis fuisse *collutam* ipso
resurrectionis die.

21. 1° *Hanc potestatem fuisse promissam*, constat ex ver-
bis Christi ad Petrum : “ Et ego dico tibi quia tu es Petrus
et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; et tibi
dabo claves regni cœlorum, et quodeumque ligaveris super
terram erit ligatum et in cœlis, et quodcumque solveris super
terram erit solutum et in cœlis². Item ex Christi verbis
ad omnes Apostolos postea discipulis : “ Amen dico vobis,
quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata et in

¹ Cfr. *Corluy*, Spicilegium Dogmatico-biblicum, Gandavi, 18843. 1,
p. 33-51; t. P. 438-452, *Vacant*, Diô. de Theol. t. I, p. 138-145.

² *Matt.*, XVI, 18-19. — *3 Mat.*, XVIII, 18.

cælo, et quaecumque solveritis super terram erunt soluta et in cælo. Ad maiorem probationis claritatem, pius sensus horum textuum exponendus est.

a.) Petro promittuntur *claves regni cælorum*, id est potestas jurisdictionis super *universam Ecclesiam*, quam Christus regni cælorum nomine designat, ut constat ex verbis antea prolatis : “super hanc petram ædificabo *Ecclesiam meam*.” Xam *claves tradere* alicujus domûs aut civitatis idem est ac auctoritatem conferre eam claudendi et aperiendi, seu supremam auctoritatem, ut constat ex usu loquendi apud auctores sacros et profanos; ita quando Eliacim substituitur Sobnæ, templi aut domûs regiæ præposito, dicitur¹ : “Et dabo elavem domûs David super humerum ejus”; pariter quando Christus gloriosus vult significare sibi traditam fuisse omnem potestatem, ait : “Et habeo claves mortis et inferni².” Petro igitur promittitur vera auctoritas in Ecclesiam.

22. (b) Quænam sit autem natura hujus potestatis sequentia verba declarant *quodeumque ligaveris... quodeumque solveris...* Quæ accurate declaranda sunt. Fate-mur equidem hæc verba duplicem sensum historice præ se ferre : quandoque nihil aliud significant nisi *declarare* rem esse licitam vel non (v. g., in Talmude legitur : Rabbi M solvit. Rabbi N ligat, id est, prior asserit rem esse licitam, posterior autem non licere); alias autem designant potestatem *legislativam* et *judiciariam*. Hunc porro esse sensum in præsentī loco constat ex contextu : i) Christus enim Apostolis propriam auctoritatem promittit; atqui hæc auctoritas non est tantum *declarativa*, sed simul *legislativa* et *judiciaria*; ergo Christus Apostolis promittit potestatem leges ferendi, obligationes imponendi, necnon iudicium ferendi et vincula solvendi quæ fideles ab ingressu cæli prohibere possunt, præsertim vero peccata quæ sunt unum c præcipuis vinculis; 2) quod consonat cum priori parte textûs, ubi traditur potestas clavium seu claudendi et aperiendi cælum, ideoque tollendi peccatum quod cæli ingressui obstat; 3) et

¹ *ha.*, XXI, 22.

² *Apoc.*, I, 18; cfr. III, 7.

firmatur ex loco parallelo, ubi eadem potestas Apostolis confertur relate ad peccata ».

liane autem potestatem non solum forum externum attingere, sed ipsam conscientiam, patet ex eo quod Deus ratum habet in cælo quodeumque Ecclesia ligaverit aut solverit in terrâ.

23.(c) Quod Christus primum soli Petro promiserat, paulo post omnibus simul apostolis pariter promisit; eis non tradit quidem potestatem clavium seu potestatem supremam, sed potestatem ligandi atque solvendi, quam dependenter a Petro exercebunt.

(d) In utroque casu, hic agitur de potestate in ipsam Ecclesiam exercenda, non autem in eos qui foris sunt : “ Ædificabo Ecclesiam, et tibi dabo claves...” Pariter, quando agitur de potestate Apostolis collatâ, prius commemoratur Ecclesia : “ Dic Ecclesiae; si autem Ecclesiam non audierit...” Potestas hujusmodi distinguitur proinde a potestate baptizandi, quæ exercetur in eos qui foris sunt, ut hi in Ecclesiam introducantur.

Praefatum argumentum, etsi generale, est omnino validum. Ejus vis ex verbis S. Joannis et Patrum auctoritate firmatur; jam enim S. Pontifex *Callixtus* hoc textu utebatur ad probandum sibi inesse facultatem remittendi peccata; *Tertullianus* autem, etsi Montanista, hunc sensum non negabat, sed solum dicebat hanc potestatem Petro collatam solis *spiritualibus* transmissam fuisse².

24.20 Quam promiserat potestatem Christus Apostolis *contulit*; siquidem a mortuis redivivus, stetit in medio discipulorum et dixit cis³ : “ Pax vobis... sicut *misit* me Pater, et ego *mitto* vos. Hæc cum dixisset, *insufflavit* et dixit eis : *Accipite Spiritum saucium : quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt.*”

¹ *Matt.*, XVIII, 15-18. Ibi enim agitur de peccatis remittendis aut retinendis : “ Si autem *peccaverit* {in te deficit in optimis codicibus) frater tuus... dic Ecclesia.; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis, etc.”

² *Tertul.*, De pudicitia, c. 21, P. L., t. 11, c. 1025.

³ *Joa.*, XX, 21-23.

Quæ quidem verba sunt veluti *authentica declaratio* quâ speciatim definitur una ex multis potestatibus Petro et Apostolis jam promissis in præfatis textibus. Potestas enim de quâ hic agitur, non est, ut volunt Protestantes, mera facultas prædicandi remissionem peccatorum, vel declarandi peccata pœnitentibus esse remissa, sed potestas *vere remittendi* peccata;— non solum quoad pœnam, sed etiam quoad *culpam*; — ad omnia peccata se extendens; — modo judiciali exercenda; — ideoque non coarctata ad potestatem peccata remittendi per baptismum. Quod successive declarabimus.

25. (A) Potestas hic concessa est potestas *vere remittendi peccata*. Colligitur: (a) ex *contextu*; nam Christus sic exorditur : *sicut misit me Pater, et ego mitto vos*; quibus verbis declaratur missionem Apostolis dandam similem esse missioni quam Christus a Patre accepit; jamvero Christus non solum prædicaverat remissionem peccatorum, sed ea vere dimiserat, imo ad hoc venerat in mundum ut ea vere destrueret¹; ergo Apostoli receperunt potestatem vere peccata remittendi. — Postea Christus, sensibili signo *insufflationis*, Apostolis impertitur Spiritum sanetum, ut sic omnibus manifestum sit potestatem ipsis conferendam esse privilegium *novum* et *singulare* quod non nisi Spiritu S. adjuvante exercere possunt : porro annuntiare remissionem peccatorum non est privilegium tam novum et singulare, cùm Prophetæ id præstiterint, et quilibet fidelis id præstare possit; Apostoli ipsi id jam fecerant prædicando; ergo non agitur de prædicatione, sed de remissione peccatorum.

26.(b) Ex ipso *textu* : 1) verbum enim *remiseritis* (gr. ἀψητε) est aétivum, et talem remissionem significat, quæ fiat per aétionem positivam et efficacem, non per meram declarationem remissionis jam faétæ; confirmatur ex aliâ voce *retinueritis* (κρατήτε), quæ pariter aétionem positivam denotat : non enim Christus dixit “ *non remiseritis*”, quod mere negativum esset, sed *retinueritis*, quasi aétio positiva sacerdotis requireretur. 2) Aliunde in secundo inciso addi-

Matt., IX, 2-8; *Luc.*, V, 20; VII, 47; *Apoc.*, 1, 5.

tur “*remittuntur eis, retenta sunt*”; quod quidem, juxta ipsos Protestantes, idem sonat ac *vere remittuntur* vel *vere retenta sunt*¹; ergo, vi parallelism!, priora verba, *remiseritis, retinueritis* eodem sensu intelliigi debent : quo enim jure *remittere*, in priori inciso, significare dicitur *declarare remissionem*, et in posteriori *vere remittere*? 3) Tandem, vi hujus textûs, ea est relatio inter remissionem peccatorum ab Apostolis et a Deo faélam, ut quotiescumque Apostoli remittunt, Deus remittat ; atqui talis nexus bene quidem explicatur si Apostoli verâ facultate remittendi gaudent ; si vero solum potestatem habent prædicandi remissionem, nullus est certus nexus inter declarationem Apostolorum et remissionem peccatorum : quomodo enim, seclusâ speciali revelatione, possunt Ecclesiæ ministri certo scire et declarare peccata esse a Deo remissa?

27.(B) Potestas Ecclesiæ collata *attingit non solum reatum pœnæ, sed etiam reatum culpæ*, ideoque culpam ipsam remittit coram Deo. Christus enim hic utitur verbis

τὰ ἁμαρτία , quibus antea usus fuerat ad significandam veram peccatorum remissionem quoad culpam ‘.

Quod ex contextu confirmatur. Nam (a) agitur de illâ peccatorum remissione quâ missio Christi perficitur et completur; atqui finis proprius hujus missionis erat interior peccatorum remissio : Christus enim in mundum venerat peccatores quaerere et salvos facere, justificare, sanétificare et ad cælum perducere eos qui per peccatum a Deo alieni fa<5ii fuerant², (b) Apostoli, remittendo peccata, agunt in virtute Spiritûs sanéti ipsis collati : “ Accipite Spiritum sanéhim...” Jam vero proprium est Spiritûs S. peccata remittere quoad culpam : in ipso enim abluti et sanctificati et justificati sumus³.

28.(C) Hæc potestas *ad omnia peccata ses? extendit*. Narrj (a) nulla limitatio apponitur : “ quorum remiseritis

¹ *Matlh.*, IX, 5, 6; *Marc.*, II 10; *Luc.*, V. 30; *VIE*, 47-49.

² *Marc.*, 11, 17; *Matt.*, XVIII: 11; *Lu.*, XIX iy; *Rem.*, V, 10, i8, 19.

³ / *Cor.*, VI, 11.

peccata, remittuntur eis ", et græcus textus ἅν τ'νων ἀφήτε
clare designat *omnes* peccatores posse veniam consequi;
(b) aliunde hæc verba sunt determinativa generalis potes-
tatis solvendi vincula, quæ nullam patitur exceptionem :
“ quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in
cælis”; possunt igitur remitti omnia peccata.

29. (D) Eadem potestas *exerceri debet aclu judiciali*, id
est *causam instruendo* et *sententiam ferendo*, fa) Primum
quidem apostoli eorumque successores debent *causam
instruere* et cognoscere. Duplex enim confertur potestas
peccata tam remittendi quam *retinendi* (quæ vox, ut supra
notavimus, plus dicit quam non remittendi); jamvero hujus-
modi facultas non potest pro libitu exerceri, sed *prudenter*;
quomodo autem quis scire potest utrum peccata remitti
valeant an non, retineri debeant an non, nisi prius juridi-
cam materiæ investigationem instituerit? Ad hoc siquidem
requiritur cognitio tum deliftorum a peccatore commisso-
rum, tum dispositionum subjeCti, ut Apostoli eorumque
successores judicare valeant utrum possint, tanquam Christi
ministri qui de suâ administratione rationem reddere
tenentur, absolvere cos qui rite sunt dispositi, an ligare
indispositos; ergo potestas remittendi peccata supponit
etiam jus ac officium causam instruendi.

(b) Causa vero instructâ, debent etiam *sententiam ferre* :
ad ipsos enim speélat peccata retinere aut remittere, secun-
dum dispositiones pænitentis, ideoque conditiones præscri-
bere ad remissionem peccatorum adimplendas, onera et
satisfactiones imponere pro peccatis commissis. Ipsis enim
inest potestas ligandi æque ac solvendi, et quæcumque reti-
nentur aut remittuntur in terra, retenta aut remissa sunt in
cælis. Potestate judiciali igitur gaudent, cui peccatores
coguntur se subicere, si velint absolvi.

30.(E) Hæc potestas non coarCtatur ad *potestatem
remittendi peccata per baptismum*, sed complectitur etiam fa-
cultatem dimittendi peccata *post baptismum commissa*. Non
diffitemur qmderr. verba Jvat i.is intelligi posse et reapse a
plensque Patribus ir.vc'i.Sta fuisse de potestate remittendi
peccata per baptismum ; verba enim Christi generalia sunt,

et *ex se* audiri possunt de peccatis ante aut post baptismum commissis. Certo aurem ?d solum baptismum non limitantur : (a) ex *contextu*, petet, tum quia *universalia* sunt; tum quia supponunt hanc potestatem *indefinite* et *modojudiciali* exerceri : quod quidem de pænitiâ potiusquam de baptismo intelligitur cum hic nonnisi semel conferatur, nec r proprie ad modum iudicii.

(b) Quæ interpretatio auctoritate Patrum firmatur : *Origenes enim* aperte dicit potestatem peccata dimittendi apostolis eorumque successoribus fuisse collatam vi præfatorum verborum ' .S. *Padanus* magis direête confutat Novatianos, qui dicebant verba Joannis parallela esse verbis Matthæi “ Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos...” ; et ostendit textum Joannis exponendum esse secundum verba Matthæi “ Quæcumque ligaveritis ”, ideoque spectare peccata post baptismum commissas. Quam interpretationem suam fecit 5. *Ambrosius*". Inter Patres vero qui præfata Joannis verba accipiunt de peccatorum remissione per baptismum, quidam, ut *S. Cyrillus Alexandrinus*, aperte docent eadem posse etiam intelligi de peccatis post baptismum commissis

Ex his igitur S. Joannis verbis, et ex modo quo communiter intellesiâ fuerunt jam a sæculo 111, merito infertur .Apostolis eorumque successoribus vere fuisse concessam potestatem remittendi, ritu judiciali, omnia peccata post baptismum commissas.

31. Scholion. (A) *De exercitio potestatis clavium ab Apostolis*, (a) Potestas *ligandi* seu pœnas imponendi ad correptionem et emendationem peccatorum, saltem ubi de

' *Origenes*, De orat., n. 28, P. G., t. XI, 529.

3 Λ'. Αζλ, ep. 3', n. 11, P. L., t. XIII, 1070.

3 0 *Ambras.*, De pænit., I, 68, P. L., XVI, 467-468.

4 “ Remittunt porro peccata, vel retinent Spiritu afilati homines duobus, ut arbitror, modis : vel enim dignos ad baptismum vocant, vitæ nimirum gravitate et constantia fidei jam probatos homines, vel prohibent, et a gratia divina arcent eos qui nondum digni sunt ; vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe cum filios Ecclesiæ peccantes corripunt, vel pænitentibus ignoscunt.” (X. *Cyril*, In Joan, hb. XII, cap. XX, 22-23, P. G., * 1.XX1V, p. 722.)

3 Merito itaque a 5. *Ojjicio* (dec. *Lamentabili*) reprobata eat sequens Modernistarum propositio 47 : “ Verba Domini : *Accipite Spiritum Sanftum; quorum remisieritis peccata*, etc., minime referuntur ad sacramentum Pænitiæ, quidquid Patribus Iridentinis asserere placuit.”

publicis deliciis agebatur, certo ab Apostolis exercita fuit. Exemplum habetur in casu incestuosi Corinthii de quo scribit S. Paulus : “Ego ovidem, absens corpore, præsens autem spiritu, jam *judicavi* ut præsens e. in qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi... *tradere hujusmodi Satance in interitum carnis*, ut spir-?us salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi”’. Ibi enim Apostolus, per actum *judicii*, condemnat incestuosum alicui pœnæ subeundæ (b) Indireélc etiam ex his verbis infertur potestas *solvendi*²; nam peccator traditur poenis quibusdam temporalibus, eo fine ut postea justificetur et in die judicii salvetur; et ita jam apparet nexus inter pcenam canonicam ab Ecclesiâ impositam et remissionem peccati, qui postea in disciplinâ pœnitentiali manifesto exhibetur.

Idem inferri potest ex ratione agendi cum Hymenæo et Alexandro, quos quidem tradit Satanæ, sed ad emendationem, nempe “ ut discant non blasphemare”³.

32. (B) *De remissibilitate omnium peccatorum.* Apostolis persuasum erat omnia peccata, etiam gravissima, ante judicium condignâ pœnitentia remissibilia esse. Ita S. Paulus supponit gravissima peccata, ut fornicationem, per pœnitentiam remitti⁴; pariter S. Joannes Deum exhibet dira supplicia minantem iis qui apostasiæ et idololatriæ rei sunt, “nisi pœnitentiam ab operibus suis cgerint”⁵; supponit igitur præfata peccata pœnitentiâ deleri posse.

Pauci tamen textus opponuntur ex quibus constare videtur quædam peccata esse irremissibilia. Hos textus breviter explicare juvat.

(a) Christus videlicet Pharisæis dixit : “Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus : Spiritus autem blasphemia *non remittetur*”⁶. — *Resp.* Contextu inspeélo, peccatum de quo agitur est illud quo opera manifesté divina, ut miracula ad divinitatem

¹ *11 Cor.*, V, 3-5. Cf. *II Thess.*, III, 14-15; *Til.*, III, 10.

² Quidam Patres et Theologi putarunt hanc potestatem Paulum directe exercuisse quando incestuosum Corinthium postea absolvit (*II Cor.*, II, 5-11); sed multo probabilius est eum, de quo agitur secundo loco, non esse incestuosum de quo in primo.

³ *I Tim.*, I, 20. — ⁴ *II Cor.*, XII, 20 21. — ⁵ *Apoc.*, II, 19-23.

⁶ *Matt.*, XII, 31. Cf. *Maldouat*, in h. loc.

missionis Christi probandam faéta, diabolo ascribuntur, sicque deliberate et pertinaciter fidei lumini clauduntur oculi; agitur enim de Pharisæis qui dicebant Christum in Beelzebub ejicere dæmonia. Jamvero illud peccatum dicitur *non remitti*, non quod nunquam dimittitur, sed quia *ex se nullam excusationem habet*, nullam veniam meretur; vel, juxta alios, quia *difficilius* remittitur, non quidem ex defectu potestatis aut voluntatis in Deo ejusque ministris, sed quia difficile est peccatorem, qui pertinaciter gratiæ mediis abusus est, sincere pænitere. Quod sic optime declarat 5. *Thomas* (2°, q. 14, a. 3) : “Qui enim ex ignorantia vel infirmitate peccat, minorem pœnam meretur; qui autem ex certâ malitia peccat, non habet aliquam excusationem, unde ejus pœna minuatur. Similiter etiam qui blasphemabat in Filium hominis, ejus divinitate nondum revelata, poterat habere aliquam excusationem propter infirmitatem carnis, quam in eo aspiciebat, et sic minorem pœnam merebatur. Sed qui in ipsam divinitatem blasphemabat, opera Spiritûs S. diabolo attribuens, nullam excusationem habebat, unde ejus poena diminuere-
tur.” Pergit S. Doôtor exponendo peccatum in Spiritum S. etiam irremissibile dici secundum naturam suam, in quantum excludit fidem, ideoque ea per quæ fit remissio peccatorum; sicut morbus insanabilis dicitur secundum naturam morbi, per quem tollitur id per quod morbus curari potest. “Per hoc tamen, ait, non præcluditur via remittendi et sanandi omnipotentiae et misericordiae Dei, per quam aliquando tales quasi miraculose spiritualiter sanantur.”

Alii tamen, cum O. *Augustino* (serm. 71), tenent peccatum hujusmodi esse finalem impœnitentiam, quæ nullo modo remittitur, quia peccatum mortale in quo homo perseverat usque ad mortem, neque in hâc vitâ neque in fulurâ remitti potest. Quæ tamen expositio aliena esse videtur a contextu.

33. (b) Allegantur verba *ep. ad Hebrews* : “*Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, et participes faéti sunt Spiritûs S., gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque sæculi venturi et prolapsi sunt, rursus renovari ad picnientiam T'liesp.* Hic agitur de *apostatis*, qui, post receptum Baptismum (*illuminati*), post receptam Eucharistiam et Confirmationem (*donum coeleste... participes Spiritus S.*), ad judaismum aut paganismum revertebantur, et, juxta quosdam Patres et Theologos, declaratur eos non posse renovari *per Baptismum*, cùm hujusmodi sacramentum non sit iterabile. Quam interpretationem tradit A. *Athanasius* : “Neque, ait, impossibile est pænitere, sed impossibile est obtentu pœnitentiæ nos renovari. Est autem ingens inter hæc diôta discrimen. Is enim quem pœnitet, peccare quidem desinit, retinet tamen vulnerum cicatrices. Qui autem baptizatur,

‡ *Hebr.*, VI, 4 sq. — Ep. 4 ad Scrap., n. 13.

veterem exuit homine n, et renovatur superne genitus Spiritûs gratiâ". Idem 5. *Chrysostomus* (hom. IX in h. loc., n. 3). — Alii autem permulti, et quidem probabilius, verbum *impossibile* intelligunt de magnâ difficultate, de *moralî*, non autem physica impossibilitate, ita ut sensus sit admocum difficile esse apostatas ad veram fidem redire. Simili fere mode intelligi possunt sequentia verba : "Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam *non relinquitur pro peccatis hostia*, terribilis autem quædam expeditio iudicii " siquidem hic etiam agitur de *apostatis*, qui, quatenus in apostasia manent, carent hostia pro peccatis, sicut qui voluntarie extra Ecclesiam manent, sunt extra viam salutis; nec tamen exinde præcluditur possibilitas ad fidem Christianam redeundi, in quâ offertur hostia pro peccatis'.

(c) Opponuntur etiam verba *Joannis*³ ; "Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est *peccatum ad mortem*, non pro illo dico, ut roget quis. " — *Resp.* Quodnam sit illud peccatum ad mortem, disputant theologi et commentatores : probabilius putamus hic agi de peccato infidelitatis, quo divinitas Christi negatur, cum in toto hoc capite S. Joannes de fide in Christum loquatur; Apostolus autem non declarat tale peccatum irremissibile esse, sed solum præceptum pro proximo orandi ad eos qui tali peccato se inquinaverunt non extendi; quia, propter sui peccati enormitatem, hoc merentur ut a fidelibus relinquuntur sicut ethnici et publicani; aliis verbis isti peccatores privantur publicis Ecclesiæ suffragiis, sicut hodie excommunicat!. Si autem *peccatum ad mortem* intelligatur de finali impænitentia, valet explicatio jam supra proposita.

34. Conclusio. Potestas clavium, a Christo Apostolis collata, apostolicis temporibus exercita fuit, sed non eodem modo ac nunc exercetur : fa) videlicet *non frequenter*, quia *minora* seu venialia peccata, utpote materia non necessaria, tunc potestati clavium subjici non solebant, et aliunde *majora*, ob ferventem primorum Christianorum vitam, raro committebantur; (b) cum *quâdam severitate*, quatenus ardua pænitentia peccatoribus imponebatur, præsertim exclusio ab Ecclesia, antequam absolutio concederetur, eo præsertim fine ut fideles efficacius a peccato deterrentur. Mirum

I
I'

¹ *Hæbr.*, X, 26.

² Cfr. A. Lemonnyer, O. P., Epîtres de S. Paul, Paris, Bloud, 1905, t. II, p. 221-223.

³ *IJoa.*, V, (6).

autem non est rem ita se habuisse : cum enim Christus non determinâset modum quo potestas clavium exerceretur, ad Ecclesiam spectabat, pro diversitate temporum et circumstantiarum, hunc definire ad maiorem fidelium utilitatem

§ II. Thesis Traditione probatur l.

Prænotanda.

35. i° Status quæstionis. Cum hodie Protestantes *liberales* contendant Ecclesiam reconciliasse peccatores *in foro externo tantum*, quatenus nempe iterum in sinum suum recipiebat cos quos, ob peccata, excommunicaverat, nostri propositi est ostendere eos etiam *in foro interno et coram Deo* remissionem peccatorum consecutos esse.

36.2° Argumentum generale. Antequam vero singulos textus declaremus, *generale argumentum* præbere expedit, probando reconciliationem cum Ecclesia involvere etiam reconciliationem cum Deo, attentis Scripturæ et Patrum testimoniis. Duplici probatur argumento : ;A) Ex eo quod *uniri Ecclesia idem est ac ipsi Deo uniri*. a Id jam constat ex dictis in *Tr. de Ecclesia*, ubi probavimus Ecclesiam a Christo institutam esse ad sanctificandos homines (n. 607 sq.), et extra Ecclesiam non dari salutem

' *Pelavius*. De pænitiæ vetere in Ecclesiâ ratione, *l'. G.*, XLII, 1027 sq.; *Morinus*, Comment, historicus de disciplina in admin. Sacr. Pænitiæ, Antwerpæ, 1682, lib. I, c. 3-7; c. 16-19; hb. III-VII; *Palmieri*, Tr. de Pænitiâ, 24 ed., Prati, 1896, thes. IX-XI; *Z. de San*, op. cit., n. 180-245; *l'. Plgnataro*, De discipline pænitentiali priorum Ecclesiæ sæcul., Romæ, 1904; *Funk*, Zur altchristlichen Bussdisciplin, Paderborn, 1897; *Boudinhon*, Sur l'histoire de la pénitence, in *Revue d'hist. et de Littér. relig.*, t. 11, 1897, pp. 306, 496; *Iacandard*, in *Rev. du Clergé français*, t. XIV, p. 192; t. XV, p. 195, etc.; *id.* ap. *Vacant*, *Diô. de Théologie*, t. I, p. 145-168; *Batiffol*, Etudes d'hist. et de théologie positive, 3e éd., Paris, 1904; *Swete*, Penitential discipline in the first three centuries, in *Journal of Theological studies*, april 1903, p. 321-337; *Casey*, Notes on a history of auricular confession, Philadelphia, 1889; *P. A. Kirsch*, Zur Geschichte der Katholischen Beichte, Wurzburg, 1902; *Gartmeier*, Die Beichtpflicht, 1905; *G. Rauschen*, Eucharistie und Bussakrament in den ersten Jahrhunderten der Kirche, 1904, gallice, L'Eucharistie et la Pénitence dans les six premiers siècles, trad. *M. Decker* E. Ricard, 1910.

(n. 824 sq.) : ex hoc enim logice sequitur Ecclesiæ vere et proprie uniri idem esse ac Deo ipsi conjungi, qui solus est sanctificationis auélor (b) Quod quidem ex eo firmatur quod Ecclesia, juxta doctrinam S. Pauli, est *corpus Christi*, ita ut esse membrum Ecclesiæ idem sit ac esse membrum Christi, (c) Idem docent Patres antiquissimi, qui, cum S. Ignatio, asserunt eos qui Deo et Christo intime uniuntur esse cum episcopo, et eos qui pænitiâ ducti redierint ad unitatem Ecclesiæ, eo ipso Dei esse et secundum Christum vivere *. Lucidius rem delarant Patres tertii et quarti sæculi, ut infra dicemus.

(B) Ex comparatione institutâ ab antiquis Patribus, Herma aliisque, inter baptismum et pænitentiam quoad *effecius* quos producunt : sicut enim baptismus *interne* et *coram Deo* abluit peccata, ita pariter et pænitentia, etsi diverso modo.

Quibus prænotatis, thesim probabimus triplici testimoniorum genere : 1° testimoniis *implicitis* secundi sæculi ; 2° testimoniis *explicitis* in controversia cum *Montanistis* ; et 3° in controversia cum *Novatianis*. Per modum *appendicis*, dicemus 40 de *disciplinâ pænitentiali* per quatuor priora sæcula.

Animadvertimus tamen quædam documenta priorum Saeculorum, et quidem maximi momenti, periisse, ut inferri potest ex eo quod *Callixti* decretum, de quo infra, nonnisi imperfeète novimus, nempe ex scriptis Tertulliani qui illud impugnat. Unde si argumentum historicum pro prioribus sæculis mancum apparet, idtribuendum est, ex parte, paucitati documentorum ; ideoque ea quæ obscura sunt elucidari debent tum ex praxi Ecclesiæ tum e documentis subsequioris ævi.

I. Secundi sæculi testimonia expenduntur.

37. Primævâ Ecclesiæ ætate, toti erant Doôtores in pro-
ougnandis fundamentalibus fidei dogmatibus, nempe unitate
-ei, divinitate Christianae religionis, divinitate Christi, obe-
dientiâ episcopis præstandû, etc. — Insuper, sub influxu

' *Phltd.*. III.

enthusiasm! et fervoris in primis christianis communitatibus vigentis, non pauci fideles putabant peccata gravia vix a fidelibus committi posse, ideoque parum de pœnitentia cogitabant. — Experientiâ tamen compertum est ipsos baptizatos non esse impeccabiles, imo et quosdam in gravissima peccata aliquando labi. Exinde quæstio orta est num et quomodo hæc peccata deleri possint. Quidam *rigoriste* putabant peccata post baptismum commissa esse irremissibilia. Contra quos, Patres secundi sæculi docuerunt peccata, post baptismum commissa, per pœnitentiam deleri posse : non diserte tamen, sed obiter et obscure, si res iudicatur tantum ex documentis quæ supersunt.

38. 1° Id innuit S. *Ignatius* martyr, dum scribit an circiter 107 : “ Quotquot enim Dei et Jesu Christi sunt, hi sunt cum episcopo ; et quotquot *pœnitenti*A duéti redierint ad unitatem Ecclesiæ, et hi Dei erunt, ut secundum Jesum Christum vivant”¹. Pariter in *Doctrin*A *duodecim Apostolorum* (*Didachè*) legitur 24 : * Dic autem dominica convenientes frangite panem et gratias agite, postquam *delicia vestra confessi estis*, ut sit *mundum* sacrificium vestrum”; ibi enim confessio peccatorum, seu exomologesis, exhibetur ut medium quo peccata tolluntur : “ ut sit *mundum* sacrificium Quod confirmatur ex testimonio 5. *Irenceiz* : hic enim narrat mulieres quasdam, a Marco mago et hæretico fuisse seduôlas et corruptas. Jamvero quædam inter eas, conversæ ad Ecclesiam Dei, peccata sua confessæ sunt, et publicam pœnitentiam seu exomologcsim fecerunt; aliæ autem publicâ exomologesi perterritæ, desperantes a vitâ Dei abeesserunt. Ex quo merito infertur pœnitentiam tunc habitam fuisse ut medium ad vitam divinam recuperandam.

39- 2° Sed opus præcipuum, in quo doctrina pœnitentialis hujus ætatis exponitur, est *Hcmuc Pastor*, opus scriptum valde probabiliter annis 140-154 a fratre Pii, Romani Pontificis 4.

¹ Ad Philadclph., n. 3; p. 267 ed. *Punk* (Patres Apostolici), 1901.

* *Didache*, an. 98-120? n. 14, p. 33 ed. *Punk*.

³ Contra hæreses, lib. I, cap. 13, n. 5-7, P. G., t. Vil, 587-591.

⁴ Cfr. *z/l. d'Atos*, La discipline pénitentielle d'après le *Pasteur d'Hermas*. in *Recherches de Sc. relig.*, 1911, pp. 103-139, 240-265.

(a Imprimis author inquit *mini*, post baptismum, *poenitentia locus detur*. Audivit enim *Hernias* a quibusdam doétoribus aliam pænitentiam non esse nisi eam quæ fit in baptismo. “ Reéte audisti, inquit Pastorx; sic enim res se habet. Debuit enim qui accepit remissionem peccatorum non amplius peccare, sed in castitate permanere ” 2 . Attamen Deus, cum sit valde misericors, pergit Pastor, pænitentiam concedit pro omnibus peccatis hucusque commissis, et quidem ad modum privilegii *extraordinarii*. Una tantum datur pænitentia : non enim licet pænitere et iterum peccare, ne ita fideles in peccatum inducantur 3. Remissio autem ad omnia delicta se extendit, etiam apostasiam et adulterium 4.

40. by Hanc autem pænitentiam fieri *duce et auspice Ecclesie*, constat pr.usertim ex analogia Ζζζ//Α, quæ, ut ait Ι firmas, est Ecclesia. Nam per baptismum ingredimur turrim, per peccatum ab eâ expellimur, sed per pænitentiam iterum in structuram turris intramus : * Propterea enim intermissio •edificationis faéla est, ut hi (peccatores), si pænitentiam egerint, intrent in structuram turris. Si autem non egerint pænitentiam, tunc alii intrabunt et illi in perpetuum abjicientur ” 5. Non agitur proinde de pænientiâ mere privata, sed de eâ quæ fit sub pastoribus ecclesiasticis, et concluditur per reconciliationem cum Ecclesia, ideoque cum ipso Deo.

(c) *Necessitatem et efficaciam* pænientiæ *in foro interno* ad vitam spiritualem recuperandam, ita declarat6 : u Quotquot autem non

† Hic Pastor, juxta quosdam, est angelus Dei : juxta alios, ipse Christus.

‡ *Pastor*, Mand. 1V, 3, 2, p. 479 ed. *Punk*.

§ Mandat. IV, 3, 4-7, p. 479-481 ed. *Punk*.

4 Simii. Vi, 2, 3-4, et VII1, 2, 8-9; VIII, 6, 6; pp. 547, 561, 569. — *Modus panitendi* postea describitur : “ Oportet pænitentem cruciare animam suam et humiliare fortiter in omni aiflu suo et affligi in omnibus tribulationibus variis; cumque sustinuerit tribulationes sibi supervenientes, omnino miserebitur qui creavit omnia contlrnavitque, et remedium aliquod ei dabit; et hoc certe, si viderit cor pænitentis mundum ab omni negotio ”. Itaque requiritur imprimis cor *contritum* et humiliatum, deinde patiens *acceptatio tribulationum*, tandem *mutatio vitee* (Simii. VII, 4, p. 555 ed. *Punk*.)

† Simii. IX. 14, 2, p. 00- ed. *hunk*.

* Simii. VI !, b, 6. p. :6ç

agent pœnitentiam, vitam suam amiserunt; quotquot ex iis pœnitentiam egerunt, boni evaserunt et habitationem acceperunt in primis muris; quidam etiam in turrim ascenderunt. Vides igitur, inquit, pœnitentiam peccatorum vitam habere, impœnitentiam vero mortem ”.

41. *Hernias* igitur supponit Ecclesiae inesse potestatem pœnitentiam imponendi et peccatores coram Deo reconciliandi; modum vero hujus reconciliationis non describit, quia ejus scopus erat mores Christianos instaurare, non autem omnia describere quæ ad disciplinam pœnitentialem speélant. Quod hic autem prætermisit, scriptores tertii sæculi tam expresse affirmant, ut exinde merito inferatur potestatem clavium non fuisse ignotam sæculo secundo.

II. Testimonia Patrum tertii sæculi contra Montanistas.

Pœnitentia, quam Hermas tanquam remedium *extraordinarium* tradiderat mediante sæculo secundo, exhibetur ut remedium *ordinarium* incunte sæculo tertio. — Insuper Ecclesiae potestas remittendi peccata diserte affirmatur.

42. 1° Id constat ex *lucresi Montanistarum*, qui, circa exitum sæculi secundi, auctore Montano, rati finem mundi et extremum judicium instare, in Phrygia rigorismum prædicabant, præsertim vero contendebant apostasiam, homicidium et adulterium ab Ecclesia nunquam esse remittenda. Quibus nomen et auctoritatem sui ingenii dedit *Tertullianus*, an. circiter 202.

(A) Hic quidem dum adhuc erat catholicus, librum scripserat *de Pœnitentia*, in quo duo distinguit pœnitentiæ genera : prior ante baptismum a catechumenis agitur; posterior fidelibus competit qui, post baptismum, in peccata gravia lapsi sunt. Ægre de hac loquitur, ne baptizati, spe veniæ, ad liberius peccandum inducantur, et animadvertit hanc pœnitentiam *semel* tantum concedi : “ Collocavit in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat, sed jam *semel* quia jam secundo; sed amplius nunquam, quia proxime frustra ” ‘.

* De Pœnit., c. 7, P. L., t. 1, p. 1241. — Cf. A. d’Alès, La Théologie de Tertullien, p. 339-355; 478-491.

43. (B) Sed, in *Tr. de Pudicitia*, quern jam Montanista scripsit (an. 217-222), Tertullianus contendit quædam peccata esse *irremissibilia*.

(a; Occasio hujus tractatûs fuit *edictum Callixti*. in quo R. Pontifex declarabat se remissurum deinceps peccata fornicationis et adulterii : “ Audio, ait Tertullianus, edictum isse propositum, et quidem peremptorium. Pontifex scilicet naximus, quod est episcopus episcoporum, edicit : *Ego et ncechice et fornicationis delicia pænitiâ funciis dimitto* ” ». jiquidem tunc vigeat consuetudo, in aliquibus saltem ecclesiis, non absolvendi a tribus gravissimis peccatis, nempe idololatriâ aut apostasia, fornicatione aut adulterio, et homicidio; non quia Ecclesia carebat facultate ea remittendi, sed quo efficacius fideles ab istis removerentur. Horum criminum reis imponebatur quidem pænitiâ publica, et pes eis relinquebatur quod veniam ab ipso Deo impetrarent; sed absolutio ab his peccatis dari non solebat : quæ proinde erant peccata veluti Deo *reservata*. — Callixtus autem, timens ne adulteri in desperationem caderent, prædictum edictum promulgavit, de duobus aliis peccatis tacens, ubi tanquam auctoritatem habens loquitur; nam, teste Tertulliano, edictum est *peremptorium*; suam vero auctoritatem desumit ex verbis Christi : *Tu es Petrus*, etc.

44. (b) Tertullianus montanista eum acerbè reprehendit. Admittit quidem episcopis inesse potestatem quædam peccata dimittendi, ea nempe quæ non sunt ad mortem²; sed asserit peccata quædam esse ad mortem seu irremissibilia, inter quæ fornicationem et moechiam seu adulterium recenset. Aliunde, inquit³, Callixtus non remittit idololatriam et homicidium; cur ergo adulterium dimittit? Fatetur tamen Tertullianus hæc tria peccata posse a Deo ignosci. Immo agnoscit Ecclesiæ hanc potestatem competere, sed addit ejus exercitium non expedire : “ Sed habet, inquis,

* Hoc decretum novimus ex ipso Tertulliano, De pudic., c. 1, p. 220 ed. Vind.; P. L., t. II, p. 981.

² Peccata hujusmodi quæ dicuntur *leviora* seu *minora* aut *media* : late ad tria crimina reservata, non sunt ea quæ hodie *venialia* vocantur, sed mortalia quæ publicè pænitiâ expiabantur.

³ De pudic., c. 5, p. 227 ed. Vind.; P. L., t. II, p. 988.

potestatem Ecclesia delicta donandi. Hoc ego magis et agnosco et dispono, qui ipsum Paracletum in prophetis novis habeo dicentem : potest Ecclesia donare delictum; sed non faciam, ne et alia delinquant”¹. Ergo hæc potestas absolvendi ab omnibus peccatis, post baptismum commissis, tam inconcussa existimabatur ut ab ipsis Montanistis agnosceretur. Neque negabant verba : “Tu es Petrus... quodeumque ligaveris, etc. ”, includere potestatem peccata remittendi, sed dicebant eandem transmissam fuisse non episcopis, sed *spiritualibus* ², seu discipulis Montani qui Spiritu ducebantur; ita errabant potius circa sacram hierarchiam, et opportunitatem dimittendi peccata quam circa potestatem absolvendi in se spectatam.

Non obstante Tertulliani eloquentia, Callixti decretum in Ecclesiam universalem mox receptum fuit, et, mediante sæculo tertio, prævaluit usus absolutionem adulteris imperiendi.

45. 2° Quod quidem aliis testimoniis confirmatur :

Origenes distincte agnoscit episcopis et sacerdotibus inesse potestatem dimittendi peccata, et quidem coram Deo : “ Sed is in quem Jesus insufflavit, quemadmodum in apostolos... is dimittit quæ dimitteret Deus, et insanabilia peccata retinet”. Primum quidem (an. 233) agnoverat tria peccata esse irremissibilia, nempe idololatriam, fornicationem et homicidium ³; sed postea, ab anno 244. docet hæc graviora crimina semel posse pœnitentibus remitti.». Ex quo inferri potest tempore Origenis in Ecclesia Alexandrina hæc in re immutatam esse disciplinam.

46.(B) Aliunde ex *libris liturgicis et canonicis* hujus temporis patet potestatem dimittendi peccata episcopis in ipsâ ordinatione fuisse concessam, (a) Ita, inter *Canones*

¹ De pudic., c. 21, p. 269 Vind.; P. L., II, 1024.

² De pudic., c. 21, p. 270-271; P. L., II, 1026.

³ De oratione, 28, P. G., XI, 527-530. Hi enim eos undet “ qui nescio quomodo sibi arrogant ea quæ sacerdotalem superant dignitatem... glorianturque quasi possint etiam idololatriam condonare, adulteriaque et fornicationes remittere”

⁴ In Levit., XV, 2, P. G., XI, 561; C. Celsum, 111, 51.

Hippolyti, tertio ineunte sæculo, legitur (can. 3) : “ Tribue etiam illi, Domine, episcopatum et spiritum clementem ad redimenda peccata; et tribue illi facultatem ad dissolvenda omnia vincula iniquitatis dæmonum ”. — Pariter, in *Constitutionibus ecclesiæ Ægyptiacæ*, tertio exeunto sæculo, similia reperire est : “ Offerat sacrificium sanæ Ecclesiæ tuæ, et in sanôto animo ... peccata dimittat juxta praeceptum tuum, ordinationes faciat juxta dispositiones tuas, et in virtute potestatis Apostolis tuis conlatae, omnia poenarum vincula solvat ”».

(b) Quod etiam infertur ex opere *Didascalía Apostolorum*, quod ante finem tertii saeculi in ecclesiâ syriacâ recipiebatur. Ibi enim (cap. 5-10) traditur episcopo officium incumbere graviter quidem increpandi peccatores, eisque pœnitentiam imponendi, sed postea eos reconciliandi per mahûs impositionem, quia potestatem habet ligandi atque solvendi. Neque ullum excipitur peccatum; sed c contra afferuntur Scripturæ textus, ex quibus constat Deum condonasse peccata Manasse, qui idololatriam et homicidium commiserat, necnon mulieris adulteræ 1.

47. Conclusio. Tertio sæculo quamdam potestatem remittendi peccata Ecclesiæ inesse agnoscunt ipsi Montanistæ, atque aperte docent libri liturgici et canonici : et exinde merito infertur eandem doctrinam *sæculo secundofuisse receptam* : si enim Tertullianus novisset hanc doctrinam fuisse recenter in Ecclesiam inveétam, id sane dixisset dum tam acerbè impugnabat Callixtum ; aliunde preces ordinationis et canones superius allati de potestate clavium non fuissent universim recepti, nisi fidei Ecclesiæ consentanei fuissent.

Et ita confirmatur interpretatio quam dedimus testimoniorum secundi sæculi.

1 Ambo hæc documenta invenies inter *Monumenta Ecclesiæ liturgica* (quæ ediderunt *F. Cabrol* et *H. Leclercq*), Parisiis, t. I, p. XXXI.

2 Textum syriacum hujus operis edidit *Lagarde*, Lipsiæ, 1854; gallicam versionem publici juris fecit *Nau* in *Canoniste contemporain*, t. XXIV, 1901, pp. 78, 137, 205, 273, 336, 401, 543, 643; t. XXV, 1902, pp. 14, 73, 138, 193. Eandem doctrinam invenies in *Constitutionibus apostolicis*; cfr. *Funk*, Die Apostolischen Konstitutionen, eine literar-historische Untersuchung, Kottenburg, 1891.

III. Patrum doctrina contra Novatianos.

48. Nova autem quæstio orta est de absolutione *lapsorum*, seu eorum qui in apostasiam lapsi erant tempore Decianæ persecutionis (an. 250). Christiani multi idolis sacrificaverant, et *sacrificati* vocabantur; alii ab officialibus libellum acceperant in quo declarabatur ipsos sacrificasse, etsi revera ab idolorum cultu abstinuissent; quare *libellatici* dicebantur. Sedata tempestate, multi ex lapsis reconciliationem et absolutionem quaerebant, a confessoribus et martyribus petentes *libellos pacis* quos sacerdotibus exhibebant ut statim in pacem Ecclesiæ reciperentur. Exinde orta est quæstio num *lapsis* absolutio concedenda esset, sicut Callixtus eam moechis concesserat.

49. i° Ecclesiæ doctrina. (A) S. *Cyprianus*, tum in epistolis tum in libro de Lapsis, ita respondet, (a) Iis lapsis qui verâ pænitiâ et Christi confessione suum peccatum expiaverunt, pax neganda non est : “ Cum ergo abluerint omne delictum et maculam pristinam assistente sibi Domino potiore virtute deleverint, jacere ultra sub diabolo non debent qui extorres facti et bonis suis omnibus spoliati, exierunt se et cum Christo stare coeperunt”¹. Pariter si periculosâ infirmitate laborent, statim reconciliari possunt, “ut exomologesi facti et manu cis a vobis in pœnitentiam impositâ, cum pace a martyribus sibi promissâ ad Dominum remittantur ”²

(b) Sed, extra hos casus, lapsi longam agere debent pœnitentiam antequam absolvantur, nec approbandi sunt sacerdotes qui, exhibitis litteris pacis a martyribus datis, statim lapsos ad communionem acceperunt : “ Nam, cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam justo tempore, et secundum discipline ordinem ad exomologesim veniant, et per manus impositionem episcopi et cleri jus communicationis accipiant, nunc, crudo tempore, persecutione adhuc perseverante, nondum restituta Ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur, et offertur nomine eorum, et non-

¹ Ep. XXV', p. 538 ed. *l'ind.*, P. L., t. IV, p. 274.

² Ep. XIX, 2, p. 525 ed. I. L., l. IV, p. 260; cfr. ep. XVIII p. 524 ed. *l'itt.*, et P. L., 259.

dum pænitentiâ aétâ, nondum exomologesi faétâ, nondum manu eis ab episcopo et clero imposita, eucharistia illis datur ”¹.

50. (B) *Romanic Ecclesiæ responsum*. Cùm autem nonnulli de hoc conquererentur, S. Cyprianus ad presbyteros et diaconos Romæ, sede pontificiâ vacante, scripsit, totam rem exponens; hi, autem ejus agendi rationem approbarunt atque *antiqud praxi Romance Ecclesiæ* confirmarunt; caute et prudenter erga lapsos agebant, “ ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec vere pænitentes accusent nostram quasi duram crudelitatem ”².

(C) *Decretum Cartilagineuse*. Postea hæc agendi ratio approbata fuit a Concilio *Carthaginensi* (an. 251), cui multi episcopi interfuerunt. Discrimen institutum est inter *libellaticos* et *sacrificatos* : priores post aliquam pænitentiam reconciliabantur, posteriores tantum in exitu vitæ : “ Et ideo placuit..., examinatis causis singulorum, *libellaticos* interim admitti, *sacrificatis* in exitu subveniri, quia exomologesis apud inferos non est ”³. Ita apostasia jam non erat peccatum reservatum. Ii vero qui per vitam pænitentiam agere noluerunt, et solum tempore periculosæ infirmitatis exomologesim deprecantur, non recipient communionem et pacem, quia “ nec dignus est in morte accipere solatium qui se non cogitavit esse moriturum ”⁴.

51. 2° Novatianorum error. (A) *Exponitur*. Quæ tamen decreta non placuerunt Novato et Felicissimo, qui Romam profugerunt, et Novatiano adhæserunt : hic presbyter, dolens quod non fuerat eleétus S. Pontifex, ab Ecclesiâ secessit, (a) Novatianus ipse docuit Ecclesiam non posse remittere *peccatum apostasiæ* : qui error damnatus fuit in Concilio Romæ habito an. 251, sed per multos annos supervixit, (b) Ejus discipuli, Novatiani, postea docuerunt *omnia peccata ad mortem* non posse ab Ecclesiâ dimitti.

52.(B) *Novatinnisnuis a Patribus impugnatur*. Contra quos scripserunt, inter alios, 5. *Ambrosius* et S. *Padanus*.

Ambrosius, in lib. de Pænitentiâ⁵, contra Novatianos circiter 384), probat Christum Ecclesiæ contulisse potestatem omnia peccata dimittendi, et quidem coram

¹ Ep. XVI, 2, p. 518 ed. *Vind.* P. L., t. IV, p. 251-252.

Ep. XXX (alias XXXI), p. 556 ed. *Vind.*; P. L., t. IV, p. 315. — Ilane epistolam scripsit *Novatianus*, postea rigorismi et schismatis fautor; el jam aliqua severitatis nota in ejus epistola apparet

³ Ep. LV, 17, p. 636 ed. *Vind.*

⁴ Ibid. 23, p. 641-642 ed. *Vind.*

⁵ *Migne*, P. L., t. XVI, p. 465-524.

Deo : ex verbis Joannis 1 : “ Quorum remiseritis peccata...”, et ex verbis Matthæi 23 “Tibi dabo claves regni cælorum...”. Peccata autem remitti *coram Deo* demonstrat ex analogia cum baptismo : “ In baptismo utique remissio peccatorum omnium est : quid interest utrum per pænitentiam an per lavacrum hoc jus sibi datum ³ sacerdotes vindicent. Unum in utroque mysterium est.” Posteaque addit in pænientiâ sicut in baptismo conferri gratiam. — Tandem ostendit nulla peccata esse irremissibilia, explicando textus Scripturæ ab adversariis allatos⁴⁵ de quibus jam supra egimus, n. 32-33.

53. S. *Padanus*, Barcinonensis episcopus, in epistolis tribus ad Sempronianum novatianum scriptis fan. circiter 380), doctrinam catholicam diserte propugnat contra Novatianos. (a) Probat non solum apostolis, sed eorum successoribus concessam fuisse a Deo potestatem peccata dimittendi : “ Nunquam Deus non pænitenti comminaretur, nisi ignosceret pænitenti. Solus hoc, inquires, Deus poterit Verum est : sed et quod per sacerdotes suos facit, ipsius potestas est. Nam quid est illud quod Apostolis dicit : *Quee ligaveritis in terris, etc...* ? Cur hoc, si ligare hominibus ac solvere non licebat? An tantum hoc solis Apostolis licet? Ergo et baptizare solis licet ” 5. (b) Quia vero Novatiani dicebant inutilem fore baptismum, si pænitentibus remissio peccatorum datur, S. Pacianus ostendit discrimen esse inter utrumque sacramentum : “ Baptismus enim sacramentum est dominicae passionis; pænitentium venia, meritum confitentis. Illud omnes adipisci possunt, quia gratiæ Dei donum est, id est gratuita donatio; labor vero iste paucorum est qui post casum resurgunt, qui post vulnera convalescunt, qui lacrymosis vocibus adjuvantur, qui carnis interitu reviviscunt ” 6.

(c) Cùm hæretici contenderent remissionem peccati esse incitamentum ad peccandum, respondet Pacianus : “Quid ais? Ergo qui

¹ P. L., XVI, 467.

³ P. L., XVI, 476.

⁴ De pænit, l. I, c. 8, P. L., XVI, 477.

⁵ P. L., XVI, 480-482, 496, 499.

⁶ Ep. I ad Sympron., n. 6, P. L., t. XIII, 1057.

⁷ Ep. III ad Sympron., n. 8, P. L., XII, 1058.

sæpius remedium criminis monstrat, crimen ostendit? Et medicus ille cum curat assidue vulnerari docet? Deus nec peccare vult hominem semel, et tamen liberat a peccato. Nec utique cùm liberat, peccatum docet; sicut nec qui ab incendio liberat, incendium monstrat”¹ (d) Tandem ostendit *omnia* peccata posse remitti : *l' Quacumquesolveritis*, inquit; omnino nihil excipit. *Quacumque*, inquit : vel magna, vel modica”². — Quia vero opponebatur condemnatio incestuosi, respondet hunc non fuisse Satanæ traditum ad mortem æternam, sed ad pænitendum : “ Deinde vides quod hic ipse peccator incestus non morti traditur, sed Satanæ, ad emendandum, ad colaphizandum, ad pænitendum. Denique ait, *Ad interitum carnis*, non tamen animæ, non etiam spiritûs; sed ad solius carnis interitum, tentationes scilicet, carnis angustias, detrimenta membrorum ”³.

54. Multi alii Patres quarti sæculi hanc absolvendi potestatem tanquam veritatem inconcussam tradunt⁴. — Nec ulterius progredi necesse est, cùm, fatentibus adversariis, potestas clavium jam a sæculo quinto ab Ecclesia exercita fuerit.

Ex controversiâ cum Novatianis inferre licet hic haberi *novam ampliationem decreti Callixti* : non solum fornicatio, sed etiam *apostasia* immo et *homicidium*, potestate clavium remittuntur ita ut nullum amplius peccatum Deo reservetur. Occasione enim arrepta hæresis novatianæ, Patres quarti et quinti sæculi diserte asserunt nulla peccata esse irremissibilia.

55. Conclusio generalis. Ex faétis et testimoniis supra allegatis historice constat Protestantes omnino errare dum affirmant Ecclesiam per priora sæcula peccatores non reconciliâsse nisi *in foro ecclesiastico*, <a) *Explicite* enim Patres quarti, immo et tertii sæculi, affirmant Ecclesiæ potestatem inesse vere dimittendi quædam saltem peccata, etiam gravia, coram Deo seu cum infusione gratiæ.

¹ Op. cit, n. 9, p. 1069. — ² Op. cit., n. 12, p. 1071

³ Op. cit., n. 18, p. 1075.

⁴ Ita, inter alios, *S. Joannes Chrysostomus*, in opere De Sacerdotio, III, c. 5, P. G., t. LXVII, 643; 5. *Gregor.' Nas.*, Orat. 39 in SS. Lumenta, n. 18 19, P. G., t. XXXVI, 356-357; *S. Aphraates*, Patrol, syriaca, ed. *Graffin*, 1894, t. I, pp. 313-360; *S. Ephrem.*, Opera, Romæ, 1740, t. II, p. 4;o; *S. Hilarius*, Comment, in Mat., P. L., t. IX, 1921, etc.

(b) *Implicite* idem constat e modo quo *progressive nata est hæresis contraria* : primum Tertullianus cum Montanistis, non negat ipsam potestatem, sed solum opportunitatem eam exercendi; postea Novatiani etiam quarto sæculo, hanc potestatem non omnino negant, sed coarôlant ad peccata quæ non sunt ad mortem ; Protestantes sæc. XVI primi sunt qui clavium potestatem penitus rejecerint

Nova igitur non est doèlrina catholica, quæ altas in antiquitate radices projicit, sed Protestantium affirmatio quæ antiquis Patribus erat penitus ignota.

56. *Solvitur difficultas.* Objiciunt tamen *Liberales* quarto sæculo vestigia inveniri sententiæ vi cuius peccata non vere remittuntur, sed solum remissa *declarantur*. *Hieronymus* enim, verba *Tu es Petrus...* exponens, comparisonem instituit inter sacerdotes Veteris et Novæ Legis, et asserit similem esse priorum ac posteriorum missionem; sicut sacerdos antiquus lepram non curabat, sed solum authentice de morbo et ejus sanatione judicabat, ita “alligat vel solvit episcopus et presbyter non eos qui insontes sunt vel noxii, sed. pro officio suo, cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus”’.

Ilesp. (a) Etiamsi S. Hieronymus docuisset potestatem sacerdotum esse mere declarativam, hujus testimonium, utpote *unicum*, innumera Patrum anterioris aut sequioris ævi infringere non posset, (b) Valde probabiliter autem ejus verba sensu catholico intelligi possunt, eo sensu nempe quod sacerdotes non possunt modo *arbitrario* peccata dimittere, sed post accuratam investigationem, ut sciant qui legitime ligandus sit aut solvendus, ut supra diétum est de natura hujus potestatis (n. 17); nam postea fatetur quodeumque ligant super terram esse ligatum in cælis³.

IV. Appendix de antiqua pænitentiali disciplina³.

Potestas clavium, ex diétis, eadem semper fuit in Ecclesiâ, sed modus eam exercendi diversus fuit secundum diversa tempora, prout postulabat fidelium vel Ecclesiæ utilitas : quod breviter exponere opportunum erit.

¹ In Matth., XVI, 19, P. L., XXVI, 118. — ² In Matth., XIX, 18.

³ *Tertul.*, De pænitiâ, De pudicitia; *Philosophoumena*, IX, 12; *E. Prcuschen* Tertullians Schnften De pænitentia und de pudicitia, mit Rücksicht auf Bussdisziplin untersucht, Gienen, 1890; *E. Rolffis* Das Indulgenz-Editfl des romischen Bischofs Kallist kritisch untersucht und reconstruiert, Leipzig, 1893; *A. d'Alls*, La Théologie de Tertulien, p. 339 355; *G. Rauschen*, op. cit., 1. II, § II.

57. Ie Generalis indoles antiquæ pænitentialis disciplina: describitur. Ecclesia fidelibus peccatoribus novum genus vitæ imponebat, vitæ religiosæ eremiticæ valde similem. (A) Primum pænitentia ab Episcopo injungebatur: (a) peccatores specialem induebant habitum, ut in sacco et cinere austeram et laboriosam vitam ducerent: ita veluti authentice inter pænitentes recipiebantur; (b) multis privabantur privilegiis in ordine religioso et civili: stantes ad portas ecclesiæ, vel intra ecclesiam speciali loco admissi, eucharistico sacrificio assistere non poterant; neque nuptias inire aut matrimonio jam inito uti; nec etiam honores ambire, militiam aut negotium exercere-; (c) variis autem mortificationibus corpus suum afficiebant, balneis et lautis epulis renuntiabant; brevi somno contenti, diuturnæ orationi vacabant, eleemosynis suæ conditioni proportionalis peccata redimentes: ita vitæ religiosæ, quæ postea instituta est, praeludebant.

58. (B) Huic publicæ pænitiæ tota Ecclesia cooperabatur non solum piis exhortationibus, sed etiam veniam a Deo petendo pro pænitentibus: hæc fuit veluti prima origo indulgentiarum.

59. (C) Quando pænitentia sufficiens judicabatur, absolutio ab Episcopo concedebatur, quæ consistebat in impositione manuum cum oratione quæ veniam peccatorum significabat. Hæc autem cuique pænitenti *semel* tantum dabatur, ne frequentiori concessione fideles ad multiplicanda peccata induci viderentur. Si vero iterum peccabant, divinæ misericordiæ committebantur. Generantem semel in anno solemniter coram fidelibus coadunatis absolutio concedebatur, et quidem in Cœnâ Domini, juxta usum romanum. Si vero urgebat periculum mortis, statim absolvebantur ægroti, ne absque communione e sæculo exirent. ’

† Quam laboriosa fuerit hujusmodi pænitentia, ita describit *Tertullianus*, De pænit., c. IX, P. L., 1, 1243-1244: “Itaque exomologesis prosternendi et humilificandi hominis disciplina est, conversationem injungens misericordiæ illicem; de ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco et cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum moeroribus deificare, illa quæ peccavit tristi trahitione mutare ceterum pastum et potum pura nosse, non ventris scilicet, sed animæ causâ: plerumque vero jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, et mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi, et caris Dei adgenicuiari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere

’ Ita Papa Siricius, ad Himerium scribens, ep. I, 5, P. L., XIII, 1137, eos carpit “qui aélâ pænitiâ tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos et volutabra redeunt et militiæ cingulum et ludicras voluptates et nova conjugia et inhibitos denuo appetivere concubitus”.

‡ Quod constat ex ep. 5. *Innocentia I Papie* ad Decentium, episcopum Eugubinum (P. L., XX, 559): “De pænitentibus autem, qui sive

60.2° Discrimina inter antiquam hodiernamque disciplinam recensentur. (A) Præcipuum discrimen in eo situm est quod antiquitus *semel* tantum christiano peccatori publica pænitentia et absolutio dabatur, dum hodie toties conceditur absolutio quoties peccator attritus eam postulat.

(B) Ecclesia olim absolutionem impertiebatur iis tantum qui longâ et laboriosa pænientiâ suam conversionem *indubie* probaveram, simulque pro peccatis satisfactionem persolverant, ut ita certior esset de pænitentis dispositionibus et de efficaciâ absolutionis; dum hodie eam impertitur iis qui signa præbent *probabilia* conversionis et serio promittunt se pænitentiam impleturos, ut ita confidentium et frequentius peccatores ad sacrum tribunal recurrant.

Conclusio. Antiquitus sicut nunc tres actus pænitentis requirebantur, sed primæva Ecclesia *\wp&\xi\l\l\z satisfaci*oni insistebat, dum hodie magis *dolorosic confessioni*.

Hæc autem disciplinæ immutatio ipsam potestatem clavium non attingit.

61.3° Quæstiones disputatæ. Hodie tamen, inter catholicos auctores, duæ præcipuæ quæstiones agitantur : (a) num, per aliquod tempus, in universa Ecclesia, absolutio tribus maximis peccatis denegata fuerit; (b) num, quinque prioribus sæculis, præter pænitentiam publicam, viguerit etiam pænitentia privata.

62.(Ai Ad primum quod spectat, (a; auctores maximi ponderis, ut *Morinus, d'Aubespine, Juenin, Petavius, Sirmond, Funk, Facandard, Batiffol*, putant Ecclesiam, per tria priora sæcula absolutionem denegasse reis apostasiæ, fornicationis et homicidii!, etiam in articulo mortis, eos remittens iudicio Dei simulque preces fundens ut Deus eis ignosceret. — Quod probant : ex *Tertulliano*; hic enim asserit Callixtum primum fuisse qui moechis veniam daret, et ita

cx gravioribus commissis, sive ex levioribus pænitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quintâ feriâ ante Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum, sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem pænitentis, et ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac tum jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem suam. Vel si quis ægritudinem incurrerit, atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus l'aschæ relaxandum, ne de sæculo absque communione discedat ”.

' *Morinus*, op. cit., lib. X, c. 1-3; *d'Aubespine*, De vet. Ecclesiæ ritibus, c. 2; *fuenin*, De pænit., q. VII, c. 1, a. 2, § 1; *Petavius*, in notis ad Epiphaniî hæres. 59, ad calcem ejus operum; *Strniond*, Hist. pænit. publicæ, c. i; *Funk*, Theol. Quartalschrift, 1906, p. 432 sq.; *Vacandard*, in *Rev. du clergé franç.*, t. XX, 1899, p. 575 sq.; *Batiffol*, op. cit., p. 21\$.

non sibi consistere, quia idololatriis et homicidis absolutionem denegare pergit¹; ex *Cypriano*, qui testatur quosdam ex episcopis africanis adulteros absolvere noluisse³; ex concilio *Illiberitano* (an. 306), can. i, ubi dicitur: “Placuit inter eos qui post fidem baptismi salutaris adulta ætate ad templum idoli idolaturus accesserit, et fecerit, quod est crimen capitale, quia est summi sceleris, placuit nec in finem eum communionem accipere³”; ex concilio *Arelatensi* (an. 314), can. 22, ubi similia habentur; ex *Origene*, qui reprehendit sacerdotes absolventes, ex ignorantia canonicæ disciplinæ, tria præfata delicta⁴. Ergo, inquiunt, in Ecclesia tum Latinâ tum Græcâ, praxis viguit usque ad quartum sæculum veniam denegandi horum criminum reis.

63. (b) Aliunde multi theologi inter quos *Esser*, *Stufler*, *A. d'Alès*, docent *nunquam* in Ecclesia prævaluisse praxim *universalem* graviorum criminum, in fine vitæ, absolutionem denegandi⁵. Quod probant duplici argumento: *indirecte*, auctoritate *Tridentini* definientis confessionem sacramentalem necessariam esse jure divino; ex quo infertur Ecclesiam non potuisse pœnitentibus denegare, præsertim in articulo mortis, tam necessarium sacramentum; *directe*, exhibendo testimonia Patrum, præsertim Hermæ, S. Cypriani, S. Paciani, S. Cælestini, S. Leonis, etc., quæ supra retulimus.

Ad auctoritates allegatas respondent: *Tertullianus* calumniatur Callixti doctrinam, forte ad imminuendam ejus auctoritatem apud Afros; *Cyprianus* affirmat *quosdam* episcopos, non autem omnes, absolutionem moechis denegasse; concilia superius allegata loquuntur de communione, non autem de absolutione denegandâ.

64. (c) *Judicium de hac controversia*. Hic non agitur de re dogmaticâ, sed *historici* et *disciplinari* quæ ex *factis* dirimenda est. Hæc autem sunt satis obscura. Certum videtur, mediante sæculo secundo, absolutionem denegatam non fuisse ob præfata peccata, ut constat ex auctoritate Hermæ. Pariter omnes concedunt jam a sæculo quarto horum peccatorum reservationem aboletam fuisse, in plerisque saltem ecclesiis. Sed res dubia manet quoad finem sæculi secundi et initium tertii. *Irenæus* et *Clemens Alexandrinus* supponunt quidem suo tempore adulterium et homicidium condo-

I,
I

I
:_
H }
■
8
i
|

¹ *Tertul.*, De pudicitia, c. 5-6; P. L., t. II, p. 987-991.

³ *S. Cyprian.*, ep. 52 ad Antonianum, n. 21.

³ Ap. *Bruns*, op. cit. t. II, p. 2.

⁴ *Orig.*, De oratione, c. 28, P. G., t. XI, p. 528-529.

⁵ *Palmieri*, th. 9, p. 92; *De San*, n. 211 sq.; *Pignataro*, op. cit., p. 106 sq; *Pellé*, Le Tribunal de la Pénitence, thèse, Paris, Oudin, 1903, p. 86-136; *G. Esser*, Die Busschriften Tertullians, 1905; *Stufler* in Zeitschrift f. Kath. Theol., 1908, p. 1-48; *A. d'Alès*, in *Rev. du Cl. fr.*, 1907, t. L, p. 337-365.

iiari posse'. Sed Romæ hæc peccata videntur fuisse per aliquod tempus Deo reservata. Si enim Tertullianus Callixtum calumnias-» set, Romanus Pontifex alique catholici episcopi contra istam calumniam réclamassent : nullum tamen vestigium hujus protestationis inveniri potuit. Aliunde *Origenes* primum severe carpit sacerdotes qui, disciplinæ canonicæ ignari, dimittunt tria præfata peccata, et nonnisi postea admittit ista posse absolvi (supra, n. 45)'. Unde probabile est, per aliquod breve tempus, horum peccatorum condonationem iudicio et misericordias Dei fuisse reliétam, in quibusdam saltem ecclesiis, ut fideles ab istis deliétis deterrentur; Callixtum vero hanc disciplinam mutasse quoad adulteros, ne forte in desperationem venirent, et mox reservationem sublatam fuisse quoad duo alia peccata. Ceteroquin pænitentia pro istis deliétis imponebatur, et delinquentes veniam consequerentur per contritionem perfeétam.

65. (B) Quoad pænitentiam *privatam*, duplex pariter viget opinio.

(a) Theologi, de quibus supra ¹, tenent prioribus sæculis duplex fuisse pænitiencie genus : pænitentiam *publicam* pro publicis gravioribus deliétis, *privatam* vero pro occultis. Quod probant : 1) *a priori*; nam, si obligatio vigeret publice confitendi peccata *occulta* aut publice pro eis pænitendi, sigillum sacramentale fuisset violatum; insuper pænitentia publica *semel* tantum concedebatur, ideoque, sublatâ pænientiâ privata, nulla esset spes veniæ pro recidivis. 2) Ex quibusdam *faflis* : Cerdon, hæreticus, a 5. *Irenæo* describitur tanquam “ in Ecclesiam veniens et exomologesim faciens... modo quidem latenter docens (hæresim), modo vero exomologesim faciens ”; atqui pænitentia publica *semel* dabatur; ergo hic agitur de privata exomologesi. Idem fere narratur de Marcione, qui, semel et iterum ex Ecclesiâ ejeélus, tandem pænitentiam subiit, pacem postea recepturus⁵. — Præterea *C. Niav.num*, can. 13, statuit ut omnibus moribundis (ideoque relapsis) non denegetur sacra communio; ergo eis prius ministrabatur pænitentia, eaque privata.

66. (b) Ex adverso autem critici, de quibus supra, negant per quatuor sæcula fuisse pænitentiam *privatam* a publicâ ðistinôam

¹ X. *Iren.*, l. cit.; *Clemens Alex.*, Liber quis dives salvetur, c. 47, *P. G.*, t. IX, p. 647-651, ubi narrat S. Joannem in Ecclesiam recepisse quemdam latronum ducem, antea a se baptizatum, ideoque supponit homicidium non esse irremissibile

² De oratione, c. 28, *P. G.*, t. XI, 528-529.

³ Quorum argumenta recenter exposuit X. *liarent*, in *Etudes des PP. Jlsuites*, t. 80, 1899, p. 577, et t. 82, 1900, p. 577.

⁴ X. *Iren.*, C. Hæres., l. III, c. 4, *P. G.*, t. VII, p. 857.

⁵ *Tertullianus*, De præscript., c. 30, *P. L.*, l. II, p. 42.

Quorum argumenta recenter exponebat *Pacanda*» d, in *Nev. du Cl français*, t. XXIX, 1900, p. 25S 264.

Agnoscent quidem *confessionem* peccatorum quandoque fuisse occultam et auricularem; sed *wtisfafljo* seu pænitentia semper publica erat; idem dicendum de *absolutione*, si excipias casum morientium : tunc enim peccatorum condonatio privatim fiebat. Etenim : O quoties Patres quatuor priorum sæcnlorum de pæniti-tentiâ agunt, nempe Hermas, Tertullianus, S. Cyprianus, S. Pacia-nus, Clemens Alex., Origenes, S. Gregorius Thaumaturgus, Dio-nysius Alexandrinus, etc., semper eam describunt ut *publicani*. 2) Pænitentia *privata* non exhibetur nisi quarto exeunte sæculo in *Oriente*, quando *Neflarius* (381-398 pænitentiarios abolevit, occa-sione cujusdam scandalil: in *Occidente* autem, sæculo sequenti. 3) Paucissima facta m contrarium allegata nil probant : Cerdon et Marcio, hæretici, non aliam exomologesim susceperunt nisi *publi-cani*, quæ sola tanto crimini competebat, sed, propter inconstantiam suam, pluries eam abruperunt; ex canone *Nicccno* nihil aliud infertur nisi condonationem peccatorum *moribundis* concedi privatim, per modum *privilegii*, sed exinde minime probatur modo generali pro aliis Christianis viguisse pænitentiam privatam; imo si moribundi supervixerint, juxta Concil. Arausicanum 1, can. 3, m ordine pæni-tentium stare debent, ideoque pænitentiam agere publicam.

67 {y, *Judicium de hac controversia*. In re tam difficili et obs-cura, hæc animadvertere liceat : | Non satis constat, ex docu-mentis et faélis hucusque notis, per tria priora sæcula. pænitentiam privatam in usu fuisse. Aliquando confessio erat secreta, ut fusius infra declarabitur, sed nil probat remissionem peccatorum conces-sam fuisse sine *publica* satisfactione. 2) Pænientiæ publicæ sub-jiciebantur non solum tria maxima peccata, nempe apostasia, for-nicatio et homicidium, sed etiam alia minora, quæ ut mortalia existimabantur; quod testatur A'. *Cyprianus* : “ Cum in minoribus peccatis agant peccatores pænitentiam, justo tempore et secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim veniant, et per manus imposi-tionem episcopi et cleri jus communionis accipiant”³. 3) Pæni-tentia publica vere erat *sacramentalis*, quippe quæ tota tenderet in remissionem peccatorum non solum quoad pcenam, sed etiam quoad culpam per ministerium et absolutionem sacerdotis, intercedentibus cum eo fidelibus, ut constat ex superius diCtis de exomologesi, et ex dicendis de absolutione. 4) *Moribundis* concedebatur absolutio sacramentalis, etiam antequam canonicam pænitentiam absolve-rint, ut reconciliati cum Deo e vitâ excederent; insuper aliquando, ob confessorum et martyrum intercessionem, tempus pænientiæ abbreviabatur.

«Quod narrant *Socrates*, H. E., l. V, c. 19, / G., t. LXVII, p. 613 sq., et *Sosomenes*, H. E., l. VII, c. 16, /< G., t. LXVII, 1457 sq.

- S. *Cyprian.*, ep. 9, n. 2, *P. L.*, t. IV, p. 251.

Utrum necne, extra hos aut similes casus absolutio concederetur, exomologesi nondum absoluti, non satis liquet. Ex documentis quæ supersunt probabilius videtur generatim non datam fuisse nisi finiti pœnitentiâ

Art. II. De ministro potestatis clavium.

68. Ex diétis supra jam inferri potest non omnibus Christianis, sed solum quibusdam Ecclesiæ ministris competere potestatem clavium : cùm enim hæc ipsam conscientiam omnium fidelium attingat, oeccataque remittat etiam coram Deo, evidens est eam exerceri non posse nisi ab iis qui divinitus deputati sunt ad regendos fideles eosque sanctificandos. Ad eam exercendam duplex requiritur potestas, juxta *Tridentinum*, nempe potestas *ordinis* et *jurisdictionis*.

69. (a) Et primum potestas *ordinis* : —

“Circa ministrum autem hujus sacramenti, declarat sancta Synodus, falsas esse et a veritate Evangelii penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosvis homines præter *Episcopos* et *Sacerdotes*, clavium ministerium perniciose extendunt; putantes verba illa Domini : “Quæcumque alligaveritis super terram, erunt alligata et in cælo : et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo”, et : “Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt” ad omnes Christi fideles indifferenter et promiscue, contra institutionem hujus sacramenti, ita fuisse diéta, ut quivis potestatem habeat remittendi peccata publica quidem per correéliionem, si correptus acquieverit; secreta vero per spontaneam confessionem, cuicumque factam. Docet quoque, etiam sacerdotes qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sanéti in ordinatione collatam, tanquam Christi ministros, functionem remittendi peccata exercere; eosque prave sentire, qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt”¹.

Ex hâc igitur declaratione, omnes et soli episcopi et sacerdotes gaudent, tanquam Christi ministri, potestate remittendi peccata.

70. (b) Potestas *jurisdictionis* requiritur insuper ad validum hujus potestatis usum, quia nonnisi modo judiciali exercetur : —

* Ita plerique *critici* hodierni. Contrarium tamen tenent, inter alios : *Palmieri*, De Pœnit., Appendix, p. 508; *Frank*, Bussdisziplin, p. 811 sq.; *Schmits*, Bussbücher, 11, 34 sq., 74 sq.; *Pignataro*, op cit., p. 99; *Pesch*, n. 263-268.

† *Trident.*, sess. XIV, cap. 6.

“Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, (piam sacerdos in cum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem

§ I. De potestate ordinis ad remittenda peccata.

71. Status quæstionis. (A) Errârunt hæc de re :

(a) *Fontanist*(C, qui tenebant solos pneumaticos seu spirituales, id est eos qui Spiritu sanéto inspirabantur, posse peccata condonare; (b) *Valdenses* et *Wicleffita*., qui potestatem absolvendi peccata bonis laicis concedebant, pravis autem sacerdotibus denegabant; (c) Protestantes *liberales* qui tenent primis Ecclesiæ sæculis potestatem clavium exercitam fuisse a *charis/naticis*, id est ab iis fidelibus qui speciali dono seu charismate gaudebant : contendunt siquidem hierarchiam non fuisse a Christo institutam, sed varia charismata, inter quæ charisma dimittendi peccata, a Spiritu sanéto fuisse inter fideles distributa’.

72.(B) Praeterea, Medio Ævo, quidam auétores catholici tenuerunt diaconos aut inferioris ordinis clericos esse aliquo sensu *extraordinarios* ministros pænitiæ, quatenus, deficientibus sacerdotibus, confessiones excipere, imo juxta quosdam, ad peccatorum absolutionem aliquid conferre poterant³. — Insuper *Morinus* putat, ob aliquot difficilia Patrum loca, antiquitus diaconos tanquam ministros pænitiæ extraordinarios habitos fuisse. — Tandem pauci dixerunt, deficientibus sacerdotibus et clericis, laicis confitendum esse⁴.

73. *Thesis* : Soli sacerdotes, id est episcopi et presbyteri, sunt ministri potestatis clavium, seu valide possunt a peccatis absolvere.

De fide est ex *Tridentino*, can. 10 : “ Si quis dixerit, sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere; aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse diétum : “ Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo ” ; et : “ Quorum remi-

³ *Trident.*, sess. XIV, cap. 7.

^{*} *Muller*, in *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 1895, p. i sq., 187 sq.; cfr. *Vacandard*, in *Rev. du Cl.fr.*, t. XIX, 1899, p. 337.

¹ Quorum opiniones expositas vide ap. *Vacant*, Diét. de Théo!., t. I, p. 183-189; *Laurain*, De l'intervention des laïques, des diacres et des abbesses dans l'administration de la pénitence, Paris, 1897, p. 69.

⁴ Ap. *Laurain*, op. cit., p. 18 sq.

seritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt ” : quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem duntaxat, si correptus acquieverit; secreta vero per spontaneam confessionem; A. S. ”.

74. 1° *Scriptura* probatur, nempe ex duobus textibus a *Tridentino* allegatis, quos supra (ll. 21-31) declaravimus. Ex his enim, adjuncts Patrum interpretatione, sequitur potestatem, apostolis eorumque successoribus collatam, modo *judiciali* exercendam esse. Jam vero auctoritate judiciali non gaudent omnes fideles, sed solum ii qui Ecclesiae præsunt, quos “ Spiritus sanélus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei ” >, ut constat ex probatis in tractatu *de Ecclesia*. — Quinam vero hâc potestate induti fuerint, ex *doctrinâ* et *praxi* Ecclesiae determinari debet².

75. 2° *Traditione*. (A) Secundo sæculo, nonnisi quædam vestigia colligere possumus, ob rationes jam allatas ubi de ipsâ potestate clavium. S. *Ignatius* constanter commendat et præcîpit obedientiam episcopo praestandam, nec promittit peccatoribus remissionem peccatorum nisi redeant ad episcopum; ex quibus infertur potestatem absolvendi, quæ potestatem judicialem involvit, nonnisi ab episcopis aut dependenter ab eis exercitam fuisse.

76. (B) Id autem diserte affirmatur sæculis tertio et quarto, statim ac errores hâc de re oriuntur. Ita, teste *Tertulliano*, Callixtus sibi vindicat potestatem remittendi peccata, et quidem vi textus “ Quodcumque ligaveris ”. — Montanistæ contendunt quidem hanc auctoritatem *spiritualibus* competere³, sed eorum error ab universali Ecclesiâ rejicitur. Tertullianus ipse, dum adhuc catholicus, exomologesim

¹ A<7., XX, 28.

Hi sunt sacerdotes, id est episcopi et presbyteri, ut ex factis allatis constat. Per quatuor priora sæcula, hæc potestas fere exclusive ab episcopis exercebatur; quarto autem sæculo, presbyteris quibusdam, nempe pænilentariis, concessa est auctoritas confessiones audiendi et peccatores absolvendi; a quinto ad octavum sæculum hæc potestas ad plures alios presbyteros extensa est; et jam a sæc. V^{II} ad omnes sacerdotes. (*Tixeront*, 111,253)

³ Quod sic declarat *Tertullianus*, De pudicitia, c. 21 : “ Et ideo Ecclesia quidem delicia donabit; sed Ecclesia Spiritûs per spiritalem hominem, non Ecclesia numerus episcoporum ”.

describens, dicit peccatores ingemiscere, lacrymari et “*presbyteris* advoli”’. S. *Cyprianus*, Tertulliani discipulus, peccatores ad pœnitentiam hortatur, “dum satisfactio et remissio facta per *sacerdotes* apud Dominum grata est”^{1*} Alii cum 5. *Ambrosio* explicite dicunt *solis sacerdotibus* inesse potestatem ligandi atque solvendi, ideoque remittendi peccata : “Jus enim hoc solis permissum sacerdotibus est. Recte igitur hoc Ecclesia vindicat, quæ veros sacerdotes habet : hæresis vindicare non potest, quæ sacerdotes Dei non habet”³. Jam diximus (n. 46), episcopis, ipsâ ordinatione, conferri potestatem absolvendi.

77. Idem asserunt Patres greci. *Origenes* diserte asserit potestatem remittendi peccata apostolis eorumque successoribus collatam fuisse, vi verborum “Quorum remiseritis”...; et ex contextu locisque parallelis constat hos successores esse *sacerdotes* : ita loquitur de peccatore qui “non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quaerere medicinam”⁴. — § *Athanasius*, in Fragmento ex libris contra Novatianos, scribit : “Quemadmodum homo a sacerdote baptizatus, Spiritus sancti gratia illuminatur; ita qui confitetur in pœnitentia, per sacerdotem Christi gratia remissionem accipit”⁵. — Quarto saeculo, Constantinopoli instituti *sacerdotes pœnitentarii*, quorum munus erat pœnitentiam imponendi et eonfitentes absolvendi⁶.

78. Solvuntur difficultates. (A) Pauca tantum animadvertere liceat de *pneumaticis*. Non diffitemur quidem quosdam, in primæva Ecclesia, specialibus charismatibus fuisse donatos, quæ describuntur a S. Paulo⁷; sed nullibi dicitur ipsis concessam esse potestatem remittendi peccata. — Tertullianus, jam montanista factus, hanc potestatem *spiritualibus* adseribit, sed, non obstante ejus ingenio, hæc assertio mox universim reprobata fuit, etiam a S. Cypriano, ejus discipulo. Nil igitur exinde deduci potest contra nostram thesim.

¹ De Pœnitent., n. 9. — ’ De Lapsis, c. 29.

³ S. *Ambros.*, De Pœnit., lib. I, c. 2, *P. L.*, t. XVI, p. 468.

⁴ *Origenes*, in Levit., horn. 11, n. 4, *A. G.*, t. XI, p. 418; cfr. 560, 561 ; t. XI, p. 528, 529; t. XIII, 1846.

⁵ *A. G.*, t. XXVI, p. 1315.

⁶ *Sacrales*, H. E., I. V, c. i9, *P. G.* LXVII, 614-615. Probabile est etiam Romæ pariter constitutos esse pœnitentarios ineunte sæculo quarto. Quidam tamen catholici id negant, putantes pœnitentiæ impositionem et peccatorum absolutionem, in Ecclesiâ occidentali, fuisse episcopo reservatam. Ita *Vacandard*, in *Revue du Clergé français*, t. XLII, 1905, p. 361 ; cujus tamen argumenta confutat *Batiffol*, ibid., p. 449.

⁷ *I Cor.*, XII, 3-11; XIV, 2-40; *Ephes.*, IV. 11.

79.(Bj) Nonnulli objiciunt *confessores* et *martyres* privilegium obtinuisse *libellos pacis* concedendi, ideoque remissionem peccatorum. — Verum est quidem libellos pacis ab eis datos fuisse, quo facilius lapsi veniam consequerentur; sed ex epistolis S. Cypriani evidenter constat hanc martyrum intercessionem fuisse quidem unum c motivis propter quæ pænitentia mitior aut brevior imponebatur, sicut hodie vi communionis sanélorum conceduntur indulgentiæ, sed minime fuisse veram absolutionem a peccatis. Fatetur quidem lapsos posse precibus martyrum juvari; sed quibusnam et quandonam reconciliatio concedi debeat, episcopi judicare debent. Jamvero hæc doétrina approbata fuit non solum ab episcopis africanis, sed etiam ab Ecclesiâ Romana, ut jam supra notavimus, n. 50. Exinde non parum confirmatur thesis, cum constet ipsos martyres nonnisi *privilegio intercessionis* ad peccatorum condonationem aliquid contulisse.

80.(C) Alia tamen difficultas exsurgit ex interventu *diaconorum* in administratione pænientiæ. 5. *Cyprianus*, de lapsis scribens qui in periculo mortis erant, dicit eos *exomologesim* facere posse apud presbyterum, aut, si presbyter desit, apud *diaconum* ¹. “ Si incommodo aliquo et infirmitatis periculo occupati fuerint, non exspeélatâ praesentia nostrâ, apud presbyterum quemdam quemcumque praesentem, vel, si presbyter repertus non fuerit et urgere exitus coeperit, apud *diaconum* quoque *exomologesim* facere delicti sui possint, ut manu eis in pænitentiam impositâ, veniant ad Dominum cum pace, quam dari martyres litteris ad nos faétis desideraverunt”.

Res diversimode explicatur, ta? Quidam, cum *Aforino*, putant sanélum Doétorem revera tenuisse diaconos esse *extraordinarios* pænientiæ ministros in casibus urgentioribus. (b) Alii dicunt hic agi de *reconciliatione externâ* cum Ecclesia, quæ quoad peccatores, praecedere debebat administrationem viatici. Quæstio enim erat de *lapsis* qui libellum pacis a martyribus acceperant, simulque gravi infirmitate laborabant, et in periculo mortis versabantur. Episcopus permittit presbyteris, et, si desini, diaconis pænitentiam infirmis imponere, per impositionem manuum, ut, pænitentia accepta, atque aétu contritionis elicitò, morituri possint communionem accipere, et ita ad Dominum accedere cum pace; sæpe enim diaconi, deficientibus sacerdotibus, viaticum ministrabant moribundis qui actu contritionis perfeélæ justificati fuerant. Quod confirmatur canone 32 *C. Illiberitani* (306) : “ Apud presbyterum si quis gravi lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit agere pænitentiam non debere, sed potius apud episcopum; cogente tamen infirmitate, necesse est

¹ Epistolæ, 9, 10, n, 13, 17, 26, 30, etc., P. L., t. IV, pp. 252, 255, 357, 260, 270, 304-305.

² Epist. 12 ad clerum de Lapsis, /». Z., t. IV, p. 259.

presbyterum *communione* præstare debere et *diaconum*, si ei jusserit sacerdos”. Ita explicatur quomodo nonnulli diaconi, antequam viaticum ministrarent, audirent confessiones, ut videlicet peccatores excitarent ad contritionem; quod inferri potest ex *Odonis*, episcopi Parisiensis, statutis (¶197), ubi legitur: “ Item prohibetur distriéle ne diaconi ullo modo audiant confessiones, nisi in *arflis-simâ necessitate*; claves enim non habent, *nec possunt absolvere*

81.(D) Objicitur etiam aliquando *monachos*, qui sacerdotio initiati non erant, confessiones audiisse.

Resp. Fatemur equidem Medio *Ævo*, præsertim in Oriente, rem aliquando se ita habuisse, quia videlicet populus Christianus, pravis moribus sæcularium sacerdotum scandalizatus, regularibus peccata confiteri sæpe mallebant, etiam iis qui sacerdotes non erant: hic autem erat abusus ex ignorantia ortus qui non diu perseveravit.

82.(E) Urgent: Medio *Ævo* invaluit usus ut in periculo mortis, deficiente sacerdote, confessio laicis fieret; hanc praxim commendarunt doctissimi theologi, imo ejus necessitatem docuerunt, v. g. *Æanfrancus Petrus Lombardus Rob. Pullus*⁴, *Albertus Magnus S. Thomas* aliique; ergo etiam laici absolvere possunt.

Rcsp. Præfati Doctores minime docent laicos potestatem habere absolvendi, quamvis teneant, in casu necessitatis, utile aut necessarium esse peccata laico confiteri. Hanc opinionem acceperunt ab auctore libri de verâ et falsâ pœnitentiâ, qui 5. *Augustino* immerito adseribebatur; en verba Pseudo-Augustini⁷: “ Qui vult confiteri peccata ut inveniat gratiam, quærat sacerdotem (pii sciat ligare et solvere... *Tanta itaque vis est confessionis, ut si deest sacerdos, con-iiteatur proximo...* Etsi ille cui confitebitur, *potestatem solvendi non habeat*, fit tamen dignus veniâ ex sacerdotis desiderio, (pii crimen confitetur socio”. Ex quo sequitur laicos potestate absolvendi carere. Idem tenet *Th. Thomas* (l. c.) ubi dicit: “Sed quando necessitas imminet, debet facere pœnitens quod ex parte, suâ est, scilicet conteri, et confiteri cui potest; qui, quamvis *sacramentum perficere non possit*, ut faciat id quod ex parte sacerdotis est, absolutionem scilicet, defectum tamen sacerdotis summus sacerdos supplet”. Eaici igitur, dum confessiones audiebant in casu necessitatis, potestate absolvendi non gaudebant; sed Christus ipse, occasione

* Apud *Mansi*, XXII, 653; cfr. *Laurain*, p. 88 sq. ubi multa alia documenta invenies.

⁷ De Celandi confessione, ap. *Migne*, t. 150, p. 629 sq.

⁷ Sentent. lib. IV, dist. 17.

⁴ Sentent, lib. VI, cap. 51, 301-302, ap. *Migne*, t. 186, p. 897.

⁵ In IV Sentent., dist. 17, art 58-59.

⁶ In IV Sentent., dist., 17, q. 3, a. 3, sol. 2.

⁷ Ap. *Migne*, P. L., t. 40, p. 1122.

hujus humilis confessionis, remissionem peccatorum bene dispositis impertiebatur. Attamen, propter hunc interventum, diaconi a quibusdam theologis hujus retatis vocabantur ministri *extraordinarii* sacramenti Pœnitentiæ'.

Ex hoc pariter inferri potest quantum necessaria confessio existimata fuerit, cimi, deficiente sacerdote, coram laico facienda diceretur.

83. (F) Nil dicimus de abbatissis, quæ aliquando potestatem momalium confessiones audiendi usurparunt; hoc enim tanquam absonum et absurdum reprobatur in utrâque Ecclesia. Græcâ et Latina, “quia, ut aiebat *Innocentius ill*, licet Beatissima Virgo Maria dignior et excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis, Dominus claves regni cœlestis permisit”³.

§ II. De POTESTATE JURISDICTIONIS.

84. *Status quaestionis.* (A) Præter potestatem ordinis, in ministro Pœnitentiæ desideratur potestas jurisdictionis, a) Jurisdictio ecclesiastica *in genere* definitur potestas regendi subditos in iis quæ ad finem supernaturalcm spectant. Differt a potestate *ordinis* : hæc enim est potestas ministrandi sacramenta, sacra ordinatione collata, et indelebiter subjeéto inhaerens; dum jurisdiétio est potestas regendi, externo aCtu superioris collata, quæ revocari potest. Quæ quidem triplex est : *legislative*¹ ad leges *fao.nAKS*, *judiciaria* ad sententias auéloritative ferendas, et *coafliva*, ad pœnas contra delinquentes infligendas.

(b) Jam vero jurisdictio, quæ ad *sacramentum Pœnitentiæ* requiritur, est *judiciaria*, cùm hoc sacramentum sub formâ judiciali ministretur. Potestas autem judiciaria duplex esse potest, *fori externi*, quando directe et primario publicam Ecclesiæ utilitatem respicit; *fori interni*, quando directe et primario privatam cujuslibet fidelis utilitatem respicit. Cùm igitur sacramentum Pœnitentiæ primario ad privatorum sanctificationem institutum fuerit, jurisdictio ad ejus administrationem necessaria, est *fotestasjudiciaria fori interni*,

¹ Quas opiniones Scholasticorum late exponit *Vacant*, Dnflion. de Théologie, t. L p. 182-180.

² Ap. *Migne, P. L.*, t. 216, p. 356; pio Ecclesiâ orientali, vide *A G* t. 119, p. 1066; cfr. *Lauram*, op. cit., p. 1-67.

et quidem *foripanitentialis*, ut sic distinguatur a jurisdictione fori interni *extra-pænitentialis*, quæ extra confessionem sacramentalcm exerceri potest, v. g., dispensando in voto, tollendo censuram cum effectu in foro interno tantum.

(c) Unde jurisdictio confessarii definiri potest *potestas supematuralis, externo superioris auctu collata, quæ sacerdos iudicium exercere potest erga subditos in foro interno ac pænitentiali*. Confertur autem designando *subditos* in quos exerceri valeat potestas absolvendi, vel *locum* ubi legitime exerceatur.

(B; Jamvero nonnulli veteres theologi, ut *Durandus*, tenuerunt jurisdictionem dari ipsâ ordinatione, quamvis agnoscerent ejus usum Ecclesiæ prohibitionem ligari; quam opinionem ut antiquatam rejiciunt communiter theologi. Longius etiam a veritate distabat *Synodus Pistoriensis*, dum asserebat conveniens quidem, non autem necessarium esse, ad validitatem absolutionis, ut confessarius jurisdictione polleret*.

85. *Thesis* : Praeter potestatem ordinis requiritur, ad validam absolutionem, potestas jurisdictionis, quæ non accipitur vi solius ordinationis, sed superiorum ecclesiasticorum concessione.

1° *Prius*, videlicet jurisdictionem ad validam absolutionem requiri, a *Tridentino* explicite declaratur, supra, n. 68. Praeiverat *Decretum pro Armenis*² : “ Minister hujus sacramenti est sacerdos habens auctoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris”; id est jurisdictionem ordinariam aut delegatam.

(A) Ratio hujus asserti desumitur, ut recte tradit *Tridentinum*, ex ipsâ natura absolutionis. Siquidem potestas remittendi vel retinendi peccata per modum *judicii* exercetur; atqui potestas judicialis valide exerceri nequit nisi in *subditum*, id est in eum qui iudicis auctoritati seu jurisdictioni subiectus fuit a legitimo superiore; sicut, in rebus civilibus, non quilibet iudex quamlibet causam cognoscere potest, sed quisque eas causas cognoscit quæ explicite vel implicite a legitimo superiore assignantur; si enim iudices indiscriminatim quaslibet causas tractarent, nulla esset inferiorum ac superiorum subordinatio, sed totus iustitiae ordo turbaretur.

* Ap. *Densing.*, n. 1400. — 3 Ap. *Denzing.*, n. 594.

Ex hoc pariter intelligi datur cur jurisdictio in ceteris sacramentis ad licitam, non autem ad validam administrationem requiratur, dum ad validam absolutionem necessaria est : alia enim sacramenta per modum iudicii non conferuntur, nec proinde jurisdictionem ex se postulant.

86.(B) Res etiam *historice* constat. Ex dictis enim, potestas remittendi peccata primis Ecclesiae sæculis, ab Episcopo cujusque dioecesis exercebatur, et quidem in proprios subditos, ut patet ex epistolis 5. *Cypriani*; quare S. Doctor reprehendit sacerdotes qui lapsos reconciliaverant, inconsulto Episcopo — Postea vero, a quarto et quinto sæculis, aucto fidelium et peccatorum numero, Episcopi *designare* coeperunt presbyteros pœnitentiarios speciali alicui ecclesiae *addictos*, qui ibi exciperent confessiones pœnitentium 2. — Quando in pagis et villis paroeciæ institutæ fuerunt, potestas absolvendi, sicut cetera ecclesiastica munera obeundi, parochis commissa est. Hinc, quando Cone. *Lateranense IV* decretum tulit de annuâ confessione, præcepit ut fideles confiterentur *proprio sacerdoti*, id est parocho in subditos jurisdictionem habenti aut sacerdoti ab eo vel a legitimo superiore delegato.— Regularibus quidem, paroeciam non habentibus, data est facultas confessiones excipiendi, sed vi *delegationis* a S. Pontifice vel Ordinariis concessæ 3. Semper igitur necessaria fuit aliqua jurisdictio ad exercendam absolutionis potestatem.

87.2° *Posterius* autem, videlicet *hanc jurisdictionem non conferri vi solius ordinationis, sed superiorum concessione*, ex jam probatis sequitur. Nam *l'ridentinum* (l. c.), declarando absolutionem sacerdotis jurisdiétione carentis esse nullius momenti seu valons, supponit posse esse sacerdotem, qui jurisdictione carcat; atqui si jurisdiétio vi solius ordinatio-

' 5. *Cyprian.*, ep. 11, P. L., IV, p. 257. — Constat pariter ex can. 4 *C. Carthaginensis II*: Si quisquam in periculo fuerit constitutus et se reconciliari divinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit, debet utique presbyter consulere episcopum, et sic periclitantem ejus præcepto reconciliare". (Ap. *Bruns*, t. 1, p. 119.)

- *Thomassin*, Ane. et nouv. discipline de l'Eglise, Bar-le duc, 1864, L 1, P. 1,1. II, ch. 10 et xi, p. 381 sq. et ch. 23-26.

- *Thomassin*, op. cit., c. 12, p.401 sq.

nis concederetur, amitti non posset, cùm potestas ordinis, sicut ipse sacerdotalis character, sit indelebilis; ergo jurisdictio non ab ipsa ordinatione profluit.

Quod etiam sic declarari potest. Omnis jurisdictio est vel *ordinaria*, id est annexa officio vel muneri quod conceditur, vel *delegata*, seu ex speciali commissione superioris ecclesiastici obtentâ; atqui neutra vi solius ordinationis confertur; non prior, quia nemo vi ipsius ordinationis determinatam diœcesim aut parochiam accipit; non posterior, quia superiores ecclesiastici hanc specialem commissionem vi ordinationis concedere non intendunt, sed postea speciali ac distincto aétu missionis conferunt.

88. *Objicitur* quidem Apostolis collatam fuisse a Christo completam potestatem absolvendi, proindeque jurisdictionem, his verbis : “*Accipite Spiritum S; quorum remiseritis etc.*”; atqui eadem verba neo-ordinatis sacerdotibus dicuntur; ergo et ipsi eandem potestatem accipiunt vi ordinationis. — *Pesp.* Apostoli a Christo acceperunt utramque potestatem ordinis et jurisdictionis non præcise vi verborum “*Accipite etc.*”, sed vi intentionis Christi, quæ sufficienter manifestatur præcedentibus verbis “sicut misit me Pater, et ego mitto vos”. Unde licet verba “*Accipite*” neo-sacerdotibus dicantur, non exinde sequitur eos accipere potestatem jurisdictionis, quia Ecclesia his verbis eam concedere non intendit; neganda est igitur paritas.

89. Corollaria. i° *Jurisdictio variis modis limitari potest a legitimis superioribus*, præsertim vero a R. Pontifice, qui supremam jurisdictionem habet in universâ Ecclesia. Etenim superiores ecclesiastici, qui jurisdictione ordinariâ pollent, eam concedere possunt vel non; ergo a fortiori possunt eam conferre modo plus minusve limitato, prout in Domino id expedire judicaverint. Hinc jurisdictio limitari potest *quoad homines*, quatenus facultas absolvendi certis hominibus aut hominum generibus restringatur; *quoad locum*, v. g., intra limites unius parœciæ; *quoad tempus*, ita ut elapso certo tempore expiret; *quoad peccata*, quatenus superior sibi reservare potest absolutionem a quibusdam gravioribus peccatis.

90. Quod *historice* constat. Quando episcopi presbyteris permisit a peccatis absolvere, sibi quædam gravissima reservarunt. Ita, in synodo *Parisiensi* (an. circiter 1200) statuitur; “Sacerdotes majora reservent majoribus, in confessionibus, sicut homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, et stupra virginum, injectiones manuum in parentes, vota fraôtâ, etc.” Eodem fere

tempore, C. *Londinense* decernebat “ ut qui scienter in dispendium cujuslibet pejeraverint, non absolvantur... nisi ab episcopo diœcesano, vel ejus auctoritate, praeterquam in articulo mortis”’. — Insuper, ipsi episcopi atrociora quædam crimina absolvere non solebant, sed ea S. Pontifici remittebant. Exemplum habetur in can. 13 Cone. *Avenionensis* (1209) Contra publice perjuros, seu convictos de perjurio, et eos qui pertinaciter in excommunicatione per sex menses perseveraverint... specialem et novum canonem promulgamus, scilicet ut nulli episcoporum liceat hujusmodi anathematizatos absolvere, sed ad Sedem Apostolicam, sicut sacrilegi et incendiarii, absolvendi mittantur”’. — ‘l’andem ipsi Romani Pontifices sibi reservârunt quædam graviora crimina, ut ita fideles ab his perpetrandis efficacius deterrentur. Ait enim *Tridentinum*, cap. 7 : “ Magnopere ad christiani populi disciplinam perlinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absolverentur; unde merito Pontifices maximi pro supremâ auctoritate sibi in ecclesia universali tradita causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare”’.

91. 2° *Communiter tenetur jurisdictionem requiri etiam ad absolutionem peccatorum venialium.* Hoc quidem negarunt multi veteres theologi, etiam primi nominis, ut 5. *Thomas* et *Scotus*¹, quia venialia etiam aliis sacramentis, in quibus non requiritur jurisdictio, remitti valent. Alii dixerunt quoslibet sacerdotes ab Ecclesia accipere jurisdictionem ad absolvendum a venialibus vi consuetudinis, absque speciali concessione; quod olim verum esse potuit, sed hodie in desuetudinem abiit; nam *Innocentius XI* decreto *Cum ad aures* 3 prohibuit ne Episcopi permitterent ut venialium confessio fieret simplici sacerdoti non approbato ab episcopo aut Ordinario. Hinc hodie communiter» docetur jurisdictionem requiri etiam ad venialium absolutionem; nam in Sacramento Pœnitentiæ etiam venialia remittuntur per modum judicii: atqui iudex validam sententiam ferre nequit absque jurisdictione; ergo.

¹ Hos canones, aliosque permultos invenies apud *l’iomass-in*, op. cit., P. I, l. II, ch. 13-14, pp. 406-417.

* 5. *Thom.* in 4, dist. 18, q. 2, a. 3, sol. 1 ad 3; *Scotus*, in 4, d. 18, q. 4, a. 2, sol. 3. 3 Ap. *Denzinger*, n. 1086.

4 Dico *communiter*, quia pauci cum *liat/erini*, Opus Morale, De Pœnit. n. 555, contrarium tenent et decretum *Innocenti* intelligunt de liccitate, non autem de validitate absolutionis.

Potestas clavium, ex dictis, *modojudiciali* exercenda est, ideoque quosdam actus supponit ex parte pœnitentis. Tres vero actus præcipuos exomologesis superius descripta complectebatur : *confessionem peccatorum* non solum coram Deo, sed etiam coram ejus ministris; *contritionem*, seu peccati odium et detestationem; *satisfactionem*, id est longam et laboriosam delicti expiationem : de quibus seorsim dicendum.

Art. I. De confessione peccatorum.

92. Status quæstionis. iº *Confessionis notio*. (A) In *veteri Lege*, etsi nondum institutum fuisset pœnitentiæ sacramentum, nullaque esset confessio sacramentalis, agnoscebatur tamen quaedam peccatorum confessio, et quidem triplex : —

(a) Confessio Deo facta, ad facilius remissionem peccatorum obtinendam : “ Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur ”¹; (b) confessio generalis quâ supremus Pontifex iniquitates populi Israel semel in anno publice recitabat : “ Tunc offerat hircum viventem ; et posita utrâque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel ”²; (c) confessio magis specifica, quæ fiebat sacerdotibus, quando sacrificium pro peccato offerebatur, quia videlicet diversa erat pro peccatorum diversitate, vel etiam quando restitutio facienda erat³, (d) Judæi, qui a Joanne baptizabantur, sua peccata confitebantur⁴, ut sic efficacius propositum pœnitentiam agendi manifestarent : hæc autem confessio non erat sacramentalis⁵.

(B) Postquam vero institutum est pœnitentiæ sacramentum, confessio peccatorum fuit unus ex actibus ad remissionem peccatorum requisitis, et sæpe vocata est *exomologesis*.

¹ *Prov.*, XXVIII, 13; cfr. *Eccli.*, IV, 31. — ² *Levit.*, XVI, 20-21.

³ *Levit.*, IV, 3-35; V, 1-13; VI, 1-7; *Num.*, V, 6-7. ⁴ *Matt.*, III, 6.

⁵ Cfr. *Vacant.*, in Dictionnaire de la Bible, vocabulo *confession*.

Jam vero vox græca ἐξομολογησι, quæ apud Patres frequenter invenitur, duo significat : *totam aflionem pœnitentice*, seu longam et laboriosam seriem aéluum quibus remissio peccatorum obtinebatur; et primam partem hujus pœnitentiæ, nempe *peccatorum declaratio nem*, sive sit publica, sive sit privata seu auricularis.

Hoc ultimo sensu intellecta, confessio sacramentalis est *accusatio priorum peccatorum, post baptismum commissorum, legitimo sacerdoti facia, ad veniam per potestatem clavium consequendam*.

93.2 *Errores de confessionis necessitate*. Hanc negârunt Protestantes eorumque præcursores : — (a) *Wicleffus*, dicens : “Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua et inutilis”; quæ propositio damnata fuit a *C.Constantiensi*; (b) *Lutherus*, qui tamen sibi consistens non fuit, asserens modo confessionem esse “cruentissimam carnificinam, quæ miseras torquet conscientias”, modo “afflictis conscientis optimum remedium”-; (c) *Calvinus*³, qui contendit auricularem confessionem, prout existit apud Romanistas, non a Christo, sed ab *Innocentio III* *Γνη Cone. Lateranensi* fuisse institutam, et rem esse Ecclesiæ noxiam; id) *moderni Protestantes*, etiam *Ritualistic*, qui, licet ejus utilitatem agnoscant, tamen ejus necessitatem rejiciunt

94. Argumenta, quibus *hodierni protestantes* divinam institutionem simul et necessitatem confessionis impugnant, ab historia desumuntur et ad hæc reducuntur; (a) Inveniuntur quidem, apud auétores sacros et Patres, testimonia quædam de confessione; sed ibi agitur de confessione coram Deo, non autem apud sacerdotes faôtâ; (b) aliunde confessio, quam antiqui Patres commemorant, non est auricularis, nec proinde sacramentalis, sed publica et ad reparandum scandalum communitati datum; (c) a sæculo septimo, in *Pœnitentialibus*, describitur quidem auricularis confessio, sed ex modo quo peragitur, ex multis precibus recitatis, jejuniis ad hanc requisitis, aliisque adjunétis, clare colligitur eam fuisse valde extraordinariam; (d) ceterum, etiam sæculo XII, de ejus necessitate

¹ *Denying.*, n. 483.

• Apud *Moehler*, Symbolik (La Symbolique, Symbolism), § 33.

³ Cf. *Instit.*, l. III, c. 4.

⁴ “Absolutio in ecclesia anglicana -- nos enim sacramentum Pœnitentiæ in sensu Romanorum (catholicorum) non habemus — fidelium privilegium tantum censi debet. Nulla adest obligatio peccata secreto aperiendi presbytero, cum lex generalis non sit; quique ita agunt, de alliori perfeélione in religionis officiorum observantia gloriari non possunt; quique a confessione abstinere, jure accusari nequeunt se ab officio defecisse”, (*Morgan Pix*, op. cit., p. 90).

dubitatur, et quidam asserunt confessionem Deo faélam sufficere, quin opus sit sacerdotibus confiteri. Ex quibus patet nonnisi sæculo XIII confessionem auricularem tanquam necessariam habitam fuisse '.

95. 3° *Doftrina catholica.* Contra hos errores, *Tridentinum*- exponit doftrinam catholicam (a) de *divina institutione* et *necessitate* confessionis sacramentalis : —

“ Ex institutione sacramenti Pænitentiae jam explicata universa Ecclesia semper intellexit, *institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem*, et omnibus post Baptismum lapsis *jure divino necessariam* existere : quia Dominus noster Jesus Christus, e terris ascensurus ad cælos, Sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tanquam præsides et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint : quo, pro potestate clavium, remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim, Sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in poenis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie, ac sigillatim, sua ipsi peccata déclarassent. Ex his colligitur, oportere a pænitentibus *omnia peccata mortalia*, quorum post diligentem sui discussionem, conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint ”.

Tria hic asseruntur : *divina institutio* confessionis, ejus *necessitas*, necnon ejus *objeflum*, videlicet *omnia peccata mortalia* post baptismum commissa, quorum conscientia habetur.

96 (b) Quoad *modum* vero *confitendi*, secretum aut publicum, addit S. Synodus : —

“ Ceterum, quoad modum confitendi *secreto* apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindiélam suorum scelerum et sui humiliationem, tum ob aliorum exemplum, tum oh Ecclesiae offensre ædificationem, deliéla sua *publice* confiteri possit; non est tamen hoc divino praecepto mandatum, nec satis consulte humanà aliqui lege praeciperetur, ut deliéta praesertim secreta, publica essent confessione aperienda.

Unde cum a sanébssimis et antiquissimis Patribus, magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, quâ ab initio Ecclesia sanila usa est, et modo etiam utitur, fuerit semper commendata; manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, et inventum humanum esse, atque a Patri-

* Quæ argumenta fuse exponit *Lea*, op. cit., L I. p. 168-273.

‘ *Trident.*, sess. XIV, cap. Ç.

bus in Concilio Lateranensi congregatis initium habuisse, docere non verentur. Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statua, ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium et institutum esse intellexerat; sed ut præceptum confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus et singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleretur.”

Ex 'quibus colligitur confessionem, sive *secretam* sive *publicam*, esse vere sacramentalem; neque tamen expedire ut præcipiatur confessio *publica* delictorum præsertim occultorum. Aliunde asseritur, etsi non definiatur, confessionem *secretam ab initio* Ecclesiæ in usu fuisse.

Ad quod melius intelligendum, sciendum est hanc quæstionem diligenter a theologis et episcopis Concilii fuisse perpensam; quidam censebant *secretam* seu auricularem confessionem a Christo institutam esse; alii vero putabant Christum confessionem quidem instituisse, sed nullo modo determinasse *utrum* secreta an publica esse deberet. Concilium rem definire noluit, sed solummodo declaravit modum confitendi secrete non esse alienum ab institutione Christi, id est, juxta *Suarez* non esse contrarium nec repugnare divino præcepto, imo esse consentaneum.

Quare duplex erit thesis: prior de *ipsâ confessiōe*; posterior de *modo confitendi*.

97. *Thesis 1^a*: Confessio sacramentalis est jure divino necessaria iis omnibus qui gravia peccata post baptismum commiserunt, eisque obligatio incumbit omnia et singula mortalia peccata confitendi.

De fide est ex Tridentino 3: “ Si quis negaverit confessionem sacramentalem vel institutam vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit, modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit et observat, alienum esse ab institutione et mandato Christi, et inventum esse humanum; A. S. — Si quis dixerit in sacramento Pænitiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debiti et diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta... A. S.”

¹ Cfr. *Theiner*, AAa genuina C. Trid., l. I. pp. 531, 540, 549, 557, 562, 580, 592, etc.

* *Suarez*, De Pæniti., disp. XXI, seéL II, 11. 12.

⁵ Sess XIV, can. 6 7.

Diximus : (a) “*confessio sacramentalis*”, abstrahendo a quæstione utrum *publica* sit, an *privata* seu *auricularis*; certum est confessionem publicam non requiri, imo sæpe inopportunam esse, ut ait *Tridentinum*; sed si de faëto quandoque adhibeatur, in ordine ad absolutionem, hæc quoque erit confessio vere sacramentalis; (b) “*jure divino necessaria*”, et quidem *stride*, sub pcenâ damnationis quia confessio non est praeceptum mere ecclesiasticum, sed divinum, quatenus implicite continetur in potestate remittendi peccata modo judiciali; hæc autem necessitas oritur ex præcepto *positivo*, ideoque quasdam patitur exceptiones, de quibus infra dicemus; (c) “*peccata gravia*”, seu mortalia, cum venialia possint absque confessione remitti; hic autem notare expedit multa peccata, quæ hodie ut mortalia a theologis habentur, a quibusdam Patribus vocari venialia seu *minuta* : ita *Casarius Arelat.* inter *minuta* peccata commemorat juramenta, perjuriam, detractiones, otiosos sermones, odium, iram, gulam, invidiam etc.¹; jamvero illa sola peccata accusare tenebantur fideles, quorum gravitatis conscii erant. Nomine autem peccatorum gravium comprehenduntur peccata *interna* et *occulta*, ut expresse ait *Tridentinum*. (d) *Omnia* autem mortalia et *singula distincte* accusari debent, in quantum fieri potest.

Fundamentum hujus doctrinæ in *Scriptura* habetur; plena probatio ex *Traditione* desumitur; *ratio* autem hujus dogmatis convenientiam ostendit.

§ 1. Confessionis institutio et necessitas
ex Scriptura inferitur 2.

98. i° Ex verbis 0'. *Matthai* de potestate clavium, nec-

¹ Minuta enim peccata recensens, ait; “Cogitemus ex quo sapere coepimus quid pro juramentis, quid pro perjuriis, quid pro maledictis, quid pro detractionibus, quid pro otiosis sermonibus, quid pro odio, quid pro ira, quid pro invidia, quid pro concupiscentia malâ, quid pro gulâ, quid pro somnolentia, quid pro sordidis cogitationibus, quid pro concupiscentia oculorum, quid pro voluptuosâ deleilatione aurium...” (Sermo 257, P. L., XXXIX, p. 2220).

² *Cambier*, De divinâ institutione confessionis (thesis), Lovanii, 1884; *i'almieri*, Th. 33, p. 401-419; Z. *de San*, n. 756-780; *Mangenot*, Diit. de Théol., t. III, verbo *Confession*.

non .S'. [*Joannis* circa potestatem remittendi et retinendi peccata, legitime infertur *divina institutio* confessionis Christus enim sacramentum Pænitiæ instituit per modum *judicii*, ita ut sacerdos non possit, pro libitu, ligare aut solvere, remittere aut retinere, sed solum juxta leges æquitatis et prudentiæ. Atqui tale judicium proferri nequit sine præviâ confessione omnium mortalium; nam judicium æquum et sapiens ferri non potest nisi causa cognita, et quidem in particulari; et aliunde causa regulariter cognosci nequit absque pænitentis confessione, qui *solus* peccata sua *secreta* revelare potest, aut etiam externorum peccatorum veram *malitiam*, quæ ex interno actu voluntatis pendet.

Præterea potestas Apostolis eorumque successoribus collata ampleélitur facultatem tum *remittendi* tum *retinendi* peccata; porro talis potestas indiscriminatim exerceri nequit : antequam spiritualis judex sententiam ferat, debet scire utrum peccata commissa fuerint an non ; imo eorum *numerum* et *gravitatem* cognoscere tenetur, necnon peccatoris *interiores dispositiones*, ut prudenter judicare valeat utrum remitti an retineri debeant, et qualis satisfactio imponenda sit. Porro ad hoc generaliter requiritur *integra* et *distibfla* mortalium confessio : secus plerumque judicium nec æquum nec prudens erit. Ergo Christus, concedendo Ecclesiæ potestatem remittendi peccata per modum judicii, eo ipso instituit confessionem.

99- 2° Ex iisdem textibus colligitur confessionem necessariam esse omnibus qui in peccatum grave lapsi sunt, (Aj Etenim, ex verbis “ *Quorum remiseritis...*” Dominus in Ecclesiâ suâ tribunal constituit ad remissionem aut retentionem peccatorum; porro quando princeps tribunal statuit in regno suo ad causarum cognitionem, satis clare manifestat hanc esse viam jure communi *necessariam* ad lites terminandas : nam, si judices non possent reos cogere ad se sistendum coram tribunali, eorum potestas vana esset, cum posset impune contemni. Ita si Christus, sacrum tribunal instituendo, non præcepisset peccatoribus ad hoc recurrere, sed reliquisset aliud medium ordinarium quo justificari possent, sacerdotum potestas ilhisoria esset :

quis enim humili confessioni et laboriosæ pænitiæ sese subjiceret, si præsto esset aliud medium minus laboriosum ad veniam peccatorum consequendam? — Quæ sane conclusio firmatur ex loco parallelo, ubi de potestate clavium agitur. Potestas enim peccata remittendi nihil aliud est nisi quædam specialis attributio seu exercitium potestatis clavium, ut jam dictum est, n. 24. Potestas igitur peccata remittendi eandem vim habet ac potestas clavium. Porro potestas clavium supponit vim obligandi omnes fideles, in peccatum mortale post Baptismum lapsos, ut ad illam recurrant pro istiusmodi vinculi solutione : “ Tibi dabo claves regni caelorum; quodeumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælo...” Sicut enim nemo in domum, quæ clausa est, ingredi potest, nisi janitor ostium aperiat, ita nemo, cui porta cæli per peccatum mortale clausa est, regnum Dei ingredi potest, nisi porta a janitore, cui Christus claves tradidit, aperiatur; secus potestas clavium illusoria esset : quid enim prodest claves habere, si absque eis, invito ostiario, aditus patet? Ergo potestas remittendi peccata, sicut ipsa potestas clavium, vim habet obligandi peccatores ut ad sacrum tribunal recurrant.

(B) Confirmatur ex Johannei textus ultima parte “ *et quorum retinueritis retenta sunt*”; cujus sensus est : si retinueritis vos, retineo et ego. Peccatum igitur non remittitur a Deo, Apostolis retinentibus; et ideo peccator Apostolicâ potestate eget pro veniâ assequendâ; nam aliter, Apostolis retinentibus, Deus non retineret; vana evaderet /Xpostolorum potestas, et falsa Christi verba. Ergo potestas retinendi peccata supponit apostolos eorumque successores posse obligare peccatores ut ad sacrum tribunal recurrant, ad consequendam remissionem peccati mortalis post Baptismum commissi.

100. In medium proferuntur quidam alii textus qui ad confessionem sacramentalem speétare videntur; de quibus pauca adnotare liceat.

(a) In libro *Actuum* (XIX, 18) legitur : “ Multique credentium veniebant *confitentes* et annuntiantes actus suos.” Non pauci theologi, cum *Bellarmino*[^] putant hic agi de fidelibus et de confessione sacramentali ; nam giteca vox ἑξομολογούαεχ hic adhibita

ea est quâ Græci utuntur ad confessionem sacramentalem designandam. Multi vero alii, quales sunt *Beelen*, *Patrizi*, tenent hic sermonem esse de Judæis et Gentilibus nondum baptizatis sed, ob visum prodigium, conversis et credere incipientibus; proinde non de confessione sacramentali, sed de illâ generali peccatorum accusatione, quæ baptismum præcedebat. Hanc ultimam sententiam ut probabiliorem habemus.

(b) Allegantur etiam verba *Jacobi'* : “ Confitemini ergo alterutrum peccata vestra.” Multi sane Patres- et theologi hæc intelligunt de confessione sacramentali; proferuntur enim post verba de remissione peccatorum per sacram unctionem : sensus est igitur infirmos debere confiteri peccata sua, et vox *alterutrum* designat unum e sacerdotibus in præcedenti versiculo designatis. — Sed non pauci alii, ut *Bcelen*, censent hic agi de confessione factâ viro prudenti, ad petendum ab eo consilium et auxilium ejus orationis impetrandum. Quæ pariter interpretatio vere probabilis est.

§ II. Confessio sacramentalis ex Traditione PROBATUR 3.

IOI. Status quæstionis. (a) Contendunt Protestantes confessionem non esse jure divino institutam, cùm, etiam sæc. XII°, inter Doctores quæstio agitaretur utrum *sacerdotibus* peccata confitenda essent, an *soli Deo*; ut constat ex verbis Decreti Gratiani (1150)-» :

“Quidam *Deo* solummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci. Quidam vero *sacerdotibus* confitenda esse percensent, ut fere lota sancta Ecclesia. Quod utrumque non sine magno fruétu intra sanôlam fit Ecclesiam, ita dumtaxat ut Deo, qui remissor est peccatorum, peccata nostra confiteamur, et hoc perfectorum est... sed tamen Apostoli institutio nobis sequenda est, ut confiteamur alterutrum peccata nostra, et oremus pro invicem ut salvemur. Confessio itaque, quæ soli Deo fit, quod justorum est, purgat peccata. Ea vero quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata.”

¹ *Jacob.*, X', 16.

Inter quos *Origens*, homil. 2 in Levit., P. G., t. XI, p. 419.

Morinus, op. cit., lib. II ; *Palmier*, th. 33-35. p. 401-449; *Cambier*, op. cit., p. 96-323; *l. de San*, ll. 779-870; *Pignataro*, op. cit., p. 25-56; *Pelle*, op. cit., p. 279-449; *l'acandard*, La Confession sacramentelle dans l'Eglise primitive, Paris, Blond, 1903; id., ap. *Mangenot*, Diet, de Théo!., verbo *Confession*.

² De pænitent., dist. I, c. 90, p. 1189 ed. *Friedberg*.

(b) Respondemus autem, tempore Gratiani, aliquot dubia hâc de re orta esse, quia confessio, etsi antiquissima, pars erat disciplinæ pænitentialis quæ tunc temporis paulatim in desuetudinem abibat; unde facium est ut quidam, pauci tamen numero, de ejus necessitate et divina institutione dubitarent. Sed hujusmodi dubia primævis Ecclesiæ temporibus non vigeant, ut mox ostendemus.

Tria præsertim stadia in confessionis historic delineari possunt : i° quatuor prioribus sæculis prævalet *pænitentia publica*, cujus pars erat confessio peccatorum sive publica sive occulta; 2° a quinto ad duodecimum, pænitentia minus rigorosa evadit, et confessio *privata* fit frequentior; 3° a sæculo duodecimo, cessante pænitentia publica, *sola* remanet *privata* confessio et satisfactio. Duo priora stadia delineare sufficit.

I. Confessio sacramentalis per quatuor priora sæcula floruit.

Duplex argumentum afferemus : prius e *disciplinâ pænitentiali*; posterius e *Patrum testimoniis*.

102. i° Probatur *argumento generali* ex ipsa pænitentiali disciplina desumpto. Talis siquidem erat hujusmodi disciplina ut aliquam confessionem, sive publicam sive occultam, necessario supponeret.

(A) *Fabia exponuntur*. Disciplina pænitentialis consistebat in complexu operum poenaliū quæ Ecclesia christiano peccatori *imponebat*, et ex indole hujus obligationis necessitas confessionis clare apparet. Etenim : (a) hæc obligatio erat *strictissima*, sub pænâ æternæ damnationis : quando fulcres de severitate hujus pænitiæ querebantur, Patres respondere non dubitabant medium non dari inter hanc et poenas inferni; (b) *auctoritate Dei ipsius* imponebatur : quando martyres lapsis libellos præbebant quibus a pænitiâ liberarentur, S. Cyprianus alique episcopi id reprobant, asserentes neminem posse dispensare a lege divinitus statuta; (c) obligatio pænitendi se extendebat ad *omnia peccata* quæ Ecclesia tanquam *gravissima* existimabat ideoque non solum ad gravissima crimina, nempe ad apos-

tasiam, fornicationem et homicidium, sed ad communia delicia, quæ a receptione sacræ communionis arcebant, v. g., furta, impudicitiae, fraudes, judicia temeraria, violatio fidei, etc., quatenus distinguuntur a levioribus culpis quæ potestati clavium non subjiciuntur¹; — nec solum ad publica et externa, sed etiam ad *occulta* et *interna*, prout docet S. *Padanus*: “Addo etiam non solum manus in homicidio pleéli, sed et omne *consilium* quod alterius animam impegit in mortem; nec eos tantum qui thura mensis adolevere profanis, sed omnem prorsus libidinem extra uxorium thorum et complexus licitos evagantem”²

(d) *Modus pænitendi* arbitrio peccatoris non relinquebatur, sed ab *ipsa Ecclesia* determinabatur: ad consequendam peccatorum remissionem, peccator ab Episcopo aut ejus vices gerente primum inter pænitentes recipi debebat, eique se subicere quoad tempus et modum pænitendi.

103. (B) *Conclusio eruitur*. Porro hæc omnia necessario *supponunt aliquam peccatoris confessionem episcopo faciam*, sive agnoscendo veritatem peccatorum quæ auctoritati ecclesiasticae denunciata fuerant, sive spontanee confitendo delicia a se commissa: quomodo enim Ecclesiæ minister potuisset inter pænitentes accipere posteaque absolvere eos quorum delicta ejus judicio subjecta non fuerant? Aliunde hæc confessio ut necessaria ad salutem, et quidem jure divino, existimabatur; et, ut diximus, ad omnia peccata gravia se extendebat. Ergo ex ipsa institutione disciplinæ pænitentialis constat thesis nostra, quæ cæteroquin multis Patrum testimoniis confirmatur.

104. 2° Probatur *testimoniis Patrum*. Antequam singula afferamus, prænotamus aliquem fuisse progressum in expositione hujus dogmatis et in praxi confessionis, (a) Divina institutio et necessitas confessionis non explicite, sed *implicitè* tantum in allatis Scripturæ textibus continentur: non-

¹ *Tertul.*, De pudicitia, c. 18, P. L., 1017; c. 19, P. L., 1028; *Ô. Cyprian.*, epist. IX, n. 2, P. L., IV, 251; X. *Padanus*, Ep. ad Sempronianum, c. 24; P. L., XIII, 1079; Paraenesis ad pænit., c. 4, P. L., XIII, 1083.

² Paraenesis ad pænit., c. 5, 6, 7, P. L., XIII, 1084 sq.

PARS DOGMATICA. CAPUT II.

nisi modo *generali* et *confuso* designatur materia confessionis. (b) De *tempore* quo urget confessionis praeceptum nil statuitur, (c) Pariter nil Christus definit circa *modum* confitendi, secretum aut publicum, (d) Tandem praeceptum ligat tantum cos qui conscii sunt peccati mortalis; jamvero, ut supra diélum est, n. 97, his temporibus tanquam *minuta* habebantur multa peccata quæ hodie, propter Christiana: conscientiae educationem, ut mortalia agnoscuntur h Multi proinde fideles, qui immunes erant a gravioribus peccatis, ad sacramentum Pænitentiae non accedebant : tunc enim usus non vigeat confitendi venialia, devotionis causa. ¶e) Ex altero capite, non pauci peccatores a confessione deterrebantur ob laboriosam et diuturnam pænitentiam quæ tunc imponi solebat ; et, cum nullum speciale tempus præfiniretur ad confessionem instituendam, multi eam p'us æquo differebant.

Confessio igitur minus frequens erat quam nostris temporibus, ideoque non sæpe a Patribus commemoratur.

105. (A) Sæc. *secundo*, *S. Irenæus* de confessione loquitur tanquam *necessariâ* ad gratiam recuperandam Narrat enim quasdam mulieres a Marco, mago et haeretico, fuisse corruptas, et addit : “ Hæ sæpissime conversæ ad Ecclesiam Dei, confessæ sunt et secundum corpus exterminatas se ab eo vclut cupidine, et inflammatas valde illum dilexisse ” 2. Hanc autem confessionem esse *necessariam* infertur ex sequentibus : “ Quædam quidem etiam in manifesto exomologesim faciunt; quædam autem reverentes hoc ipsum, in silentio sensim semetipsas retrahunt, *desperantes* a vitâ Dei ” 3; nam quæ, ob pudorem, peccata sua confiteri noluerunt, gratiam Dei non receperunt et in desperationem lapsæ sunt.

106. ¶B) Sæculo *tertio*, plura jam habemus testimonia, in Ecclesiâ tum latinâ tum græcâ, non solum de confessione publica, sed etiam de privatâ.

' Attamen notatu dignum est Sanctum Paulum ut a regno caelorum excludentia habere quædam ex peccatis quæ 5. *Casarius* a-stimat esse “minuta”. — ”C. haeres., l. i, c. 13, n. 7, P. G , t. VII, p. 5J7.

J Ibid., n. 7, p. 591.

(a) Publicani confessionem describit .£ *Cyprianus* : “Confiteantur singuli, quæso vos, fratres dilectissimi, delictum suum, dum adhuc qui deliqui in sæculo est, dum admitti *confessio* ejus potest, dum satisfactio et remissio facta *per sacerdotes* apud Dominum grata est”¹. Ibidem² laudat eos qui, licet idololatriam externe non commiserunt, “quoniam tamen de hoc *cogitaverunt*, hoc ipsum apud *sacerdotes* Dei dolenter et simpliciter confitentur”. Hic sane agitur de confessione sacramentali, quam sequitur peccatorum remissio, facta sacerdotibus, et in qua manifestantur etiam interna peccata seu cogitationes

(b) *Origenes* de variis mediis loquens, quibus obtineri possit peccatorum remissio, sacramentalem confessionem sic commemorat³ : “Est adhuc et septima, licet dura et laboriosa per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis suis stratum suum, et fiunt ei lacrymæ panes die ac nocte, et cum non erubescit *sacerdoti Domini indicare peccatum* suum et quærere medicinam”... Hujus confessionis *necessitatem* diserte asserit atque comparatione illustrat⁴ : “Vide ergo quid edocet nos Scriptura divina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim sicut ii qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho graviter et moleste immanentis abundantiam, si vomuerint, relevantur; ita etiam hi qui peccaverunt, si quidem occultant et retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentur, et propemodum suffocantur a phlegmate, vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum et confitetur, simul evomit et delictum, atque omnem morbi digerit causam”.

(c) Quibus verbis addi possunt quæ scribit 5. *Petrus Alexandrinus* de occulto raptore⁵ : “Deinde per *confessionem* peccatum suum *sacerdoti* manifestans, nitens in contrarium, eleemosynas scilicet faciens, curabit infirmitatem”.

107. (C) Sæculo *quarto*, frequentius adhuc Patres de utroque confessionis genere disserunt.

(a) Ita, apud *Latinos*, 5. *Ambrosius*, ad pœnitentiam et confessionem peccatores sic hortatur : “Et nos ergo non erubescamus fateri Domino peccata nostra. Pudor est ut unusquisque crimina sua prodat; sed ille pudor agrum suum arat, spinas tollit perpetuas⁶. Sed si vis justificari, fateare delictum tuum. Solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum”⁷. Hic autem agi de con-

¹ De Lapsis, c. 29, P. L., t. IV, 489. — Ibid., c. 28, P. L., IV, 488.

² Homil. in Levit., II, 4, P. G., t. XII, p. 410.

³ Homil. 11 in Ps. XXXVII, n. 6, P. G., XII, 1386.

⁴ Ap. *Mai*, Spicilegium Romanum, t. VII, p. 465.

⁵ De pœnitent., l. II, c. 1, P. L., t. XVI, p. 497.

⁶ Ibid., c. 6, p. 507.

fessione non soli Deo facta, sed etiam ejus ministris, ex sequentibus patet ' : "Nonnulli ideo poscunt pænitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt quam *sacerdotem ligare* : suam enim conscientiam culpâ non exuunt, et sacerdotis induunt, cui præceptum est : *.Vofite saucium dare canibus*"... Ibi enim supponitur sacerdotes esse *judices*, eosque peccato ligari, si citius absolvunt.

¶ *Padanus*, qui tam explicite asseruerat potestatem remittendi peccata sacerdotibus inesse, supra n. 53, non minus diserte confessionis, etiam occultorum peccatorum, necessitatem urget : " Quid facies, tu qui decipis sacerdotem? Qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenum scientem probandi difficultate confundis? Rogo ergo vos, fratres, etiam pro periculo meo, per illum Dominum quem occulta non fallunt, desinite vulneratam tegere conscientiam. Prudentes ægri medicos non verentur, ne in occultis quidem corporum partibus etiam secaturos, etiam perusturos... Peccator timebit? Peccator erubescet perpetuam vitam præsentī pudore mercari?... Quod si fratrum oculos erubescitis, consortes casuum vestrorum timere nolite " '.

108. (b) Inter *græcos*, hæc speciali notatu sunt digna.

Aphraates, sapiens Persa dictus, de pænitiæ et confessionis necessitate ita loquitur (an. circiter 340) : " Ita eum qui a Satana percussus fuit, non debet pudere deliélium suum confiteri, illudque relinquere, et pænitentiam in remedium postulare. Qui vulnus suum prodere erubescit, gangrænâ corripietur, totumque corpus damno inficiet; quem autem non pudet vulnus manifestare, sanabitur et ad prælium iterum descendet... Ita prorsus ei qui in agone nostro superatus est, hæc superest via sanitatem recipiendi, ut scilicet dicat : *Peccavi*... Vos igitur, medici, qui insignis Medici nostri estis discipuli, non debetis medicinam iis denegare quibus curatione opus est. Hic sane agitur de confessione *sacerdotibus* faélâ, qui nomine spiritualium medicorum designantur; et quidem de confessione occulta; nam sacerdos peccata accusata non debet aliis manifestare; sacerdotes enim ita alloquitur : "Cumque ipsam (infirmitatem spiritualem) vobis revelaverit, nolite eam publicare, ne propter illum ab inimicis et ab iis qui nos oderunt, innocentes in culpâ esse judicentur"- . — Brevius, sed non minus direéle 5. *Gregorius Nyssenus*³ " Qui autem latenti ablatione sibi alienum usurpat, si deinde per *enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit*, vitii studio in contrarium mutato ægritudinem curabit".

¹ Ibid., c. 9, p. 517-518.

* Parænesis ad pæniteniam, P. L., t. XIII, p. 1086.

³ Demonstratio VII, n. 3 4; Patrol, syriaca, curante *Graffin*, t. I, p. 318-319. ⁴ Ep. canonica, can. 6, P. G., t. XLV, p. 234.

DE PÆNITENTIS ACTIBUS

io ç. Conclusio. E praefatis testimoniis inferre licet Ecclesiam, publicam pænitentiam imponendo, eo ipso confessionis necessitatem affirmasse, non quidem verbis, sed modo praético; nec primario, sed secundario, nempe seriem aéluum praescribendo ad remissionem peccatorum necessariam, inter quos inveniebatur confessio quæ eo magis necessaria reputabatur quod esset veluti janua quâ christiani peccatores viam salutis denuo ingredi valebant.

II. Confessio sacramentalis a sæc. V° ad XII°:η.

Jam a sæculo V°, prima vestigia invenimus cujusdam *immutationis* in disciplinâ pænitentiali sive in genere sive quoad confessionem : paulatim videlicet abrogatur obligatio longam et laboriosam pænitentiam perficiendi ante absolutionis susceptionem, non obstantibus paucorum hæsitationibus, idcoque, frequentior fit confessio.

no. i° Immutatio disciplinæ pænitentialis. Cujus præcipua causa ex eo desumitur quod fideles, pænitiæ severitate perterriti, exomologesim magis ac magis differebant, sæpe usque ad mortem. Exinde duplex nata est difficultas.

ni. (A) Quoad *moribundos* : si absolutio peccatoribus denegatur antequam pænitentiam compleant, ex hac vitâ sine communione migrabunt; si vero conceditur, eo ipso quoad eos saltem aboletur pænitentia. Re mature perpensa, post non paucas disceptationes, Innocentius I mitiorem agendi modum approbavit : “Quaesitum est quid de his observari oporteat qui post baptismum omni tempore incontinentiae voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ suæ pænitiæ simul et reconciliationem communionis exposcunt... Tribuetur ergo cum pænitentia extrema communio, ut homines hujusmodi vel in extremis suis permittente Salvatore nostro a perpetuo exitio vindicentur

112. (B) Quoad *sanos*, difficultas pariter oriebatur ; vel enim absolutio morte instante tantummodo concederetur, vel mutanda erat antiqua disciplina; hic etiam mitiorem solutionem amplexa est Ecclesia.

‘ P. L., XX. 498; *Densing.*, n. 95. Ibi etiam alia datur ratio, “et ne Novatiani haeretici negantis veniam asperitatem et duritiam sequi videamur

ia Jain enim sæculo quinto mitior evadit satisfactio seu pœnitentia peragenda ante absolutionis susceptionem. *Augustinus* testatur suo tempore duplicem esse pœnitentiam, unam *mitiorem* pro peccatis *occultis*, etiam gravissimis ut adulterio, alteram *strifliorem* pro peccatis *publicis* : sed hæc etiam mitigabatur. Pariter 5. *Leo*, *publicam* pœnitentiam a *privata* distinguens, priorem imponit pro idololatria, homicidio et fornicatione, sed declarat alia peccata graviora, v. g., comedere de escis immolatis, posse jejuniis et manus impositione purgari; alibi peccatores hortatur, qui inter publicos pœnitentes non recensentur, ut quotannis, præsertim ante Pascha, mitiorem pœnitentiam peragant, in quâ supplicationibus sacerdotum juvabuntur'. Quod et lucidius exponit 5. *Casarius Arelatensis* : " Et ille quidem qui pœnitentiam publice accepit poterat eam secretius agere; sed, credo, considerans multitudinem peccatorum suorum, videt se contra tam gravia mala solum non sufficere, ideo adjutorium totius populi cupit expetere"³. — In Ecclesiâ græcâ similis mitigatio invenitur : haud raro absolvitur pœnitens antequam satisfactionem compleverit, immo statim post peractam confessionem; leviora fiunt opera satisfactoria pœnitenti imposita, eaque perfici possunt modo secreto, nisi agatur de publicis et gravioribus peccatis, v. g. fornicatione⁴.

(b) Eodem tempore non semel tantum, sed sæpe *absolutio* pœnitentibus conceditur. Ita 5. *Chrysostomus* peccatores benigne excipiebat, ita ut in synodo *ad Quercum* ab episcopo Isaacio insimulatus fuerit " quod licentiam peccantibus præbeat, sic docens : si iterum peccasti, pœniteat iterum; et quoties peccaveris, veni ad me, ego te sanabo"⁵. 5. *Basilius* et *S. Joannes Climacus* etiam supponunt monachos satis frequenter absolvi 6.

(c) Mox ad omnes fideles, etiam non ægrotantes, extenditur privilegium moribundis olim concessum nempe absolutionem accipiendi statim confessione peracta, quia nempe, ob perturbationes temporum, reapse aliquo modo in periculo mortis versantur. Ita

¹ Sermo LXXXII, n, P. L., XXXVIII, 511; cfr. De fide et operibus, 48; Enchiridion, 80; Cont. lit. Petii., 111,44-

• Epist. CLXVII, inquisit. 19, P. L., LIV, 1209; Epist. CVIII, 2, P. L., LIV, 1011; Sermo XLII, 2, 3; XLIV, 1; XLIX, 1,2; L, 1, 2; P. L., LIV, 282, 285, 301, 305 sq.

³ Sermo CCLXI, 1, P. L., XXXIX, 2227.

⁴ *Pseudo-Areopagita*, epist. VIII, 1, P. G., III, 1088; De ecclesiast. hierar., III, 2-3, 7. P. G. 111, 436, 452; *S. Joannes Cliniae*, Liber ad Pactorem, P. G., LXXXVIII, 1196.

⁵ *Labbanis*, Concilia, t. II, p. 1328.

¹ 5. *Basil.*, Regnlæ brevius tractatae. interrog. 229, 288; P. G. XXXI, 1236, 1285. *S. Joan. Climac.*, Scala, grad. IV, P. G. LXXXVIII, 705.

inter *statuta S. Bonifacii* (+ 755) legitur (η. XXXI) : “ Et quia variâ necessitate praepedimur canonum statuta de conciliandis pænitentibus pleniter observare, propterea omnino non dimittantur. Curet unusquisque presbyter statim post acceptam confessionem pænitentium singulos data oratione reconciliari. Morientibus vero sine cunctatione communio et reconciliatio praebeatur”¹

113.2° Consectaria quoad confessionem. Ex hâc immutatione disciplinæ pænitentialis, inter IX^{un'ct} XII^{ur} sæculuni, orta sunt quædam dubia in mente fidelium, saltem in quibusdam regionibus, circa necessitatem confessionis sacerdotibus faétam : cùm enim hæc esset veluti præparatio ad opera satisfactoria, quibusdam videbatur ejus obligationem cessare jam aboletâ publicâ pænitentiâ. Et ita explicatur textus Gratiani supra allatus. His paucorum dubiis non obstantibus, necessitas confessionis sacerdotibus facta in Ecclesiâ prædicari non desiit.

114.(A) Omnes *Doflores* illius temporis hanc necessitatem dare asserunt, ut constat præsertim ex operibus Alcuini et statutis Theodulphi. Prior directe exponit obligationem peccata confitendi sacerdoti, et non soli Deo'. Posterior asserit crimina publica deflenda esse secundum canonum et sanétorum Patrum institutionem, peccata vero occulta pænitentiâ privata expianda esse; hæc incipit a confessione in quâ pænitens declarat quidquid a juventute recordari possit ex omnibus modis quæ gessit; si pudore aut oblivione irretitus videtur, interrogari debet circa odio capitalia peccata, nempe gastrimargiam (gulam), fornicationem, acediam sive tristitiam, avaritiam, vanam gloriam, invidiam, iram, superbiam; postea, si promittit se deliéta expiaturum et vitaturum, statim absolvitur.

Verum est quidem argumenta tunc temporis a Doétoribus allata ad probandam necessitatem confessionis, quam ex verbis Christi et Apostolorum direéte probare conabantur, apodiélica non fuisse; ideoque Abælardum putasse hanc obligationem esse tantum ecclesiasticam. Hæc autem difficultas evanuit cum S. Thomas validum attulit argumentum, non direcôte quidem ex verbis Domini, sed indirecte, ex ipsâ naturâ potestatis clavium.

115.(B) *Ecclesia* ipsa hanc necessitatem variis modis inculcavit :
(a) statuendo, jam a quinto sæculo, *sacram communionem* certis

¹ Λ LXXXIX, 823.

² Epist. CXII, P. L., C, 338; cf. De confessione peccatorum ad pueros S. Martini, P. L., CI, 649. Alibi, De psalmorum usu, 1,3,9, P. L., CI, 470, 478, recenset peccata de quibus confessarii pænitentes interrogare possunt

temporibus recipiendam esse, et aliunde peccatoribus necessitatem incumbere *peccata confitendi ante communionem*; ideoque confessorum augendo numerum, quo facilius paenitentes ad eos recurrere valerent.

(b) *Libros paenitentiales* edendo, in quibus exponebatur quænam pomæ cuique peccato responderent, et tradebantur formulæ ad interrogandos paenitentes. Hujusmodi libri jam sæculo sexto in Hibernia et Angliâ recepti, ineunte sæculo septimo, a S. Columbano in Galliam et Italiam introduéli sunt, et quidem eo fine ut ostenderetur viam ordinariam peccatorum veniam consequendi esse confessionem privatam, quam sequebatur absolutio. Quapropter frequentiores jam fuerunt confessiones primum quidem in monasteriis, moxque inter ipsos fideles.

n6. (c) *Panas canonicas* ferendo contra eos qui sine confessione peccatorum moriebantur; ita, v. g., Concilium *Chalcidense* (*Kent*) in Angliâ habitum, an. 787, explicite loquitur de confessione *sacerdotifacta*, ejusque necessitatem his verbis inculcat: “ Si quis autem quod absit) sine paenitentia aut confessione de hac luce discessit, pro eo minime orandum est

(d; *Tempora definiendo* pro confessione faciendâ. Secundum regulam *Chradegangi*, Metensis episcopi, canonici bis in anno confiteri debent episcopo, unâ vice in initio quadragesimæ ante Pascha, altera vice a medio mense Augusto ad Kalendas Novembris³. Alia concilia tempora præfiniunt ipsis laicis; sic *C. Strigonense* (Gran), an. 1114, statuit laicos debere peccata confiteri et communionem accipere ter in anno, festis Paschæ, Pentecostes et Nativitatis Domini⁴. Hinc *C. Parisiense VI* præcipit sacerdotibus ut in suis paroeciis maneant, “ ne homines sine confessione et infantes sine baptismatis regeneratione plerumque môriantur”⁵. Ita paula-

* Quosdam ex his libris invenies ap. *Morinum*, op. cit., Appendix; præcipue vero ap. // *G. Schmitz*, Die Bussbücher und die Bussdisciplin der Kirche, 1883; Die Bussbücher und das Kanonische Bussverfahren, 1898. Cf. *B. Urat*, Les livres pénitentiels et la pénitence tarifée, Brignais 1910; *Tixeront*, III, 387 sq. — Pauca, exempli gratia, excerpere liceat ex Pænîtentiali 5. *Columbani*, (an. circiter 600) : “ Si quis igitur per *cogitationem* peccaverit, id est concupierit hominem occidere, aut fornicari, aut furari, aut clam comedere et inebriari; vel certe aliquem percutere... majora dimidio anno; minora quadraginta diebus, in pane et aquâ pæniteat... Si quis furatus fuerit, anno pæniteat. Si quæ percusserit per rixam fratrem suum, et sanguinem fuderit, tribus annis pæniteat, etc.” (P. L., LXXX, 225).

- *Mansi*, XII, p. 949.

' *Mansi*, XIV, p. 320.

⁴ *Hefele*, trad. Delarcq, t. VII, p. 128.

* Can. 29, ap. *Mansi*, XIV, p. 558.

tini via parabatur statutis *C. Lateranensis JV* (1215), in quibus decretum est fideles saltem semel in anno proprio sacerdoti sua peccata confiteri debere.

117. Conclusio. (A) Ecclesia igitur *totà suâ agendi ratione* profitetur a primis saeculis, confessionem sacramentalem esse medium divinitus institutum, et quidem necessarium iis omnibus qui post baptismum graviter peccaverunt. Id apparet : (a) primum *indirecte* ex eo quod confessio habetur ut conditio prævía ad satisfactionem et absolutionem peccatorum necessaria ; (b) postea magis *directe* quando, mitigata pænitali disciplina, Ecclesia confessionem habet tanquam conditionem necessariam ad privatam pænitentiam et absolutionem. Si qua orta sunt dubia, hæc explicantur tum ex reluctantia quorundam fidelium, tum ex insufficientia argumentorum quibus propugnabatur doctrina; sed Ecclesia ipsa nunquam de hac obligatione dubitavit.

(B) Attamen admitti potest ac debet quidam profectus in frequentia confessionis et modo confitendi : hæc enim, utpote a Christo non distincte declarata, auctoritati Ecclesiæ relinquebantur, pro diversitate et opportunitate temporum, definienda.

118. *Thesis II'* : Confessio secreta seu auricularis, quæ hodie sola praevallet, etiam ab initio in usu fuit. Certum est.

Ad thesim probandam, *methodo ascendente* utemur, statuendo nempe rem jam a sæculo quinto esse omnino certam, et ab hoc sæculo ad tempora apostolica regrediendo.

119. 1° *Sæculo quinto* privatam confessionem in usu fuisse certissime constat e testimonio 5. *Leonis Magni*. Audiens siquidem Pontifex nonnullos sacerdotes publice legisse peccata pænitentium libellis scripta, hanc praxim condemnat tanquam illicitam usurpationem, *apostolica regula* contrariam ; “cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicare *confessione secreta* ”. Quamvis enim pænitentibus liceat publice peccata quaedam confiteri, humilitatis causâ, id tamen minime præscribitur, ne ita quidam a confessione arceantur : “ Sufficit enim illa confessio quæ

primum Deo offertur; tunc etiam sacerdoti qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis ” Ex quo sequitur jam tempore S. Leonis duplicem fuisse confessionem sacramentalem, publicam, quæ quandoque fidelibus permittebatur, et privatam, seu auricularem, quæ peccatoribus præcipiebatur.

120. 2° *Quarto* sæculo vigeat etiam *secreta* confessio, etsi quandoque indirecte panderentur occulta peccata susceptione *publias pœnitentics*.

(A) Confessionem esse secretam testantur, inter alios, 5. *Aphraates*, (supra, n. 108), qui, sacerdotes alloquens eis præcipit ne aliis manifestent peccata in confessione revelata : “ Cùmque ipsam (infirmi-
tatem spiritualem) vobis revelaverit, nolite eam publicare, ne propter illum ab inimicis et ab iis qui nos oderunt, innocentes in culpâ esse judicentur ”¹ — S. Ambrosius ipse secreto confessiones audiebat; hæc enim de eo scribit *Paulinus*, diaconus, in hujus sanôti Vita² : “ Erat etiam gaudens cum gaudentibus et flens cum flentibus; siquidem quotiescumque ille aliquis, ob percipiendam pœnitentiam, *lapsus suos confessus esset*, ita flebat ut et flere illum compelleret... Causas autem criminum quas illi confitebantur, *nulli* nisi Domino soli, apud quem intercedebat, *loquebatur*

Idem confirmatur institutione *pœnitentiariorum* seu sacerdotum, quorum munus speciale erat *privatas* confessiones audire.

(B) Attamen, etsi confessio *in se* occulta esset, aliquando peccator, suscipiendo publicam pœnitentiam, eo ipso indirecte coram Christiana communitate confitebatur se gravium delictorum reum esse⁴. Pariter canonicarum poenarum

¹ Epist. 168 ad episcopos Campaniæ, P. L., L1V, 1211.

Demonstratio VII, n. 3-4 (Patrol, syriaca, curante *Graffiti*, t. I, p. 318-319).

² P. L., XIV, 40.

⁴ Aliquando etiam indirecte prodebatur peccatum complicitis, prout evenit tempore Nectarii (391) in ecclesia Constantinopolitanâ, ubi, occasione confessionis cujusdam mulieris, notum est grave delictum aliquis diaconi qui cum ea peccaverat. Ad tales abusus præcavendos,

impositio, v. g. clerici depositio, indirecte pariter manifestabat etiam occulta delicta. Tunc enim forum internum non penitus a foro externo distinguebatur: Christiani, se invicem considerantes tamquam membra ejusdem corporis, minus invite sua peccata manifestabant, ut, fratrum precibus et satisfactionibus adjuti, facilius Dei misericordiam consequerentur.

121. 3° Saxulo tertio, idem constat ex variis testimoniis, Ita *Origenes* de confessione *privatà*, quæ publicam præcedit pænitentiam, scribit¹: “Tantummodo circumspecte diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere... Si intellexerit et praeviderit talem esse languorem tuum, qui in conventu totius Ecclesiæ exponi debeat et curari, ex quo fortassis et ceteri ædificari poterunt et tu ipse facile sanari, multa hoc deliberatione et satis perito medici illius consilio procurandum est ex quo patet jam tempore *Origenis* distinctionem fuisse inter *publicam* et *privatam* confessionem, et utramque fuisse in usu.

Pariter 5. *Cyprianus* supponit secretam esse confessionem, dum loquitur de iis qui “quamvis, nullo sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel *cogitaverunt*, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter et simpliciter confitentes exomologesim conscientiae faciunt”².

Quoad sæculum *secundum*, non invenimus quidem explicitum testimonium, cùm textus S. Irenæi supra allegatus, n. 105, æque intelligi possit de publica aut secreta confessione. Sed, cùm jam tertio sæculo, privata confessio in usu esset apud Græcos et Latinos, nec ullum hac de re inveniatur alicujus mutationis vestigium, merito infertur

Nectarius abolevit officium pænitentiam, imo, juxta quosdam, ipsam obligationem peccata confitendi ante communionem. Quidquid est, hæc aboletio diuturna non fuit; nam successor Nectarii, S. Joannes Chrysostomus, peccatores hortabatur ad confitenda peccata et ad privatam pro eisdem pænitentiam Cf. *Batiffol*, op. cit., p. 149 sq.; *P. Galtier*, S. Jean Chrysostome et la confession, in *Recherches de Sc. Reliy*, 1910, pp. 209, 313.

¹ Homil. 11 in Ps. 37, n. 6, *P. G.*, XII, 1386.

² De lapsis, 28, *P. L.*, IV, *Joitmet*, Enchiridion, n. 553

eam usque ad apostolica tempora ascendere, prout reapse docet S. Leo, n. 119.

122. *Conclusio*, (a; Privata igitur confessio semper in usu fuit, etsi non absolute secreta, cùm peccata aliquo modo indirecte manifestarentur publicae pænitiæ impositione. Ouâ manifestatione fovebatur Christiana humilitas et solidaritas, dum videlicet omnes fideles precibus et operibus pænitentes juvarent. Attamen non pauca erant *incommoda* : quidam verecundiâ a confessione deterrebantur, alii indiscreta confessione scandala excitabant.

(b) Ad quos abusus tollendos, Ecclesia paulatim publicam confessionem postcaque publicani pænitentiam abolevit ; ita tutius servata sunt jura cujuslibet christiani, et gradatione fideles frequentius ad sacrum tribunal accesserunt.

123. Totum contrahitur argumentum. Primum quidem Protestantes asserebant Innocentium III confessionis inventorem fuisse, ejusque necessitatem promulgasse in *C. Lateranensi* (1215). Historice autem probatum est integros traêlatus de sacramentali confessione multo ante Innocentium editos esse, non pauca Concilia de ejus utilitate aut necessitate statuta condidisse, in libris pænitentialibus, Græcis et Latinis, totum ordinem confessionis descriptum fuisse, cum catalogo peccatorum etiam occultorum, et poenarum eisdem inflictarum. Qua in re devicti, nonnulli contendebant auricularem confessionem a *Leone Magno* (f 461) in Ecclesiam invectam fuisse; sed non minus luculenter ostensum est, ex Patribus tum Latinis tum Græcis, et ex ipsâ institutione pænitentiariorum, secretam seu auricularem confessionem in usu fuisse sæculis anterioribus, quarto nempe et tertio. Cùm autem sæculo secundo jam de confessione sermo sit, nil prohibet quin admittamus hanc aliquando fuisse occultam. Ceteroquin ipsa publica confessio, tunc certo vicens, erat vere sacramentalis, cum ordinaretur ad veniam peccatorum obtinendam, mediante pænitentia a sacerdotibus imposita. Ita, a testimoniis evidentioribus ad obscuriora procedentes, historice demonstratur confessionem sacramentalem ab initio in Ecclesiâ fuisse adhibitam, camque a Christo promanare,

quippe quæ indivulse conneétatur cum potestate clavium quam Dominus Apostolis tradidit.

§ III. Confessionis utilitas ratione ostenditur †.

124. Positâ divinâ confessionis institutione, ejus convenientia ostendi potest :

1° *Ex parte Dei.* Peccatum siquidem includit actum *superbiæ* et *inobedientiæ* qui reparari debet; atqui meliori nequit reparari modo quam per peccatorum sinceram confessionem; qui enim dixerat saltem æquivalenter : *non serviam*, per confessionem Deo *se subdit* dicens : *peccavi*, et delicta sua recogitans in amaritudine animæ suæ, ministroque Dei candide ac *humiliter* aperiens, superbiam edomat et offensam Deo irrogatam in quantum fieri potest compensat : siquidem “ cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias ”.

2° *Ex parte hominis,* (a) Confessio *pacem* et *securitatem* animis præbet ; unum e præcipuis bonis quibus frui possumus est profecto pax animæ; atqui peccator vix pacem animique securitatem invenire potest, nisi in confessione sacramentali; quamvis enim dolorem de peccatis concipere nitatur, et pro eis satisfacere, nescit tamen utrum amore vel odio dignus sit, nam *nemo judex in propriâ causâ*; ex adverso, si omnia gravia peccata Dei ministro humili confessione pandit, hic de eis judicare potest, necnon de dispositionibus pœnitentis et de æquitate satisfactionis jam præstitæ vel præstandæ, sicque evanescunt animi angores et conscientia remorsus², (b) Pariter confessio *a peccatis deterret*: nam si desolatione desolata est terra, quia nemo est qui recogitet corde, qui conscientiam suam frequenter discutit

¹ *P. EtHix*, De la confession : pourquoi on se confesse et pourquoi on ne se confesse pas? Paris, 1892; *Bougaud*, Le Christianisme et les temps présents, 6e éd., 1902, t. V, ch 6, p. 145-182.

² Quod candide fatentur non pauci Protestantes, v. g. *E. Naville* (apud *de Baitdry*, La Religion du Cœur, p. 84 sq.) : “ Quis enim peccator cupiditatis oculos ad tribunal pœnitentiæ non convertit? Quis non concupivit, in amaritudine animæ suæ et incertitudine divinæ remissionis, ex ore ejus qui Christi auctoritatis particeps est, hæc verba audire : Vade in pace, remissa sunt peccata tua ”?

ut omnia peccata a se commissa confiteatur, hujusmodi periculum evadit ; siquidem conscientiam scrutando, occasiones peccandi videt et fugit, media ad tentationes superandas discit; præterea obligatio omnia, etiam secretissima, aperiendi eum vigilantior efficit, ita ut nullum sit efficacius frænum ad coercendos peccatores quam sacramentalis confessio, (c) Confessio etiam *virtutum praxim* maxime promovet : cùm enim debiles et inconstantes simus, amico et duce indigemus in vitâ spirituali : “ Fluctuamus inter varia consilia, inquit *Seneca* (Ep. 52); nihil libere volumus, nihil absolute, nihil semper. Nemo per se satis valet ut emergat; oportet manum aliquis porrigat, aliquis educat.. Non duce tantum opus est, sed adjutore et ut ita dicam coaétore ”. Atqui in confessione sacramentali invenimus *amicum* fidelissimum, cui, sub secreti inviolabili sigillo, delicta, infirmitates et vulnera cordis aperire possumus; *ducem* spiritualem qui vias Domini nos edocebit, ostendendo quid vitare, quid agere debeamus non generali modo, ut fit in prædicatione, sed speciali, nostris infirmitatibus accommodato, juxta illud : “ Surge, et ingredi civitatem, et ibi dicetur *tibi* quid *te* oporteat facere ” *adjutorem*, qui zelo Dei flagrans, nos veluti coget ad vitia expellenda virtutesque colendas.

Hinc *Leibnitzius* ait : “ Totum autem hoc institutum divina sapientia dignum esse negari non potest, et si quid aliud, hoc certe in Christiana religione præclarum et laudabile est quod et Sinenses ac Japonenses sunt admirati ; nam et a peccatis multos deterret confitendi necessitas, eos maxime qui nondum obdurati sunt, et lapsis magnam consolationem præstat, ut adeo putem pium, gravem et prudentem confessarium magnum Dei organum esse ad animarum salutem; prodest enim consilium ejus ad regendos affectus, ad animadvertenda vitia, ad vitandas peccatorum occasiones, ad restituendum ablatum... ad dubia eximenda, ad erigendam mentem afflictam, ad omnia denique mala aut tollenda aut mitiganda; et cum fidei amico vix quidquam in rebus humanis præstantius reperiatur, quanti est, cum ipsâ sacramenti divini inviolabili religione, ad fidem servandam opemque ferendam astringi ”³

* *Ail.*, IX, 7. — . Systema theol., Parisiis, 1819, p. 270.

³ Nec aliter loquuntur hodierni Anglicam non pauci, inter quos *H. P. Liddon*, ut ex ejus epistolis constat :

“ *ChristChurch*, Oxford, March 1883. — Carissime X., Ab anno 1847 confessorem adivi quotiescumque opus habui, et numquam hoc me

3° *Ex parte societatis.* Societas enim, sine legum custodiâ, secura vix consistere potest; atqui ad legum custodiam confessio multum inservit; prudens enim confessarius legum humanarum simul ac divinarum observantiam urget, societatem domesticam, quæ societatis civilis est fundamentum, recte ordinat, lites et dissidia componit, inimicos reconciliat, bonorum ablatorum restitutionem procurat, scandala prævenit vel reparat; imo confessio hanc æqualitatem, de quâ nostra aetas gloriatur, maxirne promovet, cùm lex confitendi omnes afficiat, reges seu praesides æque ac subditos, nobiles ac divites æque ac pauperes, nec in sacro tribunali ullum fiat discrimen inter diversæ conditionis pœnitentes ».

125. *Objiciunt* quidem adversarii confessionem sacramentalem ansam præbere multis abusibus et sæpe pœnitentibus æque ac ministris perniciosam esse. — *liesp.* Aliquando, abusus in hanc praxim */>er accidens* irrepere concedimus, sed raro; nam Ecclesia, tum gravibus pœnis pleétendo sollicitantes ad turpia, tum excommunicando absolventes complicem in peccato turpi, cogendoque illos qui ad malum sollicitati fuerint ut confessarium denuntient, ne tales abusus multiplicarentur sapienter providit. Pauca vero incommoda, quæ aliquando ex hominum fragilitate vel perversitate oriuntur, ratio sufficiens esse nequeunt cur deleatur institutio, quæ aliunde tum privatis hominibus tum societati ipsi tot et tanta confert beneficia; si enim res, quibus homines abutuntur, statim tollendæ essent, quid tandem in societate civili vel ecclesiastici remaneret?

piguit. Nihil melius quod animam reficiat esse posse videtur; et absolutio, quæ confessionem sequitur, est potestatis absolvendi forma magis direfta ac authentica, quam illae universaliores formulæ, quæ in officio quotidiano et in Eucharistiae administratione adhibentur. Expertus sum quoque, quod ad me attinet, doctrinam Episcopi Butler relate ad tutiorem viam sectandam circa rationem se habendi, hujusmodi praxim apertissime confirmare... Minister terrenus, qui absolutionem impertitur, est indubie finitus et imperfectus, dum Summus Sacerdos Noster cælestis infinite intelligens et bonus. Attamen minister hic, vi missionis a Christo receptæ, subsidio nobis venit, ut omni cordis ac animi nisu, nostrorum peccatorum, si velimus, nos pœnitcat, quod propriis viribus difficulter adimpleremus”.

‘ Hanc socialem confessionis utilitatem agnoverunt Increduli et Protestantes; ita *Voltaire*, Üiélion. philos , art. catéch. du Curé; protestans atuflor operis *Letters of Atticus*, leti. 5 th.

Art. II. De Contritione.

. Doctrina Tridentina. Ad remissionem peccatorum consequendam per potestatem clavium, non sufficit confessio, sed requiritur contritio, ut reéte docet *Tridentinum* : —

“ Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis aétus habet, *animi dolor ac detestatio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero*. Fuit autem quovis tempore, ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis motus necessarius; et in homine post Baptismum lapso, ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiduciâ divinæ misericordiae et voto præstandi reliqua conjunélus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur...

Docet præterea, etsi contritionem hanc aliquando *caritate perfectam* esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, *sine sacramenti voto* quod in illà includitur, non esse ascribendam. Iliam vero contritionem *imperfectam*, quæ *attritio* dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat, non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus sanéli impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. Quamobrem falso quidam calumniantur catholicos Scriptores, quasi tradiderint sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquair Ecclesia Dei docuit, nec sensit; sed et falso docent contritionem esse extortam et coactam, non liberam et voluntariam ”.

Duo præsertim in hâc Tridentinâ declaratione exponuntur : 1° *natura* et *necessitas* contritionis; 2° ejus *efficacia* ad remittenda peccata cum aut sine reali susceptione sacramenti Pœnitentiæ.

Trident., sess. XIV, cap. 4.

§ I. Natura et necessitas contritionis l.

127. Contritionis notio. (A) Contritio, a voce *contere*. *etymologice* aClionem designat quâ solidum corpus ad minimas partes reducitur; *metaphorice* autem illam dispositionem quâ cor peccato induratum frangitur et emollescit.

Hinc *Catech. fiomanus* (de l'ænit., n. 33) ; “ Reéte autem contritionis nomen peccati detestationi... ad significandam vim doloris impositum est, duélâ similitudine a rebus corporeis quæ minutatim saxo aut duriore aliquâ materia confringuntur : ut eo vocabulo declararetur corda nostra, quæ superbia obduruerunt, pænitentiae vi contundi atque conteri”. Vocatur etiam *cordis compunilio*, quia quemadmodum ferro tumida ulcera secantur, ita corda, quasi scalpello contritionis adhibito, inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant elicere; quare et *scissio cordis* a Joele propheta appellata est : “Convertimini ad me in toto corde vestro... et *scindite* corda vestra ” ’.

(B) Quoad *rem*. contritio a *Tridentino* definitur 3 : “ *animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero*”. Dicitur (a) *animi dolor*, seu affliftio. tristitia, intus animum angens et crucians; cùm enim peccatum sit summum malum morale, peccator sincere ad Deum revertens, de delictis a se commissis non potest non tristari. Quæ quidem tristitia, licet primario interna, communiter exterius manifestatur; nec tamen lacrymæ aliave moeroris signa hujusmodi requiruntur, cùm voluntas sincere dolere valeat, quin talia signa exhibeantur.

(b) *Detestatio de peccato commisso*, id est, odium peccati, procedens ex cognitione ejus malitiæ malorumque effectuum, conjunctum cum retractione pravae voluntatis, ita ut peccator sincere dicat : si possem de novo agere, vellem non peccasse. Dolor et detestatio ita conneétuntur ut qui suum detestatur peccatum de eo doleat, et qui de eo dolet illud necessario detestetur; videlicet, juxta communem

’ .S’. *Thom.*, Supplem., q. I, a. i; *Suarez*, disp. IV; *Salmantic.*, disp. VII; *Bellarminus*, l. II. c. 4; *Drouin*, q. IV, c. i; *Billuart*, diss. IV, a. 1; *de Augustinis*, p. I, .l. 4; *Palmieri*, th. 30; *Billot*, th. 12; *L. de San*, n. 473 sq.

’*Joel*, II, J2. — 3 Sess. XIV, cap. 4

sententiam, dolor est consequentia detestationis, sicut delectatio consequitur amorem; primum quidem detestamur peccatum, quia ut *malunt* illud apprehendimus; deinde concipientes illud malum esse *præsens*, sive in se sive in suis consecrariis, de eo dolemus. Hinc in Beatis odium peccati existit sine dolore; nam non apprehendunt peccatum ut malum *pressens*¹ cum jam immunes sint a peccato ejusque consecrariis.

(c) *Cum proposito non peccandi*; nam vera pænitentia respicit non solum præteritas culpas ut abolendas, sed etiam futuras ut præcavendas; nemo enim vere peccata detestatur, quin eo ipso velit ea in futurum vitare: si nolit ea vitare, non veniam, sed indignationem meretur.

128. *Thesis*: Vera contritio, qualis superius definita fuit, necessaria est ad veniam peccatorum consequendam, sive intra sive extra sacramentum.

i° *Script.* Id constat ex omnibus textibus supra allatis, ubi de necessitate pænitiæ, n. 9-10. Pænitentia enim, quæ ibi requiritur tanquam conditio necessaria ad justificationem, nihil aliud est nisi conversio ad Deum, aversio a viâ iniquitatis, immutatio cordis et vitæ, cor contritum et humiliatum. Quæ quidem omnia supponunt animi dolorem ac detestationem peccati, cum proposito emendationis.

Quæ quidem dispositio, etiam post instituta sacramenta, necessaria manet; nam, quando Judæi aut Gentiles ad christianam fidem convertuntur, prima dispositio ab eis requisita post fidem, est pænitentia seu contritio: “Pænitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum... Pœnitentini igitur, et convertimini, ut deleantur peccata vestra... Pænitentiam itaque age ab hac nequitia tuâ; et roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui... Ergo et gentibus pænitentiam dedit Deus ad vitam”¹. — Quare gaudet Apostolus quod Corinthii contristati sunt ad pænitentiam: “Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pænitentiam... Quæ enim secundum Deum tristitia est, pænitentiam in salutem stabilem operatur”².

¹ 1<7., II, 38; 111. 19; VIII, 22; XI, 18.

II Cor., VII, 9-10.

129.2° *Traditione*. 'lota enim *pœnitentialis disciplina*, quam supra exposuimus (n. 57 sq.), eo fine instituta fuerat ut, frequenti recogitatione peccatorum et laboriosi eorum expiatione, necnon Ecclesiæ precibus, in pœnitentibus animi dolor ac detestatio peccati necnon vitæ emendandæ desiderium vivide excitarentur. Quod quidem constat tum e testimoniis jam allatis (n. 57 sq.), tum ex sequentibus.

*S. Justinus*¹ asserit quidem Deum pœnitentibus veniam ex misericordia concedere; sed simul docet eos decipi qui dicunt, etiamsi peccatores sint, Deum tamen non imputaturum illis peccatum, modo eum cognoscant. Quod probat exemplo David, qui nonnisi contritione justificatus est. “Quod si tali viro, inquit, remissio non ante concessa est quam pœnitentiam ageret, sed tum demum cum sic flevit, seque ita gessit magnus ille rex et unctus et propheta; quomodo impuri ac prorsus complorati, *nisi lamententur et plangent*, spem habere possint non imputaturum ei² Dominum peccatum ”?

130. Ita etiam *Tertullianus*, exemplo prodigi ostendit Deum peccatori parcere, “sed si *paniteat ex animo*, si famem tuam cum saturitate mercenariorum paternorum compares, si porcos immundum relinquo pecus, si patrem repetas vel offensum³”. Pariter *5. Cyprianus* veniam pœnitentibus promittit, “actâ pœnitentiâ et professa frequenter suorum detestatione faëtorum, si lacrymis, si gemitibus, si fletibus dolentis ac *vere pœnitentis animi signa prodiderint*” Nec aliter *5. Ambrosius* : “Et si tu *amarissime fleas*, Christus ad te respiciet, culpa discedet. Usus enim *doloris* ablegat luxuriam criminis, erroris delicias. Ita, dum *dolemus* admissa, admittenda excludimus, et fit quaedam de condemnatione culpæ disciplina innocentia;”⁴. Hujus pœnitentiæ necessitatem sic alibi docet : “Pœnitudo enim lapsis necessaria est, sicut vulneratis sunt necessaria medicamina. Sed quanta putas, et qualis necessaria pœnitentia? Quæ aut æquet crimina, aut certe excedat... Cùm hæc certa fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est praevaricatricem animam tartareis pœnis, et gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium constitutum esse post unum baptismum quam pœnitentiæ solatium ; quantamvis affliëtionem, quantum vis laborem subire esto contenta dummodo ab æternalibus pœnis libereris”⁵.

Dialogus cum Tryphone, n. 141; P. G., t. VI, p. 798-799

¹ *Tertullianus*, De Pœnit., c. 8, P. L., t. I, p. 1243.

² Ep. XXXI, P. L., t. IV, p. 315.

³ De Pœnitent., l. II, c. 10; P. L., t. XVI, p. 519.

⁴ De lapsu virginis, n. 33-34, P. L., t. XVI, p. 376-377.

5. *Chrysostomus* integrum de *Compunfione* edidit traétatum, ubi, inter alia, hæc habet : “ Quid enim, dic mihi, corporis viribus opus est, quando cor conterere debemus, cum vigiles precari oportet, cum peccata recogitare, arrogantiam et tumorem deponere, mentem deprimere? Hæc quippe sunt quæ Deum nobis placant, nec multo egent labore.” Postea necessitatem hujus pænitiæ declarat; hæc enim possibilis, imo et facilis evadit, si cogitemus, inquit, peccatores impænitentes ad gehennam damnari ; “ si gehennam semper præ oculis habeamus, necnon angelos ubique locorum tunc discurrentes, atque ex universo orbe congregantes eos qui in gehennam abducendi sunt: si cogitemus etiam quantum malum, gehenna seposita, excludi a regno cadorum”

Duo igitur docent Patres, nempe contritionem sitam esse in *pacati retraflatione* vitæque emendatione; et hanc esse ad salutem *necessariam*.

§ II. Efficacia contritionis cum aut sine ABSOLUTIONE AD REMITTENDA PECCATA.

131. *Historica expositio.* Ex hucusque dictis certo constat, Christianum, culpæ mortalis reum, non posse justificari nisi duas condiciones impleat : contritionem habeat et se potestati clavium subjiciat. Sed, jam a sæc. V^o, quæstio agitata est, quænam sint partes *contritionis*, et quænam *absolutionis* in remissione peccatorum.

(A) 5 *Augustinus* asserit contritionis simul et absolutionis efficaciam, sed utriusque partes nonnisi comparatione declarat : sicut, inquit, Lazarus a mortuis suscitatus vinculis irretitus manet donec Christus jubeat eum solvi, ita peccator, per contritionem a peccatis mundatus, aliquo modo vinculis ligatus manet donec Ecclesia absolutione eum solvat’.

(B; Quam expositionem, nimis obscuram et vagam, expolire conati sunt *Scholastici*, distinguendo inter contritionem *perfectam* et *imperfectam*, absolutionem *in re* et *in voto*, diverso tamen modo³.

(a *Hugo a S. Victore* declarat contritione non remitti peccata nisi *votum* accedat absolutionem suscipiendi; absolutione vero concedi pænæ æternæ remissionem *. Quod tamen falsum est, ciim pecca-

* 0'. *Chrysost.*, De Compunitione, lib. I, n. 10; P. G., l. XLVII, p. 410.

* Sermo 67, P. L., XXXVIII, 434

³Quorum opiniones expositas vide in Diet deThéol.f *Vacant*), 1,171-182.

⁴ “ Impietas peccati rectissime obduratio cordis accipitur, quæ primum in compunctione solvitur, ut postmodum in confessione peccatum ipsum, id est *debitum damnationis* absolvatur ”, (De Sacramentis, l. II, p. XIV, c. 8, P. L., CLXXVI, 564-570).

tum mortale remitti nequeat nisi simul remittatur pæna aeterna eidem adnexa.

(b) *Petrus Lombardus* docuit contritione perfecta remitti peccatum et peccati poenam, absolutione vero *authentice* peccata dimissa *ostendi*'. Quæ quidem opinio errori Protestandum viam parabat, asserendo vim absolutionem esse *declarativam tantum*.

(c) Propius veritatem accedit *Gulielmus Parisiensis* ; asserit quidem *attritionem*, seu contritionem informem, id est non informatam caritate, per se non sufficere ad justificationem, sed esse præviam dispositionem quæ facile convertitur in contritionem caritate informatam, et ita peccatorum remissionem inducere; absolutione dirumpi vincula peccatorum, in iis autem qui gratia fruuntur gratiam ipsam augeri '.

(d) 5. *Thomas* distinctius exponit discrimen inter contritionem caritate perfectam et attritionem, atque hanc sufficere ad remissionem peccatorum asserit, accedente tamen sacerdotis absolutione : " Quando aliquis accedit ad confessionem *attritus*, *non plene contritus*, si obicem non ponat, in ipsâ confessione et absolutione, sibi gratia et remissio peccatorum datur "³. Addit tamen (quod hodie rejicitur) attritionem non sufficere *ex se*, sed ratione *bona: fidei*, ita ut si quis sit conscius hujus defeetûs, eum tamquam fidionem accusare debeat. Cetroquin docet absolutione augeri gratiam, si hæc jam habetur.

(e) Longius processit *Scotiis*, docens parvam etiam attritionem, eam scilicet quæ ex metu inferni concipitur, sufficere ad remissionem peccati, accedente absolutione, dummodo pænitenens adu peccato non adhaereat : " Parum attritus, etiam attritione, quæ non habet rationem meriti ad remissionem peccati, volens tamen recipere sacramentum pænitentiae, sicut dispensatur in Ecclesia, et sine obice in voluntate peccati mortalis... recipit effectum sacramenti, scilicet gratiam pænitentialem, non quidem ex merito... sed ex paélo Dei assistentis sacramento suo "⁴.

Conclusio. Paulatim scholastica doctrina a theologis subsequioris ævi expolita est; hodie communiter admittitur contritione perfeclâ, cum voto suscipiendi sacramentum, statim peccatorem justificari, nec tamen inutilem esse abso-

' " Peccata dimittunt vel retinent (sacerdotes), duin dimissa a Deo vel retenta judicant et ostendunt (Lib. IV Sent., dist. XVIII, P. L, C.XCII, 885-889).

' *Gulielm.*, De sacram, pænitentiae, c. 5-8, inter *Opera*, Parisiis, 1676, t. I, p. 462-470.

³ 5. *Phom.*, in IV Sent, dist. 22, q. 2, a 1; cfr. Supplementum, q. 10, a. 1; q. 18, a. 1.

⁴ *Scotus*, IV Sent., dist. 14, q. 4, n. 7.

lutionem, cùm hæc gratiam in justificatis augeat; aliunde attritionem sufficere cum reali susceptione absolutionis. Ita conciliantur quæ primæva Ecclesia jam implicite sua praxi inculcaverat, nempe necessitas et efficacia tum contritionis tum absolutionis. Ita etiam melius apparet quomodo Sacramentum Pænitiæ sit simul peccatoribus remedium, et ferventibus spiritualis profectûs medium efficax.

132. Doctrina hodie communiter recepta. Duplex distinguitur contritio, *perfecta* et *imperfecta* : *prior*, quæ ex motivo *caritatis* perficitur, et ad justificationem sufficit etiam absque reali susceptione sacramenti; *posterior*, quæ concipitur ex motivo a caritate diverso, v. g., ex *turpitudine* peccati vel poenarum *metu*, nec ad justificationem sufficit nisi simul sacramentum Pænitiæ suscipiatur. — Pauca igitur de caritate, seu de amore Dei in memoriam revocanda sunt : nam caritati perfeétæ respondet contritio perfecta, et caritati imperfeéhe vel timori respondet contritio imperfeéla.

(A) Duplex Dei amor distingui potest : (a) amor *imperfectus*, seu *mercenarius*, quem theologi amorem *spei* seu *concupiscentia* vocant, quo videlicet Deus amatur super omnia concupiscibilia non propter se, sed *propter bona* quæ largitur, non quia bonus est in se, sed quia bonus est nobis, imo summum bonum, cujus fruitione beati aliquando erimus; (b) amor *perfectus*, seu *gratuitus*, quo Deus diligitur *propter se* et super omnia; qui pariter duplex est, amor *benevolentice*, quo Deum diligimus ut infinite perfectum, ejus perfectionibus congaudemus, eique bonum optamus, desiderando videlicet eum ab omnibus cognosci et amari; et amor *amicitia*, qui, præter benevolentiam, importat mutuum amorem, seu redamationem, inquantum scilicet qui diligit, diligitur a Deo. Notandum est tamen motivum amoris amicitiae esse infinitam Dei bonitatem *in se*, non autem ejus bonitatem erga nos; seu aliis verbis, amore amicitiae diligimus Deum propter se, scientes tamen Deum diligere diligentes se; hinc mutua redamatio non est motivum amicitiae, sed solum una ex ejus conditionibus.

(B) Jamvero, quoniam ad eandem virtutem pertinet prosequi unum oppositorum et fugere aliud, ita ad caritatem

pertinet diligere Deum et detestari peccatum, quatenus Deo oppositum : tot sunt igitur contritionis species quot sunt amoris species. Quibus positis, certum est contritionem quæ ex *amore perfecto* concipitur, sive *benevolentia*¹, dummodo sit supernaturalis ac super omnia, sive *amicitiæ*, esse perfectam, statimque peccata remittere; ita, v. g., qui de peccato dolet, quatenus est offensa Dei Summi Boni et super omnia dilecti, contritionem perfectam habet². Contrahitur autem non contritio ex amore *spei* et *gratitudinis* concepta, aut ex virtutibus pænitiæ, obedientiæ vel religionis, ad contritionem sufficiat, ut infra exponetur.

Ceteroquin ad justificationem non requiritur actus contritionis *intensus*, seu vehemens, quidquid in contrarium dixerunt quidam antiqui theologi; dummodo enim contritio sit appetitive summa, id est, peccatum quis doleat ut summum malum, ad remissionem peccatorum sufficit, licet non sit valde *intensa* : “ quantumcumque parvus sit dolor, ait 5. *Thomas* 3, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet ”.

Divisio. Quibus prænotatis, tria probabimus : 1° *contritionem perfectam* absque reali susceptione sacramenti peccatorem justificare; 2° *attritionem* sufficere *cum absolutione* ad justificationem; 3° *attritionem* proinde esse *vere utilem* non autem damnandam hypocrisim.

133. *Thesis I* : Contritio perfecta peccata gravia remittit. absque sacramenti Pænitiæ reali susceptione, non tamen sine ejus voto. *Certum est.*

¹ Pauci theologi dixerunt amorem *believolentia* non sufficere ad contritionem perfectam, sed decipiuntur putantes hujusmodi amorem vel non esse supernaturalem, vel, si supernaturalis sit, non esse super omnia.

² Disputant autem theologi utrum necessesit illam contritionem procedere ex motivo infinitæ bonitatis, quatenus est aggregatio omnium perfectionum, an sufficiat ut eliciatur ex motivo cujuscumque attributi divini offensi, puta misericordiæ, sapientiæ. Judicio nostro, quæstio est magis speculativa quam practica; nam ex se omnia divina attributa cum ejus infinita bonitate connecluntur, et aliunde qui peccata detestatur utpote unum ex divinis attributis lædens, alia attributa non excludit, proindeque contritionem vere perfectam habet.

³ Suppi , q. 5, a. 3.

(A) Hoc enim diserte proponit *Tridentinum*¹ : “ Docet præterea, etsi contritionem hanc aliquando caritate *perfectam* esse contingat, *hominentque Deo reconciliare*: ... ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, *sine sacramenti voto* quod in illa includitur, non esse ascribendam

(B) *Scriptura* multipliciter docet eos qui ad Deum toto corde convertuntur, cumque vere diligunt, statim justificari, seu peccatorum remissionem consequi : (a) “ Ego diligentes me diligo ”²; “ Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate suâ ”³. Unde sic : in V. Testamento adulti peccatores delictorum remissionem obtinere poterant sine sacramento Pænitiæ quod nondum existebat : secus salvari non potuissent. Atqui si id obtinere poterant, certe per aôtum nobilissimum, qualis est pænitentia caritate perfeéla; textus enim allati demonstrant Deum diligere, proindeque gratiâ sanctificante ornare, cos qui ipsum diligunt, et impietatem remittere eorum qui ad se convertuntur; ergo, (b) Nec res aliter se habet in N. Lege, post institutum Pænitiæ sacramentum; Christus enim, sine ullâ restriClione, discipulis dixit : “ Si quis diligit me. sermonem meum servabit : et Pater meus diliget eum, et ad cum veniemus et mansionem apud cum faciemus ”⁴; ex quo clare colligitur eum qui diiigit Christum statim frui divina inhabitatione, quæ sine gratiâ habituali non habetur. Idem probant verba *Joannis* : “ Deus caritas est; et qui manet in caritate, in Deo manet et Deus in eo ”⁵. Confirmatur verbis Christi ad mulierem peccatricem⁶ : “ Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum

Frustra objiciunt adversarii non ante fuisse remissa peccata quam Christus diceret : *remittuntur ei peccata* proindeque caritatem non justificare per se, sed solum accedentibus verbis Domini. Nam verba hujusmodi solummodo declarabant peccata mulieris fuisse jam remissa, ut clare colligitur ex verbo græco ἀφεωνται, quod est

¹ Sess. XIV, cap. 4.

² *Prov.*, VIII, 17.

³ *Exech.*, XXXIII, 12.

⁴ *Joa*, XIV, 23; cf. *Joa.*, XIV, 21.

⁵ *Joa.* IV, 16. — ⁶ *Luc.* VII, 47.

praeteriti temporis et significat *remissa sunt*; remanet igitur ut ejus delicta condonata fuerint ex eo quod multum dilexerit

(C) *Ratio* ipsa hujus rei convenientiam ostendit. Quamvis enim contritio perfecta ex se non possit offensam Deo per peccatum mortale irrogatam adaequate compensare, nec remissionem peccati mortalis mereri, decet ut Deus contritis corde indulgentiam concedat; nam talis dispositio est perfectissima quæ a peccatoribus haberi possit, et cum amorem Dei purum importet, ad divinam amicitiam optime eos disponit; hinc, in A. *Lege*, ex misericordiâ Dei, ad justificationem sufficiebat; atqui institutio sacramenti Pœnitentiæ vim et efficaciam caritatis non minuit, nec arctiorem viam salutis fecit, sed potius faciliorem reddidit; ergo rationabiliter asseritur contritionem perfectam statim justificare.

134. Diximus tamen *non sine sacramenti* quia, cum, ex dictis, sacramentalis confessio sit in N. *Lege* necessaria, peccator non potest vere esse contritus, quin velit delicta sua clavium potestati subicere. Non requiritur tamen ut hujusmodi votum sit *explicitum*; sufficit *implicitum*, quale invenitur in generali voluntate omnia adimplendi quæ ad salutem necessaria sunt. Ex hoc pariter sequitur hominem sic justificatum teneri peccata sua mortalia, per contritionem jam remissa, sacerdoti accusare tempore opportuno; secus enim votum sacramentum suscipiendi non esset sincerum. Absolutio autem sacerdotis in hoc casu non inutilis dicenda est; gratiam videlicet operabitur *ex opere operato*, quæ non remittet quidem peccata, nec faciet pœnitentem ex injusto justum, sed ex justo magis justum. Præterea, accusando hujusmodi peccata, pœnitens sc humiliat coram Deo et Ecclesia, de peccatorum remissione securior fit, pro peccatis suis satisfactionem præbet, consilia accipit, et pœnitentiam perficiendo sacramentalem, a pœnâ forsan adhuc debitâ

¹ Thesis ex Patribus confirmari posset, ex textibus nempe ubi affirmant efficaciam pœnitentiæ ad remissionem peccatorum consequendam Cfr. *Tertullianus*, De paenit., c. 4, P. L., t. 1, p. 1233; O' *Cyprianus*, De Lapsis, c. 36, P. L., t. IV, p. 493; O' *Padanus*, ep. 3 ad Synpronian., n. 8, P. L., t. XIII, 1028; O. *Chrysostomus*, In 11 Timoth., homil. 7, n. 3, P. G., t. LXII, p. 640, etc.

partialiter saltem liberatur. Nec desunt exempla Scripturae, quibus similis recursus commendatur Christus enim quos a leprâ sanaverat, ad sacerdotes misit », et Paulum jam contritione pcrfeétâ justificatum ad Ananiam ire mandavit².

135. Quæstîo disputata. Dubitatur vero num alia motiva, præter caritatem perfeétam, sufficiant ad contritionem perfectam, et ad remissionem peccatorum extra sacramentum. Satis communiter negant theologi. Attamen *Scotistæ* dicunt motivum contritionis periectæ esse omne motivum quod speétat ad Deum, v. g., quod desumitur ex virtutibus pænitentiae, religionis aut obedientiae : his enim virtutibus, peccatum detestamur tanquam offensam Dei, ejus juribus et voluntati oppositum. Illocantem sufficit ad contritionem perfectam. — *Suarez* et *Card, de Lugo* hanc sententiam ut *probabilem* habent, etsi eam non ampleélantur³. Huic opinioni favent etiam nonnulli hodierni auétores, *Hurter, Palmieri, Egger*, juxta quos amor *spei* et *gralitudinis* ad perfeétam contritionem sufficere potest⁴. Revera hic amor ut nobilissimus a sacrâ Scriptura commendatur; imo vix repentur tum in sacris Litteris tum apud Patres expressio caritatis erga Deum, quæ hoc motivo non informetur; sic Psalmista dicebat : “ Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus ”⁵; ubi exhibetur Dei dилcélio ut est *bonus nobis*; item § *Paulus*⁶ : “ Desiderium habens dissolvi et esse cum Christo ”; quæ verba ad amorem *spei* referuntur. Aliunde ille amor est valde perfeétus, et in gloriam Dei maximecedit : si enim eum diligamus ut beatitudinem nostram, eo ipso testamur ipsum solum tam perlectum esse ut nos beatificare valeat.

Unde censemus hanc opinionem esse misericordie divinæ valde consentaneam; eâque admissa, multo melius intelligitur quomodo Judaei, qui dura cervice erant, justificari potuerint absque sacramento, pariter quomodo A catholici, qui in bona fide versantur, veniam peccatorum suorum obtinere valeant : multo enim facilius elicitur amoris aCtus ex gratitudine et spe, quam ex divina bonitate m se speétatâ. Hæc tamen opinio non est communis ⁷, et in praxi conandum est ex amore *spei* et gratitudinis ad amorem caritatis ascendere. Quod aliunde non tam difficile est; nam contritio caritate perfeéta consistere potest cum dolore de peccatis ob alia motiva minus perfeéta concepto, videlicet spem, gratitudinem, meturn poenarum; imo communiter anima quasi pedetentim ex inferioribus

² *Luc.*, XVII, 14. — ³ *Ail.*, IX, 7.

Snares, disp. IV, seél. 2, n. 13; *Lugo*, disp. V, seél. I, n. 3.

⁴ *Hurter*, n. 570; *Palmieri*, th. 22; *Genicot*, n. 269.

Pt. XLI, 2. — ⁶ *Philipp.* 1, 23.

Cfr. *Lugo*, disp. V, seél. I, n. 3, et *Billot*, th. 13.

ad superiora assurgit motiva. Quod inferri potest ex *Tridentino* (sess. XIV, c. 4), ubi de timore poenarum dicitur : “ Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pænitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt ”.

136. *Thesis IT* : Ad remissionem peccatorum consequendam vi sacramenti Pænitiæ non requiritur contritio perfecta, sed sufficit attritio. Certum est contra quosdam antiquiores theologos (supra, n. 131).

t^o Thesis declaratur. Contritio imperfecta *attritio* dicitur; nam, ut ait X. *Thomas* \ in corporalibus attrita dicuntur quæ aliquomodo diminuta sunt, sed non adhuc perfecte comminuta, contrita autem quæ per divisionem ad minima reducuntur; ideoque attritio, in spiritualibus, significat quamdam displicentiam de peccatis commissis, sed non perfeétam; contritio autem, perfeétam. — Definiri potest *dolor et detestatio peccati procedens ex motivo supernaturali, a caritate distincto*.

Juxta *Tridentinum*², attritio supernaturalis ex duplici præsertim motivo concipi potest, “vel ex *turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna et poenarum metu*”, gehennæ autem metus involvit etiam metum amittendi æternam beatitudinem, ut alibi³ docet idem Concilium Prius motivum nobilius est, cùm consideret peccatum utpote oppositum rectitudini ordinis moralis; illa autem consideratio supernaturalis esse debet, innixa videlicet motivis *fide* cognitis v. g., ex eo quod peccatum mortale sit injustitia contra Deum, inobedientia, ingratitude, aliquid viro Christiano indignum, foedans animam etc. — Posterius tamen motivum, scilicet metus gehennæ vel poenarum supernaturalium, licet minus nobile, est tamen bonum et utile. Ad quod intelligendum, duplex Dei timor distingui potest :
• *improvisio filialis*, seu *castus*, quo quis ex amore et reverentia Deum offendere timet; *servilis*, quo timetur Deus propter pcenas quas minatur. Qui pariter subdividitur : alius est *simpliciter servilis*, vi cujus quis non solum ab opere malo

² 5. *Thom.*, Supplementum, q. 1, a. 1.

• *Trident.*, sess. XIV, cap. 4. Ibid., can. 5.

abstinet sed etiam affectum ad peccatum deponit; alius est *serviliter servilis*, quando quis opus malum vitat, retinens tamen peccandi affectum. Jamvero timor *filialis* certo bonus et honestus est, dum e contra timor *serviliter servilis* est malus, cum affectum peccandi retineat.

137. 2° Thesis probatur. (A) Constat ex *Tridentino*; a)textu superius allegato, n. 126 : ibi enim declaratur duplicem esse contritionem : *perfectam*, quæ peccatorem Deo reconciliat priusquam sacramentum actu suscipiatur; *imperfectam* seu attritionem, quæ “ cum ad Dei gratiam in sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit ”.

Non diffitemur quosdam auctores rigidos verbum *disponit* intellexisse de dispositione *remotà*, non autem de dispositione proxima ad justificationem. Id vero prohibet parallelismus inter contritionem (quæ certe est dispositio proxima) et attritionem. Aliunde, si Concilium verbo *disponit*, non autem *sufficit*, usum est, id factum est ne damnaretur opinio jam antiquata Petri Lombardi; sed mens Conciliu satis evidenter constat ex disputationibus inter Patres Tridentinos habilis¹.

(b) Confirmatur aliis decretis ejusdem Concilii; docet enim *Tridentinum* per sacramentum pœnitentiæ peccata *vere remitti*¹. Aliunde damnata est hæc Baii propositio : " Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed a solo Deo ”³. Atqui si contritio perfeéta ad absolutionem prærequireretur, peccatores nunquam vivificarentur sacerdotis ministerio, cum jam contritione justificati fuissent.

(c) Tandem nemo dicere potest salutis viam arétiorern et difficiliorem esse sub Nova quam sub A. Lege; atqui, si simul cum confessione contritio peifucta ad remissionem peccatorum necessaria diceretur, peior esset Christianorum quam Judæorum conditio, cum hi sola contritione, sine confessione, justificarentur.

138.(B) Idem infertur ex universali *Ecclesiapraxi* sedulo *moribundos absolvendi*. Jam dictum est, n. 65-67, severe reprehensam fuisse praxim absolutionem denegandi peccatoribus, in periculo mortis constitutis, etiam quando gravissime deliquerant; et, juxta receptam hodie disciplinam,

* Cfr. *Theiner*, *Acta genuina*, t. I, p. 531-600.

¹ Sess. XIV, can. 3. — ³ Ap. *üeiizinç.*, n. 938.

nulli moribundo denegatur absolutio, dummodo hic probabiliter sit attritus. Jamvero hæc praxis antiqua simul et universalis, explicari nequit nisi admittatur cum absolutione sacerdotis sufficere attritionem. Si enim requiritur contritio perfeéla, cur tam necessaria prædicatur absolutio sacerdotis? Omnes enim concedunt sola contritione perfeélâ, cum voto sacramenti, absque reali ejus susceptione, justificari peccatores. Si igitur moribundi contritionem habent, non indigent absolutione; si solummodo sunt attriti, inutilis est absolutio. Admissâ vero thesi nostra, res facile explicatur : sola enim attritio, quæ non justificat sine sacramento, peccata remittit accedente sacerdotis absolutione : hæc igitur omnibus necessaria est qui solummodo sunt attriti.

139. 30 Exponitur controversia de necessitate alicujus amoris cum attritione. Omnes quidem concedunt attritionem, necessariam ad peccatorum remissionem in sacramento pænitiæ consequendam, conjungi debere cum *fide*, secus non esset supernaturalis; et cum *spe* veniæ, secus nullum esset propositum melioris vitæ. Sed quæstio est num attritio ex solo metu gehennæ concepta, sufficiat, *absque aniore Dei*, ad justificationem consequendam in sacramento Pænitiæ. Ratio dubitandi est quia *Tridentinum*, describens condiciones ad justificationem modo generali requisitas, aliquem amorem requirit¹ : “ Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum. excitati divinâ gratia,... libere moventur in Deum... in spem eriguntur,... Deumque tamquam omnis/wj/z/zl.? *fontem diligere incipiunt* ”... Omissis aliis opinionibus², duo hodie adhuc exstant hæc de re systemata.

¹ Sess. VI, cap. 6.

² Praetermittimus opinionem quam propugnant *Juenin* (De Paenit., q. III, c. 4, a. 2) et *Habert* (Theol. dogm. et mor., De pænit., c. 5, a. 4), juxta quos contritio ex caritate *intensâ* justificat sine sacramento, et contritio ex caritate *retnissâ* cum sacramento justificat; necnon opinionem *Billuart* (diss. IV, a. 7), qui contendit amorem *amicitia*: justificare sine sacramento, et amorem *benevolentia*: requiri ad justificationem cum sacramento. Hæc enim opiniones jam sunt antiquatae, et merito : ex iis enim sequeretur contritionem perfectam etiam cum absolutione sacerdotis necessariam esse; caritas enim remissa et amor benevolentiae ad contritionem perfectam spectant, ex supra diitis, n. 132.

(A Alii, post *Pallaviciniet Bossuet'*, tenent simul cum attritione requiri initialem amorem Dei propter se dilecti, non quidem amorem prædominantem, quo Deus propter se *super omnia* diligitur, sed *incipientem*, qualis habetur ab eo qui nititur contritionem ex caritatis motivo elicere, et revera Deum diligere incipit, non ita tamen ut propterea omne peccatum grave velit fugere; accedente autem metu vel spe, voluntas sincere gravia delicta detestatur, eaque vult fugere, ita ut hujusmodi detestatio partim ex amore, partim ex metu oriatur.

140. (B) Alii vero tenent non requiri alium amorem nisi amorem *spei* seu *concupiscentia*; sed, juxta quosdam, hic amor debet *explicitè* elici * secundum alios, sufficit ut *implicitè* eliciatur† : jamvero semper implicitè continetur in sincerâ attritione quæ voluntatem peccandi excludit.

Non potest enim quis vere detestari peccatum, cum spe veniæ et desiderio gratiæ, quin eo ipso incipiat aliquomodo amare Deum ut sibi bonum. Sic autem arguunt : si species quædam amoris nobilioris requiri probaretur, constaret vel *ratione*, vel *auctoritate*. Atqui (a) *non ratione*; nam amori se habet relative ad justificationem ut medium ad finem; ideoque modo sit medium aptum ad finem obtinendum, sufficit. Porro quilibet amor in attritione appetitive summâ inclusus, est medium aptum ad finem oblinendum, scilicet sacramentum cum fructu recipiendum; ope enim hujusmodi amoris, attritio voluntatem peccandi excludit, includitque spem veniæ, et fit dispositio proxima ad justificationem in sacramento recipiendam. Ergo non probatur ratione amorem nobiliorem requiri præter amorem in attritione appetitive summâ inclusum, (b) Nec *auctoritate*; textus enim *Tridentinus* supra citatus “Deus tanquam omnis *justitia fontem* diligere incipiunt”, de amore *spei* intelligi potest, nam Deus amatus ut justificationis nostræ auctor, est Deus prout est *bonus nobis*. Aliunde omnes aditis hic descripti a *Tridentino* non sunt absolute necessarii ad justificationem cum sacramento : quidam necessarii sunt sive intra sive extra sacramentum, alii solum extra sacramentum, ut jam notaverat *Suarez* : ibi enim Concilium disserit de dispositionibus ad justificationem *in genere*; at ubi agit in specie de sacramento Pœnitentiæ, declarat attritionem ex metu gehennæ, quæ sine sacramento non sufficit, peccatorem ad gratiam in sacramento obtinendam disponere. — Hanc igitur opinionem ut mullo probabiliorem amplectimur.

† Cf. *Pallavicini*, de Pœnitent. c. 12; *Bossuet*, De doctrinâ C. Trid. circa dilectionem in sacr. Pœnitentiæ requisitam.

* Ita *Toumely*, De sacram pœnit., q. V, a. 3; *Virceburgenses*, De sacram, pœnit., disp. H, c. 3, art. 3-4.

† *Suarez*, disp. XX, sect. 2; *Lugo*, disp. V, n. 133; *S. Alphons.*, 1. V, n. 442; *Palmieri*, th. 32, Coroll.; *Tepe*, n. 557; *Kenrick*, tr. XVII, n. 23

141. Exortis autem acerbis dissensionibus inter *contritionistas* et *attritionistas*, *Alexander VII.* enixe cupiens vinculum pacis inter fideles servare, die 5 maii 1667, sub pœnâ excommunicationis r præcepit ut : “Si deinceps de materiâ attritionis præfatæ scribant... non audeant alicujus theologicæ censuræ alteriusve injuriæ aut contumeliæ nota taxare alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in præfatâ attritione ex metu gehennæ conceptâ, quæ hodie inter scholasticos *communior* videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hâc S. Sede fuerit aliquid hâc in re definitum”. Jamvero nihil adhuc definitum est, et unusquisque in suam sententiam abire potest. Attamen sententia quæ nil requirit præter ipsam attritionem, communis evasit, et *moraliter* certa.

In praxi vero nulla adest difficultas; statim ac constat pœnitentem vere esse attritum, et peccata super omnia detestari, hic absolvi potest : Nam, teste Scriptura, “timor Dei initium dilectionis ejus”²; et qui veniam a Deo sperat, jam cum diligit tanquam justitiæ fontem. Expedit tamen ut ipsi proponantur motiva contritionis perfectæ, tum quia perfectiora sunt, tum majoris securitatis gratia.

142. Corollarium. *Pœnitens, recipiendo sacramentum, fit ex attrito contritus*, non quidem eo sensu quod attritio fieri possit contritio, cum hi sint duo aétus specie distincti, sed (a) quia attritio simul cum sacramento æquivalet contritioni quoad effeétum produétum, nempe peccati remissionem; (b) et insuper quia attritus absolutionem recipiendo, simul gratiam habitualement et virtutem caritatis accipit, quâ fit contritus in *habitu*, potens aétum contritionis perfectæ elicere.

M3. *Thesis IIP* : Attritio concepta ex foeditate peccati, amissione æternæ beatitudinis et æternæ damnationis incursu, est verus et utilis dolor ad gratiam præparans. *Defide est ex Trident*, contra Iuthcranos qui contendebant

¹ Quæ tamen excommunicatio non fuit renovata in Bullâ *.ipostolica Sedis*, ideoque amplius non viget.

² *Pecti.*, N X V, 16.

timorem *servilem* (supra, n. 136) non esse verum et honestum, sed facere hominem hypocritam et magis peccatorem¹ : “ Si quis dixerit eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collationem et detestationem peccatorum, quâ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem æternæ beatitudinis, et æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum et utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam et magis peccatorem... A. S.”².

'A *Script.* Ille timor bonus et utilis est qui in sacris litteris commendatur et præcipitur; atqui talis est timor simpliciter servilis: “ Sanctum et terribile nomen ejus : initium sapientiae timor Domini ”³; “ Timor Domini expellit peccatum : nam qui sine timore est, non poterit justificari ”⁴; “ Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete cum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam ”⁵. Quibus verbis frequenter utuntur Patres ad ostendendum timorem gehennæ esse vere salutarem.

144. (B) *Traditione.* Sæpe Patres timorem judicii et gehennæ proponunt Lanquam motivum detestandi et fugiendi peccatum. Ita *Chrysostomus*, qui etiam notat timorem esse bonum ex ipsis Christi sermonibus : “ Nisi bonum esset timor, non multos impendisset Christus sermones et longos, de pœnâ et supplicio illic futuris loquens. Timor nihil aliud est quam murus et munimentum et turris inexpugnabilis ”⁶. Nec minus eloquenter *Augustinus* : “ Ergo pœnam times, castitatem nondum amas, caritatem nondum habes : serviliter times; formido est mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut ista formido custodiat te, ut perducatur

¹ Propositionem Lutheri. a *Leone X* damnatam, habes ap. *Denzinger*, n. 630. Eundem errorem renovavit Synodus *Pistoriensis*, ap. *Dent.*, n. 1358.

³ Sess. XIV, can. 5. — ³ *Ps.* CX, 10. — ⁴ *Eccli.*, I. 27.

⁵ *Afaith.* X, 28; cf. *Luc.* XII, 4.

⁶ Homil. XV ad pop. Antioch., η. 2, P. G., t. XI.IX, p. 156.

ad dilectionem. Timor enim iste quo gehennam times, et ideo mala non facis, continet te; et sic volentem peccare animum interiore non sinit”¹. Et alibi addit : “ Timor quasi locum praeparat caritati... Si autem nullus est timor, non est quâ intret caritas ”².

145. (C) *Rat. theol.* Attritio ex metu gehennæ tria importat : voluntatem *fugiendi pœnant*, quæ per modum *finis* se habet; *peccati detestationem*, quæ est *medium* ad finem ; *ordinationem* hujus medii ad finem obtinendum ; atqui hæc tria bona sunt et utilia : (a) honestum est inferni pœnas fugere, cum sint aliquid malum et odio dignum; (b) peccati detestationem bonam esse pariter nemo est qui neget; (O ordinare autem fugam peccati ad vitationem pœnæ, tanquam ad finem, non est malum, cùm Deus ipse poenarum comminatione utatur ad nos a peccato deterrendos; aliunde peccator, qui peccatum fugit propter poenam vitandam, non excludit altius inotivum ; si enim excluderet, esset metus serviliter servilis. Quin imo hæc in se imperfecta dispositio sponte suâ ad perfectionem tendit, eamque virtualiter continet. Nam qui ex gehennæ metu efficaci odit peccatum, hoc detestatur tanquam gehennæ causam, et proinde est dispositus ad faciendum quidquid oportet ut, vitando peccatum, et infernum vitet. Porro ad hoc agendum requiritur ut sibi proponat firmiter servare omnia præcepta quorum primum et præcipuum est præceptum dilectionis Dei super omnia; ergo timore gehennæ inducitur ad Deum ipsum amandum.

Xcc dicatur in hoc casu pœnitentem magis pienam quam culpam detestari; nam qui fugit peccatum quia causât infernum, detestatur peccatum magis (piam gehennam, non in hoc sensu quod disponi debeat ad potius incurrendum damnationem quam ad peccandum, cum fieri nequeat ut absque peccato damnetur ; sed in hoc diverso sensu quod in praxi magis attentus esse debeat ad vitandum peccatum, cum vitando peccatum vitet gehennam, et nullo modo gehenna umenda sit, si peccatum vitetur. — Res exemplo declaratur : filius prodigus, qui patrem dereliquerat, et substantiam suam dissipaverat vivendo luxuriose, fame, seu timore dolorum et

¹ 5. *August.*, sermo CLX1, c. 8, P. L., t. XXXVIII, p. 882.

² In Epist. 1 Joan., trad.. 9, c. 4, P. L., t. XXXV, p. 2047.

mortis ad pœnitentiam duélus est, patremque denuo adivit : jamvero si timore *serviliter servili* egisset, affeétum ad luxuriosam vitam servans, ejus quidem agendi ratio laude non fuisset digna; sed, quia timore perculsus vere etiam peccatum, tanquam miseriae suæ causam, odio habuit, veniam obtinuit et in priora jura redintegratus est; ita peccator, qui ex metu gehennæ vere peccatum, ut gehennæ causam detestatur, et, ut eam fugiat, sincere vult Deo servire, laudabiliter agit, et, accedente absolutione, peccatorum veniam consequitur.

Art. III. De Satisfâctione’.

146. Satisfactio (*satis, facere*}, si etymon speCcatur, est actus quo quis tantum facit quantum satis sit ad iratum placandum. Satisfactio autem, quatenus est pars sacramenti, definitur : *voluntaria toleratio pœnæ a confessario imposita, ad compensandam injuriam Deo illatam, redimendamque poenam temporalem, etiam post remissum peccati.:n ordinarie debitam.*

147. Doctrina catholica de satisfactionis necessitate duo præcipue complectitur : 1° Ecclesiæ jus et officium inesse christiano peccatori *satisfactionem imponendi* delictis proportionatam (contra Protestantes); 2° *votum satisfaciendi* sufficere ad remissionem peccatorum concedendam (contra Jansenistas).

Prius sic a *Tridentino* declaratur :

“ Demum quoad satisfactionem, quæ ex omnibus Pœnitentiæ partibus, quemadmodum a Patribus nostris christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maxime nostrâ ætate, summo pietatis prætextu impugnatur ab iis qui speciem pietatis habent, virtutem autem ejus abnegarunt : sancta Synodus declarat, falsum omnino esse, et a verbo Dei alienum culpam a Domino nunquam remitti, quin universa etiam poena condonetur. Perspicua enim et illustra in sacris Litteris exempla reperiuntur, quibus, præter divinam traditionem, hic error quam manifestissime revincitur. Sane et divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint ; aliter

* 5. *Thom.*, Suppi , q. 12 sq ; *Suarez*, disp. XXXVII-VH1; *Kellar minus*, l. IV, c. 1 sq.; *Morinus*. l. 111 sq ; *Sabnantic.*, disp. X XI; *Drouin*, q. XI; *Killuart*, disp. IX; *de Augustinis*, th. 21; *Palmieri* th. 36 40; *Hurter*, n. 6i? »q.; *Egger*, n. 584 sq.

vero, qui semel a peccati et dæmonis servitute liberati, et accepto Spiritus sanCti dono, scienter templum Dei violare, et Spiritum sanCtum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ullâ satisfaciClione peccata dimittantur, ut occasione acceptâ, peccata leviora putantes, velut injurii et contumeliosi Spiritui sanCto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ

Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pænæ, cautioresque et vigilantiores in futurum pænitentes efficiunt : medentur quoque peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus, male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino pœnam, quam ut hæc pænitiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quod, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, et conglorificabimur” *.

Duo sunt igitur præcipua motiva cur satisfactio necessaria sit : ut reparetur offensa Deo irrogata, et ut cautiores vigilantioresque in futurum pænitentes efficiantur.

148. *Errores Protestantium et Jansenistarum.* (A) *Protestantes*¹ etsi pænientialis disciplinae severitatem in primis Ecclesiæ sæculis negare non valeant, eam tamen ut ecclesiasticam institutionem habent, ejusque divinam institutionem ac necessitatem negant : nam, inquit, peccatum a Deo condonari nequit quin simul pænæ peccato debitæ plena sit remissio; præterea, si satisfactiones nostræ dicuntur necéssariæ, eo ipso injuria irrogatur infinitæ satisfaction! Christi, quippe quæ insufficiens appareat. Radix hujus erroris est theoria de justificatione per solam fidem : si enim sola fides plene ad justificationem sufficit, inutilia evadunt opera satisfactoria.

(B) Ex adverso autem *Janséniste*, rigorismo faventes, pænientialem disciplinam priorum aetatum instaurare volebant, et contendebant pænitentes non esse absolvendos, nisi prius peractâ laboriosa diuturnâque pænientiâ ipsis injuncta.

Contra hunc duplicem errorem duplex erit thesis.

149. *Thesis I*. Pœna peccato debita non semper tota simul remittitur a Deo, sed. sublata per absolutionem sacerdotis culpâ pœnaque æterna. plerumque luenda manet poena temporalis. *Pe fide est contra Protestantes*

¹ *Trident.* sess. XIV, cap. 5

ex Trident “Si quis dixerit totam pœnam simul cum culpâ remitti semper a Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam quam fidem, quâ apprehendunt Christum pro eis satisfacisse, A. S.”.

150. i° *Script.* (A) Christus enim voluit potestatem clavium exerceri *per modum iudicii*, (supra, n. 20); atqui hæc potestas includit non solum facultatem peccata remittendi, sed etiam poenas injungendi, juxta illud : “ Quodcumque ligaveris..”

Objiciunt quidem *Protestantes* peccatum non condonari nisi simul poena remittatur. Quod quidem Scripturæ contrarium esse tum *factis*, tum *dictis* luculenter demonstratur, (a) Adamum pœnituisse et in statum gratiæ restitutum fuisse *Sapientia* nos edocet atqui tamen poenas temporales luendas habuit : “Quia audisti vocem uxoris tuæ... in laboribus comedes ex eâ cunctis diebus vitæ tuæ... in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram”³. Moyses et Aaron veniam peccati incredulitatis a Deo obtinuerunt, nec tamen, in pœnam peccati, terram promissam ingressi sunt : “Dixitque Dominus ad Moyseu et Aaron : quia non credidistis mihi... non introducetis hos populos in terram quam dabo eis”⁴. David adulterii et homicidii veniam impetravit, quando dixit : Peccavi Domino; sed nihilominus pœnam temporalem gravissimam subire debuit : “Dominus quoque transtulit peccatum tuum; non morieris ; verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc filius qui natus est tibi, morte morietur”⁵. Quæ quidem pœnæ non solum in emendationem, ut Protestantes volunt, sed etiam in *castigationem* peccati infliélæ sunt, ut ex contextu patet, et ex eo quod non solum adulti sed etiam infantes in pœnam peccati moriuntur, (b) Nec minus clare Deus *verbis* voluntatem suam manifestavit :⁶ Nunc ergo, dicit Dominus, convertimini ad me in toto corde vestro, *in jejunio, et in fletu et in planctu*” “ Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum” Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ⁷* Huc etiam pertinent textus alibi citati (*de Terbo Ineam.*, n. 206 vel 1161) quibus demonstratur nos salvari non posse, nisi crucem nostram tollamus, cum Christo patiamur, et in carne nostra adimpleamus ea quæ desunt passionum Christi; ex his enim et similibus testimoniis colligitur Dominum non ita pro nobis satisfacisse, ut ab obligatione satisfaciendi liberemur, sed ut cum eo magis efficaciter peccata expiare valeamus.

³ *Trident.*, sess XIV, can. 12.— *Sap*, X, 1-2.

* *Gen*, III, 17-19. — ⁴ *Num.*, XX

⁵ *Joel*. II. 12. — ⁶ *Dan.*, IV, 24.

III, 8.

151. 2° *Tradi*, Pa :es orc unanimi talis pænitentiae necessitatem docuisse Protestantes ipsi fateri coacti sunt; ita *Chemnitius*² ait : “ Nec vero nescius sum veteres aliquando nimis largiter et verbis nimium magnificis disciplinam canonicam commendare, ut quod *Tertullianus* dicit satisfactionibus illis peccata expiari, *Cyprianus* illis dicit peccata redimi, ablui, sanari et iudicem placari; *Ambrosius*, pœnas gehennæ illis compensari; *Augustinus*, Deum illis de peccatis præteritis propitiari

Quod sane constat ex disciplina pænitentiali quæ primis sæculis vigeat,

iA, Prioribus sæculis, pænitentia magis diuturna et laboriosa erat; per plures annos sæpe durabat, et aliquando per totam vitam.

(a; In ecclesiis *Asiæ Minoris*, sæculo tertio, tres distinguebantur pænitentium ordines : *audientes*, qui stabant in porta ecclesiæ, seu in porticu; ibi audiebant lectionem scripturarum et sacras conciones, sed prohibebantur missæ adesse; — *substrati*, *s&ugenupleclentes*, qui missæ assistebant intra ecclesiæ ambitum, a portis usque ad ambonem, sed *prostrati* : eis episcopi et presbyteri manum imponebant : — *consistentes*, qui sacro aderant stantes cum fidelibus, sed a sacra communione arcebantur . Quarto sæculo, his ordinibus additi sunt *flentes*, qui cilicio et cinere induti, stabant ad limen ecclesiæ, lacernis et gemitibus orantes Christianos ingredientes ut pro se precarentur.

(b) In *Occidente*, erant pariter vani ordines pænitentium, quorum tamen numerus non est cognitus. Jam audivimus *Tertullianum* describentem exomologesimon in Africa vigentem (n. 57). Quæ Romæ vigeat a Sozomeno ita exponitur³ : Illic enim in propatulo est pænitentium locus, in quo illi stant incesi et veluti lugentes. Practisq; jam missarum solemnibus, exclusi a communione sacrorum, quæ minatis præberi mos est, cum gemitu ac lamento pronos se in terra abjiciunt. Tum episcopus cum lacrymis ex adverso occurrens, pariter ipse humo provolvitur, et universa ecclesiæ multitudo simul confitens, lacrymis perfunditur... Privatim autem unusquisque suâ sponte se macerans, aut jejunos aut illuvie, aut ciborum abstinentia vel aliis quibus jussus est modis, tempus quantumcumque ipsi ab episcopo est constitutum expectat

¹ Exam. C. Trident., p. 4.

² Cfr. 5. *Gregor. Thaum.* ep. canonica; P. G., t. X, p. 1019-1048.

³ *Sozom.* li. E., l. V 11, cap. 10; P. G., t. LXVII, p. 1459-0.

Ceteroquin pænitentia imposita valde laboriosa erat; *C. Agathense* (an. 506), can. 15, jubet pænitentes comas deponere, vestimenta mutare¹; *C. Barcinense* (an. 540) præcipit (can. 6-7) ut tonso capite et religioso habitu utentes, jejuniis et orationibus vitæ tempus peragant, ut epulis non intersint nec negotiis operam dent, vitamque frugalem in suis domibus agant». S. *Leo Magnus* eos prohibet mercaturam agere, advocati munus gerere, militare³; 5. *Sindus* eos hortatur ut abstineant ab usu matrimonii et a secundis nuptiis⁴. Itaque status pænitentium sat similis erat statui monachorum.

152. (B) A sexto sæculo, pænitentia mitior et brevior evasit, simul ac frequentior.

L'unc editi sunt libri *pænitentiales* (supra, n. 115) in quibus determinabatur poena cuique peccatorum generi inflicta. Pauca jam retulimus exempla; quaedam alia hic subjicimus e *Pænentiali Theodori A* pro voluntario homicidio, septem annos peccator pæniteat; pro truncatione pedum aut manuum, unum annum; pro vulnere, 40 dies; pro voluntario perjurio, aliosque inducendo in perjurium, septem annos; pro maximo furto, tres annos; pro magno, unum annum, si fiat restitutio, et duos annos, si non restituatur; pro modico furto, viginti dies; pro adulterio, septem annos; pro simplici fornicatione, duos annos; pro detraélione, 40 dies, etc. Paulatim tamen imminutæ sunt pænæ impositæ, et confessio facta est frequentior ac minutior peccatorum declaratio.

153. 3° *Ratio convenientiam satisfactionis* ostendit, (a) *Ex parte Dei* : Deus enim qui per peccatum offenditur, non est solum persona privata, sed legislator et totius humanæ societatis rector; atqui decet quidem Deum, ut personam privatam, offensam sibi irrogatam dimittere; sed simul *legislatorem* decet ut delicta non remittat absque pænâ temporali, tum ut in futurum leges a pænitente melius serventur, tum ut alii a malo deterreantur et sic bonum societatis promoveatur, tum denique ut jura non solum misericordiæ sed etiam justitiæ, quoad fieri potest, salventur.

(b) *Ex parte pænitentis*, nam, ut ait *Tridentinum* 6, “ procul dubio magnopere a peccato revocant, et quasi fræno

* Ap. *Bruns*, op. cit, t II, p. 149.

¹ *Ibid.*, p. 27.

³ 5. *Leo*, ep. 167 ad Rusticum, cap 10-13; .*. D, t. LIV, 1206

⁴ *Strictus* ad Himer., ep. Tarraconens., cap. 5;

⁵ Ap. *Morinunt*, op cit., Appendix, p. 41.

⁶ *Trident.*, sess. XIV, cap. 5.

quodam coercent hæ satisfæloriæ pœnæ, cautioresque et vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos, contrariis virtutum aéhionibus tollunt". Si ex adverso peccata, absque ullâ satisfactione dimitterentur, ut levia existimarentur, et facilitate ipsâ veniæ multi ad peccandum iterum provocarentur.

Nec dicatur per baptismum totam poenam simul cum culpâ tolli : non enim par est conditio eorum qui per baptismum regenerantur et eorum qui per pœnitentiam Deo reconciliantur; priores ante baptismum per ignorantiam deliquerunt, aut saltem non cum tanta malitia; posteriores, qui semel a peccati et dæmonis servitute liberati, gratiam et dona Spiritus acceperunt, scienter templum Dei violaverunt et Spiritum S. contristaverunt, nec proinde eâdem facilitate veniam accipere merentur, ut arguit *Tridentinwnl*.

154. Corollaria. (A) *Omnia solaque opera bona et poenalia possunt esse satisfactoria*. Etenim ut aliquod opus sit vere satisfactorium, necesse est ut præteritam offensam reparet et a culpis futuris præservet; atqui ita est de bonis operibus poenalibus, et quidem solis; nam (a) compensant offensam Deo irrogatam; siquidem, quamvis Deo proprie nihil subtrahi possit, tamen peccator, quantum in ipso est, aliquid ei subtrahit, ejus majestatem offendendo; unde oportet, ad reparandam hujusmodi injuriam, aliquid subtrahi a peccante in honorem Dei; et ideo oportet ut opus satisfælorium sit bonum, ut in honorem Dei sit, et poenale, ut per hoc aliquid peccatori subtrahatur; si autem esset bonum et non poenale, esset quidem opus meritorium, sed non satisfælorium; (b) similiter etiam opus poenale a culpâ futura præservat, quia non facile homo ad peccata redit ex quibus pœnam expertus est.

Addi tamen potest vix esse, in præsentī statu naturæ lapsæ, aliquod opus supernaturaliter bonum quod non sit simul arduum et poenale; cum enim sponte ad creaturas tendamus et ad illicita, quoties propter Deum supernaturaliter agimus, opus difficile proindeque poenale efficimus.

• Hanc fuisse antiquorum Patrum mentem late ostendit *Mortuus*, op. cit., lib. 111.

155. (B) *Præcipua autem opera satisfactoria sunt eleemosyna, jejunium et oratio.* Etenim (a) satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei; atqui non habemus nisi tria bona, nempe bona animæ, bona corporis et bona fortunæ; ex bonis quidem fortunæ subtrahimus aliquid per eleemosynam; ex bonis corporis per jejunium; ex bonis animæ per orationem, quæ facultates nostras Deo submittimus. (b; Præterea tres sunt peccatorum radices, scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum et superbia vitæ¹; atqui contra concupiscentiam carnis ordinatur jejunium; contra concupiscentiam oculorum ordinatur eleemosyna; contra superbiam vitæ, oratio².

His tamen poenis, sponte susceptis, addi debent, juxta *Trident*, (can. 13), pœnæ a Deo inflictæ et patienter toleratæ : sæpe enim Dominus permittit nos variis vexari adversitatibus, ærumnis, animi vel corporis doloribus, quibus patienter toleratis, præsertim si Christo jungimur patienti ac morienti, amplam satisfaciendi opportunitatem habemus; quod pœnitentiæ genus eo efficacius est quo majori alacritate et amore illud amplectimur.

156. *Thesis IP* : Pœnitentes, qui votum satisfaciendi habent, absolvi possunt antequam sacramentalem satisfactionem impleverint. Certum est contra Jansenistas.

A. In praxi Ecclesiæ patet injunctæ pœnitentiæ impletionem non esse conditionem ad remissionem peccatorum consequendam, sed tantum ad uberiores pœnæ temporalis peccati debitæ condonationem, (a) Constat enim jam primævis sæculis, in multis saltem casibus, absolutionem datam fuisse ante satisfactionem impletam : 1) *in periculo mortis*; scribit enim *Innocentius I* ad Decent.³ : “ Si quis ægritudinem incurrerit atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de sæculo absque communione discedat”; 2) *urgente persecutione*; ita S. *Cyprianus* scribit⁴ : “ Merito trahebatur dolentium pœnitentiâ

¹ /Joa., II, 16. - ² 5. Thom., Suppl., q. 15, a

⁴ Ep. 54 ad Cornelium, n. 2.

tempore longiore, ut infirmis in exitu subveniretur... At vero nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus sed viventibus communio a nobis danda est, ut quos excitamus et hortamur ad proelium, non inermes et nudos relinquamus, sed protectione corporis et sanguinis Christi muniamus 3) quando *periculum* erat ne, dilata absolutione, *pænitentes ad luereticos transirent*; hinc O. Cyprianus ait' Quorum si pænitentiam respuamus habentium aliquam fiduciam tolerabilis conscientiae, statim cum uxore, cum liberis, quos incolumes reservaverant, in hæresim vel schisma, diabolo invitante, rapiuntur." Insuper in C. Ancyrano (an. 314) statutum est (can. 5; " ut Episcopi, modo conversionis examinato, potestatem habeant vel *utendi clementia*, vel plus temporis adjiciendi Ex his omnibus colligitur, etiam in casu pænitiæ publicæ, absolutionem aliquando concessam fuisse ante expictam satisfactionem, a fortiori igitur quando agebatur de peccatis occultis.

(b) Certum est insuper longe ante Jansenianam hæresim viguisse in Ecclesiâ praxim absolvendi pænitentes, satisfactione nondum completa. Ita, an. 1479, a Sixto IV damnata fuerat ut scandalosa et hæretica hæc propositio Petri Oxomensis : " Non sunt absolvendi pænitentes, nisi peracta prius pænitiâ eis injunetâ " 1. Merito igitur ab Alexandro VIII, p. dee. 1690, reprobata fuit hæc jansenistarum propositio : " Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex et præscriptio, naturâ rei ad ipsum quodammodo dictante " 3.

(B) *Rat. conven.* Deus enim perfecte contritis statim peccata remittit, etiam nondum satisfactione plene solutâ ut constat exemplo David, qui prius veniam peccati consecutus est, et postea pœnam subiit temporalem, necnon verbis Scripturæ, ubi asseritur Deum peccata dimittere eo ipso die quo iniquus ab iniquitate suâ fuerit conversus.».

1 Ep. 52 ad Antonianum, n. 15.

Ap. *Dcnzing*, n. 614. — J *Densing*., n. 1173.

4 *Esech.*, XXXIII, 12.

Atqui Ecclesia, in administratione sacramenti Pœnitentiæ, divinâ potestate utitur Deumque imitari potest et debet; ergo pœnitentes absolvere potest antequam satisfactionem impleverint.

Ex diôtiſ de potestate clavium et tribus pœnitentis actibus inferre licet pœnitentiam eſſe vere ſacramentum : ejus *exiſtentiam, elementa conſtitutiva, et effectus* breviter declarabimus.

Art. L De exiſtentiâ ſacramenti Pœnitentiæ¹.

157. **Doctrina Tridentina.** Contra Proteſtantes, qui communiter negabant Pœnitentiam eſſe ſacramentum a baptiſmo diſtinctum, Tridentinum duo declaravit : a) Pœnitentiam eſſe *ſacramentum a Chriſto inſtitutum*; (b et quidem *a baptiſmo vere diſtinctum* : —

“ Dominus autem ſacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue inſtituit, cum a mortuis excitatus, inſufflavit in Diſcipulos ſuos dicens : “ Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis : et quorum retinueritis, retenta ſunt”. Quotam inſigni l'aéto et verbis tam perſpicuis, potestatem remittendi peccata, ad reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos, Apoſtoliſ et eorum legitimis ſucceſſoribus fuiſſe communicatam, univerſorum Patrum conſenſus ſemper intellexit; et Novatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Eccleſia Catholica, tanquam hæreticos expoſit atque condemnavit. Quare veriſſimum hunc illorum verborum Domini ſenſum ſancta hæc Synodus probans et recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei et Chriſti Evangelium annuntiandi, contra hujusmodi ſacramenti inſtitutionem falſo detorquent.

Celerum hoc ſacramentum multis rationibus a Baptiſmo differre dignoſcitur; nam præterquam quod materia et forma, quibus ſacramenti eſſentia perficitur, longiſſime diſſidet; conſtat certe, Baptiſmi miniſtrum judicem eſſe non oportere; cum Eccleſia in nemi-

¹ A. Thom., 3, q. 84, a. 1; Stiares, diſp. XVII, ſed. 1; Bellarminus, l. I, c. 9; Drouin, q. 11, § 3; Billuart, d ſs. I, ait. 1; Billot, th. 2; Z. de Sun, n. 289-300.

nem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus. “Quid enim mihi, inquit Apostolus, de iis qui foris sunt, iudicare?” Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lavacro Baptismi sui corporis membra semel effecit; nam hos, si se postea, crimine aliquo contaminaverint, non jam repetito Baptismo ablui, cum id in Ecclesia Catholica nullâ ratione liceat, sed ante hoc tribunal tanquam reos sisti voluit; ut per sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari.

Alius est præterea Baptismi, et alius Pœnitentiæ fructus : per Baptismum enim Christum induentes, nova prorsus in illo efficitur creatura, plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequentes : ad quam tamen novitatem et integritatem per sacramentum Pœnitentiæ, sine magnis nostris fletibus et laboribus, divina id exigente iustitia, pervenire nequaquam possumus : ut merito Pœnitentia laboriosus quidam Baptismus a Sanctis Patribus dictus fuerit. Est autem hoc sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem *necessarium*, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.”¹

Utrumque assertum in unâ eâdemque thesi propugnabimus.

158. *Thesis* : Ritus quo potestas peccata dimittendi exercetur, est verum N. Legis sacramentum, a Baptismo distinctum. *Defide est e.v Trident.* - : “ Si quis dixerit in Catholica Ecclesiâ Pœnitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum ; A. S.” — “ Si quis sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distinéta non sint.. A. S.” — Thesis breviter probatur, quia, per modum corollarii, infertur ex dictis circa potestatem clavium

159. i° Scriptura. Ad sacramentum N. Legis tria requiruntur et sufficiunt, ut probatum est in 7^r. *de Sacramentis* : signum sensibile, gratiæ productivum, a Christo permanenter institutum. Atqui hæc tria in ritu quo peccata remittuntur invenire est: (A) *signum sensibile*, nam, ex diétis, peccata remittuntur actu *judiciali*, qui duo saltem importat, nempe sensibilem peccatorum manifestationem et externam iudicis sententiam pœnitentem absolventis. Præterea huiusmodi signum a baptismatis ritu distinguitur;

¹ Sess. XIV, cap. 1-2. — ² Scss. XIV, can. 1-2

nain Baptismus *ablutione* confertur, dum Pænitentia sub forma *judicii*; in Pænientiâ possunt *judicialiter* retineri peccata, non sic in Baptismo.

(B) *Gratiæ produflivnm* : peccata enim gravia, ex diôtis, per hunc ritum vere remittuntur; atqui deleri non possunt sine infusione gratiæ sanctificantis; nam, cx probatis in *Tr. de Gratia* (n. 132), justificatio essentialiter consistit in collatione gratiæ habitualis; ergo hujusmodi ritus est gratiæ productivus.— Hæc autem gratia differt a gratia baptismatis, cum sit proprie *remissiva* peccati ac possit *pluries* concedi, dum gratia in Baptismo collata est *regeneratwa*, ac *semel* tantum confertur.

C) *A Christo permanenter institutum*; demonstravimus enim hanc potestatem Apostolis collatam fuisse ab ipso Christo redivivo, quando dixit : “ *Accipite Spiritum S.* ” Eamdem vero esse in Ecclesia perpetuam constat : (a) ex generali principio, ab ipsis Protestantibus concessio, omnes nempe prærogativas, quæ ad Ecclesiam non solum fundandam, sed etiam conservandam, neccsariæ sunt, Apostolis collatas fuisse non pro se tantum, sed etiam pro successoribus; atqui non minus necessaria est potestas remittendi peccata hodie quam Christi tempore, cum homines facile in peccatum labantur; ergo talis potestas fuit permanenter concessa; quod jam animadvertibat 5. *Padanus*, et exinde contra Novatianos ita arguebat 1 : si potestas remittendi peccata non fuit apostolorum successoribus transmissa, cur dicitis potestatem baptizandi in perpetuum fuisse concessam ? (b) Ex *historia*, quæ luculenter ostendit hanc facultatem ab Ecclesia fuisse perpetuo vindicatam et exercitam, ut probant testimonia jam allata.

160. 2° Traditione. Ex *Patribus*, qui sæpe Pænitentiam cum Baptismo conferunt, et asserunt utroque peccata remitti gratiamque conferri, licet *diverso* modo. Jam supra retulimus verba S. *Ambrosii*, n. 52. Item S. *Hieronymus* asserit peccata remitti “ sanguine Salvatoris aut in dono Baptismatis aut in Pænientiâ, quæ imitatur Baptismatis

¹Ep. 1re ad Sempron., n. 6; P. L., t. XIII, p. 1057.

²Dialog. I adv. pelag, n. 33; P. L., t. XXIII, p. 527.

gratiam per ineffabilem clementiam Salvatoris”. Nec aliter 5. *Augustinus*¹ : “ Si a catechumeno faéhim est (homicidium), Baptismo abluitur; si a baptizato, Pænitiëntiâ et reconciliatione sanatur”. Ex his et aliis testimoniis quæ citari possent, sequitur Pænitentiam, non minus quam Baptismum, verum esse sacramentum, cum in utroque peccata deleantur gratiaque infundatur. — Ceteroquin, ex totâ descriptione pænitentialis disciplinæ constat maximum esse discrimen inter baptismum et pænitentiam : hæc enim multo magis laboriosa erat quam præparatio ad baptismum.

161. 3° Rat. convenientiæ Decebat siquidem divinam misericordiam remedium instituere non solum contra originale peccatum, sed etiam contra aétualia peccata post Baptismum commissa; homo enim, etiam regeneratus, multis tentationibus obnoxius remanet et facile labitur; atqui optimum sane remedium est sacramentum, vi cujus de condonatis peccatis certiores esse possimus, per sententiam judicalem a ministro Dei latam, et sic pacatiores reddi : si enim de propriâ suâ pænitiëntiâ cuique judicandum esset, via dubiis et anxietatibus lata pateret; vi cujus etiam Christi sanguis ad nos defluens mundat nos ab iniquitatibus nostris, et alacriores reddit ad pleniorém satisfactionem pro peccatis offerendam, necnon ad media adhibenda quibus in futurum nova delicta præcaveri valeant; ergo conveniens fuit institutio hujus sacramenti.

Art. II. De elementis constitutivis hujus sacramenti.

Quando Scholastici suam generalem theoriam de materiâ et forma sacris ritibus accommodarunt, docuerunt sacramenta duplici elemento essentiali constare, nempe materiâ et formâ; quem loquendi modum Ecclesia usurpavit, præsertim in Conciliis *Florentino* et *Tridentino*. Quænam sit igitur *materia* et *forma* hujus sacramenti inquirere oportet. Jamvero utrumque Concilium declaravit tres actus pænitentis esse *quasi materiam* sacramenti Pænitiëntiæ, *formam* vero esse verba absolutionis.

¹ De conjug. adult, lib. II, c. i6; P. L., t. XL, p. 482.

•Cf. *Catech. Roman.*, de l'ænit. n. 14.

§ I. De materia sacramenti Pænitiæ l.

162. i° Status quæstionis. Duplex in sacramentis distinguitur materia : remota et proxima. Materia Pænitiæ *remota*, seu potius *removenda*, ut quidam aiunt theologi, vel ut aliis magis placet, materia *circa quam* versatur sacramentum, sunt *omnia peccata post baptismum commissa*, sive mortalia, sive venialia, sive jam per absolutionem remissa, sive non. Mortalia nondum accusata et absoluta sunt materia *necessaria*, seu necessario subjicienda clavibus Ecclesiæ; venialia vero et mortalia jam remissa, sunt materia *sufficiens et libera*, id est quæ potest, sed non necessario debet clavium potestati subjici, ut fusius declarabitur in parte *moralis*.

Sed quæstio oritur de *materiâproximâ* hujus sacramenti; disputant theologi in quo scilicet essentialiter consistat, utrum in tribus pænitentis aëlibus, an in absolutione aut aliâ aélione. Tres præsertim hâcde re prodierunt sententiæ.

163. (A) Nonnulli antiquiores theologi, ut *Gulielmus Antissiodor.* et *Alexander Alens*, putarunt materiam proximam sitam esse in *impositione manus* a sacerdote faétâ, dum pænitentem absolvit. Sed hæc opinio communiter a theologis rejicitur. Triplex quidem commemoratur hujusmodi impositio apud auétores ecclesiasticos¹: *prima*, quæ adhibebatur quando pænitentia publica imponebatur: *secunda*, quæ super pænitentes repetebatur, quoties ab ecclesiâ post catechumenos dimittebantur; *tertia* tandem in reconciliatione pænitentium. Sed iste ritus non ut essentialis habebatur, ut clare colligitur ex canone *C. Arausicani I*, ubi dicitur : “ Qui recedunt de corpore, pænitentiâ excepta, placuit sine reconciliatoriâ manus impositione eis communicari, quod morientis sufficit consolationi, secundum definitionem Patrum²”; jamvero si manûs impositio necessaria fuisset ad remissionem peccati, certe morientes eâ privati non fuissent.

164. (B) *Scotistæ*, quibus assentiunt *Maldonatus*, *Ballerini*, *Berardi* alique 3, docent totam essentiam sacramenti

¹ *S. Thom.*, 3, q. 84, a. 2; *Snares*, disp. **XV**111, setfl. 3; *Salman/.*, disp. I, dub. 2; *Billuart*, diss. I, a. 2; *Palmieri*, th. 14; *Billot*, th. 3; *L. de San*, n. 300-343.

² Cf. *Sirmundus*, 11 historia pænitent. publicæ, c. V11 ; *Palmieri*, p. 159.

**Sco/us*, in 4 dist. 14, q. 4 et dist. 16, q. 1; *Maldonat*, de Pænitent., p. III, th. 7; *Ballerini-Palmieri*, de Pænit., n. 5 sq.; *Berardi*, Praxis Coniessar., t. IV, n. 2.

in *absolutione* consistere, quæ quatenus externa est cæremonia, materiam constituit, et quatenus vim habet significandi, est forma. Juxta *Scotum veteresque* ejus discipulos, tres actus pænitentis sunt non solum *dispositiones* ad validam et fructuosam sacramenti receptionem, sed etiam *conditiones* sine quibus præcedentibus non potest minister sufficienter cognoscere causam et sententiam ferre; quapropter concludunt exteriorum harum dispositionum manifestationem esse vere de necessitate sacramenti. Secundum *recentiores* Scotistas, hujusmodi aélus sunt tantum *dispositiones* ad dignam sacramenti receptionem requisitæ : quare necesse non est ut aélus exteriori manifestentur.

Sic autem arguunt : a imprimis res a *Tridentino* non fuit definita, ut a quibusdam Thomistis asseritur; nam, ut narrat *C. Pallavicini*, Synodus tres pænitentis aélus non materiam, sed *quasi-materiam* appellavit, nec eos ad essentiam, sed solum ad *integritatem* sacramenti necessarios esse declaravit, (b) Sacramentum est id quod proprie confert gratiam; atqui sola absolutio Sacerdotis proprie gratiam sacramentalem confert; ergo sola proprie est essentia sacramenti. (c) Certum est, ex praxi Ecclesiæ, posse sacramentalem absolutionem iis dari qui nullum *exterius* edunt signum contritionis; atqui, si tres pænitentis aélus essent materia sacramenti, hoc invalidum esset, cum materia *incompleta* esse debeat; ergo hujusmodi aélus non sunt materia sacramenti, sed solum dispositiones, et tota essentia sacramenti in absolutione consistit.

(C) Communior tamen sententia, quam propugnant non solum 5. *Thomas*, ejusque discipuli, sed et *Suarez*, *Salmanticensis*, *De Lugo*, *Bellarminus*, alique multi, tenet tres actus pænitentis esse vere materiam proximam sacramenti.

165. 20 *Thesis* : Tres pænitentis actus, contritio, confessio et satisfactio sunt materia proxima sacramenti Pænitiæ. Ita communius.

A) *Florentinum*, in Decreto ad Armenos, post declaratam necessitatem materiæ et formæ in quolibet sacramento, hæc addit : “ Quartum sacramentum est Pænitiæ, cujus *quasi*

* Historia C. Trident., lib. XII, c. 12.

materia sunt *actus pœnitentis*, qui in tres distinguuntur partes”. Similiter *Tridentinum* 1 : “Sunt autem *quasi materia* hujus sacramenti ipsius *pœnitentis actus*, nempe contritio, confessio et satisfactio. Qui quatenus in pœnitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque et perlectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur. Unde sic : duo præfata Concilia materiam et formam ceterorum sacramentorum distincte commemoraverunt, et quando de Pœnitentiâ egerunt, nullam aliam materiam designarunt nisi tres actus pœnitentis; ergo illi actus sunt vere materia proxima hujus sacramenti, nisi forte dicatur hujusmodi materiam fuisse ex industria prætermisam : quod vix admitti potest in re tanti momenti. Nec objiciatur Concilia dixisse *quasi-materiam*, non autem materiam ; “ neque vero hi actus *quasi materia* a S. Synodo appellantur, quia vcr.e materiæ rationem non habeant, sed quia ejus generis materiæ non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo, et chrisma in Confirmatione”². Videlicet Pœnitentia est sacramentum *sui generis*, cujus materia non est corporeum elementum, ut in quibusdam aliis, sed ipsa virtus pœnitentiæ ad dignitatem sacramenti evecta, proptereaque dicitur *quasi-materia*.

(B) Insuper Christus hoc sacramentum instituit per modum judicii, in quo duo elementa constitutiva invenire licet, nempe materiam ipsius judicii quam pœnitens præbet, et sententiam quæ a judice fertur; atqui materia judicii tribus pœnitentis actibus præbetur, videlicet humili peccatorum *confessione*, quam sincera *contritio* comitatur et *satisfactio* sequitur; ergo hujusmodi actus sunt vere materia proxima sacramenti. Objicitur quidem absolute tantum, non autem his actibus, gratiam conferri, proindeque illos ad sacramenti essentiam non pertinere; sed immerito, nam licet tales actus ex se gratiam non conferant, tamen

¹ *Trident.*, sess. XIV, cap. 3; cfr. can. 4.

² *Catech. C. Trident.*, de Pœnit., n. 17. — Hinc X. *Thomas* ipse hoc dicendi modo usus est : “ Quantum sacramentum est Pœnitentia, cujus *quasi-materia* sunt actus pœnitentis”. (De artic. fidei et ecd. sacramentis, t. XXVII, p. 150 cd. *révis.*)

quia ex positiva Christi institutione ad dignitatem materiæ sacramentalis cveéli sunt, vere concurrunt cum forma quâ, ut ita dixerim, fecundantur, ad gratiam producendam. Nec dicere juvat contritionem non esse quid sensibile; licet enim non sit sensibilis immediate et in se ipsâ, mediate tamen fit sensibilis quatenus per adtus exteriores confessionis, satisfactionis aliaque doloris signa manifestatur³ Aliunde sufficit ut materia sit virtualiter sensibilis; proinde etiam homo sensibus destitutus, qui antequam in hunc statum incideret, verbis aut signis contritionem manifestavit, eo ipso exhibet contritionem virtuales.

His tamen non obstantibus, libenter fatemur Scotistarum opinionem probabilitate non carere, neque in praxi despicendam : proinde in casu extremæ necessitatis, etiamsi externa contritionis signa desint, pœnitens sub conditione est absolvendus.

§ II. De forma sacram. Pœnitentiæ 2.

166. Docet *Tridentinu*vTS “sacramenti Pœnitentiæ formam, in quâ præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse : *ego te absolvo*, etc.; quibus quidem de Ecclesiæ S. more preces quædam laudabiliter adjunguntur: ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant”.

Hæc est quidem forma hodie in Ecclesia occidentali adhibita; cum vero antiquitus aliæ formæ usurpatæ fuerint, abs re non erit i° has breviter describere, posteaque expendere 2° quid in forma hodiernâ ad *validitatem* et *licitatem requiratur*, 3° num forma *conditionata* sit valida et licita.

I. Conspectus historicus diversarum absolutionis formarum.

167. i° Facta exponuntur. (A) In utrâque Ecclesiâ, per decem priora saecula, formæ absolutionis adhibita fuerunt *deprecativæ*, nempe : “ Deus, ei condona, eum absol-

¹ 0'. *Thom.*, 3 p., q. 90, a. 2, ad. 1.

-o. *Thomas*, 3 p., q. 84, a. 3; *Suarez*, disp. XIX; *De Lugo*, disp. 13; *Salmantic.*, disp. III; *Marinus*, l. VIII; *Drouin*, q. II, c. 3; *Billmut*, diss. I, a. 3; *de Augustinis*, th. 23; *Palmieri*, th. 12; *Billot*, th

³ *Trident.*, sess. XIV, cap. 3.

ve, etc. non autem indicativæ : “ Ego te absolvo, tibi condono, etc. ”

Quod constat : (a) ex testimonio Patrum, qui, cum S. Leone, dicunt in sacramento pœnitentiæ indulgentiam Dei *supplicationibus sacerdotum* obtineri (b) sed præsertim ex *Sacramentariis* et *Pœnitentialibus*, ubi nonnisi deprecativæ formulæ inveniuntur; ita, in Sacramentario *Gelasiano*, ad reconciliandum *publice* pœnitentem hæc pronuntiatur oratio : “ Omnipotens sempiterne Deus, confitenti tibi huic famulo tuo pro tuâ pietate relaxa, ut non plus ei noceat conscientiæ reatus ad poenam quam indulgentia tuæ pietatis ad veniam-”. Posteaque variæ super eum recitantur orationes. Ibidem, ad reconciliandum *privatim* pœnitentem ad mortem, variæ effunduntur preces, quæ ita concluduntur : “ Respice propitius super hunc famulum tuum remissionem sibi omnium peccatorum totâ cordis confessione poscentem³. ” — Idem constat ex variis *Pœnitentialibus* superius allegatis, n. 114. Similes formulæ reperiuntur apud Æfz/z'/^zrzzz/z (†831), atque auétores sequioris ævi, usque ad decimum sæculum. Attamen, sæculis oélavo et nono, inveniuntur etiam formulæ *imperativa* deprecativis conjunélae, v. g. : “ Sis namque absolutus a Deo Patre et Filio et sanélo Spiritu, ab omnibus luis peccatis”⁴.

168. (B) A sæculo *undecimo*, in Ecclesiâ *latinâ* incipit *transitus* a formulis deprecativis ad indicativas, ambæque simul in iisdem documentis inveniuntur. Ita, in quodam ordine Pœnitentiæ formulis deprecativis hæc additur⁵ : “ Nos etiam, secundum auctoritatem nobis indignis a Deo commissam, absolvimus vos ab omni vinculo deliôlorum vestrorum, etc. ” Pariter, in ordine Ecclesiæ Remensis, sæc. XII, absolutionis forma legitur simul deprecativa et indicativa : “ Omnipotens Deus, qui beato Petro apostolo suo, ceterisque discipulis suis suam licentiam dedit ligandi atque solvendi, *ipse vos absolvat ab* omni vinculo deliétorum; et, quantum nostræ fragilitati permittitur, sitis absoluti ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, habeatisque vitam æternam...” — Etiam initio sæculi XIII adhuc vigeat forma deprecativa; hæc enim scribit *Gulielmus Parisiensis* : “ Neque more judicum forensicorum pronuntiat confessor *absolvimus te*, sed magis orationem facit super eum, ut Deus absolutionem et remissionem atque gratiam sanctificationis 'ribuat'. Quod

* S. Leo, ep. 108 ad Theodor., l. I., t. LIV, p. 1011.

§ Ap. *Aligne*, P. L., t. LXXIV, p. 1097. — 3 Ibid., p. 1098.

4 P. L., t. CV, pp. 697, 704.

§ Ita in Pœnitentiali *Egberti*, archiep. Eboracensis (an. circiter 712) ap. *Morinum*, op. cit., Appendix, p. 19.

° Magna Bibliotheca Patrum, Coloniæ, 1618, t. 423 424.

¹ Ap. *Morinum*, op. cit., p. 48; cfr. p. 71.

» De sacram. Pœnit., c. 19, Vcnetiis, 1591, p. 472, col. 2.

panier constat ex Opusculo 18 S. Thomæ, c. 5; cum enim adversarius dixisset : “vix triginta anni sunt, quod *omnes* hâc solâ forma deprecative utebantur”, Angelicus Doëtor id absolute non negat, sed solum hoc modo corrigit : “Quomodo de *omnibus* potest testimonium perhibere, qui omnes non vidit?” — Paulo post autem forma *indicativa* communiter in Ecclesia Latina recepta luit; attamen, antequam pronuntietur, recitantur preces “*Misereatur, Indulgentiam*, Dominus noster Jesus Christus *te absolvat*”, quæ sunt veluti commemoratio antiquæ disciplinæ.

169.C In ecclesia *orientali*, post sæculum XIIII forma mansit deprecative, imo et hodie apud quosdam manet. Ita, cum Morinus interrogaret quemdam græcum sacerdotem, qui in Collegio Romano græcis adolescentibus erudiendis præerat, hic respondit absolutionis formam Græcis usitatam hanc esse : “Domine, remitte, dimitte, condona peccata hujus N., quia tua est potentia, etc. Hodie quidam Orientales, ut *Ajr/* et *Maronitic*, Romanæ Ecclesiæ uniti, formam indicativum ab Ecclesiâ latinâ mutuaverunt; alii vero formam deprecativam retinent. — Rutheni vero, quanquam schismatici. forma utuntur quæ est simul deprecative et indicative.

170. 20 Conclusiones ex factis deducendæ. (A) Cum *Hurler* (n. 626) indubitanter tenemus formam deprecativam validam fuisse, ubicumque modo generali prævaluit; non enim censemus absolutiones datas in magnâ Ecclesiæ parte, per multa Saecula, invalidas fuisse. Aliunde forma deprecative, cum intentione absolvendi, et attentis circumstantiis, ostendit sacerdotem esse Dei ministrum et nonnisi auctoritate ejus absolvere, non autem impedit quin sacerdos sit judex vereque ministerialiter absolvat. Nec ægre hæc mutatio in forma conciliari potest cum sententia in *Tr. de Sacramentis* n. 84) exposita, videlicet non omnes sacramentorum formas fuisse a Christo in specie infima determinatas; nam, si Ecclesia jus habet determinandi in specie hujusmodi formas, nil prohibet quin forma deprecative, cum intentione sententiam judicalem ferendi, sit valida. Qui autem aliter sentiunt, videant quomodo suam theoriam cum factis conciliare possint.

(B) Quidquid sit. cum jam a pluribus sæculis Ecclesia

* *Morinus*, l. VIII, c. 12, n. 7, p. 547. — Ha etiam *Densingcr* (Ritus Orient... I. p. 107) : “Forma absolutionis apud Orientales (catholicos et non catholicos) si solos Armenos excipias, deprecative est.” Cfr. *Vacant*. DRT de Théol., t. I, p. 205-214, ubi varix describuntur Orientalium ferme

occidentalis indicativæ fornæ usum præscripserit, merito de valore fornæ depræcativæ in Ecclesiâ *latinâ* dubitaretur. Ceterum fatemur formam indicativam magis convenire potestati *judiciali*, quæ ministris Ecclesiæ competit. Sedulo igitur in praxi adhibeatur formula quæ in Romano Rituali invenitur.

II. De requisitis ad validitatem et licetatem.

Quæstio expendi potest quoad *verba* ipsa, et quoad *modum* quo proferri debent.

i° *De verbis ad validitatem et ad licetatem requisitis.*

171. (A) Ad validitatem. a Ut certo constet de valore sacramenti, hæc verba requiruntur et sufficiunt : "*Absolve te a peccatis tuis*". Ea enim verba ad validitatem requiruntur et sufficiunt, quæ effectum sacramenti, modum quo efficitur et subiectum recipiens satis declarant; atqui præfata verba *effluum*, id est, remotionem peccati distincle declarant, cum peccata sint vincula quibus peccatores ligantur, et verba *absolve te a peccatis* hujusmodi vincula dissolvant;

' In his et sequentibus, non solum speculativas sed etiam *præclicas* quaestiones de forma exponimus, ne bis de eodem subiecto disserere cogamur.

- Forma absolutionis, secundum Rituale Romanum, hæc est : Post injunctam pœnitentiam, sacerdos dicit : Misereatur tui, etc. Deinde, dextera versus pœnitentem elevata, dicit : — *Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.*

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti, in quantum possum, et tu indiges; deinde, ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris + et l'illi, et Spiritus Sancti. Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita Beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid bonifeceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et primum vitee aeternae. Amen.

Preces *Misereatur* et *Indulgentiam* omitti possunt in confessionibus frequentioribus. Idem dici potest de oratione *Passio Domini*. Expedii tamen ut non omittatur, cum, juxta S. Thomam aliosque non paucos, hæc oratio omnia bona pœnitentis opera evehat ad dignitatem et efficaciam sacramentalis pœnitentiæ (S. Thom., Quodlibet 3, quæst. 13, a. 28).

Vox *suspensionis* omittitur, si de laicis agitur, quippe qui suspendi nequeunt.

præterea clare manifestant peccata per modum *judicii* remitti, cum nihil aliud sint nisi sententia absolutoria; *subjeclum* pariter indicant “/t’, *tuis*”; ergo præfata verba requiruntur et sufficiuntl.

(b) Communiter asseritur sola verba “*absolvo te*” ad validitatem sufficere, cum hæc, post confessionem peccatorum, satis clare de peccatis intelligantur; et revera Græci multi hæc simplici formula utuntur: “habeo te absolutum”, Attamen, juxta *Lacroix* (n. 633) paucosque alios, requiruntur verba “a peccatis”, quo clarius sensus formæ determinetur; et, cum de *valido* agatur, in praxi hæc non sunt omitenda, et, si omissa fuerint, forma sub conditione repetenda est. — Multo probabilius non requiritur vox *tuis*, quando jam dielum est *absolvo te*; sed quia, juxta quosdam, requiritur, in praxi pariter nunquam omitti debet.

172. (c) Exinde sequitur[^]? non requiri ad validitatem, si sacerdos latino loquatur, quia jam in verbo *absolvo* continetur. — Pariter verba “*in nomine Patris* etc.” ad essentiam sacramenti non pertinent, quia nec a Christo præscribuntur, nec in antiquis formulis inveniuntur.

(dj Verba essentialia suppleri possunt quoad *validitatem*, non autem quoad *liceitatem*, per alia æquivalentiâ; v. g., *te* per *vos*, vel *Excellentiam Vestram* etc.; *absolvo* per *condono* vel *remitto* tibi peccata tua.

173« (B) Ad liceitatem. Forma a Rituali Romano præscripta sedulo in Ecclesiâ Latina servari debet. Ad judicandum vero de gravitate peccati voluntariæ omissionis vel mutationis in forma, hæc duo notanda sunt, e *Tr. de Sacramentis* desumpta, n. 33-34 :

(a) Voluntaria omissio vel substantialis corruptio verbi essentialis, aut verbi quod probabiliter ut tale habetur, est semper peccatum mortale, quia sacramentum irritat, vel saltem periculo nullitatis exponit, et insuper pœnitentem privat gratia sacramentali; ita omittere *te*, *absolvo*, *a peccatis* etc. mortale esset.

(b) Omissio autem voluntaria vel corruptio verbi non essentialis, absque sufficiente ratione, est peccatum grave

’ 5. *Thom.*, 3, q. 84, a. 2.

vel leve, prout mutatio ipsa gravis vel levis reputatur iudicio prudentium; nam, quamvis non invalidet sacramentum, importat atSlum irreverentiae erga sacramentum; v. g. omis-
sio verborum “*zzz nomine Patris et Filii etc.*” censetur pec-
catum leve, dum omissio prioris partis formæ circa abso-
lutionem a censuris gravis esse potest, nempe si confessa-
rius certo sciat pænitentem censuris innodari

(c) In casu vero necessitatis omitti possunt verba non essentialia. Ita, juxta *Rituale Rom.t* in periculo mortis bre-
viter dici poterit : “ Ego te absolvo ab omnibus censuris et
peccatis. In nomine Patris, etc.”

174. Corollarium. Hic quærunt theologi quid significant verba *absolvo te*. Non significant : ego te *declaro* a peccatis absolutum¹; cum enim, ex didis, Ecclesiæ ministri verA potestate polleant fideles absolvendi, verba eorum non mere declaratoria sunt, sed *efficiunt* quod significant. Juxta vero communem sententiam, sensus horum verborum est : ego te absolvo a peccatorum vinculo, seu tibi remitto delicSta tua, conferens gratiam peccati remissivam²; proinde, juxta sen-
tentiam quam probabiliorem judicamus, *direfie* significatur peccati remissio, *indirecte* gratia sanctificans, cum in prae-
senti ordine non remittatur gravis offensa nisi per infusio-
nem gratiæ. Hic est *propriussensus* vocabuli *absolvo* secun-
dum humanum usum, qui etiam in sacramentis retinendus est.

2° De modo quo forma proferri debet.

Forma debet esse 1° *ore prolata*; 2° in *præseutem* directa.

175.(A) Ore prolata, id est, non scripto, vel nutibus, sed vivâ voce. — Hoc quidem probari nequit ox ipsâ naturâ rei, cum in foro civili iudicium scripto valide proferri possit;

¹ *Petrus Lombardus* paucique alii theologi hunc esse genuinum sen-
sum docuerant; sed hæc opinio communitei fuit reprobata. Cfr. *Vacant*,
Diél. de Théol.), t. 1, p. 196.

² Juxta *Suarez*, disp. XIX, sect 11, n. 13-20, *ego te absolvo* significat
“ego libi gratiam sanctificantem confero remissivam peccati”, hoc
amem non placet Cardinali *de Lugo*, disp. XIII, n. 69 74, qui recte
animadvertit verba absolutionis *ex se* non significare directe gratiæ
collationem, quamvis eam producant ex institutione Christi. Cfr.
Vacant, Diô. de Theol , t. 1, p. 194.

sed ratio desumitur e positiva voluntate Christi, quæ non ex Scriptura quidem, sed ex usu et praxi Ecclesiæ constat, nec non ex *Decreto ad Arntenos* declarante formam huius sacramenti esse *verba* absolutionis, quæ sacerdos *profert* : hoc enim intelligitur de verbis ore prolatis. Res non est tamen de fide, nec absolute certa; unde, juxta *Sporer*, in casu extremæ necessitatis, sacerdos mutus posset, deficiente omni alio sacerdote, absolutionem nutu vel scripto dare.

Non est necesse ut verba audiantur, sed sufficit ut sint audibilia. Prudentia postulat ut non altâ, sed *submissa* voce proferantur, ne, si quis dimittitur non absolutus, circumstantes id advertant.

176.(B) In præsentem directa. (A) Etenim verba formæ “*te absolvo*” supponunt pænitentem esse *moraliterpræsentem*. Præsentia autem *moralis* ea est, intra quam homines communi, quamvis *altiori*, voce loquentes, inter se loqui et audiri possunt. 5. *Alphonsus* (n. 429), cum aliis multis, putat talem præsentiam extendi posse ad 20 circiter passus, præsertim ubi pænitens nondum est egressus ab aspectu confessarii*. Si vero pænitens et confessarius sunt in diversis cubiculis quæ nullo modo inter se communicent, absolutio dubia erit, quia dubitatur utrum sint moraliter præsentem.

177.(B, Hinc, *in praxi*, (a) si pænitens a confessionali exeat antequam absolutio detur, ut aliquando accidit, tuto potest absolvi, si certo cognoscatur eum intra paucos passus esse; secus, benigne revocetur ad sacrum tribunal; si vero jam longe absit, nec inveniri possit, res Deo committenda est; postea autem, si ad eundem confessarium redeat, moneatur ut de omnibus suis peccatis, etiam præteritis, doleat, et absolvatur.

(b) Pariter absolvi potest moribundus jam e porta cubiculi. — In prælio multitudo militum absolvi potest, quamvis quidam multum distent, quia efformant unum morale, quod est sufficienter præsens.

(c) Insuper, in casu necessitatis, sub conditione absolvi possunt ii omnes qui aliquo sensu percipiuntur, etiam in confuso, v. g. e teóto ruentes, labentes in flumen vel mare, etsi a longe tantum aspiciantur. quia *probabile* est illos moraliter esse præsentem qui aliquo modo sensibili sunt coram confessario.

‘*Speculative* loquendo dici posset, cum quibusdam, præsentiam moralem etiam longius extendi posse, v. g. ad 40 vel 50 passus, quia etiain intra hanc distantiam vox humana audiri solet; sed in praxi, extra necessitatis casum, tutior pars est sequenda.

178. 3° Corollaria. (A. *Invalida et illicita est absolutio absenti data, qui sive per litteras, sive per internuntium peccata sua confitetur.* Constat ex hac propositione a *Clemente VIII* damnata, 20 Junii 1602' : * Licere per litteras seu internuntium confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absente absolutionem obtinere". Insuper *Paulus V*, 14 Jul. 1605. in congregatione S. *Officii* declaravit hoc decretum valere etiam in sensu diviso, id est de confessione vel de absolutione seorsim. Proinde invalida est absolutio (a) si quis præsens confiteatur et absens absolvatur; (b) si absens confiteatur et præsens absolvatur. — Dixi absolutionem non solum illicitam, sed invalidam esse; nam *Clemens VII* prohibuit ne *unquam quovis modo* ad praxim deduceretur damnata propositio; jamvero id prohibere non potuisset pro articulo mortis, nisi talis absolutio invalida esset.

Attamen *Clemens VIII* vivæ vocis oraculo declaravit se non intendere casum moribundi sensibus destituti, quem adstantes absolutionem antea petiisse testentur; hic enim absolvendus est, non quidem vi confessionis in absentia factæ, sed quia, utpote sensibus destitutus, dispensatur ab explicita confessione. — Pariter invalida non est, neque illicita, justa existente causa, absolutio data pœnitenti, qui per litteras confessus est, et postea *præsens* modo generali dicit se confiteri peccata jam per epistolam exposita : ita enim sufficienter repetitur confessio.

179. (B; *Valde dubia est absolutio per telephonium data.* Inter hodiernos theologos, nonnulli tenent non constare hanc absolutionem esse certo invalidam²; nam qui telephonii ope loquuntur, quamvis physice sint distantes, *mora-*

¹ Ap. *Densinger*, n. 962. — Hic agitur tantum de absolutione a *peccatis* non autem de absolutione a *censuris*, quæ concedi potest per litteras, internuntium, telegraphum, telephonium aliaque media hujusmodi, ut exponetur in *Jr. de Censuris*; nam (quando agitur de pœnis *mere ecclesiasticis*, Ecclesia potest ab eis absolvet omni modo sibi bene viso.

² *Rallcrini P.*, n. 1155, Notanda quadam circa ritum; *Genicol*, n. 267; *Sabelli*, n. 728, q. 70; *Seratdi*, Praxis Confess., n. n.V, qui tamen sententiam mutavit, ap. *Nouv. Pev. GlêeK XIX*, 593 sq. et 655; *Ciolfi*, Directoire, I, p. 180'82

literpressentes esse dici possunt, quia vereinterse loquuntur, et vox ipsa colloquentis vere ab altero auditur, ita ut tanquam vox talis talisve personæ possit agnosci. — Alii putant eam invalidam esse¹; nam sacramenta ita instituta sunt ut humano et naturali modo administrari debeant; jamvero collocutio per telephonium est modus artificialis colloquendi cum absente, et ita colloquentes, in morali hominum aestimatione, non censentur praesentes, Sed absentes. — Res ad 5. *Pcenitentiariam* delata fuit, sed proposito dubio “utrum in casu extremæ necessitatis dari possit absolutio per telephonium”²? rescripsit die 1. Jul. 1884 “nihil esse respondendum”; quod quidem significare potest dubii solutionem non ad 5. *Pcenitentiariam* spectare, cujus est solum casus particulares solvere, sed ad 0'. *Officiunt*.

Unde *in praxi*. extra extremæ necessitatis casum, telephonio absolvere omnino illicitum est, ne sacramentum periculo nullitatis exponatur. Sed in casu *extremæ necessitatis*. damnandus non est sacerdos conditionate per telephonium absolvens pœnitentem, qui, subito et gravissimo morbo correptus, absolutionem a peccatis suis peteret².

III. De forma conditionatâ.

Hucusque de formâ absolutâ, quæ regulariter adhiberi debet. Quandoque tamen uti expedit forma conditionatâ, quæ videlicet non absolute, sed sub aliqua conditione pronuntiatur.

180. i° De ejus validitate. *Gersonius* (sæc. XV) primus esse videtur qui conditional absolutionis validitatem explicite propugnaverit³; cujus opinionem acriter impugnavit *Cajetanus*⁴; communior tamen et inoraliter certa evasit sententia hanc absolutionem, positis ponendis, validam esse.

¹ *Eschbach*, ap. *N. A.* 7', XIX, 393; XX, 305; *NoMin*, n. 236; *Haine*, III, p. 218-219. Cfr. *Vacant*. Diôlion. de Théol., 1,242-243.

² *Sabetti*, n. 728. — Res practica esse potest in regionibus ubi telephonia in multis privatis domibus invenire est, præsertim si pauci sint sacerdotes et longe a quibusdam parochianis dissiti.

³ De Schismate tollendo, inter *Opera omnia*, Anluerpi.e, 1706, t. II. p. 79; De Unitate Ecclesiæ, p. 118.

⁴ Summula de peccatis, Lugduni, 1551, p. 3.

Principium generale est eam formam invalidam esse quæ in suspenso relinquit effectum sacramenti, validam autem esse quæ minime suspendit effectum

Jamvero conditio *defuturo incerto*, v. g. *absolvo te, si infra mensem restitueris*, suspendit effectum sacramenti; nam tempore quo sacramentum confertur, effectus non producit, cum incerta sit conditionis executio, et aliunde remaneat suspensa et ipsa Sacerdotis intentio; tempore autem quo conditio verificatur, jam non existit sacramentum, nec proinde suum effectum sortiri valet.

Conditio autem *de preeterito* vel *de præsentī*, v. g. *te absolvo si jam restitueris, vel si sis vivus*, sacramenti effectum non suspendit, nec proinde absolutionem invalidam reddit, nam eo tempore quo sacramentum conficitur, conditio jam verificatur, vel non: si prius, absolutio statim suum producit effectum; si posterius, statim invalida est.

Neque dicatur formam conditionatam obstare naturæ hujus sacramenti, quod per modum *judicii* administratur. Nam, etiam in humanis judiciis, sententia conditionatâ haud raro fertur, v. g. *in carcerem ibis, nisi infra tres dies debitum solveris*; vel *ad carcerem (e condemno, sed, si in culpam non reincidas, pro tempore a pound immunis eris)*. Aliunde iudicium civile ab hominibus executioni mandatur, dum confessarii sententiam Deus ipse exsequitur: sufficit igitur ut Deus noverit utrum conditio adimpleta fuerit vel non.

181. Pauci tamen theologi, ut *Lovanienses* et *Collet*², dixerunt conditionem etiam de præsentī invalidare sacramentum, si non sit conditio *facili* (v. g. si vivis, si es capax), sed *juris* (v. g. si es dispositus, si vis restituere); nam per hujusmodi conditionem destruitur natura iudicii, quum ad ipsum confessarium spectet iudicium ferre de his dispositionibus pœnitentis. — Hæc autem ratio non valet; nam confessorius de dispositionibus pœnitentis utique judicare debet, sed modo humano, in quantum fieri potest; jamvero aliquando iudicat rem esse dubiam, proindeque, si gravis accedat ratio, absolutionem sub conditione concedendam esse.

²Quod probavimus in *Tr. de Sacramentis*, η. 101.

¹*Collet*, ap. *Migne*, Theol. Cursus, t. XXII, 732.

Ceterum, ut tollatur omne dubium, sufficit ut confessarius, de dispositionibus pœnitentis dubitans, eum absolvere intendat juxta intentionem Christi et Ecclesiæ sub tacita conditione : *si tu es capax*, quæ ab omnibus tanquam valida habetur.

182. 2° De ejus liceitate. (A) Absolutio conditionata licita est, quando hæc duo *simul* concurrunt : (a) *gravis ratio judicandi formam absolute prolatam exponere sacramentum periculo nullitatis*; (b) *notabilis utilitas pro pœnitente absolutionem statim recipiendi*.

Etenim (a) ipsa natura sacramenti postulat ut per modum judicii administretur; atqui judicium regulariter loquendo absolutum esse debet, præsertim in sacro tribunali ; nam vel confessarius moraliter certus est pœnitentem esse capacem ac dispositum, et tunc absolute absolvere debet; vel certo judicat eum esse incapacem aut indispositum, et tunc absolutio denegari debet; vel dubitat, et tunc regulariter absolutio differri debet, nisi specialis adsit ratio sacramentum statim suscipiendi, b Aliunde, si facile conditionata absolutio daretur, tum pœnitentes tum ipse confessarius facile in quamdam inciderent socordiam, nec multum curarent de necessariis dispositionibus excitandis; ex quo etiam fieret ut paulatim sacrilegia multiplicarentur.

183.(B) Præcipuæ causæ propter quas absolutio conditionata dari potest, sunt :

(a) Ex parte *confessarii* : si positive dubitet utrum absolverit necne, — utrum verbum essentielle omiserit vel non; tunc dicat, vel potius intendat (melius est enim conditionem solâ mente concipere) : *si tu non es absolutus*, ego te absolvo. — Pariter, si dubitet dubio facti utrum jurisdictionem habeat vel non, utrum jurisdição sibi data expirarent vel non, ad talem pœnitentem, vel ad talem casum extendatur necne, et simul gravis adsit ratio pœnitentem statim absolvendi.

(b) Ex parte *pœnitentis* : in casu *necessitatis*, si moribundus dubiam materiam vel dubias dispositiones exhibet, vel si dubitatur utrum adhuc sit vivus aut absolutionis capax.

Etiam, extra casum necessitatis, si dubie dispositi matrimonium contraituri sint, vel locum dereliituri, aut velint, propter gravem rationem, v. g. ad infamiam vitandam, mox sacram communionem recipere; — aut si fundatus adsit timor ne dubie dispositi, si dimittantur sine absolutione, ad sacrum tribunal non redeant, vel in desperationem cadant; — vel si agatur de semi-fatuis, de pueris

quorum dubius est rationis usus, et qui ceteroquin per longum tempus sacramenti beneficio privarentur; — aut de piis, qui materiam solum dubiam præbent, et a quibus obtineri nequit materia certa, propter eorum peculiares dispositiones; hi enim aliquoties conditionate absolvi possunt, ne diutius careant absolutione. In his enim et similibus casibus verificantur duæ conditiones supradictæ : ex unâ parte absoluta forma? prolatio sacramentum nullitatis periculo exponit, et ex altera sufficiens adest ratio statim pœnitentem absolvendi.

184.(C) Corollaria, (a) *Pœnitens sub conditione absolutus regulariter a communione abstinere debet*, quum secus periculo materialis saltem sacrilegii sese exponat. Hinc confessarius non potest *positive* tali pœnitenti dicere ut sacram communionem recipiat. Si vero a pœnitente interrogetur, prudenter respondeat secundum varias circumstantias; dicat v. g. : “tuæ conscientiae diætamen sequere”.

(b) Non datur autem stricta obligatio iterum accusandi peccata conditionate absoluta, ut melius intelligetur ex dicendis ubi de confessione. Nam *prudenter* existimari potest ea fuisse remissa; aliunde, si pœnitens sit in bona fide, ut supponitur, in sequenti confessione remittentur.

Art. II. De effectibus sacramenti Pœnitentiæ.

185. Sacramentum Pœnitentiæ producere gratiam *ex opere operato* satis constat ex *Tr. de Sacramentis*.

PP Quando pœnitens *in peccato mortali* versatur : a gratia huic sacramento *propria* est gratia *sauciificans prima* seu *peccati remissiva*. Quæ variis nominibus appellatur, quibus hic effectus lucidius declaratur : gratia *resurrectionis* qua spiritualiter mortui vitam gratia? recuperant; *sanationis*, quâ eorum vulnera, ipsis cooperantibus, curantur; *reconciliationis*, quâ, reparatâ injuria Deo irrogata, in divinam amicitiam recipiuntur, (b) Huic annectitur *jus ad gratias afluales* tempore opportuno recipiendas, quibus pro *pœneteritis peccatis* pœnitens satisfacere valeat, *futuraque* in posterum vitare, c) Remittitur insuper *pœna ceterna* et minuitur *pœna temporalis* peccato debita, (d) *Merita* autem per peccatum mortificata *reviviscunt*.

(B) Quando pœnitens autem jam *in statu gratia* versatur : (a) *augmentum gratia* sanctificantis accipit cum jure ad gratias aétuales, ut supra; (b) *venialium remissionem* tutius et efficacius consequitur; (c) necnon *partialem pœnam temporalem* condonationem

Cùm plura ex his jam declarata fuerint, satis erit breviter agere : 1° *de remissione mortalium*; 2° *de remissione pcena peccato debitæ*; 3° *de reviviscentia meritorum*. — Pauca addemus de *remissione peccati venialis*[^] sive intra sive extra sacramentum.

§ I. De remissione peccatorum mortalium.

I. De ipsa remissione horum peccatorum.

186. 1° Ex diéls supra de potestate clavium (n. 20 sq.) jam inferre licet, per sacramentum pænitiæ, vere *coram Deo condonari omnia peccata* post baptismum commissa, nec ullum peccatum esse irremissibile. Id jam probavimus ex multis testimoniis, simul explicando textus Scripturæ et Patrum, ex quibus adversarii difficultates proponunt. — Eadem vere deleri et non tantum radi, ita ut non redeant propter subsequens peccatum, in *Tr. de GratiA* probatum est, ubi de justificatione.

Hic sufficiat difficultatem solvere quam hodierni Protestantes et Rationalists proponunt, et quæ tempore Augustini jam ab hæreticis et paganis urgebatur : “Vos, inquiebant, facitis ut peccent homines, cum illis promittitis veniam, si egerint pænitentiam.” Quod eloquenter confutat Augustinus, ostendendo promissione veniæ animos ad pænitentiam induci, eos ex adverso, hac spe sublata, in desperationem cadere, et consequenter in vitiorum cœnum : “Si clauderetur aditus pænitiæ, nonne ille peccator tanto magis adderet peccata peccatis, quanto magis sibi desperaret ignosci? Diceret enim sibi : ecce peccavi, ecce scelus admisi, jam mihi veniæ nullus est locus, pænitentia infruélua est, damnandus sum; quare jam non vivo ut volo? Quia ibi non invenio caritatem, hic saltem pascam cupiditatem. Quare enim me abstinenceam? Ibi mihi locus omnis clausus est : hic quidquid non fecero, pe.ao, quia vita, quæ post hanc futura est, non mihi dabitur. Quare ergo non servio libidinibus meis, ut eas impleam et saturem?... Ergo si tuleris portum pænitiæ, desperatione augebunt peccata.” Qui vero veniam speraverit, non potest augere peccata sicut vult; nam eum monet Scriptura ne pænitentiam differat et in peccato obduretur; subito enim morte percuti potest, et in manus Dei viventis incidere. Ita igitur concludit : “Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei. Ne desperando augeamus peccata, propositus est pænitiæ portus; rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus ”r.

’ 5. *Auet/st*, sermo 35

187. *Cotollarium*. Exinde sequitur *non posse unum mortale peccatum remitti sine alio*. Etenim (a) peccatum non tollitur nisi per infusionem gratiæ habitualis; atqui quodlibet peccatum mortale directè gratiæ habituali contrariatur canique excludit; ergo unum lethale peccatum non potest sine alio remitti : nam, si unum maneat in anima, totaliter gratiam excludit; (b) peccatum non potest remitti sine vera pœnitentiâ, ad quam pertinet peccatum detestari quatenus est offensa Dei; atqui eadem ratio est de uno ac de ceteris lethalibus peccatis, quæ omnia vere Deum offendunt; ergo non potest quis vere de uno peccato pœnitens esse quin de omnibus aliis pœniteat, si de eis actu cogitet.

II. De modo quo sacramentum Pœnitentiæ peccata remittit.

188. Sacramentum pœnitentiæ, sicut cetera sacramenta, suos effectus producit *ex opere operato*, proindeque non solum declarat peccata esse remissa, sed hanc remissionem *vere causât*. Id aperte definivit *Tridentinum* contra Protestantes, qui contendebant peccata *fidem* remitti, et absolutionem sacerdotis nihil aliud esse nisi nudum ministerium pronuntiandi et declarandi peccata esse remissa² : ° Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudiciale sed nudum ministerium pronuntiandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tamen credat se esse absolutum... A. S. ”

Antequam vero res definiretur, quidam Scholastici tenuerant, cum *Petro Lombardo*, absolutione sacerdotis non proprie dimitti peccata, sed ostendi ea esse remissa (supra, n. 131). Horum vero sententia maxime differebat a Protestantium erroribus. Non enim docebant peccata sola fide aut fiducia dimitti, sed simul per contritionem et ministerium sacerdotum. Attamen non rite intellexerant quam partem sacramentum pœnitentiæ habeat in remissione peccatorum; juxta ipsos, Deus operabatur hanc remissionem *cum* sacerdote, non autem *per* sacerdotem³. Postea, re melius inspecta, 5. *Thomas* et

² 5. *Thom.*, 3, q. 86, a. 3.

³ *Trident.*, sess. XIV, can. 9.

³ Iane opinionem jam confutaverat *Pichardus a S. Viflore* (de potest, ligandi atque solv. c. 12) : “Exstat quorundam de potestate ligandi atque solvendi sententia tam frivola ut ridenda potius videatur quam refellenda. Putant enim et prædicant, sacerdotes non habere potesta-

Scotus eorumque discipuli intellexerunt, ex Scripturæ et Patrum diit, sacramenta non solum esse *conditiones sine quibus non*, sed etiam *causas secundarias et instrumentales* gratiæ, ut expositum est in *Tr. de Sacramentis*, n. 44-45.

§ II. De remissione pœnæ peccato debitæ.

180. (A) *Sacramentum pœnitentiæ semper remittit pœnam æternam cum culpâ*. Certum est; (a) docet enim *Tridentinum* pœnitentem post receptam absolutionem teneri satisfacere per jejunia, eleemosynas et orationes, “*non quidem pro pœnâ æternâ*, quæ vel sacramento vel sacramenti voto una cum culpâ remittitur; sed pro pœnâ temporali, quæ, ut sacræ litteræ docent, non tota semper, ut in Baptismo iit, dimittitur illis”... (b) Ratio patet ex diis; remissio enim peccati mortalis fit per infusionem gratiæ habitualis; atqui gratia habitualis nos facit divinæ consortes naturæ, Dei amicos ejusque filios adoptivos cum jure ad æternam beatitudinem, ut demonstravimus in *Tr. de Gratiâ* (n. 139 sq.); ergo pœnam æternam remittit.

190. (B) *Sacramentum Pœnitentiæ minuit etiam pœnam temporalem peccato debitam*, et quidem duplici modo :

(a) *Ratione absolutionis*; nam, ut ait *Lugo*², certum quippe est Deum, quando commutat pœnam æternam in pœnam temporalem, posse eam mutare in pœnam temporalem graviolem et diuturniorem. Debemus ergo gratias Deo tum quia remisit pœnam æternam; tum quia non commutavit illam in aliam temporalem majorem, prout justissime poterat; et in hoc sensu nunquam remittitur æterna pœna quin

tem ligandi atque solvendi, sed ostendendi homines esse solutos sive ligatos. Sed numquid Dominus dicit : quodeumque ligatum *ostenderis* erit ligatum, et quodeumque solutum *ostenderis* erit solutum? Dicunt apostolicos viros peccata remittendi vel retinendi potestatem non habere, cum Dominus hoc dicat. Dicunt eos tantummodo habere potestatem utrumque, cum Dominus hoc non dicat”. Ipse tamen non reifte sentiebat; dicebat enim peccata per contritionem remitti, antequam absolutio daretur, sed solum *conditionate*, id est efi conditione ut postea reciperetur absolutio : hæc igitur non erat causa remissionis, sed solum *conditio sine qua non*. Cfr. *Vacant*, Dicit, de Theol., t. I, p. 174.

² *Trident.*, sess. VI, cap. 14.

³ *Lugo*, disp. VIII, n. 64.

simul remittatur aliquid de pœnâ temporali in quam commutari potuisset.

(b) Ratione *satisfactionis*. seu pœnitentiæ a Sacerdote impositae; nam, juxta *Tridentinum* (cap. 3), satisfactio una est ex tribus partibus quæ ad integritatem sacramenti pertinent et ad plenam perfectamque remissionem peccatorum concurrunt; atqui satisfactio non concurrit directe ad remissionem culpæ, cum hæc remittatur ante satisfactionem peractam; ergo concurrit ad remissionem pœnæ. Quod qui dem præstat *ex opere operato*, juxta communem sententiam, quæ tenet tres aëlus pœnitentis esse materiam proximam sacramenti.

(C) Sacramentum Pœnitentiæ *non semper tollit totam pœnam temporalem*, ut jam probavimus, sed *quandoque id præstat*, si videlicet contritio sit *intensissima*. Cùm enim hujusmodi temporalis pœna sit finita, contritio ita intensa esse potest ut eam adæquate et totaliter remittat.

§ III. De meritorum reviviscencia.

191. *Status questionis*. Quando quis sacramento Pœnitentiæ justificatur. accipit, simul cum gratia habituali, virtutes infusas quas per peccatum amiserat : cum enim virtutes hujusmodi a gratia profluant, sicut proprietates ab essentia, restitutâ gratiâ, restituuntur pariter virtutes, et quidem eo intensiores quo perfectior est subjecti dispositio. Sed insuper quæstio est utrum merita per peccatum mortificata reviviscant.

Ad cujus intelligentiam pauca sunt prænotanda de variis operibus in ordine ad meritum, (a) *Vivæ* dicuntur opera quæ in statu gratiæ fiunt, excitante et adjuvante gratiâ aëuali, tum quia sunt a principio spirituali vivente, tum quia vitam æternam merentur, (b) *Mortua* vero ea sunt quæ, licet bona et supernaturalia, fiunt in statu peccati, nec proinde meritoria sunt vitæ æternæ. (c) *Mortifera* ea sunt quæ hominem vitâ gratiæ' privant, ut peccata mortalia, (d) *Mor-*

⁵ Thomas, 3 p. q. 89; *Quæstiones*, Opusc. V, De ineritis mortificatis; *Salmantic.*, de Merito, disp. V; *Billuart*, diss. HI, a. 5; *Palmieri*, th. 19; *de Augustinis*, p. I, ait. 10; *Billot*, p. 94-108.

tificata autem dicuntur ea opera quæ, in statu gratiæ faâa, per subsequens mortale peccatum impediuntur a suo effcêlu, quatenus hominem ad vitam æternam ducere non amplius valent. Jam vero quaestio est utrum merita sic *mortificato*, reviviscere possint. Affirmative respondent theologi communiter, sed de modo et gradu quo reviviscant, controversatur.

192. *Thesis*: Remisso per pænitentiam peccato, opera prius in caritate facta, et per subsequens peccatum inortificata. reviviscunt. Ita communiter.

(a) *Scripturâ* solâ res probari nequit; sed Patres duobus textibus utuntur ad proponendam suam de reviviscentiâ doétrinam. Primum allegant hæc verba *ep. ad Hebæcos* : “ Non enim injustus Deus ut *obliviscatur operis vestri et dilectionis*, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis et ministratis”¹; atqui, ut arguunt Patres et theologi, hic agitur de operibus in gratia faélis et mortificatis; nam Apostolus Hebræos alloquitur, quorum nonnulli in peccatum lapsi fuerant; ergo Deus non obliviscitur bonorum operum eorum qui pænitentiam agunt, sed ea remunerat. Ad rem S. *Epiphanius* : “ In quo vides, quemadmodum et instaurationem illam secundam fieri non posse omnino pronuntiaverit, neque tamen a salute illos excluserit quos peccati sui pæniteret; sed et salutis propinquos esse dixerit, et *Deum eccle ab iis factorum esse susceptorem*, qui delictorum suorum absolutam pænitentiam capesserent.” Idem Patres deducunt ex alio loco³: “Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa”; ait siquidem *Hieronymus*, in h. loc.⁴ : “ Quicumque ob Christi fidem laboraverit et postea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa passus fuisse dicitur dum peccat, sic rursum non perdit ea, si ad pristinam fidem revertatur”.

(b) Ex *Tridentino* etiam thesis colligi potest : nam declarat bona opera justi “ vere mereri augmentum gratiæ et vitæ æternæ consecutionem, *si tamen in gratia decesserit*”⁵; porro

¹ *Hebr.*, VI, 10. — ² *Epiphanius*, Hæres., 59, n. 2; P. L., XLI, 1019. *J Galai.* III, 4.

⁴ Comment, ad Gal., I, I, c. 3; P. L., t. XXVI, p. 350.

⁵ *Trident.*, sess. VI, can. 32.

ibi non exigitur ut a prima justificatione quis usque ad rrior-
tcm sine interruptione perseveret, sed solum ut *in gratia*
decedat; ergo si quis mortaliter peccaverit et postea ipsum
pæniteat, ejus merita reviviscunt.

(c) *Ratione* suadetur. Opera in caritate lacta, si secun-
hnn se spectentur, semper in acceptatione divina manent,
et ideo dumtaxat mortificari dicuntur quia per peccatum
i suo effectu impediuntur, quatenus mortaliter peccans
indignus est vitâ ;eternâ; atqui tale impedimentum per
pænitentiam tollitur: ergo opera prius mortificata, per pæni-
tentiam recuperant vim in vitam æternam perducendi eum
jui ea perfecit Aliunde Deus non vult aliqua pœnâ
eternâ punire peccatum remissum; atqui si merita prius
comparata non restituerentur, culpa remissa, peccatum
pœnâ .eternâ puniretur: nam privatio gloriæ iis meritis
respondentis esset vera picna, et quidem æterna; ergo.

193. I>c modo autem et *gradi*/ quo merita reviviscunt disputatur
inter theologos, et nil certi definiri potest :

(a) Prima opinio tenet, cum *Raunez* (2. 2. q. 24. a. 6), opera
mortificata reviviscere solum eo sensu quod gloria justo a peccato
resurgenti dabitur *duplici titulo*, videlicet tum propter merita præ-
cedentia, tum propter nova ab ultima justificatione comparata, non
tamen major quam hisce ultimis debetur: erit tamen aliquod præ-
mium *accidentale* pro operibus præcedentibus, quatenus de illorum
'eviviscentiâ gaudebunt electi. Quæ tamen opinio merito rejicitur.
Iiium ipsam reviviscendam negare videatur : quid enim prodest
luplici titulo camdem gloriæ quantitatem accipere?

(b) Secunda opinio docet omnia opera mortificata restitui quidem
ttatitn post pænitentiam, quoad *meritum vitee /eterme*, non autem
quoad quantitatem *gratiec habitualis* antea babitæ; videlicet gratia
psa habitualis antea amissa non restituetur nisi in mortis instanti,
iut post mortem, primo glorificationis instanti. Ratio est quia
gratia in justificatione non datur nisi secundum cujusque disposi-
tionem et cooperationem non autem secundum merita prius
acquisita. Ita *Reatus* et *SalmaHlieenses*.

(c) Juxta *tertiam* opinionem, quam propugnant *Dom. Solus* et

' .S'. *Thom.*' 3, q. 89, a. 5.

~ Quod principium ita exponit 5. *Thomas*, q. 89, a. 2 : “ Forma? quæ
possunt recipere *magis* et *m'inus*, intenduntur et remittuntur secundum
diversam dispositionem subjeéli... Et inde est quod secundum quod
motus liberi arbitrii in pænitentiû est intensior vel remissior, secun-
dum hoc pænitens consequitur majorem vel minorem gratiam”.

Ledesma, merita ita reviviscunt secundum praesentis dispositionis gradum, ut si quis actum contritionis eliciat ut quinque, decem gradus gratiæ recipiat, quinque ratione praecedentium meritorum, et quinque ratione actualis dispositionis.

td) *Suarez* autem (op. cit., disput. II) cum multis modernis, tenet omnia merita antea comparata statim peccatori pœnitenti restitui sive quoad jus ad gloriam, sive quoad gratiam. Nam hujusmodi merita, ex dictis, semper in acceptatione Dei manent, et a suo effectu nonnisi per peccatum mortale impediuntur; ergo, remisso peccato, impedimentum statim tollitur, et nihil prohibet quin merita præterita statim omnem suum consequantur effectum. Hanc opinionem ut benigniorem libenter amplectimur, sed simul fatemur solutionem hujus quaestionis a solâ voluntate Dei pendere, quæ ex Scriptura et Traditione nobis sufficienter non innotescit.

Scholion : De remissione peccati venialis.

194. Hucusque de peccati mortalis remissione directe egimus : pauca tamen de venialium remissione subjungere expedit.

(A) Peccatum veniale sine *gratiâ* remitti nequit; nam, ex dictis in *Tr. de Gratia*, nil supernaturale sine gratiâ peragi potest; atqui remissio peccati venialis est aliquid supernaturale, cum tollat impedimentum quo retardamur a fine supernaturali. Hinc in *C. Arausicano II*, can. 14 {*Denzinger*, n. 157), legitur : “Nullus miser de quâcumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordiâ praevenitur

195. (B) Peccatum veniale *conjunctum mortali* sine *gratia habitualis* infusione remitti nequit. Nam cujuslibet culpæ remissio supponit amicitiam divinam; est enim favor gratuito concessus, non debitus; atqui amicitia divina peccatori non redditur nisi per infusionem gratiæ habitualis. Sed peccatum veniale in eo qui jam in statu gratiæ versatur, remitti potest *per se* sine habitualis gratiæ infusione; nam, ut ait 5. *Thomas* (q. 87, a. 2), unumquodque tollitur per suum oppositum; atqui oppositum peccati venialis non est gratia habitualis, quæ per eum non amittitur, sed fervor caritatis; ergo peccatum veniale tolli potest *ex se* per actum ferventem sine infusione gratiæ. Quod comparatione illustratur : sicut enim corpus dupliciter contingit maculari, per privationem decoris vel per superinductionem luti aut pulveris, ita etiam anima dupliciter maculatur, privatione decoris gratiæ vel inordinatâ inclinatione ad temporalia seu peccato veniali : prior macula nonnisi infusione gratiæ tolli potest, posterior autem removetur eo ipso quod aétu fervoris cessat inordinata adhæsiō ad temporalia.

‘5. *Thomas*, 3 p. q. 87; *Suarez*, disp. XI-XII; *de Augustinis*, p. I, an

196.(C) Peccata venialia iusti remitti possunt ex opere operato et ex opere operantis : (a) *ex opere operantis*, videlicet per actum contritionis aut caritatis perfeétæ, juxta omnes, imo probabilius per aéluin attritionis. Aliquam requiri contritionem ad remissionem peccati venialis sic probat *Angelicus Doctor* (q. 87, a. 1) : peccatum veniale, quamvis non sit aversio a Deo ultimo fine, aliquam dcordinationem continet, quatenus retardat afleétum hominis, ne prompte in Deum feratur; atqui talis deordinatio tolli nequit nisi dispositione contraria, nempe detestatione et retractatione peccati : si voluntas enim in illâ inordinatâ adhaesione rebus temporalibus perseveret, peccatum ipsum animai adhærebit, cum, manente causa, maneat effeétus.

Optima sane dispositio est contritio perfeéla, cum peccatum etiam mortale tollat; sed probabilius sufficit etiam attritio; nam venialia, si mortalibus comparentur, levia sunt, nec proinde eadem dispositio requiritur ad venialium quam ad mortalium remissionem; sufficit igitur contritio minus perfecla seu attritio. Aliunde attritus de veniali protinus fit contritus per caritatem habitualement, ut diélum est de attrito sacramentum pænitentiae suscipiente, supra n. 142.

Nec necesse est ut hæc attritio formalis sit; *virtualis* satis est, puta cum aliquis hoc modo fertur in Deum, ut quidquid sibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, et doleret se commisisse, etiamsi aétu de eo non cogitet.

(b) *Ex opere operato*, per susceptionem sacramentorum, dummodo non sit obex, id est virtualis aut aétualis complacentia peccati venialis; quod quidem *certum est* de Baptismo, Pænitenliâ et Extrema Unétione, quæ peccatorum remissionem ut effeétum proprium habent; probabilius etiam de aliis asseritur, quæ ad sanélificationem animarum instituta sunt, ideoque ad fervorem caritatis fovendum, cui venialia peccata opponuntur. Sacramentalia autem, ut alibi diximus, venialia *indireile* remittunt, contritionis et caritatis sensum in anima excitando.

197.(D) Potest *unum* veniale peccatum *sine, aliis* remitti, si quis videlicet vere de uno doleat, non autem de ceteris. Unde tunc solum plena obtinetur omnium venialium remissio cum nullus retinetur afieétus ad venialia. Ex diCtis enim non remittitur peccatum veniale nisi virtualiter saltem detestetur, et aliunde unum rétractai potest quin alia displiceant.

Conclusiones partis dogmaticae.

198. i° Christus vere instituit sacramentum Pænitentiae Ecclesiae tradendo *potestatem clavium* seu potestatem remittendi et retinendi peccata, simulque christiano peccatori *imponendo* officium sesc submittendi huic potestati confes-

sione gravium peccatorum, quam comitari debent contritio et votum satisfaciendi.

2° Sacramentum igitur Pœnitentiæ ab initio vigeat, cum omnibus suis partibus *essentialibus*, sed modus idem ministrandi diversus fuit secundum diversa tempora.

3° Hodierna pœnitentialis disciplina paulatim invaluit ex duplici præsertim causa, nempe lucidiori intelligentiâ tum *divine misericordie erga peccatores*, tum *efficacitæ absolutionis*.

Scholion : comparatio instituitur inter virtutem et sacramentum Pœnitentiæ.

χρθ. Ex diétis in parle dogmatica hujus Tractatus inferri potest in quo *convenient* et in quo *discrepent* virtus et sacramentum pœnitentiæ : —

(a) *Ratione natura*. Virtus et sacramentum versantur circa unum idemque objeétum, nempe *peccatum personale* quatenus *retraflanduni* et congruâ satisfaciéne *delendum*. Quare in iisdem *afilibus* substantialiter consistunt, confessione, contritione et satisfaciéne, *diverso* tamen *modo* eliciendis. Confessio, quam requirit *virtus*, est solummodo confessio *coram Deo*, ideoque mere interna esse potest; confessio, in *sacramento*, coram *sacerdote* fieri debet, ideoque aliquo vsibili signo manifestari. Contritio, in utroque casu, importat detestationem et dolorem peccati commissi, necnon firmum propositum non peccandi de cetero; sed, in *sacramento*, aliquo signo sensibili manifestari debet, dum, in virtute, potest esse mere interna. Cum *sacramento* sufficit *attritio*, dum virtus sola non remittit peccatum mortale sine *contritione*. Satisfactio, ut sit *sacramentalis*, ab ipso confessario determinari debet; extra sacramentum, ab ipso peccatore seligi potest, dummodo moraliter proportionetur peccato commisso.

Sacramentum *plura* elementa complectitur quam virtus: nam, præter tres actus superius expositos, requirit *sacerdotis absolutionem*. quæ regulariter præcedere debet integra *mortalium manifestatio* ministro facta. Aliunde tamen non tam perfecta contritio exigitur, quando recipitur absolutio.

Virtus et sacramentum indefinite iterari possunt sive quoad eadem sive quoad diversa peccata

zoo (b) *Ratione efflûs*. In utroque casu, effectus intentus idem est. nempe remissio peccati per infusionem gratiæ sanctificantis; itaque utrumque dici potest *secunda post naufragium tabula*. Sed diversus est *modus operandi* : virtus est solum causa *disponens*, quæ non producit, sed impetrat remissionem peccati *ex opere operantis*:

sacramentum est vere causa *efficiens*, licet secundaria et instrumentalis, in quantum, ex virtute passionis Christi, vere confert gratiam peccati remissivam *ex opere operato*.

(c) *Ratione necessitatis*. Utrumque necessarium est, posito peccato gravi, diversimode tamen. Virtus necessaria est *necessitate medii*, et quidem jure *naturali*, non solum in voto, sed etiam *in re*; sacramentum, utpote positiva institutio, necessarium est quidem *necessitate praecepti divini*, imo, juxta quosdam, *necessitate medii*, sed solum *in voto*; qui igitur non potest *ac7u* recipere absolutionem, salvari potest per coivrilioncm perfeétam cum voto sacramenti.

'd) *Ratione subjepli*. Subjeétum virtutis est quilibet peccator etiam *paganus*; dum subjeétum sacramenti est solum peccator *baptizabis*, cùm baptismus sit janua omnium sacramentorum.

(e) *Ratione antiquitatis*. Virtus, quæ jure naturali requiritur, necessaria fuit omni tempore, statim ac peccatum aliquod mortale fuit commissum; sacramentum, utpote positive institutum, necessarium non fuit nisi tempore (pio hujus necessitas fuit sufficienter promulgata).

Ikecsunt præcipua discrimina; cetera jam ex diétis patent, aut melius intelligentur ex dicendis in *Parte morali*.

Pars altera moralis

201. Declaratis in *parte dogmatica* iis præsertim quæ de sacramento Pænitentiae credenda sunt, exponenda manent quæ magis ad praxim speélant.

Quanti momenti sit hujus rei studio diligenter incumbere ii omnes nôrunt qui curam animarum habent : frequenter enim in sacro tribunali sedent, ibique, sive ad peccatores a vitiorum cœno erigendos, sive ad pias personas ad altiore perfectionem evehendas, accuratâ et abundanti scientia pollere debent, eo magis quia multiplices ac intricatas quæstiones de omni re ad spiritualem vitam spectantes, soli et frequenter absque morâ, solvendas habent.

Jainvero doctrina praeiica de sacramento pænitentiae ad duo capita refertur, nempe *pænitentis officia*, necnon *confessarii potestatem et officia*.

Pænitentis officia		Contritio.
		Confessio.
		Satisfaélio.
Confessarii	Potestas	approbatio, jurisdiétio.
	i quoad omnes pænitentes.	
	Officia - quoad diversos pænitentes.	
	quoad abusus vitandos.	

202. Omnia pœnitentis officia ad tria reducuntur, nempe *contritionem*, *confessionem* et *satisfactionem*, de quibus seorsim dicemus.

Art. I. De contritione.

Declaratis supra, n. 127, notione et necessitate contritionis, duo expendere satis erit, videlicet *dotes* quibus vestiri debet *contritio* ad veniam peccatorum consequendam, necnon *dotes propositi* in contritione inclusi.

§ I. De DOTIBUS CONTRITIONIS¹.

203. Contritio, sive perfeéta sive imperfeéta, quibusdam vestiri debet conditionibus, ut suos producat effectus cum vel sine sacramenti receptione. Siquidem debet esse (a) *sincera*, seu *interna*, cum sit animi dolor; (b) *supernaturalis*, id est sub influxu *gratiæ affluentis* elicitæ, et ex *motivo* supernaturali concepta, cum ad finem supernaturalem, remissionem videlicet peccatorum, ordinetur; (c) *universalis*, nempe ad omnia peccata mortalia sese extendens, cum eadem sit ratio de omnibus, nec possit unum remitti quin omnia remittantur, ac proinde retrahantur; d) *appretiative summa*, quatenus peccatum ut *summum malum* æstimari ac detestari debet, proinde magis quam quodlibet aliud malum; (e) *in ordine ad sacramentum*, quoties remissio peccatorum absolute obtinenda est. — De quibus seorsim dicemus.

¹5. *Thom.*, Supplement., q. 2-3; *Sitares*, disp. XX, sect. 2; disp. V et XIV; X. *Itipions.*, 11. A, tr. XVI, cap. 2; *Collet*, ap. *Migne*, Theol. Curs., XXXI, 196-214; *fjdink.*, n. 283 sq.; *Hilarius Sentent.*, S 37, n. IV; *Honings*, n. 1339; *tielt. /J.*, n. 42-142; *Genieot*, n. 272-279; *Noldin*, n. 244-251.

I. De Contritione sincerâ sen vere interna.

204. i° *Principium* : Contritio debet esse sincera seu interna, id est vere in corde seu voluntate concepta; nec proinde sufficit mere externa, vel ficta contritio. Certum est.

ta) Juxta *Tridentinum* contritio est *animi* dolor, ideoque mente concipi debet; necnon *detestatio* peccati : atqui detestatio est actus voluntatis.

(b) Quoties in *Scriptura* de contritione agitur, toties requiritur conversio *cordis*, quæ, juxta usum loquendi biblicum, *voluntatis* conversionem significat : “ Convertimini ad me in toto *corde* vestro... et scindite *corda* vestra,* et non vestimenta vestra ” “ Facite vobis *cor* novum, et *spiritum* novum ” †.

(c) Quod aliunde *rationi* consentaneum est; nam contritio, utpote reparatio peccati, ab illo fonte procedere debet a quo peccatum prodiit; atqui peccatum ex corde seu ex voluntate procedit, teste ipso Christo : “ De corde enim exeunt cogitationes mala;, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae ” ‡; ergo ex corde, seu voluntate, procedere debet contritio.

205. 2° Corollaria. (A *Contritio mere existimata non sufficit*; aliis verbis, qui bonâ fide putat se esse attritum, dum revera non est, remissionem peccatorum non consequitur, quamvis, propter bonam fidem, a peccato sacrilegii immunis sit. Ita communiter contra quosdam antiquos theologos, quos sequitur *Ballerini*⁴. Nam contritio mere existimata non est verus animi dolor, (piem *Triduum* requirit ad remissionem peccati; sufficit quidem ut quis sit in bonâ fide, ac proinde a peccato sacrilegii immunis; sed non sufficit ad tollendam aversionem a Deo jam existentem, nec proinde ad remissionem peccati.

Quandoque tamen inveniuntur peccatores timoratae consciende qui optant habere dolorem et *dolent quod non doleant*, qui videlicet attritionem elicere conati sunt, sed timent ne ipsis desit propria dispositio; tunc inquirat confessor num serio velint peccatum relin-

* Sess. XIV, cap. 4. — 1 *Joci*, 11, 12-13.

‡ *Ezech.* XVIII, 31. — 4 *Mattii.* XV, 19.

⁴ *Ball.* A, η. 52 sq., cum auctoribus ibidem allegatis.— *Palmieri*, qui Opus Morale Ballerini edidit, animadvertit (in notâ ad η. 76) hanc opinionem, quamvis olim a theologis magni nominis propugnatam, hodie merito communiter rejici.

quere ac inediis uti ad occasiones peccati vitandas; si affirmative respondeant, judicari potest eos esse vere attritos, quamvis eorum dolor non sit sensibilis.

206. (B) *Mera affirmatio pœnitentis non semper sufficit ut judicetur attritus, sed, ut prudens iudicium efformetur, necesse est ad plures circumstantias attendere,* (a) Ratio prioris est quia pœnitens potest vel decipi vel confessarium decipere; quoti contingere potest præsertim quando ad sacrum tribunal accedit non proprio motu, sed quia ad hoc urgetur superiorum, vel parentum, vel amicorum persuasione, aut ex habitu, vel ex regulâ; vel quando imaginatione et sensibilitate movetur potiusquam rationabili motivo.

(b) Ratio posterioris est quia vera dispositio pœnitentis e multis circumstantiis dignosci potest : ex indole pœnitentis, e motivis quibus ad confitendum impellitur, e cura quam in præparatione adhibuit vel e mutatione vitæ aut fugâ occasionum peccandi, vel usu remediorum antea præscriptorum. Itaque in dubiis casibus confessarius ad hæc omnia attendat, ut fusius infra declarabitur, ubi de officiis confessarii, nempe de absolutione deneganda aut differenda.

207. (C) *Contritio, ut sit pars sacramenti, aliquot sensibilibus signis manifestari debet;* quod fit régularité, per recitationem alicujus formulæ. Nulla specialis formula requiritur, sed valde expedit eam recitare quæ in catechismo invenitur; cavendum est tamen ne pueri et rudes totam suam contritionem in externa ejus recitatione reponant.

208.30 Controversia. Hic quæri potest utrum *formalis* aélus contritionis requiratur ad sacramentum pœnitentiæ rite suscipiendum, vel sufficiat *virtualis* contritio, in amore Dei inclusa. Hæc quidem, si sit perfeéta, sufficit ad remissionem peccati extra sacramentum; sed controvertitur utrum sufficiat ad susceptionem sacramenti. Negant communius theologi cum *Suarez'*; nam contritio est pars essentialis ac materia proxima sacramenti; atqui materia proxima sacramenti debet esse formalis aélus ab ipso Christo institutus, nec sufficit alius virtualiter tantum contritionem complectens. — Nonnulli tamen, ut *Lugo* et *Ballerini*, affirmant; nam qui amoris aflum eliciunt certe obicem non ponunt Sacramento; ergo ejus

¹ *Suarez*, disp. XX, secl. 6, n. 2.

² *Lugo*, disp. V, n. 2 s. 1.; *L'ait. P.*, n. 50 sq.

effertum recipiunt. — Flæc autem controversia sat inutilis esse videtur; nam qui amat Deum super omnia, ac peccata sua confitetur, eo ipso peccata sua detestatur formaliter, quamvis hanc detestationem verbis explicitis non exprimat.

II. De Contritione supernaturali.

209. i° *Principium* : Contritio supernaturalis esse debet ratione principii et ratione motivi. Certum est.

(A) *Rat. principii*, id est elicitæ sub influxu gratiæ actualis, mentem illuminantis et voluntatem adjuvantis. Nam contritio, utpote dispositio proxima ad justificationem assequendam vel augendam, est opus supernaturale; atqui, ex dictis in *Tr. de Gratia* (n. 50), nullum opus supernaturale esse potest sine gratia actuali. — Hæc autem gratia nemini oranti denegatur; unde a Deo fiducialiter postulanda est.

(B) *Rat. motivi*, seu propter motivum quod ad Deum referatur, juxta omnes, et insuper fidei lumine apprehensum, ut communiter tenetur contra paucos, ut *Ballerini*. Nam (a) proportio esse debet inter medium et finem obtinendum; atqui finis obtinendus, scilicet remissio peccati per infusionem gratiæ sanctificantis, est omnino supernaturalis; ergo artus contritionis debet esse supernaturalis; porro supernaturalis ex integro non esset, nisi sub influxu motivi fide cogniti eliceretur; nam ex unâ parte, artus valorem suum e motivo principaliter sumit, et ex altera, motivum non est supernaturale nisi revelatione cognoscatur. (b) Praeterea *Innocentius XI*, 2 mart. 1679, hanc (57) propositionem damnavit 2 : “ Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam”; ergo probabile non est talem sufficere attritionem.

Ballerini quidem contendit sufficere ut motivum apprehendatur ab eo qui fide supernaturali sit præditus, quin tamen illud motivum fide proprie dictâ percipiatur. Sed in praxi vix est ulla difficultas; nam de facto omnia motiva contritionis, quæ *Tridentinum* enumerat et fidelibus proponuntur, sunt objectum fidei proprie dictæ, et fidei lumine apprehendi possunt ac solent. Nulla igitur difficultas ex communi sententia oritur.

* *Bail. A*, n. 48.

’Apud *Densinger*, n. 1074. — Quam propositionem dilucide expositam vide ap. *l’iva*, *Damnatae Theses*, in propos. 57.

210. 2° Corollaria. (A) *Ad contritionem vere supernaturalem sufficiunt omnia motiva quæ fide cognoscuntur, videlicet non solum amor Dei perfectus et imperfectus, sed etiam turpitudine peccati, timor gehennæ et pænarum.* — Hæc enim vere supernaturalia sunt, ut ex eorum expositione patebit.

(a) *Turpitudine peccati* est illa moralis fceditas quæ oritur ex oppositione ad ordinem supernaturalem, et considerari potest ex parte Dei, ex parte Christi, ex parte animæ peccantis.

Ex parte *Dei*, peccatum mortale, de quo præsertim agitur, est *rebellio* contra Deum, qui est supremus Dominus; *injustitia*, quia adversatur juri stridlo quod Deus habet ut sit finis noster ultimus; *irreligio*, quia opponitur juri quod habet ut honoretur : “ per prævaricationem legis Deum inhonoras ”²; *ingratitude*, quia est supremus benefactor (creator, conservator, redemptor, sandlificator), ejusque beneficiis utimur ad eum offendendum, et quidem eo ipso tempore quo nos beneficiis cumulat; *contumelia* quum peccatum committamus in conspcdlu Dei : “ tibi soli peccavi et malum *coram te* feci ”³; *contemptus Dei*, quum vilissima creatura Deo praeferatur, juxta illud⁴ : “ me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas ”; *impænitentia* si per longum tempus quis peccato adhaereat

Ex parte *Christi*, peccatum mortale est *deicidium*, cum mortem Domini causaverit, et, in quantum fieri potest, renovet : “ rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei ”⁵; *sacrilegium*, quum sit violatio templi divini, juxta illud⁶ : “ templum Dei sanéhim est, quod estis vos

Ex parte *animæ*, peccatum mortale est *spirituale suicidium* quum mortem inferat animæ; *deformitas et deturpatio*, cum animam privet supernaturali ejus pulchritudine; *submissio diabolicæ tyrannidi*, quum peccator servum diaboli sese constituat : “ a quo enim quis superatur, hujus et servus est ”⁷.

¹ Cfr. *Lelnnk.*, vol. I, n. 225-226; *Reuter*, Nco-conf. n. 12; *Manning*, The Love of Jesus to Penitents, ch. III; *Tanqueray*, De peccatis, n. 463-465.

² *Roni.* II, 23. — ³ *Ps.* L, 6. — *Jerem.* II, 13. — ⁵ *Hebr.*, VI, 6.

⁴ *Cor.*, III, 17. — *U Pet.*, II, 19.

211.(b) *Timor* pœnarum æternarum, et *spes* æternam beatitudinem consequendi certe sunt, juxta omnes, motiva supernaturalia.

Sed controvertitur num metus pœnarum hujus vitæ sit etiam supernaturalis ac sufficiens ad contritionem. Jamvero certum est pœnas temporales *in se* spectatas, quatenus peccatorum naturalibus malis afficiunt, non esse motivum supernaturale; ita amissio faaiæ, sanitatis aut bonorum mere temporalium, aut timor carceris vel mulæ aliaque motiva hujusmodi *per se* non sufficiunt ad contritionem: non enim causant peccati detestationem, quatenus est offensa Dei, nec peccatorem ad Deum convertunt, ut videtur exemplo *Antiochi*, qui frustra dolebat de peccatis propter pessimum morbum quo afficiebatur*. — Sed, si pœnas temporales spectentur in lumine fidei, ut castigatio a Deo vindice pro peccatis intenta, ac veluti inchoatio æternorum suppliciorum, jam motivum supernaturale præbent, et, juxta communem ac moraliter certam sententiam, ad attritionem sufficiunt. Ita, v. g., *Ninivitæ* pœnitentiam egerunt propter metum excidii urbis³, et, juxta *Tridentinum* misericordiam a Domino impetrarunt; ita pariter Deus sæpe temporales castigationes Judæis minabatur, ut eos ad se reduceret.

Quidquid sit, certum est considerationem temporalium damnorum utilissimam esse ad ducendos obduratos peccatores ad altiora et meliora motiva: si enim his transeuntibus malis terreantur, cur non timerent æterna, si, suggerente confessario, de eis cogitent?

212. (B) *Non requiritur explicitus actus fidei ac spei, distinctus ab ipso contritionis actu.* Ille qui requiri affirmaverant pauci theologi, eo quod *Tridentinum*, de dispositionibus ad justificationem disserens», hos actus fidei ac spei enumerat. Id autem communiter rejicitur a theologis, quia Concilium, de contritione disserens, eos non requirit; aliunde, juxta S. Alphonsum (n. 439), qui accedit ad confessionem vere pœnitens, necessario elicit explicitè (si non reflexe, saltem exercite) actus fidei et spei; cum enim accedit ad recipiendam remissionem peccatorum, procul dubio explicitè etiam credit virtute sacramenti illa remittenda, et explicitè sperat Deum sibi remissurum peccata propter merita Christi. Ergo non requiritur actus fidei vel spei ab ipso contritionis actu distinctus. — *Expedi* tamen ut hujusmodi actus recitentur tanquam præparatio ad contritionem.

* *II Machab.*, IX, 11-29. — *5Jon.*, III, 4.

³ *Trident.*, sess. XIV, cap. 4. — *4 Trident.*, sess. VI, cap. 6.

III. De contritione appretiative summâ.

305. i° *Principium* : Contritio debet esse appretiative, non autem intensive summa. Certum est.

Appretiative summa ea est quâ pœnitens peccatum mortale *practice* (*estimât* maximum omnium malorum, et paratus est omnia sustinere potiusquam Deum offendere: *intensive* summa ea est quæ vehementia suâ superat omnem alium dolorem.

Non requirilm actus contritionis *intensive* summus, sed sufficit actus etiam remissus, dummodo excludat omnem affectum ad peccatum mortale. Nam intensitas actus non variat eius speciem; et, ut reële ait 5. *Thomas*’, “ quantumcunque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat (i. c. peccatum super omnia detestemur), omnem culpam delet ”. Remanet igitur probandum requiri contritionem *appretiative summam*.

■a) Contritio eam dispositionem involvere debet quâ, mediante saltem absolutione, peccator Deo placeat; atqui nisi quis diligat Deum plus quam patrem, i. e. nisi consentiat privari potius omni bono creato quam Dei amicitia, non potest Deo placere, juxta illud Christi² : “ Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus ”. b Ex *Tridcentinol* contritio excludere debet omnem affectum ad peccatum et omnem peccandi voluntatem; atqui id præstare nequit, nisi sit summa appretiative; nam nisi quis peccatum æstimet maximum omnium malorum, quandoque eliget peccatum potius quam malum quod ut maximum apprehenditur; ergo, (c) Refla ratio postulat ut appretiative maximo odio prosequamur id quod est reapse maximum malum; atqui peccatum, utpote offensa Dei objefiive saltem infinita, ac privans hominem maximis bonis, est omnium malorum maximum; ergo summe detestandum.

214. 20 Corollaria : (A) *Ad contritionem appretiative summam, non requirifur, neque expedit explicita comparatio peccati cum aliis malis in particulari*, (a) Non requiritur; sicut enim lide firmiter credimus revelata quin divinam auéloritatem comparemus cum ceteris auctoritatibus, ac Deum diligimus super omnia quin eum cum creaturis conferamus, ita pariter peccatum super omnia mala detestari possumus quin illud cum cœteris malis comparemus.

¹ *Supplem.*, q. 5, a. 3. — ² *Mall.* X, 37. — Sess. XIV., cap. 4.

(b Non expedit; nam, ut ait .S'. *Thomas'*, sicut deleétabilia pius •lovent in particulari considerata quam in communi, ita terribilia plus terrent, si in particulari considerentur; imprudens igitur foret proponere quædain mala in specie, v. g. crudelissimum mortis genus, gravissimam injuriam vel totius fortunæ amissionem, ne forte hæc particularia mala plus moveant pænitentem quam spiritualia damna. Hæc enim omnia mala sunt *hypothetica*, non imminetia, neque etiam probabilia; si quandoque occurrant, gratia Dei dabitur ad hæc patienter subeunda; interea cuique diei sufficit malitia sua. Satis est ut pænitentes penes se statuunt facere, occasione data, ac gratia Dei juvante, ea omnia quæ conscientia tunc temporis diélabit; multa siquidem impossibilia apparent quæ, dum occurrunt, gratia Dei faciliora evadunt³.

215. (B) *Ad contritionem appetitive summam non requiritur dolor sensibilis*, seu dolor qui in appetitum sensitivum redundet, et in teneros cordis affeétus, suspiria ac lacrymas erumpat; nec proinde dolor magis sensibilis (piam ille qui sæpesentitur propter temporalia damna, v. g. cognatorum et amicorum mortem; contritio enim in sensibilitate non residet, sed in voluntate, præeunte iudicio intelleélûs; aliunde sensibilis emotio non est in nostra potestate, et fieri potest ut quis, absque sensibili dolore, vehementius doleat quam alius qui ad emotiones hujusmodi pronus est. Sensibilia doloris signa non sunt quidem despicienda, imo quandoque vehementioris contritionis vere sunt indicia; sed praesertim expendendum est num pænitens peccatum æstimet malum ceteris gravius, ideoque paratus sit cetera damna in genere pati potiusquam Deum graviter offendere.

IV. De universalitate contritionis.

216. i° *Principium* : Contritio universalis esse debet quoad peccata mortalia, non autem necessario quoad venialia. Certum est.

¹ Quodlibet. I, a. 9.

³ Imprudenter ergo ageret confessarius qui fragilem pænitentem, asserentem se esse bene dispositum, sic alloqueretur : “ Esne tu revera paratus ad abstinendum ab omnibus et singulis his peccatis, non solum aliquot diebus, sed etiam per totam vitam? Si talis vel talis occurrat tentatio, quid facies? Considera quantam violentiam tibi metipsi inferre debeas, quantam vigilantiam, et quidem continuo, exercere; cogita non sufficere media ordinaria, sed desiderari extraordinaria, jejunia, mortificationes, etc. Esne paratus ad hæc omnia? Hæc enim aut similia verba non ad excitandam, sed potius ad destruendam contritionem idonea sunt. Sed potius hortandus est ut media viribus suis proportionata adhibeat, ac confidenter ad Deum recurrat in gravioribus tentationibus. — Ita fere *Berardi*, De Recidivis, cd. 5', n. 49.

(A) Quoad *mortalia*, detestari debemus non solum ea omnia quæ declarata sunt, sed etiam ea quæ propter oblivionem vel legitimam rationem omissa fuerunt. Etenim (a) detestari debemus peccata, quatenus sunt offensa Dei ejusque amicitia nos privant; atqui hæc ratio ad omnia mortalia sese extendit, etiam ea quæ propter legitimam rationem declarari non potuerunt; nam singula mortalia Deum graviter offendunt, et quidem ita ut divina amicitia nos privent, ut constat ex superius diéllis (n. 210); ergo omnia et singula detestari debemus.

(b) Præterea contritio ad remissionem peccati ordinatur; atqui, in presenti rerum ordine, unum peccatum mortale non potest sine aliis condonari, cum non remittatur nisi per infusionem gratiæ sanéificantis, quæ non potest animam introire, in quâ maneat unum mortale peccatum; revera nemo amicus et inimicus Dei *simul* esse potest: jamvero qui gratia sanéificante ornatur, eo ipso est amicus Dei, dum qui unum mortale retinet ejus est inimicus; ergo non potest unum mortale sine aliis condonari; ergo contritio ad omnia mortalia extendi debet, cum nullum mortale absque contritione remittatur.

(c) Hinc sæpe Scriptura peccatores urget ad *omnia* peccata retractanda, ut veniam obtinere valeant: “Convertimini, et agite pænitentiam ab *omnibus* iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite a vobis *omnes* prævaricationes vestras... et quare moriemini, domus Israel?”

217. (B) Quoad *venialia*, non requiritur ut contritio ad omnia extendatur; venialia enim Dei amicitiam non destruunt, nec nos separant ab ultimo fine, ita ut unum possit remitti sine alio. Aliunde genuinus dolor concipi potest de uno veniali quin concipiatur de altero, saltem quando hæc peccata sunt diversi generis; v. g. dolere possum de mendacio, propter specialem malitiam ei insitam, quin dolcam de levi ac slu superbiæ vel intemperantiæ.

218.2° Corollaria: (A) *Non requiritur ut pernitens singula mortalia percurrat et formaliter ac distinte de singulis doleat*, sed sufficit ut virtualiter et implicate ea detestetur

| *Ezech.*, XVIII, 30-31.

motivo omnibus *communi*. Sunt enim motiva contritionis *ex st* universalia, ea videlicet propter quæ peccatum detestamur quatenus opponitur consecutioni ultimi finis, vel quatenus Deum offendit infinite bonum et infinite perfectum etc.; porro hæc motiva, quando vere concipiuntur, ad omnia et singula peccata sese extendunt, idque sufficienter, licet virtualiter et implicite; ergo necesse non est ut singula mente percurrantur, ac de singulis formalis actus contritionis eliciatur. Quod aliunde sæpe valde difficile est, et in quibusdam casibus, v. g., in materia castitatis, periculosum. Quoties autem id fieri potest absque periculo, suadendum est, utpote utile ad vividiores contritionem excitandam.

Hæc autem ratio evidenter non valet, si quis peccatum aliquod mortale oderit propter *specialem* ejus turpitudinem : tale enim motivum non sese extendit ad alia peccata diversæ speciei; v. g. si quis furtum oderit, propter specialem ejus turpitudinem, exinde non sequitur eum detestari ætèrnam intemperantiae.

Hinc omnino expedit ut pænitentes, majoris securitatis causa, dolorem concipiant ex motivo *universali*, ut sic retractari possint etiam illa peccata de quibus actu non cogitant. Quod aliunde omnino facile est ei qui jam sincere de uno mortali dolet : statim ac peccato non amplius adhæret, haud ægre illa omnia respuit quæ æternæ beatitudinis amissionem causare valent.

219. i B) *Qui scienter ac volenter sola venialia accusat, nullam de eis contritionem habens, graviter peccat*; nam eo ipso sacramentum nullum reddit, propter defeélum contritionis, et ita gravem irreverentiam committit. — Quod tamen vix unquam eveniet in praxi, cum talis homo, eo ipso quod mortalia vitet, sit habitualiter bene dispositus; unde rarissime continget ut ad sacrum tribunal accedat, scienter ac volenter contritione carens. — Cæterum, ad sacramenti validitatem, sufficit ut in casu quoddam peccatum præteritæ vitæ accuset, de quo sincere dolet.

i 220. (C) *Qui sciens ac volens indiscriminatim accusat venialia de quibus dolet et alia de quibus certe novit se non dolere, probabilius non peccat*. Nonnulli quidem contendunt uni venialiter peccare, quia aliquo modo decipit confessa-

rium, implicite dicens se de his peccatis dolere eo ipso quod ea confitetur, dum revera nullam contritionem de eisdem concepit. — Sed hæc ratio non valet; nam confessorius ex communiter contingentibus intelligere valet pænitentem huiusmodi quædam venialia accusare, non tanquam sacramenti materiam, sed quo melius a dirchore cognoscatur, vel humilitatis causa, vel propter alias rationes. Melius quidem esset in hoc casu pænitentem aperte declarare se non esse contritum de tali vel tali peccato quod accusat; sed ad hoc stride non tenetur. *In praxi* contritionem concipere concutur ex motivo universali, quod *ex se* omnia venialia complectatur, v. g., ad vitandas Purgatorii poenas, vel quia peccatum Deo displicet; tunc certo nullum erit peccatum, et insuper uberius c. sacramento percipietur.

30 Scholion : *De sacramento Pænitentiae valido et informi.*

221. Post dicta de contritionis dotibus, breviter expendi potest num sacramentum Pænitiæ possit esse *validum* ut sacramentum, et simul *informe*, i. e. gratiam non produciens, propter aliquem obicem; proindeque utrum, remoto obice, gratia sacramenti reviviscat. Quæ de re controvertitur inter theologos.

(A; Quidam' dicunt unicum esse casum in quo id occurrere possit, et ita suam sententiam exponunt : si quis duo mortalia commiserit, v. g. unum furti, alterum blasphemiae, et postea blasphemiae immemor, solum furtum accuset et de eo doleat ex speciali huius peccati turpitudine, sacramentum vere conficitur, cum ibi inveniuntur omnia elementa ad ejus validitatem necessaria (ex parte pænitentis confessio formaliter integra, contritio ac votum satisfaciendi, et ex parte sacerdotis absolutio rite pronuntiata); nec tamen suum producit effectum, quia peccatum blasphemiae non retrahatur, nec proinde remittitur. Hinc, si postea removeatur obex, per blasphemiae detestationem, nil impedit quin gratia sacramenti reviviscat. Nonnulli tamen theologii' tenent in hoc casu sacramentum non informe esse, sed statim suum effectum producere, quia dum peccator dolet de furto, dolet ut divinam recuperet amicitiam ac aeternam damnationem vitet, ideoque ejus dolor etiam ad peccatum ex oblivione omissum implicite se extendit. Et hæc opinio vere probabilis est, quia rarissime accidit ut pænitens ita consideret motivant speciale attritionis ut ad aliud magis generale non ascendat.

* *Suarez*, disp. XX, sect. 5; *Lugo*, disp. XIV, sed. 6, n. 6\$ sq.; *Sabnantic.*, cap. 5 n. i 21; 5. *Alphons.*, n. 444.

' *D'Annibale*, p. III, not. 19 ad n. 312; *GSnicot*, n. 275; *Silio/th.* 16, § 1.

222. (B; Alii vero' admittunt sacramentum Pænitentiae posse esse validum et informe, quoties pænitens habet attritionem veram quidem et sinceram, sed non appretiative summam. Juxta ipsos siquidem, dantur peccatores qui ita sunt attriti ut doleant de omnibus præteritis, sed non gradu appretiative summo, quin tamen sint conscii talis defeélûs; jamvero ille actus attritionis, utpote sincerus, ac bonâ fide elicitus, sufficit quidem ut *pars integralis* sacramenti, quamvis non sufficiat ut *dispositio* ad consequendam absolutionem a peccato : ergo sacramentum est *validum* quidem, quum in eo omnia essentialia inveniuntur, sed *informe*, quia, propter defeélum plenæ dispositionis, non producitur gratia; remoto autem obice per attritionem appretiative summam, jam gratia per reviviscendam sacramenti producet. — Illa opinio probabilitate non caret, tum propter auctoritatem theologorum qui eam propugnant, tum quia innititur generali principio sacramenta gratiam conferre, sive statim, sive recedente obice, iis omnibus qui *voluntarium* non ponunt obicem; attamen probabilitatis limites non transgreditur, quia incertum manet utrum illa attritio, sincera sed non appretiative summa, sufficiat ut pars integralis signi sacramentalis.

223. Aliunde hæc controversia *ad praxim* non multum contert, nisi dicas cum *Billot* ita melius inteliigi consuetudinem communiter receptam pænitentes absolvendi, quoties sincere confitentur peccata sua cum proposito non peccandi de cetero, quin certo moraliter constet eorum attritionem esse appretiative summam; posito enim quod absolutio in hoc casu sit valida, gratia sacramentalis, si non accipitur hic et nunc, postea accipietur statim ac pænitentes melius fuerint dispositi.

V. De contritione in ordine ad sacramentum³.

224. i° *Principium* : Contritio elici debet in ordine ad sacramentum, seu quaedam unio moralis requiritur inter actum contritionis et absolutionem. Certum est.

Etenim contritio est pars essentialis aut saltem pars integræ sacramenti, proindeque cum sacramento ita uniri debet ut cum eo totum aliquod cõffrmct; atqui sacramentum est totum *morale*, non physicum; ergo moralis unio inter dolorem et absolutionem sufficit.

³ *Cajelanus*, Opusc. de confessione, q. 5; *Rillot*, th. 16, § I, cum aliis auctoribus ibidem allegatis. Nonnulli hoc sensu intelligunt quæ 5. *Thomas* scribit *Supplent.*, q. 9, a. 1.

· *Suarez*, disp. XX, sect. 4, n. 27-3°; *Lugo*, disp. XIV, n. 36-50; *Saintantonic.*, cap. 5, n. 22-27; S. *Alphons.*, n. 445-448; *Rilluart*, diss. IV, art. 8; *Lehntk.*, 250-282; *Gtnicot*, n. 278; *Marino*, n. 431-434.

225. 2- Corollaria. Hæc autem unio respicit tum *intentionem*, tum *tempus*.

(A) Relate ad *intentionem*, *dolor de peccatis conceptus aliquo modo referri debet ad absolutionem*; "ecus absolutio invalida aut dubia evaderet, propter defeéhim moralis unionis inter varias partes sacramenti.

Non requiritur autem ut contritio *explicite* et *reflexe* oriatur ex intentione sacramentum recipiendi *prius* concepta, quidquid in contrarium pauci dixerint cum *Lacroix* sed sufficit ut dolor, ante propositum confitendi conceptus, *virtualiter* in confessionem influat, et moraliter cum absolutione *conneélatur*. Ita, v. g., qui, occasione concionis vel piæ leétionis, dolorem concipit, quin de confessione cogitet, posteaque, vi doloris ita concepti ac perseverantis, confessionem instituit, aut saltem doloris prius concepti aliquod signum dat ante absolutionem, sufficienter suam contritionem ordinat ad sacramentum. *Aelius* est tamen ut pænitentes explicite contritionis aéhim eliciant aut renovent in ordine ad confessionem, antequam sacrum tribunal ingrediantur, ut vividior sit eorum dolor, uberioresque fruétus percipiantur.

220. (B) Relate ad *tempus* : (a) *contritio praecedere debet absolutionem, aut saltem elici eo temporis punfto quo absolutio datur*, quia certo necessaria est dispositio ad absolutionem, et etiam valde probabiliter ipsa materia proxima sacramenti; si igitur contritio non existit saltem eo instanti quo dicitur *te absolvo*, sacramentum suo cffeélu carcebit.

227. (b) *Non debet autem necessario pnedere confessio-*
nem, quamvis id sit multo melius ac prudentius. Nam *Rituale Romanum* monet confessarium ut, *audita confessione*, pænitentem ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conetur²; ergo supponit pænitentem aliquando non esse contritum, dum peccata sua confitetur, et tamen absolvi posse, dummodo ante absolutionem sincere sit contritus.

Contendunt quidam id fieri non posse, quia confessio tunc non est dolorosa, et insuper dolor post confessionem conceptus non manifestatur signo sensibili. Sed hæc difficultas, re diligenter inspeétà, penitus evanescit. Confessio quidem debet esse dolorosa, sed ad hoc sufficit ut non sit mere historica peccatorum relatio, sed fiat in ordine ad sacramentum, cum spe contritionem concipiendi ante absolutionem. Contritio autem, etiamsi concipiatur post con-

'*Lacroix*, n. 687. —' Ordo ministrandi sacram. Pænitentiae.

fosionem. fit sensibilis eo quod pænitens internum dolorem manifestet sive petendo absolutionem, sive recitando aétum contritionis, sive aliis signis externis. — Unde sententia quam tuemur est inoraliter certa.

228.(c) *Afins contritionis semel elicitus in ordine ad absolutionem perseverare potest non solum per pinres horas, sed etiam per pluies dies*, dummodo non retraétetur per novum peccatum mortale, et perseveret in aliquo effeélu, v. g. voluntate confitendi, fugâ occasionum, etc. Ratio est quia tale intervallum non destruit unionem moralem, quæ existere debet inter varias partes sacramenti; illa enim mora permittitur quæ inter varios aéius judiciales existere potest, cum hoc sacramentum per modum iudicii administretur.

Quod quidem inservire potest ad sedandos scrupulos eorum qui actum contritionis ante confessionem non renovarunt, et, eo instanti quo absolutio conferebatur, de contritione non cogitarunt. Sed *in pra.xi* expedit utique ut aéius doloris in præparatione ad confessionem eliciatur, tum ut major fructus exinde percipiatur, tum etiam securitatis gratiâ, ne forsân pænitens, qui propter perturbationem mentis, dolorem non renovat absolutionis tempore, anxietatibus vexetur.

229.(d) Non requiritur ut contritio *notabili tempore perduret* post absolutionem receptam, quamvis id sane optandum sit; nam vera contritio, adjuvante gratiâ, uno instanti concipi potest, et dummodo concipiatur pcrdurctque tempore quo confertur absolutio, pænitens justificatur; si postea tentatione vincatur, peccat quidem, sed peccata remissa non reviviscunt.

230.30 Quæstiones disputatæ : (a) Quando pænitens, statim vel paulo post absolutionem, peccatum grave accusat ex oblivione omissum, controvertitur utrum necne *novus* doloris aéius requiritur ad novam absolutionem recipiendam. Probabilior sententia negat, dummodo tamen contritio elicitâ fuerit ex motivo universali quod compleélatur etiam peccatum oblivioni datum; nam in hoc casu iudicium nondum objeétive completum erat, et aliunde contritio antea concepta adhuc perseverat. Quidam tamen probabiliter affirmant cum 5. *Alphonso* (n. 448), quia iudicium jam completum est, proindeque nova requiritur materia proxima ad novam sententiam proferendam. — Unde, *in praxi*, inducendi sunt pænitentes ad novum contritionis aétum eliciendum; si vero id faétum non fuerit, non sunt inquietandi pænitentes, cum peccatum jam indireéle prima absolutione fuerit remissum.

b, Quando nutum, *post longum intervallum*, de novo accusantur peccata jam absoluta, dubium est num dolor in priori confessione elicitus ac nondum retraélatus, sufficienter perseveret ad absolutio-nem, quin aétu renovetur. Probabilius requiritur novus dolor, quia, post longum intervallum, iudicium sacramentale completum est; ergo, ut novum inchoetur ac compleatur, requiritur non solum nova accusatio, sed novus contritionis aétus ac nova absolutio. — Unde *in praxi* monendi sunt pœnitentes ut suum dolorem renoven-t; quod libenter facient. Si vero quidam devoti timeant ne id omiserint in præteritâ vitâ, non sunt facile inquietandi, cum stan-dum sit pro validitate aétûs, donec contrarium probetur.

§ II. De dotibus propositi.

231. Propositum non peccandi de cetero requiritur ad validitatem sacramenti Pœnitentiæ, ut evidenter colligitur ex *Tridentini* declarante contritionem esse animi dolorem et detestationem, *cum proposito non peccandi de cetero*. Re-vera peccator non potest sincere detestari peccatum com-missum simulque idem peccatum velle in futurum commit-tere : nam utrumque æqualiter est offensa Dei, utrumque ultimi finis obtention! opponitur.

I. De proposito quoad mortalia.

Hoc autem propositum quoad mortalia debet esse *uni-versale, firmum* et *efficax*.

232. i° *Universale*, id est ad omnia mortalia sese exten-dens, non solum ad ea quæ commissa sunt, sed ad quælibet alia, ut colligitur e Tridentino dicente “ cum proposito non peccandi de cetero ”. — Sufficit tamen propositum omnia mortalia in genere vitandi, quin singula explicite percurrantur. Hinc sæpc confcarius imprudenter ageret, si postu-laret a pœnitente ut promittat vitare hoc vel illud peccatum in particulari, in tali vel tali difficili circumstantia, nisi id specialiter exigat bonum *commune*, v. g., in casu scandali reparandi, vel bonum *tertii*, \ g., quando restitutio neces-saria est, vel *gravis* alia ratio hujusmodi. Extra hos aut similes casus imprudenter ageret confcarius exigendo

¹ *Suares*, disp. XX, sect 4, n. 31-33; *Lugo*, disp. XIII, n. 51-04; *Salmantie.*, cap. 5, n. 52-69; 5. *Aiphons.*, n. 450-451; *Scavini*, n. 292-293; *Lehmke.*, n. 292-298; *Müller*, § 117; *Haine*, q. 33-34; *Génicot*, n. 280-282; *Noldin*, n. 252-254.

promissionem specialem, quia pænitens alioquin sufficienter dispositus, sed adhuc debilis, hâc speciali difficultate terreri posset et indispositus fieri, ut diximus supra (n. 214).

233. 2° *Firmum*, id est ita in voluntate radicum ut pænitens vere ac deliberate paratus sit nullius mali timore nulliusve boni cupidine peccatum grave committere.

(A) Huic firmitati non obstat *existimatio* vel *timor* nequis de facto in peccatum relabatur : hæc enim dispositio est potius aéhis *intelletûs*, quo relapsus prævidetur, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, ideoque simul existere potest cum aéhi *voluntatis* quo sincere quis relabi non vult. Pænitentes igitur qui ita disponuntur, absolvi possunt, dummodo *pro præsentis* sincere statuant pro viribus suis vitare peccatum, ac in Dei gratiâ confidere pro futuro.

(B) Si pænitens autem *certo credat* se relapsurum, juxta 0'. *Alphonsum* (n. 451), firmo caret proposito; juxta *Lugem* x, firmum propositum habere potest. Cum *Lehmkuhl* (n. 296) aliisque, putamus sic esse distinguendum : (a) si hæc persuasio oriatur solummodo ex *expertâ inconstantia* et fragilitate, et pænitens simul in Deo confidat ac velit conari peccatum vitare, non ideo indispositus censendus est; nam hæc persuasio, quæ sæpc non differt a magno timore relabendi, est aétus *intellcétûs*, futurum cum quâdam morali certitudine prævidentis, et existere potest cum aCtuali voluntate peccatum fugiendi. Revera confessarii sæpc absolvunt pænitentes quos relapsuros esse certo moraliter prævident, et hæc prævisio, juxta omnes, cum sincero pænitentium proposito conciliari potest; cur idem dici nequit de ipsâ prævisione pænitentis? Unde peccator ad fiduciam et orationem hortandus est; et si promittat conatus facere, absolvi potest.

(b) Si vero illa persuasio ex *desperatione* oriatur, caret quidem firmo proposito, quia spem non habet. Nec tamen statim dimittendus est, sed hortandus ut divinam misericordiam recogitet, necnon divinæ gratiæ efficaciam, cujus ope omnes difficultates superare potest. “ Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potes-

* *Lugo*, disp. XIV, n. 137; *Baller. P.*, n. 161.

tis"... "Omnia possum in eo qui me confortat"¹. Si revera fiduciam in Deum concipiat, et, licet praevideat se lapsurum, sincere doleat de peccatis et firmiter proponat ab eis abstinere, jam potest absolvi.

234.30 *Efficax*, seu vim habens faciendi quod proponitur; jamvero tale judicari potest, quando pœnitens sincere et serio vult adhibere media ad vitandum peccatum, praesertim proximas occasiones fugere. Sufficit autem ut propositum sit efficax *affective*, ita ut *animo* sit paratus ad media adhibenda; nec requiritur ut sit efficax *effective*, id est ut de faéto peccata vitentur. Relapsus enim non semper ac per se est signum infirmi propositi, sed saepius oritur e mutatione voluntatis; naturâ enim ita sumus comparati ut facile, mutatis circumstantiis, consilium mutemus: idcoque firmum propositum hominem non facit impeccabilem; ita Petrus, qui promiserat potius mori quam Christum negare, paucis postea horis, ancillæ metu, eum de facto negavit.

235.40 *Controvertitur* autem utrum propositum debeat esse *formale* et *explicitum*, an e contra sufficiat *virtuale*, quod in actu doloris continetur.

(A) Pauci *affirmant* requiri formale propositum, praesertim quia *Tridentinum* hoc propositum distinguit a detestatione peccati: jamvero nulla fuisset necessitas hanc distinctionem faciendi, nisi voluisset Concilium innuere tale propositum explicitum esse debere. Quod tamen argumentum non valet; nam idem Concilium distinguit inter dolorem ac detestationem; jamvero, juxta omnes, dolor implicate in detestatione contentus sufficit ad contritionem, quin explicite eliciatur

(B) Alii communius tenent sufficere propositum in contritione virtualiter inclusum, dummodo contritio ex molivo universali concipiatur³; si enim motivum non esset universale, sed speciale peccatis a pœnitente accusatis, forsitan non extenderetur ad *omnia* peccata futura. — Ratio est quia *Tridentinum*, quamvis propositum

11 Cor., X, 13; *Philip.*, IV, 13.

¹ Ita *Canus*, *Reled. de Pœnit.*, p. 1, q. 2, conci. 1, n. 10; *Solus*, in 4, disl. 15, q. i, a. 2; *Bellarminus*, *De Pœnit.*, lib. II, cap. 6.

³ *Suarez*, disp. 171 I, sect. 3, n. 7; *Cardenas*, p. IV, diss. 2, n. So, multique alii quos allegat *Ballerini*, t. V, n. 97 sq. — X *Alfrhonsus* (n. 450) concedit eam esse probabiliorē, sed in praxi non permittit eam sequi, quia prima opinio est probabilis: jamvero, ubi agitur de valido, opinionem etiam probabiliorē sequi non licet.

in definitione contritionis explicitè commemoraverit, tamen minime declaravit hoc propositum explicitum esse debere, sed potius docuit attritionem sufficere, si *voluntatem peccandi excludat*; atqui dolor, ex motivo universali conceptus, necessario omnem voluntatem peccandi excludit, quum peccatum tam odibile sit in futuro (piam in pnesenti aut præterito).

(C) Alii tandem *distinguunt'*: (a) si quis, cogitans de futuro, actum propositi explicitum elicere nolit, hoc est signum ejus contritionem non esse sinceram, nec proinde habere etiam virtuale propositum; — (b) si quis autem sincere detestatur peccatum, nec tamen explicitum eliciat propositum, quia de futuro non cogitat, sacramentum erit validum. — Animadvertimus hanc tertiam opinionem a secunda substantialiter non differre, cum concedat explicitum propositum non pertinere ad essentiam sacramenti.

236. Unde *in praxi* hæc statuenda videntur : fa) *.lute failum*, omnino consulendum est propositum *explicitum*, tum majoris securitatis gratia, tum ut fructus sacramenti sint uberiores; (b; *postfacium*, si quis sincerum attritionis actum elicuerit quin cogitaret de explicito proposito, ad iterandas confessiones cogi non debet, quia probabilissime ejus peccata remissa fuerunt; jamvero nemo cogi potest ad iterum accusanda peccata probabilissime dimissa; aliunde hujusmodi peccata, si nondum dimissa, statim remittentur ac pænitens validam absolutionem recipiet, cum sit in bonâ fide. — Præterea merito cum *Scavini*² dici potest : “ In praxi de hoc nemo turbari debet; cum vix ac ne vix quidem eveniat ut pænitens vere contritus propositum etiam explicitum omittat, etsi ad hoc non reflectat, quod necesse non est ”.

II. De proposito venialia vitandi.

237. i° *Principium* : Propositum venialia vitandi fir-
mum quidem et efficax esse debet, non autem necessa-
rio universale; nam unum veniale remitti potest sine alio,
ac proinde cum habituali aut etiam actuali affeélu ad alia
venialia.

238. 2° Conclusiones : a *Requiritur et sufficit propositum vitandi unum e venialibus declaratis*. Requiritur quidem, si non ac< usantur alia peccata, saltem præteritæ vitæ; secus, absolutio invalida esset propter defeétum propositi proindeque contritionis; et qui scienter bono proposito careret, sacrilegium committeret. Sufficit autem.

• *Holzmann*, η. 40i. — * *Sea; ini*, n. 202.

quiastatim ac unum veniale odio habetur, remitti potest sine aliis. Melius est tamen ut extendatur ad omnia venialia quæ accusata sunt; quod sane difficile non erit, si motivum contritionis proponatur, omnia venialia completions.

239. (b) Quando eadem venialia sæpe accusantur, *sufficit dolorem ac propositum concipere de eorum frequentia, firmiter statuendo hanc frequentiam minuere*. Cum enim omnia venialia *colleflive* sumpta vitare non possimus, ut dielūm est in *Tr. de Gratia* (n. 63), eorum numerum minuere satis est. — Expedit tamen dolorem et propositum concipere de quibusdam peccatis in specie, præsertim de eis quæ magis sunt deliberata, cum chi istiam perfectioni magis obstent. Monendi sunt igitur pii pænitentes, qui venialia tantum accusare solent, ut unum alterumve speciatim detestentur ac emendare conentur, determinando quædam media ad hunc finem attingendum

240. (c) *Absolutio facilius concedenda est iis qui frequenter in eadem venialia relabantur quam in eadem mortalia*'. Nam occasiones venialia committendi multo frequentiores sunt multoque remotu difficiliore; unde relapsus non est valde probabile indicium quod desit verus dolor. Aliunde si deficiat quoad hæc venialia, facilius est contritionem excitare quoad graviora præteritæ vitæ delicta, quæ pii solent accusare.

Conclusio practica totius articuli.

241. Cum contritio sit omnino *necessaria* ad peccatorum remissionem consequendam, et aliunde non pauci pænitentes, etiam inter pios, longius tempus in conscientia scrutandâ quam in contritione excitanda consumere soleant, *confessionatores* sedulo ac sæpe fideles instruant ut. quando ad confessionem sese præparant, dolorem ac propositum concipere non negligent. Præterea *confessorius* pænitentes interroget num revera sint contriti, saltem quando de eorum dispositionibus dubitat; et si imparatos quosdam inveniatur, eis motiva contritionis proponat eorum ingenio accommodata³.

¹ Cfr. *Pratique progressive de la Confession*, 2e éd., Paris, 1900, t. I. p. 62 sq.; t. II, p. 115-144.

De *recidivis* agitur infra, n. 478, ubi de officio confessorii quoad varia peccatorum genera.

³ Nonnulla ex his motivis pie proponit 5. *Alphonsus*. in aureo opusculo *Praxis Confessarii*, cap. I, § 2, n. 10; his v. g. aut similibus verbis uti potest confessorius : “ Fili mi, quid egisti? Peccasti in Deum suminum et infinitum bonum; avertisti faciem tuam ab eo, contempsisti amicitiam et gratiam ejus; Christum, ejus Filium crucifixisti. Eia

Art. II. De Confessione.

242. Jam probavimus confessionem sacramentalem esse jure divino necessariam (η. 97); sed de *extensione* hujus præcepti dicendum manet.

Divisio. ^o De præcepto confessionis.
 De integritate confessionis.
 De causis ab integritate excusantibus.
 De mediis ad hanc integritatem procurandis.

§ I. DE PRÆCEPTO CONFESSIONIS¹.

Duplex est de confessione praeceptum : *divinum*, quod obligationem determinat, non autem tempus quo impleri debet; *ecclesiasticum*, quod præfinit tempus aliasque circumstantias. Per modum *corollarii*, pauca de *dotibus* confessionis addemus.

243. i° De divino præcepto. Etsi Christus non explicitè definierit quandonam praeceptum confessionis obliget, ex ipsâ naturâ hujus præcepti et Patrum doctrina inferri potest legem divinam confessionis aliquoties obligare, tum per se, tum per accidens.

(A) Obligat *per se* : (a) certo in *articulo* et in *valde probabili periculo mortis*, ex quacumque causâ hoc periculum oriatur, sive ex morbo, sive ex pugnâ, aut periculoso puerperio vel ex operatione chirurgicâ; nam qui, in tali periculo positus, divinam legem non implet, temere se exponit periculo eam nunquam implendi : quod sane idem est ac divinum praeceptum violare.

Hinc idem dicendum est de casu, hodie rarissimo, quo quis praevideret sibi per reliquam vitam nullam fore copiam confessarii.

ergo, quia offendisti Deum bonitatem infinitam, et Filium ejus infinite amabilem, nunc ex toto corde te pœnitcat; detestare, supra omnia mala, omnes injurias quibus Deum affecisti. Nonne jam paratus es omnia pati potiusquam hæc in posterum committere?"

¹ X. *Thom.*, 3, q. 84, a. 5; *Suares*, disp. XXXV-XXXVI; *Lugo*, disp. XV, n. 26-183; *Satinant.*, cap. II, η. 18-23; *Lacroix*, lib. VI, p. 11, de Pœnit, n. 2002 sq.; *Billuart*, diss. I, a. 4, § 2; *Baller*, n. 1059-1084; *Lehmke*, t. 1, n. 1202-1205; *Marc*, n. 1685; *Génicot*, η- 321-323.

(b) Probabiliter, juxta S. *Alphonsum* (n. 663) multosque alios, illud præceptum obligat etiam *aliquoties in zitâ*, quia peccator tenetur non diu remanere in peccato mortali. — Sed non pauci theologi tum antiqui tum moderni id negant, quia peccator potest Deo reconciliari alio modo, videlicet contritione perfecta cum voto sacramentum tempore opportuno recipiendi. — Quidquid sit, in praxi nulla est difficultas, cum Ecclesia decreverit omnes fideles ad confitendum teneri semel in anno.

(B) *Per accidens* autem obligat : (a) quando sacra communio recipienda est, si communicaturus in peccato mortali versatur, ut diximus in *Tr. de Eucharistia*, n. 140; (b) quando requiritur status gratiæ, et simul peccator non potest actum contritionis perfectæ elicere; (c) quando gravis tentatio aut pravus habitus sine confessione superari nequit; hoc autem raro occurrit, quum alia sint media ad tentationes superandas. Unde *hortandi*, non autem cogendi sunt peccatores ad frequentem hujus sacramenti susceptionem.

244. 20 De præcepto ecclesiastico'. Variæ fuerunt hæc de re leges ecclesiasticæ variis temporibus; sed jam a sæculo XIII viget lex universalis² semel in anno confitendi peccata, quæ his verbis Concilii *Lateranensis* IV (1215) continetur : “ Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdote, et injunctam sibi pænitentiam studeat pro viribus adimplere... alioquin et vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur et moriens Christiana careat sepultura ”³. Sex ibi declarantur : —

(a) *Subjeftum præcepti* : “ *Omnis utriusque sexus fidelis* ”; quibus verbis indicantur omnes *fideles*, seu baptizati, qui conscii sunt mortalis peccati nondum declarati in valida

² *Suarez*, disp. XXXVI; *Lugo*, disp. XV, n. 88-183; *Ballerin LP.*, n. 1059-1084; *Lehmke.*, vol. 1, n. 1202-1205; *Marc*, n. 1685; *Konings*, n. 547-548; *Gönicke*, n. 323.

³ Dico *universalis*, nam jam vigeant antea leges *particulares*, quibus præcipiebatur fidelibus peccata confiteri proprio episcopo aut sacerdoti : de quo vide *P. A. Kirsch*, in *Archiv für katholisches Kirchenrecht*, 4te ser. 1904 : Des sacerdos proprius in der abendländischen Kirche vor 1215.

³ Apud *Deming.*, n. 363.

confessione; etiam *pueri*, qui ad annos discretionis pervenerint, id est qui capaces sint mortalis peccati. Illi pastores animarum tenentur pueros instruere circa confessionem jam a septimo ætatis anno, et quandoque antequam hunc attigerint, si jam rationis usu gaudeant; absolvere debent cos qui peccatum mortale, etiam dubium, accusarunt, dummodo sint bene dispositi, ne forte in peccato tabescant. Quæ obligatio præsertim urget in periculo mortis. In dubio autem utrum necne sufficientem discretionem attigerint, sub conditione absolvi possunt. Graviter igitur errant confessarii qui pueros sibi commissos absolvere nolunt ante primam communionem sollemnem : hunc abusum, jam a *Pio* / V reprobatum, an. 1855, iterum damnavit *Pius X*, per decretum 0'. *Cong. de Sacramentis*, 8 aug. 1910.

245. b *Objeculum precepti* : “ *omnia peccata confiteatur*”. Ibi certe intelligendum est de solis mortalibus; nam Ecclesia suo præcepto solum determinavit tempus quo divinum præceptum obligat; porro divinum præceptum non obligat nisi ad confessionem mortalium, ut aperte declarat *iridentinum*, infra, n. 259.

Ex hoc sequitur eum qui mortaliter per annum non peccavit, strictè loquendo ad confitendum non teneri. Expedi tamen ut etiam illi qui venialia tantum commiserunt ab annuali confessione non abstineant, ne forte, gratia sacramenti orbat, facilius in peccatum mortale incidant.

Ex hoc etiam probabilius ac communius inferunt Theologi legi annuæ confessionis non satisfieri confessione venialium. Quare, si initio anni vel tempore paschali quis sola venialia confessus est, et postea, ante finem ejusdem anni, in mortale incidit, tenetur denuo confiteri; nam, accusando venialia in præviis confessionibus, non adimplevit præceptum annuæ confessionis, quod ad mortalia restringitur. — Nonnulli tamen theologii sive antiqui sive moderni, probabiliter putant legem impleri quacumque confessione valida etiam venialium : et revera fideles qui semel confessi sunt,

* Ita *Potans*, tract. 23, disp. unie., punct. 20, § 3, n. 3. p. 177, ubi pariter allegantur *Viflor*, *Reginald*, *Coninek*, *Laymann*, *Ronacina*. Cfr. *Ballerini P.*, n. 1061 et *Gtnicot*, n. 323.

quæcunque peccata accusaverint, generatim putant se præcepto satisfacisse. Unde in praxi consulenda est quidem, in hoc casu, nova confessio, sed non stricte urgenda.

246. (c) *Modus confitendi*: “confiteatur *fideliter*”; quo significatur non satisfieri præcepto per confessionem *voluntarie invalidam*, ut constat ex damnatione ¶4 propositionis ab *Alexandro VII* : “Oui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ”. Et merito; nam qui voluntarie invalidam facit confessionem, eo ipso sacrilegium committit; porro lex ecclesiastica confessionis, quæ est determinativa præcepti divini, peccato sacrilegii adimpleri nequit.

247. (d) *Frequentia confessionis* his verbis determinatur : “*saltem semel in anno*”. Ouia vero Concilium non determinat tempus quo hæc obligatio compleri debeat, variae sunt opiniones circa modum computandi annum. Quidam putant annum incipere a tempore quo primum mortale committitur,—alii a Januario ad sequentem Januarius,—alii tandem a paschale ad sequens pascha. Quæ ultima opinio videtur probabilior, et in praxi facilior; cum enim fideles communionem accipere teneantur tempore paschali, usus invaluit ut annua confessio eodem tempore fieret; quem morem *Tridentinum* probavit ut pium ac merito retinendum².

Hinc qui incoepto anno, prævidet se non habiturum amplius copiam confessarii ante annum elapsam, et aliunde est conscius peccati mortalis, tenetur confessionem instituere, dum habet copiam confessarii; cum enim præceptum obliget semel in anno, compleri debet tempore quo id moraliter possibile est.

Si quis, mortalis peccati conscius, non confessus fuerit intra præscriptum tempus, datâ opportunitate confiteri debet, juxta communem sententiam, quum lex tempus assignet ad determinandam, non autem ad finiendam obligationem. Contradicunt quidem pauci graves Doctores³ qui putant tempore præfinito obligationem cessare. In praxi autem vix adesse potest difficultas; nam 5. *Alphonsus* probabilius docet (n. 669) cum qui prævio anno sua peccata non confessus fuerat, et in confessione manifestat peccata mortalia tam antecedentis quam præsentis anni, satisfacere utriusque anni obligationi, nec proinde teneri bis confiteri.

² Cfr. *Viva*, *Damnatae Theses*, Alex. VII, prop. ¶4 *Vacant*, *DEL* cie Théol. I, coi. 737.

³ Sess. XIV, cap. 5, in fine.

* Quos vide ap. 0. *Alphons.*, n. 297 et 668

248. e Olim praecipiebatur confiteri *upropria sacerdoti*" seu/a-rochu, vel saltem ejus veniam obtinere ad confitendum alteri; sed hodie, consuetudine vim legis habente, abrogata est hæc dispositio, ita ut quilibet possit confiteri cuilibet sacerdoti rite approbato. Unde parochi non solum suos parochianos obligare non debent ut sibi confiteantur, sed recte agunt si eis suadeant ut quandoque alium confessarium adeant, quo facilius ita vitentur sacrilegæ confessionesl.

(f) Tandem *duplex poena* infligitur transgredientibus præceptum, videlicet prohibitio ab ingressu ecclesiæ, seu excommunicatio, et privatio ecclesiastic® sepulturae, sed utraque est *ferendæ*, non *lata* sententiæ, id est non incurritur nisi post episcopi sententiam.

249.30 De dotibus confessionis. Confessio, quam Christus et Ecclesia postulant, quibusdam dotibus vestiri debet, quarum quædam sunt necessariae, aliæ vero utiles. Non minus quam sexdecima theologis numerantur, his verbis express® :

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis et accusans, et sit parere parata 3.

Cum vero quædam ex iis qualitatibus in alias fere reincident, præcipuas tantum exponemus. Confessio videlicet debet esse : —

250.(a) *Pura*, id est reétâ intentione instituta, non ad compassionem confcssarii commovendam, vel benevolentiam captandam, a fortiori non ex joco vel irrisione, sed ad remissionem peccatorum obtinendam. Hinc si fiat *exclusive* propter finem mortaliter malum, v. g. ad extorquendam pecuniæ summam a confessario, vel ad eum seducendum, invalida erit; si vero *principaliter* propter finem bonum, et secundario propter finem malum, v. g., propter vanam glo-

' 5. *Thomas*, scribens eo tempore quo lex confitendi proprio sacerdoti adhuc vigeat, hæc habet : " peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad præbendam licentiam alteri confitendi, quia multi sunt adeo infirmi quod potius sine confessione morerentur quam *tali* sacerdoti confiterentur. Unde illi qui sunt nimis solliciti ut conscientias subditorum per confessionem sciant, multis damnationis laqueum injiciunt, et per consequens sibi ipsis ". {*Supplem.*, q. 8, a. 4 ad 6.)

' Apud S. *Thom.*, Suppi., q. 9, a. 4, ubi has condiciones accurate expositas invenies; cfr. Opusculum LVII (ed. Rom. LXIV), p. 416-444; t. XXVUÏ» ed. *Vivès*, De modo confitendi

riam aut ex nimio affectu ad confessarium, crit valida quamvis illicita.

(b) *Simplex et nuda*, nempe non artificiose composita, nec superflua complens, quæ ad confessionem non spectent, ut sunt v. g. peccata aliena, vel longæ narrationes prorsus inutiles; hinc confessarius non interroget de nomine et familia pœnitentis, sed solum de statu et conditione, in quantum hæc ad cognitionem ejus peccatorum inservire possunt.

251. (c) *Humilis et dolorosa*, seu cum propriæ indignitatis sensu et sincero dolore, exemplo publicani, qui percutiebat pectus suum, dicens : “ Deus, propitius esto mihi peccatori non autem de peccatis aut bonis adlibus gloriano; hinc pœnitentes sua peccata non excusent, eorum malitiam aliis tribuendo (v. g. coniugi, parentibus, fratribus, vicinis).

Si quis autem jam modo historico sacerdoti peccata sua enarraverit, absque dolore, non tenetur ad eadem distincte accusanda eidem sacerdoti, qui postea ut confessarius eligitur, dummodo hic distinctam horum peccatorum servet memoriam, sed sufficit universim accusare quod antea fuit enarratum; si vero confessarius non nisi confusam horum retinuerit notitiam, controvertitur utrum nova distincta accusatio requiratur : affirmat O' Alphonsus (n. 502) quia prima confessio non fuit sacramentalis, secunda autem non est integra, nisi sit distincta; negat tamen Lugo¹ eo quod “posterior accusatio, relata ad memoriam quam habet confessarius de illis peccatis distincte prius auditis, sit sufficiens notitia, qualis in confessario desideratur”. — Unde res vere dubia est, proindeque pœnitens non est cogendus, sed hortandus ut distincte sua peccata de novo accuset, præsertim cum confessarius possit exinde opportunas interrogationes facere, et salutaria monita præbere.

(d) *Fidelis et integra*, id est vera et sincera, nullum grave peccatum reticens, neque pariter accusans peccata quæ revera non sunt commissa, sed certa ut certa, dubia ut dubia candide exponens, prout cognoscuntur; de quo fusius infra.

(e) *Discreta seu prudens*, aliorum peccata aut defectus absque necessitate non manifestans; pudicis et cautis verbis peccata etiam turpia exprimens, in quantum fieri potest;

¹ Lue., XVI, 13.

² Lugo, disp. XVI, n. 638; cfr. Ball. P., n. 468-471; vide tamen quæ in contrarium docent Vindic. Alphons., p. 480-484.

inutiles circumstantias omittens, præsertim si périculosæ, odiosæ aut scandalosæ sint.

252. (f) *Vocalis*, id est verbis expressa, non autem nutu, signis aut scriptis; quod requiritur non ex ipsà sacramenti essentia, aut divino præcepto, sed ex consuetudine quæ vim legis obtinuit, ita ut graviter peccaret, juxta communem sententiam, qui, absque ullâ causa, vellet tantum per signum aut scripturam confiteri, dum facile voce uti potest. Justa vero existente causa, confessio signis aut scripto licite fieri potest, v. g. si pænitens sit mutus aut, propter ægritudinem, nonnisi cum magnâ difficultate loqui potest; — aut, propter nimiam verecundiam vel scrupulos, integre sua peccata declarare nequiret; — item si confessanus sit surdaster et non possit pænitentem audire, quin adstantes illum etiam audiant. In his autem casibus, pænitens, si non est mutus, saltem dicat: “de peccatis quæ in hac charta scripta sunt, me accuso”: quod tamen ad validitatem non absolute requiritur.

253. (g) *Secreta*, non autem publica, sed soli sacerdoti faéta. Valida quidem esset publica confessio, quæ revera in primis sæculis viguit: sed, teste *Tridentino* (cap. 5), nemo tenetur divino præcepto deliéta sua publice confiteri, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta præsertim secreta, publicâ essent confessione aperienda. Quod quidem adeo verum est ut, juxta communem theologorum doctrinam, pænitens ab integritatis lege dispensetur quando non potest sua peccata confiteri nisi publice, aliis audientibus.

§ II. De integritate confessionis l.

I. De necessitate integritatis in confessione.

254. i° Status quæstionis. (A) Duplex integritas in confessione inveniri potest: (a) *materialis*, seu *objecliva*, quæ est accusatio uni eidemque sacerdoti faeta omnium et singulorum peccatorum gravium, quæ post baptismum commissa sunt, nec unquam in valida confessione declarata; b) *formalis*, seu *subjecliva*, est accusatio omnium mortalium quæ pænitens hic et nunc moraliter potest ac tenetur confiteri. Siquidem contingere potest ut, propter

*5. *Thom.*, Supplem., q. 6, a. 1-3; q. 9i a. 2; *Suarez*, disp. XXII; disp. XVI; *Salmant.*, cap. 8; *Lacroix*, n. 915-1139; *Billuart*, diss. V; 5. *Alphons.*, n. 465-478; *Elbel-Bierbaum*, Confer. VI-VII; *Konings*, n. 1359-1366; *Kenrici.*, n. 36.57; *Lehmke.*, n. 301-326; *Ball. P.*, n. 346-364; *Berardi*, Praxis, n. 4488-4531; *Genicot*, n. 283-291; *Nobdin*, n. 261-270.

justam causam, v. g. ignorantiam, oblivionem vel moralem impossibilitatem, quis non confiteatur omnia mortalia ab ultima confessione commissa : tunc confessio erit quidem *formaliter*, sed non *materialiter* integra.

Jamvero integritas *materialis* ad validam absolutionem non semper requiritur : Christus enim, pro suâ sapientia ac misericordiâ, noluit nos obligare ad id quod physice vel moraliter impossibile est; idcoquedantur causæ excusantes a *materiali* integritate, ut infra dicemus. Sed *formalis* integritas jure divino necessaria est ad validam peccatorum absolutionem, ut ex sequenti principio patebit.

255.(B) Materia *necessaria* confessionis sunt omnia et singula mortalia, post baptismum commissa et nondum declarata in valida confessione. Sed *venialia* post baptismum commissa, et peccata jam remissa sunt materia *sufficiens* et *libera*, quatenus subjici possunt clavium potestati et absolvi. Unde duplex erit principium : prius circa integritatem necessariam, posterius circa materiam sufficientem et liberam.

256. 20 *Principium 2um* ; Jure divino necessarium est confiteri omnia et singula peccata mortalia, etiam occulta, post baptismum commissa, quorum memoria, post diligens examen, habetur.

(A) *Tridentinum* 1 hanc necessitatem integrae confessionis sic definit : “ Si quis dixerit, in sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum *necessarium non esse jure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur*, etiam occulta, et quæ sunt contra duo ultima Decalogi praecepta, et circumstantias, quæ peccati speciem mutant... A. S.” Concilium tamen agnoscit peccata, quæ memoriam fugiunt a Deo remitti 2 : “ Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt in universum cœdem confessione inclusa esse intelliguntur : pro quibus fideliter cum Propheta dicimus 3 ; “Ab occultis meis munda me, Domine.” De quâ exceptione aliisque ejusmodi infra dicemus.

* Sess. XIV, can. 7. — * *Trident.*, sess. XIV, cap. 5.

3 *Ps.* XVIII, 13.

257. (B) Ratio hujus necessitatis desumitur ex ipsâ voluntate Christi, qui ita decrevit, ut constat ex supra diôis, n. 97. — Convenientia autem hujus perfcétæ integritatis desumitur ex duplici confessoris officio : (a) quatenus *judex*, sacerdos æquam non potest ferre sententiam, nisi causa integre cognita, saltem substantialiter; quod quidem ita verum est ut, in judiciis humanis, si inveniatur aliqua substantialis omissio, judicium ut nullum declaretur vel reformetur a superiori auctoritate; atqui confessarius causam integre, etiam substantialiter, cognoscere nequit, nisi pœnitens omnia et singula mortalia, etiam occulta, manifestet; nam unum mortale tanti momenti est ut æternam damnationem causare valeat; aliunde unum non remittitur sine ceteris; ergo omnia et singula sunt sincere exponenda.

(b) Ut *medicus*, sacerdos non potest spiritualibus pœnitentis vulneribus mederi, nisi cognoscat ea omnia saltem quæ mortem animæ inferre valeant; medicus enim corporalis generatim vulnus aut morbum sanare nequit, nisi noverit alias graves infirmi ægritudinēs, quum unus morbus ex adjunctione alterius gravetur, et medicina, quæ uni morbo competit, alteri nocumentum præstare possit; ita pariter spiritualis medicus ægre potest pœnitentem curare, nisi noverit omnes ejus graves spirituales morbos, seu omnia mortalia, quum unum pariter ex adjunctione aliorum aggravetur, et illud quod uni peccato esset conveniens medicina, alteri incentivum præstaret. Necesse est igitur omnia mortalia declarare, ut remedia variis peccatis proportionari valeant.

258. Notandum. Cum materialis integritas confessionis necessaria sit necessitate *præcepti*, non autem necessitate *medii*, *admitti possunt in hujus legis interpretatione opiniones vere ac solide probabiles*, ut reôte notat 5. *Alphonsus* 2: “Nec obstat hic dicere, quod in sacramentorum materia non possumus sequi opiniones solum probabiles, quia hoc procedit cum agitur de valore sacramenti, secus de integritate; et in

• Ita fere S. *Thomas*, Suppl., q. 9. a. 2.

‘ *S. Alphonsus*. H. A., tr. XVI, n. 29

quantum Ad valorem, certum est sufficere integritatem formalem ”.

259. Corollaria. Exinde solvi possunt duæ quæstiones inter theologos disputatæ : (A) *Num accusari debeant peccata in ipso baptismo commissa \puta ob defectum fidei, vel attritionis in adulto baptizato?*

In hoc casu baptismus est quidem validus et *characterem* imprimit, *gratiam* autem non producit, propter obicem Juxta principium supra expositum, peccatum, quod ante characteris impressionem completum est, non debet accusari, quia est vere ante baptismum commissum; sed peccatum, quod post impressionem characteris perseveravit, accusandum est, utpote post baptismum commissum aut saltem continuatum. Jamvero peccatum sacrilegii, in receptione baptismi commissum, incœptum est quidem ante characteris impressionem, sed, *plerumque* saltem, post characterem receptum perduravit; ac proinde sub hoc respectu accusari debet. — Quidam tamen dicunt vix discerni posse utrum hujusmodi peccatum post baptismum receptum perseveraverit vel non, ideoque ut materiam dubiam habendum esse, nec *necessario* declarari debere. Sed sane *expedit* ut in sequenti confessione accusetur; et plerumque fideles, qui talis peccati conscii sunt, putant se teneri ad illud declarandum.

260. (B) *Num adultus, qui sub conditione rebaptizatus est, teneatur confiteri peccata ante conditionatum baptismum commissa?*

Distinguendum est : (a) Adultus *catholicus*, sub conditione rebaptizatus, non tenetur peccata jam sincere accusata iterum confiteri : si enim prior baptismus validus fuit, validæ fuerunt pariter absolutiones datæ; si vero invalidus, posterior baptismus omnia peccata abluet. — Peccata autem nondum ab eo accusata debent déclarari, propter rationem mox afferendam quoad non catholicum.

(b) Adultus *acatholicus*, ad veram fidem conversus, et sub

* 5 *Thom*, 3, q. 69, a. 10, ad 2; *Lugo* > d. sp. XVI, sect. 1; 5. *Alphons.*, n. 427; *Lehnik.*, n. 262; *Genicot*, n. 258; *Xoldin*, n. 224; *Mulier*, hb. HI, § ni, n. 6.

conditione rebaptizatus, præteritæ vitæ peccata regulariter confiteri debet. Nam 5. *C. Officii*, in casu *Caroli Wipprman*, qui sub conditione rebaptizatus est, post conversionem ab erroribus lutheranis, declaravit 17 Junii 1715 1 : “ejus præteritæ vitæ peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur”. Ita pariter decretum est in Synodo *Westmonasteriensi I*, pro Angliâ, cum approbatione S. Officii, 17 dec. 1868 a; pro *Statibus Fœderatis America*, in Instructione data episcopo *Philadelphensi* 20 Jul. 1859 3.

In præfatis itaque regionibus, confessio regulariter *imponenda* est cum eâ tamen moderatione quæ legum positivarum propria est. In aliis regionibus, confessio hæc valde *consulenda* est, quo certior sit peccatorum antea commissorum remissio 4.

Ratio autem hujus decisionis hæc esse videtur : qui baptismum suscipit, sive certo sive dubie validum, præsumitur valide baptizatus, usquedum contrarium probetur, ideoque subest jurisdictioni Ecclesiæ; nam, ritum externum suscipiendo, Ecclesiam visibilem ingressus est, et omnibus obligationibus, quibus Ecclesiæ membra ligantur, se subjicit, easque implere tenetur, donec probetur baptismum fuisse invalidum; atqui una ex his obligationibus est confiteri peccata; ergo hanc obligationem adimplere tenetur.

Ordo sequendus in reconciliatione hæreticorum, de quorum baptismo dubitatur, hic est : hæresim abjurent et fidei professionem emittant, deinde sub conditione baptizentur, ac tandem conditionate absolvantur. Attamen confessio ipsa baptismum præcedere potest, dummodo absolutio post baptismum detur, pœnitente summam repetente peccata ante baptismum accusata 5.

261. *Principium 261* : Omnia peccata venialia, post baptismum commissa, et peccata tam mortalia quam

¹ *Acta S. Sedis*, IV, 320-324; cfr. *Colleganea P.* n. 644.

² Ibid., n. 99c. — 3 Ibid., n. 168q.

⁴ Recenter quidem vulgatum est (*Analefia eccles.*, 1899, p. 489) decretum 5. *C. Propag. Fidei*, jam 12 Julii 1869 datum, ubi dicitur : “Quoad dubium litteris diei 29 elapsi mensis Maii propositum, atque sacramentalem confessionem attingens a neo-conversis exigendam, observandum occurrit responsum 5. *O.*, feria V, loco IV, diei 17 Decembris elapsi anni, licet Episcopis Angliæ tantummodo rogantibus datum, *universalem legem continere*, proindeque non solum in Angliâ, sed in *aliis etiam regionibus obligare*”. Sed professores romani theologiæ moralis putant hoc non esse proprie decretum, sed tantummodo privatim responsum Emi hujus Cong. Præfati, ideoque vim legis non habere. Cf. *Bucceroni*, *Casus conscientia.*, 120, p. 517-521.

⁵ Ita 5. *C. Officii*, 7 Dec. 1874, ap. *Colleg. P. F.*, n. 957.

venialia jam directe remissa sunt materia sufficiens et libera confessionis.

(A) Hujusmodi peccata esse materiam *liberavi*, id est non necessario accusandam, manifesto constat; siquidem *Tridentinum* declarat venialia taceri citra culpam, multisque aliis remediis expiari posse¹; peccata autem jam remissa, eo ipso quod remissa sunt, non necessario iterum subjici debent Ecclesiæ clavibus.

(B) Eadem peccata esse materiam *sufficientem*, id est a quâ absolutio obtineri possit, sic demonstratur.

(a) Quoad *venialia*, habemus imprimis *fidelium fraxim*, qui venialia jam a longo tempore accusant : porro Ecclesia hanc praxim non solum non reprobatur, sed potius promovet; ait enim *Tridentinum* “ Venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ frequentius labimur, quamquam *refle et utiliter*, citraque omnem praesumptionem in confessione dicuntur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam multisque aliis remediis expiari possunt”. Et merito quidem venialia sunt materia sufficiens confessionis sacramentalis; si enim sola mortalia accusarentur, quicumque ad sacrum tribunal recurreret, reus esse judicaretur gravium delictorum; et sic confessionis onus gravius redderetur³.

(b) Quoad peccata *jam remissa*, *Benedictus XI* hæc habet⁴ : “ Ceterum licet *de necessitate non sit* iterum eadem confiteri peccata; tamen... propter erubescuntiam, quæ magna est pænitiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confessio reputamus *salubre*”. Revera, cum iterari possint aûlus pænitiæ, ut magis ac magis peccatorum reliquiæ abstergantur, cur non possint delicta jam remissa iterum clavibus subjici, ut magis ac magis deleantur et expiantur? Nec dicatur in rebus humanis neminem posse bis in eodem tribunali judicari et absolvi; nam, cum remissio peccati fiat per infusionem gratiæ, simulque cum diminutione pænæ jungatur, iterum accusari possunt peccata jam remissa

¹ *XIV*, cap. 5. — ’ ὁλτ-Γ. *XIV*, c. 5.

De utilitate venialia accusandi præclare disserit *Francisais Salesius*, Introduction à la vie devote, p. II, c. 19.

⁴ Const. *Inter cunilas*, 1304, *Extravag. Connu.* 1. 5, t. 7, c. 1.

ad maiorem gratiæ infusionem pœnæque remissionem; aliunde iudicium iterari potest, quatenus confessor iudicare valet utrum dispositiones pœnitentis ad absolutionem sufficiant an non.

262. Ex hoc sequitur in confessione ordinaria licite posse omitti venialia, sive omnia, sive pauca; pariter in confessione generali, *non necessaria*, omitti posse illa mortalia quæ jam directe absolutione sacramentali remissa sunt. Insuper, si materia libera declaretur, non necesse est ut infima species cujuslibet peccati exponatur; nam si nulla est obligatio hæc peccata accusandi, a fortiori non necessarium est ea in specie declarare. »

263. Corollaria. (A) Materia autem *insufficiens* confessionis sunt omnes illi morales defectiones, seu *imperfectiones* ad malitiam peccati non pertinentes, aut *indelibcrati actus*, v. & negligentiæ divinæ inspirationis circa opus supererogatorium, distractiones involuntariæ sive in se, sive in causâ. Siquidem imperfectio est voluntaria actio vel omissio, quæ divino consilio, non autem præcepto, adversatur, v. g. quando quis, gratiâ sollicitatus, neglexit audire missam per hebdomadam, aut visitare SS. Sacramentum, dum ad id faciendum gratiâ traheretur; jam vero talis actus, quum præcepto non adversetur, non est peccatum. Pariter actus indeliberatus, etiamsi legi vel præcepto opponatur, non est peccatum, quia non est actus humanus. Jamvero quidquid peccatum non est, materia sacramenti Pœnitentiæ esse nequit.

Attamen sæpe in his imperfectionibus latet aliquod veniale peccatum intentionis leviter malæ, v. g. vanitatis, aedire, cujus plus minusve conscii sunt pœnitentes qui de his se accusant. Hinc confessarius impedire non debet quominus pii pœnitentes has imperfectiones declarent, tum quia iis admisceri solet culpa venialis, tum ut melius dirigantur; sed potius hortandi sunt ut dicant quo motive hos actus perfecerint; et, si nihil aliud accusent, benigne inducantur ad iterum confitendum aliquod vitæ præteritiæ peccatum.

264.† B) Materia confessionis dicitur *dubia*, si non constat utrum actus sit peccatum vel non, utrum, v. g., sit deliberatus an non, utrum sit peccatum veniale an mera imperfectio.

† De Conceptu *imperfectionis* cfr. *L'Ami du Clergé*, 1901, p. 337-3 |2; *Revue du Clergé Français*, déc. 1900, p. 71-84.

Jamvero qui non accusat nisi materiam dubiam, non potest absolvi modo *absoluto*, quia sacramentum nullitatis periculo exponeretur; imo non debet regulariter *conditionate* absolvi absque ratione sufficiente, ut infra exponemus ubi de conditionatâ absolutione.

Igitur *in praxi*, quando pœnitens vel nullum peccatum accusat, vel solum peccatum dubie commissum, (a) confessarius eum interroget de peccatis quæ communius committuntur, v. g. contra caritatem, vel patientiam, aut veracitatem, aut officia ejus statui propria; (b) si nihil certi obtineat, suadeat pœnitenti ut declaret aliquod certum peccatum vitæ anteaélæ, sive mortale, sive veniale; quod facilius erit, si confessor ipse has aut similes quæstiones proponat: “nonne in præteritâ vitâ peccavisti contra obedientiam parentibus debitam, vel caritatem erga proximum? nonne motibus iræ consensisti, etc.?” — Si pœnitens nullum certum peccatum tunc accuset, de necessariis ad salutem interrogetur; nam adest haud improbabilis suspicio eum forsitan ignorare ea quæ necessaria sunt necessitate medii: quo casu, non potest absolvi nisi prius instruat. ut infra dicetur’.

265. (C) Exinde intelligi datur quo sensu sufficiat accusatio *generica*, quando agitur de materiâ libera.

Triplex esse potest hujusmodi accusatio: (a) accusatio omnino vaga et indeterminata, verbis signisve expressa, v. g. peccavi, accuso me de omnibus peccatis vitæ præteritæ, quin determinetur utrum hæc peccata fuerint gravia vel non; quod pariter signis fieri potest, v. g. tensione pe&oris, vel suspiriis aut lacrymis; (b) accusatio *peccati gravis in genere*, v. g. peccavi graviter, quin tamen peccati genus vel species determinetur; (c) accusatio *generica simpliciter*, indicando virtutem vel legem contra quam offensus est, quin determinetur species infima, v. g. peccavi contra caritatem, contra justitiam, vel contra quartum præceptum.

(a) Si agitur de accusatione omnino *indeterminata*, triplex datur opinio:

1) Quidam, cum *Ballerini*, putant hanc accusationem sufficere tum ad validitatem, tum ad liceitatem. Nam quod in necessitate sufficit ad validitatem sacramenti, id, etiam extra necessitatem, sufficere debet, quum essentia sacramenti eadem maneat in utroque

‘Cfr. *Reuter*, Neo-Confessarius, n. 117.

’ *Gury-Ballerini*, n. 421, n. b.

casu. Insuper id sufficit ad liceitatem; nam, ut ait *Buccerotii'*, stante certâ sacramenti validitate, illiceitas aliunde oriri non potest, quam ex positivo divino præcepto; atqui hoc præceptum non habetur in casu materiæ liberæ; ergo licita est in hoc casu accusatio indeterminata. — 2) Alii e contra tenent indeterminatam accusationem non solum non licere, sed etiam validitatem sacramenti dubiam reddere; ita *Laymann*, *Suarez*, *Lehmkuhl* ; nam, ex usu et praxi Ecclesiæ, *specifica* peccatorum, etiam venialium, confessio per longum tempus viguit, extra necessitatis casum; jamvero hæc consuetudo legis divinæ interpret esse videtur; itaque, quamvis venialium accusatio non sit necessaria, si quis vult ab eis absolvi, tenetur in specie eadem explicare. — Aliunde sacramentum Pœnitentiæ per modum iudicii confertur; atqui natura iudicii postulat ut materia sit determinata, in quantum fieri potest; in casu quidem necessitatis, sufficere possunt essentielles formalitates, sed in casu ordinario requiruntur etiam minus essentielles : unde ex eo quod in articulo mortis indeterminata accusatio sufficiat, minime sequitur eandem extra casum necessitatis sufficere, etiam ad validitatem.

3) Tertia tandem opinio, quam propugnat *Noldin* (n. 228-229), contendit indeterminatam hujusmodi accusationem sufficere quidem ad validitatem, propter argumenta primæ opinionis, non autem ad liceitatem. ut constat ex argumentis secundæ sententiæ.

Unde *in praxi* omnino suadendum est ut, etiam in materia libera, specificè unum saltem peccatum declaretur; sic enim melius validitati sacramenti providetur, necnon pœnitentium spirituali bono, quippe qui contritionem facilius concipiunt, ac magis prælica consilia accipere valent, si peccata magis determinate accusent. — Attamen, si pœnitentes ita rudes aut memoria carentes sint, ut nihil ab eis extorqueri possit nisi generica confessio, aliquando possunt sub conditione absolvi, ne secus diu absque beneficio sacramenti maneant.

266. (b) Accusatio secundi generis, scilicet *peccavi graviter*, vel *accuso me de peccatis meis mortalibus*, multo probabilius valida est, imo et licita, quando fit ad cautelam, post declarata peccata nondum remissa; nam peccatum mortale, etiam modo generali declaratum, non est materia indeterminata, sed sufficienter concreta, ut de eâ iudicium ferri possit, aliunde, quum agatur de materiâ liberâ, nullâ lege

* *Laymann*, lib. V, tr. 6, c. 5, n. 14; *Suarez*, disp. XXXIII, sect. I, n. 10; *Lehm.*, n. 255.

' *Bucceroni*, n. 675.

præcipitur peccata magis specificè declarare. Ita *Lehmkuhl* (n. 264) cum multis aliis.

267.(c) Juxta omnes, tertii generis accusatio, videlicet "*contra talon virtutem peccavi*", quin infima species ac numerus declarentur, omnino sufficit in materiâ liberâ, quum certo iudicium de tali materiâ proferri possit. Imo hæc praxis omnibus suadenda est qui solum venialia accusant, præsertim si dubie commissa fuerint, ut sic validitati ac efficacitati absolutionis tutius provideatur. Caveatur tamen ne hæc declaratio merâ consuetudine fiat, sed cum debitâ attentione ac dolore sincere concepto.

II. De ambitu seu extensione integritatis.

Quæstio expendi potest quoad i° *speciem* peccatorum, 2° eorum *numerus*, 30 *circumstantias*, 40 *peccata dubia*; ξ° per modum conclusionis, dicemus de *mendacio* in confessione commisso.

i° De integritate quoad speciem peccatorum.

268. *Principium*: Ad integritatem confessionis requiritur ut mortalia accusentur secundum speciem infamam, in quantum moraliter fieri potest. Certum est.

(A) *Probatur* : (a) *Tridentinum* enim declarat¹ "sacerdotes iudicium hoc, incognitâ causa, exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in poenis injungendis servare potuisse, *si in genere dumtaxat, et non potius in specie*, ac sigillatim sua, ipsi (pænitentes) peccata déclarassent", Jamvero vox *in specie* de ultimâ, seu de infinita specie proprie intelligitur.

(b) Ratio est quia peccata *specie* diversa malitiam omnino distinctam præ se ferunt, ut exponitur in *Tr. de Peccatis*; ita v. g. malitia iudicii temerarii diversa est a malitia detractionis vel cofttumeliæ; atqui confessarius non potest recte de statu pænitentis iudicare, nisi cognoscat specialem malitiam peccatorum quæ declarantur; ergo.

Proinde non sufficit dicere: contra caritatem peccavi; sed exponendum est utrum quis peccaverit per iudicium temerarium, vel odium, vel discordiam, aut scandalum, etc.

* Sess. XIV, cap. .

269. (B) *Declaratur.* Dixi tamen “ *in quantum moraliter fieri potest*”; nam (a) multi dantur pœnitentes, qui, propter ignorantiam, non distinguunt minutiores species quorundam peccatorum; hi nequeunt specialem malitiam accusare quam ignorant, et cujus valde probabiliter rei non sunt, quum eam non apprehenderint. Unde non tenetur confessarius eos minutim de his interrogare, ne confessionem exosam reddat, contra intentionem Christi.

Quod præsertim occurrit quoad peccata *cordis* et *oris*; ita v. g. multi non distinguunt inter deleétationem morosam, complacentiam peccati commissi et desiderium peccati committendi, eaque omnia sufficienter accusare putant, si dicant : *cogitationes turges in mente habui eisque consensum greebui*; pariter, quoad colloquia prava, nullum discrimen instituunt inter narrationem obscœnam, jaéiantiam de peccatis commissis et provocationem ad malum, eaque omnia comprehendunt hac generali accusatione : *sermones turges habui*. Jam vero, si constet eos non apprehendisse diversas malitias horum peccatorum, et timeatur ne minutæ interrogationes eos perturbent vel tædio afficiant, ab his interrogationibus confessarius pro tempore abstinere potest^{*}; postea vero, occasione data, melius eos instruere conabitur.

(b) Quandoque etiam pœnitens ab infimâ specie accusanda excusatur ob defeôlum memoriæ. Qui vero non recordatur speciem *infimam*, tenetur *genericam* declarare; v. g. qui scit se contra caritatem peccasse, quamvis non recordetur quomodo, tenetur dicere : *contra caritatem graviter peccavi*. Iterum qui conscius est se peccasse mortaliter, quamvis non recordetur quale peccatum commiserit, dicere debet ; *graviter peccavi*.

270. *Corollaria* : (a) *Ad integritatem confessionis non sufficit aPlum internum exprimere, sed aclus externus peccati declarandus est*; v. g. qui proximum injuste occidit, non satisfacit præcepto integritatis dicendo : *desiderium habui innocentem occidendi*. Nam, quamvis aßtus internus quoad malitiam sit ejusdem speciei ac actus internus, tamen, ex communi sapientium ac fidelium æstimatione *moraliter* ab

^{*} Ita *Berardi*, Praxis, n. 4505; *Génicot*, 284; *Merino*, not. 1 ad n. 453. Quibus jam præerat *Lugo*, qui in Præfat. ad Tr. de Pœnit., scribit : “ Ad praxim hujus sacramenti considerandum non solum est, quid utcumque verum quasi in abstraélo sit, sed quid etiam moraliter et humano modo fieri possit ac deceat; ita ut remedium hoc, suavitate ac dulcedine plenum, non fiat suâ difficultate impossibile, vel horrorem nimium ingerat human® fragilitati ”

co differt; et merito, nam diéla vel faéla sane differunt a cogitationibus et desideriis, majoremque malitiam supponunt; præterea frequenter internam augment malitiam, ut dictum est *de Aftibus Humanis*, n. 162. Aliunde, absque declaratione aélûs externi, confessarius vix munere suo fungi potest circa occasiones vitandas, restitutionem imponendam et remedia præbenda : hæc enim omnia ab aclu externo pendent.

Quod verum est non solum de peccatis commissionis, sed etiam de peccatis omissionis; v. g. qui sacrum omisit die festo, non satisfaceret dicendo : *desiderium habui sacrum omittendi*.

271. (b) *Controvertitur* autem num exprimi debeat *effcclus* mortaliter malus ex peccato secutus, v. g. blasphemia in ebrietate prolata, mors secuta c veneno propinato. — Juxta omnes, *per accidens* datur obligatio talem effectum confitendi, si ex effeélu secuto incurratur censura, aut reservatio aut obligatio restituendi; ita si quis abortum procuraverit, *effectu secuto*, hoc declarare debet, propter censuram huic effeétui annexam.

Seclusis his casibus, triplex est opinio; alii probabilius cum 5. *Alphonso* (n. 149) *affirmant*, dummodo effeétus malus fuerit, saltem in confuso, prævisus', nec voluntas prava retraélata fuerit, antequam effeétus produceretur; nam talis effeétus, utpote prævisus, est voluntarius in causa, ac proinde peccatum. Ita qui se inebriat praevidendo se missam omissurum, tum ebrietatem tum sacri omissionem confiteri tenetur. Excipitur tamen casus quo mala voluntas ante effeétum retraélata fuerit, v. g. si ebrius, antequam rationis usum amiserit, jam peccatum suum retraélavit, quamvis postea, propter liquorem absorptum, rationis usum amittat et sacrum omitat : tunc enim effeétus est solum materialiter malus; sufficit igitur declarare : ebrius fui et sacrum omittere volui.

Alii, cum *Lugone*-, probabiliter *negant*, quia tota malitia aéius est in causa, non autem in effeélu qui ex eâ sequitur; siquidem non potest aélu peccare qui aélu moraliter non agit: atqui is qui causam peccaminosam posuit, moraliter non agit tempore quo effeéhis

' Notandum est tamen id quod *in confuso* tantum praevidetur non ess»; tam peccaminosum quam id quod clare et distinéle. Cfr. *l'tcur Alorads/e*, ap. *Anu du Cierge*, t XX (i S_q S), p. 1025-1030 et 1121-1129.

' *Lupo*, disp. XVI, sect. 9. cum auéloribus quos allegat n. 440

producitur, cunt aétu dormiat vel distraélus sit; ergo ille effectus non est proprie peccatum; ergo sufficit causam accusare, quin cfieétus declaretur.

272. Quidam, cum *D'Annibale'*, sic distinguunt : si effedtus hujusmodi novum peccatum inducat, et talis sit ut ex causa positâ sequi possit vel non, declarandus est; v. g. si quis, propter ebrieta-tem, omisit sacrum die festo, vel blasphemavit, vel occidit, debet significare se, vino indulgendo, hæc pericula prævidisse, et revera ebrium omisisse sacrum, blasphémasse, occidisse. Secus, effectus malus non est necessario declarandus; v. g. ei qui domum alterius incendit, vel venenum homini propinavit, sat erit dicere: domui alienæ ignem admovi, vel alicui venenum dedi.

In hac opinionum varietate, pænitentes non cogendi, sed tantum hortandi sunt ad effeétum malum declarandum. In praxi vix adest ulla difficultas, cum plerique fideles, harum distinctionum ignari, generatim declarent illos effec-tus malos quorum conscii sunt.

2° *De integritate quoad numerum peccatorum.*

273.(A) *Principium* : Ad integritatem confessionis, pænitens tenetur etiam numerum peccatorum mortali-um distincte manifestare, in quantum moraliter co-gnosci valet. Certum est.

Id constat ex *Tridentino* definiente *omnia et singula* mor-talia, quorum memoria cum debitâ et diligenti præmedita-tione habeatur, esse accusanda; et declarante eos qui secus faciunt, et *scienter aliqua retinent*, nullius peccati veniam consequi 2

274.(B) *Corollaria*: a Quando pænitens certo novit numerum peccatorum, illum sincere confiteri debet, non majorem nec minorem; secus esset sacrilegum mendacium. Hinc dici non debet : sexies *circiter* blasphemavi, quando certus cognoscitur numerus; vox enim *circiter* rem dubiam facit, et ita confcssarius decipitur.

(b) Quando, post diligens examen, numerum certum non novit, dubet accusare numerum probabiliorem, id est, qui magis ad veri-tatem accedat, addendo particulam *circiter*, vel *plus minusve*. Hæc autem clausula, juxta 0'. *Alphonsum* (n. 466), non habet sensum absolutum, sed respeéb-um ad numerum cui additur; videlicet

' *D'Annibale*, n. 303 et not. 23; *Morino*, n. 453.
' *Trident.*, sess. XIV, can. 7 et cap. c.

DE PÆNITENTIS OFFICIIS.

area ler intelligatur : 2-4; *circiter decies* : 8-12; *circa triginta*: 27 33; *circa centum* : 95-105; *circa mille*: 950 1050. Jamvero si pænitenſ postea cognoscat se errâsse, numerum *minuendo*, non tenetur errorem corrigere in alia confessione, nisi numerus notabiliter superet numerum approximativum, ita ut includi non possit in particula *circiter*; ita, si dixit *circiter decem*, et postea noverit se *duodecies* peccâsse, ad nihil tenetur; secus, si de faéto *quindecies* peccaverit. — Qui vero *bona fide* notabiliter numerum exaggeravit, non tenetur confessionem repetere, quia plus continet minus.

(c) Si pænitenſ non possit etiam approximativum numerum recollere, ^^*consuetudinem* peccandi diu fovit, sufficit ut consuetudinis Jurationem indicet, addendo, si fieri potest, quoties circiter in die, vel hebdomade, vel mense peccaverit : facilius enim id recolitur quam integra peccatorum summa. — Imo quando consuetudo talis est ut singuli aétus sint indeliberati, quamvis consuetudo ipsa sit graviter culpabilis, utpote non retraélata, prout sæpe occurrit in blasphemantibus, necesse non est numerum blasphemiarum explicare, sed sufficit dicere : habeo inveteratam consuetudinem blasphemandi inadvertenter quoties se præbet occasio '. Item, juxta *Lugonem*\ quando homines rustici vel plebei confitentur colloquia de rebus turpibus cum sociis, quæ quidem passim totâ die, dum simul laborant, aliqui miscere solent tam circa viros quam circa mulieres, tam circa conjugatas, quam circa solutas, sufficit explicare consuetudinem et species principales, quin numerus declaretur, cum id sit moraliter impossibile.

275. d) Quando agitur de peccatis *internis*, sive cogitationibus sive desideriis, quæ quotidie valde frequentia fuerunt, sufficit nane frequentiam modo generali exprimere, dicendo v. g. per unum mensem frequenter in die gravia mala inimico imprecatus sum; vel, per duos menses sæpe in die pravis desideriis consensum præbui. Tunc enim confessarius, audito temporis spatio, moraliter loquendo conjicere potest qualis fuerit peccatorum numerus. — *Speculative* loquendo pænitenſ dicere deberet quoties circiter hujusmodi desideria interrupta fuerint; sed in praxi rudes id facere nequeunt, cum ad hoc non advertant.

276.(e) Qui *bond fide* peccata sua modo indeterminato et confuso, quoad numerum, accusaverunt, quia tunc melius ea explicare non poterant, probabiliter non tenentur ad iterandam confessionem, si postea, doctiores facti, hunc

† Ita *sparer*, Theol. Sacram, de Pænit., n. 455; *Gdnicot*, n
'*Lugo*, disp. XVI, n. 575.

numerus distinctius apprehendunt; nam peccata quæ declaraverunt, juxta cognitionem quam tunc temporis habebant, *directe* remissa sunt, utpote sufficienter contenta in hac confusâ accusatione; atqui non datur obligatio iterum confitendi peccatum jam per absolutionem *directe* remissum x.

30 *De integritate quoad circumstantias peccatorum*

277. Inter circumstantias, quaedam *mutant peccati speciem*, quia videlicet novam malitiam constituunt specificè distinctam a malitia ipsius peccati : v. g. circumstantia *rei sacræ*, in furto, addit peccato injustitiæ malitiam specialem sacrilegii; aliæ autem solummodo malitiam *aggravant intra eandem speciem*, sive ratione intensitatis, sive ratione durationis, aut modi etc.: ita peccatum homicidii certo aggravatur circumstantiis quibus mors infligitur, v. g. prius amputando manus pedesque, aut oculos effodiendo.

A *De circumstantiis speciem mutantibus.*

278. *Principium* : Ad integritatem confessionis necesse est accusare circumstantias speciem peccati mutant, si nova malitia sic inducta gravis sit et ut talis apprehendatur. Certum est.

Definit enim *Tridentinum* necessarium esse confiteri “circumstantias quæ peccati speciem mutant”. Ratio est quia illæ circumstantiæ, eo ipso quod speciem mutant, novum et distinctum peccatum constituunt, quum distinctam legem violent vel distinctæ virtuti adversentur.

Si vero malitia nova, peccato superaddita, gravis non sit, vel, etiamsi objective gravis, ut talis a subjeôto non apprehendatur, peccatum grave non constituit, nec proinde necessario declarari debet

279. *Corollaria.* Præcipuæ circumstantiæ, quæ speciem mutare valent, breviter tantum hic exponuntur³, cum in variis Tractatibus fusius declarentur :

^x Ita *Lugo*, disp. XVI, n. 577-588; *Génicot*, n. 285.

³ Sess. XIV, can. 7.

³ Ad fusiozem hujus rei expositionem cfr. *Lugo*, disp. XVI, n. 144-390; *Suarez*, disp. XXII, sed. 4; *Salmantic.*, cap. 8, n. 51-114

(a) Circumstantia *persona, peccantis* speciem mutat, quando peccatum externum contra castitatem committitur a persona Deo consecrata voto castitatis vel ordine sacro : tunc enim est sacrilegium personale; — vel quando persona peccans est conjugata : est enim adulterium; — aut quando quis scandalizat personam cujus spirituales curam habet vi *muneris sui*, v. g. si parochus peccat cum parochianis, parentes cum filiis, magister cum discipulis : hi enim ex *justitia* vel *pietate* tenentur subditorum spirituale bonum promovere, ideoque contra alterutram virtutem peccant.

(b) Pariter circumstantia *persona cum quâ vel contra quam peccatur* speciem mutat in materiâ castitatis, si quis peccat cum conjugata (adulterium), vel cum cognati aut affini (incestus); — in materiâ caritatis vel justitiæ, si quis odio habuerit, vel percusserit aut calumniatus fuerit parentes, vel filios, aut avos, nepotes affinesve in primo gradu : tunc enim offenditur pietas.

(c) Circumstantia *loci* speciem mutat, quando sacrilegium ex hoc inducitur, v. g. quando aëtus externus contra castitatem in ecclesia committitur, aut ibidem res sacræ surripiuntur.

(d) Circumstantia *finis* mutat speciem, quando in se est graviter peccaminosa, v. g. si quis turpia proferat cum intentione innocentem personam seducendi.

(B) *De circumstantiis quæ speciem non mutant.*

280. Quid certum? Ut certa ab incertis secernamus, hæc statuimus : juxta omnes, non sunt necessario accusandæ circumstantiæ quæ *notabiliter non aggravant* peccati malitiam. Aliunde accusari debent circumstantiæ sive scandali, sive erroneæ conscientiæ, sive quantitatis, etc. quæ aliquod peccatum *ex veniali faciunt mortale*; v. g. leviter turpia loqui coram innocentibus pueris, qui exinde occasionem sument graviter peccandi, — asses decem furari cum quis putat hoc esse grave peccatum, — quantitas furti, quatenus necessaria est ad dignoscendum utrum peccatum sit grave vel leve. Item manifestari debent circumstantiæ quæ censuram aut reservationem importent.

281. Quid disputetur? Sepositis autem his casibus, controvertitur utrum *circumstantiæ notabiliter aggravantes peccati malitiam, intra camciem speciem, sint necessario accusanda.*

(a) *Suarez, Billuart, Collet, Lacroix* alique¹ affirmant. 1) Quamvis

¹ *Suarez*, disp. XXXII, sect. 3, n. 5; *Billuart*, diss. VII, a. 2, § 3; *Collet*, n. 321, ap. *Migne*, p. 484; *Lacroix*, n. 977, alique ab his auctoribus allegati.

enim id expresse non doceat *Tridentinum*, id tamen insinuat; siquidem declarat ideo circumstantias peccati esse accusandas quia secus fieri nequit ut confessarii “degravitate criminum reéte censere possint, et pœnam, quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere”; atqui eadem ratio militat pro circumstantiis notabiliter aggravantibus; nam quædam ex eis malitiam peccati plus augere videntur quam nonnullæ circumstantiæ quæ mutant speciem; ita qui deliberate ac crudeliter mutilat innocentem, ejus manus et brachia amputando oculosque effodiendo, et postea eum occidit, gravius peccat quam qui subito ira motus uno iôhi alium occidit in ecclesia. Aliunde multo major pœnitentia imponenda est ei qui furatus est mille aureos quam ei qui viginti tantum.

2) Id expresse docet *Caiechistnus Romanus*, optimus Concilii interpres: “Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, et *pravitatem valde augent* vel minuunt”.

3) Consonat ipsa ratio; nam. si pœnitens has tacet circumstantias, implicite negat peccatum suum tantam habere gravitatem: cum enim duplex sit modus illud peccatum committendi, unus ordinarius, alter extraordinarius et cum peculiari deformitate, quando pœnitens simplici modo peccatum confitetur, confessor nec potest nec debet intelligere eum ahter peccasse quam ordinario modo, & ita decipitur quoad peccati gravitatem.

(b) Pauci alii cum *Sparer* (n. 410), putant necessario confitendam esse circumstantiam *quid*, v. g. quantitatem furti, quia substantialem integritatem peccati attingit, non autem alias.

282. (c) *Communior* tamen opinio¹ negat² cum X. Thomà, S. Alphonso et plerisque modernis. Nam 1) dum *Tridentinum* explicat necessitatem confitendi mortalia, eorumque circumstantias, semper hanc addit limitationem “*circumstantias, qua speciem peccati mutant*”: atqui talis limitatio videtur excludere alias circumstantias; si quis enim, necessitatem confitendi peccata exponens, semper adderet hanc limitationem “peccata quæ sint mortalia”, certe excludere videretur omnia venialia; ita pariter Concilium obligationem confitendi circumstantias limitando ad eas quæ speciem mutant, alias excludere merito videtur.

Nec dicatur Concilium *implicite* obligationem docuisse alias circumstantias confitendi, propter argumentum superius (n. 281) allatum: nam confessarius iudicium prudens efformare potest statim ac speciem peccati novit, cum circumstantiæ, etiam notabiliter aggra-

¹ Sess. XIV, cap. 5. — 2) c Sacram. Pœnitent., n. 39.

³ Ita fere *Suarez*, n. 10.

⁴ N. Thom., in 4 dist. 16, q. 3, a. 2. quæstiunc. 5; *Opttsc.* 7 (alias 10) ad Lectorem Bisunt., q. 6; *Lugo*, disp. XVI, n. 107; X. *Alphons.*, n. 468; *Gury-Ball.*, n. 484 cum notis; *Kenrick*, 44 etc.

vantes, substantialiter malitiam peccati non augeant; quidditas enim peccati sumitur ex ejus specifica determinatione; ergo declarando speciem, sufficienter declaratur essentia peccati. Quoad pænitentiam imponendam, non requiritur omnimoda, sed solum quædam æqualitas vel proportio inter peccatum et satisfactionem; porro hæc proportio sane determinari potest cognitâ specie peccati, quin manifestentur circumstantiæ etiam notabiliter aggravantes.

2) *Catechismus Romanus*, in speélo contextu, nostræ opinioni non adversatur, quia ex exemplis ibidem allatis constat hic agi de illis circumstantiis quæ peccatum ex veniali mortale faciunt, vel speciem mutant; ait siquidem, post verba ab adversariis citata : “quædam enim circumstantiæ adeo graves sunt ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet”; postea asserit necessitatem declarandi circumstantiam personæ sacræ in homicidio, vel conjugatæ in fornicatione; aliaque exempla adducit, ad illas circumstantias pertinentia quæ speciem mutant. Ibidem præscribit confitendas esse circumstantias *-valde minuentes* : porro omnes fatentur id verum esse solum de eis quæ mutant speciem, vel peccatum e mortali faciunt veniale. Ergo *Catechismus* rite intelledus potius nostræ sententiæ favet

3) Aliunde Christus noluit confessionem esse *carnificinam conscientiarum*, teste *Tridentino*; atqui si necesse esset omnes circumstantias notabiliter aggravantes declarare, tum confessarii tum pænitentes in angustiis versarentur, cum saepe difficile sit determinare quænam circumstantiæ sint *notabiliter* aggravantes, ac proinde necessario accusandæ.

283. *Adfiraxim* quod spélat, fideles solent *notabiliores* circumstantias declarare; et hoc quidem generatim fidelibus *suadendum* est, non ut præceptum sed ut consilium, tum ad majorem conscientiae pacem, tum ad uberiolem fructum ex absolutione percipiendum. Excipitur tamen materia *castitatis*, de quâ nihil est ulterius inquirendum præter id quod necessarium est ad speciem peccati cognoscendam, ne forte scandalizentur pænitentes¹ et ipsi confessarii tentationibus exponantur.— I line, si pænitentes bonâ fide circumstantias hujusmodi in præviis confessionibus reticuerint, ad iterandas confessiones non sunt cogendi, cum obligatio eas accusandi sit saltem valde dubia.

¹ Non solum scandalizari possunt pænitentes in hoc casu, sed etiam sacrilegas confessiones facere; quidam enim has aggravantes circumstantias in materia turpi referre maxime horrescunt easque reticent, etiamsi falso existiment has ad integritatem confessionis pertinere et exponendas esse. Cfr. *Gaume*, Manuel des Confesseurs, n. 00.

284. Attamen, Juxta omnes, *per accidens* adest obligatio eas declarandi, quando confessarius legitime de illis interrogat. Jamvero jus habet de eis interrogandi, quando id necessarium est ad réélum judicium de statu pænitentis ferendum, v. g. ad cognoscendum utrum pænitens sit consuetudinarius vel non, utrum in occasione proximâ versetur, vel sit recidivus. Constat ex damnatione prop. 58 ab *Innocentio XI* (2 martii 1679) : “Non tenemur confcario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem ’ r; eadem enim est ratio de occasione proximâ et frequenti relapsu ac de consuetudine.

40 *De integritate confessionis quoad peccata dubia.*

285. Ad *perfectam* sinceritatem confessionis sane optandum est ut peccata accusentur prout nota sunt, certa ut certa, dubia ut dubia. Juxta omnes, id suadendum est omnibus, scrupulosis exceptis, ad conscientiae tranquillitatem et uberiores fruélus ex sacramento percipiendos. — Sed quaerunt insuper theologi utrum adsit *stricta obligatio peccata dubia declarandi*.

286. *Principium* : Quando peccatum est vere dubium, vel dubie mortale’, post diligens examen, non est stricta obligatio illud confitendi. Ita communiter.

Etenim lex materialis integritatis in confessione ad licitam, non autem ad validam administrationem sacramenti speétat, proindeque hic applicari possunt principia probabilismi in *Tr. de Conscientia* exposita. Juxta *probabilitistas*, *lex dubia non obligat*; atqui in hoc casu lex confitendi dubia est, cum dubitetur vel de ipsâ existentia peccati, vel de ejus gravitate. Quod confirmari potest ex *Tridentino* ubi declarat accusanda esse mortalia quorum, post diligens examen, *conscientia* habetur; porro conscientia supponit scientiam,

>1

r¹

r

Fl»

r»

111

i 113

¹ Ap. *Densing.*, n. 1075. — Hanc propositionem expositam vide ap. *Viva*, *Damnatæ Theses*, in prop. 60, n. 16-18.

³ Peccatum est *vere dubium*, quando serio dubitatur utrum fuerit commissum, v. g. utrum quis consensum præbuerit pravæ cogitationi; *dubie mortale*, quando fuit certo commissum, sed de ejus gravitate serie dubitatur, v. g. ob levitatem materiæ, vel ob imperfectionem advertentiae aut consensus.

seu cognitionem moraliter certam : ideoque conscientia non habetur peccatorum dubie commissorum; si vero peccata fuerint certe commissa et sint dubie mortalia, non habetur conscientia eorum gravitatis. Juxta *aquiprobabilistas*, in conflictu duarum opinionum *æque* aut fere *æque* probabili-
 lium, *melior est conditio possidentis*; porro in hoc casu liber-
 tas possidet, non autem lex, cum hæc non possit ligare,
 nisi constet peccatum fuisse commissum et simul esse
 grave.

Attamen *æquiprobabilistæ* et *probabiliorista* contendunt accu-
 sanda esse hujusmodi peccata, si probabilius sit ea fuisse commissa
 ac simul gravia esse.

287. **Practica conclusio.** *In praxi generatim suadenda*
est peccatorum dubiorum accusatio. Si vero dubium ver-
 satur circa gravitatem peccati certo commissi, distinguen-
 dum est : (a) si dubitatur utrum *materia* sit gravis, *rudes*
et ignari monendi sunt ut dubia peccata confiteantur,
 nisi sint scrupulosi, quia vix possunt mortalia a veniali-
 bus discernere; *dolii* autem possunt quidem sibi elïormare
 conscientiam, sed ad dubia declaranda suaviter hortandi
 sunt.

(b) Si dubitatur utrum fuerit *plena advertentia plenusve*
consensus, *timorati* possunt ab accusandis dubiis abstinere,
 quia præsumitur cos non graviter consensisse; *scrupulosi* ab
 hac accusatione omnino abstinere debent; *laxi* aut in mor-
 talia frequenter labentes ad dubia confitenda inducendi sunt,
 quia, ex communiter contingentibus, hi plenum consensum
 præbuisse censentur¹.

288. **Quæstiones disputatæ.** A Si peccatum fuit certo
 commissum ac mortale, dubitatur autem utrum fuerit accu-
 satum : (a) juxta omnes, declarari debet, si dubium sit *mere*
negativum, i. e. si nulla sit ratio positiva saltem probabilis
 quod tale peccatum jam accusatum fuerit; mtn dubium
 mere negativum non destruit obligationem moraliter certam
 tale peccatum clavibus submitendi.

(b) Si vero dubium sit *vere positivum* ac serio probabile (quod ve-
 rificatur quando quis diligenter examen ac confessionem instituere

¹ Cfr. 5*. *Alphonse* n. 476; *Lacroix* n. 612.

solet), *controvertitur*. Juxta *probabilislas*, lex confitendi in hoc casu dubia est nec proinde obligat; juxta *cequiprobabilislas*, manet obligatio tale peccatum confitendi; nam in dubio melior est conditio possidentis : porro obligatio confitendi in hoc casu possidet, cum peccatum grave certo fuerit commissum. Attamen *S.Alphon-*
sus hanc opinionem moderatur, addendo (n. 477) eum, qui diligens fuit in peccatis suis confitendis, non teneri ad confitendum, si dubitat num aliquod mortale omiserit, postquam *multum* elapsum est tempus a tempore quo illud patravit, cum possit in hoc casu certo moraliter credere jam de illo confessum fuisse.

In praxi putamus pœnitentem non cogendum, sed solum suaviter inducendum esse ad confitenda peccata certo commissam et probabiliter accusata.

289. (B) *Si peccatum ut dubium accusatum fuerit et postea ut certum cognoscatur*, controvertitur utrum adsit obligatio illud iterum accusandi ut certum.

(a) Multi theologi *probabilius affirmant* cum *5. Alphonse* (n. 478); quia accusatio dubia substantialiter differt ab accusatione certâ; quando igitur error agnoscitur, reparari debet.

(b) Nonnulli tamen *probabiliter negant*, cum *Lugone* et *Lehmkuhl*¹, siquidem hoc peccatum jam fuit *directe* remissum; nam confessarius, illud audiendo, implicite dixit : si vere peccatum commisisti, ego te absolvo; atqui peccatum de faéto fuerat vere commissum; ergo *directe* remissum fuit; jamvero peccatum *directe* remissum non debet necessario clavibus iterum subjici. — Quod analogia confirmatur; qui dixit se *circiter decies* peccasse, non tenetur accusationem repetere, si postea certior fiat se undecies peccâsse, quamvis undecimum peccatum ut dubium declaratum fuerit in formulâ *circiter*; ergo a pari qui peccatum ut dubium accusavit, non tenetur idem ut certum postea manifestare.

Hæc ratio solida omnino videtur, ideoque turbandi non sunt fideles qui peccatum hujusmodi iterum accusare ne-

esse mortale, quamvis postea noverit illud esse mortale ex genere suo, v. g. qui bonâ fide pollutionem ut leve peccatum taélus accusaverat : nam peccatum declaravit, uti in suâ conscientia erat tunc, et nunc est, et nihil novi occurrit, nisi quod cognoscat nunc materiam hujus peccati esse gravem.

¹ *Lu;a*, üisp. XVI, n. 78-83; *Lehm.*, n. 318; *Bail. A*, n. 381; *Genicot*, η. içi.

5° *De mendacio et aliis defectibus integritati contrariis.*

Quibus expositis de ambitu integritatis in confessione, pauca remanent dicenda de mendacio aliisque defectibus huic integritati contrariis.

290. *Principium* : Mendacium, in materia ad confessionem pertinente, est grave sacrilegium, quoties versatur circa materiam necessariam ad integritatem confessionis, aut circa dispositiones ad absolutionem necessarias. Certum est.

Etenim tale mendacium est *injuriosum sacramento*, quum ejus efficaciam destruat : si enim negatur *mortale* quod declarari debet, aut affirmatur contritionem adesse, quæ revera non habetur, nullum peccatum remittitur, et ita fit injuria tum sacramento, tum sanguini Christi a quo sacramenta suam virtutem derivant; — *perniciosum ipsi pœnitenti*, qui privatur gratia sacramenti.

Dicitur : mendacium *in materia ad confessionem pertinente*; nam mendacium in aliis materiis, v. g. falsam historiam narrando, quamvis dicatur in sacro tribunali et inter confitendum, non accipit gravitatem mortalem ex illa circumstantia temporis et loci. Additur : quoties versatur circa *materiam vel dispositiones necessarias*, nam negare aliquod peccatum veniale, vel mortale quod nullo modo pertinet ad confessionem præsentem, non videtur esse peccatum grave, quum ex se non impediatur effectus sacramenti.

291. *Corollaria* : (A) Oui peccatum mortale *recens* ut *antiquum* accusat, non positive mentiendo, sed rem indubio relinquendo, v. g., confessionem generalem instituendo, in quâ *ex industria* non distinguit mortalia post ultimam confessionem patrata, ab eis quæ antea commissa fuerant, — *per se* substantiali integritati confessionis satisfacit, quia circumstantia temporis in hoc casu non mutat peccati speciem ; aliunde, si confessarius non sufficienter cognoscit, ex liâc confusa accusatione, statum pœnitentis, potest eum interrogare et tunc pœnitens tenetur sincere respondere.

Dixi *per se*; quia *per accidens* talis agendi ratio substantialiter confessionem vitaret, si species peccati non intelligeretur, si, v. g., confessarius non posset discernere utrum peccatum turpe commissum fuerit ante vel post matrimonium, ante vel post votum castitatis

Cæterum talis agendi ratio reprobanda est, cum per-
feXæ sinceritati adversetur ac viam parare possit sacrilegio.

292. (B) E contra graviter peccat, juxta communem
sententiam, qui peccatum mortale *nondum accusatum* con-
fitetur ut antiquum jam *antea dcciaratum*, sive *explicite*
dicendo : “accuso me dc tali peccato quod antea jam decla-
ravi”; sive *æquivalenter*, hâc utendo formula : “ dein me
accuso dc peccatis vitæ præcritæ, præsertim de hoc...”
Nam hic loquendi modus non est mentalis æquivocatio, sed
verum *mendacium*, quo vere decipitur confessarius, in re
gravi ad confessionem spcXantc; hic enim exinde conclu-
dit tale peccatum grave non esse materiam necessariam.

Contradicunt quidam post *Balkrini'*, quia hoc mendacium ut
Uve existimant, cum confessarius non decipiatur circa scitu neces-
saria; concedunt tamen graviter peccare eum qui, unico mortali
oneratus, illud accusaret ut antea remissum, quia tunc confessarium
deciperet circa statum suae conscientiae Quæ ratio contra eorum
sententiam militare videtur; nam etiam, quando adsunt alia mor-
talia, decipitur confessarius circa rem scitu necessariam, videlicet
existentiam unius peccati mortalis in conscientia pænitentis.— Unde
a communi sententia non est recedendum.

293. (C) *Qui venialia confessario ordinario accusat, mor-
talia vero alteri*, (a) sane mortaliter peccat, si absolutionem
a venialibus obtineat antequam a mortalibus absolutus
fuerit, quia priorem absolutionem sine debitis dispositioni-
bus sacrilege accipit; (b) si vero prius absolvatur a morta-
libus ac postea a venialibus, *per se* non peccat, dummodo id
faciat verecundiæ causâ aut ne forte periculo exponatur
grave peccatum reticendi, non autem ad liberius peccan-
dum. — Dicitur *per se*, quia graviter peccant *per accidens*
juvenes qui ita agunt ut statum clericalem vel religiosum
ordinem ampleXantur³, a quo eceteroquin arcerentur : tunc
enim confessarium decipiunt in re gravi ad vocationem
pertinente.

Unde *in praxi* confessarius non curiose inquirat utrum
forsan pænitens alium sacerdotem adierit, sed e contra totâ
agendi ratione ostendat sibi minime displicere quod pæni-
tentes alium confessarium adeant; imo quandoque eis præ-

¹ *Ballerini-Gury*, not. ad n. 448; *Bucceroni*, n. 715; *Génicot*, n. 288.
³ *Génicot*, n. 288. — ² Ita *Sabetti*, p. 743, q. 5.

beat occasionem ad extraneos confessores accedendi; secus, pauci periculo exponuntur sacrilegas confessiones faciendū.

294. (D) *Per se* non peccat qui *vocem simulat ne a confessore agnoscatur*, dummodo omnia sua mortalia aperiat; nam necesse non est ut pænitens nomination agnoscatur. Imosæpe expedit ut confessarius nil dicat ex quo appareat pænitentem sibi esse notum, cum non pauci liberius confiteantur sacerdoti, a quo putant se non cognosci. — Dicitur *per se*, quia si id fit *ex industrie* a consuetudinario vel recidivo, ad decipiendum confessarium et facilius absolutionem extorquendam, peccatum est *per accidens*.

(E) Pænitens tenetur interroganti confessario sincere respondere, quoties hic *legitime* interrogat, v. g. de habitu, relapsu, occasione proximâ, uno verbo de iis sine quibus prudens iudicium ferri nequit. Si vero interrogatio indiscreta sit, v. g. circa nomen, patriam, habitationis locum etc., pænitens non tenetur respondere, quum hæc ad sacramentalem confessionem non speñtent.

§ III. De caesis ab integritate materiali EXCUSANTIBUS².

295. *Principium generale* : Impotentia physica vel moralis excusat ab integritate materiali confessionis, quamdiu perseverat. Certum est.

Probatur. Etenim lex de integritate confessionis est divina quidem, sed *positiva*; atqui lex positiva, etiam divina, ad id quod est impossibile aut etiam difficillimum non obligat, juxta illud : *ad impossibile nemo tenetur*.

Declaratur. Impossibilitas autem, sive physica sive moralis, *vera* esse debet, et quidem non solum respectu unius, sed etiam respectu cujusvis confessarii, qui sine gravi

¹Cfr. Zelle, La Confession, p. 205 sq.; Brahm, De reticentia volunt, peccat, p. 73 sq.

* Suarez, disp. XXXIHI § 7. v. c. o., disp. XVII; Sabnant., cap. 8, n. 115-137; Lacroix, n. 174°-1164i BHluart, diss. VII, a. 2, § 1-2; Kenrick, n. 61; Marc, n. 1697-1702; Müller, § 122; Konings, n. 1367-1369; Sabetti, n. 750-751; Scavini, n. 306-307; Lehntk., n. 327-340; Ball. P., n. 349-449; Haine, q. 57 2i Gtlnicot, n. 292-297; A'oldin, n. 271-276.

incommodo adiri possit. — Insuper nullum incommodum, confessioni *intrinsece adnexum*, ab integritate materiali excusat; ut est v. g. verecundia etiam maxima, timor reprehensionis, amissio famæ apud confessarium etc. Christus enim, confessionem instituendo, voluit ea omnia incommoda pœnitenti imponere, quæ confessioni intrinseca sunt et necessario cum câ connexa. Unde solummodo illa magna incommoda ab integritate excusant, quæ sunt ipsi confessioni *extrinseca*, nec cum câ necessario connééluntur.

296. Hæc impotentia excusat tantum *quatndiu perseverat*, ita ut, cessante impotentia, jam vigeat obligatio peccata in proxima confessione declarandi. Nam peccata, propter legitimam causam omissa, remittuntur quidem *indirecte*, sed non *directe*; atqui omne peccatum nondum *directe* remissum debet potestati clavium subjici. — Hinc damnata fuit ab *Alexandro VII* (24 Sept. 1665) propositio n : “Peccata in confessione orpissa seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere” x. Monendi sunt igitur de hâc obligatione pœnitentes qui integram confessionem peragere non valent.

Hæc autem obligatio non urget quamprimum, sed solum tempore proximæ confessionis, nisi forte adhuc perseveret causa excusans; câ autem cessante, sacrilegium committeretur si scienter ac volenter reticeretur peccatum nondum *directe* remissum.

Quum duplex sit causa excusans ab integritate materiali, impotentia scilicet tum *physica*, tum *moralis*, de utraque seorsim dicendum.

I. De impotentia physica.

Hæc impotentia ex triplici præsertim causa oritur : ex defectu *temporis* aut *virium*, — *cognitionis* — vel *loquela*.

297. i° *Ex defeclu virium* vel *temporis*, videlicet (a) si infirmus incoëptâ confessione deficiat, vel sit in periculo deficiendi antequam confessio finiatur, vel a fortiori si jam

* Ap. *Densing.*, n Cfr. *Viva*, *Damnat. Theses*, in liant propos.; *Vacant*, *Diet. de Théol.*, t I, col. 736.

sit sensibus destitutus; (b) si sacerdos ipse sit probabiliter moriturus antequam totam confessionem audire valeat; (c) instante naufragio, incendio vel pugna, ita ut omnes quibus mors imminet non possint audiri. Quo casu sufficere potest brevis confessio alicujus peccati minus infamantis, vel etiam sola petitio absolutionis cum contritione aliquo signo sensibili manifestata, v. g. manus attollendo vel pectus percutiendo; tunc omnes simul possunt generali formula absolvi : *Ego vos absolvo ab omnibus censuris et peccatis vestris.* — Si tamen milites possent singulatim audiri, v. g. die vel nocte ante prælium, id sane melius esset, etiamsi non omnia peccata confiteri possent, quia melius ad absolutionem sese præparare possent.

Ceterum in omnibus præfatis casibus, magis curandum est de excitanda contritione, quæ omnino essentialis est, quam de materiali integritate, quæ in his circumstantiis non absolute requiritur.

Minime vero excusat magnus pænitentium concursus aliquo die festo solemniori; nam si hæc ratio admitteretur, multi ex industria ad sacrum tribunal accederent tempore magni concursus, et periculum adesset indignos absolvendi; aliunde pænitentes, quorum confessio audiri nequit, ad aliam diem differri possunt.

Pro praxi, in regionibus ubi magnus adest pænitentium concursus sive quolibet Sabbato, sive pridie Festorum, ut sæpe contingit in magnis civitatibus Statuum Foederatorum, maxime expedit ut confessarii alios seligant dies ad piorum confessiones audiendas'.

298. 20 *Ex defectu cognitionis*, videlicet (a) quando quis, præmisso serio examine, alicuius peccati mortalis non recordatur, ex oblivione, ex inadvertentiâ non graviter culpabili,

' Reifle igitur *Concil. Pieu. Baltimor. II*, n. 291 : “ Pastores animarum enixe hortamur et obsecramus, ut apud confessionalia ad pænitentes audiendos præsto sint singulis Sabbatis, Festorumque vigiliis, vespertino saltem tempore, et Dominicis festisque diebus mane ante primam missam. His enim horis non deerunt pænitentes, modo confessarius suo ipse muneri non desit. Sin autem fidelium numerus major sit, quam ut omnes, qui accedunt, uno die audire possit, *alia etiam tempora, alios dies elipat*, quos huic tam necessario operi impendat. Gravissimum quippe crimen foret, si pastoris negligentia, aut desidia, vel unus e grege fidelium hoc sacramento fraudaretur. Neque ii facile animum inducent ut ad confitendum redeant, qui semel atque iterum hoc ministerium ipsi sacerdoti ingratum ac molestum esse deprehenderint ”.

quæ non ex negligentîâ oriatur, vel ex infirmitate naturæ. Nec tenetur qui infirma præditus est memoriâ sua peccata scribere, ut ea diligentius accuset : hoc enim est medium extraordinarium ad quod nemo obligatur; (b) si quis, ex ignorantia haud graviter culpabili, putat peccatum mortale quod commisit, aut veniale esse, aut non esse hic et nunc accusandum ; cessante autem huiusmodi ignorantîâ, jam urget præceptum illud declarandi.

299.30 *Ex defeclu loquelæ*, si quis videlicet sit *mutus*, vel *ignarus idiomatis* regionis in quâ versatur : — (a) si quis sit *mutus* nec sufficienter cdoéius ut possit integre per signa confiteri, tenetur nutibus manifestare peccata sua, in quantum fieri potest; imo, juxta multos¹, ea scribere debet. Hæc tamen obligatio scripto manifestandi peccata non est urgenda; nam cum probabilitate ab aliis negatur², eo quod videtur esse medium extraordinarium, nec satis cum secreto confessionis consistens. Hinc si scribatur confessio, curet confessarius ut scriptura statim deleatur, ne forte in aliorum manus veniat. — Propter eandem rationem confessarius generatim reéte abstinebit ab interrogationibus scripto faciendis, nisi tamen id postulet ipse mutus, majoris solatii ac utilitatis gratiâ.

300.(b) Si quis sit ignarus idiomatis confessarii, nec possit alium adire confessarium, a quo intelligatur, peccata sua, meliori quo fieri potest modo, verbis vel signis confiteatur. Licet quidem, sed necesse non est uti interprete, ob periculum revelationis, et si nullum peccatum in specie manifestari possit, ad absolutionem sufficit peccatum manifestare in genere, ut constat ex responso 5. *Officii*, 28 febr. 1633'.

¹ Ita *Lugo*, disp. XV, n. S7; 5. *Alphonsus*. n. 47g; *Lacroix*, n. 1194.

² Ita *Tolelus*, hb. V, c. 6, n. 3; *Ball. P.*, n. 391; *Lehmke*, n. 328.

³ “ Utrum in regionibus longinquis. Catholicus multis annis inconfessus, signis duntaxat, ob idiomatis defectum, petens absolutionem, possit absolvi absque ope interpretis? K. *Non esse opus interprete* in casu proposito, sicut etiam posse et debere absolutionem peccatorum impertiri exhibenti signa quæ potest... dummodo sufficiant ad exprimendum aliquod peccatum in specie. In casu vero quo quis conatur quantum potest exhibere signa peccatorum in specie, nequeant autem omnino intelligi, absolvi posse per solam manifestationem peccatorum in genere ”. ó. C. S. *Officii*, ap. *Bucceroni*. *Enchiridion*, n. 504. Aliud decretum 5. C. de P. l'. invenies ap. *Colleftanea*. n. q c i.

Attamen, in articulo mortis, *tutius* est unum saltem veniale peccatum declarare per interpretem, si pænitens de suâ perfeétà contritione dubitet : imo 5. *Alphonsus* (n. 479) putat hoc præcipi ex caritate erga seipsum, quæ postulat ut tutiora adhibeantur media, si probabiliter necessaria sint ad salutem : id tamen a multis rejicitur, utpote innixum antiquatæ opinioni quæ ut dubium habebat valorem sacramenti, etiam in periculo mortis, quando nullum speciale peccatum clavibus subjicitur. Unde, in praxi, consulenda quidem, sed non urgenda est hujusmodi praxis.

Ceterum si confessio per interpretem fiat, hic moneatur de obligatione servandi secretum; et, ut interpret ipse peccata pænitentis non cognoscat, ita procedi potest : interpret avertat faciem suam a pænitente, et recitet ipsi in suo idiomate interrogationes generales a confessario propositas circa præcepta Decalogi et Ecclesiæ; interea pænitens ad singulas interrogationes significet confessario signo conventionali, v. g. digitorum compressione, an peccaverit necne, et quoties, in quantum fieri potest'.

II. De impotentia morali.

301. Notio et conditiones. Illa-c adest quoties confessio integra fieri nequit sine *gravi* damno spirituali vel temporali, ipsi confessioni *extrinseco*. De quo hæc tamen notanda sunt : —

(a) Periculum talis damni non est facile fingendum, sed solido fundamento inniti debet, (b) Existente tali periculo, pænitens tenetur ad alium confessarium quaerendum, cui possit, absque damno, integre confiteri; quod in civitatibus saltem plerumque omnino facile est. (c) Si confessio commode differri possit, cum spe eam integram faciendi, absque gravi damno, pænitens eam differre tenetur; habetur autem ratio sufficiens eam non differendi, si urgeat præceptum annuæ confessionis, aut moralis necessitas communicandi vel celebrandi, aut si secus pænitens *diu* (ultra triduum, juxta quosdam; per unam diem, juxta alios²) in statu peccati mortalis remanere cogeretur, (d) Illa sola peccata taceantur quæ celare necesse est ad damnum avertendum; cetera omnia candide declarentur.

Notandum pariter varias impotentiae moralis causas fidelibus in condonando exponere gencratim non expedire, ne

;
|
|

I j ;
jrtM
:
i
M t

j
Σ |
|
J ' |
i t |
l C |
F I
*

¹ *Cû. Haine*, q 49.
² Cfr. 5. *Alphons*, n. 487 ; *Noldin* n. 273.

forte seipsos decipientes periculo exponantur multa reticendi : hæc confessario, non fidelibus scitu necessaria sunt.

302. 2° Præcipuæ causæ. Quibus positis, grave damnum, sufficiens ad peccatum aliquod reticendum, ex triplici causa oriri potest : ex parte *pœnitentis*, *confessorii*, vel *tertii*.

(A) *Ex parte pœnitentis*, quando rationabiliter timetur ne, ex integrâ confessione, pœnitens graviter diffametur, non quidem apud confessarium (hoc est enim confessioni intrinsecum) sed apud alios : (a) si pœnitens in iis adjunétis confiteatur in quibus circumstantes, qui removeri non possunt, peccata audituri sunt, v. g. in nosocomio, quando alius infirmus prope adjacet confitenti. Quod verificatur etiam in casu *surdi* vel *surdastri*, cujus surditatem confessarius advertit tantum in progressu confessionis, et quidem in talibus adjunctis in quibus hic ad sacristiam duci non posset, quin suspicio oriretur quod grave peccatum commiserit; tunc enim confessor abstinere debet ab interrogationibus et levem pœnitentiam imponere ne secus circumstantes intelligant gravia peccata a pœnitente fuisse commissa. Quando vero surditas ante confessionis incœptionem advertitur, pœnitens regulariter ducendus est ad sacristiam vel alium locum, ubi, absque periculo revelationis, interrogari possit, nisi consuetudo vel prudens ratio obstat.

303. (b) Si confessio, ut sit integra, valde prolixa esse debet, et quidem in iis adjunétis in quibus adstantes valde probabiliter ex eâ prolixitate inferre valeant pœnitentem reum esse multorum ac gravium peccatorum; v. g. si ægrotus, qui jam confessus est et viaticum suscepturus, agnoscit se sacrilegii reum esse ac plures confessiones repetendas habet, sufficit pro tempore pauca mortalia audiri, ne secus adstantes rem suspicari valeant; item sacerdos mox celebraturus et prolixâ confessione indigens, quæ admirationem et suspensiones populi excitaret; aut etiam puer, (qui ante primam communionem, fidelibus jam in ecclesia congregatis, confessiones suas repetere deberet, propter sacrilegium commissum. In his aut similibus casibus, sufficit pauca mortalia declarare, ceteraque accusare in proxima confessione.

(c) Si gravi de causa pœnitens timeat ne confessarius legem sigilli frangat, sive directè (quod rarissime accidit), sive indirectè, v. g. altius erigendo vocem, quando mortalia accusantur, ita ut adstantes eum audire possint; aut ne, ex indiscretionem confessarii, pœnitens privationem officii vel sustentationis subeat.

(d) Si serio timeat ne, minute recogitando peccata, præsertim turpia, morosæ delectationi indulgeat; aut, ne quædam peccata

* Sæpe confessarius potest pœnitentiam imponere, quæ a circumstantibus non advertatur, v. g. pœnitenti ostendendo rosarium vel coronam precatoriam..

declarando, ad turpia sollicitetur a confcario, quia, v. g., scit id sibi vel aliis jam contigisse. Quæ tamen admodum raro contingunt.

(e) Si agatur de *scrupuloso*, qui, materiali integritati insistendo, majores experietur anxietates.

304.(B) *Ex parte confessorii*, (a) si, integram audiendo confessionem, confcario mors vel lethalis morbus immineat, v. g., tempore pestis, incendii, naufragii, vel quia insequuntur hostes; (b) si confcarius, propter suam fragilitatem, valde probabiliter timeat ne, diligentius interrogando, pænitentem vel seipsuin scandalizet; (c) si pænitens ipse serio timeat ne, integrâ confessione, in peccatum inducatur confcarius cujus fragilitatem perspectam habet; quod sane rarissime occurret.

305.(C) *Ex parte tertii*, (a) si grave periculum sit ne confcarius utatur notitia per confessionem acquisita, in damnum temporale vel spirituale proximi, v. g., ejiciendo e domo suâ famulam, cum quâ pænitens peccavit; (b) aut si confcarius suum peccatum confiteri non posset, quin peccata in confessione audita manifestaret, v. g., si, statim post auditam confessionem, diceret se graviter peccâsse nomen complicitis inquirendo : ita enim manifestaretur pænitentem aliquod mortale cum complice commisisse.

306. 3° Quæstio disputata. Controvertitur num adsit obligatio peccatum confitendi quod integre explicari non possit sine diffamatione complicitis apud confcarium. — Quod sæpe contingere potest de peccatis quæ committuntur inter conjuges, parentes et filios, cognatos vel affines, vel socios in iisdem negotiis. — Quæstio etiam extenditur ad casum quo peccatum integre declarari nequit sine manifestatione personae contra quam peccatum commissum est, v. g., si quis percusserit sororem ex peccato gravidam, et ita procuraverit abortum.

Jamvero omnes concedunt tunc pænitentem teneri alium adire confcarium, qui complex ignotus sit, si commode fieri potest. Ab hac tamen obligatione excusat necessitas vel magna utilitas, v. g., si urgeat periculum mortis, aut praeceptum annuæ confessionis, — si specialis adsit utilitas sacram communionem mox recipiendi, — si quis secus per totam diem in mortali manere cogeretur, — aut pænitens nonnisi reluctanter alteri confcario posset suam conscientiam aperire, — vel privaretur speciali solatio quod apud ordinarium confcarium invenit. — Omnes pariter dicunt pænitentem non posse nec teneri peccatum declarare, quod non sit materia necessaria confessionis (quia vel jam accu-

satum, vel leniale tantum), si illud confitendo grave complicitis peccatum manifestatur. Extra hos casus, res contrahitur.

307.(A) Non pauci tenent, cum *Navarro, Valentia, Medina, Ballerini* et aliis *, reticere posse et debere illam circumstantiam ex qua complex detegeretur, v. g., circumstantiam incestus in peccato luxuriæ; nam præceptum *naturale* servandi famam -proximi præferendum est legi positivæ integritatis confessionis, præsertim quum hujus legis observatio solummodo ad tempus differatur.

308. (B) Communior tamen ac verior opinio, cum *S. Thomà, Lugone, 5. Alphonso* ac plerisque modernis² docet requiri in hoc casu integram confessionem. Nam præceptum caritatis velat tantum ne fama alterius lædatur sine legitima causâ; atqui hic adest legitima causa; nam ex unâ parte læsio famæ fit apud solum confessarium, qui rem omnino secretam sub secretissimo sigillo servare tenetur, ideoque non ut grave incommodum spectari potest; aliunde gravia sequuntur incommoda, si reticeantur peccata cum noto complice commissa; nam cum multa sint peccata hujusmodi, (inter conjuges, inter parentes et filios, inter cognatos et affines), sæpe locus daretur anxietatibus et dubiis, quæ pœnitens ipse solvere deberet: pœnitentes privarentur illis beneficiis quæ ex integrâ confessione oriuntur, particularibus consiliis, exhortationibus, etc.; qui laxam conscientiam habent nulla peccata tacerent sub prætextu quod complex a confessario cognosci possit, et ita paulatim lex integritatis labefaétarelur.

Aliunde, *in praxi*, fideles, harum distinctionum ignari, plerumque absque hæsitatione peccata hujusmodi declarant, et si ea reticent, sæpe sunt in malâ fide ac putant se sacrilege confessos fuisse. — Si qui tamen hâc de re explicite interrogent, ac valde repugnent illas circumstantias manifestare ex quibus complex cognosceretur, obligatio eas confitendi non est urgenda, quia prior opinio probabilitate non caret.

Exinde etiam sequitur sæpe excusari matres et uxores, quæ in confessione manifestant peccata filiorum et virorum, ad consilium petendum vel dolorem leniendum; non autem id facere permittatur, nisi in quantum ad carum spirituale bonum vere confert.

* Auctores veteres qui hanc sententiam sequuntur, recenset *Lugo*. disp. XVI., n. 393; cfr. *Ball.* Λ, η. 442-444.

² *S. Thom.*, In 4, dist. 16, q. 3, a. 2, quæstiunc. 5, ad 5; *Lugo*, dtsp. XVI, n. 394; *Snares*, disp. XXXIV, sect. 2, n. 3; 5. *Alphons.*, n. 409.

licet Brevi *Suprema*, 7 jul. 1745', Constitutione *Ubi primum* 2 jun. 1746, Constit. *Ad eradicandum*, 28 sept. 1746; imo suspensionem *ferenda sententia* contra delinquentes statuit his verbis : “ Confessarios requirentes nomen complicitis sub pœnâ denegandæ absolutionis, graviter peccare et incurrere suspensionem ab audiendis confessionibus, sed ftrendæ tantum sententia.*2”. — Si confessarius requirat nomen complicitis sine comminatione denegandæ absolutionis, mortaliter etiam peccat, nisi sit causa gravis excusans, quin tamen pœnam canonicam incurrat. — Ratio hujus prohibitionis est quia praxis hujusmodi odiosum reddit sacramentum, et sine causa inducit pœnitentes ad infamandum complicem.

310. Non prohibetur tamen confessarius illas interrogationes facere quæ necessariae videntur ad integritatem confessionis, vel ad detegendam naturam occasionis proximæ, etiamsi *per accidens* exinde cognoscatur complex : v. g. utrum complex in eadem domo maneat, utrum sit voto ligatus, cognatus vel affinis; hæc enim et similia cognoscere debet confessarius propter bonum pœnitentis, cl ex dictis supra n. 197) id licitum cst3.

Potest etiam confessarius, gravissima de causa, v. g. ne membrum alicujus communitalis aut collegii socios corrumpat, obii-gare pœnitentem ad complicem denuntia.;d”m superioribus,

I
I

K II

|

|

|

I |
I |

J*’
|| ;
S ' l
H t
* r . |
* | .

exigerent designari Ap. *Deuzin*^., n 1323. Hinc idem Pontifex (De

v. g. patri, hero, magistro, etc. Non expedit tamen ut confessarius se offerat ad hanc denuntiationem faciendam, nec rogatus hoc munus assumat, nisi tamen pœnitens nolit alteri rem manifestare; quo casu petat a pœnitente ut, extra confessionem sibi de hoc loquatur. Ratio est quia secus confessio odiosa ut. saltern aliis qui hâc de re audiunt. — Hinc, si confessarius sit simul superior, qui solus efficaciter malo imminenti occurrere possit, exigere potest ut, extra confessionem, sibi manifestetur complicitis nomen.

311. (B Præterea, in Bullâ *Apostolicæ Sedis*, a Pio IX promulgata 12 001. 1869. excommunicatio latæ sententiæ, S. Pontifici simpliciter reservata, fertur contra “docentes vel defendentes tanquam licitam praxim inquirendi a pœnitente nomen complicitis, prouti damnata est a Benedicto XIV”. Hinc tria requiruntur ad incurrendam hanc excommunicationem : za) *docere* hanc praxim esse licitam : qui igitur de faélo inquirent nomen complicitis, quin tamen doceant id licitum esse, censuram non incurrunt: (b) docere id licere *sub pœnâ denegandiæ absolutionis*, nam hæc verba in Const. *Zawdicli XII.*’ inveniuntur: (c) *temere* id docere, i. c. scienter ac volenter, ita ut a censura excuset *metus* vel *ignorantia*, etiam crassa et supina, dummodo non sit affectata.

Insuper qui noverint aliquem deliquisse in doctrinâ istâ, vel in praxi quæ suspicionem pravae doctrinæ ingerat, tenentur, exceptis pœnitentibus in propriâ causa, reum denuntiare infra mensem S. Officio vel Episcopo.

§ IV. De mediis ad integritatem confessionis PROCURANDAM.

Duo sunt inedia ad integritatem confessionis procurandam necessaria : prius quidem ordinarium et *per se* necessarium, scilicet *conscientiæ examen*; posterius extraordinarium et *per accidens* necessarium, videlicet praeviarum *confessionum iteratio* vel *generalis confessio*.

I. De conscientiae examine confessioni præmittendo

Tria exponenda sunt : 1° *necessitas* hujus examinis; 2° *diligentia*, 3° *methodus* in eo adhibenda.

312. 10 *Necessitas hujus examinis* : Pœnitens qui graviter peccavit, regulariter tenetur sub gravi ad diligens examen instituendum ante confessionem. Certum est.

¹ *Suarez*, disp. XXII, sect. ii; *Lugo*, disp. XVI, n. 590-595; *Salmant.*, cap. G, n. 3-7; *Collet*, n. 297, ap. *Aligne*, C. Theol., col. 478; *Sloz*, Tribunal Pœnitent. p. I, p. 1, n. 1-119; *S. Alphons.*, n. 471; *honings*, n. (372-1374; *Hilar. Sexten*, § 38, p. 267; *Marc*, n. 1703-1704; *Lehmke*, n. 341-344; *Génicot*, n. 301-303; *Voldin*, n. 277-278

(A) *Probat*ur. Hæc obligatio logice deducitur ex ipsâ lege integritatis, ut constat ex ipso *Tridentino* : “Ex his colligitur oportere a pænitentibus omnia peccata mortalia, quorum *post diligentem sui discussionem*, conscientiam habent, in confessione recenseri

Etenim qui tenetur ad finem, eo ipso tenetur ad inedia per se necessaria ad finem assequendum; atqui diligens examen, regulariter loquendo, medium est necessarium ad integritatem confessionis procurandam iis qui graviter peccaverunt; si enim plura mortalia commiserint, generatim ea omnia recordari nequeunt, propter humanæ memoriæ imbecillitatem, nisi per aliquod tempus diligenter conscientiæ intimos recessus exploraverint.

Præterea, si hujusmodi pænitens in examine deficiat, multa sequuntur incommoda: jactura temporis pro confessario, qui multas interrogationes tunc proponere debet, necnon pro aliis pænitentibus qui diutius exspectare coguntur, — ac periculum mortalia ex oblivione omittendi pro ipso pænitente, cum anxietatibus quæ exinde sequuntur et obligatione accusandi peccata sic omissa. — Sedulo igitur fideles instruantur de hac obligatione.

(B) *Declaratur*. Didium est : (a) qui *graviter peccavit*; nam qui moraliter certus est se ab ultima confessione non peccasse mortaliter, stridie loquendo ad diligens examen non tenetur, sed solum ad detegendam materiam sufficientem pro validitate sacramenti; *hortandus* est tamen ad diligens examen de venialibus instituendum, quo uberiores fructus ex absolutione percipiat.

(b) *Regulariter tenetur*; nam dantur exceptiones ex duplici capite, tum quia tempus deficit, ut in morientibus accidere potest, tum quia hoc examen non est necessarium, attentis dispositionibus pænitentis, v. g. quia quotidie sua peccata serio examinare solet, vel, post eorum commissionem, statim ad confessionem recurrere.

313. 2° *Diligentia in examine habenda* : Ad illud examen requiritur illa diligentia quam homines prudentes in re gravi adhibere solent; id est non stricte requiritur summa

¹ Sess. XIV, cap. 5.

diligentia, quæ in re maximi momenti a cautissimis viris adhibetur, sed sufficit ordinaria, seu mediocris, qualem prudentes habent in rebus gravis momenti.

Christus enim noluit confessionem esse onus grave et odiosum, sed voluit eam humane conditioni et infirmitati accommodare; atqui, si summa diligentia in examine conscientiæ exigetur, confessio nimis esset molesta atque occasionem præberet multis anxietatibus circa sacramenti validitatem, quum pauci sint qui habitualiter hujus diligentia? sint capaces.— Hinc ad summam diligentiam stridere quis non tenetur, etiamsi prævideat sic nova mortalia detegi posse. — Pariter nemo tenetur ad scribenda peccata sua, præsertim quum aliquod adsit periculum ne scriptum in alienas manus incidat.

Unde qui gravem negligentiam in examine committit circa peccata mortalia, *per se* graviter peccat et reus est, sacrilegii, cum sese exponat scienter ac volenter periculo quædam mortalia omittendi in suâ confessione. Negligentia autem levis non invalidat sacramentum, etiamsi de facto quædam mortalia omitterentur. Ad discernendum autem utrum negligentia fuerit gravis an levis, hæc regula a nonnullis theologis traditur: si post confessionem reperiatur plura mortalia omissa fuisse quam accusata, negligentia ut gravis haberi potest; si vero multo plura declarata fuerunt quam omissa, negligentia levis censi potest. Hæc est regula objectiva; sed attendendum est etiam ad subjectivas dispositiones pœnitentis, utrum necne, tempore examinis, conscius fuerit gravis negligentia, ac præviderit se plura mortalia omissurum esse.

Dixi *per se graviter peccat*; quia non pauci excusantur a peccato gravi, eo quod, propter ignorantiam aut animi levitatem, putaverint satis esse interrogationibus confessarii sincere respondere: hi quidem instruendi sunt; sed, stante bonâ fide, gravis sacrilegii rei non fuerunt.

314. Corollarium. *Diligentia requisita diversa est pro diversispœnientiuni conditionibus*, videlicet pro diverso conscientia? statu, temporis diuturnitate quod ab ultimâ confes-

¹ ὁλ·σ., l. c., iG; Sporer, n. 367: *Nol<tin*, n.

sionc elapsum est, corporis valetudine et diversâ pænitentium instruétione.

(a) Qui *frequenter confitentur*, raro mortalia committunt et quotidie suam conscientiam excutiunt, breviori examine contenti esse possunt, quia peccata gravia, si forte commissa fuerint, facile memoriæ occurrent. — In praxi tamen ad diligentem conscientiæ discussionem suaviter inducendi sunt, ut non solum præcipua venialia detegant, sed etiam eorundem causas, quo facilius suos defeétus extirpent.

Hinc *timorati* et *scrupulosi* non debent longum tempus in exanime terere : si enim graviter peccâssent, id sane præ oculi, haberent; aliunde minutum examen scrupulos augere valet. Unde quandoque expedit determinare tempus quod in tali examine excedere prohibeantur.

(b) Qui *raro confitentur*, praesertim si variis implicantur saecularibus negotiis, ac inter multas peccati occasiones versantur, diutius se examinare debent, ac diligenter recogitare praecipuas occasiones in quibus peccare solent; secus enim plura peccata omitterent.

35. (c) *Ægrotantes* non tenentur ad examen tam accuratum quam bene valentes, imo quandoque ab omni examine dispensantur, propter nimiam eorum debilitatem; quo casu ab ipso confessario benigne interrogandi sunt quoad substantialia, cum morientes a materiali integritate aliquo modo excusentur, propter damnum grave quod e longo examine ac prolixa confessione tunc sæpe oritur. — Non facile igitur permittendum est infirmis confessionem de die in diem differre, sub praetextu quod conscientiam suam non satis examinaverint; sed a confessario benigne statim interrogentur; melius est sane eos etiam imperfecte confessos statim in statum gratiæ restituere quam, differendo de die in diem, illos relinquere in statu damnationis. Ceterum, si supervixerint, postea suam confessionem complere poterunt

316. (d) Si pænitentes, aliunde salis instructi, ad sacrum tribunal accedant, nullo vel insufficienti examine praeparati, benigne dimitti possunt, ut accuratius suam conscientiam discutiant antequam confessionem incipiant, praesertim si agatur de longâ confessione; nam iere impossibile est ut pænitens accurate respondeat confessario interroganti, absque praevio examine. Si tamen prævideri posset eos non esse reversuros, meliori quo fieri potest modo ab ipso confessario examinandi sunt; et si de suâ negligentia doleant ac emendanda». vitæ studium aliquod præ se ferant, absolvi poterunt'.

' Cfr. *Ethel-Bierbaum*, Conf. VI, n. 153; *Genicot*, n. 302.

Ad rem *Catech. Rom.*, de Pænit., n. 50 : " Quare si sacerdos huiusmodi homines prorsus imparatos esse cognoverit, humanissimis verbis a se dimittet, hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium simant, ac deinde revertantur : quod si forte affirmaverint, se in eam

Si agatur vero de *rudibus* et *ignaris*, qui jam aliquod examen praemiserunt, quamvis insufficiens, gencratim non expedit eos dimittere, quia ægre possunt melius se examinare; unde confessarius, prudenti interrogatione, plura obtinebit quam pœnitentes longo examine detegere possent; aliunde, nostris præsertim temporibus, dimissio hujusmodi sæpe ut magna injuria haberetur et a confessione non paucos arceret. Hinc dimittendi non sunt pœnitentes, in hoc casu, nisi impossibile sit eos ad bonam confessionem præparare.

3° *Methodus in examine servanda.*

317. (a) Imprimis *tempus opportunum* et a reliquis occupationibus vacuum pœnitens seligat, et divinum lumen imploret, quum sine gratia Dei non possit salubriter suæ conscientiae latebras explorare.

(b) Quo facilius in suorum peccatorum notitiam venire possit, *aliquem ordinem observet*; si a longo tempore non sit confessus, successive percurrat præcepta Dei et Ecclesiæ, peccata capitalia, et statius proprii obligationes : his præsertim insistat, monente confessario, quum, experientiâ teste, multi sint qui de proprii statûs officiis vix cogitent.— Si a brevi tempore confessus sit, sesc examinet circa officia erga *Deum, proximum* et *seipsum* : hoc enim brevius est et in casu plene sufficit.

318. c) Circa quodlibet præceptum, aut quamlibet virtutem expendat *quænain* peccata commiserit, et *quoties, cogitatione, verbo* et *opere*, conscientiam scrutando præsertim de illis peccatis in quæ frequentius labi solet. Insuper circumstantias mutantem speciem, in quantum fieri potest, sedulo investigare debet. — Expedit rudes examen incipere ab *operibus*, et de his ascendere ad *verba* et *cogitationes* vel *desideria*, quia sæpe interna peccata non recogitant nisi quatenus cum externis conncéiuntur.

Qui *summani diligentiam* in examine adhibere volunt, non solum varia Decalogi præcepta percurrunt, sed etiam

rem omne studium, et diligentiam suam contulisse : (quoniam sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant) audiendi erunt, præsertim vero si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant... Si enim, audita confessione, judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolvi poterit.

recordari nituntur quibus in locis fuerint, quænam negotia gesserint, et quomodo domi, in ecclesia, in suis cum proximo relationibus quotidie se habuerint; sed, ut notavimus, hæc exquisita diligentia non est de præcepto.

(d) Multi, præsertim ignari, facilius sua peccata detegunt, si utantur aliquo peccatorum catalogo, qui neque longior neque brevior sit : non longior quidem, ne cogantur multum tempus in hoc examine terere; neque brevior, ut ibi inveniantur præcipua saltem peccata quorum rei esse poterunt. Hinc catalogus hujusmodi, ut sit vere utilis, variis pænitentium generibus accommodari debet.

II. De confessionum iteratione et de confessione GENERALI 2

Quando substantialis defectus in confessione commissus est, reparari debet sive confessionis iteratione, sive confessione generali.

i° *De confessionis iteratione.*

319. Prænotanda. Confessio potest esse *incompleta* tantum, vel *invalida*. (A) Incompleta, seu materialiter non integra, dicitur quando aliquod peccatum mortale ex causa legitima omissum fuit, v. g. ex ignorantia, vel inculpabili oblivione. Quo casu confessio *complenda* est quidem, peccatum nondum accusatum declarando; sed proprie non est iteranda, cum valida fuerit, ree proinde peccata jam accusata necessario repetenda sunt.

¹ Ita, *pro junioribus*, cfr. *Timon-David*, Traite de la Confession des Enfants et des Jeunes Gens, Paris, 1875, t. I, p. 150-177; *Jagers*. Instruitions for first confession, St-Louis. 1890, p. 133 sq.; *Mother J. Loyola*, First Confession, New York. 1901, p. 34-37; — pro *disperwnis*, cfr. *Pratique progressive de la Confession*. Paris, 1900, t. I, p. 20-24; t. II, p. 19-23; pro *sacerdotibus*, cfr. *Gaduel*, Avis et Examen de conscience, *anglice* redditum : Examination of Conscience for the use of priests, New York, 1885; — pro *fidelibus in genere*, qui generalem confessionem instituunt, cfr. How to make the Mission, by a *Dominican Father*, New York, 1897, p. 62-73; *Conings*, General Confession made easy, New York, 1879

² *Suarez*, disp. XXII, seil. 6-7; *Lugo*, disp. XVI, n. 596-663; *Sal-mantic.*, c. 9; *Lacroix*, n. 1203-1228; *A. Alphons.*, n. 498-505; *Marc*, n. 1706-1713; *Lehm.*, n. 345-356; *Honings*, n. 1375-1380; *A.*, n. 460-477; *Hilar, a Sexfen*, § 38, p. 270-278; *G/nicot*, n. 305-310.

Si pœnitens, *statim post absolutionem*, peccatum mortale inculpabiliter omissum confitetur, iterum absolvi debet, ut directe absolutione hoc peccatum remittatur. Quamvis enim stricte loquendo hæc absolutio ad proximam confessionem differri possit, si pœnitentem ad eundem confessarium reditum esse praevideatur, melius est tamen formulam absolutionis iterare; nam secus pœnitens cogitur vel ad eundem confessarium redire, vel, si alium confessorem adierit, ad idem peccatum accusandum.

320. (B) *Invalida* autem est confessio, quando una ex essentialibus conditionibus ad ejus valorem necessariis deficit. Jam vero talis invaliditas vel ex parte *confessarii*, vel ex parte *pœnitentis* accidere potest : —

(a) Ex parte *confessarii*, si potestate ordinis vel jurisdictionis carebat, — vel formam omisit aut substantialiter mutavit, — aut intentionem absolvendi non habuit, — vel nullum peccatum audivit aut intellexit, ob surditatem, somnum, ebrietatem, distractionem vel aliam rationem hujusmodi. Quos tamen defectus pœnitens non potest nec tenetur corrigere nisi quatenus sibi noti sint.

Ex parte *pœnitentis*, defectu *examinis*, si graviter negligens fuerit in mortalibus investigandis, — defectu *sinceritatis* in confessione x, si scienter ac volenter aliquod peccatum grave reticuerit, vel in re gravi ad confessionem

' Hic sinceritatis defectus, qui haud raro occurrit præsertim in junioribus ac feminis etiam devotis, relate ad peccata turpia, oritur præcipue (a) ex quadam verecundia, vi cujus peccata hujusmodi pœnitentes declarare erubescunt confessario cui noli sunt, maxime in locis ubi unus est tantum confessarius; (b) ex quadam festinatione in audiendis confessionibus, vel duritia aut rigore, vel e contra ex consuetudine excusandi pœnitentes (dicendo v. g. *non voluntarie fecisti* etc.), ita ut hi, confessori contradicere nolentes, vix consensum revera datum confiteri audeant. Cfr. *Camele*, Opusc. de reticentiâ peccatorum, 1897; *Zelie*, La Confession. Paris, 1897, liv. 1, p. 15-81; *Brahm*, Opusc. de Reti-

fessionum exaggerant, quia e paucis factis sibi notis, tempore quo missio datur, inierunt praxim esse communem; quod contradicunt expertissimi ac piissimi confessarii, ut recte notat *Bucceroni*, in fine Instit. Theol. Moral., vol. II, p. 537 ed. 1900; cfr. *Génicot*, n. 305; in fine, not. i.

spcélante mentitus fuerit, — defectu *contritionis* aut *firmi propositi*, — defeélu *scientia*, si quis veritates ignorabat quæ necessariæ sunt necessitate medii.

Iterum confessio est vel *simpliciter invalida*, quando pænitens, tempore quo recipit absolutionem, non est conscius hujus substantialis defectus; vel *invalida simul et sacrilega*, quando pænitens talem defectum cognoscit et vult, ita ut vere sacrilegium committat absolutionem accipiendo.

321. *Principium* : Confessio sacramentalis per se repeti debet quoties certo moraliter constat eam sacrilegam vel invalidam esse. Certum est.

Etenim ex præcepto Christi omnia mortalia clavibus Ecclesiæ subjici debent, ut vi absolutionis directe absolvantur; atqui peccata, declarata in confessione sacrilega aut invalidâ, non fuerunt vi absolutionis remissa; ergo iterum subjici debent potestati clavium, ut absolvantur.

Si vero dubitatur tantum de validitate confessionis, consulenda est, sed non striéle imponenda confessionis iteratio; nam quando aéhis *certo* positus fuit, et dubitatur utrum validus sit vel non, standum est pro ejus valore, usquedum contrarium probetur. In praxi autem, quando tale dubium oritur, solvi potest ex agendi modo ac dispositionibus pænitentis : si sit diligens ac timorata conscientia, non tenetur confessionem repetere, quia merito praesumitur cum essentialibus dispositionibus non caruisse; si sit laxæ conscientia et valde negligens in praeparatione confessionis, praesumptio contra cum stat, proindeque suaviter ad repetendas confessiones inducendus est.

Diftum est : *per se* repeti debet; quia si pænitens est in *bondfide* (quod facile occurrit quando confessio fuit simpliciter invalida), ac simul prævidetur cum forsan non assensurum mandato confessionem iterandi, expedit cum non monere de invaliditate hujus confessionis, saltem hic et nunc : tunc enim non peccat *formaliter*, et peccata nondum valide accusata indirecte remittuntur per absolutionem quam bonâ fide accipit.

322. Modus quo confessio est iteranda. (A) Si confessio iteretur apud *novum confessorium*, distinguendum est : (a) si confessio fuit non solum invalida, sed etiam sacrilega, accusari debet sacrilegium

in priori confessione voluntarie commissum, — deinde peccatum vel peccata in eadem confessione reticita, si ex defeétu sinceritatis invalida fuit, — postea omnia mortalia in hâc et in subsequentibus confessionibus invalide declarata, necnon varia sacrilegia quæ commissa sunt sacramenta accipiendo in statu peccati mortalis. Ratio est quia novus confessarius, priorum confessionum nullam habens notitiam, debet omnia mortalia cognoscere quæ in valida confessione nondum rite accusata fuerunt.

Dixi tamen omnia mortalia accusanda esse quæ fuerunt *invalide* declarata; nam, si quis, sacrilegii immemor propter memoriæ debilitatem vel animi levitatem, quasdam confessiones validas fecerit, eas repetere non tenetur, quum peccata in his accusata rite fuerint absoluta.

(b) Si vero confessio invalida tantum fuerit, non autem sacrilega, illa sola confessio repeti debet quando talis defeétus agnoscitur, non autem subséquentes, quæ validæ fuerunt.

323. (B) Si confessio apud *et indem confessarium* instituat, qui jam singula peccata audivit, de eis jam judicavit, *et ea saltem in confuso recordatur*, aut saltem recordatur pænitentiam pro eisdem impositam, sic distinguendum est : — (a) quando confessio fuit *sacrilega*, sufficit ut pænitens dicat : me accuso de sacrilegio quod commisi in tali confessione, tacendo tale peccatum, quod nunc accuso (si ex defeétu sinceritatis sacrilega fuit), et iterum me accuso de omnibus peccatis in eadem confessione et in subsequentibus jam declaratis, necnon de sacrilegiis quæ commisi, absolutionem et communionem recipiendo v. g. decies ... Ratio est quia præviæ confessiones, quamvis invalidæ, fuerunt sacramentales; unde si confessarius recordetur saltem in confuso peccata prius accusata, notitiam habet sufficientem ad iudicium ferendum.

(b) Si confessio non sacrilega, sed simpliciter *invalida* fuerit, sufficit ut pænitens modo generali se accuset de mortalibus accusatis in tali confessione, quæ invalida fuit propter talem vel talem rationem, quam exponit.

324. Si vero confessarius non meminerit stalûs pænitentis, nec pænitentiae injunétæ, neque hâc a pænitente edoceri possit, omnes quidem fatentur absolutionem fore validam, quin distinéla confessio repetatur; sed controvertitur num in hoc casu confessarius *licite* absolvat : negat 5. *Alphonsus* (n. 502) quia sacerdos debet sibi formare iudicium, saltem in confuso, de statu pænitentis, antequam absolvat; affirmant *Lugo* et *Ballerini**, quia sufficit ut sacerdos sciat se de iis peccatis antea iudicasse et statuisset pænitentem esse absolvendum. Quæ opinio vere probabilis est, ac proinde, cùm agatur de licito, non cogendi sunt pænitentes ad distinélam contestationem iterandam.

* *Logo*, disp. XVI, n. 636; *Ballerini* Λ, n. 472; *Genicot*, n. 306.

DE PÆNITENTIS OFFICIIS.

325. Corollaria. (A) *5/pænitens peccata declard confessorio surdo, tel surdastro, vel distracto, vel dormienti*, distinguendum est : (a) si id fecerit *bona fide*, valida est confessio, dummodo confessarius aliquot saltem peccata intellexerit, et tunc repetenda sunt tantum ea peccata quæ constat non fuisse audita; si autem nescitur quænam audita fuerint, confessio tota repeti debet, si brevior sit; si vero sit prolixior, non est necessario integre repetenda, quia lex integritatis non censetur obligare cum tanto incommodo, (b) Si vero quis *ex industria* surdo, vel dislraëto, vel dormienti confiteatur, ut audire non possit omnia peccata, confessio *per se* est sacrilega, propter sinceritatis defectum, ideoque repetenda. Dicitur *per se*, quia si quis id fecerit propter ignorantiam, nesciens talem confessionem esse sacrilegam, idem dici potest ac de eo qui in bonâ fide versatur.

326. (B) *Rustici, pueri et indocti, qui bonâ fide confessi sunt peccata sua solum in confuso*, non distincte speciem et numerum explicando, valide quidem absoluti sunt, quia materialis integritas ad essentiam sacramenti non pertinet; sed quæstio est num postea suas confessiones complere teneantur, si doctiores fiant, explicando speciem et numerum omisum. Affirmat 5. *Alphonsus* (n. 504) cum plerisque theologis, quia secus præsens confessio non esset vere integra; negant tamen pauci cum *Tamburini, Berardi, Ballerini'*, propter varias rationes : (a) quia cum hi rustici soleant vitam uniformem habere, prudens confessarius e confessione unius anni facile conjicere potest quantum in præcedentibus annis peccaverint; (b) quia peccata in confuso accusata, prout tunc cognoscebantur, directe absoluta sunt, nec proinde potestati clavium subjici indigent. In praxi igitur hi sane inducendi sunt, si fieri potest, ad præteritas confessiones complendas; si vero id ipsis nimis onerosum videatur, non sunt inquietandi.

327. (C) Quando pænitens frequenter in eadem mortalia relapsus est, absque ullâ emendatione, et sine ullâ resistantia primis quæ occurrunt tentationibus, sæpe præsumi debet prævias confessiones sine sufficienti dolore ac proposito facias fuisse, proindeque repetendas; nam qui in confessione vere dolet et proponit emendationem, saltem aliquem conatum adhibet ante relapsum, et generatim per aliquod tempus a peccato abstinet. Aliter vero dicendum si per aliquod tempus perseveraverit, vel ante casum primis tentationibus restiterit ‘.

3 *Tambur.*, Methodus Confess., lib. 3, c. 2, n. 9; *Berardi*, 11. 4522; *Ball. P.*, n. 475; *Ginicot*, n. 307. *Lugo* autem (disp. XVI, n. 588) distinguit inter *numerum* et *speciem* : si *numerus* in confuso bonâ tide fuit accusatus, ad nihil tenetur pænitens, ut diximus supra (n. 158); si vero confusio versatur circa *speciem*, pænitens doctior facilius suam confessionem complere debet; nam in priori casu peccata, utpote specificè accusata, directè remissa sunt; in posteriori, solummodo indirecte.

* Ita 5. *Alphonsus*, n. 505 ; de quo fusius infra dicetur, ubi de *recidivis*.

2° *De confessione generalir.*

328. Notio et utilitas. Confessio generalis est *repetitio omnium vel plurium confessionum*, completions proinde vel totam vitam, vel partem vitæ notabilem. *Necessaria, utilis* vel *nociva* esse potest secundum varias circumstantias.

(A) *Necessaria* est, ac proinde regulariter injungenda, quando certo moraliter constat plures e præviis confessionibus invalidas vel sacrilegas fuisse, ut supra (n. 211) expositum est.

(B) *Utilis* est ac proinde consulenda, iis omnibus qui, quamvis ad eam strictè non teneantur, uberiores fructus ex eâ percipere valeant, videlicet : —

(a) Iis qui *rationabiliter dubitant* de valore præteritarum confessionum, ad pacem conscientiæ consequendam et tollendas animi anxietates, quæ sæpe a bono retardant, dummodo tamen non sint scrupulosi.

(b) Iis qui novam ac *perfectiorem vivendi rationem* instituere volunt, v. g. recens conversis, iis qui statum religiosum vel clericalem ingrediuntur; nam, generalem confessionem tunc instituendo, malitia peccati multo manifestius apparet, et major in peccatum horror insurgit; humilitas ex infirmitatis nostræ cognitione multum crescit; intensior contritio ac firmitus propositum concipitur; peccati occasiones melius prævidentur ac præcaventur; majores gratia? accipiuntur, vires proinde augentur; jucundissima pax et tranquillitas animo accedit, ac novus impetus datur ad vitam perfectiorem ducendam.

329. (c) In *quibusdam vitæ periodis*, quibus major gratiæ infusio desideratur, v. g. ante primam communionem, ante matrimonium contrahendum, tempore missionis publicæ, spiritualium exercitiorum, vel jubilæi. In his tamen aut similibus circumstantiis non ut necessaria proponatur, præsertim iis qui generalem confessionem jam semel aut

¹ Præter amflores allegatos ubi de iteratione confessionis, cfr. *Aertnys*, Theol. Pastoralis, n. 245-261: *Mach*, Trésor du Prêtre, Tr. XIV, c. 10; *Gousset*, n. 443-447; *Gaume*, Manuel des Confesseurs, ch. V, a. 10, ubi (n. 428) invenies methodum instituendi generalem confessionem, ex operibus 5. *Leonardi a Portu Mauritio* desumptam.

iterum instituerunt : his enim sufficit ab ultimâ generali confessione sua peccata repetere. Improbandi sunt igitur confessarii qui a novis pœnitentibus regulariter exigunt generalem peccatorum accusationem, sub praetextu eos melius dirigendi : hoc enim sæpe confessionem odiosam reddit, et finis intentus, scilicet animarum directio, aliis modis obtineri potest. Notandum est pariter confessionem generalem, quæ *invitis* imponitur, quando non est necessaria, sæpe plus nocere quam prodesse.

330. (d) *in morbo periculoso*, si vires ægroto suppetant; haud raro enim contingit ut nonnulli ex eis, qui sacrilegas confessiones antea fecerant, usque ad ultimum morbum expedient ad eas repetendas. Hinc benigne interrogandi sunt num anxietates habeant circa vitam præteritam, aut timeant coram Supremo Iudice sese sistere, et suaviter ad generalem confessionem exhortandi sunt, ut quiete et confidenter mortem obire valeant. Quandoque etiam expedit ut confessarius, ipsis ignotus, ad eos mittatur, cui liberius, si velint, suam conscientiam manifestent.

331. (C) *Nociva* autem esse potest ac proinde regulariter prohibenda confessio generalis : (a) *scrupulosis ac nimis timoratis*, qui jam semel confessionem huiusmodi peregerunt; nam, post quamlibet novam generalem accusationem novi angores novique scrupuli nascuntur, eo quod peccata aliqua se non exposuisse aut non rite exposuisse timeant.

(b) Iis qui *viviild imaginatione* præditi sunt (præsertim feminis), et simul multum et graviter contra castitatem peccaverunt, præcipue si qua inclinatio supersit ad carnales voluptates; nam distincta ac minuta recordatio istorum peccatorum, cum circumstantiis aggravantibus quæ tunc imaginationi naturaliter occurrerent, hos pœnitentes in periculum interne peccandi probabiliter induceret.

332. Modus excipiendi generalem confessionem, (a) Imprimis confessarius benigne inquirat *cur pœnitens velit confessionem generalem instituere*, ut sciat utrum sit necessaria, vel utilis tantum : si enim necessaria sit, accuratior esse debet. Aliquando tamen detegit confessionem huiusmodi, quæ solummodo utilis habebatur, de facto necessariam esse; hinc permittat pœnitentem ea omnia exponere quæ ejus conscientiam onerant, eumque opportunis interrogationibus benigne adjuvet.

b) Jam ab initio pænitentem humanissimis verbis *hortetur* a<! *perfeclam sinceritatem*, et suggerat ut prius ea accuset, quibus magis, angitur, vel quorum accusatio magis molesta ipsi videtur, v. g. peccata contra castitatem; his enim expositis, cor pænitentis exoneratur, ac reliqua confessio faciliior redditur.

333. (c) Pænitentem *adjuvet discrete ac benigne interrogando*, præsertim si sit rudis et ignarus; si autem videat pænitentem suam accusationem ex ordine præpaiâsse, generatim eum non interrumpat multis interrogationibus, ne forsitan postea turbetur, putans se aliquid omisisse. Pariter tempus sufficiens pænitenti tribuat ad ea explicanda quæ ipsi necessaria videntur; secus hic forsitan tranquillus non erit, quia dicere non potuit ea omnia quæ mentem ejusangebant. A fortiori eum non austere carpat, (piando gravius peccatum accusatur, ne forte hac severitate perterritus pænitens aliquid reticeat; sed e contra paterno afleétu eum animet ad omnia candide aperienda, quum Deus sincere pænitentibus etiam gravissima deliéta ignoscere paratus sit.

(d) Si confessarius, de peccatis interrogando, ipse proponat numerum, v. g. numquid decies, centies id fecisti? generatim expedit *majorem numerum* proponere quam minorem, cum facilius sit pænitenti illum minuere quam augere. Imo, si statim, proposito tali numero, assentiat pænitens, opportunum erit mox addere : nonne sæpius id fecisti?

(e; *Finita peccatorum accusatione*, suaviter dicat confessarius : nonne aliquid aliud tuam angit conscientiam? Si ita, dic, et te iterum interrogabo. - Si nihil superesse videatur, moneri debet pænitens ne disturbetur, si postea recordetur peccati gravis quod non declaravit : sufficit enim illud confiteri in proxima confessione, si nondum fuerit valide accusatum; si vero antea fuerit valide declaratum, illud repetere necesse non est.

334. N. B. Hic non subjicimus *Catalogum peccatorum*, juxta quem confessarius pænitentes interrogare valeat : hic enim, quoad formam, diversus esse débet secundum diversas regiones variasque pænitentium condiciones. Optime sane agunt juniores confessant qui catalogum hujusmodi vernaculo idiomate sibi contexunt, pænitentium indoli accommodatum; ad quem diligentius scribendum, utiliter legent opera superius indicata ubi de conscientiae examine (n. 318) et consilium capient seniorum sacerdotum, qui, in illa regione, per longum tempus confessiones audierunt, eo magis quia in nonnullis locis specialis loquendi modus ad tale vel tale peccatum declarandum adhibetur.

Art. III. De Satisfactione.

Prænotanda de notione et speciebus.

335. Post auditam confessionem et opportunas correptiones ac monitiones pœnitenti datas, confessarius salutarem injungit *satisfactionem*, cpiæ vocatur *pœnitentia sacramentalis*. Satisfactio, quatenus est pars sacramenti, definitur : *voluntaria toleratio pœnæ, a confessario imposita, ad compensandam injuriam Deo illatam, redimendamque poenam temporalem, etiam post remissum peccatum ordinarie debitam*. — Distinguitur proinde ab illis poenis, quæ sponte assumuntur vel a Deo immittuntur : hæc siquidem vim habent satisfactoriam *ex opere operantis*, non sunt tamen sacramentalcs, nec proinde operantur *ex opere operato*.

Duplex distinguitur satisfactio : (a) satisfactio *in voto*, quæ nihil aliud est nisi sincera voluntas acceptandi et implendi pœnitentiam a confessario injungendam; hæc est pars *essentialis* sacramenti, juxta *Thomistas*, vel saltem *necessaria* dispositio, juxta *Scotistas*, ita ut si deesset, sacramentum, juxta utramque scholam, esset invalidum; (b) satisfactio *in re*, quæ est ipsa actualis adimpletio pœnitentiæ injunctæ : hæc non est pars essentialis, aut necessaria dispositio, sed solum pars *integralis* sacramenti, ita ut, si desit, sacramentum non sit invalidum, sed solum incompletum, hinc peccata, per absolutionem remissa, non reviviscunt, etiamsi voluntarie pœnitentia omittatur, sed in hoc casu novum peccatum committitur, ut patebit ex infra dicendis.

Probata alibi (n. 149) necessitate satisfactionis, quatuor exponenda manent : —

- i" Obligatio pœnitentiam sacramentalem imponendi;
- 2º Qualitates hujus pœnitentiæ;
- < Commutatio ejusdem;
- 4º Ejus adimpletio.

§ 1. De obligatione pœnitentiam imponendi*.

336. I. *Existentia hujus obligationis*. Confessarius regulariter tenetur satisfactionem, seu pœnitentiam, injungere pœnitenti quem absolvit. Certum est.

Trident, sess. XIV, cap. 8; *Rituale*, Ordo ministri. Sac. l'ænitent-

i° *Probat*ur. (A) Hoc enim aperte elocet *Tridentinum* (l. c.) : “Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et pœnitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones injungere : ne, si forte peccatis connivcant, et indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur”.

(B) Idem constat *ex variis confessarii muneribus*, (a) Quatenus *minister* sacramenti, non solum omnia quæ ad ejus essentiam spectant, sed etiam ejus integritatem procurare debet : secus non esset fidelis sacrorum minister; atqui satisfactio, ex dictis, est pars integralis sacramenti, quum ad pœnam temporalem peccato debitam extinguendam vel minuendam intendatur, (b) Ut *judex*, peccatum pœnâ convenienti punire tenetur; secus æquitas læderetur, cum ordo divinæ justitiæ aliquam reparationem exigat pro peccato. (c) Ut *medicus*, debet pœnitentis jam inflicta vulnera curare et futura præcavere; atqui utrumque fit salutare pœnas imponendo; nam opera pœnitentialia, juxta *Tridentinum* (cap. 8), “medentur quoque peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollunt aliunde cautiores et vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, quum non tam facile ad peccata redeant, ex quibus poenam experti sunt.

337- 2° *Declaratur*. Dixi tamen “*regulariter*”, quia *per accidens* non tenetur confessarius satisfactionem injungere, quando pœnitens moraliter non potest eam adimplere, v. g. si sit sensibus destitutus, vel morti proximus et simul valde debilis; quo ultimo casu tamen melius est levem injungere pœnitentiam, v. g. pectoris percussione, «.Ctum amoris Dei, invocationem SS. Nominis Jesu, -altem corde, aut solummodo patientiam in doloribus ferendis. — Pariter si scrupu-

i' «

^'1

M

Salmant., n. 15-25; *Lacroix*, n. 1229-1250, *Billuart*, Diss. IX., art. 2; *Slog*, lib. II, n. 110-in; *Elbel-Bierbaum*, conf. IX, n. 223-224; 5. *Alphons.*, n. 506 sq.; *Kenrick*, n. 99; *Marc*, n. 1715-1718; *Konings*, n. 1391; *Millier*, § 126; *Lehmke*, n. 353-355; *Baller*, I, n. 478 sq.; *Hilar, a Sexten*, § 39; *Génicot*, n. 311; *Ami du clergé*, t. XXII (1900) p. 906-907.

losus sæpius brevi temporis intervallo redit cum novis culpis, ex oblivione omissis, et absolvitur, necesse non est novam imponere pænitentiam, quando confessarius judicat eam, quæ jam injuncta est, sufficere pro hâc nova absolutione. Sed plerumque non expedit absolutionem tam frequenter scrupulosis impertiri. — Quidam etiam dicunt eandem pænitentiam imponi posse pænitenti qui, statim post absolutionem, peccatum accusat ex oblivione omissum¹; quia judicare potest eam sufficere etiam pro novo peccato recens accusato; quod vere probabile putamus, quoties hoc peccatum substantialiter non mutat statum conscientiæ pænitentis. Attamen contradicit *S. Alphonsus* (n. 513), quia non potest idem opus, jam injunctum per modum satisfactionis, iterum imponi eodem titulo. Unde melius est *in praxi* levem saltem imponere pænitentiam, dummodo praevideatur pænitentem libenter eam accepturum esse.

Didum est etiam "*pænitenti quem absolvit*", quia, si nulla datur absolutio, necesse non est pænitentiam injungere, cum sacramentum non conficiatur; id tamen valde utile est, ut pænitens sic melius ad absolutionem præparetur ac brevior imponi possit satisfactio, quando suam confessionem complebit.

33S. II. Gravitas hujus obligationis. (A) Si agitur de *peccatis mortalibus nondum declaratis*, hæc obligatio *per se* gravis est; nam in hoc casu gravis fit injuria sacramento, — necnon pænitenti qui gravioribus poenis temporalibus luendis obnoxius manet, et remedio opportuno contra futura peccata privatur.

(B) Si vero agitur de *venialibus* tantum, vel de mortalibus jam declaratis, pro quibus pænitentia olim injuncta et adimpleta fuit, controvertitur; nonnulli dicunt obligationem etiam in hoc casu esse gravem, ne mancum remaneat sacramentum; probabilius tamen cum *Lugone* alii tenent confessarium tunc non peccare mortaliter, si, secluso contemptu, pænitentiam non injungat; nam non videtur esse gravis deordinatio levia absolvere peccata absque ullâ satisfactione, quum sacramentum in hoc casu incompletum maneat solummodo in re levi. — Cæterum hæc controversia ad praxim vix refert; nam prudens confessarius non voluntarie omittet levem

¹ *Lacroix*, n. 1239; *Hali. N.*, n. 494; *G/nicot*, n. 3x1.

² *Lugo*, disp. XXV, n. 49.

pænitentiam in hoc casu imponere, et, si ex oblivione omittat, nullum peccatum committit.

339. III. De tempore quo imponi debet. Regulariter loquendo pænitentiâ ante absolutionem injungi debet, ut constat ex *Rituali Romano*, secundum quod satisfactionis impositio sequitur opportunas correptiones et præcedit absolutionem. Et merito; nam judicialis ordo postulat ut reus satisfactionem promittat antequam absolvatur. Si tamen ex oblivione omissa fuerit, statim post absolutionem injungi potest, quia tunc moraliter absolutioni unitur. Si vero hic defectus nonnisi post paucos dies advertatur, in proxima confessione pænitentiâ imponi *potest*, quæ ad peccata in utraque confessione declarata extendatur; non autem certum est exinde integrari sacramentum, quod incompletum fuerat propter satisfactionis defectum, quia jam deficit unio moralis inter absolutionem antea datam et impositionem pænitentiæ. Quidquid sit, pænitentes de hoc non sunt inquietandi, cum satisfactio *in re* ad validitatem absolutionis non requiratur.

§ II. De QUALITATIBUS SACRAMENTALIS PÆNITENTIÆ¹.

340. I. *Principium* : Confessarius debet, pro qualitate criminum et pænitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones injungere. Certum est ex Tridentino superius (n. 336) allegato.

1° Illiusmodi satisfactiones *salutares* esse debent, i. e. ad salutem et spirituale bonum pænitentis promovendum aptae; ideoque tum *vindicative*, ad punienda et expianda peccata præterita, tum *medicinales*, ad præcavendos futuros relapsus. Jamvero omne opus supernaturaliter bonum poenale est seu vindicativum, quum arduum sit opera nostra ad Deum referre. Ut autem sit *medicinale*, animae vulneribus debet mederi et vitiosos habitus, male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollere. Quapropter curet con-

¹ 5. *Thoni.*, Supplem., q. 15; *Suarez*, disp. XXXVIII, seôl 4-6; *Lugo*, disp. XXV, n. 60-67; *Sahnant.*, cap. 10, n. 26-47; *Lacroix*, n. 1233 sq.; *Billuart*, l. c.; 5. *Alphonsus*, l. c.; *Lehmke*, n. 355-362; *Ballerini P.*, l. c.; *Hilarius a Sexien*, l. c.; *Génicot*, n. 312 sq.; *Noëdin*, n. 289 sq.; *Ami du Clergé*, l. c., 1048 sq.; *Gaume*, Manuel, n. 402 sq.

fessanus “quantum fieri potest, ait *Rituale*, u'. contrarias peccatis pænitentias injungat : veiuti avaris eleemosynas, libidinosi Jejunia, vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia”. Quod tamen non est ita intelligendum ut pro singulis peccatis ab eodem pænitente accusatis diversæ satisfactiones injungantur, sed ut pro peccato graviore, in quod frequentius pænitens relabitur, contraria imponatur pænitentiâ.

341. 2° Debent esse *convenientes*, i. e. proportionatæ *gravitati criminum, quantitati pænæ* quæ manet exsolvenda, necnon *facultati pœnitentium*.

(A) *Gravitati criminum* proportionatæ : ad hoc enim confessarius tenetur ut iudex et medicus. Ille graviter peccat confessarius qui, absque justâ causa, levem injungit pænitentiam pro peccatis certo mortalibus; si enim sunt dubie graviora, non requiritur gravis satisfactio, cum in dubio odiosa sint restringenda.

Jamvero, juxta hodiernam disciplinam, gravis censetur pænitentia quæ respondet operi quod sub gravi ab Ecclesia imponitur vel imponi potest, v. g. missam semel audire, jejunare, recitare rosarium, imo et tertiani rosam partem, seu quinque decades, officium B. M. Virginis legere, vel septem Pænitentiales Psalmos, Litanias Sanctiolorum cum sequentibus orationibus, viam crucis obire, meditari vel pium librum legere vel alia opera perficere per quadrantem. Levis autem pænitentia censetur psalmus *Miserere* vel unus e consuetis psalmis, litania Lauretana vel SS. Nominis Jesu aut SS. Cordis, æquius fidei, spei et caritatis, quinquies *Pater* et *Ave*. Attamen pænitentia *in se* levis potest fieri gravis si pænitens non semel, sed pluries eam recitare debet.

Si non unum, sed plura mortalia commissæ sunt, regulariter gravior injungi debet pænitentia, et quidem eo gravior quo plura et graviora sunt peccata; non tamen proportionem *arithmetica*, ita ut pro centum mortalibus centuplo major sit; si res enim ita se haberet, jam moraliter impossibile esset pænitentiam adimplere.

342. (B) Proportionatæ *quantitati pænæ*, quæ exsolvenda manet : —

(a) Posito quod *contritio vehementior* fuerit, eo ipso minuitur pœna temporalis exsolvenda, ideoque minor esse potest pænitentia. Ex

*Juxta *D'Annibale* (n. 347). tunc tantum confessarius peccat mortaliter quando *levissimas* pro *gravissimis* peccatis pænitentias injungit.

hoc tamen non sequitur nullam injungendam esse satisfactionem, quando dolor est valde intensus, quia nescit confessarius utrum ita vehemens sit ut totam temporalem pœnam deleat. Aln ndequi ita est dispositus libenter gravem pœnitentiam accipiet.

(b) Levior etiam injungi potest satisfactio tempore Jubilæi, vel occasione indulgentiæ plenariæ lucrandæ, quia indulgentiis exstinguitur vel minuitur temporalis pcena. Imo olim quidam theologi contendebant in his circumstantiis omnino omitti posse sacramentalem pœnitentiam : quod tamen improbarunt *Benedictus XIV* *Leo XII*, monendo aliquam pœnitentiam jubileum lucraturis imponendam esse'.

(c) Quidam sanéti levem pœnitentiam injungere solebant, quia ipsi pro pœnitentibus jejunio, macerationibus aliisque arduis operibus satisfaciebant; quod fieri potest; nam, vi communionis sanctorum satisfadiones unius alteri prodesse possunt.

343. (C) Proportionatæ *facultatipœnitentium*, seu, ut ait *Rituale*, “habitâ ratione status, conditionis, sexus, ætatis et dispositionis pœnitentium aliis verbis, secundum eorum vires et dispositiones.

(a) Secundum pœnitentis vires; ita *ergrotis* levis pœnitentia injungenda est, quia graviorem adimplendi capaces non sunt; si vero spes affulgeat recuperandæ sanitatis, expedit ut aliud opus injungatur *conditionate* (i. e. si convaluerit) perficiendum. Quando ægroti sunt valde debiles, confessarius laudabiliter eos adjuvat ad statim pœnitentiam adimplendam; secus eam oblivisci possent. — Ita pariter non sunt imponenda jejunia pueris aut junioribus, qui robusti non sunt, vel opificibus continuo labore defatigatis; nec prolixae orationes aut peregrinationes famulis et ancillis, aut etiam mulieribus sub potestate viri constitutis; nec eleemosynæ pauperibus; nec ullum opus quod cum officiis proprii status pugnet.

Neque injungi debent pœnitentiæ perpetuæ, v. g. ingressus in religiosum ordinem, — aut ad diuturnum tempus, v. g. ad annum, ad quinque menses, etc. quia tales pœnitentiæ anxietatem generant, et, post aliquod tempus, in oblivionem facile cadunt; et si id facerent varii confessores, innumeris vinculis ligarentur pœnitentes, magno cum animarum detrimento. Neque intricatæ esse debent pœnitentiæ; secus enim oblivioni dabuntur. — Hinc, si præscribatur recitatio alicujus orationis per sex vel octo dies, expedit pœnitentem monere ut, si hanc recitare una die omiserit, possit eam subsequenti die recitare, ut ita vitentur anxietates. Uno verbo, nil nimis arduum imponatur sive in se, sive relative ad varios pœnitentes; v. g. regulariter non jubeantur pueri veniam a parentibus

' *Renedifl. XIV*, Constit. *Inter praleritos*; *Leo A71*, Const. *Caritate Christi*. ■

petere ob inobedientiam vel ob furtula, ne confessio ipsis odiosa reddatur.

344. (b) Secundum *dispositiones pænitentis*; videlicet non injungatur satisfactio quam pænitens probabiliter non accipiet vel non perficiet; v. g., non jubeatur, per modum pænitentiæ, inimicos invisere vel veniam ab eo quem offendit petere, quando praevidetur id omnino ipsi repugnare.

Hinc, admonentibus S. *Carolo Borromao* et S. *Francisco Salesio*, aliquando juvat eum interrogare an possit pænitentiam sibi impositam peragere; alioquin eam confessarius minuet vel mutabit. “Tutius est, ait *Gersonius*, cum parvâ pænitentiâ quæ sponte suscipitur et verisimiliter adimplebitur, ducere confessos ad purgatorium, quam cum magna non implendâ præcipitare in infernum”. Experientia enim constat multos a confessione deterreri timore nimiam pænitentiam accipiendi³.

II. Causæ minuendi pænitentiam.

Ex jam dictis constat causas esse quæ excusent a pænitentiâ peccatis proportionatâ injungenda, sive *modicam* pro gravibus delictis imponendo, sive *minus gravem* quam multitudo peccatorum mercatur. Eas exponere juvabit.

345. 1° *Ex parte pænitentis*, præcipuæ sunt : (a) *infirmitas corporalis*, vel debilitas mentis, ex quâ fit ut non nisi ægre proportionatam pænitentiam implere possit.

(b) *Infirmitas moralis*, ex quâ valde timetur ne pænitens, quamvis sufficienter attritus, gravem pænitentiam non persolvat; tunc autem expedit ut, præter leve opus supererogatorium injunctum, aliud addatur quod sit jam aliunde

* S. *Car. Horroïn.*, Instruct. Confess., ap. *Ada Eccles. Milan.*, t. I, p. 655-656 ed. Lugdunensis, 1683; S. *Franc. Sales.*, Avertissement aux Confesseurs, Œuvres, t. VI, p. 143 ed. Vives.

• Régula Mor., p. 2, c. de Pænit., ap. A- *Alphons.*, n. 509.

3 Ad rein S. *Thomas*, Suppl., q. 18, a. 4 : “ Et quia pœnæ satisfactoriæ infligendæ medicinæ sunt, sicut medicinæ in arte determinate non omnibus competunt... ita pœnæ satisfactoriæ in canonibus determinatæ non competunt omnibus, sed variandæ sunt secundum arbitrium sacerdotis divino instinctu regulatum. Sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam ita efficacem quæ ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturæ majus periculum oriatur, ita sacerdos divino instinctu motus non semper totam pœnam quæ uni peccato debetur, injungit, nõ infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ desperet, et a pænitentiâ totaliter recedat”. Cfr. 6°. *Alphonsus*, n. 510, cum auctoritatibus ibidem allegatis.

praescriptum, v. g. missæ auditio dic dominicâ, abstinencia a carne die Veneris.

(c) *Extraordinaria contritio*, quâ poena luenda minuitur, ut supra.

fd) Spes fundata *alliciendi peccatorem* ad frequentio- rem sacramentorum usum, si minor injungatur pœnitentia, cum per receptionem Pœnitentiæ et Eucharistiae minuatur pcena temporalis peccatis debita; aut eum inducendi ut voluntarie sibi majores pœnais infligat.

346. 2° *Ex parte confessarii*, voluntas pro pœnitentibus satisfaciendi, qualis erat in quibusdam sanétis, v. g. S. *Francisco Xaverio*, qui cruentis flagellationibus pœnitentium delicta expiare solebat.

3° *Ex parte Ecclesiæ*, quæ in quibusdam occasionibus indulgentiam plenariam concedit sive in formâ ordinaria, sive sub forma Jubilæi, per quam poena peccato debita ex integro solvi valeat, positis ponendis.

In his autem variis casibus expedit pœnitentes monere de insufficientia operis injuncti, ut voluntarie aliis modis satisfaciant.

III. Corollaria.

Ex his intelligi datur i° quale opus per modum satisfactionis injungi possit, et 2° quænam sint præcipuæ pœnitentiæ imponendæ.

347. 1° Pœnitentia sacramentalis potest esse quodlibet opus *bonum et supernaturale* : (a) sive *externum*, sive *internum*, quia, quamvis dubitetur utrum opus mere internum, v. g. meditatio, ab auctoritate humanâ injungi valeat, hæc difficultas in casu non verificatur, cum sacerdos in sacro tribunali non humanam, sed divinam exerceat auctoritatem. Nec dici potest actum mere internum non esse materiam sensibilem sacramenti; nam hujusmodi aétus efficitur sensibilis per impositionem sacerdotis et pœnitentis acceptationem. — Convenit tamen generatim rudibus et indoétis aliquod opus externum injungere, cum actus mere interni ipsis sint difficiliores.

348. (b) *Publicum aut privatum*; confessarii tamen “ pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam pœni-

tentiam non imponant", ut recte ait *Rituale*: secus enim facile gravis peccati commissi suspicio oriretur, et ita sigillum confessionis violaretur; v. g. si uxor jubeatur duobus vel tribus diebus post confessionem jejunare, vir suspicabitur eam graviter peccasse. Pro peccatis autem publicis publicum opus injungi potest, præsertim si quædam reparatio necessaria sit ad scandalum tollendum, ut fit v. g. quando quis matrimonium contraxit coram præcone acatholico. Aliquando tamen, etiam pro publicis delictis, prudentia suadet reluélanti non imponendam esse publicam pænitentiam, ne sic peccatores a sacro tribunali deterreantur, præsertim cum sæpius reparatio scandali alio modo fieri possit, v. g. publicâ sacramentorum receptione, missæ auditione vel ecclesiæ visitatione

349.(c) Opus *supererogatorium* vel *alias debitum*; nam etiam opus aliunde præceptum est ex natura suâ satisfactorium et ejus valor satisfactorius ad efficaciam sacramentalis satisfactionis potestate clavium elevari potest. Attamen generatim expedit opera supererogatoria injungere, ut pœnitentibus occasio præbeatur plura bene operandi. Hinc opus per modum satisfactorii impositum non censetur esse idem ac illud quod jam lege præscribitur, nisi id expresse declaretur a confessorio, v. g. si iniungatur missæ auditio, intelligitur pœnitentem teneri missam audire extra tempus præscriptum. — Si vero explicite imponatur opus alias præscriptum, v. g. auditio missæ dic dominicâ, ejus culpabilis omissio duplex erit peccatum, quia duplex violatur præceptum, unum generale per modum legis impositum, alterum particulare per modum mandati. — Potest etiam præscribi *cessatio* ab aliquo opere bono, pro brevi tempore, non quia talis cessatio bona est in se, sed quatenus occasionem præbet alias virtutes colendi, præsertim obedientiam et humilitatem.

350.(d) Injungi potest etiam opus *condidonatum*, v. g. oratio dicenda vel confessio instituenda sub conditione relapsûs. Certum est hoc esse licitum, si simul alia pœni-

¹ Cfr. 5. *Aiphotts.*, n. 512; *Ctulli*, I, n. 39. — Neque imponendæ sunt satisfactorii quæ pœnitentem aliorum ludibrio exponant, v. g. brachiis extensis in ecclesiâ orare, vel publice veniam petere.

tentia absoluta proscribatur. Juxta paucos¹, id etiam licet si *sola* injungatur; nam, ut aiunt, specialis conatus adhibitus ad cavendum a lapsu est sufficiens pœnitentiâ. Ilæc tamen ratio solida non videtur; nam hic conatus non fuit elevatus ad efficaciam sacramentalis satisfactionis ex eo quod sacerdos orationem præscripsit sub conditione relapsûs. C'ndc communem sententiam prudentes confessarii sequuntur.

351. 2a *Præcipuæ autempœnitentiæ* quæ injungi possunt ad quatuor capita reducuntur : *eleemosynam, jejunium, orationem* et *patientiam* in poenis a Deo inflîetis.

(A) *Probat*ur. Etenim, (a) ut recte arguit C. *Thomas*'l, satisfactio debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei; atqui non habemus nisi tria bona, sc. bona animæ, bona corporis et bona fortunæ; ex bonis quidem fortunæ subtrahimus aliquid per eleemosynam; ex bonis corporis, per jejunium; ex bonis animæ, per orationem, quâ facultates nostras Deo submittimus, (b) Præterea tres sunt peccatorum radices, nempe concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum et superbia vitæ; atqui contra concupiscentiam carnis ordinatur jejunium; contra concupiscentiam oculorum ordinatur eleemosyna; contra superbiam vitæ, oratio.

His tamen poenis, sponte susceptis, addi debent, juxta *Trident.* (can. 13), pœnæ a Deo inflîetæ et patienter toleratæ : sæpe enim Dominus permittit nos variis vexari adversitatibus, ærumnis, animi vel corporis doloribus, quibus patienter toleratis, præsertim in unione cum Christo, amplissimam satisfaciendi opportunitatem habemus. Igitur patientia in adversis etiam tanquam sacramentalis poenitentia injungi potest.

352. (B) *Exponitur*, (a) Sub nomine *eleemosyna* comprehenduntur omnia caritatis opera, sive corporalia, sive spiritualia; *corporalia*, v. g. invisere infirmos, pauperes, in hospitalibus aut in carcere detentos; iisdem servire et adjutorium præstare; cibum esurientibus dare, potum sitientibus, vestimenta nudis, libertatem captivis; — *spiritualia*, v. g. ignorantes erudire, Christianam doétrinam docere, eis qui dubio laborant consilium præbere, delinquentes corrigere, mcestos consolari, injurias condonare, aliorum defeétus patienter ferre, pro aliis orare.

Quoad eleemosynas autem, hæc notentur verba *Ritualis* : “ Pœnitentias pecuniarias sibi ipsis confessarii non applicent : neque a pœnitentibus quicquam tanquam ministerii sui præmium petant, vel accipiant

353. (b) Nomine *jejunii* intelliguntur omnes actus mortificationis sive externi sive interni, quales sunt : jejunium sive integrum (quod

• *liailerint P.*, n. 524; *Gdnicot*, n. 314.

' 5. *Thomas*, Supplem., q. 15, a. 1 et 3.

hodie frequenter imponere non expedit), sive partiale, partem jentaculi vel cœnæ subtrahendo; — abstinencia a carnibus, vel a certo cibo, sed præsertim ab inebriante potu; — moderatio in somno, ludo, venatione, conviviiis; — abstinencia a choreis et theatro, ab inutilibus et periculosis colloquiis; mortificatio nimie curiositatis in visu, auditu, in legendis libris vel foins publicis; — interiores aëius obedientiæ, humilitatis, caritatis, etc.

354. (c) *Orationis* nomine intelligi possunt : *preces proprie difice*, v. g. recitare quinque *Pater* et *Ave*, aëius fidei, spei et caritatis, rosarium, litanias, quosdam psalmos, hymnos, preces matutinas et vespertinas, Officium B. M. Virginis, vel partem Breviarii; orationes jaculatorias ex corde dicere; missam audire; — *mentales orationes*, videlicet aliquam peragere meditationem de novissimis, vel de Passione Christi vel de aliis fidei mysteriis; piam lectionem aliqujus capituli Scripturæ sacræ, præsertim Evangelii, vel optimi libri *de Imitatione Christi*, etc., cum aliqua meditatione super ea quæ leguntur; — oblationem sui ipsius et omnium aëluum summo mane et sæpius per diem repetere; — *praxes ad orationem accedentes*, ut sunt visitatio ecclesiarum, exercitium viæ crucis, concionis auditio, frequens sacramentorum receptio, confessio sacramentalis statim post lapsum.

355. (d) *Pandem patientia* specialiter injungi potest, per tempus determinatum, iis qui multum laborant, aut acerbos dolores sustinent, vel persecutionem patiuntur; tunc expedit brevem aétum resignationis suggerere, v. g. *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; non mea voluntas, sed tua fiat; pro te, o Jesu, pati et contemni*.

356. 3º Ut illæ pænitiæ sint *medicinales*, prudens confessorius eas seliget quæ vitiis pænitentis magis directe opponuntur, juxta illud : *contraria contrariis curantur*. Quædam exempla subjicimus quoad peccata capitalia : (a) *Superbis* injungi potest attenta consideratio propriæ miseriæ et infirmitatis, propriorumque peccatorum, ut exinde facilius aétum humilitatis eliciant; iis qui de suis qualitatibus ac meritis gloriantur meditanda proponet hæc aut similia verba : “Quid autem habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis” ’ ’ ?

Avaris ac bonum alienum detinentibus quasdam eleemosynas aut restitutionem imponet, simul cum meditatione mortis, quæ nos ab omnibus separat, aut paupertatis Christi.

(c) *Luxuriosis* præscribi potest proximarum occasionum fuga, sensuum mortificatio, otiositatis devitatio, frequens pœnarum inferni consideratio, oratio ad B. Virginem quæ incipit : *O Domina mea...*

(d) *Gulosis et ebriosis* : subtrahio aliqua cibi ac potûs, abstinencia a potu inebriante, fuga cauponarum vel sociorum quibuscum inebriari solent.

(e) *Invidiosis*: reparatio damnorum quæ invidiâ sua aliis intulerunt, oratio pro iis quibus invident, aliqua meditatio vel pia lectio de motivis caritatis.

(f) *Iracundis* : per aliquod tempus tacere quando oriuntur primi iræ motus, fuga occasionum, mortificatio stiperbiæ quæ sæpe ad iracundiam movet, consideratio malorum quæ frequenter ex ira sequuntur.

(g) *Pigris* et *acediosis* : consideratio brevitatis hujus vitæ ac proinde necessitatis bonum operandi, dum tempus est; assiduitas et perseverantia in quibusdam precibus per aliquod tempus recitandis, major conatus per duos vel tres dies.

Hæc quidem per modum exempli'; cetera invenies apud auctores *Theologice asceticce*.

§ III. De COMMUTATIONE PÆNITENTIE

Quando pænitentia injuncta moraliter adimpleri nequit, sub quibusdam conditionibus mutari potest.

357. I. *Principium* : Sacramentalis pænitentia jam injuncta, justâ de causa mutari potest, non quidem ab ipso pænitente, sed a confessario auctoritatem habente. Certum est.

1° *Mutari non potest etiam in perfeciorem ab ipso pænitente*; nam mutatio pænitiæ importat novum judicium, quod ferri non potest nisi a iudice; aliunde nullum opus potest elevari ad dignitatem et efficaciam satisfactionis sacramentalis nisi auctoritate ipsius ministri.

2° *Mutari potest sive ab eodem confessario sive ab alio jurisdictionem habente*; nam pænitentia injungitur per modum legis particularis; porro lex mutari potest sive a legislatore sive ab ejus successore.

Controvertitur utrum pænitentia imposita a superiore ob casus reservatos possit ab inferiore commutari, Affirmant nonnulli probabiliter cum *Lasquez* nam, ablata reservatione per superioris absolutionem, quilibet confessarius potest de his peccatis ferre judicium ac proinde novam imponere pænitentiam. Multi autem *probabilius* negant cum *Lugone* et *Alphonso* nam accessorium sequitur principale; atqui judicium in causâ principali, scilicet in peccatis

' Cfr. *Ami du Clergé*, t. XXII, 1900, p. 1049-1050.

Suarez, disp. XXXVIII, sedi. 10; *Lugo*, disp. XXV, n. 95-11; *Salutant.*, n. 71-99; alique auctores superius allegati.

3 *Casyues*, q. 94, a. 2, dub. 3., n. 9; *Elbel-Bierb.*, n. 242; *Ball. P.*, n. 532.

4 *Lugo*, n. 104; *S. Alphons.*, n. 529.

reservatis, ad superiorem solummodo spcétal; ergo pariter iudicium de accessorio, nempe de pænitentia. — Attamen .S. *Alphonsus* concedit id fieri posse si gravis accedat causa et non sit facilis accessus ad superiorem : tunc enim merito pnesumitur superioris consensus. Quod admitti potest, propter eandem rationem, si pænitens nonnisi reluôlanter superiorem adiret.

358. II. Conditiones ut pænitentia mutari possit.

Moralis unio esse debet inter pænitentia: commutationem et absolutionem; nam elevatio alicujus operis ad dignitatem satisfactionis sacramentalis fieri nequit, etiam a ministro, nisi quatenus est iudex, seu quatenus absolutionem profert.

Hinc (ai *idem* confessanus *certo* potest pænitentiam mutare statim post absolutionem, antequam pænitens discedat, quia iudicium jam prolutum adhuc moraliter perseverat. Imo graves auctores, ut *Logo'*, probabiliter tenent id posse fieri, extra confessionem, etiam post notabile tempus, dummodo confessarius peccatorum recorderetur saltem in confuso; nam etiam in hoc casu pænitentia moraliter unitur cum absolutione : si enim absolutio hodierna potest uniri cum confessione facta ante octo dies, mutatio pænitiæ. etiam post octo dies, cum absolutione præteritâ moraliter etiam unitur: nec iudicium omnino completum dici potest, nisi sententiæ executione, seu pænitiæ adimplitione. Contradicit tamen 5. *Alphonsus* (n. 529, dub. 3) quia, si tale adsit intervallum, novum fit iudicium novaque requiritur absolutio ut pænitentia mutari possit. Hanc opinionem sequi expedit saltem relate ad eos qui frequenter confitentur; si agatur vero de iis qui nonnisi raro sacrum tribunal accedunt, *d.ugonis* opinio potest, absque scrupulo, in praxim adduci, quum hic non agatur de validitate sacramenti.

171

(b) Si vero commutatio pænitiæ ab *alio* confessario petatur, hic eam mutare nequit nisi in sacro tribunali, post aliquam confessionem auditam, et cum nova absolutione : secus nulla unio esset inter satisfactionem et absolutionem.

4

359. 2° Ad commutationem faciendam requiritur insuper *sufficiens cognitio stalûs pœnitentis* : secus nova pænitentia nec proportionata nec medicinalis esse potest.

Unde si pænitens *eumdem* confessarium adeat, qui saltem in confuso statûs pænitentis recordetur, necesse non est confessionem repetere; si *alium* adeat confessorem, probabilius opus non est integram repetere confessionem, sed sufficit vel declarare pænitentiam jam prius impositam, vel summariam confessionem instituere : hoc enim sufficit ad statum pænitentis cognoscendum relate ad pænitentiam injungendam.

15

360. 3° Requiritur etiam *justa causa*, quæ potest esse vel notabilis utilitas pænitentis, vel difficultas in executionis prioris pænitentiae. Unde fieri potest mutatio, etiamsi non postuletur a pænitente, dummodo tamen hic consentiat; potest siquidem mutationi obstare, si eam ut gravamen spectat.

Faétâ autem commutatione, multo probabilius pænitens potest, si velit, satisfactionem prius injunctam eligere, quia commutatio, utpote pænitenti favens, sub hâc conditione fieri censetur : nisi pænitens ad priorem redire velit.

§ IV. De adimplentione pænitentiae 2.

Dicemus tum de *obligatione* tum de *modo* pænitentiam implendi.

1. De obligatione pænitentiam adimplendi.

361.i° *Existencia hujus obligationis* : Pænitens tenetur acceptare et adimplere pænitentiam rationabiliter sibi injunctam a confessario. Certum est.

Etenim (a) *Cone. Lateranense IV*, post enuntiatam legem annuae confessionis, addit 3 : “ et injunctam sibi pænitentiam studeat pro viribus adimplere”. Aliunde, teste *Tridentino* (supra, n. 336), confessarius jus et officium habet pænitentiam imponendi; atqui tale jus inutile esset, nisi pænitens teneretur eam acceptare et implere, (b) Aliunde pænitens obligatur, non secus ac confessarius, ad integritatem sacramenti procurandam; atqui, ex diétis, pænitentia sacramentalis est pars integrans sacramenti ; ergo.

362. Corollaria. a) *Hæc tamen obligatio non urget si confessio invalida sit, vel absolutio data non fuerit* : tunc enim sacramentum non existit, nec proinde ulla ex eo oritur obligatio.

Attamen, si confessarius medicinalem quamdam pænitentiam imponat, tanquam futuræ absolutionis conditionem, perfici debet,

¹ Ita A. Atphons., H. A., tr. XVI, n. 61, cum auctoribus ibi allegatis.

Suarez, disp. XXXVIII, seel. 7-9; Lugo, disp. XXV, n. 68-94; Satinant., n. 48-70; Lacroix, n. 1273 sq.; X. Alplionius, n. 515-527. ceterique auctores jam allegati.

3Ap. Denzing., n. 363.

non quidem ut pars integrans sacramenti, sed ut præparatio ad absolutionem. Idem dici debet, si pænitentia præscribatur in confessione, quam absolutio non sequitur, eo fine ut minor injungi possit tempore quo absolvitur pænitens, prout sæpe fit : tunc enim impleri debet ratione absolutionis non acceptæ, sed accipiendæ.

(b) *Si pænitens existimet satisfactionem nimis onerosam esse*, rogare potest ut mutetur vel minuatur, et regulariter confessarius ejus desiderio acquiescet. Si tamen confessarius eam moderari nolit, pænitens potest sine absolutione recedere, et alteri sacerdoti peccata sua confiteri, vel pænitentiam acceptare et ab alio confessario postulare ut eam commutet.

363- 2° *Gravitas hujus obligationis* : Pænitens tenetur sub gravi ad implendam pænitentiam quæ legitime sub gravi injungitur. Certum est.

(A) *Probat*ur. Etenim confessarius, ut judex, potestatem habet præcipiendi sub gravi ea quæ in re gravi ad integritatem sacramenti pertinent; atqui pænitentia ad integritatem sacramenti spectat, et quidem in re gravi, quando pro gravibus deliciis imponitur; ergo.

364. (B) *Declaratur*. Jamvero confessarius censetur sub gravi obligare, quando satisfactionem gravem imponit pro mortalibus peccatis nondum accusatis, nisi contrarium dicat; nam gravitas obligationis gravitati materiae proportionali debet.

Potest tamen confessarius, juxta communioem sententiam, pro gravibus peccatis gravem pænitentiam sub levi tantum imponere, quia quilibet legislator potest gravem materiam præscribere sub levi. Id tamen non expedit, juxta S. *Alphonsum* (n. 518), nisi quando jam alia pænitentia sub gravi imposita est; tunc addi potest alia gravior sub levi, ad consulendum pænitentis infirmitati.

Quando pænitentia levis est, sub levi tantum obligat. Si vero satisfactio in se gravis pro venialibus vel mortalibus jam remissis imponatur, probabilius sub levi tantum obligat, quia confessarius censetur noluisse sub gravi obligare: aut si voluit, potestatem suam excessit, quum pænitentia gravitati peccati proportionari debeat. Excipitur tamen casus quo gravis pænitentia injungitur pro levibus peccatis, quæ ad mortalia valde disponunt, ut periculum istud removeatur; hoc autem fit non per modum satisfactionis pro peccatis, sed ad urgendam naturalem obligationem proximas occasiones vitandi.

365. Corollarium. *Qui culpabiliter omittit sive partem sive circumstantiam pœnitentiæ*, peccat graviter vel non, prout hæc pars aut circumstantia notabilis est vel non. Ad dijudicandum autem utrum sit notabilis necne, inquirendum est utrum, omnibus attentis, in se aut relate ad pœnitentem gravem aut levem molestiam causet, ex judicio prudentum; v. g. si quis jubeatur rosarium recitare *coram imagine B. Virginis*, hæc circumstantia levis est; si jubeatur recitari *brachiis extensis*, gravis esse videtur. In praxi, hujusmodi circumstantiæ nonnisi cum magnâ circumspectione imponantur.

II. De modo pœnitentiam adimplendi.

366. i° *Principium* : Pœnitentia eo modo persolvi debet, in se aut in suis circumstantiis, quo a confessario injuncta est. Certum est.

Pœnitentia enim imponitur per modum præcepti ecclesiastici, proindeque tanquam lex ecclesiastica adimpleri debet tum in se, tum in suis circumstantiis.

367. 20 Corollaria. A) *Quoad tempus* (a) pœnitentia adimpleri debet tempore assignato, vel, si nullum tempus statutum fuerit, quamprimum moraliter : id enim requirunt intentio confessarii. integritas sacramenti ipsumque pœnitentis bonum. — Non autem stride requiritur ut ante absolutionem vel communionem impicatur.

(b) Peccat igitur graviter qui gravem pœnitentiam sub gravi impositam, absque ratione, per longum tempus differt. Quodnam vero tempus sit longum disputant theologi; dilatio pei tres aut sex menses multis videtur esse gravis, dum quidam putant eam esse gravem, solummodo quando sic pœnitens exponitur periculo eam omnino omittendi. Etiam quando determinatum est tempus a confessario, dilatio brevis non erit grave peccatum. Si vero pœnitentia levis sit. nulla dilatio, quantacumque sit, grave erit peccatum. Omnibus vero suadendum est ut. statim post peractam confessionem, adimpleatur, ne forte in oblivionem cadat.

(c) Si pœnitentia tempore statuto persoluta non fuerit, remanet onus eam quamprimum peragendi, cum tempus non ad linendam. sed ad urgendam obligationem præscriptum fuerit.

368. B Stricte loquendo pœnitentia *valide impletur*, juxta communem sententiam, *ab eo qui versatur in statu peccati mortalis*; nam pœnitentia, etiam in hoc statu adim-

picta, est opus bonum et pœnale, ideoque sufficit ad satisfaciendum præcepto.

Attamen, juxta S. Alphonsum (n. 523), qui ita agit, venialiter peccat, quia ponit obicem uni ex effeilibus sacramenti, scilicet remissioni pœnæ. Sed *Lugo*³ valde probabiliter tenet id ab omni culpa vacare; verum est quidem pœnitentiam in hoc casu non esse satisfactoriam de condigno; sed statim ac peccator, statum gratiæ recuperando, removet obicem, satisfacio suum producit effectum, i. e. remissionem pœnæ.

Qui, dum pœnitentiam implet, venialiter peccat, v. g. distraite preces injunélas recitando, non privatur fruétu satisfactionis *ex opere operato*, quia veniale peccatum non impedit remissionem pœnæ temporalis aliis peccatis debitæ'.

369. (C) Regulariter satisfactoria *per ipsum pœnitentem*, non autem per alium, præstanda est, nisi de consensu confessarii; est enim pars integræ sacramenti, ac proinde ab ipso pœnitente perfici debet, sicut contritio et confessio; hinc ab Alexandro VII damnata hæc propositio 15 (24scpt. 1665)³; “Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat”. — Confessarius tamen potest permittere ut satisfadio per alium præstetur, quando agitur de eleemosyna; controvertitur autem utrum id permittere valeat quoad alia opera, ut jejunium, peregrinationem etc., justâ accedente causa. Quidquid sit, id non expedit, saltem generatim, et si quis pœnitentiam persolvere nequit, melius est ut alia imponatur quam perficere valeat.

370. (D) *Controvertitur utrum opus injunctum debeat perfici ex intentione pœnitentiam adimplendi*, (a) Negant non pauci cum *Lugone* nam eo ipso quod perficitur opus a confessario impositum et a pœnitente acceptatum, ad dignitatem et efficaciam sacramentalis pœnitentiæ attingit, etiamsi ex mera devotione peragatur et non ex intentione satisfaciendi.

(b) Affirmant multi alii cum *Vasques* et *Lacroix* nam, ut aliquod

¹ *Lugo*, disp. XXV, n. 40, cum auctoribus ibi allegatis.

² *Lacroix*, n. 1247; *Millier*, § 127, n. 6.

³ Ap. *Denzing.* n. 986; cfr. *Viva*, in *Propos.* XV; *Vacant*, *Diil. de Thëol.* I, 738.

⁴ Affirmat *Suarez*, disp. XXXVIII. scil. 9; negat *Lugo*, disp. XXV, n. 82. — s. *Lugo*, disp. XXV, n. 34.

⁵ *Lacroix*, n. 1286, cum auctoribus ibi allegatis; *Berardi*, *Praxis* » 4547.

opus possit esse satisfacio sacramentalis, oportet ut a pænitante cum sacramento connecatur explicite, vel implicite; atqui non nisi vi intentionis cum sacramento connecitur; ergo.

Judicio nostro, res sic componi potest: si (piis opus a confessario impositum perficit, non cogitans quidem de pænitentia persolvendâ, sed tamen illud opus non ordinans in alium finem, vere pænitentiam implet, vi intentionis quam habuit satisfactionem acceptando; si vero positive hoc opus ordinat in alium finem, v. g. ad præceptum aliquod adimplendum, pænitentia non impletur, cum pænitens positive aliquid aliud intendat; ita v. g. si rosarium imponatur ei qui quotidie illud recitat, pænitens potest arbitrio suo eligere ut primum rosarium devotionis causa, secundum autem tanquam pænitentia sacramentalis dicatur.

371. (E) *Δ7 quis injuncta pænitentite oblitus fuerit, etiam culpabiliter*, non tenetur confessionem repetere, ut aliam accipiat pænitentiam, juxta communem sententiam r; nemo enim tenetur sua peccata repetere quando jam fuerunt directe remissa: hoc enim gravissimum esset onus; ideoque pænitiæ adimpletio ut moraliter impossibilis haberi potest. Si quis vero culpabilis oblivionis reus sit, satis erit hoc peccatum negligentiae accusare. Tenetur autem eundem confessarium adire, si commode possit, ac præsumat cum adhuc memorem esse pænitiæ: hoc enim grave onus non est; non autem striCe tenetur ab alio confessario commutationem pænitiæ postulare, quamvis id laudabile sit, ipsi pænitenti utile ac proinde commendandum.

Dicemus i° de *potestate* in confcssario requisitâ; 2° de ejusdem *officiis*.

Art. I. De Potestate in confessario requisita.

372. Praenotanda. Jure divino duplex potestas in ministro requiritur non solum ad licite, sed etiam ad valide ministrandum Pænitiæ sacramentum, videlicet potestas *ordinis* et *jurisdiflionis*; insuper, jure ecclesiastico, hodie necessaria est *approbatio*.

Duplex potestas ordinis et jurisdictionis omni tempore necessaria fuit, ut supra diCtum est, n. 72-92; et, ante *Tridentinum*, ad validam sacramenti administrationem sufficebat, juxta communem sententiam ». Sed Patres Tridentini, timentes ne quandoque jurisdictio concederetur iis qui ad audiendas confessiones idonei non sunt, decreverunt nullum confessiones sæcularium audire posse, nisi ab Ordinario approbatum : “ Decernit tamen sanCta Synodus nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias *idoneus* judicetur, et *approbationem*, quæ gratis detur, obtineat³”. Quæ quidem verba non solum de liccitate, sed etiam de validitate absolutionis ab omnibus intclliguntur; Concilium enim declarat nullum, nisi approbatum, *posse* confessiones sæcularium audire, nec ad id *idoneum* esse.

³ Pauci quidem dixerunt, etiam ante *Tridentinum*, approbationem necessariam fuisse iis qui delegate jurisditflione tantum fruebantur; sed hoc nullo solido argumento probate valent, ut videre est ap. *Sua·rts*, disp. XXVIII, seô. 3> n. 24.

» Sess. XXIII, cap. 15 de Reformatione.

373. Tria igitur ad validam administrationem sacramenti in ministro desiderantur : *ordo sacerdotalis, jurisdictio et approbatio*. De priori satis alibi dictum est : de duobus aliis dicendum est sequenti ordine : —

De approbatione;
De jurisdictione sive ordinaria sive delegata;
De jurisdictione quam Ecclesia supplet.,
De jurisdictione regularium;
De jurisdictione quoad moniales;
De limitatione jurisdictionis, seu casuum reservatione.

§ I. DE APPROBATIONE¹.

Exponemus 1° ejus *notionem*; 2° *necessitatem*; 3° *modum eam conferendi*.

374. I. Notio. 1° Approbatio *judicium authenticum Ordinarii de idoneitate sacerdotis ad excipiendas confessiones*.

Dicitur : (a) *judicium*, id est aëlus *intellektus*, externis tamen signis manifestatus; (b) *authenticum*, seu a legitimo superiore prolatum, et quidem modo auctoritativo; legitimus autem superior in hac materiâ est Ordinarius, seu ille qui episcopalem, vel quasi-episcopalem jurisdictionem habet, proindeque vicarius generalis, vicarius capitularis (in *Statibus Foederatis* administrator dioecesis), aut prælatus regularis quasi-episcopali potestate in aliquo territorio gaudens; (c) *de idoneitate sacerdotis* nempe de dotibus requisitis ad utiliter confessiones excipiendas; quæ dotes sunt præcipue, ex parte intellectus : *scientia*, quæ principia ac regulæ theologiæ moralis noscuntur; necnon *prudencia*, ad eadem particularibus casibus applicanda; ex parte voluntatis : *morum integritas ac pietas*.

375. 2° Ex quibus apparet *discrimen* inter approbationem et jurisdictionem : prior pronuntiat sacerdotem idoneum esse, posterior confert potestatem in subditos; approbatio necessaria est tantum jure ecclesiastico, jurisdictioni autem jure divino, cum Christus ipse hoc sacramentum instituerit sub forma judicii.

¹ *Suarez*, disp. XXVIII; *Lugo*, disp. *Salmantic*, cap. 11, n. 86-110; *Lacroix*, w. 1485-1547; *Billuart*, diss. VI, a. 5; *Elbel-Hierb.*, Confer. XI, n. 278-287; 5. *Alphotts.*, n. 542-552; *Iehmk.*, n. 379 sq.; *Kenrick*, \. 121 sq.; *Hilar. Sexten*, p. 326-334; *Haller. P.*, n. 546-587; *Noldin*, n. 329-333; *Vacant*, Did. de Théol., 1, 1700-1707.

Hinc approbatio absque jurisdictione existere posset: ita olim Regulares exempti *jurisdictionem* a S. Pontifice accipiebant, saltem juxta communio^{rem} sententiam¹, *approbationem* vero ab Episcopo loci. Nunc autem *simul* conferuntur approbatio seu judicium idoneitatis et jurisdictione. Exinde factum est ut hæc verba promiscue sumantur; imo in quibusdam Pontificiis Constitutionibus approbatio designat non solum judicium de idoneitate, sed etiam licentiam seu facultatem audiendi confessiones, proindeque jurisdictionem².

376. II. Necessitas approbationis. 1° Juxta *Codicem* (can. 877) approbatio necessaria est omnibus confessariis, etiam regularibus, ad confessiones licite audiendas: "Tum locorum Ordinarii jurisdictionem, tum Superiores religiosi jurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum ne concedant, nisi iis qui *idonei per examen* reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cujus theologicam doctrinam aliunde compertam habeant". Quæ lex merito condita est, ut a sacro tribunali arcerentur ministri inhabiles et indigni.

2° Doctores et lectores S. Theologiae ab hac lege non eximi expresse declaratum est a Pio V³. Qui vero parochiale beneficium obtinent, cui adnectitur cura animarum, speciali approbatione non indigent; nam eo ipso quod ad hoc munus deputantur, *implicite* idonei agnoscuntur ad audiendas confessiones. Aliunde in parochum assumi non debet qui non sit *doctrinè* et prudentia præditus (can. 453), et Ordinarius ad novum *periculum doctrina* adigere potest parochum, imo et Canonicum de quorum idoneitate enascuntur dubia.

30 Regulares exempti hodie indigent approbatione ad excipiendas confessiones *Regularium sui ordinis* sed in

¹ Quidam tamen dicunt, jam a tempore *Tridentini*, jurisdictionem simul cum approbatione ipsis Regularibus ab Episcopo fuisse datam; cfr. *Aertnys*, n. 225.

² Cfr. *Aertnys*, n. 224, cum auctoribus ibi allegatis.

³ Constit. *Romani Pontificis*, 8 aug. 1571.

⁴ Regulares exempti ii sunt qui vota edunt solemnia, ut *Franciscani*, *Dominicani*, *Benedutini*, et etiam quædam Congregationes hoc speciali privilegio gaudentes, ut *Conyreg. SS. Redemptoris*. De iis omnibus quæ ad Regularium approbationem spectat, fuse disserit *Piat Afontensis*, Prælect. Juris Regularis, Tornaci, 1898, t. II, p. 170-205; cfr. Compendium ejusdem operis, auctore *F. af> \ppeltern*. 1903, p. 549-560.

hoc casu de eorum idoneitate judicent Superiores religiosi (can. 877).

377. 4° Communiter ac certo moraliter tenetur approbationem requiri etiam ad absolvendum a *venialibus*; nam *Innocentius XI* decreto *Cum ad aures* ', 12 febr. 1679, prohibuit ne Episcopi permit- tant *ut venialium confessio fiat sacerdoti non approbato ab Episcopo*.

378. III. Modus quo confertur. i° Approbatio obtineri debet ab *Ordinario loci in quo confessio excipitur*, non autem ab Episcopo pœnitentis vel confessarii. Id certo hodie constat e pluribus Pontificiis Constitutionibus², et ex *Codice*, c. 874. Quod quidem sapienter statutum est; nam approbatio supponit cognitionem non solum sacerdotis approbandi, sed etiam fidelium pro quibus approbatur; porro hanc cognitionem habere censetur solus Episcopus loci ubi confessiones audiuntur. — Hinc sacerdos in unâ dioecesi approbatus non potest valide absolvere in aliâ, nisi ab Episcopo hujus dioecesis approbetur. — Ex quo pariter sequitur Episcopum approbare posse non solum suos subditos, sed etiam extraneos sacerdotes, ad confessiones excipiendas in suâ dioecesi.

Ordinarius autem loci potest id facere sive *per se*, sive *per alium* ad id specialiter deputatum, v. g., per archipresbyteros, aut vicarios foraneos, aut per Superiores Regularium relate ad subditos suos, etc. Res enim tota iudicio Episcopi committitur a *Tridentino*.

379. 2° Episcopus approbationem conferre potest vel *prævio examine* ³, vel absque examine, quando aliunde ido-

' Ap. *Denzing.*, n. 1086, in fine.

- Ita Constit. Urbani *VI* *Cum sicut accepimus*, 12 sept. 1628; Clementis *X* *Superna*, 21 jun. 1670; Innocentii *XII*, 19 apr. 1700, *Cum sicut non*, ubi hæc leguntur: "Confessarii tam sæculares quam regulares... nullatenus confessiones audire valeant sine approbatione Ordinarii et Episcopi diœcesani *loci in quo ipsi farnitentes degunt et confessorios eligunt*... nec ad hoc suffragari approbationem semel vel pluries ab aliis Ordinariis locorum..." Cfr. Constit. Bened. *XIV*, *Apostolica Indulta*, 5 aug. 1744.

In inultis locis, nullum aliud exigitur examen ab iis qui in Semina-

neitatem confessarii novit; patet ex *Tridentino* declarante sacerdotem approbari posse ab Episcopis “ per *examen*, si illis videbitur esse necessarium, aut (si) *alias* idoneus judicetur”, et ex *Codice* superius allegato n. 376. Regulares ipsi ad hoc examen subeundum cogi possunt. — Tum sæculares, tum regulares ad novum examen obligari possunt, si id opportunum judicaverit Episcopus¹.

380.3° Ordinarius approbationem revocare non debet ei qui vere *idoneus* permanet, cùm in hac re tanquam *judex* agat, qui juxta veritatem judicium ferre tenetur; peccat igitur, si eam absque causa revocet aut suspendat². Attamen is, cui etiam injuste approbatio negata fuit, non potest valide absolvere, ut constat ex hac propositione 13 ab *Alexandro VII* damnata³, 24 sept. 1665 : “Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato”. — Cæteroquin Episcopus non tenetur cuilibet idoneo conferre jurisdictionem : hoc enim ejus arbitrio relinquitur.

381.40 Approbatio *limitari* potest quoad tempus, locum aut genus personarum quarum confessiones approbatus excipere permittitur : res enim tota judicio Episcopi committitur.

§ II. De jurisdictione sive ordinaria SIVE DELEGATA⁴.

382. Jurisdictio *ordinaria* ea est quæ alicui ex jure competit *vi ipsius officii* quod exercet; *delegata* ea est quæ alicui *legitime confertur* ab eo qui ordinariâ jurisdictione gaudet.

I. De Jurisdictione ordinariâ.

1° De iis qui ordinariam jurisdictionem habent.

383. *Principium* : Ii omnes jurisdictionem ordinariam obtinent quibus confertur officium cui ipso jure adnexa est. Certum est⁵.

¹ *Codex*, c. 877. — ² *Codex*, c. 880,

³ Apud *Densing.*, n. 984; cfr. *Viva*, op. cit. in propos. XIII; *Cacant*, Diet, de Théol., t. 1, p. 736-737.

⁴ 5. *Thom.*, Supplein., q. 8, a. 4-5; *Suarez*, disp. XXV-XXVI; *Lugo*, disp. XIX; *Satinant.*, cap. it, n. 4-85; *Lacroix*, n. 1548-1574; *Billuart*, diss. VI, a. 2-3; 5. *Atphons.*, n. 537-569; *Afare*, n. 1749-1752; *Lehm.*, n. 372-386; *Konings*, n. 393-1394; *Ballerini P.*, n. 588 sq.; *Laine*, q. 71-72; *Génicot*, n. 325-329; *iVotdin*, 334-344.

⁵ *Codex*, c. 197.

Hi autem sunt S. *Pontifex* pro totâ Ecclesiâ, *S. P. E. Cardinales*, *Ordinarius loci* pro suo territorio, pro suâ parochiâ, *Parochus*, aliique qui loco parochi sunt, insuper et canonicus pænitentiarius ecclesiæ quoque collegiatæ et Superiores religiosi exempti pro suis subditis L

(A) *Pontifex* pro universali Ecclesia, et quidem pro utroque foro, ut probatum est in *Tr. de Ecclesiâ*, n. 198-202, omnes *Cardinales* (et non tantum *Pænitentiarius major*, ut olim), pro foro *interno*, et ubique terrarum — *Nuntii* aut *Delegati Apostolici*, jam non habent nisi jurisdictionem delegatam, juxta tenorem sui mandati.

384. (B) *Ordinarius loci*, ideoque qui hoc nomine designantur : *Episcopus* pro suâ dioecesi, in utroque foro, dependentor tamen a Rom. Pontifice, qui ejus jurisdictionem limitare potest; *vicarii generales*, item in utroque foro, dependenter tamen ab Episcopo, ita ut, eo mortuo, horum facultates eo ipso expirent; mortuo Episcopo, *vicarius capitularis*, (in Statibus Foederatis *administrator diæcesis*) pro utroque foro.

Insuper, ex *Codice*, c. 401, “Pænitentiarius canonicus tum ecclesiæ cathedralis tum ecclesiæ collegialis obtinet a jure potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest, absolvendi etiam a peccatis et a censuris Episcopo reservatis, in dioecesi extraneos quoque, et dioecesanos extra territorium quoque dioecesis”.

385.(C) *Parochus* in suâ parochiâ, in foro interno tantum; quæ potestas competit etiam *vicariis perpetuis* seu coadjutoribus cum jure successionis; et parochis amovibilibus, qui in Galliâ *succursalistes* dicuntur.

386.(D) *Superiores religiosi exempti*, scilicet abbates, praepositi generales, provinciales ac superiores locales jurisdictionem habent *a jure*.³ et *ad normam Constitutionum*, ordinariam in suos subditos; nam vi sui officii, ipsis cura incumbit animarum suorum subditorum.

387. Corollarium. In tribus modis pænitentes fieri possunt subditi eorum qui ordinaria jurisdictione pollent :

¹ *Codex*, c. 873. ² *Codex*, c. 873 et can. 239, S. 1, n. t.

³ *Codex*, c. 873, § 2.

(A) *Ratione domicilii aut quasi-domicilii*; videlicet ii omnes qui domicilium vel quasi-domicilium habent in aliqua dioecesi, aut parochiâ, eo ipso subjiciuntur ordinariæ jurisdictioni Episcopi hujus dioecesis vel paracho hujus loci. Jamvero domicilium acquiritur commoratione in aliqua parœciâ aut quasi-parœciâ, aut saltem in dioecesi, vicariatu apostolico, præfecturâ apostolicâ; quæ commoratio vel conjuncta sit cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocet, vel sit protracta ad decennium completum¹; quasi-domicilium autem commoratione uti supra, quæ vel conjuncta sit cum animo ibi manendi saltem per sex menses, vel sit reapse pertracta ad majorem anni partem (seu ad sex menses)². — Qui duo habet domicilia, vel domicilium in uno loco et quasi-domicilium in altero, utriusque Ordinarii vel parochi ordinariæ jurisdictioni subjicitur.

(B) *Ratione privilegii status, seu cooptationis* : (a) qui sunt de familia Cardinalium, reputantur eorum subditi; hinc Cardinales eligere valent in confessarium, tam pro se quam pro suâ familiâ, quemlibet sacerdotem, qui, si jurisdictione careat, eam ipso jure obtinet³; (b) pariter novitii, domestici ac perpetuo commensales alicujus monasterii vel doinûs religiosæ reputantur subditi superioris hujus domus.

(C) *Ex Codice* 4, *vagi*, qui nullum domicilium habent, et *peregrini*, qui alibi domicilium habent, sed per aliam diœcesim vel parochiam iter faciunt, necnon et catholici cujusque ritus orientalis valide ac licite absolvi possunt non solùm a parochis locorum ubi pro tempore versantur, sed ab omnibus utriusque cleri sacerdotibus ad audiendas confessiones approbatis in aliquo loco, sive ordinariâ sive delegatâ jurisdictione instructis.

2° *De proprietatibus jurisdictionis ordinance.*

388. (A) Qui ordinariâ jurisdictione pollent, *suos subditos valide, absolvere possunt, ubicumque sint*, etiam extra proprium territorium, et extra diœcesim, quin indigeant approbatione Episcopi illius loci ubi confessiones audiunt⁵;

¹ *Codex*, c. 92, § i. - ² *Codex*, c. 92, g 2.

³ *Codex*, c. 239. - ⁴ *Codex*, c. 881. — ⁵ *Codex*, c. 881, § 2.

ratio est quia jurisdictio ordinaria est non solum localis, sed etiam personalis, ac proinde sequitur personas, quocumque ierint.

(B; Possunt *Ordinarii locorum* suam jurisdictionem sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis *delegare*.

(C) *Dejure* parochi jurisdictione gaudent pro suo territorio¹ tantum; sed *de consuetudine*, in quibusdam regionibus^{2*} *valide* audiunt confessiones non solum in paroecia suâ, sed in totâ dioecesi, nisi obstet lex particularis. Id autem *licite* facere nequeunt sine licentia parochi vel capellani illius loci ubi confessiones excipiunt.

Num vero possint hodie alios sacerdotes delegare ad confessiones audiendas in suâ parochiâ infra (n. 392) expendemus.

30 *De acquisitione et amissione ordinance jurisdictionis.*

389. Ordinaria jurisdictio *incipit* cum beneficii vel officii possessione, et cum ejus amissione *desinit*. Nam, ut dictum est, ipsi officio adnectitur. Jam vero amittitur officium renuntiatione, privatione, amotione, translatione, lapsu temporis praefiniti³, et, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto⁴.

II. De Jurisdictione delegata.

390. i° *Ejus natura*. Jurisdictio delegata in duobus *preesertim* differt ab ordinariâ : (a) qui ordinariâ potitur, *jure et nomine proprio* eam exercet, dum delegatus agit *nomine et jure principalis*, a quo jurisdictionem accepit; (b) ordinaria jurisdictio ubique terrarum valide exercetur in subditos, absque novâ approbatione, dum delegata *exerceri nequit extra territorium* pro quo concessa est.

¹ *Codex*, c. 873.

² Ita *Lehmke*, n. 376, ait : “ In Gennaniâ jam a pluribus sæculis ea consuetudo viget, vi cujus parochi censeantur prò totâ dioecesi approbati”. *Baller. P.*, n. 556 : “ Concludi posse videtur quod, ubi alia non vigeat consuetudo et Episcopus expresse non restringat, parochus possit per totam diœcesin confessiones audire”. In praxi igitur sedulo legantur *Statuta diœcesana* et *Utteree*, quibus Facultates conceduntur.

³ *Codex*, c. 183. — ⁴ *Codex*, c. 873, § 3.

391.20 De jure concedendi jurisdictionem delegatam.

(A) *In genere* hæc statuit *Codex* (can. 199) de potestate delegandi et subdelegandi. “ Qui jurisdictionis potestatem habet *ordinariam*, potest eam alteri ex toto vel ex parte delegare, nisi aliud expresse jure caveatur.— Etiam potestas jurisdictionis ab *Apostolica Sede* delegata subdelegari potest sive ad actum, sive etiam habitualiter, nisi electa fuerit industria personæ aut subdelegatio prohibita. — Potestas delegata ad *universalitatem negotiorum* ab eo qui infra R. Pontificem habet ordinariam potestatem, potest in singulis casibus subdelegari. — In aliis casibus potestas jurisdictionis *delegata* subdelegari potest tantummodo ex concessione expresse factâ, sed articulum aliquem non jurisdictionalem etiam sine expressa commissione judices delegati possunt subdelegare. — Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit ”.

(B) Quoad *forum pœnitentiale* : (a) 5. *Pontifex* delegare potest pro totâ Ecclesia. Insuper qui delegantur a S. Pontifice, etiam modo transitorio, v. g., delegati apostolici qui ad aliquam missionem *pro tempore* exercendam deputantur, alios subdelegare possunt sive ad actum, sive etiam habitualiter. (b) *Ordinarius loci* in quo confessiones excipiuntur (quo nomine veniunt vicarius generalis, Administrator, Vicarius et Præfectus Apostolicus, itemque ii qui prædictis deficientibus interim ex juris præscripto succedunt in regimine) sacerdotes tum saeculares tum regulares in suo territorio delegare valet, ut constat ex can. 874 : “Jurisdictionem delegatam ad recipiendas confessiones quorumlibet sive saecularium sive religiosorum confert sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis *Ordinarius loci* in quo confessiones excipiuntur...” (c) *Canonicus pœnitentiarius*, quamvis ejus jurisdictio sit ordinaria, facultate delegandi non gaudet (*Codex*, c. 401).

392.(d) Unde, promulgato *Codice*, controversia orta est de potestate delegandi parochis competente. 1) Communiter tenetur eos hodie hæc potestate non amplius gaudere : *Codex* enim non alium nisi *Ordinarium loci* designat tanquam fontem a quo accipienda sit delegatio, et positive hanc facultatem delegandi denegat canonico pœnitentiario;

IP

unde silendo de pastore, valde probabiliter eandem facultatem ei denegat; — aliunde, jam a tribus sæculis, tota jurisprudentia eo tendit ut Ordinarius loci constituatur pro saecularibus unicus fons delegatæ jurisdictionis ». 2) Pauci tamen putant parochos posse, in quibusdam casibus urgentibus, delegare alienos sacerdotes ad audiendas confessiones suorum subditorum, vi principii generalis quod potestatem habentes *ordinariam* possunt eam delegare. Hanc opinionem non putamus satis probabilem, cum ipse Codex expresse facultatem delegandi canonico pœnitentiario deneget.

In praxi autem vix aliqua est difficultas; nam Episcopi parochis in finibus dioecesis degentibus concedere solent facultatem advocandi parochos in locis contiguis suæ dioecesis ministerium exercentes eisque jurisdictionem conferre; aliunde recursus ad Episcopum hodie facilis est.

393. 3° De variis modis delegandi jurisdictionem. Duobus modis acquiri potest jurisdictio delegata : *ab homine* et *ajure*.

Ab homine a Superiore jurisdictionem ordinariam habente, aut a delegato qui subdelegare valeat. Hæc autem delegatio accipi debet ab Ordinario loci, in quo absolutio datur, non autem ab Ordinario pœnitentis vel delegati³.

Ut jurisdictio valide obtineatur, (a) requiritur concessio *expressa* sive, sive verbis, nec sufficit *praesumpta*; (b) quæ concessio *libera* esse debet, non autem vi aut minis extorta⁴; c) item *signis externis* debet manifestari; nec sufficit scribere ad jurisdictionem petendam, sed responsum delegantis accipi debet.

¹ J. Creusen et A. Vermeersch, *Summula novi juris*, 1918, n. 346; A. Boudinhon, *Rev. du cl. fr.*, 15 apr. 1919, p. 96, et 1 jul. 1919, p. 73.

² F. Girerd, *Le pouvoir des curés de déléguer pour les confessions*, in *Rev. du cl. fr.*, 15 mart. 1919, p. 401; 1 jun. 1919, p. 377.

³ Codex, c. 874, § i.

⁴ Juxta omnes, illicitum est jurisdictionem gravi metu extorquere, ac plerique Canonistæ tenent jurisdictionem ita extortam invalidam esse; ita Reiffensfuel, l. 1 Decret., tit. 40, n. 62; Sc/malsigrueber, ibid., n. 19; De Angelis, ibid., n. 6. De hoc tamen nonnulli dubitant, ut Pirhing, n. 33. Lacroix, n. 1554. Cf. c. 103.— Plerumque nulla erit difficultas in praxi, cum Ecclesia suppleat jurisdictionem in casu erroris communis et dubii speculativi, ut infra exponetur.

Superior vero jurisdictionem duplici modo concedere potest : *directe*, quando ipsi sacerdoti committit potestatem absolvendi; *indirecte*, quando p.vnienti conceditur facultas quemlibet sacerdotem sibi in confessarium eligendi*.

394. (B) *A jure* seu ex Codice : (a) Cardinales et Episcopi, sive residentiales sive titulares, ab accepta authentica notitia peractæ canonicæ provisionis sibi suisque familiaribus eligere possunt sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si jurisdictione carcat, eam ipso jure obtinet, etiam quod spectat ad peccata et censuras reservatas quoque, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicæ specialissimo modo reservatis et illis quæ adnexæ sunt revelationi secreti S. Officii².

(b) Sacerdotes quicumque transmarinum iter arripientes, dummodo a proprio Ordinario, vel ab Ordinario portûs sive initialis sive intermedii, confessiones excipiendi facultatem habeant, possunt toto itinere durante, valide et licite absolvere, tum fideles secum navigantes, tum fideles qui quâvis ex causa ad navem accedant, tum eos qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis

395. (c) “ Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegati jurisdictione instructi, possunt etiam *vagos* ac *peregrinos* ex alia diœcesi vel parœciâ ad sese accedentes, itemque catholicos ejusque ritûs orientalis, valide et licite absolvere

(d) *Capellani militum* audire possunt confessiones militum etiam extra diœcesim Episcopi approbantis, quando milites sunt *in castris* aut *in itinere*; durante bello amplissimas facultates accipiunt non solum quoad milites, sed etiam quoad fideles regionum in quibus exercitum comitantur⁵.

4° De acquisitione et amissione jurisdictionis delegatæ.

396. *Jurisdictio delegata incipit* eo instanti quo ejus concessio *scripto* aut *verbis* authentice delegata innotescit.

397. *Cessat* autem : *revocatione* delegantis delegato *directe* intimata aut *renuntiatione* delegati deleganti *directe*

Ita, tempore Jubilæi, S. Pontifex generatim concedit sæcularibus et regularibus facultatem sibi eligendi confessarium.

³ *Codex*, c. 239 et 349. — ³ *Codex*, c. 883. — « *Codex*, c. 881.

⁵ Ita, v. g., 5. *Panitent.*, 18 dec. 1914 (A. A. S., VI, 712), capellanis militum concessit ut, dum exercitum comitantur, excipere possint confessiones quorumcunque fidelium ad se accedentium et in eorum favorem uti facultatibus sibi pro foro conscientiae concredit.

intimatâ et ab eodem acceptatâ¹; revocari autem nequit sine gravi causâ²; expleto mandato, elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuit³; attamen, pro foro *interno*, actus per inadvertentiam positus elapso, tempore vel exhausto casuum numero, validus est⁴; insuper, si aliqua confessio incoepta est, perdurat jurisdictio usquedum pœnitens absolvatur; cessante causa finali delegationis⁵; aliquando morte delegantis vel ejus cessatione ab officio, videlicet quando delegatio facta est ad casum particularem et confessio nondum incoepta est; non vero quando conceditur *usque ad revocationem* (quod fit communiter), vel usque ad *beneplacitum sedis*.

§ III. De jurisdictione quam supplet Ecclesia⁶.

398. Quando deest jurisdictio, sive ordinaria, sive delegata, eam supplere potest Ecclesia; non potest quidem id supplere quod ejus auctoritati non subest, v. g. defectum materiæ aut formæ in sacramentis; sed quum *jurisdictio* ejus potestati subsit, eam extraordinarie suppeditare potest, quando non fuit regulariter collata. Hæc jurisdictio quam supplet Ecclesia, differt a jurisdictione ordinarii aut delegata, in eo quod confertur solum *in ipso actu* confessionis posteaque extinguitur, dum altera ante confessionem datur et post absolutionem permanet.

Jamverò tres sunt potissimum casus in quibus Ecclesia de facto jurisdictionem supplet : 1° in *articulo mortis*; 2° in casu *erroris communis*; 3° in casu *jurisdictionis probabilis*.

I. De Jurisdictione in periculo mortis.

399. *Principium* : Omnis sacerdos, etiam non approbatus, valide absolvere potest eos qui versantur in articulo vel periculo mortis, ab omnibus censuris et peccatis. Certum est.

¹ *Codex*, c. 207. — ³ *Codex*, c. 880.

³ *Codex*, c. 207. — ⁴ *Codex*, c. 207. — ⁵ *Codex*, c. 207.

⁶ *Suares*, disp. XXVI, sect. 4 et 6 ; *Lugo*, disp. XVIII, n. 15-40 et disp. XIX, n. 28-35 ; *Sabnantic.*, cap. 11, n. 72-77 ; *Lacroix*, 1548, 1559 ; *Billuart*, diss. VI, a. 4 ; 5. *Atphons.*, n. 560-563 et n. 571-574 ; *Müller* § 137 ; *Lehntk.*, n. 387-392 ; *Haine*, q. 73 ; *Ball.P.*, n. 591-599 et n. 628-638 ; *Mare*, 1753-1756 ; *Ginicot*. n. 330-332 ; *Noldin*, <45-351.

i° Principium, quatenus certum est, probatur hâc declaratione *Tridentini* * : “ Pie admodum, ne hâc ipsâ occasione aliquis pereat, in eâdem Ecclesiâ Dei custoditum semper fuit, ut *nulla sit reservatio in articulo mortis*; atque ideo *omnes sacerdotes* quoslibet pœnitentes *a quibusvis peccatis et censuris* absolvere possunt

Concilium loquebatur de *articulo mortis*; sed præcisiùs loquitur *Codex* : “ *In periculo mortis* omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet pœnitentes *a quibusvis peccatis aut censuris*, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus²”. Jamvero tale periculum adesse censetur, quando prudenter timetur ne mors brevi occurrat, v. g. in morbo gravi, difficili operatione chirurgica, laborioso partu, in longâ ac periculosa navigatione, etc.

(a) Dicitur “*omnes sacerdotes*”; quibus verbis, utpote amplissimis, significatur quilibet sacerdos, etiam non approbatus, irregularis, suspensus, excommunicatus etiam vitandus, schismaticus, hæreticus, apostata, dummodo sacerdotali caractere vere insigniatur.

(b) Dicitur “*a quibusvis peccatis et censuris*”, quia in mortis periculo omnis reservatio cessat, ne quis hac occasione pereat. Si quis tamen, censura *specialissimo modo* S. Pontifici reservata irretitus, postea convalescat, recurrere debet ad S. Pœnitentiarium vel ad Episcopum aliumve facultate præditum; si vero absolutus fuerit a censura *ab homine*, debet recurrere ad illum qui censuram tulit³.

400. 20 Controvertebatur olim num in articulo mortis sacerdos *non approbatus* valide absolveret si adesset aut adesse posset approbatus. Nunc vero res decisa est ex *Codice*, canone allegato.

II. De errore communi.

401. “ *In errore communi* aut in *dubio positivo et probabili* sive juris sive facti, jurisdictionem supplet Ecclesia pro forum externo tum interno (can. 209)”. G

Vi hujus canonis non amplius requiritur cum errore communi *titulus coloratus* ideoque evanescunt omnes difficultate antea de hoc titulo motæ.

* Scss. XIV, cap. 7. — ² *Codex*, c. 882. — ³ *Codex*, c. 225

Graviter vero peccat, imo et incurrit suspensionem, sacerdos qui extra necessitatis casum absolvit, *certo sciens* se carere *vero* jurisdictionis titulo, seu jurisdictione et quidem legitime a superiore competente collatâ.

Error autem est *communis*, quando confcarius a plerisque fidelibus alicujus loci censetur habere jurisdictionem; est *privatus*, quando a paucis tantum existimatur eâ pollere.

402. Jure ac merito Ecclesia *communi* utilitati vult providere; sed, quando error est *privatus*, non supplet jurisdictionem, quia paucorum utilitas non est ratio sufficiens cur recedatur a regulis generalibus; aliunde qui ita deceptus est, ab aliis instrui potest, et ita admissum defectum corrigere.

II. De Jurisdictione speculative probabili.

4°3- *Jurisdictio speculative probabilis* adest quando, antecedenter ad confessionem, sacerdos, juxta interpretationem legis non certam, sed vere probabilem, seu cum dubio positivo juris, jurisdictione gaudet in casu.

404. Jam vero in hoc casu confcarius *valide* agit, quia Ecclesia *certo supplet jurisdictionem*, si revera desit, ex *Codicis* c. 209.

Imo *licite* agit sacerdos qui cum probabili jurisdictione absolvit, saltem quando accedit ratio gravis, ut ait S. Alphonsus (n. 573) : Ecclesia enim libenter supplet jurisdictionem, justa accedente causa; sed non censetur velle confcarios probabili inniti jurisdictioni sine causâ rationabili. — Non pauci autem, cum *Lugone* et *Ballerini* putant id licere, etiam absque speciali ratione, cum certum sit in hoc casu suppleri jurisdictionem; et hæc opinio est vere probabilis.

405. 2° Jurisdictio autem *dubia* ea est cujus incertitudo pendet *a facto*, v. g., quando dubitatur num jurisdictione a Superiore concessa fuerit, num adhuc perduret vel expiraverit, utrum talis censura sit reservata necne. Nunc etiam in hoc casu Ecclesia *supplet jurisdictionem*, ex eodem canone 209.

• *Codex*, c. 2366.

• *Lugo*, disp. XIX, n. 30; *Ballerini* *Γ.*, n. 631-635; ex adverse ef. *Vindic. Alphons.*, p. 485-501.

§ IV. De approbatione et jurisdictione
Religiosorum ».

Quâ de re *Codici* regulas exponimus.

406. (A) Religiosi etiam exempti jurisdictionem ad recipiendas confessiones sæcularium aut religiosorum accipiunt ab *Ordinario loci* in quo confessiones excipiuntur : eadem vero uti nequeunt sine licentia saltem præsumptâ sui superioris. Ordinarii autem jurisdictionem habitualiter non concedant nisi religiosis a proprio superiore præsentatis, nec eam sine gravi causa denegent iis qui a superiore præsentantur; quod tamen fieri non debet sine prævio examine quo idonei reperti fuerunt, excepto casu sacerdotis cujus theologica doctrina aliunde comperta fuit².

407. In religione *clericali exempla* ad recipiendas confessiones *professorum, novitiorum, aliorumve in religiosa domo diu noctuque degentium causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmæ valetudinis*, jurisdictionem delegatam confert quoque proprius eorumdem *Superior* ad normam constitutionum ; cui fas est eam concedere etiam sacerdotibus e clero sæculari aut alius religionis³.

408. In religione *laicali exempta*, *Superior* proponit confessarium, qui tamen jurisdictionem obtinere debet ab *Ordinario loci*, in quo religiosa domus reperitur⁴.

409. Quoad *novitiatus* et *Seminaria* hæc notetur restrictio : “*Magister novitiorum* ejusque socius, *superior Seminarii collegiive* sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eâdem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causâ in casibus particularibus sponte id petant⁵ Item *Superiores religiosi* possunt, jure servandis servatis, confessiones audire subditorum, qui ab illis sponte suâ ac motu proprio petant, at sine gravi causâ id per modum habitûs ne agant⁶. Imo “omnes religiosi superiores districte vetantur personas sibi subditas quoquo modo inducere ad conscientiæ manifestationem sibi peragendam. Non tam prohibentur subditi quominus libere ac ultro aperire animum suum superioribus valeant?”.

410. (B) De absolutione ipsorum Regularium, (a) In singulis religionis *clericalis* domibus deputentur plures confessarii legitime approbati cum potestate absolvendi etiam a casibus in religione reservatis⁸.

IF.

² Agitur tum de religiosis votorum simplicium, tum de religiosis Ordinum seu *regularibus*. Cfr. *Codex*, c. 488, 804.

³ *Codex*, c. 874, 877. — ³ *Codex*, c. 875, S 1.

⁴ *Codex*, c. 875, § 2 ⁵ *Codex*, c. 891.

⁶ *Codex*, c. 518, § 2 ¹ *Codex*, c. 530. - ¹ *Coaex*, c. 518, § j.

PARS ALTERA MORALIS. CAPUT II.

411. (b) Religiosus, etiam exemptus, ad suæ conscientiae quietem, adire potest confessorium ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, et confessorius potest religiosum aliquem absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis ».

412. (c) Etiam in *laicalilms* virorum religionibus deputetur confessorius ordinarius et extraordinarius; et si religiosus aliquem specialem confessorium expostulet, illum superior concedat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque id ægre ferre demonstrans

§ V. De approbatione et jurisdictione quoad RELIGIOSAS. »

413. Religiosæ duplicis sunt generis : aliæ vota *solemnia* emittunt et dicuntur *moniales*; aliæ autem vota *simplicia* et *sorores* appellantur 3. Duplex confessorius utrisque assignatur : *ordinarius* et *extraordinarius*.

414.(A) *De ordinario religiosarum confessorio.* (a) *Necessitas specialis jurisdictionis* ita in *Codice* asseritur 4 : “ Revocata qualibet contraria particulari lege seu privilegio, sacerdotes tum saeculares tum religiosi cujusvis gradûs aut officii, ad confessiones quarumcunque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas peculiari jurisdictione indigent... Hanc jurisdictionem confert loci Ordinarius, ubi religiosarum domus sita est”.

415.(b) *Duitas confessorii* ita declaratur : « Singulis religiosarum domibus *unus* duntaxat detur confessorius ordinarius, qui sacramentales confessiones universæ communitatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam justam causam sit opus altero vel pluribus 5”.

416. Attamen quædam dantur *exceptiones* ut in tuto maneat libertas alios confessarios adeundi in certis circumstantiis : (a) “si qua religiosa, ad animi sui quietem et ad majorem in viâ Dei progressum, aliquem specialem confessorium vel moderatorem spirituales postulet, eum facile Ordinarius concedat, qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminat, salvâ conscientiae libertate 6”, (b) Religiosæ omnes, cum graviter ægrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones excipiendas

1 Codex, c. 519. — 2 Codex, c. 528. — 3 Codex, c. 488, n. 7.

4 CotU'x, c. 876. — 5 Codex, c. 520, § 1. — 6 Codex, ibidem, § 2.

approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt, eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere *

417.(c) *Collatio jurisdictionis* sic determinatur : i) “ Si religiosarum domus Sedi Apostolicæ immediate subjecta sit vel Ordinario loci, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si Superiori regulari, hic confessarios Ordinario présentât, cujus est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare, et superioris negligentiam, si opus sit, supplere²³.

418.2) Religiosarum confessarius ordinarius suum munus ne exerceat *ultra triennium* \ Ordinarius tamen eum ad secundum, imo etiam ad tertium triennium confirmare potest, si vel ob sacerdotum ad hoc officium idoneorum penuriam aliter providere nequeat, vel major religiosarum pars, earum quoque quæ in aliis negotiis jus non habent ferendi suffragium, in ejusdem confessarii confirmationem, per secreta suffragia, convenerit; dissentientibus tamen, si velint, aliter providendum est ³”.

419. (B) *De extraordinario confessario.* Juxta Codicem 4 : (a) extraordinarius confessarius cuique religiosarum communitati detur, qui *quater saltem in anno* ad domum religiosam accedat, et cui omnes religiosæ se sistere debent, saltem benedictionem recepturæ; (b) insuper ordinarii designent aliquot sacerdotes pro singulis domibus, ad quos pro sacramento pænitiæ in casibus particularibus recurrere eæ facile possint quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire; (c) si qua religiosa aliquem ex iis confessariis expetat, nulli Antistitæ liceat per se vel per alios, directe aut indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id ægre ferre. Antistita autem quæ contra hæc præscripta se gesserit, a loci Ordinario moneatur; si iterum deliquerit, ab eodem officii privatione puniatur, illico tamen certiore factâ S. Cong. de Religiosis 5.

420. (C) *Ile iis quæ utrumque confessarium spectant.* (a) Quoad *dotes* requisitas/ in munus confessarii religiosarum

* Codex, c. §23 ' Codex, c. 525.

³ Codex, c. 526. — ⁴ Codex, c. 521. — ⁵ Codex, c. 2414.

et ordinarii et extraordinarii deputentur sacerdotes, sive e clero saeculari, sive religiosi de Superiorum licentia, morum integritate ac prudentia praestantes; sint insuper annos nati quadraginta, nisi justa causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat, nullam potestatem in easdem religiosas in foro externo habentes 1”.

421.(b) Quoad *novam deputationem* : Confessarius *ordinarius* non potest renunciari extraordinarius, nec praeter casus supra recensitos rursus deputari ordinarius in eadem communitate, nisi post annum ab expleto munere; *extraordinarius* vero immediate ut ordinarius renunciari potest 2.

422. c) Quoad *regimen communitatis*, confessarii religiosarum tum ordinarii tum extraordinarii interno vel externo communitatis regimini nullo modo sese immisceant 3.

423.(d) Quoad *amotionem* confessariorum, “ loci Ordinarius potest, gravem ob causam, religiosarum confessarium tam ordinarium quam extraordinarium amovere, etiamsi monasterium regularibus subdatur et ipse sacerdos a confessionibus sit regularis, nec tenetur causam amotionis cuiquam significare, exceptâ Apostolicâ Sede, si ab eâ requiratur; de amotione autem debet Superiorem regularem monere, si moniales Regularibus subdantur 4

§ VI. De limitatione jurisdictionis seu casuum RESERVATIONE 5.

424. Prænotanda. i° *Jurisdictio variis modis limitari potest a legitimis superioribus*, praesertim vero a R. Pontifice, qui supremam jurisdictionem habet in universa Ecclesia. Etenim superiores ecclesiastici eam concedere possunt, vel non; ergo a fortiori possunt

1 Codex, c. 524, § i. — 2 Ibid, §2. — 3 Ibid, §3. — 4 Codex, c. 527.

5 Suarez, disp. XXIX-XXXI; Lugo, disp. XX; Salmant., cap. 13; Lacroix, n. 1599-1698; Pauwels, de Casibus reservatis, ap. Aligne, Theol. Curs. t. XVIII, p. 935-1604; Stoz, lib. II, Appendix; Elbel-liierbaum, Conf. 13-14; 5. Alphons., n. 578-602; Kenrick, n. 153-180; Hall. P., Appendix ad t. V, De casuum reservatione; Bucciaroni, Commentarii de casibus reservatis, Romæ, 1889; Lehmke., n. 402-417; Mare, n. 1766-1779; Müller, § 141-145; Konings., n. 1400-1403; Glin-n. 342-35°; Noldtn, n. 361-376; Legoux, Supplementum de Casibus reservatis, ad calcem operis cui titulus : Décrets du C. de Rouen et Statuts Synodaux, Coutances, 1890, p. 105-126.

eam conferre modo plus minusve limitato, prout in Domino id expedire judicaverint. Hinc jurisdictio limitari potest *quoad homines*, quatenus facultas absolvendi certis hominibus aut hominum generibus restringitur, v. g. quando dicitur *feminis* vel *monialibus exceptis*; *quoad locum*, v. g. intra limites unius parœciæ; *quoad tempus*, ita ut elapso certo tempore expirct; *quoad peccata*, quatenus superior sibi reservare potest absolutionem a quibusdam gravioribus peccatis; de quo ait *Trident*, (cap. 7) : “Magnopere ad christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absolverentur; unde merito Pontifices maximi pro supremâ auctoritate sibi in ecclesia universali tradita causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari iudicio reservare ”.

425.2° Quando jurisdictio limitatur quoad peccata, adest *casus reservatus*, qui definiri potest *peccatum, cujus absolutio non permittitur cuivis confessario, sed manet penes Superiorem legitimum aut ejus delegatum*. Reservatio igitur in eo consistit quod negatur alicui sacerdoti potestas absolvendi a quibusdam peccatis gravioribus, concessa facultate a ceteris absolvendi; directe igitur confessarium afficit, ejus potestatem restringendo, et indirecte tantum poenitentem.

426.30 Peccata duplici modo reservari possunt : *cum censura* et *sine censurâ*. Priora pariter duplici modo reservantur : *propter censuram*, quando censura potius quam peccatum reservatur et exinde, censura sublatâ, peccatum a quovis confessario remitti potest; vel *propter peccatum*, quando peccatum ipsum propter se reservatur, et, censura sublatâ vel non incurâ, peccatum manet reservatum², et propter peccatum. Quæ distinctio præ mente habenda est praesertim ubi de absolutione a censuris agitur.

427. Quibus positis, dicemus i° de *potestate reservandi*; 2° de *conditionibus* ad reservandum requisitis; 30 de *preceptis casibus* reservatis; 40 de *absolutione* a reservatis.

* Censura, de quâ in speciali Tractatu agitur, est poena spiritualis ac medicinalis, quâ homo baptizatus, delinquens et contumax, pci Superiores ecclesiasticos, quorumdam spiritualium bonorum usu privatur. Triplex distinguitur : *excommunicatio*, *suspensio* et *interdictum*.

J Hæ notiones sunt ad mentem *Codicis*. Cfr. can. 894 et 2363.

I. De potestate reservandi.

428. i° *Existencia hujus potestatis*. De fide est, ex *Tridentino* », Episcopis inesse potestatem sibi reservandi casus, non solum quoad externam politiam, sed etiam coram Deo : “ Si quis dixerit Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere quominus sacerdos a reservatis vere absolvat; A. S.” — Quod etiam patet ex *Codice*, c. 893, infra allegato, n. 429.

Finis autem propter quem casus reservantur est duplex : (a) *pœnalis*, ut graviora delicta gravius puniantur, dum delinquentes coram iudice superiori comparere coguntur, et ab eo difficiliorem pœnitentiam accipere; (b) *medicinalis*, tum quia difficultas absolutionis obtinendae a peccatis reservatis magis deterret, tum quia Superiores ecclesiastici, utpote doctiores ac prudentiores, magis idonei censentur ad graviores morbos spirituales curandos. Hodie tamen hic ultimus finis raro attingitur, cum plerumque delinquentes ab ordinariis confessoribus absolvantur, qui facultatem a reservatis absolvendi a Superioribus obtinent.

429. 2° *De iis qui peccata reservare possunt*. Potestas reservandi iis omnibus competit qui ordinario jure possunt audiendi confessiones potestatem concedere aut ferre censuras. Certum est ex *Codice* : “ Qui ordinario jure possunt audiendi confessiones potestatem concedere aut ferre censuras, possunt quoque, excepto Vicario Capitulari et Vicario generali sine mandato speciali, nonnullos casus ad suum avocare iudicium, inferioribus absolvendi potestatem limitantes. Hæc avocatio dicitur *reservatio* casuum 2 ”. Hinc (A) *Summus Pontifex* casus reservare potest pro totâ Ecclesia; cum enim suprema potestate in universam Ecclesiam polleat, majores causas ad suum tribunal evocare potest pro utroque foro, ac consequenter easdem episcoporum iudicio subtrahere, ut dictum est in *Tr. de Ecclesia*, n. 199-202.

430. (B) *Episcopi* casus sibi reservare possunt pro suis dioecibus, sed “ peccata ne reservent nisi, re in Synodo dioecesis

* Sess. XIV¹, cap. 11. — 3 *Codex*, c. 893, § 1.

animarum discussa, vel extra Synodum auditis Capitulo Cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatoribus suę dioecesis animarum curatoribus, vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit :

(C) “Inter superiores religionis clericalis exempta: unus Superior generalis, et in monasteriis sui juris Abbas cum proprio cujusque consilio, peccata subditorum reservare possunt²”.

(D) *Parochi* per se casus pro suâ parochia reservare possent; hodie vero, quum de facto jurisdictionem non conferant, eam limitare non possunt.

II. De conditionibus ad peccatum reservandum requisitis.

431. i° Ut peccatum aliquod reservation! subjaceat, quatuor conditionibus vestiri debet; requiritur ut sit : —

(A) Mortale, non solum ratione *objecti*, sed etiam ratione *subjecti*, id est cum plena advertentia ac pleno consensu commissum; frustra enim venialia reservarentur, cum nulla sit obligatio ea confitendi. — Insuper peccator cognoscere debet specialem malitiam propter quam peccatum reservatur; V. g. si incestus in secundo gradu reservatur, reservatio non incurritur ab eo qui peccat cum consanguinea, si nesciat incestum in hoc gradu a simplici fornicatione specificè differre; quæ tamen ignorantia de facili non est supponenda.

(B) Externum simul ac internum; quamvis enim Ecclesia interna peccata reservare posset, quum hic agatur de foro interno, hoc facere non consuevit, ne locus detur anxietati.

¹ *Codex*, c. 895. Jam sapienter has regulas dederat Benedictus XIV, De Synodo diœccs., lib. V, cap. 45 : (a) *Decet* ut Episcopi facultate casus reservandi non utantur nisi in Synodo, quamvis eam quando-cumque voluerint exercere valeant ; cautius enim agent, si probos et longâ experienciâ edoctos sacerdotes in consilium adhibeant, (b) Nihil faciles esse non debent ad reservationes multiplicandas; sed solum atrociora et graviora crimina, decem aut duodecim ad summum, sibi reservare; secus confessionem odiosam reddent, (c) Peccata quæ frequenter committuntur, etiamsi carnalia sint, nonnisi cum magnâ circumspectione reservanda sunt, propter periculum infamie quod incurritur ab iis qui sæpe ad extraordinarios confessarios accedere, vel pluries ad ordinarios redire coguntur, (d) Peccata mere interna, quantumvis gravia, nunquam reserventur, (e) Peccata jam S. Pontifici reservata non sibi *superflue* reservent.

² *Codex*, c. 896.

tibus, quæ sæpe occurrunt cie cogitationibus, utrum videlicet quis eis consenserit vel non. Imo, juxta communem sententiam, actio externa secundum se gravis esse debet; si ergo esset levis, quamvis actus internus grave peccatum esset, reservatio non incurreretur, v. g. si quis graviter clericum percutere intendens, leviter eum tangeret. — Necesse tamen non est ut peccatum sit publicum, vel in alicujus notitiam venerit; sufficit ut exterius committatur, quamvis occulte.

432. (C) Completum, seu consummatum in specie quæ reservatur; nam reservatio, utpote poenalis et odiosa, est restringenda. Unde ubi homicidium est reservatum, mera criminis attentatio (vulnus infligendo vel venenum prae-bendo) non sufficit, sed requiritur ut mors sequatur. Excipe tamen si hæc ipsa attentatio reservetur, v. g. non solum duellum perpetrantes, sed etiam ad illud provocantes, in casum reservatum incidunt.

(D) Certum, id est certo reservatum, certo commissum et certo mortale; hinc si serio dubitetur utrum lex reservans se extendat ad hunc casum, vel utrum peccatum revera commissum fuerit, vel utrum sit grave subjective vel objective, non incurritur reservatio : odiosa enim sunt restringenda.

433.20 *Controvertebatur* olim utrum necne impuberes, — id est mares ante annum decimum quartum, feminæ ante duodecimum, — reservationem incurrant. Nunc apparet evidenter de mente esse Codicis ut peccata impuberum non reserventur¹.

434. 3° Num ignorantia excuset a reservatione.

(A) Si peccatum reservatur *propter censuram*, communiter tenetur nec censuram nec reservationem incurrere ab iis qui censuram ignorant, dummodo hæc ignorantia non sit crassa vel supina², sed incurrere ab eis qui censuram cognoscunt, quamvis censuræ reservationem ignorent.

435. (B) Si peccatum reservatur *propter se*, crescit difficultas. (a) Quidam affirmant non incurrere reservationem^{3f} quia reservatio est poena medicinalis, statuta ad deterrendos

¹ Can. 897 et 2230. — . *Codex*, c. 2229, § 3, n. 1.

² *Salmant.*, Tr. XVIII, cap. 6, n. 12; *Ball. P.*, n. 727 sq.; *Noldin*, n. 369.

homines a certis gravioribus peccatis; atqui reservationem ignorans non deterretur ab his peccatis; ergo pro eo cessat linis reservationis, proindeque ipsa reservatio. — Ili tamen fatentur pœnitentem, qui reservatum commisit, regulariter de reservatione monendum esse, ut in posterum ab hoc peccato deterreatur, (b) Communior autem sententia tenet, cum S. *Alphonse* (n. 581), reservationem etiam ab ignorantibus incurri; nam reservatio non est directe poena respiciens pœnitentes, sed restrictio jurisdictionis respiciens confessarios; hinc nihil possunt sacerdotes in peccatis reservatis, quia carent jurisdictione super illis. — In praxi : si agitur de casu *papali*, probabile est S. Pontificis voluntatem esse ut ignorantes non incurrant reservationem ; nam *Benedictus XIV*, in Const. *Sacramentum Pœnitentiæ*, reservans peccatum falsae denuntiationis, id fecit “ut tam nefaria audacia et tam detestabile facinus *metu magnitudinis pœnæ* coerceatur”; quæ quidem verba significant reservationem esse pœnalem et medicinalem, ac proinde non incurri ab ignorantibus. — Si vero agitur de casu *episcopali*, multi Episcopi declaraverunt ignorantiam a reservatione non excusare, dum pauci alii significarunt eam excusare. Eorum igitur intentio in qualibet dioecesi sedulo inquiratur.

436. 40 *De conditionibus servandis in reservatione.*
 1) “Casus reservandi sint pauci omnino, tres scilicet vel, ad summum, quatuor ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus externis specificè determinatis”; 2) “ipsa vero reservatio ne ultra in vigore maneat, quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium exstirpandum et collapsam forte christianam disciplinam instaurandam’ ”; 3) “prorsus ab iis peccatis sibi reservandis *omnes* abstineant quæ jam sint Sedi Apostolicæ etiam ratione censuræ reservata et regulariter ab iis quoque quibus censura, etsi nemini reservata, a jure imposita sit²”; 4) “statutis semel reservationibus quas vere necessarias aut utiles judicaverint, curent locorum Ordinarii ut ad subditorum notitiam, quo meliore eis videatur modo, eadem deducantur, nec facultatem a reservatis absolvendi cuivis et passim impertiant³

¹ *Codex*, c. 897. ² *Codex*, c. 898. — ³ *Codex*, c. 899.

III. De præcipuis casibus reservatis.

Triplicis generis distinguuntur casus reservati : *papales episcopales* et *regulares*, prout reservantur *Papæ*, *Episcopo*, vel *Superiori* regulari.

436. i° *Casus papales* duplicis sunt generis : alii *propter censurant* reservantur, et de his agitur in *Tr. de Censuris*; unus autem *propter se x, calumniosa scilicet denuntiatio confessarii* de crimine sollicitationis, quando videlicet quis confessarium innocentem tanquam reum sollicitationis ad turpia, apud iudices *ecclesiasticos*, falso accusat sive per se sive per alium.

Qui casus ita reservatur, ut ab eo absolvere nequeant etiam ii qui potestatem obtinent absolvendi a casibus specialiter R. Pontifici reservatis, nisi *expresse* in concessione enumerentur : hinc *specialissime* reservatus dici potest.

437. 2° *Casus episcopales* duplicis sunt generis : (A) alii Episcopo reservantur *Jure communi*, ratione censura;; et hi sex sunt, in *Codice* recensiti.

(a) Professi votorum simplicium perpetuorum itemque omnes cum aliqua ex prædictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere præsumentes; (b) procurantes abortum, effectu secuto; (c) Pro quatuor aliis vide Tract, *de Censuris*.

(B) Alii Episcopo reservantur *jure particulari*, sive per Concilia plenaria aut provincialia, sive per *Statuta* diœcesana; quæ proinde attente legere oportet, ut quisque apprime sciat quinam casus in suâ propriâ diœcesi reserventur.

In Statibus America: Foederatis duo casus Episcopo reservantur pro omnibus diœcesibus, videlicet excommunicatio lata (a) contra eos qui, postquam divortium civile obtinuerint, matrimonium ausi fuerint attentare; (b) contra catholicos qui coram ministro cujuscunque sectæ acatholicæ matrimonium contraxerint vel attenta-

¹ *Codex*, c. 894. — Cfr. *Benedict. XIV*, Constit. *Sacram. Pernitentur*. — Ut casus reservetur, falsa denuntiatio *canonica* esse debet, seu apud iudices ecclesiasticos; si fiat apud alios, est reservatum tantum propter censuram annexam.

verint'. Præterea in singulis dioecesibus quidam casus speciales reservantur : de quibus *Statuta* lege³.

3° *Casus regulares* in unaquaque religione assignantur. De iis autem non est cur simus solliciti cùm omnis confessorius possit ab iis absolvere religiosos {*Codex*, c. 519).

IV. De absolutione a casibus reservatis.

i° *De absolutione a casibus episcopalibus.*

438. A casibus Episcopo reservatis absolvere possunt :
(a) **ordinaria potestate** ipse *reservans*, ejus in munere *successor*, vel ejus *superior*, dummodo in reservantis subditos veram jurisdictionem habeat (v.g.S. Pontifex); nam hi omnes possunt reservare; ergo et a reservatis absolvere, quum eadem potestas sufficiat ad tollendam ac ad statuendam reservationem.

439. (b) **Delegata potestate** ii omnes qui hanc specialem facultatem obtinuerunt a legitimo Superiore, ab eo nempe qui potest delegare. Jamvero hæc in *Codice*⁴, statuta sunt.

440. 1) Quoad *peccata reservata* : “ Facultas absolvendi a reservatis *ipso jure* competit canonico pœnitentiario “habitualiter *impertiatur* saltem vicariis foraneis, addita, præsertim in locis dioecesis a sede episcopali remotioribus, facultate subdelegandi toties quoties confessarios sui districtus, si et quando pro urgentiore aliquo determinato casu ad eos recurrant ”; “ *ipso jure* a casibus, quos quoquo modo sibi Ordinarii reservaverint, absolvere possunt tum parochi, aliive qui parochorum nomine in jure censentur, toto tempore ad præceptum paschale adimplendum utili, tum singuli missionarii quo tempore missiones ad populum haberi contingat “ quævis reservatio omni vi caret : cum confessionem

¹ Ita in *Cone. Plen. Balt. III*, n. 124 et 127.

³ Ita, v. g., in diœces. *Trentonensi* et *Wibningtonensi* suspenduntur ipso facto, suspensione Ordinario reservatâ, sacerdotes qui proprin nomine bonorum ecclesiasticorum titulum per tres menses retinuerint, vel rem quamcumque ad Societatem legalem ecclesiasticam {*Church corporation*'}, sine Episcopi licentiâ vendere attentaverint {*Synod. Trenton.*, n. 3«7† *Synod. Wilmingt.*, n. 259).

⁴ *Codex*, c. 899-900.

peragunt sive ægroti qui domo egredi non valent, sive sponsi matrimonii ineundi causa; - quoties vel legitimus Superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem denegaverit, vel, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat sine gravi pœnitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis; — extra territorium reservantis, etiamsi duntaxat ad absolutionem obtinendam pœnitens ex eo discesserit".

441. 2) Quoad *censuras reservatas* : “ reservatio censura: in particulari territorio vim suam extra illius territorii fines non exserit, etiamsi censuratus ad absolutionem obtinendam e territorio egrediatur; censura vero *ab homine* est ubique locorum reservata ita ut censuratus nullibi absolvi sine debitis facultatibus possit¹ ”.

442. 3) Insuper in *articulo* et *periculo* mortis, quilibet sacerdos ab omnibus reservatis absolvere potest². Remanet tamen obligatio, pro pœnitente si convalescat, recurrenti ad Superiorem, saltem in casu censuræ *ab homine*.

443- 4) “In casibus *urgentioribus*³, si nempe *censuræ* latæ sententiæ exterius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit pœnitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat, tunc quilibet confessarius in foro sacramentali ab eisdem, *quoquo modo* reservatis, absolvere potest, injuncto onere recurrenti, sub pœnâ reincidentiae, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, recte citato nomine, ad S. Pœnitentiarium⁴ vel ad Episcopum aliumve Superiorem

¹ *Codex*, c. 2247, § 2— ² *Codex*, c. 882.

³ Sub nova legislatione casus *urgentior* pro peccato reservato sine censura vix aut ne vix quidem potest evenire. Cfr. *Codex*, c. 899, § 2.

⁴ Confessarius hâc aut simili forma uti potest, quando ad Majorem Pœnitent. scribit : — Eminentissime Princeps, Titius contraxit censuram speciali modo vel simpliciter reservatam (*hic describitur causa censura*, v. g. propter lectionem librorum hæresim propugnantium, vel propter sectæ massonicæ adscriptionem etc.). Cum ipse non posset confessarium debitis facultatibus munitum adire, nec sine absolutione dimitti, et aliunde rite dispositus videretur, absolutionem a me recepit. Ad obediendum vero Ecclesiæ decretis, hisce litteris per me, infra scriptum confessarium, ad S. Sedem recurrit, paratus accipere mandata

præditum facultate et standi ejus mandatis.— Nihil impedit quominus pœnitens, etiam post acceptam, ut supra, absolutionem, facto quoque recurso ad Superiorem, alium adeat confessarium facultate præditum, ab eoque, repetita confessione saltem delicti cum censura, consequatur absolutionem; quâ obtenta mandata ab eodem accipiat, quin teneatur postea stare aliis mandatis ex parte Superioris supervenientibus. — Quod si in casu aliquo extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis, tunc ipsemet confessarius (excepto casu quo censuratus fuit absolvens complicem), potest absolutionem concedere sine onere de quo supra, injunctis tamen de jure injungendis, et imposita congrua pœnitentiâ et satisfactione pro censura, ita ut pœnitens, nisi intra congruum tempus a confessario præfiniendum pœnitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recadat in censuram¹”.

2° *De absolutione a casibus papalibus.*

444. Ab his casibus absolvere possunt : 1) *potestate ordinariâ* tum S. Pontifex, tum Major Pœnitentiarius; 2) *potestate delegatâ* Episcopi et sacerdotes delegati a S. Sede, vel ab alio Superiore facultatem subdelegandi habente : "A (censura) reservata Sedi Apostolicæ (possunt absolvere) hæc aliive qui absolvendi potestatem ab eâ impetraverint sive *generalem*, si censura *simpliciter reservata* sit, sive *specialem* si reservata speciali modo, sive denique *specialissimam*, si reservata *specialissimo* modo²". Ita etiam delegatio semper requiritur ad absolvendum a peccato reservato Sedi Apostolicæ sine censura.

ac implere pœnitentiam, quam in pœnam delicti Eminentia Vestra præscribere dignabitur.

Eminentia· Vestræ manus reverenter deosculans, summâ quâ par est devotione permaneo,

Eminentiæ Vestræ
Obsequiosissimus et humillimus servus.

Nitide indicetur ad quem et in quo loco dirigendum sit responsum. Litteræ sigillo muniantur, et ita externe inscribantur (linguâ vernaculâ, ne curiositas excitetur) : Eminentissimo ac Reverendissimo DD. Cardinali Majori Pœnitentiario, Palazzo della Cancelleria Apostolica, Roma.

¹ Cpz/c.v., c. 2254. — ² *Codex*, c. 2253, § 3.

445. 3) Qui *n *Periculo mortis* constituti, a sacerdote, specialis facultatis experte, receperunt absolutionem ab aliquâ censurâ *specialissimo* modo Sedi Apostolicæ reservata, tenentur, postquam convaluerint, intra mensem obligatione recurrenti, sub pœnâ reincidentiae, ad S. Pœnitentiarium vel ad Episcopum aliumve facultate præditum eorumque mandatis parendi x.

446. 4) In casibus *urgentioribus*, sequenda est regula jam superius exposita de casibus episcopalibus, n. 443.

Præterea facultas dispensandi ab *irregularitatibus* omnibus ex delicto occulto provenientibus (eâ tamen excepta quæ attingit eos qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetûs humani abortum procuraverunt, omnesque coopérantes, et etiam eâ quæ esset deducta ad forum judiciale) competit *cuilibet confessario* in casibus *occultis* urgentioribus in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiæ, sed ad hoc duntaxat ut pœnitens ordines jam susceptos exercere licite valeat 2

30 *Notanda quoad casus sive papales sive episcopales.*

447. (a) Quando pœnitens peccatum reservatum (a Papa au episcopo) accusat, statim confessarius expendat utrum adsint necne omnes conditiones ad incurrendam reservationem necessariæ. Si constat peccatum vere esse reservatum, ac simul confessor debitis facultatibus caret, tunc, nisi sit urgentia, moneat pœnitentem ut vel Superiorem adeat, vel post paucos dies redeat, quando videlicet necessariæ facultates obtentæ fuerint : hoc ultimum generatim eligent pœnitentes; quo casu cetera peccata declarare eis permitti potest.

448. (b) Confessarius, specialibus facultatibus carens, qui *scienter*, extra necessitatis casum, a peccatis reservatis absolvit, *graviter* peccat; attamen absolutio valida est, si simul cum reservatis aliud peccatum declaratum est : directe enim remisso peccato non reservato, indirecte alia remittuntur.

Si vero *ex inadvertentiâ* aut *ex ignorantia* id factum fuerit, posteaque confessarius id animadvertat, debet pœnitentem admonere de errore commisso, si facile fieri potest, ut error reparetur;

' *Codex*, c. 2252. — ' *Codex*, c. 990.

secus, in bonâ fide eum relinquat. — Si pœnitens ipse postea cognoscit (quod raro occurrit) se a peccato reservato indirecte tantum fuisse absolutum, hoc peccatum accuset confessario speciali facultate munito; cetera autem peccata repetere non tenetur.

Quoad *censuras*, “ si confessarius, ignorans reservationem, pœnitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censuræ valet, dummodo ne sit censura *ab homine* aut specialissimo modo reservata 1 ”.

449. (c) “ Petens absolutionem debet casus omnes indicare; secus absolutio valet tantum pro casu expresso; quod si absolutio, quamvis particularis petitio facta sit, fuerit generalis, valet quoque pro reticitis bonâ fide, excepta censura specialissimo modo Sedi Apostolicæ reservata, non autem pro reticitis mala fide 2

(d) Valde probabiliter reservatio tollitur per confessionem nullam aut sacrilegam, factam apud confessarium qui facultate gaudet a reservatis absolvendi, dummodo non reticeatur ipsum peccatum reservatum; cum enim Superior jam de casu reservato judicaverit ac congrua remedia proposuerit, cessavit reservationis ratio. — Idem dic *probabiliter*, si peccatum reservatum, in confessione non sacrilega, ex oblivione omissum fuerit; nam Superior, per absolutionem indirectam, reservationem censetur abstulisse.

Excipitur tamen, juxta 5. *Alphonsum* confessio *invalida*, sive culpatæ sive inculpatæ facta in *jubilæo*, cùm Pontifex non conferat facultatem a reservatis absolvendi, nisi ut fideles jubilæum lucrentur. Si vero confessio valida fuerit, quamvis peccatum reservatum ex oblivione omissum fuerit, reservatio tollitur L

450. (e) Quando alicui confessario conceditur facultas a reservatis absolvendi, quædam apponuntur conditiones, sive generales, sive speciales.

1) *Generales* sub hâc formula exprimi solent : *injunctis de jure injungendis*. Sex numerantur : *reparatio damni*; *reparatio scandalii*; *remotio occasionis peccandi*; *promissio* de crimine non amplius perpetrando; *promissio* adimplendi quæ Superior præscripsit vel postea præscribendum judicabit; *acceptatio* specialis pœnitentiæ.

2) *Speciales* autem variæ sunt secundum varios casus, et inveniuntur in pagella a Superiore missâ, quæ proinde sedulo legenda est.

(*odcX*, c. 2247. — *Codex*, c. 22. | Q.

- Lib VI, n. 598. — < Cfr. *Lugo*, disp. XX, n. y9

(f) *Nulla* specialis forma requiritur pro absolutione a peccatis *sine censurâ* reservatis. — Si agitur de peccatis *cum censurâ* reservatis, non requiritur pariter specialis forma, ciim consueta contineat hæc verba : “ab omni vinculo *excommunicationis, suspensionis* et *interdicti*”. Dicitur enim in *Codice* : “Absolutio censuræ in foro sacramentali continetur in consuetâ forma absolutionis peccatorum in libris ritualibus præscriptâ; in foro non sacramentali quolibet modo dari potest, sed ad excommunicationis absolutionem regulariter formam adhiberi convenit in eisdem libris traditam ¹”.

Art. II. De Ministri Officiis.

Dicemus : I de ejus officiis quoad *omnes pœnitentes in genere*; II de ejus officiis quoad *variapœnitentium genera*; III de quibusdam *abusibus vitandis*.

§ I. De ministri officiis in genere.

Praenotanda

451. i° Præcipuutn munus quod confessarius in sacro tribunali exercet, sane est *judicis* officium : id enim aperte sequitur ex eo quod sacramentum Pœnitentiæ *ad modum judicii* ministrari debet. Quia vero hoc sacramentum non solum ad *præterita* peccata delenda institutum est, sed etiam ad *futurâ* præcavenda, confessarius partes *medici* etiam agere debet, opportuna *remedia* suggerendo. Quum autem una ex humanis infirmitatibus sit ignorantia, quæ non nisi salutari doctrinâ curari possit, necesse est ut officio *doctoris* fungatur, ignorantes instruendo. Hæc autem varia munera eo tendunt ut vitam spiritualem *generent* vel *nutriant*; proindeque confessarius vere est pœnitentium spiritualis *pater*, suaque munia fructuose exercere nequit nisi paterno affeetu cos diligat, S. *Pauli* vestigiis inhærens, qui de fidelibus sibi commissis dicebat³ : “ Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis”. — “Cum possemus vobis oneri esse ut Christi apostoli, sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foveat filios suos”.

¹ *Codex*, c. 2250, § 3.

S. Alphons., Praxis Confessarii, cap. I; *Ixhm.*, n. 418; *Berardi*, Praxis, n. 4701; *Gaume*, Manuel, ch. I; *Stang*, Pastoral Theol., Bk. II, ch. 4. § 26-28; *Aerthys*, Theol. Pastoralis, n. 26 sq.

» *Galat.* IV, 19; *1 Pet.* II

452. 2° Dum autem confessarius sua varia munera exercet, tria respicere debet : (A) *bonum sacramenti*; videlicet quatenus fidelis *minister*, procurare debet, in quantum fieri potest : (a) *validitatem* sacramenti, quæ non solum a re<Sto materiæ ac formæ usu pendet, sed etiam a subjeéti dispositionibus; (b) ejus *integritatem*, quoad peccatorum accusationem et satisfactionis impositionem; (c) ejus *legitimam administrationem*, servando ea omnia quæ ab Ecclesiâ præscribuntur, et curando ut nihil fiat quo sacramentum pænitentibus reddatur odiosum.

(B) *Bonum panitentis*; nam sacramenta sunt propter homines. Hinc pænitentem adjuvabit, meliori quo fieri potest modo, (a) ut peccata sincere ac integre confiteatur; (b) eadem supernaturali odio detestetur, opportuna contritionis motiva proponendo; (c) ut futura præcaveat peccata, salutaria remedia præscribendo, mediaque ad perseverandum.

(C) *Bonum publicum*, i. e. non solum ipsius pænitentis, sed etiam aliorum fidelium, cavendo v. g. ne frequens ac protracta quorundam confessio, aut absolutionis concessio vel denegatio aliquod causet scandalum aliudve malum in communitate.

Ut autem hæc omnia ordine chronologico simul et logico comprehendamus, dicemus de officiis confessarii : 1° *ante* actum confessionis; 2° *in* ipso confessionis actu; 3° *post* confessionem.

1. De officiis confessarii ante confessionis actum.

Hæc officia duo sunt : 1° obligatio audiendi confessiones; 2° obligatio ad confessiones excipiendas sese præparandi.

i° *De obligatione confessiones audiendix.*

Obligatio hujusmodi oritur vel ex *justitiâ*, vel ex *caritate*.

453. (A.) *Principium* : Ex justitia pastores, alique sacerdotes curam animarum habentes, tenentur sub gravi, sive per se, sive per alios, confessiones audire subditorum suorum, quoties hi rationabiliter audiri petunt. Certum est.

Qui enim curam animarum in se suscipiunt ad hoc se obligant ex tacito contraélu cum subditis suis, a quibus sustentationem accipiunt sub conditione ministrandi sacramenta; et cum Superiore ecclesiastico, oui non committit

‡ *Suarez*, disp. XXXII, se<fl. *Lugo*, disp. XXII, n. 1-13; *Billuart*, diss. VI, a. 10, § 1; *Mare*, n. 1802-1803; *Hilar. Sexten*, § 46, p. 404-405.

alicui curam animarum nisi sub conditione quod mune." hujus officii fideliter adimpleantur : jamvero unum ex his officiis est audire confessiones subditorum *

454. Corollaria, (a In casu *extremic necessitatis*, (quando videlicet instat periculum damnationis, v. g. si quis morti proximus in peccato mortali versatur, et remedium aliud non habet præter confessionem, quia v. g. nescit quomodo aëhim contritionis perfeélæ eliciat, proprius pastor, vel alius curam animarum habens, tenetur sub gravi, etiam cum periculo vitæ, suum subditum absolvere; bonus enim pastor animam suam dat pro ovibus suis. — Imo idem communiter docetur in casu *qnasi-extremcc necessitatis*, nempe quando quis in probabili periculo damnationis versatur, v. g. si agitur de peccatore moribundo, qui parum christiane vivebat, et potest quidem elicere perfe&am contritionem, sed solum cum magnâ difficultate. Nam, si omnes sacerdotes, etiamsi curam animarum non habeant, tenentur vitam pro proximo exponere in extrema necessitate, pastor, (pii magis obligatur quam alii, tenebitur etiam in quasi-extremâ necessitate'. Quod confirmari potest ex decreto O'. *Cong. Concilii*. 1576. ubi declaratur "parochum suis parochianis peste laborantibus teneri ministrare dumtaxat sacramenta ad salutem necessaria, nempe Baptismum et *Pcenitentiam*".

455- (b) In casu autem *gravis necessitatis*, videlicet quando sine confessione grave spirituale damnum incurrent, reparabile tamen, — v. g. si peccatores gravi morbo laborant, vel sub gravi ad confitendum tenentur, aut etiam si fideles gravibus teniationibus impugnantur, quæ difficile, sine recursu ad sacrum tribunal, superari possunt, — pastores alique animarum curam habentes sub gravi tenentur subditorum confessiones audire, etiam cum gravi incommodo. — Relate ad *infirmos*, hæc attendantur S'. *Caroli Borromai* verba⁴ : " Quâcumque vero diei vel noélis horâ ad sacramenta infirmis ministranda parochus vocabitur, nullam moram interponet; imo populum præmonebit, ut cum opus est parocbiali ädministratione, libere se accersat, nullâ habita neque temporis, neque loci distantis, etc. ratione". Ratio est quia secus quidam infirmi sine absolute mori possunt.

⁴Cfr. *Syn. Thcol, Dominât* De Sacramentis, n. 104

⁵ Ita disp. XXII, n. 10; amfioresque ibidem allegati, *Valentia, Ilcginaldits, Bonacina. S. Äiphons. II. A., Tr. VII*, n. 28. Hic autem notandum est a multis ausioribus vocari necessitatem eam quam, perspicuitatis causa, appellavimus *quasi-extremam*; sed postea implicite saltem distinguunt inter gravem necessitatem, quæ proximum ac probabile *damnationis* periculum importat, et illam quæ solum *gravis spiritualis damni reparabilis* periculum constituit.

⁶Apud S'. *Alphonsum*, l. c.

⁷*Afla Bed. Medicdan.* pari. 4; ap. Ä'. *Alplions.*, n. 58.

456. (c) In *conimuni necessitate*, quando scilicet pœnitentes *ratio Habilter* petunt, i. e. propter veram spiritualem utilitatem, tenentur quidem pastores alique ex officio ministri audire confessiones subditorum, ita tamen ut, propter legitimum impedimentum, ad modicum tempus pœnitentes remittere possint¹; quum enim non sit urgens necessitas, lex non obligat cum tanto incommodo.

Hinc graviter peccant si declarent se nolle confessiones audire nisi raro et paucis diebus determinatis, v. g. semel aut bis quolibet mense; aut sæpe se difficiles ac morosos præbent in excipiendis confessionibus; sic enim confessio odiosa redditur, et fideles non pauci ab ejus praxi deterrentur. Si quis autem semel aut bis, extra urgentem necessitatem, alicujus confessionem audire renuat, etiam sine legitima ratione, non peccat graviter, generatim loquendo, quia damnum quod infertur facile reparatur. — Nullomodo autem peccat si dimittit eos qui nimis frequenter et absque speciali ratione confiteri volunt : hi enim non rationabiliter petunt.

(d) Si parochus idoneos coadjutores habet, non tam stricte obligatur ad excipiendas confessiones per seipsum, sed per vicarios huic officio satisfacere potest, nisi nominatim requiratur. Attamen omnino decet ut pastores hac in re bonum exemplum vicariis præbeant, confessiones audiendo, quando gravioribus negotiis non sunt impediti.

457. (B) Ex caritate aliquando tenentur audire confessiones etiam sacerdotes curam animarum non habentes; nam caritas nos obligat ad subveniendum proximo in necessitate spirituali constituto, ut probatur in *Tr. de Virtutibus*, ubi de Caritate.

(a) In casu *extrema necessitatis*, quando moribundus non potest moraliter aôtum contritionis elicere, tenentur eum absolvere, etiam cum periculo propriæ vitæ, deficiente proprio sacerdote; nam, in extrema necessitate tenemur bonum spirituale proximi necessarium præferre bono nostro temporali.

(b) In casu *quasi-extrema necessitatis*, quando moribundus non nisi difficile aétum contritionis perfeétæ elicere potest, simplex sacerdos tenetur, deficiente proprio sacerdote, audire confessionum, etiam cum gravi incommodo. Controvertitur autem utrum ad id teneatur, etiam cum vitæ periculo; communior sententia affirmat, post 5. *Alphonsuni*, quia si moribundus inabsolutus relinquitur, in probabili damnationis periculo manet; jamvero ordo caritatis postulat ut exponamus vitam nostram temporalem probabili pe-

¹ Bonus pastor non nisi raro, et propter gravem rationem pœnitentes ad aliud tempus remittet, sed potius in praxim adducet hoc monitum *Cone. Plen. HaUnorensis II* (n. 280) ; “ Promptum semper paratumque se exhibeat, cum fuerit ad hoc munus obeundum accersitus, præsertim ab egenis et villioris conditionis hominibus, atque iis quos peccatorum sarcinif onustos esse, aut a confessione diu abluisse novent. ”

² 5. *Alphons.*, H. A., Tr. XVI, n.

culo ad eripiendam vitam spiritualem proximi ab aequali periculo. — Probabiliter tamen alii cum *Lugone'* negant, quia dum proximus absolute potest seipsum a periculo liberare, non tenemur cum tanto incommodo succurrere ei qui minori expensa potest sibi subvenire. Excipitur tamen, juxta eosdem, casus quo tota communitas in necessitate gravi versaretur, v. g. grassante morbo contagioso et gravi : tunc etiam simplex sacerdos, pastore deficiente, confessiones audire teneretur, etiam cum periculo vitæ; quia in necessitate gravi communitatis vix fieri potest quod non sit necessitas extrema respectu aliquorum'.

Notandum. Sed in omnibus istis casibus, ut gravis adsit obligatio confessiones excipiendi cum propriæ vitæ periculo, tria requiruntur : ut necessitas proximi sit moraliter certa, — ut pariter certa sit spes valide absolvendi moribundum, — ut ex morte sacerdotis majora mala non sequantur, v. g. probabilis damnatio plurium aliorum, si non sit alius sacerdos in hoc loco.

2° *De obligatione sese præparandi ad confessiones excipiendas.*

Confessarius ad confessiones excipiendas sese præparare debet, qualitates acquirendo quæ necessariae sunt ad hoc munus rite adimplendum : ex parte *intellektûs*, scientiam et prudentiam; ex parte *voluntatis*, bonitatem vitæ.

A. De scientiâ confessario necessariâ 3.

458. *Principium* : Confessarius tenetur sub gravi, extra casum necessitatis, eam scientiam habere quæ dicitur competens, i. e. eam quâ possit casus solvere qui communiter occurrunt in loco ubi confessiones audire solet, et de difficilioribus saltem prudenter dubitare, ut libros vel alios doctiores consulere valeat. — Dicitur *extra casum necessitatis*; nam, si urgeat necessitas non solum extrema, sed etiam gravis, confessarius minus doctus licite confessiones excipit, quum plerumque ignorantia confessoris non validitati sacramenti, sed solum ejus integritati vel fructuosæ administration! obstet; jamvero in casu necessitatis licet sacramentum administrare etiam cum periculo

¹ *Lugo*, disp. XXII, n. 12. — ' Ita *Lugo*, l. c., n. 13.

³ *Snares*, disp. XXVII, sect. 2; *Lugo*, disp. XXI, n. 70-74; *Salmant.*, cap. 12, n. 3-13; *Billnart*, diss. VI, a. 9, § 2; 5. *Alphons.*, n. 626-628; *Lehm.*, n. 438-44'; *Hilar. Sexten*, § 44, p. 391-394; *Marc*, n. 1786-1787; *Gfnicot*, n. 355-356; *Noldin*, n. 391-392; *Segneri*, II Confessore istruito, ch. I.

ne invalidum aut mancum maneat. Sacerdos autem qui timet ne sacramentum nullum sit, conditionaliter tantum absolvere potest.

Nam, deficiente hâc scientiâ, proximo ac moraliter certo periculo se exponit munus suum male explendi, cum injuria sacramenti et pœnitentium damno. Siquidem, ut *minister*, debet sacramenti validitatem et integritatem procurare; ut *doctor*, ignorantes instruere tenetur; ut *judex*, de peccatorum gravitate et numero æquum ferre judicium, definire utrum restitutio facienda sit vel non, utrum matrimonio celebrando obstent quædam impedimenta vel non, quomodo dispensationes obtineri, intelligi et executioni mandari valeant, utrum pœnitens sit absolvendus vel non, ut *medicus*, causam spiritualium morborum investigare ac opportuna remedia proponere debet. Porro hæc omnia certo requirunt scientiam non mediocrem; quâ deficiente, sacramentum nullitati exponitur, et pœnitentes detrimentum in re gravissima patiuntur, juxta illud Scripturæ 3: “Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt”. — Hinc merito ait *S. Alphonsus**: “Affirmo in statu *damnationis* esse cum confessarium, qui sine sufficienti scientiâ, ad confessiones excipiendas se exponit”.

459- Nec dicatur *sanum sensum* seu *naturale judicium* ad casus solvendos plane sufficere. — Sufficit quidem ad prima principia morum cognoscenda, non autem ad ultimas horum conclusiones; nec sane multum juvat ad detegendas leges positivas circa vota, justitiam, sacramentorum administrationem, jurisdictionis ambitum et limites, casus reservatos, matrimonii impedimenta ac dispensationes, aliaque hujusmodi. Aliunde naturale et sanum judicium, quod ad principiorum et regularum applicationem non solum utile sed necessarium est, non parum juvatur theologiae studio, ubi invenire est monita, ac consilia, quæ sensus communis sapientium per plura sæcula elaboravit ac digessit. Judicio sano careret qui aliorum prudentium sapientiam contemneret.

Neque supjciexperientia sola : hæc quidem nullum prodest, præsertim ad interiores pœnitentium dispositiones melius scrutandas, necnon regulas applicandas secundum varias locorum, temporum ac personarum circumstantias. Sed, absque scientiâ, parum inservit et aliquando nullum nocet; non desunt enim confessarii qui, post

‘*Matt.* XV, 14. Cfr. *Syn. Theol. Fundam.*, Prolegomena,». 14-17.

*5. *Alphons.*, Praxis, n. x8.

triginta vel quadraginta annos in exercitio sacri ministerii consummatos, casus solvant contra omnia san.e docti inæ principia, quia ab initio id facere solebant: et, ut reéteadvertit *Habert* ly “diuturnaconfessarii experientia, (pii studio et scienliâ carcat, vetustas erroris est”.

460. Corollaria. a Non eadem scientia in omnibus confessariis requiritur, sed major \cl minor pro locorum ac personarum diversitate. lta gncratim major scientia necessaria est in civitate, ubi omnis generis pænitentes confiteri solent, quam in humili ac remoto pago, ubi nonnisi rudium ac simplicium confessiones excipiuntur.

(b Peccat graviter sacerdos qui, dum certo noverit sibi competentem scientiam decs^e, munus confessarii accipit; neque cum excusat approbatio ab Episcopo data, cum hæc supponat, sed non suppleat scientiam. In dubio tamen utrum desit vel non, iudicium Episcopi sequi potest. — Graviter etiam peccat Episcopus confessarium approban- quem scit esse ignarum, quia sic ejus peccato cooperatur. Excusatur tamen si minus idoneum approbat pro locis exiguis et remotis, quando doctiorem invenire nequit, quia melius est pro fidelibus indoctum habere confessorem quam nullum. Debet tamen Episcopus hunc monere de obligatione comparandi quamprimum competentem scientiam.

461. c) Sub gravi igitur lenentur Scminai iorum alumni, qui sacro ministerio incumbere volunt, diu ac serio theologia· studere, non aolum dogmatica sed etiam morali, ut ad confessarii munus exercendum idonei efficiantur - Præterea nullus confcissarius, etiam approbatus, intermittere debet studium theologi.e. præsertim moralis; nam ex (ot rebus tam diwisis et inter se disparibus, præsertim ex iis quæ positiva ege piresciibuntur et rarius occurrunt, nullæ facillime e memoria dc< idunt. nisi iterum atque iterum legantur'. — Quapropter Ecclesia vult ut non solum apud sacerdotes sæculares, sed etiam apud regulares curam animarum habentes, frequenter habeantur *collationes* seu *conferentia pastorales*; ut tamen lue vere

* *Haberty* Praxis Sacram. Pænit., Tr. I, cap. 4; cfr. *Anii dt< Clergé* t. XIX, 1898, Notes dâin Vieux .Moraliste, pp. 1009, 1057 sq.

l *Benediilus XN* asserere non dubitat Instil . NXXII, n. 4) “aliquos nempe sacerdotes, qui initio pr.11 latissime *confessarii* munus susceperint, inde post diuturnum tempus omni studiorum curâ ncgleclfi, pristinam moralis tlieologiæ scientiam amittere, ita ut qui in ejusmodi ane peritissimi fuerant, tandem exigua confusâque ipsius aitis scientia primisque rudimentis instructi, vix inter tyrones adnumerentur”. — Cfr. *Concit, Plen. Halt. III*, η. 189.

unies sint, necesse est ut qui in eis participant se ad eas præparent, probatos auctores consulendo; secus tempus incassum teritur¹.

(d) Quando difficiles occurrunt casus, non expedit eos statim solvere, sed dicendum est pœnitenti ut det tempus rem maturius considerandi; interea vero hic absolvi potest, dummodo decisioni dandæ obedire paratus sit; ita enim multi præcaventur errores, præsertim si libri aut doctiores consulantur. Imo neo-confessariis valde utile est, etiam «piando casum statim solvere debuerunt, de eodem libios ac pœnitioies consulere, ut sic cognoscant utrum recte egerint vel non; ita enim defeélus admissi reparari possunt et futuri errores præcaveri.

Z>. 1) < *prudentia in confessorio requisite*²

462. (a) Notio. Scientiæ accedere debet *prudentia*, quæ in genere est facultas optima quæque media ad finem consequendum eligendi. Jamvero finis quem confcssarius intendere debet est gloria Dei et salus animarum; hinc prudens est confcssarius qui facultate pollet generalia principia et praecepta variis pœnitentibus applicandi, pro circumstantiarum varietate, ita ut cos tuto ad christianam perfectionem et vitam æternam perducatur. Ad hoc autem requiritur ut diversos pœnitentes tractet non eodem modo, sed pro diversa eorum indole et conditione, juxta illud Apostoli: “Omnia omnibus faélus sum. ut omnes facerem salvos”.

463. (bi Necessitas. Quæ quidem prudentia requiritur: in *interrogationibus*, quæ cujusque pœnitentis indoli, ætati ac conditioni adaptari debent, cavendo præsertim ne simplices et innocentes ignota peccata doceat; — in *judicio ferendo* de moralitate et gravitate aétionum, attentis non solum externis circumstantiis, sed etiam subjéc'tis cujusque dispositionibus; — in *contritione excitanda*, motiva proponendo juxta singulorum ingenium, indolem ac peccata; — in *remediis suggerendis*, quæ vere diversis spiritualibus mor-

¹ 11 in omnia, quæslionibus quibus Episcopi respondere debent, dum relationem status ecclesiarum suarum conficiunt, luec est “an habeantur conferentiæ theologia? moralis, seu casuum conscientia?... et quot vicibus habeantur, et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur”. Cfr. *Cone. Plen. Halc. III*, n. 189-193; *Collett. P. 7*, n. 105.

S. Alphons., H. A., l. r. .XXI, n. 4; *Haber!*, Pratique du Sac. de Pénitence. Paris, 1748, Tr. I, c. 1; *Hilar. Sexlen*, p. 394-398; *Aertnys*, Th. Past., n. 9-1

bis medeantur, causam tollendo peccatorum; — in *consiliis praebendis* sive ad varia statuum officia adimplenda, sive ad progressum in virtutum praxi; — in *satisfactionibus imponendis* non solum pro criminum qualitate, sed etiam pro pœnitentium spiritualibus morbis et viribus; — in *absolutione* danda, differenda aut negandà, reète judicando de dispositionibus pœnitentium, præsertim quando de occasionariis et recidivis agitur; — in excipiendis confessionibus *mulierum*, vitando quidquid alios vel seipsum scandalizare posset, ac pœnitentibus ipsis aliquid detrimenti causare. Uno verbo in omni fere gressu cautus et circumspectus esse debet; nam “ars artium regimen animarum”.

464. (c) Media quibus prudentia acquiritur. Imprimis prudentia ab eo postuletur qui est audor sapientiæ; quum enim sit virtus supernaturalis, oratione obtineri et augeri maxime potest. — Conditiones autem, quæ ad hujus virtutis augmentum desiderantur, sunt, præter scientiam, de quâ diélum est : *puritas intentionis*, quâ soli Deo placere velit, non autem hominibus; animas sanctificare et salvare, nor vero sibi conciliare : Deus enim illuminare solet eos qui nihil nisi divinam gloriam quaerunt, dum obcæcat vanos ac superbos; — *circumspectio*, quâ non solum unicum rei aspeétum consideret, sed varias personarum ac casuum circumstantias, necnon principia quæ his circumstantiis sunt applicabilia; hinc non sit praeceptum in judicio, sed debitum tempus rei considerandæ consumat, et, si aliquod dubium maneat, non magis affirmet quam noverit; — *docilitas mentis*, quæ junioribus præsertim necessaria est : hæc autem postulat ut, sibi ipsis merito diffidentes, doétorum et expertorum frequenter consilia expetant, ut eorum scientiâ ac experientia utantur : “Nul-
lus in his quæ subsunt prudentiæ sibi quantum ad omnia sufficit”,
ut reète ait 5. *Thomas*; — *diuturna praxis*, cum scientiâ et circum-
spectione conjunéta; qui enim per longum tempus attente conscien-
tiarum latebras scrutaverint, et sæpe ab efleétibus ad causas ascen-
derint, aut vice versa a causis ad effeétus descenderint, inulto
melius norunt quomodo interrogare oporteat; quando pœnitentes
monere aut in bonâ fide relinquere; quibus modis in eorum animos
sibi viam parare; quodnam judicium de dispositionibus ferre, etc.;
experientia enim magistrarum optima est.

C. Bonitas vitee in confessario requisita¹.

465. Notio et necessitas. Hæc bonitas non consistit solum in statu gratiæ, qui certo requiritur ad vitandam

¹ *Habert*, op. cit., Tr. I, ch. 2, p. 9-40; *Hilar. Sexten*, § 44, p. 387-391; *Gaume*, Manuel, n. 1-28; 129-166.

sacrilegam hujus sacramenti administrationem; sed in complexu earum virtutum, quæ ad hoc munus fructuose obeundum desiderantur. Siquidem peccatorum ulcera, etiam turpissima, ita traélare debet, ut ipse non contaminetur; præterea alios in viam sanéitatis ducere debet. Porro, nisi speciali bonitate polleat, difficillime maculas vitabit, dum frequenter excipit confessiones eorum qui turpia accusare solent; aliunde ægre alios in perfectionis via ducet, si ipsi sit ignota.

466. Præcipuæ virtutes, quæ confessario necessariae sunt ad munus suum fructuose obeundum, sunt :

ia) *Supernaturalis zelus animarum*, quo pænitentes speciali caritate diligat tanquam spirituales *filios* sibi a Deo commissos, ut eos ad æternam beatitudinem perducatur, — et fratres sanguine Christi redemptos, quibus merita et satisfactiones Domini applicare debeat, virtutes Christianas in eorum cordibus formando vel augendo. - Quare non præferet divites et nobiles pauperibus et rudibus, devotas aut devotulas mulieres viris peccatis gravibus oneratis : omnes paterno afleétu ampleétetur, maxime vero eos qui miseres sunt ac graviorum peccatorum rei. Mansuetum et benignum se omnibus ostendit, induens viscera misericordiæ, non solum quando interrogat et instruit, sed etiam quando corripit : “Cum sæpe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas; plus exhortatio, quam comminatio; plus caritas, quam potestas”.

(b) *Patientia*, quæ sane necessaria est ad ignorantes et rudes instruendos, ad disponendos eos qui imparati accedunt, præsertim si nullum peccaverint ac vix contritionis scintillam habeant; ad benigne excipiendos eos qui prolixas instituunt confessiones, præsertim si confessarius jam per longas horas in sacro tribunali sederit. — Cogitet igitur de patientia Christi, et præ oculis habeat sæpe evenire ut ex impatientiâ confessor magis ac magis turbetur, et pænitentes periculo peccata reticendi exponantur.

(c) *Fortitudo*, ne ex vano timore ac pusillanimitate monere ac corripere omittat præsertim divites, nobiles ac potentes, eisque salutaria remedia præscribere.

(d) *Eximia puritas*, ne dum aliorum sordes mundat, ipse maculetur. Hinc, in confessione mulierum, ab omni verbo affeéluoso generalim absteat; cautus et brevis sit in interrogando de materiâ castitatis; oculos in vultum pænitentium non figat, immiamque familiaritatem, sive intra sive extra confessionem devitet. Neque in præteritâ castitate nimis confidat, aut pænitentium sanéitate; nam,

' *Trident*, sess. XI11, cap. I de Reformat. — De paterna caritate erga pænitentes præclare disserit ô. *Alphons.*, II. A., Tr. XXI, n. i-j.

teste 5. *Augustino*, etiam sanélisti rñiviri ceciderunt, et quo sanc-
tiores sunt mulieres, eo magis alliciunt

11. De officiis confessarii in ipso confessionis actu.

In ipso confessionis aélu quatuor praesertim praestare debet
confessarius : 1° ut *judex*, debet causam instruere et cognos-
cere per *legitimas interrogationes*; 2° ut *doElor*, pænitentem
docere et monere; 30 ut *medicus*, ejus vulnera curare, euin
disponendo ad absolutionem eique remedia praescribendo;
4° ut *minister simul etjudex*, absolutionem dare aut differre.

1° *De obligatione interrogandipænitentes*2.

Quum confessarius sit judex, sententiam ferre nequit nisi
causam cognoscat : ad hoc autem sæpe non sufficit ut pæ-
nitentem audiat, sed requiritur ut cum interroget.

467. *Principium* : Confessarius pænitentem interro-
gare tenetur, per se sub gravi, quoties probabiliter judi-
cat eum, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, omittere
quædam scitu necessaria ad absolutionem. Certum est.

Probatur : (a) *Ucloritate Cone. Latcran. ! l'aientis*3 : “ Sa-
cerdos autem sit discretus et cautus... diligenter inquirens
et peccatoris circumstantias et peccati ”. Legitur pariter in
*Rit. Romano*2 : “ Si pænitens numerum et species et circum-
stantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit,
eum sacerdos prudenter interroget ”.

(b) *Rat. theol.* Confessarius enim, ut *judex*, cognoscere
debet tum peccata quæ pænitens commisit tum ejus dispo-
sitiones; atqui haud raro pænitens, præ ignorantia aut con-

* Ita 5. *Thomas* (Opusc. LVII, De modo confitendi, p. 439, t. XXVIII
ed. Vives) hæc *Augustini* verba referens : “Sermo brevis et rigidus
cum mulieribus est habendus. Nec tamen quia sanctiores fuerint, ideo
minus cavendae. Quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt, et
sub prætextu blandi sermonis immiscet se viscus impiissimæ libidinis”.
Ibidem S. Augustinus declarat magnos Prælatos corruisse, de quorum
casu non magis præsumebat quam Hieronymi et Ambrosii.

1 N. *Thom.*, in 4, dist. XIX, q. 2, a. 3 in Expos, textus; *Suarez.*
cap. 12,
n. 14-28; 5. *Alphons.*, n. 629; *Marc*, n. i80| 1807; *Lehnik.*, n. 418-422;
Hilar. Sexten, p. 413-421; *Aerlnys*, Th. Pastor., n. 27-47; *Noliin*,
n. 395-396; *Konings*, n. 1424-1426; *Segneri*, op. cit., ch. 2.

* Ap. *Deming.*, n. 363. — 1 Ordo ministrandi Sacr. Pænit.

fusionem, peccata, vel saltem numerum aut circumstantias peccatorum tacet; sæpius nil de propriis dispositionibus dicit; ergo hæc omnia scire nequit confessarius, nisi interrogando. — Præterea, ut *medicus*, opportuna remedia præscribere debet; jamvero ea suggerere nequit, nisi de occasio-ribus ac consuetudine necnon aliis peccati causis interroget, quum plerique pænitentes de his omnino taceant.

468. Corollaria, a) Confessarius interrogare non tenetur pænitentes qui ex unâ parte sufficienter instruéli videntur, et ex alteri diligentes sunt in confitendo, quales esse solent qui frequenter sacramenta recipiunt, nisi tamen in aliquo casu ex eorum accusatione probabilitas oriatur aliquid scitu necessarium omitti. — E contra ordinarie interrogandi sunt qui raro sacrum tribunal accedunt, præsertim si parum instruéli videantur, quia merito præsumitur eorum accusationem integram non esse.

Improbanda est igitur praxis eorum (pii nunquam pænitentes interrogant, imo nec sinunt eos confessionem ad exitum perducere, sed, paucis peccatis auditis, statim absolutionem impertiuntur) talis agendi ratio sæpe animos perturbat, nedum eos tranquillet, et causa est cur taceantur etiam gravia peccata.

(b) Confessarius non tenetur ad majorem sollicitudinem in interrogando quam pænitentes in confitendo; imo striéle loquendo, ad minorem tenetur, cum integritas confessionis direcélc pænitentem et nonnisi indirecte confessarium obliget. Proinde non tenetur adhibere nisi ordinariam et mediocrem diligentiam, quæ diversæ capacitati pænitentium proporlionctur. Ita non tam accurate examinandus est rudis et incultus quam bene instructus, nec ægrotus quam sanus et robustus, quia illi ad tam minutum examen non õbligantur.

(c) Si ex levi negligentia, inadvertentiâ, memoriæ labilitate, aut distractione, vel defatigatione, confessarius aliquid inquirere omittat quod t \ se necessarium sit ad integritatem confessionis, nullum aut leve erit peccatum; nam ad impossibile nemo tenetur : jamvero quando multæ excipiuntur confessiones moraliter impossibile est hos delectus semper vitare. Item, quando adhibita fuit mediocris diligentia, non peccat qui ab ulterioribus inteirogationibus abstinet, ne confessionem odiosam reddat, quamvis prævideat majori diligentia plura peccata detegi posse : melius est enim confessionem materiali integritate carere quam odiosam multis lien.

469. De qualitatibus interrogationis. Interrogatio debet esse *moderata, discreta, opportuna*.

(a) *Moderata*, id est non de curiosi» aut inutilibus, quæ confessioni extranea sunt, sed de iis tantum quæ ad statum conscientiae speélant. Ille non de omnibus peccatis interroget confessarius, sed solum de

iis quæ verisimiliter a pœnitente commissa sunt, juxta cujusque conditionem ac dispositiones. Pariter quemque interroget secundum scientiam quâ prœditus est, non autem secundum scientiam qua pollet ipse confessarius : proindeque si pueri, ignari, semifatui, etc. non nisi confusam peccatorum notitiam habent, incassum aliquid magis præcisum exquiret : quanto magis interrogat, tanto minus hi intelligunt.

Nec confessarius existimet necessarium esse certum proferre judicium de gravitate aut levitate omnium peccatorum quæ declarantur : dummodo scientiâ competenti polleat et dispositionum pœnitentis sufficientem notitiam acquirat, ordinariam diligentiam adhibendo, judicium sapiens efformare potest, et cætera Deo relinquere. Cæteroquin, etiamsi in judicio efformando de gravitate delictorum erraverit, absolutio valida est.

Plerumque non expedit a rudibus quærere num tanquam mortale habuerint tale vel tale peccatum a se commissum : haud rare enim respondebunt, non secundum rei veritatem, sed secundum id quod menti eorum occurrit. Attamen, in quibusdam casibus, præsertim quando agitur de castitate, ac timetur ne forsân direetâ quæstione scandalizetur pœnitens, petere poterit confessor utrum id agendo conscius fuerit se graviter peccare.

47°. (b) *Discreta*, seu *prudens*, tum in *rebus* de quibus interrogatur, tum in *modo* interrogandi, vitando ea omnia quæ pœnitentes probabiliter scandalizare possent, aut ea docere quæ ignorare melius est.

Quod præsertim attendendum est in materia castitatis quoad juniores, qui forsân peccata hujusmodi adhuc non cognoscunt¹ Aliunde, quum experientia constet peccata contra castitatem a quibusdam non accusari, nisi de eis interrogatio fiat, expedit quasdam quæstiones hâc de re proponere, prudenter tamen. Videlicet confessarius utatur primum generalibus terminis, ita ut pœnitens, si reus sit, intelligat; si vero innocens, nil novi discat; v. g. numquid peccasti contra modestiam, decentiam, puritatem? — Postea a levioribus peccatis incipiat, et, secundum accepta responsa, ad graviora transeat; v. g. interroget de cogitationibus, — de verbis auditis vel prolatis, — de aspeetibus, — nimiis familiaritatibus, — taetibus cum seipsis, cum aliis, ejusdem vel alterius sexus, etc. Nutandum esi tamen non paucos, rudes et ignaros, cogitationes et aetiones non declarare, quia nesciunt accusanda esse peccata mere interna; unde, etiam quando negative respondent de cogitationibus, de immodestis actionibus quæstio proponi potest; postea, si affirmative respondent, quæri potest utrum de his rebus etiam cogitaverint ante vel post aetiones commissas, et desiderium habuerint eas sæpius perficiendi

¹ “ Sed caveat ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam delineat, præsertim juniores utriusque sexus, vel alios, de eo quod

Sedulo vitentur cum junioribus, qui innocentes præsumuntur, illa verba quæ periculosam curiositatem excitare valeant, prout sunt pollutio, fornicatio, sodomia, bestialitas, etc.

Quoad personas conjugatas, inquiri potest utrum officia sua erga alterum conjugem impleverint, quin expresse de debito conjugali mentio fiat, — vel numquid aliquid ipsos remordeat quoad matrimonii usum; si negative respondeant, nil amplius inquirendum, nisi specialis sit ratio; si affirmative, illas quæstiones proponere sufficiat quibus cognosci possit utrum voluntarie media sumant ad impediendam prolis conceptionem vel nativitatem.

Uno verbo, in hâc materiâ, servanda est hæc regula ab omnibus fere tradita : *Melius est in multis deficere quoad integritatem, quam in uno abundare cum probabili ruina pœnitentis.*

471. (c) *Opportuna*, i. e. convenienti tempore ac modo faéta.

Ante confessionem, si ignotus sit pœnitens, benigne inquiratur a quo tempore confessus sit — an absolutus — an circa vitam præteritam perfeile quietus? — Si inquietus sit, paternis verbis inducatur ad causam suæ anxietatis exponendam, dicendo v. g. omnem sollicitudinem facile candidâ confessione expelli posse, et omnia peccata, etiam gravissima, contritis corde dimitti. — Possunt quidem ab initio interrogationes fieri de statu et conditione; sed sæpe melius fiunt in decursu confessionis, datâ opportunitate, ne ab initio pœnitens quæsitis obruatur.

In ipso adlu confessionis, generatim paucas et breves tantum quæstiones proponat, v. g. de numero et circumstantiis speciem mutantibus; sed non nimis frequenter interrumpat pœnitentem, ut hic possit ex ordine omnia confiteri quorum recordatur. Patienter ac benigne audiat peccata quæ accusantur; si inutilia referuntur, comiter dicatur hæc dicere necessarium non esse; si maxima peccata declarantur, nullum detur admirationis vel horroris signum, sed potius pauca dicantur de misericordia divinâ, quæ gravissima delicta dimittit; si pœnitens hæret et nonnisi ægre sua peccata confitetur, paucis humanioribus verbis ad perfedam sinceritatem inducatur, et nonnullis quæstionibus juvetur. Ab omni increpatione abstineatur antequam confessio finiatur.

Post auditam confessionem, interrogari debet pœnitens de iis quæ probabiliter omisit, percurrendo ea quæ ipse declaravit. Si agitur de iis qui valde timidi sunt, sæpe prodest, post paternam exhortationem, immediate ante absolutionem, paterno afleétu quærere utrum aliquid eorum conscientiam oneret : sunt enim qui omnia peccata non detegant nisi postquam, humanissimis verbis, confessorius eorum fiduciam sibi conciliaverit. — Si tunc accusetur peccatum antea reticatum, mitissime agat confessor, ac contritionis motiva proponat, non solum quoad hoc peccatum, sed etiam quoad malitiam illud reticendi

472. Corollarium. Exinde inferri potest quid agere debeat confessarius, quando de sinceritate pœnitentis dubitat, vel moraliter certus est ab eo reticere grave peccatum.

In foro pœnitentiæ receptum est axioma : *credendum esi pœnitenti tam pro se quam contra se laquenti*. Quod quidem omnino valet, quando solum dubitatur de sinceritate pœnitentis; nam ipse est reus simul et testis, ejusque testimonium *per se* melius est quam quodeumque aliud, cum melius noverit quam quilibet alius utrum peccaverit vel non, et utrum peccatum commissum jam fuerit remissum vel non. — Si vero res sit moraliter certa, dubitatur utrum præfatum axioma applicari possit. Unde : — 3

(a; Si confessarius solummodo *dubitet* de sinceritate pœnitentis, potest quidem diligenter eum interrogare, et hortari ad perfectam sinceritatem; sed si pœnitens affirmat se omnia accusasse, absolvendus est, vi præfati axiomatis.

(b) Si *certo* moraliter noverit peccatum grave commissum fuisse, quod reticetur, imprimis expendere debet utrum pœnitens sit in bonâ fide, ignorans hujus peccati gravitatem, aut putans se habere motivum illud pro tempore reticendi, an probabiliter hoc peccatum apud alium confessus fuerit: nam si quid hujusmodi præsumi possit, credendum est pœnitenti.

Si vero nihil hujusmodi probabiliter præsumatur, distinguendum est ex quo fonte confessarius peccatum noverit : — si propria experientia sciat peccatum commissum, v. g. homicidium perpetratum viderit, pœnitentem convincere debet, et si hic omnia negare pergat (quod raro continget), sine absolutione dimittendus est, utpote in dispositus. Si id noverit ex aliorum testimonio, extra confessionem, debet specialiter pœnitentem de hoc peccato interrogare; si vero pœnitens negat, *probabilius* absolvi potest, quia potius pœnitenti credendum est quam aliis qui forsitan decepti sunt; *probabiliter* tamen .S'. Alphonsus (n. 631) docet in hoc casu absolutionem denegandam esse, si testes adeo graves sunt ut rem moraliter certam reddant. — Tandem si id noverit r.v. *alterius confessione* (v. g., sponsæ, uxoris, etc.), confessarius non potest specialiter de hoc peccato interrogare, sed solum generaliter, prout interrogari solent persona ejusdem conditionis, ne forte violetur sacramentale sigillum. Neque expedit in hoc casu a complice licentiam petere hac notitia utendi ad reum convincendum : hoc enim confessionem odiosam redderet. Si vero pœnitens generaliter interrogatus peccatum tacet, melius est dare absolutionem, saltem sub conditione, ne forte suspicio oriatur denegari absolutionem propter complicitis confessionem. Probabiliter tamen .S'. Alphonsus (l. c.) asserit absolutionem denegandam esse.

2° *De obligatione docendi et monendipænitentes*¹.

Confessarius tenetur non solum interrogare pænitentes, sed etiam eos instruere ac monere, si ignorent veritates scitu necessarias, sive speculativas, sive practicas.

(A) *De obligatione docendi ignorantes.*

473- *Principium* : Confessarius docere debet pænitentes eas veritates quæ necessariae sunt ad sacramentum rite suscipiendum, nisi absolutio in aliud tempus differri possit. Certum est.

Cum enim sit *minister* sacramenti, procurare debet ejus validam ac licitam administrationem; cum sit *doctor*, ea docere tenetur quæ necessaria sunt ad ejus validam ac licitam susceptionem. Quibus positis : —

(a) Pænitens qui, sive culpabiliter sive inculpabiliter, *ignorat veritates necessarias necessitate medii*, de his instruendus est antequam absolvi possit; nam incapax est justificationis, ac proinde absolutionis.

Jamvero duae sunt veritates quæ certo necessanae sunt necessitate medii, scilicet *existentia Dei*, ejusque *Providentia*, seu fides quod Deus existât et remunerator sit: nullus igitur absolvi potest sine fide explicita harum veritatum.

Sed insuper probabile est fidem in mysteria 55. *Trinitatis* et *Incarnationis* necessariam esse necessitate medii; et cum in rebus hujusmodi tutior sententia sequenda sit, nemo absolvi potest, extra casum extremæ necessitatis, quin expressam fidem concipiat horum mysteriorum; secus sacramentum exponitur periculo nullitalis. Si vero de moribundo agitur, quem de his instruere impossibiles t, conditionaliter absolvi potest ac debet : et si postea supervisent, instruendus est, et iterum absolvendus. Non requiritur tamen, ut scientifica habeatur horum mysteriorum notitia; sed sufficit ut credatur, quoad Trinitatem, tres esse personas distinctas, Patrem et

¹ *Suarez*, disp. XXXI I, sect. 4; *Lugo*, disp. XXII, n. 23-37; *Salmant.*, cap. 12, n. 32-45; *Stoz*, lib. II, n. 126-131; 5. *Alphons.*, n. 608-016; *Lehmke.*, n. 442-446; *Multer*, § 150; *Ball. P.*, n. 811-831; *Hilar. X Ven.*, § 46. P. 407-422; *Glinicot*, 357-359; *Noldin*, n. 393-394-

³ Hinc 5. *Offic.*, 25 jan. 1703, declaravit “missionarium teneri adulto etiam moribundo, qui incapax omnino non sit, explicare mysteria Eidei quæ sunt necessaria necessitate medii, ut sunt præcipue mysteria Trinitatis et Incarnationis” (*Called. P. F.*, n. 549). Quod declaratum est de adulto relate ad baptismum; sed ratio eadem est quoad absolutionem.

Filium et Spiritum Sanétum, et has très esse unum Deum; quoad Incarnationem, Filium Dei hominem faéium suâ morte nos redemisse. Brevi igitur ac facile confessarius has edocete potest.

474. (b) Pariter instrui debet, antequam absolvatur, *qui ignorat dispositiones necessarias ad sacramentum fructuose recipiendum*, videlicet contritionem, firmum propositum et modum integre confitendi; secus enim periculo exponitur invalide aut illicite absolutionem recipiendi. Si vero pœnitens jam alias pluries frustra monitus fuerit, differri potest absolutio, quo in eis discendis diligentior sit.

475. (c) Si pœnitens *nescit veritates qua necessaria sunt necessitate praecepti*, — v. g. mysteria fidei in Symbolo contenta, Decalogi et Ecclesiæ præcepta, doétrinam de Sacramentis quæ recipere dehet. aliaque necessaria ad reétam vitæ christianæ institutionem, — absolvi nequit nisi serio promittat quamprimum moraliter hæc omnia, pro captu suo, discere; nisi enim id promittat, eo ipso est indispositus, cum præceptum grave adimplere nolit. — Confessarius, qui curam animarum non habet, de his pœnitentem instruere non tenetur, nisi forsan ex caritate; si simul parochus est, vel curam animarum habens, ex officio et ex justitia. debet ei præbere media hujus scientiæ acquirendæ, assignando locum et tempus pro instructione accipienda.

(d) Si pœnitens *ignorat ea qua ad officium suum recte implendum necessaria sunt*, regulariter absolvi nequit nisi paratus sit vel officium relinquere, — vel requisitam scientiam acquirere, interim abstinendo ab iis muneribus exercendis, quibus grave damnum probabiliter proximo inferretur. Nam qui hoc promittere non vult est indispositus, cum proximo periculo se exponat grave damnum causandi; ita judex, medicus, parochus, ignorantia laborantes, fortunis civium, corporum sanitati ac animarum saluti graviter nocere possunt. — Diétum est *regulariter*, quia si nulla sit spes monitionem profuturam esse, neque scandalum timeatur, monitio de officio relinquendo omitti potest, dummodo urgeatur obligatio quamprimum necessariam scientiam acquirendi.

(B) *De obligatione monendi pœnitentes.*

476. *Principium* : Quando ignorantia pœnitentis circa liceitatem alicujus rei versatur, monitio facienda est, si, omnibus inspectis, ei vel communitati profutura sit; secus, pro tempore omitti debet. Certum est.

Ratio est quia confessarius bonum pœnitentis ac bonum generale communitatis sibi commissæ procurare tenetur; si igitur monitio utrique prosit, certo fieri debet; si commu

nitati prosit ac pœnitenti noceat, videndum est ex quâ parte sit majus bonum; jamvero generatim bonum commune bono particulari præferri debet. Si vero nocitura prævidcatur, ab eâ pro tempore abstinendum est.

477. Corollaria, (a) Si pœnitens, ex erronea conscientia *judicet aliquid esse peccatum quod revera non est tale, aut grave quod de facio leve est*, de hoc errore monendus est, quum sit ipsi nocivus: nam formaliter gravia peccata committit. Quod verum est etiamsi prævidcatur eum forsan, ex hac monitione, saepius commissurum peccata venialia.

(b) Si e contra pœnitens *ut licitum habeat quod vere prohibetur, vel ut leve quod revera grave est*, distinguendum est: si ignorantia sit *vincibilis* et *graviter culpabilis*, serio monendus est; id enim ipsi nocere nequit, cum, propter culpabilem negligentiam, jam réussit culpae mortalis; sed potius prodesse potest, cum ex hac monitione vires haurire possit ad malum vitandum; ita v. g. monendus est paterfamilias qui dubitat num sub gravi teneatur filios christiano modo educare. — Si vero ignorantia sit *invincibilis*, seu inculpabilis, monendus est quidem pœnitens quoties speratur fructus, saltem pro futuro, nec timentur graviora incommoda; nam malum etiam materiale est deordinatio, ac *per se* nocet tum individuis, viam parando peccato formali, tum societati, ordinem a Deo institutum perturbando¹. Ubi autem prudenter majora incommoda sive ipsi pœnitenti, sive tertiæ personæ imminet, in bona fide relinqui debet: secus enim peccatum e materiali fiet formale; porro e duobus malis minus est tolerandum quo majus vitetur. — In dubio utrum monitio utilis an nociva futura sit, generatim omittenda est, nisi bonum quod speratur multo superet malum quod timetur.

478. Reni paucis *exemplis* declaramus, (a) Si pœnitens bona fide matrimonium invalide contraxerit, non monendus est generatim antequam revalidari possit matrimonium, ne forte interea formaliter peccet. — Si pœnitens monitionem est suscepturus, sed simul prævidcatur grave damnum aliis obventurum (v. g. filiis, casu quo putativi conjuges separentur), monitio omittenda est

¹ Quod dilucide exponit *Vieux Moraliste*, ap. *Ami du Clergé*, XXI, 1599, p. 1169 sq. — ² *Lugo*, disp. XXII, n. 27.

Filium et Spiritum Sanétum, et has tres esse unum'Deum; quoad Incarnationem, Filium Dei hominem faélum suâ morte nos redemisse. Brevi igitur ac facile confessarius has edocere potest.

474. (b) Pariter instrui debet, antequam absolvatur, *qui ignorat dispositiones necessarias ad sacramentum fructuose recipiendum*, videlicet contritionem, firmum propositum et modum integre confitendi; secus enim periculo exponitur invalide aut illicite absolutionem recipiendi. Si vero pœnitens jam alias pluries frustra monitus fuerit, differri potest absolutio, quo in eis discendis diligentior sit.

475- (c) Si pœnitens *nescit veritates qua necessaria sunt necessitate praecepti*, — v. g. mysteria fidei in Symbolo contenta, Decalogi et Ecclesiæ præcepta, doétrinam de Sacramentis quæ recipere debet, aliaque necessaria ad reétam vitæ christianæ institutionem, — absolvi nequit nisi serio promittat quamprimum moraliter hæc omnia, pro captu suo, discere; nisi enim id promittat, eo ipso est indispositus, cum præceptum grave adimplere nolit. — Confessarius, qui curam animarum non habet, de his pœnitentem instruere non tenetur, nisi forsan ex caritate; si simul parochus est, vel curam animarum habens, ex officio et ex justitia debet ei præbere media hujus scientiæ aquirendæ, assignando locum et tempus pro instructione accipienda.

(d) Si pœnitens *ignorat ea qua ad officium suum recte implendum necessaria sunt*, regulariter absolvi nequit nisi paratus sit vel officium relinquere, — vel requisitam scientiam acquirere, interim abstinendo ab iis muneribus exercendis, quibus grave damnum probabiliter proximo inferretur. Nam qui hoc promittere non vult est indispositus, cum proximo periculo se exponat grave damnum causandi; ita judex, medicus, parochus, ignorantîa laborantes, fortunis civium, corporum sanitati ac animarum saluti graviter nocere possunt. — Diétum est *regulariter*, quia si nulla sit spes monitionem profuturam esse, neque scandalum timeatur, monitio de officio relinquendo omitti potest, dummodo urgeatur obligatio quamprimum necessariam scientiam aquirendi.

(B) *De obligatione monendipœnitentes.*

476. *Principium* : Quando ignorantia pœnitentis circa liceitatem alicujus rei versatur, monitio facienda est, si, omnibus inspectis, ei vel communitati profutura sit; secus, pro tempore omitti debet. Certum est.

Ratio est quia confessarius bonum pœnitentis ac bonum generale communitatis sibi commissæ procurare tenetur; si igitur monitio utrique prosit, certo fieri debet; si commu

nitati prosit ac pænitenti noceat, videndum est ex quâ parte sit majus bonum; jamvero generatim bonum commune bono particulari præferri debet. Si vero nocitura praevideatur, ab eâ pro tempore abstinendum est.

477. Corollaria, (a) Si pænitens, ex erroneâ conscientiâ, *judicet aliquid esse peccatum quod revera non est tale, aut grave quod de facio leve est*, de hoc errore monendus est, quum sit ipsi nocivus: nam formaliter gravia peccata committit. Quod verum est etiamsi praevideatur eum forsan, ex hac monitione, saepius commissurum peccata venialia.

(b) Si e contra pænitens *ut licitum habeat quod vere prohibetur, vel ut leve quod revera grave est*, distinguendum est: si ignorantia sit *vincibilis* et *graviter culpabilis*, serio monendus est; id enim ipsi nocere nequit, cum, propter culpabilem negligentiam, jam réussit culpæ mortalis; sed potius prodesse potest, cum ex hâc monitione vires haurire possit ad malum vitandum; ita v. g. monendus est paterfamilias qui dubitat num sub gravi teneatur filios christiano modo educare. — Si vero ignorantia sit *invincibilis*, seu inculpabilis, monendus est quidem pænitens quoties speratur fruélus, saltem pro futuro, nec timentur graviora incommoda; nam malum etiam materiale est deordinatio, ac *posse* nocet tum individuis, viam parando peccato formali, tum societati, ordinem a Deo institutum perturbando. Ubi autem prudenter majora incommoda sive ipsi pænitenti, sive tertiæ personæ imminet, in bona fide relinqui debet: secus enim peccatum e materiali fiet formale; porro e duobus malis minus est tolerandum quo majus vitetur. — In dubio utrum monitio utilis an nociva futura sit, generatim omittenda est, nisi bonum quod speratur multo superet malum quod timetur.

478. Rem paucis *exemplis* declaramus, (a) Si pænitens bonâ fide matrimonium invalide contraxerit, non monendus est generatim antequam revalidari possit matrimonium, ne forte interea formaliter peccet. — Si pænitens monitionem est suscepturus, sed simul praevideatur grave damnum aliis obventurum (v. g. filiis, casu quo putativi conjuges separentur), monitio omittenda est'.

' Quotl dilucide exponit *Kieux Moraliste*, ap. *Ann du Clergé*, XXI, iSjçh p. 1169 sq. — *Lugo*, disp. XXII, n. 27.

b) Monendus est .autem pœnitens, si secus periculum sit ne firmetur in pravâ consuetudine, quam postea nonnisi ægre superabit; v. g. si puer falso putet pollutionem non esse grave peccatum; — si ignorantia inducit vel relinquit periculum formalis peccati, v. g. si agitur de proxima occasione peccati; si ignorantia versatur circa prima principia morum vel proximas conclusiones, quia tunc praevidetur brevi cessatura; ideoque monitio utilis est pro futuro; — quando illud exigit bonum commune, v. g. si agitur de scandalo vitando, aut de gravi damno temporali aut spirituali quod tota communitas ex culpâ administratorum passura sit; — quando, ex adjunctis, silentium confessarii ut positiva approbatio rei malae intelligi potest. I line, si pœnitens interrogat, raro confessarius veritatem dissimulare potest; non tenetur tamen plus dicere quam rogatur; v. g. si quis, post votum simplex castitatis, matrimonium contraxit, et inquit utrum matrimonium sit validum et debitum *reddi* possit, affirmative responderi potest, quin addatur illicitum esse *petere* debitum.

3° *De obligatione disponendi pœnitentes* ».

Confessarius, quatenus *pater* et *medicus*, tenetur indispositos ad absolutionem disponere, ac spiritualiter vulneratis remedia praebere, ut futura peccata praecaveant.

(A) *De obligatione indispositos ad absolutionem disponendi.*

479. *Principium* : Confessarius ex caritate tenetur, in quantum fieri potest, indispositos ad absolutionem præparare, motiva contritionis proponendo. Certum est.

(a) Ex caritate enim tenetur bonum pœnitentis procurare et ab eo gravia damna avertere; atqui grave damnum incurrit peccator qui sine absolutione dimittitur, cum periculo exponatur diu in statu mortalis peccati manendi, et forsitan a confessione deterreatur. Aliunde absolvi nequit indispositus; ergo, in quantum fieri potest, i. c. si adsit spes fundata ac simul tempus cum disponendi ad contritionem, confessarius ex caritate id præstare debet.

(b) Quam obligationem *Kit. Romanum* inculcat² : “Et

² *Lugo*, disp. XXII, n. 49; *Lacroix*-, *Trait. Theol. de Offic. Confessarii*, l. III; 5. *Alphons.*, n. 608; *Praxis*, n. 10; *Reuter*, η. 110; *Müller*, § 153; *Mare*, n. 1811-1812; *Hilar. Sexten*, p. 421-424; *Rail. P.*, n. 313 et 832; *Lehnik.*, n. 447-455; *Salvatori*, Istruzione pratica dei Confessori novelli; *anglice* redditum cura IV. *Hutch*, London, 1885, Part. II; *Gaume*, η. 217-218.

³ Ordo administrandi Sacr. Pœnit.

ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur, atque ad vitam emendandam ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet". Pariter *Leo XIII* enixe hortatur confessarios ad illud officium implendum eosque vituperat qui id praetermittunt : "Sistunt se quidem multi pœnitentiæ ministris prorsus imparati, sed persæpe tamen hujusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo sacerdos viscera indutus misericordiæ Christi Jesu, qui non venit vocare justos, sed peccatores, sciat studiose, patienter et mansuete cum illis agere. *Quod si prastare prætermittat, profeïo non magis ipse dicendus est paratus ad audiendum* ceteri ad confitendum accedere". — Hanc obligationem esse *per se* gravem docet S. *Alphonsus* (n. 608 2

480. Corollaria, (a) Si confessarius prudenter judicat pœnitentem bene dispositum esse, striële ad nihil tenetur. Expedit tamen ad contritionem hortari omnes de quibus probabiliter dubitatur utrum sint sufficienter dispositi, aut saltem inquirere an elicuerint aëluin doloris et firmi propositi; ita enim securius et abundantius fructus sacramenti percipitur.

(b) Ad excitandos indispositos ad contritionem, confessarius singulorum ingenio se accommodet, motiva proponens quæ eorum captui proportionentur : vitæ brevitatem, propinquitatem mortis quæ omnibus voluptatibus honoribusque finem imponit, horam ejus incertam, detrimentum animæ æternæque salutis discrimen, dicendo v. g. : "Visne reprobus esse? Si huic peccato adhæres, ad infernum pergis, et si in hoc statu morieris, æternis devoveberis cruciatibus". Commemoret etiam Dei beneficia in nos collata, ejusque misericordiam, qui filios prodigos amplecti paratus est. necnon sanguinem Christi pro nobis effusum : "Quis unquam pro te facit quod Christus? Et tu vis eum tradere? Ut tibi aliisque placeas, vuin de

¹ Encycl. *Caritate Christi*, 25 dec. 1825.

¹ "Quocirca nescio quomodo *a culpa* excusari possint desides illi confessarii, qui statim ac noverint pœnitentem non satis dispositum, dimittunt, nullâ aut valde modica præmissâ diligentia ad eum cuiandum. Dico enim quod confessarius tenetur ex *rigorosâ obligatione* caritatis eum disponere quantum valet". Et addit : "Nec ei cut.v esse debet quod alii pœnitentes expedient; nam tunc confessarius non tenetur attendere ad bonum aliorum, sed tantum ad bonum sui pœnitentis". Quod verum est quidem, si alii sint confessarii ad alios pœnitentes audiendos, aut si hi patienter et absque gravi incommodo expedlare valeant: nam si longa mora grave incommodum aliis attet ret, qui forte in majori necessitate versantur, confessarius e duobus malis minus cligeie debet. Cfr. *Halt. i*, n. 832.

novo in corde crucifigere non dubius? Nonne potius creaturis, voluptatibus, honoribus renuntiare debes quam Deo et Christo?" His aut similibus quæ facile confessor inveniet, si legat et oret, non paucos pœnitentes, gratia juvante, movere poterit '.

B; *De obligatione remediapreebendi contra relapsum.*

481. Confessarius ut *medicus* debet *causam* morborum spiritualium investigare, et salutaria *remedia* præscribere ut futuri lapsus præcavcantur.

(a) *Causam morborum investigare debet*: secus non possunt radicatus extirpari; et nisi extirpentur, malos effectus iterum producent, sicut mala arbor malos fructus affert.

Prudenti igitur interrogatione discrete inquirat confessarius de circumstantiis locorum ac personarum, quibus ad peccatum inducatur pœnitens, necnon de pravis ejus habitibus; ut sic detegat utrum præcipua peccati causa sit occasio externa, et quænam; vel causa interna, videlicet superbia aut vana gloria, — inordinatus

aliarum peccandi occasionum; conversatio cum piis ac bonis; necnon adscriptio in aliqua Sodalitate, ubi inveniuntur, præter consortium cum piis fratribus, adjuvamenta ad vitam Christiane instituendam.

7) *Praxis quarumdam carnis castigationum, ac passionum mortificatio* etiam in rebus licitis, quo facilius atque efficacius illicita respuantur : “ Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis” ’.

8) *Adus caritatis erga Deum* frequenter per diem repetiti; specialis devotio erga SS. Sacramentum, SS. Cor Jesu, B. Mariam Virginem, Angelum custodem; quæ ut melius exerceatur, *pauca* determinanda sunt opera, quæ *fideliter* et *constanter* fiant non autem præscribantur *multa* opera vel preces, quæ pænitentes obruant eisque tædium brevi afferant.

Particularia autem remedia ea sunt quæ cuique vitio opponuntur; nam contraria contrariis curantur, et consuetudo consuetudine vincitur. Nimis prolixum esset ea hic referre; de his agemus ubi de *Vitiis* et *Virtutibus*’.

40 *De obligatione concedendi, negandi vel differendi absolutionem**.

Peregrinis omnibus supra descriptis, confessarius ut *judex* sententiam ferre debet, et absolutionem impertiri, negare aut differre, prout status pænitentis postulaverit.

(A) *De absolutione concedenda.*

483. *Principium* : Absolutio generatim per se concedi debet sub gravi, ex justitia, pænitenti gravis peccati reo, qui certo moraliter est bene dispositus. Certum est.

Etenim confessarius, pænitentis confessionem excipiendo, quasi-contractus sesc obligat ad sententiam secundum Christi institutionem ferendam; atqui, juxta Christi institutionem, bene dispositis per se concedi debet absolutio, cum

* *Galat.*, V, 24.

’ Interea legi possunt, præter auctores Theologiæ asceticæ, *Lacroix*, n. 1825; *Du Jardin*, De officio sacerdotis, quâ judicis et medici, ap. *Aligne*, Theol. Curs., XXXII, 1288-1350; *Reuter*, n. 56-9S; *Lehmke*, n. 448-454.

J Suarez, disp. XXXII, sect. 5; *Lugo*, disp. XXI I, n. 38-48; *Salmant.*, cap. 12, n. 29-45; *Lacroix*, Tr. theol de Offic. confess., 1. I, c. 4; 5. *Alphons.*, n. 462 sq. et 604-606; *Hilluart*, diss. VI, a. 10, § 4; *Lehmke*, n. 428-431; *Müller*, § 154; *Ducetont*, Comment, de absol. danda, diff., deneganda, Romæ, 1889; *Noldin*, n. 400.

hoc sacramentum ad peccata remittenda institutum fuerit. Ergo debet *per se* dispositos absolvere vi taciti contraélus, proinde *exjustitia*; et quidem *sub gravi*, si pænitens sit in statu peccati mortalis, quia injuste maximo bono privatur.

484. a) Dicitur tamen *generaliter* ac *per se*, quia regularilei absolutio statim concessa magis prodest quam si differatur; qui enim absolvitur, e periculoso peccati statu emergit, gratiam sacramentalis accipit proindeque jus ad gratias actuales tempore opportuno obtinendas; quare efficacius tentationibus resistere valet et ad virtutum praxim tendere. Attamen aliquando ac per accidens differri potest absolutio etiam sufficienter disposito, quando prudenter judicat confessarius id vere utile esse pænitenti. Nam ex unâ parte pænitens, licet jus habeat ad absolutionem, non habet sine vitio jus ut statim absolvatur; et ex altera confessarius, cum sit non solum judex, sed *medicus*, majorem pænitentis utilitatem intendere debet; atqui aliquando dilatio utilior est pænitentie, præsertim occasione aut recidivo, ut ex difficultate absolutionem obtinendi majorem peccati horrorem concipiat ac firmiter propositam illud vitandi. Sed generatim hæc dilatio non proderit nisi pænitens ei consentiat: nam si rem ægre fert, timendum est ne a confessione alienetur. In praxi igitur confessor inquirere debet utrum pænitens in hoc casu libenter post paucos dies redire paratus sit.

Nec unquam expedit absolutionem differre ad *longum tempus*, v. g. ad mensem aut quindecim dies; «quia grave est incommodum diu in peccato mortali manere, tum propterea periculum mortis, tum propter amissa merita.

(b) Dicitur *gravis peccati reo*, quia si sola venialia vel mortalia jam remissa accusantur, aliquoties differre pænitentem etiam rite dispositum, non est peccatum grave, quia gravis ei injuria non irrogatur; imo, si id ex rationabili causa fit, nullum erit peccatum.

(c) Dicitur *certaine moraliiter esse dispositus*: hic agitur de certitudine morali late sumpta, quæ prudens dubium excludat, non autem necessario omne dubium; nam «quando agitur de dispositionibus pænitentis, absoluta certitudo haberi nequit. sed sufficit illa persuasio quæ valde probabilis sit.

B De absolutione deneganda.

485. *Principium* : Absolutio deneganda est iis qui certo inoraliter sunt incapaces vel indigni. Certum est.

In utroque enim casu absolutio invalida est; jamvero scienter et volenter ministrare sacramentum modo certe invalido est grave sacrilegium.

Jamvero *incapaces* sunt perpetuo amentes, — nondum baptizati, — qui jam certo mortui sunt, — aut nesciunt veri-

tates necessarias necessitate medii, — vel certo non sunt moraliter praesentes.

486. *Indigni* autem seu indispositi censi possunt, juxta 5. *Leonarduni a Portu Mauritio* :

(a) qui peccandi occasionem proximam ac liberam scienter ac volenter dimittere nolunt; (b) qui graves inimicitias vel odium scienter ac volenter deponere nolunt; (c) qui restitutionem vel damnorum reparationem necessariam facere, quando valent, parati non sunt; (d) qui artes seu occupationes graviter peccaminosas relinquere recusant; (e) qui ad pravum habitum corrigendum laborare renuunt; (f) qui remedia ad relapsum vitandum vere necessaria adhibere nolunt; (g) qui scandalum, quod aliis pnebuerunt vel præbent, auferre parati non sunt'. — Quibus addi possunt modo generali ii omnes qui gravem obligationem sibi nolam adimplere nolunt; vel qui integre sua peccata confiteri recusant, nisi gravi ratione, saltem putativa, ab integritate materiali excusentur. In his enim aut similibus casibus deest essentialis conditio ad validitatem et liceitatem absolutionis -equisita, videlicet contritio.

Antequam vero absolutio denegetur, confessarius hos peccatores ad contritionem exhortari debet, ut supra diximus; si enim, prius imparati, dein ferventi exhortatione attritionem concipiunt, jam statim absolvi possunt. Insuper non nisi benignis verbis confessor denegare debet absolutionem, rationem exponendo cur concedi nequeat ac declarando se libenter absolutionem concessurum statim ac pænitens dispositus erit.

(C) *De absolutione differendâ.*

487. *Principium* : Absolutio differenda est iis qui plane dubie sunt dispositi, nisi gravis ratio urgeat eos sub conditione absolvendi. Certum est.

Etenim non licet sacramentum periculo nullitatis exponere, nisi gravis sit ratio : id enim prohibet reverentia sacramento debita.

488. Porro dubie dispositi censentur, juxta 5. *Leonarduni* : (a) qui

* t^uod sic breviter contrahit *Rit. Romanum* (Ordo minist. Sac. Pænitentiae) : "Ne absolvat eos qui talis beneficii sunt incapaces; quales sunt : qui nulla dant signa doloris, qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserie, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant".

eodem aut peiori modo relapsi sunt, quin remedia a confessario praescripta adhibuerint, et absque serio conatu emendationis; (b) qui frigide tantum respondent se dolere, praesertim si jam saepius relapsi sunt; (c) si magnum affeélum ad peccatum ostendunt, aut magnam utilitatem magnamve voluptatem ex peccato hauserunt, vel in passionibus satisfaciendis totum studium conferunt; (d) quando sua peccata temere excusant, vel cum confessario contentionem atque altercationem instituunt, aut de peccato commisso jaétare videntur; (e) quando ad sacramentum accedunt non spontanee, sed solum parentum aliorumve jùssu, aut ex mera consuetudine, aut ad aliis placendum, vel ex timore ne famam amittant; (f) si recusant pænitentiam moderatam ac viribus proportionatam.

Quandonam autem dubie dispositi *tonditionaliter* absolvi possint jam expositum est n. 182.

489. Corollarium. Quando adsunt utrinque rationes serio ac solide probabiles, ita ut *prudenter* judicetur pænitentem esse dispositum, prudenter tamen de ejus dispositione *dubitetur*, confessarius prudenter absolutionem differ: vel sub conditione concedit, prout ex variis adjundlis dilatio utilis vel nociva pænitenti praevidetur. Videlicet si dilatio valde probabiliter pænitenti utilis judicatur, quia, post aliquod tempus, melius dispositus ad sacrum tribunal accessurus est, benigne dimitti debet; si vero probabiliter non est reversurus, quia firma fide aut virtute non est praeditus, post ferventem ad dolorem ac firmum propositum exhortationem, sub conditione absolvi potest, juxta plerosque theologos¹. Nam ad absolvendum non requiritur semper moralis certitudo, sed sufficit aliquando *prudens* judicium, quod in casu habetur.

Quod erui potest ex his verbis *Catechismi Cone. Tridentini* (n. 50): “Si enim, auditâ confessione, judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam neque in detestandis dolorem pænitenti *omnino* defuisse, absolvi poterit”; jamvero si *prudenter* judicatur pænitentem esse contritum, judicatur non *omnino* dolorem defuisse. Huic conclusioni contradicere videtur 5. *Alphonsus*, dum dicit (n. 459): “Ut confessarius possit pænitentem absolvere, debet esse

¹ Ita *Suarez*, disp. XXXII, sect. 2, n. 1; *Sporer*, n. 801; *Faurc*, *Dubitat*, theologicæ, ed. 4^a Lovanii, 1865, dub. I-II, p. 9-22; *Lchmk.*, n. 428; *Génicot*, n. 367. — Quidam tamen ex his auctioribus, *Faure* et *Génicot*, longius procedere videntur ac docere *semper* et sine conditione absolvi posse eos qui *probabiliter* sunt dispositi; communiter tenetur, et merito, id licere tantum propter gravem rationem, et quidem conditionaliter. Cfr. *Vindicia Alphons.*, p. 710-752.

moraliter certus de ejus dispositione”; sed alibi tradit (n. 4.V) sub conditione absolvi posse pœnitentem, de quo *dubitatur* utrum sit rite dispositus, si prudenter timeatur quod non amplius ad confessionem redibit, et in peccatis suis tabescet. Unde dici potest priori S. Dodoris assertione contineri regulam generalem, posteriori autem exceptionem.

III. De officiis ministri post confessionem.

Duo sunt : *corrigere defectus*, seu *errores*, si qui occurrerint; et *screare sigillum*.

i° *De obligatione corrigendi defectus, seu errores*¹.

490. Triplex defeélus occurrere potest; (a) circa *valorem 'aeramenti*, v. g. si confessarius non absolverit, vel sine jurisdictione absolverit, aut indispositum absolverit; (b) circa *Integritatem sacramenti*, v. g. si confessarius de specie et numero peccatorum necessarias interrogationes omiserit, vel nullam pœnitentiam imposuerit; (c) circa *obligationes pœnitentis*, v. g. si de occasione peccati removendâ non monuerit, vel ad debitam restitutionem non obligaverit, aut c contra ad indebitam restitutionem obligaverit.

(A) *De errore circa validitatem sacramenti*.

491. *Principium* : Error invalidans sacramentum, ex gravi culpa confessarii commissus, et cum gravi damno pœnitentis adhuc perseverante, ex justitia sub gravi reparari debet, etiam cum gravi damno confessarii. Certum est.

Nam confessarius, ex quasi-contraélu cum pœnitente, proindeque ex justitia, tenetur recte disposito validam absolutionem impertiri; si igitur ex gravi culpa invalide absolverit, eo ipso est injustus damnificator, ideoque ad reparandum grave damnum injuste illatum sub gravi tenetur, etiam cum gravi incommodo.

Dicitur : (a) *ex gravi culpâ*, quia si sine culpâ vel cum levi tantum error fuerit commissus, puta ex oblivione vel quâdam negligentiâ, adest quidem obligatio damnum reparandi, saltem ex caritate, sed non cum magno incommodo; — nisi tamen pœnitens esset in gravi

¹. Suarez, disp. XXXII. sect. 6; Luj'o} disp. XXII, n. 50-77; Salmant., cap. 12, n. 46-56; Alphons., n. 619-622; Billuart, diss. VI, a. 10 § 8; Bail. P., n. 836-861; Lchmk., n. 470-474; Noldin, n. 410-414

periculo moriendi in statu peccati mor.alis, quia versatur in articulo mortis vel in probabili periculo non amplius confitendi, quia longum ac periculosum iter est aggressurus.

(b) *Ex culpa confessarii*; nam si error ex parte pænitentis proveniat, (plia v. g. scienter erat indispositus, confessarius tenetur quidem ad reparandum damnum ut cooperator, sed non tam striéte, excepto casu extremæ necessitatis, quia pænitens aliter sibi providere potest, novam confessionem instituendo.

(c) *Cum gravi damno adhuc perseverante*; nam, si damnum leve est. v. g. quia pænitens mortalia non accusaverat: vel si damnum non perseverat, quia pænitens alium confessarium adiit, a quo valide fuit absolutus, jam non urget obligatio.

492. Modus reparandi defectum, a Si immediate aut brevi post confessionem detegantur defectus, et pænitens sit adhuc moraliter præsens, potest iterum absolvi, etiam absque præviâ monitione, dummodo constet eum esse rite dispositum; si nimis distet, ad sacrum tribunal revocetur, si id absque incommodo fieri possit; secus, ipse confessarius pænitentem adeat et absolvat.

(b) Si vero error reparatus non fuerit immediate aut post breve tempts, confessarius inducat pænitentem ut sibi iterum confiteatur; eum hortetur ut doleat non solum de accusatis in præsentī confessione, sed de præteritis, præsertim de accusatis in ultimâ confessione; eumque rite absolvat

(c) Si vero id fieri nequeat, confessarius, obtentâ prius a pænitente licentia cum eo loquendi de re ad confessionem spcélante, eum de invalidante absolutionis moneat, ut error reparari valeat.

(B) *De errore circa integritatem sacramenti.*

493. Quando error versatur non circa validitatem, sed circa integritatem sacramenti, distinguendum est :

(a; *Si error fuerit positive commissus*, ita ut pænitens ex verbis aut agendi ratione confessarii circa aliquam doctrinam deceptus fuerit (v. g. intellexerit tale peccatum leve esse quod revera grave est, vel necessarium non esse singula mortalia accusare), confessarius tenetur errorem corrigere, etiam *extra confessionem*, prius obtentâ pænitentis licentiâ. dummodo id *sine gravi damno* aut scandalo fieri possit. Nam quisque tenetur reparare damnum quod positive intu-

† Neque ab hoc officio excusatur sacerdos eo quod moribundo viaticum administraverit; nam valde probabile est, sed non certum, viatico remitti peccata mortalia ejus qui in bonft tide versatur (Z>e *Sacramentis*, n. 54); jamvero, quando de æternâ salute agitur, tutior pars est sequenda. Cfr. *Lehm.*, n. 471, not. 1.

lit ac ejus causam remove : quod in casu fieri nequit nisi errorem corrigendo. — Si vero id fieri nequeat sine gravi damno, non tenetur pœnitentem monere extra confessionem : nam grave damnum ab integritate materiali excusat, et error postea in confessione corrigi potest.

(b) *Sf error negative admissus fuerit*, v. g. ex eo quod confessarius de specie et numero interrogare omiserit vel propria remedia praescribere, confessarius defectum reparare non debet *extra confessionem*. quia ex una parte talis defectus est accidentalis et facile reparabilis, et ex altera monitio extra confessionem saepe molestiam pœnitenti affert. Quando autem pœnitens ad eundem confessarium redierit, defectus corrigendus est, cum id sine gravi incommodo fieri possit.

(C) *De errore circa obligationes pœnitentis.*

494. Quando error admissus fuit circa obligationes pœnitentis, cum damno temporali tertii vel ipsius pœnitentis. quod in latere restitutionis occurrere potest, distinguendum est :

a) Si confessarius *positive ac culpabiliter* (quod de culpa gravi intelligendum est *pœnitentem in errorem induxerit*, v. g. asserendo restitutionem faciendam esse, quando talis obligatio minime urgebat, aut vice versa, sub gravi ex justitia tenetur, etiam cum gravi incommodo, errorem corrigere, sive intra, sive extra confessionem (prius obtenta licentia). Nam quisque tenetur praevidere ne ex sua actione aliis damnum sequatur; et, si id facere culpabiliter omiserit, aut tunc solum monuerit, quando pœnitens jam impotens factus est ad injustitiam reparandam, confessarius damnum ipsum ex hac actione secutum reparare tenetur, cum vere sit causa efficax, injusta et culpabilis hujus damni, quatenus injustus cooperator seu consulens. — Si vero confessarius tempore opportuno errorem correxerit, ad nihil tenetur, quia jam non est causa efficax damni.

Qui autem sine gravi culpa positive errorem hujusmodi commiserit, tenetur quidem ex justitia pœnitentem monere, sed non cum gravi incommodo; si vero errorem culpabiliter non correxerit, quando commode id facere potuisset, ad

restitutionem tenetur, non quidem ratione erroris, qui inculpabilis est, sed ratione *omisses retraplationis*, quæ vere est causa damni injusta et efficax.

495. (b) Si confessarius *negative tantum se habuerit*, *etsi culpabiliter*, omittendo monere pœnitentem de restitutione faciendâ, — non ex justitia, sed tantum *ex caritate* tenetur postea pœnitentem monere. Etenim non obligatur ex justitia in sacro tribunali præcavere damnum tertii, sed solum bonum pœnitentis procurare; proinde si de restitutione faciendâ tacet, injustitiæ non est reus; nisi tamen pœnitens a confessario postulaverit ut ipsum moneret de obligatione restituendi; tunc enim silentium positivæ affirmationi æquivalet. Ex caritate autem tenetur pœnitentem monere, cum majori vel minori incommodo secundum gravitatem damni et culpæ; nam præcavere debet ne ex tali omissione pœnitens ad violationem justitiæ incitetur.

2° De sigillo sacramentali.

496. Sigillum sacramentale seu confessionis est *strictissima obligatio sub secreto servandi ea quæ sacramentali confessione cognita sunt*. Vocatur *sigillum*, quia epistolæ quæ ut omnino secretæ haberi volunt, sigillo obsignari solent.— Dicemus de *obligatione, subjecto, materiâ ac violatione* sigilli sacramentalis.

(A) De obligatione sigilli sacramentalis.

407. *Principium* : Strictissima est obligatio sub gravi tacendi, extra confessionem, peccata quæ auriculari confessione sacramentali cognita sunt, nisi pœnitens loquendi licentiam dederit. Certum est. — hæc obligatio *quoad substantiam* oritur ex jure naturali et divino, sed magis explicite determinata fuit jure ecclesiastico.

(a) *Px jure naturali*. Inter confessorium et pœnitentem *paclum implicitum* existit, vi cujus hic peccata sua non con-

'5. 77row., Supplem., q. 11 ; Sæaræ, disp. XXXI11 ; /vço. disp. XXI11 ; *Salmantic.*, cap. 14 ; *Morinus*, hb. II, c. 19 ; *Stoz*, hb. II, n. 183-331 ; *Lacroix*, n. 1933-2001 ; 5. *Alphons.*, n. 633-661 ; *Billuarl*, diss. VIII ; *Elbel-Bierb.*, Confer. XIX-XX ; *Leh>nk.*, n. 456-475 ; *Marc*, n. 1860-1869 ; *Bail. P.*, n. 899-1024 ; *Génicot*, n. 379-393 ; *Noldin*, n. 415-426

fitetur nisi sub conditione quod omnino secreta servantur : hoc est secretum commissum, ad quod servandum ex justitiâ tenentur ii omnes qui vi officii sui consilia aliis præbent, v. g. advocati, medici; ergo quicumque hoc secretum violaverit, per se graviter contra justitiam peccat. — Præterea confessarius, peccata revelando quæ ex confessione novit, injuste pænitentis famam lædit, quotiescumque saltem hujus peccatum occultum manet.

498. (b) *Ex jure divino*, saltem *implicito*. Etsi enim Christus hâc de re nil explicite dixerit, voluit certe sacramentum Pænitiæ ita ministrari ut fideles ab eo non arcerentur. Atqui, si occulta peccata confessorio credita manifestarentur, multi fideles a sacro tribunali arcerentur: merito enim timerent ne, tali manifestatione, aliorum, præsertim parentum, cognatorum, amicorum æstimationem amitterent; sæpe pax familiarum turbaretur, si unius conjugis secreta delicta alteri manifestarentur, vel parentum peccata filiis nota fierent, etc.; imo quandoque quorundam criminum notitia in aures judicum perveniret, cum maximo pænitentium periculo et damno. Quæ quidem omnia confessionem odiosam, scandalosam ac vere nocivam sæpe redderent. Ergo Christus, Pænitiæ sacramentum instituendo, voluit *implicitè* saltem *occulta delicta*, in confessione declarata, sub secretissimo sigillo servari.

499. (c) *Ex jure ecclesiastico*. Antiqua est lex secreti sacramentalis, et auriculari confessioni coæva, etsi non fuerit ab initio tam striete servata. Ouamdiu viguit confessio *publica*, nulla erat obligatio tacendi peccata publice accusata. Sed quoties peccata occulta privatim accusabantur, lex secreti vigeat.

Ita 5. *Ambrosius*, teste *Paulino* nulli nisi soli Domino loquebatur peccata quæ pænitentes ipsi secreto confessi fuerant : pariter 5. *Augustinus* dicit peccata secreta secreto corripienda esse : “ In secreto debemus corripere, in secreto arguere; ne volentes publice arguere, *prodamus hominem* ” *S. Leo* reprobatur tanquam *apostolica regula contrariam* praxim publice legendi occulta delicta in confessione accusata “ ne multi a pænitiæ remediis arceantur, dum aut

¹ *Migne*, P. L., t. XIV, 40.

² Serm. 82, cap. 8, ap. *Migne*, P. I

erubescunt aut metuunt inimicis suis sua fāila reserari, quibus possint k^um constitutione percelli””; *Sozomenus* autem, describens qualitates quibus ornari debeat pænitiarius, cuius munus erat confessiones audiendi, ait eum *taciturnitate* ac prudentia pollere debere”; cur vero *taciturnitate*, nisi ut occulta deliéta sub sigillo servaret?

Lex autem explicita et universalis de secreto servando lata fuit a *Coucil. Later. IV*, quod de confcssario hæc statuit 3 : “ Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem... qui peccatum in pænitentiali iudicio sibi deteélum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pænitentiam in arctum monasterium detrudendum ”. Notandum est tamen hanc duplicem pœnam *depositionis* et *perpetuapœnitentiæ* in monasterio peragendæ esse *ferenda, non lata sententice*.

Tandem, fidelium ac confessorum sensu, necnon theologorum consensu, lex secreti striélissima evasit, ita ut hodie sedulo vitanda sit omnis revelatio quæ confessionem *odiosam* redderet.

500. Corollaria, (a) Violatio sigilli duplicem, et aliquando triplicem malitiam importat : contra *religionem*, seu contra reverentiam sacramento debitam ; — contra *justitiam*, revelando secretum commissum ; — sæpc etiam contra *justitiam alio modo*, manifestando dcliébim occultum proximi.

(b) Hujusmodi lex tam stricta est ut in nullo casu relaxari possit sine *libero* et *certo* pænitentis consensu. Potest quidem pænitens libere de jure suo cedere, cum secretum in ejus gratiam institutum fuerit ; sed consensus non potest præsumi ; debet indubiis signis explicite vel implicate dari. Insuper confcssarius raro et prudenter utetur consensu etiam libere dato, ne confessio odiosa reddatur aliis qui nesciunt hunc consensum datum fuisse.

501. Hinc nullus finis, quantumvis bonus et utilis, sigilli violationem excusat :

Ep. 168 ad Episcopos Campania», ap. *Migne*, t. I-IV, 1211.

• *Soeom.*, H. E., lib. VII, c. 16. ap. *Migne*, Γ. (‘. LX\ II, 158 stl.

† Ap. *Denzing.*, n. 363.

i) *Non bouton ipsius confessarii, sive temporale*, cum confcarius potius mori debeat quam sigillum kedere, vestigiis inhaerens *S. Joannis Nepomuceni*, qui, propter sacramentale silentium invicte custoditum, martyrii palma decoratus est'; — sive *spirituale*, cum ab integritate materiali confessionis excusetur, quando non potest sua peccata integre declarare quin sigillum lædat; quod tamen raro occurrit, cum sæpius inveniri possit confcarius cui pænitens sit ignotus. Ratio est quia bonum publicum spirituale totius communitatis, ad quod necessaria est sigilli sacramentalis custodia ex diis, praeferri debet bono privato sive temporali, sive etiam spirituali.

.2) *Nec bonum ipsius pœnitentis*; v. g. si ex ejus confessione mihi notum est eum esse innocentem, id declarare nequeo, ne forte cum affirmo unum esse innocentem et de alio taceo, intelligatur hunc alium esse reum. — Neque bonum *tertia persona*: v. g. si confessione Pauli homicidæ noverim Petrum non esse homicidii reum, id dicere non possum, ne forte suspicio oriatur me ita loqui ex violatione sigilli et Paulus ipse de crimine accusetur.

3) *Nec bonum ipsius Reipublicae*, g. in casu proditoris, quia per inviolabilem sigilli custodiam modo generali Reipublicae bono melius providetur quam per ejus læsionem; aliunde bonum spirituale bono temporali praeferendum est. Hinc confcarius, coram tribunali interrogatus de iis quæ confessione noverit, potest ac debet etiam cum juramento dicere se nihil hæc de re scire: hæc est enim restrictio quam omnes intelligere possunt, si velint, cum notum sit confcariis fas non esse secretum sibi commissum revelare⁷.

Attamen, in his omnibus casibus, confcarius qui confessione novit grave damnum sibi, vel alicui privato, vel Reipublicae imminere, pœnitentem monere potest ac debet ut per se, vel per alium illud damnum impediat, v. g. rem superiori manifestando; et recusanti id facere absolutionem denegare potest, utpote indisposito; sed secretum revelare ipse nequit, absque liberâ pœnitentis licentia.

(c) Pariter adeo strieta est obligatio servandi secretum ut in hæc materiâ opiniones mere probabiles sequi non

⁷ Cfr. *Breviar. Rom.*, Pro aliq. locis, die 16 maii.

■ In multis Statibus sigillum sacramentale lege civili ut inviolabile agnoscitur, ibique confcariis declarare sufficit se nil respondere posse, cum sigillo seu *secreto professionali* ligentur: ita in *Gallia*. Sed in quibusdam aliis, v. g. in Angliâ (cfr. *Stephen*, Comment, on the Laws of England, London, 1895, vol. III, p. 579), hoc privilegium minime agnoscitur, ideoque confcarii dicere debent se nil scire. — In *Statibus Americae Orientalis*, lex communis eadem est ac in Angliâ, sed in quibusdam Statibus, lex particularis sigillo favet.

liceat; quia hic non agitur de *solo licito*, sed de damno spiritali totius communitatis necessarie cavendo. Quare, sive agitur de probabilitate *juris*, v. g. quando controvertitur utrum hoc vel illud sub sigillo cadat; sive de probabilitate *facti*, v. g. quando dubitatur num aliquid ex confessione vel alio modo cognitum sit, sequenda est opinio sigillo favens, dummodo sit vere probabilis.

502. (d) Attamen hæc obligatio oritur tantum ex confessione *vere sacramentali*, i. e. facta in ordine ad absolutionem obtinendam, non autem ex *simulata confessione*, ad eleemosynam petendam vel seducendum confessarium facta, sine intentione sacramentum suscipiendi : de sola enim sacramentali confessione valent rationes superius allatae. — Sed etiam in hoc casu, nonnisi gravi de causa confessarius notitia sic acquisita uti debet, v. g. in sui defensionem, si injuste Episcopo denunciatus fuerit a persona cui eleemosyna merito denegata fuit; nam præcaveri debet, in quantum fieri potest, scandalum fidelium qui forte putant confessionem fuisse vere sacramentalem.

Hinc etiam ea quæ, extra confessionem, sacerdoti manifestantur *directiæ spiritualis* causæ, non cadunt sub sigillo sacramentali, sed solum sub secreto commisso.

(B) *De subjecto sigilli.*

503. *Principium* : Ad sigillum servandum tenentur non solum confessarius, sed etiam ii omnes qui casu vel industria seu illegitime, mediate vel immediate, aliquid ex sacramentali confessione audierunt. Certum est.

Etenim ii omnes sacramentalis secreti participes fuerunt; ergo obligationis illud servandi participes sunt.

504. *Corollaria.* Ad sigillum servandum tenentur : — (a) Clericus vel laicus, qui *figens se esse sacerdotem, confessionem excepit* ejus qui bona fide ipsi confitetur, saltem juxta communem sententiam, quæ in praxi est omnino servanda, ex diætiis supra (n. 501); confessio enim, quamvis invalida, fit in ordine ad absolutionem, ideoque sigillo protegi debet.

(b) *Confessarius, qui etiam extra sacrum tribunal, a penitente consultitur* de peccatis accusandis in confessione sibi facienda; nam talis consultatio est inchoata confessio; non autem probabilius ille qui consultitur de confessione alteri faciendâ, quia hæc non est inchoata confessio; sed in hoc posteriori casu viget nihilominus lex secreti commissi.

(c) *(tui legerit confessionem alterius scriptam, jam confessori traditam, sive dum in manu confessarii versatur, sive post absolutionem*

in confessionali reliôtam, vel a confessario amissam; nam in his omnibus circumstantiis immediate cum confessione conneélitur. Si quis autem legerit chartam in quâ pænitens sua peccata descripsit per modum examinis conscientiae, antequam eâ usus fuerit in ipso aëlu confessionis, non tenetur sigillo, sed solum lege secreti naturalis.

(d) *Interpres ad confessionem peragendam adhibitus*; vel qui rogatus alterius confessionem scripsit; adstantes qui, sive casu, sive ex industria peccata in confessione declarata audiunt; aut ii omnes qui a confessario vel ab aliis audierunt peccata in sacro tribunali accusata. Imo quicumque conantur confitentem audire eo ipso legem sigilli violant.

(e) *Superiores*, a quibus petitur extra confessionem facultas a reservatis absolvendi, quatenus nil dicere aut agere possunt ex quo notum fiat quisnam subditus in reservatum peccatum inciderit.

(f) *Consultor*, seu theologus, ad quem casus conscientiae refertur cum veniâ pænitentis : tunc enim fit particeps secreti.

Ipsae autem pænitens non tenetur lege sigilli sacramentalis, quæ in favorem pænitentium, non autem confessariorum statuta est; sed lege secreti naturalis ac religiosi, tacere debet quæ audivit in confessione, si sine damno confessarii manifestari nequeant. — Hinc prudens confessarius cavebit ne ea dicat quæ nolit aliis nota fieri : sæpe enim pænitentes inter se de auditis in sacro tribunali confabulantur.

(C) *De objepto sigilli.*

505. *Principium* : Ea omnia sub sigillo cadunt quæ in confessione, vel occasione confessionis sacramentalis cognita fuerunt et revelari nequeunt quin confessio odiosa reddatur. Certum est.

Patet ex ipso fine propter quem institutum est sigillum; siquidem institutum est eo fine ut fideles a confessione non arcerentur; atqui quod confessionem odiosam reddit sive ipsi pænitenti, sive aliis, eo ipso quosdam fideles ab eâ deterret; ergo.

506. *Corollaria*. Quædam *direlie*, quædam autem *indirecte* cadunt sub sigillo.

Direfle sub sigillo cadunt ea omnia quæ declarantur ut *materia* confessionis, vel ad plenioram ejus mtelligentiam; videlicet *omnia peccata*, mortalia aut venialia, præterita aut proposita, i. e. ea quæ pænitens committere intendebat. Neque excipiuntur *publica* peccata, quæ ex confessione cognoscuntur, tum quia confessarius suo testimonio ea confirmat et magis publica reddit, tum quia pænitentes timerent ne confessarius ipsorum peccata revelaret sub prætextu quod publica sint.

Non violaret tamen sigillum qui diceret aliquem pœnitentem confessum esse venialia, aut eum ita innocenter vivere ut solum pauca venialia committat; nam nemo, sine speciali privilegio, a venialibus omnino immunis esse potest. Sed revelare non licet aliquod veniale in specie, aut etiam dicere talem pœnitentem multa venialia accusasse.

507. *Indirecte* sub sigillo cadunt ea omnia quæ ducere possunt in notitiam peccatorum pœnitentis, vel gravamen ei afferre, qualia sunt : —

(a) *Circumstantia peccatorum*, sive utiles, sive superfluæ, quas pœnitens exponit ad sua peccata melius declaranda, etiam post absolutionem receptam, dummodo cum ipsâ confessione connēlantur (v. g. theatrorum frequentatio, quorundam librorum leōlio), et aliquid peccaminosi habeant : hæc enim omnia quid unum moraliter effbrmant cum peccatis ipsis. — Non cadunt tamen sub sigillo illæ circumstantiæ, quæ, licet ad confessionem utiles, nihil peccaminosi aut odiosi præ se ferunt, v. g. quod talis pœnitens sit conjugatus, magistratus, miles, etc.; neque peccata publica aliena quæ pœnitens commemorat ut sua explicet, v. g. si dicat se mala precatum esse auētori alicujus criminis publice patrati.

(b) *Defectus pœnitentis* sūā confessione manifestati, v. g. illegitima nativitas, inurbanitas, ignorantia; proindeque peccata in ipsâ confessione commissa, licet non accusata, v. g. impatientia, contumeliæ in ipsum confessarium; nam revelatio horum defectuum certe pœnitenti gravamen affert. Non autem sub sigillo cadunt defeētus naturales aliunde noti, v. g. surditas.

Quoad *scrupulositatem*, est materia sigilli, si accusatur ut defeētus moralis, vel ad declaranda alia peccata, aut si eo innotescit quod multa ut peccata accusantur quæ peccata non sunt : quia tunc est vere defeētus solâ confessione notus. Si vero innotescit ex modo loquendi et respondendi, est materia secreti naturalis, si aliunde publice non cognoscitur.

(c) *Pœnitentia imposita*, nisi sit levissima, quia secus occasio daretur suspicandi pœnitentem reum esse mortalium vel multorum venialium.

508. (d) *Peccata complicitis*, sive legitime sive imprudenter confessario revelata, aut peccata aliorum declarata quo melius propria peccata exponantur (v. g. patrem odivi, quia matrem percusserat); talis enim manifestatio confessionem odiosam redderet. Hinc confessarius hac notitia uti nequit ad complicem monendum aut corrigendum, nisi cum expressa pœnitentis licentia : imo hâc licentiâ sponte data rarissimo utetur, ne complex suspicetur violari sigillum.

(e) *Virtutes et dona Dei, bonaque opera* pœnitentis non sunt materia sigilli, nisi manifestentur ad melius declarandum peccatum, v. g. gratiæ abusus; eorum enim manifestatio confessionem odiosam non reddit. Hæc autem omnia sunt objeélum secreti naturalis,

durante pœnitentis vitâ; eo autem mortuo, gravi de causâ revelari possunt, v. g. pro beatificatione sanélorum.

(f) *Absolutio negata* est materia sigilli, cum hujus rei manifestatio sit certe odiosa; hinc, si parentes, magistri, alique confessarios interrogant de absolutione data filiis, discipulis, etc., ad ipsos pœnitentes remittendi sunt. — Quamvis *absolutio data* sub sigillo non cadat, imprudenter agit confessarius dicendo se talem absolvisse, quia, quando tacebit, suspicio orietur absolutionem denegatam fuisse. — *Accessio ad confessionem* non est materia sigilli, tum quia extra confessionem cognoscitur, tum quia odiosa non est; non violat igitur sigillum qui dicit: Titius mihi confessus est, vel mihi non confessus est. Si quis tamen clam alicui confiteatur, hoc est objeétum secreti naturalis.

(D) *De latione sigilli.*

509. *Principium*: Violatur sigillum quoties manifestantur res sub sigillo contentae cum probabili periculo notam faciendi personam quæ eas accusavit, aut quoties quis utitur notitia ex confessione habita cum gravamine pœnitentis, vel periculo reddendi confessionem odiosam. Certum est.

Declaratur. Duplici modo læditur sigillum: *direfte*, quando expresse revelatur quod est materia sigilli simulque persona designatur quæ id fecerit; necesse non est ut persona sit audientibus nota, dummodo sit sufficienter determinata; neque necesse est ut audientes sciant sacerdotem loqui de rebus in confessione auditis, sed sufficit ut revera ita loquatur e notitiâ sacramentali. — *Indirecte* violatur dicendo, aut faciendo, aut omittendo aliquid ex quo objeétum sigilli cognosci possit, etiam probabiliter, aut confessio odiosa reddi.

Direfla sigilli revelatio nostris diebus inaudita est. Dici tamen nequit secretum hujusmodi *nunquam direfle* violatum fuisse; refertur enim aliquoties, licet rarissime, sigillum etiam directe fraéhim fuisse; sed faétis hujusmodi tam pauca narrantur, etiam de pravis

¹ Unum ex his factis refertur in *Vila S. Thoma a Villanova, ap. Alla Saniloruni*, t. XLV, p. 894-896. Videlicet homicida quidam crimen suum ignoto sacerdoti confessus est, qui de fadlo frater erat occisi; confessarius, post interrogationes de nomine homicidæ et circumstantiis criminis, hæc omnia manifestavit alteri fratri laico, ut iudicibus eadem nota faceret. Quapropter homicida morte damnatus fuit; quum autem ante supplicium sua peccata confiteri nollet, *Thomas a Villanova* cum adiit ab eoque didicit ipsum confiteri nolle, quia ex violatione

sacerdotibus, ut merito dici possit non sine speciali Dei providentia sacramentale sigillum tam fideliter custodiri.

Direéta sigilli violatio nullam admittit parvitatem materiae; nam etiam venialium diredla manifestatio valde odiosa esset pœnitentibus eosque a sacramento arceret. — Indircéta autem violatio aliquando parvitatem materiæ admittit, quando videlicet gravamen exinde oriens est valde modicum. Sed cauti omnino esse debent confessarii, cum etiam indireôta alicujus pœnitentis dceféât manifestatio facile magnum gravamen aut scandalum præbeat.

510. De variis modis indirecte violandi sigillum. Indirecte læditur sigillum verbis et factis : —

Verbis : (a) Si confessarius, narrando aliquod faélum, tales refert circumstantias, ut pœnitens probabiliter cognosci possit; v. g. primus qui mihi confessus est adulterium commiserat; — vel si faéto publico extra confessionem cognito addatur quædam circumstantia solâ confessione nota; — aut, si post paucas confessiones auditas, dicat se audivisse tale grave peccatum; nam exinde singuli pœnitentes aliquam suspicionem incurrunt.

(b) Si dicatur talem pœnitentem non fuisse absolutum, vel non nisi post aliquod experimentum : nam exinde infertur ejus peccata gravia fuisse.

(c) Si confessarius parentes vel superiores pœnitentis admonet, ut specialiter tali tempore vel loco vigilant.

(d) Si unus pœnitens præ aliis laudatur pro puritate conscientiae, ita ut suspicio in alios conjiciatur; non autem si laudatur simpliciter, absque ullâ comparatione, quamvis melius sit nihil in specie dicere de qualitatibus pœnitentium sola confessione notis.

(e) Si altâ voce increpatur vel interrogatur pœnitens, vel si confessarius, audito peccato, gemit et exclamat; ex quo intelligi possit eum graviter peccasse.

Six. (f) Si duo confessarii ejusdem pœnitentis de ejus peccatis, absque speciali licentia, confabulantur; vel, si confessarius de his

sigilli damnatus fuerat. Re maturius investigata, confessarius suum crimen confessus est et ad perpetuum carcerem damnatus, dum homicida liberatus est, quia judices agnoverunt nullum reum probari posse e violato sacramentali sigillo. — Sed unum vel alterum exemplum non nisi firmat regulam generalem, quæ adeo universalis est ut, durante Gallicâ perturbatione, quamvis multi sacerdotes ad sæcularia vota transierint, nullus ex eis referatur sacramentale sigillum violasse. Turpiter igitur errat *Lea* (History of Confession, vol. I, p. 412-427), dum asserit frequenter sigillum læsum fuisse, et pleraque fatfla ab eo relata ad rem non pertinent.

loquitur cum aliis qui hæc peccata aliunde sciunt, v. g. cum parentibus, aut cum altero conjuge; imo, si cum ipso pænitente extra confessionem, absque ejus licentia, de auditis in confessione loquitur; non autem si pænitens ipse de confessione suâ loqui incipit, (piia tunc implicate dat licentiam loquendi.

(g) Si revelatur pravum habitum, confessione notum, grassari in aliquâ congregatione, vel monasterio, vel parochiâ, nisi in hoc ultimo casu, pagus sit valde amplus (plus quam 3000 incolas continens); nam infamia hujus peccati in totam communitatem redundat; ita v. g. si de aliquo monasterio dicitur : ibi committuntur sacrilegia: vel de parvo oppido : hic grassatur adulterium, sodomia, fornicatio, etc. — Hincconcionator, qui parvam communitatem monialium vel religiosorum alloquitur, non debet describere aliquod peccatum particulare ab uno vel altero e membris accusatum, ne pænitentes putent id fieri propter peccatum quod declaraverunt; potest tamen modo generali describere defeélus in omnibus monasteriis committi solitos.

(h) Parochus, qui missionariis vel extraneis sacerdotibus nota facit præcipua vitia in communitate grassantia, ut ea corrigant, non violat sigillum, si locus sit amplus ac vitia satis communia; sed, si ex notitia confessionis diceret in paucis familiis prævalere incestum, vel aliud vitium, sigillum læderet.

512. *Factis violatur sigillum* : (a) Si quis, post auditam confessionem, agendi rationem erga pænitentem mutat, durioribus verbis eum alloquendo, vel pristina benevolentia eum privando; v. g. si claves arcæ non amplius committit famulo, quem ex confessione infidelem invenit¹; aut etiam rationem agendi mutat quoad alios, v. g. complices pænitentis increpando vel expellendo.

(b) Si quis notitia ex confessione accepta utitur ad externam gubernationem, quoties prudenter timetur periculum revelationis, vel gravamen pænitentis, aut scandalum ex suspitione violati sigilli. Hoc enim prohibitum est a *Clemente VIII* et a 5. *Congreg. Inquisitionis*²; et merito, quum talis agendi ratio ex se tendat ad pænitentes a perfeétâ sinceritate deterrendos.

¹ Disputatur utrum in hoc casu confessarius possit in ipsa confessione famulo præcipere ut sponte reddat claves; affirmat *Elbel* (n. 514), negat *Lugo* (n. 123), quia talis jussio gravamen afferret pænitenti, et hanc opinionem probabiliorem putamus.

² *Clemens VIII* decreto 26 maii 1593 pro Superioribus Regularibus edito, ait : “Tam Superiores pro tempore existentes quam confessarii, qui postea ad Superioris gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne eorum notitia quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad externam gubernationem utantur”. (Inter *Urbani VIII* Conslitut. ap. *Bullarium Magnum*, t. IV, p. 68). S. *Inquisitio* 18 nov. 1682 hoc principium ad omnes confessarios extendit, hanc propositionem damando : “Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine

Non licet igitur hâc notitia uti ad removendum indignum ab officio, ad negandum ei suffragium, ad pœnitentem in cubiculo includendum ne exeat ad peccandum, ad famulum dimittendum, etc.

Potest tamen confessarius uti scientiâ confessionis, quando nulum timetur periculum revelationis, nullumque gravamen pro pœnitente aut aliis : *ad bonum ipsiuspœnitentis*, videlicet pro eo ferventius orando, vel benignius cum eo agendo, quia id pœnitenti ingratum esse nequit; *ad bonum aliorum*, experientia acquisita utendo ad prudentiorem administrationem sacramenti, sive quoad interrogationes faciendas, sive quoad consilia praebebenda; aut ad concionandum modo magis praélico, dummodo tamen nil dicatur quod odiosam reddat confessionem; *ad propriam emendationem*, proprios mores reformando, diligentius officiis suis fungendo ac vigilantius occasiones peccandi fugiendo.

513.(c) Non licet recusare confessionem audire pœnitentis, qui e præviâ confessione indispositus cognoscitur, v. g. quia occasionem peccati proximam et liberam dimittere non vult : hoc enim est maximum gravamen pœnitenti; potest tamen ab initio confessionis eum dimittere, si eundem indispositum inveniatur, quamvis melius sit eum disponere, si fieri potest.

(d) Sacerdos qui ex confessione tantum novit sibi parari insidias vel vinum quo usurus est ad missam, esse veneno infeétum, fugere nequit vel missam omittere, si exinde alii conjicere possent ita violari sigillum, vel si ipsi pœnitenti gravamen inferatur; si vero neutrum ex his verificatur, fugere vel a missa abstinere potest. Ceterum in omni casu confessarius, intra sacrum tribunal, licentiam petere potest hâc notitia utendi ad vitam servandam; si pœnitens autem licentiam recuset, vitam suam exponere debet confessarius potiusquam sigillum violare. Attamen, si certo constaret pœnitentem has insidias revelasse in sacro tribunali eo praecise fine ut confessarius fugere non possit, confessio hujusmodi non est sacramentalis, nec proinde ad sigillum obligat.

514. Corollaria : (a) *de schedula confessionis dandâ vel neganda*. In quibusdam regionibus *schedula confessionis* in usu est, i. e. scriptum testimonium de confessione instituta tali die a tali personadatur praesertim iis qui paschalem communionem peragere vel matrimonium celebrare volunt, et ita scribitur : “ Audivi talem in con-

direflâ aut indirecta revelatione et gravamine pœnitentis, nisi aliud multo majus ex non usu sequatur, in cujus comparatione prius merito condemnatur. Additâ deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiæ ex confessione acquisitæ cum gravamine pœnitentis, seclusâ quacumque revelatione, atque in casu quo multo majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur”. — Statutum est “dictam propositionem, quatenus admittit usum scientiæ cum gravamine pœnitentis omnino prohibendam esse, etiam cum diôtâ explicatione sive limitatione”. (Ap. *Densing.*, n. *loSy.*)

fessione, die' nihil autem dici debet de absolutione data vel denegata.

Jamvero schedula hujusmodi concedi potest iis omnibus qui confessionem sacramentalem peragunt, sive absolvantur, sive non; hinc denegari nequit pœnitenti *indisposito*, qui eam petit extra confessionem; si enim negaretur, confessarius notitia confessionis uteretur cum gravamine pœnitentis. Neque pariter denegari potest indisposito, intra tribunal petenti, quando pœnitens in iis circumstantiis versatur in quibus dari solet, quia hoc esset implicite dicere pœnitentem non fuisse rite confessum; extra has circumstantias, denegari potest vel concedi, secundum leges prudentiæ; hodie raro expedit eam denegare, quotiescumque pœnitens unum saltem peccatum serio accusavit, ne ex tali denegatione per longum tempus a sacramentis arceatur.

Si vero pœnitens simulatam tantum et irrisoriam confessionem peragit, vel si schedulam petit quin ullum peccatum confiteatur, generatim schedula deneganda est; nam ex unâ parte non læditur sigillum, quod ex sacramentali tantum confessione oritur, et ex altera schedulam tradendo confessarius aliquo modo cooperatur indignae susceptioni Matrimonii vel Eucharistiæ. – Dixi *generatim*, quia si ex denegatione schedulæ, ubi hæc ad matrimonium requiritur, scandala prudenter timerentur, dari posset schedula in quâ declaretur talem ad sacrum tribunal accessisse tali die.

515. (b) Si confessarius in casu difficili consilio indigeat, recurrere potest ad theologum cui pœnitens ignotus est, vel, si id fieri nequeat, casum ita proponere ut periculum revelationis absit, v. g. casum ut fi(Slum exponendo ac proinde omittendo circumstantias ex quibus cognosci possit pœnitens. Potest etiam a pœnitente licentia peti consilium capessendi ab alio confessario de re ad confessionem speétante; si vero hæc denegatur, ac simul adest periculum revelationis, confessarius, divino implorato lumine, probatos consulat auctores ac difficultatem meliori quo potest modo solvat.

Notandum, (c) Quo melius servetur sigillum, confessarii vitare debent in colloquiis sermones miscere de rebus in confessione auditis; quod in quibusdam Statutis dicecesanis injungitur; ita in *Synodo Mechliniensi*: “Distriéle injungimus confessariis, ut in communibus colloquiis nunquam intermisceant verba' de rebus in confessione auditis, nec confitentium scrupulos, internas vexationes et ineptias referant, tacito etiam pœnitentis nomine, sub praetextu quod res ejusmodi non sint peccata”’.

—KX

* *Statuts Synodaux de Paris*, 1902, n. 423.

^a Quod decretum suum fecit *Synodus Trentonensis* 2*, n. no. Cfr. *C. Bien. Balt. II*, n. 290.

§ II. De officiis confessarii quoad varda
PÆNITENTIUM GENERA.

516. Prænotanda. Quum diversi sint pænitentes qui ad sacrum tribunal accedunt, diversus esse debet modus cum eis agendi, singulorumque ingenio et indoli, necnon aetati, sexui, conditioni ac indigentis accommodatus : non enim eodem modo tractari possunt qui levi et qui constanti sunt animo, scrupulosi et laxi, juvenes et senes, viri ac mulieres, magistratus et opifices, recidivi ac pii. Confessarius igitur omnia omnibus fieri debet, ut omnes faciat salvos. Hinc non solum Theologiae Morali studere debet, sed prælicæ *Psychologice*, habitibus, passionibus et virtutibus, necnon *Pastorali theologicæ*, ubi fusius exponitur generalium principiorum applicatio variis pænitentium generibus; et insuper *Tr. de Variis Statuum obligationibus*; necnon *Theologicæ Asceticæ*, ut personas pias in viam perfectionis dirigat.

Hic autem pauca tantum adnotabimus de iis pænitentium generibus, in quorum confessione specialis difficultas communius invenitur, pro ceteris remittentes ad probatos auctores qui hæc de re fuse scripserunt. — Agemus videlicet :

- 1° de iis qui *speciali instructione indigent*, pueris, rudibus, semifatis, surdis ac mutis;
- 2° de iis quibus *difficilius est contritionem concipere*, occasionariis, habitudinariis et recidivis;
- 3° de iis qui *speciali curâ indigent*, piis et moribundis.

I. De agendi ratione cum iis qui speciali
instructione indigent.

i° De confessione puerorum.

517. (A) Jam diximus præcepto confessionis teneri pueros qui usum rationis adepti sunt; jamvero generatim sufficientem discre-

* 3°. *Alphons.*, Praxis confessarii; *M. Fornarius*, Institutio confessoriorum; *Reuter*, Neo-Confessarius, parte I-II-III; *Lacroix*, lib. VI, n. 1794-1932; *Gaume*, Manuel des Confesseurs; *Ciolti*, Direttorio pratico del confessore, gallice redditum curâ *Masoyer*, Directoire pratique du Jeune Confesseur, Paris, 1899; *Aertnys*, Theologia Pastoralis, Tornaci, 1893; *Hilar, a Sexten*, Tr. Pastoralis de Sacram., Moguntiae, 1895, § 47-57; *Lehmke*, n. 476-522; *Berardi*, Praxis Confessoriorum; *Dubois*, Pratique du zèle ecclésiastique, anglice redditum : Zeal in the Work of the Ministry.

De spirituali curâ rudium et parvulorum lege aurea opuscula A. *Augustini*, De catechizandis Rudibus, ap. *Aligne*, P. L., XL, 310-347;

tionem consequuntur circa annum septimum; id tamen pendet non ex solâ ætate, sed etiam ex ingenii acuitate et educatione, aliisque temporis ac loci circumstantiis; v. g. maturi fiunt prius in calidioribus quam in frigidioribus regionibus. — Usu rationis relate ad confessionem gaudere censentur, quando peccata sua distinéie explicant, quæstionibus a confessario propositis apte respondent, et intelligunt gravia deliéta æternis puniri suppliciis; e contra si nihil dicere possunt nisi formulas memoriæ commendatas, si ad omnes quæstiones propositas affirmative respondent, absque ullo discrimine, et quamvis ita sibi contradicant, merito censentur rationis usu carere. In dubio autem utrum discretionem sufficientem consecuti sint, extra mortis periculum, non tenentur confiteri.

518. (B) Speciali *benignitate ac paterno affeflu* excipiendi sunt pueri, ut, nedum deterreantur a sacro tribunali, potius libenter ad illud accedant suaque peccata sincereconfiteantur. — Ipsis suadeatur primum sua peccata explicare; deinde opportunis juventur quæstionibus : num tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam, — utrum matutinas et vespertinas preces recitaverint, — num diebus dominicis aut festivis missæ sacrificio interfuerint, utrum in eo confabulaverint, — an juraverint, blasphemaverint aut indecora verba usurpaverint, — utrum parentibus inobedientes fuerint, aut debita reverentia erga eos caruerint; — num cum aliis rixati fuerint, iracundiæ vel invidiæ viam dederint, alios percusserint vel ignominioso nomine appellaverint, aut pravum exemplum præbuerint; — utrum aliquid turpe audierint, dixerint vel patnaverint, quod coram parentibus dicere aut facere erubescerent; — num parvula furta commiserint vel damnum aliis intulerint; an mendacia commiserint, joco vel ad aliis nocendum; — utrum carnem diebus vetitis comederint; — an scholam catholicam frequentent ac catechismo studeant, etc. Caveat confessarius ne nimius sit in interrogando, ne pueri horrorem concipiant confessionis. De castitate illas solum quæstiones proponat, quæ innocentium curiositatem non excitent, et tamen reis occasionem præbeant deliéta sua manifestandi : quidam enim pueri et puellæ hâc de re nil dicunt, nisi interrogentur.

519. (C) Post auditam confessionem, pueri instruendi sunt de mediis ad vitanda peccata adhibendis, et de peccati foeditate, quin tamen ut grave exhibeatur peccatum quod est tantum leve⁷; sed doceantur fugere etiam levia deliéta, ut Purgatorii poenas evitent,

Gersonii, De Parvulis ad Christum trahendis; cfr. *Reuter*, n. 99-118; 192 sq.; *Statuts Synodaux de Raris*, 1902, n. 407-409.

* Optimum catalogum peccatorum, quæ communius a pueris committuntur, invenies ap. *Mother M. Loyola*, First Confession, p. 34-36.

⁷ Aliquando pueri peccant mortaliter *subjective* in iis quæ sunt de se levia, quia e modo loquendi parentum aliorumve intellexerunt hæc esse gravia : prudenter corrigatur hæc erronea conscientia.

placeantque Christo Jesu, qui pro ipsis tam acerbos cruciatus et ipsam mortem passus est. Ad contritionem hortandi sunt non longâ exhortatione, quam forsân mente distraéli non intelligent, sed quaestionibus eorum captui accommodatis, v. g. : “Fili, possesne per quadrantem inferni ignem sustinere? — Christum pro te passum et mortuum visne de novo crucifigere? — Patrem tuum coelestem, qui tot beneficia tibi contulit ac quotidie confert, visne graviter offendere? — Nonne doles de peccatis quibus infernum meruisti, Jesum ac Deum offendisti? etc.” — Si venialia tantum accusaverint, simili modo eos alloquere de Purgatorio aliisque malis ex hujusmodi peccatis orientibus’.

Pœnitentia eorum ætati conveniens injungetur, levior quam pro adultis, quam statim peragant, ne in oblivionem cadat.

520. (D) Quoad *absolutionem* (a), certo denegari nequit pueris, qui *gravia* peccata commiserunt, si alias satis videantur *dispositi*, ut reète docet 5. *Alphonsus*³; hinc omnino reprehendenda est praxis eorum qui sine absolutione eos dimittunt qui ad primam communionem adhuc non sunt admissi, ut supra diximus, (n. 244). (b) Si autem dubium sit an usum rationis habeant, aut sufficienter sint dispositi, sub conditione absolvendi sunt in periculo mortis, vel urgente præcepto annuæ confessionis, et aliquoties in anno, ne maneant in statu peccati, si forte graviter peccaverint; extra hos casus, cum simplici benedictione benigne dimittantur ad tempus, (c) Si vero nonnisi *venialia* accusaverint, eos ad contritionem excitet, et si sufficienter sunt dispositi, absolvendi sunt, ne sacramentali gratiâ careant; si *dubie dispositi* post exhortationem maneant, *aliquoties*, non autem quoties confitentur, conditionate absolvantur, ut gratiam sanctificantem recuperent, si forte gravi peccato, cujus sunt immemores, eam amiserint.

2° *De confessione rudium, semi-fatuorum et mutorum.*

521. (A) De rudibus. Hic agitur non de iis qui, licet inculti in rebus humanis, bene in rebus ad salutem speélantibus instruTi sunt; sed de iis qui ignari sunt in negotio salutis. Jam diCtum est (n. 473 sq.) quomodo ante vel post absolutionem instruendi sint. Hic tantum pauca dicenda sunt de quibusdam difficultatibus quæ in eorum confessione occurrunt.

(a) Quidam vix habent quid accusent; quod oriri potest ex defeétu materiæ, examinis aut cognitionis; si primum, i.e. si de faétoagra-

³ Et sane, cum in pueris neque affetflus ad peccata, neque passiones inveteratæ adsint, quid minimum sufficit ut, ope divins gratiæ, quæ certe non deerit, rite disponantur. Cfr. *Berardi*, De Recidivis, n. 191 ubi etiam invenies methodum, sub formâ dialogi, ad pueros disponendos.

⁴ Praxis Confess., η. 91.

vioribus peccatis abstinuerunt, propter continuos labores, et aliunde leviora deliéta accusare non solent, doceantur quomodo venialia confiteri et in futurum vitare possint, necnon quantum prosit ante-aétæ vitæ graviora iterum declarare et detestari. Si ex defeétu *examinis*, benigne juventur ad latebras suæ conscientiae scrutandas, ut supra, n. 316, diétum est. Si ex defeétu *cognitionis*, instruuntur in ipso tribunali de iis quæ necessaria sunt ad absolutionem valide ac licite accipiendam, et postea de aliis quæ necessaria sunt de præcepto.

(b) Alii contritionem vix concipere possunt, quia de motivis ægre cogitare valent; hæc motiva igitur simplici sermone, ad modum dialogi, eis proponantur, ut diximus de pueris.

522. (B) De semi-fatuis. Perpetuo amentes absolutionem recipere nequeunt; sed de semi-fatuis aliter dicendum.

(a) Si certo inter bonum et malum distinguere possunt, quamvis subobscurè, et aliunde bene dispositi videntur, absolvi possunt non solum semel, sed pluries in anno. Sed cum, ob ingenii tarditatem et memoriae debilitatem, veritates etiam necessarias vix memoriâ retinere valent, curabit confessarius eos ita disponere ut necessarios aétus fidei, spei et contritionis eliciant; ita v. g. procedere potest: “Credisne in unum Deum? Credisne eum malos punire ac bonis præmia largiri? Credisne tres esse personas in Deo, distinélas ac perfeéte æquales, et Filium Dei propter nos hominem faélum fuisse suoque sanguine nos redemisse, etc.?” Eodem modo quoad motiva contritionis procedatur.

(b) Si dubitatur de sufficienti usu rationis et utrum possit graviter peccare vel non, meliori quo fieri potest modo instruendus ac disponendus est semi fatuus, et sub conditione absolvendus in periculo mortis, imo aliquoties in vita, saltem semel in anno, ne in peccato mortali maneat, si forte aliquod commiserit.

523. (C) De mutis et surdis, (a) Hi striéle non tenentur ad scribendam suam confessionem, supra, n. 299; sed ad id faciendum suaviter inducantur, si scribere valeant, cum sic melius procuretur integritas confessionis.

(b) Cum hodie surdi-muti sat facile instrui possint, curare debet pastor vel confessarius ut, quantum fieri potest, ad eas scholas mittantur ubi christianam doétrinam discere valeant, quo melius sua peccata confiteri ac detestari possint.

(c) Si vero hisce novis methodis instruéli non fuerint, confessarius primum ab eorum familiaribus inquirat quaenam peccata frequentius committant; deinde eos in aliquem locum occultum ducat, ubi signis quædam peccata saltem modo confuso declarare suamque contritionem exprimere conentur; signis quibusdam, v g. oculos ac manus ad cælum erigendo, eos ad contritionem exhortetui, et absolute vel conditionate absolvat, prout certus vel dubius erit de eorum dispositionibus.

II. De agendi ratione cum occasionariis,
consuetudinariis et recidivis’.

Specialis invenitur difficultas in his absolvendis, quia, nisi velint occasionem peccati remove, pravam consuetudinem eradicare aut relapsus vitare, vere contriti esse non videntur. Quod ut melius intelligatur, de singulis seorsim dicendum est.

i° *De Occasionariis.*

Exponemus *notionem et species* occasionum peccandi; necnon *modum agendi* cum occasionariis.

524. Notio et species occasionum. (A) *Notio.* Occasio peccandi est *persona vel res externa ad peccatum alliciens*. Unde distinguitur ab illis principiis *internis*, quæ ad peccatum inclinant, prout sunt concupiscentia, habitus mali. etc. Distinguitur etiam a *periculo peccandi*, quod tum externum tum internum esse potest : proinde latius patet periculum quam occasio peccandi, seu aliis verbis omnis occasio peccati est periculum, sed non omne periculum est occasio. — Attamen occasio externa non est vere periculosa nisi sit simul interna propensio ad malum. Unde, in praxi, duo concurrunt ad occasionem constituendam : *externum* objectum ad peccatum alliciens, et *interior* inclinatio ad peccatum.

525.(B) *Species.* Occasio peccati duplex est : *remota* et *proxima*, (a) *Prior* ea est quæ *leve tantum peccandi periculum constituit*, quia quamdam, sed non magnam vim habet alliciendi ad peccatum, ita ut qui in ea versantur plerumque non peccent. De hac nulla est specialis difficultas : tales enim occasiones ubique existere constat, ita ut ad eas vitandas necesse esset de hoc mundo exire.

’ Cum *Veteres* non nisi obiter hanc rem tangant, *Moderni* ac *Recentiores* praesertim consulendi sunt : *S. Alpltons.*, n. 452-464; *Praxis Confess.*, n. 63-80; *Lacroix*, n. 1819-1832; *Billuart*, diss. VI, a. 10, § 5-6; *Reuter*, n. 168-188; *Konings*, n. 1429-1481; *Marc*, n. 1819-1831; *Aertnys*, n. 298-351; *Bail. P.*, n. 167-312; *Lelunk.*, n. 485-494; *HH. Sexier.*, § 55-56; *Muller*, § 156-157; *Génicot*, n. 369-374; *Noldin*, n. 401-409; sed praesertim *Berardi*, de *Recidivis* et *Occasionariis*, qui fuse de iis dissent.

(b) *Posterior*, seu *proxima*, ea est quæ *grave periculum peccandi constituit*, ita ut in cà versantes frequenter in peccatum incidant ». Hic agimus tantum de occasione *mortale* peccatum committendi. Cum autem hujusmodi periculum plus minusve certum esse possit, animadvertimus regulas infra traditas *strictius* intelligendas esse de iis qui in *certo* peccandi periculo versantur, *mitius* autem de cis qui in *probabili* solum versantur periculo; non enim *mathematicæ*, sed *moraliter* applicandæ sunt.

Jamvero gravitas hujus periculi duplici modo dignosci potest : *experientiâ*, si quis videlicet in iisdem circumstantiis antea positus plerumque aut saltem frequenter peccavit; v. g. si quis cauponam ingrediens *scepius* inebriatur, occasio est proxima ; si *raro* admodum, est remota; — *ex communiter contingentibus*, etiam deficiente experientia; etsi enim persona quædam nunquam peccaverit, aliquando prævideri potest eam valde probabiliter peccaturam, si tali periculosæ occasione exponatur; v. g. si quæ junior puella, animo levis et voluntate infirma, sola cum vitioso viro per longum tempus cohabitatura sit, valde timendum est ne, datâ humanâ infirmitate, in peccatum incidat; talis igitur cohabitatio, etiam ante omne peccatum commissum, est occasio proxima.

526. (C) *De occasionis proximes speciebus.* Occasio proxima subdividitur ex parte *personæ*, *durationis* et *causes*.

(a) Ex parte *personæ*, occasio proxima est absoluta vel relativa : *absoluta*, quando, attenta hominum fragilitate, grave periculum pro omnibus constituit, v. g. leôlio libri valde obscæni, diuturna cohabitatio cum concubina; *relativa*, quando grave periculum non inducit pro omnibus, sed tantum pro tali vel tali persona, propter ejus specialem fragilitatem aut præteritos lapsus; ita ingressus in cauponam pro eo qui ibi frequenter inebriatur, est pro eo occasio proxima, non autem pro omnibus; diuturnum colloquium cum

' Quidam tamen, cum *Batlerini* (n. i6S) et *Génicot* (n. 371-372), illam tantum proximam censent, in quâ desit solida probabilitas hominem eâ uti posse sine peccato, seu aliis verbis eam quæ inducat periculum peccandi moraliter certum. Quam restriélionem confutatam vide ap. *Berardi*, op. cil. De Occasion., η.9-12; *Aertnys*, ap. *N.R.T.*, t. XXXII, :90o, p. 500 sq.

puellâ occasio proxima est pro juvene qui impuro amore eam prosequitur, non autem pro omnibus.

(b) Ex parte *durationis*, occasio est *continua*, seu *in esse*, quando semper aut saltem habitualiter hominem comitatur, v. g. boni alieni injusta detentio, obsceni libri vel piéùiræ retentio, aut vitiosa persona in eâdem domo habitans; — vel *interrupta*, seu *absens*, quando per intervalla solum occurrit aut aditur; v. g. ingressus in cauponam ubi quis ebrietatis periculum incurrit; accessus ad convivia, in quibus habitualiter detraélio committitur; conversatio cum amasiâ, quæ sub eodem teélo non vivit.

(c) Ex parte *causa*, occasio est voluntaria vel necessaria : *voluntaria*, quando libere dimitti potest absque gravi incommodo, v. g. accessus ad theatra, conversatio cum pravis sociis, ludus aleatorius, etc.; *necessaria*, quando absque gravi incommodo dimitti nequit, sive physico, sive morali. Jamvero *physice necessaria* est occasio, si nullomodo dimitti possit, v. g. si quis in navi vel in carcere cum pravis sociis detineatur, si concubinarius sit in articulo mortis et tempus deficiat ad concubinam expellendam ; *moraliter necessaria* dicitur, si dimitti nequit absque gravi damno temporali vel spirituali, v. g. sine amissione officii vel muneris, sine scandalo, etc. ut fusius infra exponetur.

527. (D) *Præcipuæ occasiones peccati*. Quo melius -intelligentur regulæ de occasionariis, præcipuas occasiones recensere expedit, animadvertendo tamen has non esse semper et pro omnibus proximas, sed de eorum proximitate judicandum esse secundum notionem superius traditam; de iis fusius agitur in variis Traélalibus *Theologicæ Moralis*.

(a) *Contra fidem* : Leétio ephemeridum, periodicorum vel librorum acathohcorum; — intimior ac frequentior cum acatholicis consuetudo; — scholarum ac collegiorum frequentatio, in quibus nulla vel lalsa religio docetur; — famulatus apud hæreticos, vel irreligiosos heros; — assistentia concionibus acatholicis; — matrimonia mixta, etc.

(b) *Contra castitatem* : concubinatus; — cohabitatio personarum diversi sexus, quæ legitimo matrimonio minime junguntur; — cum pravis sociis colloquia; — quædam choreæ, quæ propter personas, saltationis genus, circumstantias loci ac temporis sunt magis periculosæ; theatrorum frequentatio, eorum præsertim quæ tum rebus exhibitis tum choreis scenicis (*ballets*) libidinem incendunt; - leétio librorum obscoenorum vel eroticorum; — retentio statuarum, ima-

ginurn et photographiarum, quæ hodie apud juvenes facile mores corrumpunt; — quidam ludi minus honesti inter personas diversi sexus; — frequentiores ac protraétæ visitationes adamantium, præsertim (piando solus cum sola per longas horas manent, ut sæpius fit in quibusdam regionibus, cum magno animarum detrimento; — pericula domestica, quæ sive ex familie membris vel ex famulis, aut ex heris oriuntur; — quædam artes quæ periculosæ sunt propter prava colloquia vel intimiores relationes inter personas diversi sexûs, etc.

(c) *Contra temperantiam* : cauponæ et popinæ; — frequentatio eorum qui ebrietati indulgent, præsertim sabbato aliisve diebus quibus operarii salarium accipere solent; — quædam festivitates, sive religiosæ sive civiles; — quandoque convivia nuptialia, et in quibusdam regionibus vigiliæ apud mortuorum corpora {wakes}; potatio ad æquales haustus (anglice *habit oj treating*), etc.

(d) *Contra justitiam* : quædam officia publica et politica, quæ facile medium injuste ditescendi præbent; — quædam mercaturæ. ac Bursæ speculationes, quæ a fraude non sunt immunes, etc.

528. De modo agendi cum occasionariis. Distinguendum est inter occasionem proximam *liberam* et *necessariam*

(A) *De occasione peccandi liberâ.*

Principium : Qui scienter ac volenter recusat occasionem proximam et voluntariam deserere, verâ contritione caret, proindeque absolvi nequit. Certum est.

*Probat*ur : (a) Qui scienter ac volenter in proximâ occasione versatur, ac simul gravem non habet rationem in eâ manendi, eo ipso ostendit se amare periculum peccandi, idcoque peccatum ipsum, cum praevideat se in hâc occasione probabiliter peccaturum; nam qui vult finem, i. e. vitationem peccati, eo ipso vult media, i. c. vitationem gravis peccandi periculi. Porro qui amat peccatum non est vere contritus; ergo absolvi nequit. — Hinc merito Scriptura 1 : “ Qui amat periculum, in illo peribit i. e. qui scienter, et absque ullâ necessitate se exponit periculo peccandi, privatur abundantî gratiâ neccsariâ ad resistendum, et in peccatum incidit.

(b) Quapropter, 2 martii 1769, ab *jnnocentio* *Ad* damnata est hæc propositio 61 : " Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest et non

1 *Ecdi.*, III, 27.

vult omittere, quinimo direéle et ex proposito quærit, aut ei se ingerit”¹.

529. *Declaratur* : diétum est *scienter ac volenter*; nam aliquando pænitentes, propter ignorantiam vel animi levitatem, conscii non sunt se in proxima occasione versari; quod præsertim occurrere potest quando agitur de occasionibus interruptis et relativis, v. g. de quibusdam lectionibus, visitationibus, spectaculis, sociis, etc. Jamvero si in tali casu confessor prævideat monitionem his pænitentibus inutilem, imo et nocivam fore, cos in bonâ fide relinquere potest, juxta principia superius exposita (n. 477) atque absolvere, dummodo aliunde constet cos sincere sua peccata detestari: quod facere possunt in casu, cum ipsis persuasum sit vel occasionem non esse proximam, vel non esse gravem obligationem eam relinquendi. Postea vero, si iterum in eâdem occasione peccant, paulatim instruendi sunt de hac occasione fugiendâ: quod sane melius intelligent, si propriâ experienciâ norunt se frequenter propter eandem peccare².

530. Corollaria, (a) *Qui versatur in occasione proxima libera ei continuâ* (v. g. in concubinato) *regulariter non est absolvendus, antequam defacio occasio remotafuerit*. Ita communiter cum 5. *Alphonse* (n. 454). Nam, etiamsi pænitens possit esse contritus antequam occasionem removerit, valde timendum est ne, si statim absolvatur, occasionem de facto non tollat: ablatio enim talis occasionis est res magnopere ardua, et non fit nisi quis magnam vim sibi inferat; porro, si occasio non aufertur ante absolutionem, pænitens de facili post absolutionem se decipiet; nam occasio semper præsens sæpe mentem excæcat et voluntatem debilitat, ita ut propositum antea sincere elicitum inefficax reddatur. Hinc confessarius, ut *medicus*, ordinarie absolvere non debet pænitentem, ne forte eum periculo relapsûs exponat³.

Dixi *regulariter*; sunt enim casus in quibus prudenter dari potest

¹ Ap. *Denzing.*, n. 1078; cfr *Viva*, op. cit., in *Proposit. XLI Alex. VII*, ubi hæc Innocentii propositio exponitur.

² Cfr. *Berardi*, op. cit. vol. 11, n. 32 sq., ubi particulares casus exhibentur.

³ Contrarium quidem pauci tenent (*Ball. P.*, n. 176; *Génicot*, n. 373; *Noldin*, n. 408), quia confessarius jus non habet tale remedium præscribendi, cum non constet illud esse necessarium; admittunt tamen *prudentiam* quandoque suadere ut jam statim primâ vice differatur absolutio, donec reipsa dimissa sit occasio, ubi talis dilatio pænitenti prefutura judicatur.

absolutio ante occasionis dimissionem : quando occasio, licet continua, non est tam periculosa, v. g. si agatur de restitutione et pœnitens sincere promittat quamprimum restituere, nec antea promissum suum fregerit; — quando pœnitens jam media adhibuit ad removendam occasionem, v. g. si dixerit ancillae, cum quâ peccare solebat, ut domum relinquat expirante hebdomade; — quando specialia doloris signa exhibet, ex quibus judicari possit ejus propositum esse firmissimum; — aut si in morali necessitate versatur absolutionem statim accipiendi, v. g. si agitur de moribundo, de sponsis matrimonium contraéhiris, de iis qui absque famæ periculo communionem differre nequeunt, de iis qui eundem confessarium adire nequeunt, ut iter facientes, vel qui convertuntur in fine missionis; — tandem quando ita sunt dispositi ut, nisi statim absolvantur, probabiliter non sint reversuri.

S31. (b) *Qui versatur in occasione proxima voluntaria et interrupta*[^] v. g. frequentando popinas, pravos socios aut periculosa speétacula, statim absolvi potest, dummodo sincere promittat se hanc occasionem vitaturum. Si vero hoc promissum pluries fregerit (v. g. tribus vicibus), absolutio deneganda est usquedum sincerum propositum emendationis occasionis fuga demonstraverit.

Ratio prioris est quia interrupta occasio facilius abrumpitur quam continua, nec periculum tam grave constituit; unde propositum eam vitandi firmum et efficax esse potest, etiam ante probationem. Ratio posterioris est : qui fidem fregit non facile credi potest; aliunde fit *recidivus*, et cum eo agendum est modo infra exponendo, n. 539 sq.

(B) *De occasione peccandi necessariâ.*

532. Status quæstionis. Facile intelligitur, ex jam diétis (n. 526), quid sit *o c c a s i o p h y s i c e* necessaria. *Moraliter* autem necessaria dicitur ea quæ relinqui nequit sine *gravi damno* spirituali, vel temporali, de quo, in singulis casibus, prudenter judicare debet confessarius, omnibus attentis circumstantiis. Pauca tantum exempla afferamus, ex quibus judicium in ceteris efformari valeat.

(a) Grave damnum *spirituale* adesse censetur : 1) quando pœnitens occasionem relinquere nequit quin in aliam similem vel pejorem se conjiciat : talis est casus ancillæ, quæ ob suam pulchritudinem et moralem fragilitatem, in omnibus domibus in quibus commorata est, eadem aut pejora invenit pericula. Cavendum est tamen ab illusionibus; v. g. herus, qui sæpe cum juniore ancilla peccavit, facile credit se in æquali versaturum difficultate cum nova famulâ; quod tamen sæpe falsum est, præsertim si eligat famulam annosam, minus decoram, indole gravem ac piam. 3) Quando occasio vitari nequit sine injustitia aut alio peccato; v. g. ordinarie

vir uxorem relinquere non potest aut vice versa; nec filius aut filia, domum paternam; miles, exercitum, ante tempus praefinitum; monialis, conventum; nec medicus conduélus, curam alicujus personae; nec famulus, ante tempus constitutum. 3) Quando occasio absque scandalo gravi aliove malo spirituali aliorum vitari nequit; v. g. materfamilias quæ a viro separari nequit absque scandalo vicinorum vel spirituali damno filiorum; vel herus qui ancillam ejicere non potest stalim post missionem quin scandalum excitet. Sed hic etiam ab illusionibus cavendum est; sæpe concubinarius dicet ancillam sine scandalo ejici non posse, dum e contra scandalum aufertur ejus ejeélione, dummodo prudenter fiat, tempore opportuno, et sub rationabili prætextu.

533. (b) Grave damnum *temporale* existere censetur, quando occasio dimitti nequit sine notabili jaélurâ vitæ, famæ aut fortunæ; v. g. si quis proprium officium vel artem, ex quâ seipsurn vel familiam sustentat, derelinquere deberet, ut mercator qui in negotiando occasionem fraudes committendi invenit; medicus qui in arte exercenda pericula peccandi invenit; parochus, confessiones audiendo; fce-mina, hospitando. Quod præsertim verum est, quando simul adest aliquod spirituale damnum propter pericula ex egestate vel otiositate oriunda.

Si vero damnum leve est tantum, omnibus sedulo inspeétis, occasio moraliter necessaria dici nequit. Hinc merito damnata est ab *Alexandro I* < //, 18 mart. 1666, hæc propositio 41 : “Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oble&amentum concubinariii, vulgo *regalo*, dum, deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinariuin afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur”*. Et ab *hinocentio XJ*, 2 mart. 1679, propositio 62 : “Proxima occasio peccanai non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit”.

Hinc a fortiori quærenda non est directe occasio proxima, etiam sub prætextu boni spiritualis vel temporalis; nam ab eodem *Innocentio* damnata est propositio 63 : “Licitum est quærere direéte occasionem proximam peccandi, pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi”³.

534- *Principium* : Qui in occasione proxima necessaria versatur non est sincere contritus, nec absolutione dignus, nisi paratus sit occasionem e proximâ moraliter remotam facere, adhibendo media ad id necessaria. Certum est.

Etenim qui his mediis uti non vult, eo ipso ostendit se

¹ Ap *Denzing.*, n. 1012; cfr. Piwi, l. cit.

• *Denying.*, n. 1079. — ³ *Densing.*[^] n. 1080.

amare periculum peccandi in quo versatur, et consequenter ipsum peccatum; qui enim vult sincere finem, i. e. in hoc casu, vitiationem peccati, eo ipso vult media ad finem necessaria, i. c. ea quæ occasionem moraliter saltem removeant.— Ex alterâ autem parte, qui mediis necessariis sincere uti volunt, eo ipso ostendunt se nolle peccare; et Deo juvante, “qui non patietur vos tentari supra id quod potestis”, tuto sperare possunt, horum mediorum ope, pericula superare.

Diétum est *media necessaria*, quia absolute loquendo pœnitens non tenetur omnia utilia media adhibere, sed solum ea quæ vere necessaria sunt; et ibi bonæ fidei locus est modo supra (n. 529) exposito.

535. Corollaria, (a) *Præcipua media quibus occasio necessaria e proximâ moraliter remota fieri potest*, triplicis sunt generis :

1) Alia eo tendunt ut *vim occasionis minuant*; qualia sunt verba serio et firmiter complici diéta ad vivide exprimendum horrorem talis vel talis peccati; — comminatio ne tota res pandatur iis qui remedium afferre possunt, v. g. superioribus, parentibus, heris; — vitatio omnis familiaritatis aut solitariae conversationis cum complice; imo ejus aspeétum fugere, de eo nec loqui nec cogitare, in quantum fieri potest; — si aliquæ circumstanti» occasionem proximam generent, v. g. vespertina confabulatio cum ancilla, sedulo tollend» sunt; pariter si periculum oriatur ex eo quod complex cubiculum ingrediatur, janua claudatur et obseretur, etc.

2) Alia *vim concupiscentia minuunt*: labor assiduus, ut sic mala vitentur quæ docere solet otiositas'; - modestia sensuum, præsertim oculorum : “Pepigi foedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine”'; — mortificatio curiositatis ac aliarum passionum : qui enim suis inclinationibus in rebus licitis aliquando resistere solent, multo efficacius illicitis resistunt; — pravas, imo periculosas cogitationes, præsertim de persona amata, vitando aut strenue fugando; — periculosas leéiiones relinquendo; — ab excessivis potationibus abstinendo; — moderata corporali exercitatione concupiscentiam frænando, etc.

3) Alia tandem *vires spirituales augment*; quolibet mane et vespere, necnon urgente tentatione, ferventer orare : “Vigilate et *orate* ut non intretis in tentationem — quotidie ante imaginem Crucifixi renovare propositum non amplius peccandi; — ad B. Virginem

' “Multam enim malitiam docuit otiositas {Eccli. XXXI 11, 29.)
'Job, XXXI, 1. — 'Matt. XXVI, 41.

frequenter recurrere; de novissimis sæpe cogitare'; — pios libros legere; — pias aspirationes recitare et in conspeétu Dei ambulare; — sacramenta assidue recipere, et præsertim post lapsum statim confessarium adire', etc.

Quæ tamen media, ut reôte animadvertit O'. *Leonardus* non omnia simul adhibenda sunt, sed modo ista, modo illa, secundum personarum indolem, occasionum naturam aliasque circumstantias.

536. (b) Si versantes in occasione proximâ necessaria *semper eodem modo relabantur, post plures paternas instructiones, exhortationes et increpationes, non possunt absolvi nisi signa extraordinaria contritionis præbcant, aut occasionem deserant*, etiam cum gravissimo incommodo. Ita communiter, cum S'. *Alphonso* (n. 457) contra paucos '.

Declaratur : 1) Primum quidem occasionario remedia necessaria præscribuntur; si ea neglexerit, bis aut ter serio monendus est ut ea adhibeat; si vero iterum ea neglexerit, sine absolutione dimittendus est, nisi signa extraordinaria contritionis exhibeantur, uti de recidivis dicemus, propter rationem ibi allatam.

2) Si quædam saltem media adhibuerit, cum aliqua emendatione, absolvi potest et ad majores conatus hortandus est.

3) Si vero media adhibuerit, et, post plura experimenta, nulla sit emendatio nec saltem probabilis spes emendationis, non est absolvendus antequam occasionem dimittat aut specialia melioris propositi signa afferat. Nam in hoc casu periculum peccandi ita grave est ut, omnibus perpensis, in hoc periculo manere jam peccatum sit. Quare huc speétant verba Christi⁵ : "Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te : bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis"; quibus verbis significatur omnia damna, etiam gravissima,

' Si quis meditari nesciat et peccatis sit addiélus, quotidie sibi dicat, ante somnum : si ita vivere pergam, æternis devovebor suppliciis.

' *S. Philippus Neri*us cuidam juveni, qui quasi quotidie graviter peccabat, fere nullam aliam dedit pænitentiam nisi quod, si recideret, statim ad confessionem rediret; obedivit pænitens, et *Philippus* semper illum absolvebat, eandemque semper illi imponebat pænitentiam; quo medio tempore brevissimo juvenis emendatus est et tanquam angelus evasit. Cfr. *Berardi*, n. 82.

³ <S. *Leonard*. Discorso mistico, n. 20.

⁴ *Baller. P.*, n. 192 sq.; *Gtnicot*, 374; *Noldin*, n. 409. Qui allegant etiam *Lugonem*, disp. XIV, n. 157 sq.; sed *Lugo* ipse admittit (n. 160) hos frequentes relapsus, absque emendatione, aliquam præsumptionem contra talem occasionarium creare, proindeque necessitatem quorundam specialium signorum ad illam præsumptionem elidendam. — Cfr. *Vindic. Alphons.*, p. 603-620.

⁵ *Matth.*, XVIII, 9.

il

p'!

P
Ht

>'

f l i

I-

I, (

I, »

I 1

ir î

» »

I

nos pati debere potiusquam aeternam damnationem, ideoque gratiæ amissionem, incurrere.

Objicit quidem *Ballerini* hypothesim 5. *Alphonsi* negandam esse; nam, si nulla hucusque fuerit emendatio, inde poterit tantum concludi media non fuisse sufficientia, vel negleéla. Fatemur equidem eam *raro* contingere; nam qui *serio* opportuna adhibet remedia plerumque emendatur. Sed aliquando dantur qui *serio* his non utantur, nisi absolutio differatur usquedum vel occasionem dimittant vel extraordinaria signa contritionis praebeant.

2° *De Consuetudinariis.*

537. (A) Notio. Consuetudinarius, seu in peccato habitualius, dicitur ille qui internam facilitatem idem peccatum committendi contraxit ex aélibus sæpe repetitis¹. Distinguitur proinde consuetudo seu habitus peccati ab occasione peccandi, in eo quod hæc est ipsi peccatori extrinseca, dum illa est interna; sæpe tamen conneélitur cum occasione, quatenus haud raro ex hâc oritur vel saltem multum auge-
tur.

Quot aélus ad pravum habitum contrahendum sufficiant non potest absolute determinari. Hoc enim pendet a *peccantis indole*, ejus videlicet majori vel minori fragilitate; *peccati naturâ*, cum in quibusdam materiis, v. g. materiâ castitatis, facilius ac promptius acquirantur pravi habitus; *modo quo peccatum committitur*, majori vel minori voluntatis adhæsione; necnon *longiori vel breviori tempore*, quod inter varios aélus intercessit : ita qui sæpius eadem die peccat, et postea per longum tempus ab iisdem peccatis abstinet, non tam facile habitum contrahit quam qui regulariter semel aut iterum quotidie aut quâlibet hebdomade eadem peccata committit.— Ad hoc præsertim attendat confessarius : quo facilius aliquod peccatum committitur, eo plures requiruntur aélus ad habitum constituendum; ita plures requiruntur aélus pro peccatis internis, quæ facilius perficiuntur quam pro externis, plures pro iis quæ solitarie perpetrantur quam pro eis quæ complice requirunt. Hinc, juxta 5. *Alphonsum*, quinquies in mense peccatum externum committere, modo inter varios aélus aliquod intervallum intercedat, sufficit ad habitum contrahendum; dum, si agitur de peccatis internis, multo major requiritur numerus; si vero agitur de peccatis externis, quæ non nisi cum complice perpetrari valeant, minor requiritur nu-

¹ De habitibus in genere eorumque in voluntatem influxu dicitur in *Theol. Morali Fundamentali*; interea vide, si velis, præter auctores classicos, *Vieux moraliste* ap. *Ami du Clergé*, XXI. 1899, pp. 529, 593. 673 sq.

Praxis Confess, η. 70.

merus; qui v. g. semel in mense fornicatur per annum, habitus dicitur dici potest.

Iterum distinguere oportet inter habitum *deliberate* contraélum, cum perfecta voluntatis eleétione, et habitum ex *merâ fragilitate* formatum : in priori casu, ut sæpe accidit pro habitibus furti et odii, consuetudinarii generatim peccant ob habitualement voluntatis perversitatem, ac proinde difficilius pœnitent; in posteriori casu, v. g. si agitur de peccatis carnis, intemperantiae, vel iræ, delinquent ob vehementem passionis impetum, et hoc praeterito, suum peccatum facilius abhorrent.

538. (B) *Principiur'*: Consuetudinarii absolvi possunt quoties vere ac sincere dispositos se exhibent ad illa media adhibenda quæ necessaria sint ad consuetudinem vincendam. Certum est.

Etenim pravus habitus *per se* non est indispositionis signum, sed solum relapsus probabilior reddit; jamvero, si quis habitum retraélat et sincere vult media adhibere ad consuetudinem vincendam, eo ipso ostendit se esse bene dispositum, ac proinde absolvi potest; aliunde media praescripta adhibendo, vim consuetudinis minuet et paulatim extinguet : consuetudo enim contraria consuetudine vincitur.

Media autem suggerenda sunt *generalia*, ut oratio, meditatio, recordatio Dei praesentiae, fuga occasionis, si habitus ex occasione oriatur, sacramentorum frequens receptio, etc.; aut *particularia* ea scilicet quæ pravæ consuetudini opponuntur, v. g. sensuum mortificatio ad impuritatem vincendam, abstinencia a potu inebriante ad superandam intemperantiam, ut alibi exponitur in *Tr. de Peccatis* et *de Virtutibus*.

539. Corollaria, (a) Consuetudinarius, qui *primâ vice pravum habitum confitetur, regulariter absolvi debet*, licet nulla emendatio praecesserit, dummodo *serio promittat* mediis uti necessariis ad habitum eradicandum. Cum enim promissa non violaverit, ac sincerus supponatur, credi potest ac debet. — Dicitur tamen *regulariter*, quia si habitus sit valde radicans ac fuerit deliberate contraélus, aliquando expedit ad breve tempus absolutionem differre, quo pœnitens vividior peccati horrorem concipiat ac magis strenue media praescripta adhibeat.

(b) Consuetudinarius, qui *pravam consuetudinem jam sapins confessus fuerat*, sed de remediis adhibendis *monitus non erat*, absolvi potest si melius instruétus eis uti promittit. Si enim media neces-

saria non adhibuerit, id ignorantiae potiusquam malitiae tribuendum est; aliunde, cum serio promittat eis uti, bene dispositum sese exhibet.

(c) Si vero *media vere necessaria ad consuetudinem vincendam rejicienda*, *generatim deneganda est absolutio*.^{*} Nam qui vult finem, vult media; et qui non vult media, non vult finem, i. e. in hoc casu non vult peccatum fugere. — Dicitur *generatim*, quia si pœnitens quædam media rejiciat bonâ fide, quia non putat ea necessaria esse, et paratus sit alia adhibere, quamvis, iudicio confessarius, minus efficacia sint, potest ad tempus in bonâ fide relinqui et absolvi.

30 *De Recidivis.*

540. (A) Notio. Recidivus in genere vocatur ille qui, postquam quædam peccata confessus est, in eadem sæpe relabitur absque emendatione. Differt igitur a simplici consuetudinario, qui sæpe quidem in idem peccatum relabitur, sed hunc pravum habitum nondum confessus est

Relate ad absolutionem, distinguendum est inter eos qui *formaliter* sunt recidivi et eos qui tales sunt *materialiter tantum*.

Jamvero, ut quis sit *formaliter recidivus*, tres conditiones simul requiruntur : (a) ut, postquam habitum pravum confessus sit, serio a confessore de gravitate culpæ et mediis ad eam vitandam necessariis monitus fuerit; (b) ut in eadem peccata, non autem alia diversi generis, lapsus fuerit; (c) ut, absque emendatione, eodem fere modo relapsus fuerit, eâdem facilitate, statim aut brevi post confessionem, absque serio conatu sive ad repellendas tentationes, sive ad media emendationis adhibenda.

Materialiter recidivus dicitur ille qui sæpe quidem relapsus est, sed (a) vel non fuerat a confessore serio monitus; (b) vel monitus, non relapsus est in eadem peccata, sed in alia diversi generis; (c) vel, licet monitus et in eadem peccata relapsus, aliquam emendationem exhibet, quia non

^{*} Merito proinde ab *Innocentio XI* damnata est, 2 mart. 1079, propositio 60 : Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio : dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem". (Ap. *Densing.*, n. 1077; cfr. *Kiva*, in hanc proposit.) Jamvero quando necessaria rejiciuntur media, nulla est spes emendationis.

tam sæpe peccavit, vel saltem per aliquod tempus serio tentationibus resistere conatus est, aut aliquod saltem e mediis assignatis adhibuit, quamvis, propter majorem tentationum vehementiam vel frequentiam, de facio tam sæpe peccaverit quam antea.

541. Quoad *materialiter recidivos*, nulla est specialis difficultas : si nondum admoniti fuerint, confessor cos serio moneat eisque media proponat : quæ si adhibere sincere promittunt, absolvi possunt. Si aliquot emendationis signa afferant, hortandi sunt ad majores conatus faciendos; si, correcto uno habitu vitioso, in alium inciderint, nova proponantur remedia ad hunc etiam destruendum.

Tota igitur difficultas est quoad *formaliter recidivos*. *Rigorista*, jansenianis imbuti principiis, tenent eos non esse absolvendos, nisi diuturnâ experientia emendationem probaverint. Pauci alii putant eos absolvi posse quoties *ordinaria* dispositionis signa afferunt, ac sincere dicunt se esse dispositos. S. *Alphonsus*-, via mediâ incedens, docet cos *generatim* non esse absolvendos, nisi *extraordinaria* signa contritionis præbeant. Cujus doctrina, si recte intelligatur, nobis sequenda videtur.

542. (B) *Principium* : Formaliter recidivi regulariter absolvi nequeunt, nisi specialibus signis ostendant se esse vere contritos. Ita communiter.

Etenim frequens relapsus in eadem peccata, absque emendatione, brevi post absolutionem, prudentem generat præsumptionem infirmi propositi; nam qui firmiter proponit vitare peccatum mediaque adhibere ad hoc necessaria, regulariter non tam facile, nec tam subito mentem suam mutat. Atqui hæc præsumptio elidi nequit regulariter nisi specialibus contritionis vel firmi propositi signis; communia enim signa jam ante data fuerunt et inefficacia inventa sunt. Ergo plus quam ordinaria signa in hoc casu desiderantur.

Dicitur tamen *regulariter*; nam aliquando inveniuntur pœnitentes qui animo tam *mutabiles* sint, ut sincere contriti

l *Faure*, Dubit. theolog. dub. 3; *Baller. P.*, n. 225-345; *Ginicol*, n. 37°.

' Cfr. *Vindic. Alphons.*, p. 647-788.

esse valeant, et tamen, propter innatam mutabilitatem et fragilitatem, in eadem peccata incidunt statim ac vehemens oritur tentatio; hi possunt absolvi, dummodo constet, omnibus attentis, eos esse sufficienter dispositos.

543.(C) Corollaria, (a) *Quando recidivus specialia quadam signa contritionis affert, statim absolvi potest.* Nam relapsus non est in se absolutum indispositionis signum, cum oriri possit ex merà fragilitate, sed solum *præsumptionem* generat infirmi propositi; atqui hæc præsumptio eliditur per specialia contritionis signa; ergo, non obstante frequenti relapsu, pœnitens in hoc casu absolvi potest.

Hæc autem signa vocantur *extraordinaria*, non eo sensu quod extraordinaria contritio requiritur, cum simplex attritio sufficiat cum absolutione; sed eo sensu quod magis probantia esse debent quam ea quæ ab eodem pœnitente antea data fuerant. *Hæc igitur signa non sunt quid absolutum, sed omnino relativum; nec possunt vere utilia esse, nisi simul attendantur pœnitentis indoles, tentationes quibus impugnatur, aliæque circumstantia;* unde multum in hac re prudentiæ et discretioni confessoris committendum est.

544. Quibus positis, præcipua extraordinaria contritionis signa sunt : (a) *lacrynue* eflusæ non propter aliquod humanum motivum (v. g. quia puella ab amasio dereliéta fuit), sed propter offensam Dei propriæque animæ ruinam ; (b) *verba cordialia*, i. e. manifestantia cor compendium et firmam voluntatem vitandi peccata; (c) *spontanea confessio*, non ex mera consuetudine, sed ex interno gratiæ impulsu facta, præsertim (piando notabiles ad confitendum superatæ sunt difficultates, v. g. post magnum internum conflidum, post longum iter, vel (piando quis grave damnum aut grave incommodum subire consentit; spontanea autem non censetur confessio, si fiat ex parentum vel superiorum suasionem, ex obligatione præcepti paschalis, ubi communiter hoc adimpletur, aut ex consuetudine confitendi in quibusdam festis; (d) *spontanea occasionis fuga*, v. g. reconciliationem quærendo cum inimico, ablatum restituendo, concubinam dimittendo; (e) *manifestatio firma ac generosa voluntatis*, factis exhibita, v. g. peccata ante celata manifestando, confessionem generalem instituendo, aut ad sacrum tribunal accedendo non obstante amicorum irrisione, etc.; (f) *detestatio peccati statim post lapsum*, quia tunc relapsus meræ fragilitati tribui potest; (g) *insolitus metus incussus* ex aliquo eventu, v. g. morte consanguinei vel amici, calamitate publica aut privata, timore imminentis mortis; (h) *uberioris gratia receptio*, v. g. occasione missionis vel spiritualium exercitio-

ruin; uno verbo *ea omnia ex quibus prudenter inferri possit sincerum emendationis propositum*.

545. (b) *5/ recidivus nullum ex his signis afferat, non est statim sine absolutione dimittendus, sed ad contritionem ferventi exhortatione disponendus*, ut supra (n. 479) diéhim est.

Quo facibus et efficacius id præstet confessarius, ad hæc attendere debet. 1) Si defeéhis dispositionis ex solâ ignorantia, vel inadvertentiâ, aut fragilitate oriatur, satis facile erit pænitentem ad contritionem excitare, eum instruendo, eique motiva doloris proponendo ipsius captui accommodata, præsertim si ad modum dialogi procedatur, ita ut pænitens mente distraétus esse nequeat.

2) Si defeélus dispositionis ex affeélu ad peccatum oriatur, crescit quidem difficultas, sed non est insuperabilis. Nam pænitens, ex eo quod ad sacrum tribunal accedit, aliquod saltem conversionis desiderium concipit; aliunde Deus hominibus bonæ voluntatis gratiam concedere solet; si igitur confessarius, prudenti et ardenti zelo succensus, paterna caritate recidivum admonet de periculis in quibus versatur, eique suggerit media quibus tentationes superare valeat, eum bene dispositum efficere valet; quod quidem agnoscet ex ipso modo loquendi et agendi pænitentis, v. g. si dicat se novam cognitionem propriæ iniquitatis adeptum fuisse, vel paratum esse ad media præscripta serio adhibenda.

Hic autem operæ pretium est animadvertere facilius conteri eos qui ex intrinseca facilitate quam eos qui ex extrinsecâ occasione relabuntur. Ita sal facile conteruntur qui blasphemiiis, turpibus cogitationibus ac desideriiis, aut pollutioni consentiunt; bine facilius absolvi possunt, præsertim si promittant se ad confessionem reversuros statim post lapsum. Difficilius vero conteruntur *superbi*, qui odio prosequuntur determinatam personam; *impudici*, qui vesano amore alicui personæ adbærent, aut conjuges qui matrimonio abutuntur; *avari*, qui ex rebus alienis ditiores facti sunt; *timidi*, qui timore hominum ab officiis adimplendis deterrentur. De his quidem nunquam desperandum est; sed eos ad absolutionem disponere valde difficile est.

546. (c) *Si, post ferventem exhortationem, recidivus dubie dispositus maneat*, potest quidem conditionate absolvi, si specialis urgeat necessitas, juxta principia superius (n. 487) exposita. Si vero nulla sit necessitas hujusmodi, regulariter differenda est absolutio, præsertim quando pænitens in occasione proximâ versatur, — aut pluries monitus nondum restituit, — vel dilatio opportuna existimatur ad salutarem incutiendum terrorem in cor pænitentis.

547. (d) *Si tandem moraliter certo constet recidivum indispositum manere*, absolutio differenda est non quidem ad

longum tempus, sed ad paucos dies, non severis, sed humanissimis verbis, rationem exponendo cur absolutio differatur, et media assignando quæ adhiberi debeant ad contritionem brevi obtinendam.

Diétum est : *non ad longum tempus*, ne in desperationem veniat et sæpius peccet; recidivis ex *intrinsecà fragilitate* dilatio oïto vel decem dierum sufficit; recidivis ex *occasione* dilatio quindecim dierum.

Humanissimis verbis, ne pænitentes confessioni valedicant; quod sic optime declarat *Leo XII*: “ Quare si justa sit causa cur differenda sit absolutio, verbis, quoad poterit, humanissimis persuadeat confessis necesse est, id et munus officiumque suum, et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut, iis fideliter peraétis, quæ salubriter præscripta fuerint, vinculis soluti peccatorum, gratiæ coelestis dulcedine reficiantur.”

Exponendo rationem ... ut sic intelligatur absolutionem differri non ex odio, aut ira, sed ex paternâ sollicitudine.

Media assignando, ut pænitens sciat quid agendum sit quo melius ad absolutionem disponatur; dilatio enim *per se* non mutabit ejus mentem, nisi simul remedia ei præscribantur. — Hoc modo suaviter et firmiter dilata absolutio recidivos corrigere valet, si non pro præsentì tempore, saltem in futurum.

III. De iis qui speciali cura indigent, piis et moribundis.

i° *De agendi ratione cum personis piis.*

548. Cum multi sint pænitentes qui, Deo juvante, mortalia vitent et ad spiritualem perfectionem tendant, confessarii *Theologia Asceticæ* et *Mysticæ* studio incumbere debent, ut hos in via Dei sapienter dirigant; secus, vel nullam curam de piis personis habebunt, vel eas in viam erroris, illusionis et hallucinationis perducent. Pauca tantum hic adnotare valemus, pro ceteris confessorem remittendo ad probatos auctores.

549. (A) Prænotanda. (a) Non conetur confessarius omnes pios in sæculo viventes ad altissimum perfeétionis gradum perducere :

¹ Encycl. *Caritate Christi*, 25 dec. 1825.

² Cfr. 5. *Thomas*, in secundâ parte Sum. theolog.; *Alvares de Pas*, De Vita spirituali et ejus perfeétione; *Philippus a SS. Trinitate*, Summa Theologiæ Mysticæ; *Fr. François de Sales*, Introd. à la Vie Dévote et Traité de l'Amour de Dieu; *Schram*, Institut. Theologiæ Mysticæ; *Scaramelli*, Directorio ascetico; Directorio mistico; *Mgr Gay*, De la Vie et des Vertus chrétiennes; *Ribet*, La Mystique divine; L'Ascétique chrétienne; *Faber*, All for Jesus; Growth in Holiness; *Saudreau* Méthode pour diriger les âmes, Paris. Vic et Amat.

sunt enim qui vere devoti sint, bonaque opera ordinaria recte perficiant, quin tamen ad altiore perfectionem vocentur.

(b) Non omnes devoti eodem modo sunt dirigendi, sed attendendum est ad eorum *indolem* et *conditionem*, necnon *inspiraciones* quas a Spiritu S. accipiant.

Ad *indolem* quod spectat, aliter tractandi sunt qui alio temperamento præditi sunt. *Phlegmatici* excitandi sunt, ne sopiti, tepidi et laxi fiant: *choleric* et *nervosi* moderandi sunt, ne subito altiore gradum attingere velint et postea cadant; *melancholici* solatio indigent, ne tristitia et fracto animo opprimantur; *sanguineis* suadendum est ut omnia deliberate et constanter perficiant, ne subito ardore permoti aliquid supra vires assumant, et postea dejecti in desperationem cadant¹.

Relate ad *conditionem vihe*, non eodem modo dirigendi sunt uxorati ac cœlibes, qui assidue laborare tenentur ac qui multis otiis fruuntur, etc. Nihil unquam consulendum est quod adimpletioni officiorum statûs obstare valeat.

Cum Spiritus Dei in suis donis sit multiformis, ac varie varias animas inspiret, sedulo inquirat confessarius utrum et quomodo quilibet devotus ad talem vel talem virtutem gratia trahatur; pariter lumen a Deo petat: divinas enim inspiraciones non anteire, sed potius sequi debet.

550. (B) Methodus sequenda, (a) Imprimis devoti doceantur perfectionem non proprie in spiritualibus exercitiis aut praxi mortificationis, aut tali vel tali devotione sitam esse, sed in *amore Dei* propter seipsum. et in *amore proximi* propter Deum: "Per se quidem et essentialiter consistit perfectio christianæ vitæ in caritate, principaliter quidem secundum dilectionem Dei, secundario autem secundum dilectionem proximi"². Qui quidem amor non in sensibili affectu reponendus est, sed in prompta ac generosa voluntate omnia propter Deum faciendi ac patiendi, proindeque omnia volendi quæ Deus vult, quia vult, quomodo vult et quamdiu vult. Ex quo sequitur perfectionem quaerendam esse non in paucis heroicis actibus, sed in singulis et ordinariis actionibus propter Deum prompto ac ferventi animo peractis.

Quia vero, in præsentī statu, Deum et proximum diligere nequimus, sicut oportet, nisi nosmetipsos abnegemus, mortificatio sensuum externorum et internorum, necnon passionum, est *medium necessarium* ad perfectionem attingendam: "Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis"³. — Insuper, cum per Christum redempti et sanctificati simus, christia-

¹ De his temperamentis agitur in *Tr. de Actibus Hum.*, n. 120.

² 5. *Thomas*, 2. 2., q. 184, a. 3.

Galat., V, 24. — In memoriam revoca quæ de quatuor vulneribus humanæ naturæ dictum est in *Tr. de Deo Creante*, n. 198.

nam perfectionem assequi non valemus nisi per Christum, et cum Christo, et in Christo : hinc, in præsentí ordine, nullus perfeétus esse potest nisi intimâcum Christo unione. Maxima igitur devotio inculcanda est erga Christum Redemptorem, variaque ejus mysteria, præsertim Passionem; et Christum, in Eucharistia delitescentem, cujus vitam absconditam piis visitationibus contemplari et imitari devotæ personæ studeant.

Cum autem Christus ad nos venerit per Mariam, ad eum promptius ac tutius per Mariam accedere valemus : *ad Jesum per Mariani*. Nec sane prætermittenda est devotio erga Sanctos, qui, cum Christum imitati fuerint, exemplis et intercessione, nos ad Dominum ducere valent. Curet tamen confessorius ut hæc devotio nonnisi ut *medium* ad imitationem et amorem Christi promovendum habeatur.

551.(b) Confessorius præ oculis habeat tres esse gradus seu status perfectionis, secundum diversos gradus caritatis, videlicet status *incipientium, proficientium* et *perfectorum*: quibus respondent tres viæ spirituales, *purgativa, illuminativa* et *unitiva*.

Incipientes ii dicuntur qui concupiscentiis et passionibus non solum retardantur, sed etiam in periculo versantur aliquoties in peccatum mortale incidendi. Hi sunt in viâ *purgativa*, quia a peccatis se purgant passiones mortificando et simul caritatem fovendo. — *Proficientes*, passionibus jam sedatis, facilius incumbunt operationi virtutum, præsertim moralium, et caritatis incremento; unde sunt in viâ *illuminativâ*, quia, cum a vitiis et concupiscentiis magis immunes sint, saepius a Deo illuminantur. — *Perfecti* autem, passionibus edomitis, virtutum non solum moralium, sed etiam theologiarum exercitio assueti fiunt, et prompte ac delectabiliter amoris Dei vacant; hinc in viâ *unitivâ* ambulant, quia Deo intimius ac frequentius uniuntur. — In praxi tamen hi gradus non sunt tam clare distincti; et nullus est status vel gradus qui non participet aliquo modo de alio gradu; proinde in quolibet statu mortificationi, virtutibus moralibus et theologis indies incumbendum est; sed in primo gradu mortificationi magis insistendum est; in secundo, moralibus virtutibus; et in tertio, theologis.

552.(c) *Media generalia*, quibus pedetentim perfeélionis gradus ascenduntur, sunt *spiritualia exercitia* ac frequens *sacramentorum receptio*.

Inter pia exercitia, tria maxime prosunt, præter frequentem assistendam missæ ac SS. Sacramenti visitationem : *meditatio, præsente Deifrequens recordatio* et *conscientia sincera discussio*. 1) Juxta 5. *Alphonsum*', confessorius ante omnia devotos disponere debet ad

* Praxis, n. 122; cfr. n. 217 sq., ubi exponitur praxis Orationis mentalis; 5. *François de Sales*, Introd. à la Vie dévoie, 2e part. ch. i-S; *haber*, Growth in Holiness, ch. 15.

faciendam orationem mentalem, quia oratio et peccatum simul cohabitare nequeunt; et insuper meditatione divinus amor accenditur. Plerique, etiam rudes, aliquam meditationem perficere possunt, si, post piam lectionem, de iis quæ legerunt serio cogitant et hæc tria a seipsis inquirunt : *quomodo hæc in praxim a me adduci valeant!* — *numquid et. quousque antea idfeccrim!* — *quid hodie hæc de refacere possim!* Deinde orent ut quæ sibi proposuerunt execution! mandent.

2) Præsentiam Dei frequenter ob oculos habeant, juxta illud' : “Ambula coram me, et esto perfeélus”; et aditis suos non solum mane, sed pluries in die Deo offerant, piasque ejaculatorias preces recitent; sic enim non solum peccatum fugient, sed etiam in praxi virtutum quotidie proficient.

3) Discutiendo suam conscientiam, non solum modo generali præcipua delicta recogitent, sed de uno vitio vel unâ virtute in specie serio sese examinent, ut videant non solum utrum deliquerint, sed utrum et quousque profecerint : promptius enim ac tutius progredientur, si totas vires uni virtuti colendæ vel vitio extirpando per aliquod notabile tempus applicant.

Quoad frequentiam communionis, regulas lege quæ traduntur in *Syn. Theol. Dogm.*, De Eucharist., n. 150-152, et *Pii A'* decretum.

553. (d) *Media particularia* diversa sunt secundum diversos gradus quos personæ piæ attigerunt, et earum indolem, conditionem ac supernaturales inclinationes. Quamvis enim præcipuæ virtutes ab omnibus coli debeant, illæ præsertim inculcandæ sunt quæ predominant! vitio opponuntur, vel status officiis aut motibus gratiæ melius respondent. Quædam tamen magis necessariæ videntur : in primo gradu, mortificatio curiositatis, vanitatis ac sensualis amoris; in secundo, praxis prudentiæ, justitiæ, fortitudinis, humilitatis, mansuetudinis ac sincei itatis; in tertio, spiritus fidei, filialis in Deum fiducia ac fervens amor Dei. De quibus vide *Tr. de Virtutibus*, in quo hæc omnia fusius describuntur.

554. (C) De devotorum tentationibus. Devoti specialibus impugnantur tentationibus, ad quas efficacius superandas prudentis confessarii consilio indigent.

(a) *Incipientes*, postquam experti sunt teneram devotionem, paulatim spiritualibus deliciis privantur, quia Deus solidiori cibo eos vult enutrire : inde nascuntur anxietates et animædejcélio. Quapropter confessarius eos docebit veram virtutem verumque profectum in spirituali pugnâ, non in deliciis, consistere; negotium perfedtionis non uno die, sed lento gradu perfici, ad modum plantarum quæ modo minime sensibili crescunt; Deum intueri cor, et conatus potiusquam apparentem profectum remunerari; in opere salutis invidiam constantiam plus prodesse quam conatus intermissu fadlos³. etc.

' *Gen. XVII*, 1. — ³ “Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit” {*Matt.*, X, 22}.

(b) *Proficientes*, post aliquod tempus spirituali pugna fatigati, sæpe retro respiciunt', et ubi sunt sistere volunt; ex quo fit ut paulatim decidant; videlicet spiritualia exercitia omittuntur vel negligenter perficiuntur; decrescit perfeélionis æstimatio, crescitque amor mundi et voluptatum; hinc venialia deliberate et frequenter committuntur, et, gravi urgente tentatione, facile in mortale labuntur. — Hi doceantur eos qui in via Dei non progrediuntur, eo ipso regredi; tepiditatem sæpe peccato mortali periculosiorem esse: "Utinam frigidus esses, aut calidus! Sed quia tepidus es,... incipiam te evomere ex ore meo"; jadturam temporis et gratiæ mala esse gravissima sevorisque pœnis puniri: "Terraenim sæpe venientem super se bibens imbrem... proferens autem spinas ac tribulos, reprobata est, et maledicto proxima; cujus consummatio in combustionem"³; ad majorem perfectionem teneri qui abundantioribus gratiis cumulantur, nec proinde illos esse imitandos qui, minoribus gratiis adjuti, communem vitam quiete ducunt. Inducantur, si fieri possit, ut in secessu sacra exercitia obeant; deinde negleéla devotionis exercitia resumant eaque ferventer peragant, præsertim meditationem ac conscientiæ examen; omnesque suos conatus, per longum tempus, ad unam virtutem colendam dirigant. Hisce aliisque similibus mediis ad meliora redibunt⁴.

(c) Etiam *provectiones*, seu *perfcfli*, in laqueum diaboli incidere possunt; aliquando enim superbiæ, vanæ gloriæ et praesumptioni indulgent; ex quo fit ut in quasdam peccandi occasiones temere se projiciant, et variis illusionibus decipiantur: ira existimatur zelus, pro constantia pertinacia habetur, pro liberalitate prodigalitas, pro amore divino amor proprius, pro caritate amor sensualis et impurus. Hinc etiam in gravia peccata prolabi possunt. — Quibus proderit fragilitatis suæ consideratio, peccatorum frequens recordatio ac intima persuasio nil boni nobis esse tribuendum⁵. Ad illusiones vitandas, nil extraordinarium, inconsulto confessario, peragant; quoad virtutum praxim, ejus consilium capiant. Si in mortale inciderint, confessarius eos benigne excipiat, absque ullo admirationis vel indignationis signo; hanc tamen occasionem arripiant ad sese humiliandos sub potenti manu Dei, indignitatem, impotentiam ac perfidiam suam agnoscentes, quo deinceps majori humilitate ac fervore Deo serviant, et duplicatis obsequiis injuriam compensent.

555. (D) devotorum desolationibus. Quandoque etiam devoti variis *desolationibus* affliguntur, tentationibus contra fidem, fiduciam

¹ "Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei" {*Luc.*, IX, 62).

* *Apoc.* III, 15-16. — ³ *Hcbr.*, VI, 7-8.

⁴ Media ad tepiditatem vitandam vel corrigendam invenies ap. *Pratique progressive de la Confession*, aliave opera supra citata.

⁵ "Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis"? *I Cor.*, IV. 7.

aut castitatem, quibus magno moerore alliciuntur ac despondentes fieri possunt.

(a) Præ mente habeant non esse tutiorem ac breviorẽ viam ad perfeélionem quam patientiam in tribulationibus : quo majora pro Deo patimur, eo perfeélius a creaturis abstrahimur Deoque intimius unimur; in nulla igitur desolatione animum despondeant, sed in manus misericordias divinæ se totos tradant, cum Christo dicentes : “Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu”; citius enim transit calix patienter acceptus.

(b) Lumine divino adjuvante, inquiratur ex quâ causa hæc spiritualis desolatio oriatur. Si ex defeétu voluntario, sincere de culpa doleatur, venia humiliter postuletur ac pristinus fervor renovetur. Si ex corporis defatigatione vel naturali dispositione, honesta recreatione ac corporali exercitio corpori robur restituatur, et, si opus sit, medicus adeatur qui propria remedia præscribat. Si ex Deo, qui vult animam puriorem reddere, libenter accipiat ut medium intimioris cum Crucifixo unionis : “ Christo confixus sum cruci”².

(c) Tempore desolationis nullum prætermittatur vel negligenter peragatur devotionis exercitium : tunc enim gratiora Deo et magis meritoria sunt hujusmodi exercitia.

(d) Confessario candide status animæ aperiatur, qui consilia magis utilia suggerere valeat.

556. iF De devotorum extraordinariis gratiis. Aliquando etiam Deus devotos speciali lumine aut visione illustrat, vel extraordinariis consolationibus solatur. Cum autem hæc in re illusiones et hallucinationes facile occurrant, confessarius non incredula quidem, sed sobriâ mente hæc omnia diligenter expendat, ut discernat utrum a Spiritu Dei, vel a fervida imaginatione vel diabolo proveniant³.

Spiritus bonus non inspirat quæ veritati revelatæ vel doétrinæ in Ecclesiâ receptæ repugnant; novitates igitur sedulo rejiciendæ sunt.

^b) Spiritus b mus movet ad sui abnegationem, obedientiam, humilitatem, contemptum mundi, fugam honorum, etc.; quæ sunt his virtutibus contraria a natura vel malo spiritu procedunt.

(c) Spiritus Dei discretus est; hinc generatim non movet nisi ad res ordinarias propriisque viribus accommodatas; si quandoque extraordinaria inspirat, simul obedientiæ et humilitatis sensum infundit : decipiuntur ergo qui extraordinaria anhelant, si seipsos magni faciant aliosque despiciant, si de gratia devotionis gloriantur, aut contempti animo dejiciantur.

¹ *Matth.*, XXVI, 39. — ¹ *Galal.*, II, 19.

³ Le discretionem spirituum, cir. *De Imitatione Christi*, lib. III, c. 54; 5. *Ignatius*, Exercitia Spirit., Kegulæ ad motus animæ discernendos; *Bona*, De Discretionem spirituum: *Poulain*. Des Grâces d'oraison.

(d) Divina motio est ex omni parte bona, ab initio, in progressu, in fine; dæmonis illusio, etsi reële incipere videatur, brevi in aliquid pravum desinit, sive a meliori bono retrahendo, sive aliquid mali insinuando, sive animum perturbando.

(e) Nihilominus divinæ motioni postea adjungi potest tentatio diaboli aut naturalis animæ motus, v. g. superbiæ. Cavendum est igitur ne quod milio divinum erat, postea, propter aliquam culpam, diabolicum fiat.

(f) Cum obedientia sit optimum virtutis experimentum, aliquando præcipiat confessarius aliquid contra proprium pœnitentis sensum; si constanter ac humiliter obediat, signum est bonum; secus autem, si obedire nolit.

Cetera vide apud citatos auétores.

2° *De ratione agendi quoad moribundos.*

Duo expendemus : *quandonam absolvi possint; quomodo juvandi* ad mortem christiane obeundam.

557. Quinam moribundi absolvi possint? — Difficultas præcipua non est quoad confessionem, cum hi ab integritate materiali excusentur, sed quoad *contritionem*, quæ est dispositio omnino essentialis, et modo sensibili manifestari debet, juxta plerosque theologos : jātūvero hæc manifestatio in iis qui sensibus sunt destituti deficere videtur.

558. *Principium* : In articulo mortis absolutio concedi potest, saltem sub conditione, quotiescumque etiam tenuiter probabile est eam moribundis profuturam esse. Certum est.

Nam vi principii “*sacramenta propter homines*”, in casu extremæ necessitatis, sacramentum periculo nullitatis exponere licet, dummodo aliqua sit probabilitas illud validum et utile suscipienti fore. Nec requiritur magna, sed sufficit tenuis probabilitas, cum melius sit sacramentum nullum vel mancum esse quam animas in æternum damnari. Non sufficit tamen *mera possibilitas*, cum in rebus præcticis probabilitas, non autem possibilitas attendatur.

559. Corollaria, (a) *Si moribundus coram testibus petiit sacramentum, antequam sensibus orbaretur, certo absolvi debet, quamvis hic et nunc sit sensibus destitutus; nam, petendo absolutionem, manifestavit se esse contritum, et ille aélus contritionis virtualiter perseverare potest, Juxta communio-
niorem sententiam, sine conditione absolvi debet in hoc*

casu, quia Rituale dicit simpliciter “*absolvendus est*”; attamen culpandus non est qui conditionem “*si capax es*” adjungit, cum remanere possit aliquod dubium de validitate sacramenti.

(b) *Catholici qui probabile signum contritionis manifestarunt, antequam sensibus destituti essent, conditionale absolvi possunt ac debent; nam probabiliter eis profutura est absolutio.*

Tales sunt catholici qui christiane vivebant, quamvis nullum signum contritionis explicite praeberint; nam qui christiane vivit, merito praesumitur velle christiane mori proindeque absolutionem recipere. Aliunde quamvis sensibus destituantur, probabile est eos aélum contritionis elicuisse, antequam sensuum usum amitterent; vel haud improbable est eos sensuum quidem, sed non rationis usum amisisse, ita ut interne possint aélum contritionis elicere, quem suspiria, motus oculorum vel labiorum aut alia hujusmodi sufficienter sensibilem efficiunt; cæteroquin probabile est contritionem sufficere, etiamsi exterius non manifestetur. Expedit tamen ut sacerdos, antequam absolutionem impertiatur, alta voce aélum contritionis recitet; sunt enim moribundi qui audire, quamvis non loqui, valeant : quo casu et ipsi hoc modo ad aélum contritionis eliciendum juvantur.

560. (c) *Conditionate etiam absolvi possunt catholici, sensibus destituti, qui, licet christiane non viverent, fidem servaverant; nam inulti ex eis christiane mori implicite volunt, ideoque absolutionem recipere in articulo mortis. Tales sunt apud quos catholicitatis signa inveniuntur, v. g. numismata, rosarium, scapulare, vel qui ut catholici probabiliter existimari possunt, utpote viventes in regione in qua multi sunt catholici. Ita valde probabiliter.*

(d) *Imo probabiliter absolvi possunt qui in ipso actu peccati rationis usum amiserunt, v. g. in ebrietate, in furto, in duello, dummodo ex eorum vita inferri possit eos probabiliter contritos esse. Quod quidem occurrere potest; nam eo ipso instanti quo rationis usum amissuri erant, mentem suam mutare potuerunt ac peccatum suum detestari, praesertim cum in extremâ necessitate versanti Deus suam gratiam non deneget. — Quia vero multi contradicunt, sacerdos in hoc casu non tenetur absolutionem dare.*

(e) *Si vero moribundus, statim antequam rationis usum amitteret, positive sacramenta repulerit, absolvi nequit etiam*

conditionate, nisi talis agendi ratio revocata censi possit aliquo contritionis signo : in hoc enim casu decet omnis probabilitas conversionis.

561.(f) *Schismatici*, qui sunt in bonâ fide, et in efficaciam absolutionis credunt, in articulo mortis conditionate absolvi possunt,* remoto scandalo; quia probabile est eos sacramentum optare. Idem dici potest de *hæreticis* qui pariter in bonâ fide versantur, et simul in virtutem absolutionis credunt, quales sunt Ritualistæ et nonnulli Lutherani et Anglicani.

(g) *Quoad hæreticos, qui sacramentum Pœnitentiæ rejiciunt* res multo magis est incerta. Multi, cum 5. *Alphonso*(y\ 483), putant eos absolvi non posse, nisi absolutionem expresse petierint, quia optare non censentur id quod abhorrent.

Quidam tamen theologi, cum *Lacroix* (n. 1866), tenent eos conditionaliter absolvi posse, si in bonâ fide versantur, præsertim si in fidem catholicam proclives fuerint, quia, v. g., cognatos vel affines aut amicos habebant catholicos, vel a catholicis monialibus instruëti aut ministrati sunt; cum enim sint in bonâ fide, modo generali et implicito ea omnia facere vel recipere exoptant quæ ad salutem necessaria sunt.

Imo, juxta *Lehmkuhl* (n. 515) aliosque, Proiestans moribundus, sed adhuc sensibus gaudens, conditionaliter absolvi potest, si prudenter moneri nequit de ingredienda catholica Ecclesiâ, dummodo se peccatorem declaret, et, concepto dolore de peccatis, consentiat ministerio sacerdotis juvari in assequenda æternâ beatitudine : hic enim consensus est veluti implicitum desiderium absolutionem recipiendi. Tunc autem curet sacerdos ut, majoris securitatis causa, moribundus eliciat fidei, spei et caritatis, necnon aélum contritionis perfeélæ, in quantum fieri potest.

562. Notanda. Ça) Si de valore baptismi acatholicorum probabile exstat dubium, clam sub conditione baptizari debent, antequam absolvantur.

¹ Quod inferri potest ex recenti decreto 5. *Officii*, 20 jul. 1898 (*Afla S. Sedis*, XXXI, 253-254); cum enim quæsitum fuisset “an aliquando absolvi possint schismatici materiales, qui in bona fide versantur”; responsum est : “ Cum scandalum nequeat vitari, *Negative^prati r mortis articulum* : et tunc efficaciter remoto scandalo ”. Eodem sensu intelligi potest c. 731 *Codici*s, vetans ne sacramenta Ecclesiæ ministrentur hæreticis aut schismaticis, nisi prius Ecclesiæ reconciliati fuerint.

(b) Non possunt quidem absolvi et ungi, etiam sub conditione, qui *certo* mortui sunt; sed, ex recentibus experimentis constat vitam per aliquod tempus in corpore manere, etiam quando quis ultimum suspirium edere visus est quia vita nonnisi successive a corpore recedit. Hinc quidam ex iis qui apparenter mortui erant, post tres horas, *rythmico linguæ traftu*, ad vitam reduéli sunt. Quapropter absolvi et inungi possunt, positis ponendis, ii qui tali processu quædam signa vitæ saltem sensitivæ præbent; imo, sub conditione “ si tu es vivus ” ii qui, quamvis mortui esse videantur, juxta ordinaria signa, prudenter a peritis supervivere putantur

De modojuvandi moribundos

563 Praenotanda, (a) Nullum est opus caritatis magis Deo acceptum quam infirmos et moribundos ad sanéte moriendum juvare, cum animarum salus aeterna pendeat a modo quo hi ultimas difficultates ac tentationes superant; hinc unum e præcipuis confessarii officiis est ægrotantium curam habere. “ Quare cum primum novetur. ait *Rituale*, quempiam ex fidelibus curæ suæ commissis ægrotare non expeélabit ut ad eum vocetur : sed ultro ad illum accedat, idque non semel tantum, sed saepius, quatenus opus fuerit; horleturque parochiales suos ut ipsum admoneant, cum aliquem in parochia sua ægrotare contigerit, præsertim si morbus gravior fuerit”.

(b) “Accedat autem ad ægrotum, pergit *Rituale*, ita paratus ut in promptu habeat argumenta ad persuadendum apta; ac præsertim SantSlorum exempla, quæ plurimum valent, quibus eum in Domino consoletur, excitet ac recreet”. — Cum vero confessarius ex se impar sit tanto negotio, divino auxilio confidat, et oret pro infirmis quos visitat. Insuper, quo melius infirmos juvare valeat, eorum

‘ Cfr. *Ferrand*, Le moment de la mort, ap. *Congf s scient, des Cathol.*, 1891, Sciences mathém. et nat., p. 197; *Eludes Franciscaines*, janvier 1900; *Ami du Clergé*, t. XXIII, 1901, p. 593.

’ *Rituale Rom.*, De visitatione et cura infirmorum, Modus juvandi morientes; *Polanco*, Methodus juvandi moribundos, Dilingæ, 1578; 5. *Alphonsus*, Praxis, n. 227-291; H. A., Appendix II; *Reuter*, n. 209-227; *Lchmk.*, n. 516-522; *Mare*, n. 1854; *Aertnys*, Theol. Pastor., n. 187-203; *Gaume*, Manuel, n. 371-401; *Ciolti*, t. I. n. 83-85; ^/^//, Theol. Pastoralis, Part. I; *Dubois*, Pratique du zèle, 2e Part., ch. 12; *Card. Gibbons*, The Ambassador of Christ, ch. 30; *Scavini*, t. IV, Append. VII, De Cura infirmorum; *Frassinetti*, Manuale pratico del Paroco novello (*anglice* : Parish Priest’s Practical Manual), p. II c. 2, Append.

ingenium, mores ac conditionem exploret, in quantum fieri potest. Deinde modum agendi cum quolibet ægroto præmeditetur, in mente suâ revolvens ea quæ dicenda et agenda sunt.

(c) Si infirmi familia sacerdotem non est facile admissura, indicéls saltem mediis, v. g. amicorum interventu, curandum est ut tanquam amicus vocetur; si frustra id tentaverit, sacerdos ipse cum omni prudentia et comitate postulet ut, saltem urbanitatis causa, ægrotum visitare permittatur; si noscat ejus ministerium ab infirmo desiderari, instantius urgeat, et causam infirmi meliori quo potest modo, etiam personaliter agat. — Si infirmum adire non permittatur, absque testibus, et hi secedere nolint, integra confessio non est exigenda, sed solum accusatio generalis vel levioris culpæ; quo posito, ægrotus ad contritionem excitetur et absolvatur.

(d) Infirmi cubiculum ingressus, caritatem et commiserationem ostendat, inquirendo de morbo, doloribus aliisque hujusmodi, eumque solando et ad patientiam hortando, præsertim exemplo Christi patientis.

564. De ipsâ confessione, (a) Si non instet periculum mortis, non statim de confessione loquatur, præsertim quando infirmus eam instituere timet; sed prius studeat ejus animum sibi conciliare, divinam misericordiam exponendo, et Christi erga peccatores amorem. Secunda autem aut tertia visitatione, confessionis utilitatem proponat, ostendendo simul eam non esse difficilem nec multum tempus requirere; postea hortetur ut ægrotus sine morâ eam faciat, præsertim si delirium brevi superventurum prævideatur. Si æger moram aliquam petat, ut se præparet, concedi potest, nisi obstet periculum; sed cavendum est ne diutius differatur. Si ad confitendum adduci nequit, non omnino desperandum est, sed quamdiu ille vivit, variæ et efficaces sacerdotum et aliorum piorum hominum exhortationes adhibendæ sunt, necnon tum privatæ tum publicæ preces ad divinam gratiam impetrandam pro salute miseri decumbentis.

(b) Infirmum jam ad confessionem paratum ad perfeélam sinceritatem hortetur, et ab eo benignequærat utrum dubia vel anxietates habeat circa præteritas confessiones, cum hæc sit optima opportunitas omnes defeôlus corrigendi.

(c) Interrogando, caveat ne molestiam afferat infirmo nimis vel indiscretis quæstionibus: melius est incumbere excitando dolori de peccatis quam procurandæ materiali integritati. Auditâ confessione, fiduciam excitet, in memoriam revocando Christi misericordiam erga maximos peccatores, Samaritanam mulierem, Magdalenam, latronem in cruce, etc.; — immediate ante absolutionem, quærat utrum infirmus aliquid habeat quod ejus animum disturbet, ac breviter proponantur contritionis motiva.

565. (d) Si quæ restitutio aut reconciliatio facienda sit, aut scandalum reparandum, media efficacia statim ad id præstandum adhi-

beantur, v. g. sine morâ scribendo notam ubi declaretur talem pecuniæ summam tali personæ deberi, vel per testamentum relinquendo personæ omni exceptione majori pecuniam quæ ad debita extinguenda sufficiat. Sæpe scandalum satis reparatur publica-aeramentorum receptione; aliquando tamen retractatio requiritur, ut in variis Tractatibus suo loco exponitur.

(e) Quando certum adest mortis periculum, quod agnoscere poterit confessarius sive per se, sive medicum *clam* interrogando¹, hortetur infirmum ut de suis rebus opportune disponat : id enim expedit pro familia; pace ac propriæ conscientiæ levamine. In hoc tamen sacerdos caveat omnis lucri suspicionem vitare.

566. De tentationibus moribundorum, (ai Cum infirmi variis tentationibus impeti soleant, contra illas eos munire debet confessarius. Imprimis removeantur proximæ occasiones peccandi, quales sunt periculosæ imagines, vel personæ peccatorum complices; e contra coram eis appendantur piæ imagines Crucifixi vel B. Mariæ Virginis, quibus ad cogitandum de Deo et aeternitate, juventur.

(b) Si contra *fidem* tentationes experiantur, non de eis discurrant, sed mentem alio divertant ac frequenter dicant : “Credo quidquid Deus revelavit, quidquid Ecclesia docet. — Credo, Domine, sed adjuva incredulitatem meam”. — Si contra *spem*, in memoriam revocentur verba vel exempla Scripturæ, quibus constat Deum pronum esse ad ignoscendum, et nolle mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat: Christum dixisse : “ Non veni vocare justos, sed peccatores”: publicanum justificatum esse statim ac dixit : “Propitius esto mihi peccatori latroni in cruce pendenti paradisum promissum fuisse, etc. — Si contra *patientiam*, ob oculos eorum ponatur Christus qui, licet innocens, pro nobis peccatoribus tot et tanta in mente et corpore patienter passus est; momentaneum et leve esse quod cruciet, æternum quod delectet; dolores vitari non posse : quare si impatienter ferantur, augentur ac infructuosi manent; si patienter, propter Deum, eorum acerbitas attenuatur, minuuntur Purgatorii pœnie, novaque merita acquiruntur². — Si contra *caritatem*, quatenus odio prosequuntur determinatam personam, cogitent eum, qui non dimittit, nec veniam a Deo sperare

¹ *Ciam* interrogetur, quia inulti medici infirmos decipere solent, et, nisi secreto interrogentur, veritatem non dicunt. Signa ægrotationis mortifera. lege apud *Capelmann*, Medicina Pastoralis, ed. iil, 1896, p. 174-181; ibidem utilia invenies de cura infirmorum, p. 215 sq. Cfr. *Amer. Eccles. Review*, april 1900, p. 388; febr. 1901, p. 145 ; oct. 1901. p. 280-292 ; etc.

Ad solandos infirmos multum proderunt hi vel similes libri : *Perreyve*, La Journée des Malades; *Ozanam*, Le Livre des Malades; *Caussade*, Abandon à la divine Providence.

posse': Christum in cruce pendentem pro crucifigentibus se orasse et pro nobis, tempore quo inimici eramus, mortuum esse. Et ita de ceteris.

567. De affectibus suggerendis. Infirmos visitando, confessarius eis suggerat, sed *paucis* verbis, et *per intervalla*, actus fidei, spei, caritatis, contritionis, conformilatis Dei voluntati, desiderii paradisi, acceptationis mortis, etc. Eis porrigat imaginem Crucifixi osculandam, eosque hortetur ut sæpe SS. Nomina Jesu, Mariæ et Joseph ore aut saltem corde invocent. Caveat tamen ne longioribus orationibus et exhortationibus eis molestiam afferat. — Ipse, cum assistantibus, paucas orationes pro eis recitet; eisdem benedicat, et aliquoties absolutionem de novo impertiatur', præsertim antequam recedat.

Eos pariter juvabit ut indulgentias lucrentur, præsertim indulgentiam plenariam in articulo mortis, juxta ea quæ exponemus ubi de *Indulgentiis*. Sed in memoriam revocabit ad eas lucrandas magis prodesse interiores dispositiones odii peccati et amoris Dei quam multarum precum recitationem.

568. De juvandis agonizantibus. (a) "Ingravescente morbo, ait *Rituale*, Parochus infirmum frequentius visitabit, et ad salutem diligenter juvare non desinet; monebitque instante periculo se confestim vocari ut in tempore præsto sit morienti". Quibus verbis inculcatur obligatio agonizantes juvandi precibus, hortationibus ac præsertim repetita absolutione, ne forte aliquod mortale peccatum interius commiserint et in eo moriantur. Gravitas hujus obligationis a conditione moribundorum pendet; si hi christiane vixerint et a personis piis circumdentur, præsentia confessarii utilis est quidem, sed non necessaria; si vero vitam vitiosam duxerint gravibusque tentationibus obnoxii maneant, aut a fortiori si hucusque ultima sacramenta non receperint, sub gravi tenetur parochus omnia tentare, dum superest halitus, ad eorum salutem procurandam. Si vero legitime sit impeditus, hoc officium alii sacerdoti demandet. Hortetur etiam personas pias, quæ in vicinia degunt, ut moribundos visitent eosque ad christiane moriendum juvent.

569. (b) Cum tempus exspirandi instat, sacerdos, vel, eo deficiente, pia persona devote recitet animæ commendationem, prout

' "Dimittite, et dimittemini" {*Luc. VI, 37*). — Hinc sic eos alloqui potest sacerdos: "Nonne dicis, quotidie recitando *Paternoster*: Et dimitte nobis debita nostra, sicut et *nos dimittimus* debitoribus nostris? Nonne vis a Patre cœlesti peccata tua dimitti?"

' "Juxta præscriptum et mentem Ritualis Romani, sedulus sit pastor animarum in visitandis infirmis et agonizantibus, etiam postquam ultima receperunt sacramenta... et elicitio ab iis, si possint, novo confessionis et contritionis aclu, nova identidem donet absolutione". {*Cone. Plen. Bait. 77, n. 116.*)

m Rituali aut libris precatoriis habetur. Agonizanti suggerantur breves aspirationes : “ Jesu, suscipe spiritum meum. -- In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. — Sancta Maria, mater mea, adjuva me in horâ mortis. — S. Joseph, succurre mihi, etc.”

(c) Statim ac de morte constat, pro defunéto recitetur *Subvenite*, aliæque preces fundantur. Sacerdos, antequam recedat, cognatos soletur, ac moneat defuncto plus profuturas esse preces quam lacrymas, nos omnes brevi morituros esse, et optimam præparationem ad mortem esse vitam Christianam.

§ III. De abusibus in administrationis hujus Sacramenti vitandis.

Duo sunt præsertim : *absolutio complicitis* et *sollicitatio a turpia*.

I. De absolute complicitis.

570. Ne confessarii suâ auctoritate abuti valerent ad liberius cum peenitentibus peccandum, *Benedictus XIV* prohibuit, sub pœnitenti excommunicationis, ne complicitem in peccato turpi licite et valide sacramentaliter audirent et absolverent, extra casum extremæ necessitatis :

“Singulis sacerdotibus, tam *sæcularibus*, quam *regularibus*... interdiciamus et *prohibemus*, ne aliquis eorum, *extra casum extrema necessitatis*, nimirum in ipsius mortis articulo, et *deficiente tunc quocumque alio sacerdote*, qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personæ *complicitis in peccato turpi atque inhonesto contra sextum Decalogi præceptum commissio*, excipere audeat, sublata propterea illi ipso jure quacumque auctoritate et jurisdictione ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpâ absolvendam, adeo quidem. ut *absolutio*, si quam impertiat, *nulla atque irrita omnino sit*”.

Quam prohibitionem confirmat simul et explicat *Codex*, (c. 884) : “ Absolutio complicitis in peccato turpi *invalida* est, præterquam in mortis periculo: et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii *illicita*”. Insuper ex can. 2367 “absol-

Benedict. XIV, Bull. *Sacram. Pœnitentia*, i Jun. 1741; *Apostolici muneris*, 8 febr. 1745; *Inter præteritos*, 3 dec. 1749; *Pius IX*, Bulla *Apostolica Sedis*, 11 oct. 1869; 5. *Alphons*, n. 553-556; *Lehmle*, n. 935-938; *Marc*, n. 1780-1784; *Haine*, q. 92; *Génicot*, n. 351-354; *X'oldin*, n. 377-38c; *D'Annibale*, In *Constit. Apost. Sedis*, Frau, 1894, n. 83-87; *Bucceroni*, Comment, de *Constit. Bened. Sacram. Pœnitentia*, Romæ, 1890; *Berardi*, De *Sollicitatione et Absolutione complicitis*, Faventiae, 1897; *Rota*, *Enchiridion confessarii et judicis ecclesiastici*, Augustæ Taurinorum, 1884, n. 122-163; 5. *Many*, De *Absol. complicitis*, ap. *Canoniste*, juin, juillet 1895.

vens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem *specialissimo* modo Sedi Apostolica reservatam

Ad hæc documenta rite intelligenda, exponendum est i° quid sit *complicitas in peccato turpi*; 2° *quænam pœnce* incurrantur ab iis qui complicem absolvunt.

i° *De complicitate in peccato turpi.*

571. Quo melius res declaretur, sciendum est i° quid hic intelligatur per *peccatum turpe*, et 2° per *complicem* in hoc peccato.

(A) Peccatum turpe de quo agitur, attentis præcitis documentis et decretis Congregationum, est quodlibet peccatum contra *sextum decalogi præceptum*, quod sit *externum*, — *grave* non solum ut *internum*, sed etiam quatenus *externum*, — et *certo* commissum.

572. (a) Excluduntur proinde quælibet peccata contra alia decalogi præcepta, et etiam *interna* peccata luxurie, quia Ecclesia non nisi externos aëlus punit.

(b) Includuntur
sed etiam ea quæ
taëtas, amplexus
modo generali
restrictione. Quæ
loquia; sed A'. (A)
turpis comprehensio
colloquiis et aspi-

Requiritur tantum
non plectit leviter
dictum est de peccato
reservatione seu
leviter tui peccati non
dinoso procedat;
formaliter leviter ob-

Requiritur etiam
incurritur si adesse
sensum aut obiectum
trovertitur utrum

Non requiritur
suscepto jam sacramento
titur etiam illos a
esset laicus, ut ce-

1 Ap. *Bucceroni*.

declaratur' "confessarium non posse absolvere complicem, cum quo *ante sacerdotium in puerilicelate* turpiter egit, nisi moraliter certus sit ipsum jam ab alio confessario directe et valide a peccato complicitatis absolutum fuisse".

573. (B) Quid sit *complex in peccato turpi* jam declarandum est. Jamvero complicitas in hâc re importat *consensum duorum in idem peccatum turpe, grave et externum*, sive uterque cooperetur, ut in mutuis amplexibus, colloquiis, etc.; sive unus tantum operetur, dummodo alter externe simul ac interne consentiat : consensus autem sufficienter adest, si hic nullomodo resistit.

(a) Hinc non cadit sub lege aétus qui est mortalis ex unâ parte, venialis tantum ex alterâ; neque aétus externe levis quamvis interne gravis ex utrâque parte, propter utriusque libidinosum afleélum; neque adus, quantumcumque gravis, cui alter non consentit, imo cui consensum externum non pnebuit, quanquam interne assentit. Hinc si quis peccaverit cum reluctante, vel dormiente, vel plene ebrio aut rationis usu destituto, non est complicitas.

(b) Complicitas *certa* esse deoet; unde si dubitatur utrum alterutra pars mortaliter peccaverit, aïlus sub lege non cadit. Sed complicitas certa esse potest, etiamsi quod promissum fuerat non compleatur; v.g. si duo conveniunt de copula habenda, quamvis de faéto copula non habeatur; aut si vir sacerdotem inducat ad peccandum cum propria uxore, et sacerdos assensum præbeat, quamvis postea peccatum non committat; in his enim aut similibus casibus complicitas consistit in malo proposito ab utroque verbis aut signis expresso.

(c) Complex autem potest esse sive vir sive mulier, sive puber sive impuber, dummodo capax peccati mortalis; nam *Benedicius XI*/z nullo modo distinguit.

2° *De poenis latis contra complicitatem in peccato turpi.*

574. Duplici pœnâ pleélitur hujusmodi complicitas; 1° absolutio complici data est non solum *illicita*, sed etiam *invalida*, excepto necessitatis casu; 2° sacerdos absolvens complicem incurrit ipso facto excommunicationem speciali modo S. Pontifici reservatam.

De illicitate et invaliditate absolutionis complicitis.

Juxta *Benedictum XIV* (supra, n. 570), quilibet sacerdos, saecularis aut regularis, striéle prohibetur excipere sacramen-

* Ap. *Lehnik.*, n. 935, not. I. — Contradicunt quidem *Ball.* T'. , n. 649 et *Géficot*, n. 352; sed eorum auctoritas, quantacunque sit, vim hujus decreti elidere rîequit.

talem confessionem personæ complicitis, simulque privatur jurisdictione ad eam valide absolvendam, extra casum extreme necessitatis.

575. (A) Regula generalis, extra necessitatis casum, (a) *Confessarius non potest directe suum complicem ab ipso peccato complicitatis valide absolvere*: certum est ex ipso textu legis. Hic igitur non prodest *error communis* fidelium, neque a fortiori *bona fides* pœnitentis, quia hic non agitur de *multitudine*, cui favere velit Ecclesia, sed de duobus complicibus, quos merito vult punire. Hinc si pœnitens a peccato complicitatis absolvatur a complice, tenetur suam confessionem apud alium sacerdotem reiterare. — Neque sacerdos suum complicem absolvere valet a peccato complicitatis *vi Jubilai* cujuscumque aut *cujusvis privilegii*, sive ipsi sive pœnitenti concessi : hoc enim expresse declaratur a *Benedicto XIV*¹.

576.(b) Juxta probabiliorē sententiā sacerdos valide absolvere potest suum complicem ab aliis peccatis, id est ab omnibus quæ ab ipso peccato complicitatis distinguuntur; nam, juxta Builam citatam (n. 567). sacerdos privatur jurisdictione ad absolvendum *ab hujusmodi cidpâ*, non autem ab aliis. Attamen sacramentalem confessionem complicitis excipere, etiam quoad alia peccata, non licet, ut jam dictum est. Quod confirmatur ex hoc responso 5. *Pœnitentiarii*, 16 maii 1877 : “An incurrat censuras in absolventem complicem in peccato turpi latas, qui complicem quidem absolvit, sed complicem qui complicitatis peccatum in confessione non declaravit”?... Responsum est : “*Privationem jurisdictionis absolvendi complicem in peccato turpi, et annexam excommunicationem*, quatenus confessarius illum absolverit, *esse in ordine ad peccatum turpe, in quo idem confessarius complex fuit*”

577. Corollaria, .a Si pœnitens jam ab alio confessario *directe* ac *Valide* a peccato complicitatis fuerit absolutus, sacerdos complicem valide absolvere potest ab aliis peccatis. Id olim disputabatur, sed res certa facta est ex decreto 5. *Officii*, 29 maii 1867, ubi declaratum “liberum esse confessario absolvere personam complicem, quæ a peccato complicitatis inhonesto absoluta jam fuit per alium confessarium; dandum tamen semper esse consilium confessario, de quo agitur, ut, nisi cogat necessitas, se absteat ab excipiendis personæ, licet jam a peccato complicitatis absolutæ, sacris confessionibus”¹. — Dicitur “*directe absolutus*”; nam si peccatum complicitatis *indirecte*

* Bulla *Sacram. Pœnit.*, ? c. — ‘ An *Canoniste*, 1805, p. 334 335

• Apud *Ucceroni*, Comment, in Bull. *Apostol. Sedis*, n. 37.

tantum remissum fuerit, quia v. g. inculpabiliter omisum erat, illud remittere nequit sacerdos complex, cum iurisdictione quoad idem careat.

Probabiliter etiam, juxta nonnullos, si complicitatis peccatum, jam diieéle absolutum, iterum accusetur cum aliis, non prohibetur sacerdos complex quominus ab eo absolvat; nam reservatio hujus peccati præviâ absolutione sublata est.

Sed in utroque casu, propter honorem sacramenti et securitatem confessarii ac pœnitentis, omnino expedit ut sacerdos confessionem complicitis non audiat, ubi alii sunt sacerdotes.

(b) Si sacerdos *bona fide* absolvat complicem non solum ab aliis peccatis, sed etiam *a peccato complicitatis nondum direfle absoluto* — v. g. quia suum complicem non recognoscit, vel quia pœnitens inculpabiliter peccatum complicitatis omittit, — *probabiliter absolutio est valida*, eo sensu quod direcete alia peccata remittuntur et *indirefle* peccatum complicitatis; ratio est quia S. Pontifex prohibet et irritat solam *direflam* absolutionem hujus peccati ab eo concessam qui noverit se absolvere a peccato complicitatis. — Attamen peccatum sic indirecte remissum apud alium confessarium accusari debet, ut direcete absolvatur.

Si vero pœnitens malâ fide reticeat peccatum complicitatis, aliaque accuset, nullum peccatum remittitur, propter defeétum integritatis formalis, ideoque ex toto iterari debet confessio.

578. (B) Exceptiones, (a) *In casu extremce necessitatis*, i. e. in mortis articulo, *sacerdos semper valide absolvit complicem; et licite, si deficit quicumque sacerdos qui moraliter confessionem morientis excipere possit.*

Articulus mortis intelligitur de gravi periculo mortis, ut supra, n. 399.

Illicite agit et excommunicationem incurrit qui complicem etiam tunc absolvit, præsentem alio sacerdote, sive approbato sive non. — Excipe tamen, si alius sacerdos nolit confessionem audire, aut si persona complex omnino recuset ei confiteri peccata; vel si alius sacerdos non possit vocari aut accedere, sine gravi infamia vel scandalo; tunc enim hic alius sacerdos non potest *moraliter* confessionem audire. — Excipe etiam probabilius, si alius sacerdos sit notorie suspensus, excommunicatus, interdictus, quia sacerdos hujusmodi vocari non posset ad audiendam morientis confessionem sine infamia sacerdotis complicitis, vel scandalo².

† Ita *Codex*, c. 2367 : “etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliquâ exoriturâ infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri”,

■ Ita *Rota*. n. 156; *Many*, ap. *Canoniste*, p. 340; *Lehmke*, n. 937.

DE CONFESSARIO.

579.(b. In casu *gravioris necessitatis*, — quando v. g. urget præceptum ecclesiasticum et divinum confessionis, et complex nullo modo habet nec per longum tempus habere potest copiam alterius confessarii, ut quandoque occurrit in locis missionum, — probabilius sacerdos potest valide ac licite complicem absojvere, *directe* quidem a peccatis ordinariis et *indirefle* a peccato complicitatis, dummodo nullum adsit ex utrâque parte grave periculum relapsus — Nam quando concurrunt jus divinum et jus ecclesiasticum, prius praevalere debet; atqui in hoc casu urget divinum confessionis præceptum, quod adimpleri non potest nisi complicem sacerdotem adeundo; ergo præferri debet juri ecclesiastico prohibenti absolutionem complicis. — Dicitur tamen *dummodo non adsit grave periculum relapsus*: si enim adesset, jus *naturale*, quod præfertur præcepto divino positivo, prohibet ne confessio instituat.

(c) Nonnulli etiam dicunt valiaam esse absolutionem complicis quoties confessarius absolvens excusatur ab excommunicatione, propter unam e causis mox exponendis; nam nullitas absolutionis est quædam poena contra pœnitentem lata; et si confessarius eximitur a pœnâ, æquum est eximi pariter pœnitentem'.

De excommunicatione contra absolventes complicem laicam.

580. Absolventes complicem in peccato turpi incurrunr *ipso facto excommunicationem majorem specialissimo modo S. Pontifici reservatam*, ut constat ex can. 2367 *Codicis*.

Ad quam excommunicationem incurrendam quædam requiruntur conditiones : (A) *Ut confessarius direfle absolvat aut absolvere fingat a peccato complicitatis*. Hinc (a) non sufficit confessionis auditio, sed requiritur absolutio vel absolutionis simulatio. Nec sufficit absolutio ab ordinariis peccatis, sed requiritur *direfla* absolutio a *peccato complicitatis*, ut ex supra didtis patet.

(b) Sufficit tamen *simulatio direflee absolutionis*, qua confessarius ita externe agit ut absolutionem concedere videatur, v. g. si verba absolutionis profert absque intentione absolvendi, vel pronuntiat formam, verbum essenziale omittendo, aut orationem recitat super pœnitentem, ita ut hic putet se esse absolutum. Hoc quidem olim

* *Rota*, n. 148; *Baller. P.*, n. 648; *Many*, 1. c., p. 335-337. — Imo nonnulli dicunt sacerdotem licite ac valide absolvere complicem etiam *direlie*, quando periculum grave est ne hæc persona alium sacerdotem toto vitæ suæ tempore inventura sit, qui illam directe absolvat a peccato complicitatis : quia fere reincidit hic casus in pœnium mortis. Ita *Bucceroni*, op. cit., n. 67; *D'Annibale*, Summula, III, n. 324, not. 38; *Ball. P.*, n. 655.

* Ita *D'Annibale*, n. 87; *Scavini*, n. 485; *Pennachi*, Comment, in Bull. *Apost. Sedis*, t. L p. 312.

a multis negabatur, non obstantibus contrariis .9. *Pœnitentia*, decisionibus; sed controversia finita est authentico 5. *Officium* decreto, a S. Pontifice approbato, 10 dec. 1883 : “Omnes Constit. *Apostolicæ Sedis* commentatores docent illum confessarium excommunicationi non subjici, qui complicem in peccato turpi absolvere fingit, sed reipsa non absolvit. Contrarium tamen declaravit 10 *Pœnitentia*, 11 mart. 1878. An potest orator permittere ut in suo Seminario doceatur præfata (commentatores uni sententia, responso 5. *Pœnitentia*. oppositum ? Porro Fini Patres responderunt : *Negative*, facto verbo cum SSmo ”. — Quod confirmatur ex can. 2367 *Codicis* jam allegato.

581. (B) *Cum confessarius complicem agnoverit ac sciens volens absolverit; secus formalis non erit absolutio complicis.* Siquidem ab hac excommunicatione excusat ignorantia invincibilis, aut vincibilis quæ non sit *crassa* et *supina*. Immo, — (a) si quis nullo modo complicem agnoscat, non peccat absolvendo, nec censuram incurrit, (b) Pariter, si confessarius, dum peccavit, nullo modo a complice cognitus fuerit (v. g. quia sæculari habitu indutus), non tenetur se prodere pœnitenti, declarando se non posse eum absolvere; proindeque probabilius non incurrit excommunicationem absolvendo. Sed si antea ambo se invicem noverint ut complices, necesse non est ut se invicem in sacro tribunali agnoscant, sed sufficit ut confessarius animadvertat pœnitentem esse suum complicem.

(c) Neque excommunicationem incurrit sacerdos absolvens complicem, qui in confessione complicitatis peccatum non declaravit, nisi directe vel indirecte pœnitentem induxerit ad tale peccatum non manifestandum : *directe* quidem, expresse suggerendo tale peccatum in confessione esse tacendum : *indirecte*, suadendo talem actum non esse peccatum, vel non esse tam grave ut de illo inquietari debeat. Declaravit enim A. *Pœnitentia*, 19 febr. 1896, “excommunicationem... non effugere confessarius absolventes vel fingentes absolvere eum complicem, qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id confessarius pœnitentem induxit, sive *directe*, sive *indirecte* ”. Idem statuit *Codex* c. 2367, § 2.

(d) Si vero confessarius dubitet utrum pœnitens sit complex an non, *prudenter* eum interrogare debet, ut rem detegere possit; si vero dubium perseveret, absolvere potest, quin censuram incurrat, ex diœcesis, n. 573. — Si vero nil faciat ad dubium solvendum, excommunicationem non effugit, quia ejus ignorantia est *crassa* et *supina*; porro hæc non excusat a censura in hoc casu, prout declaravit A. *Officium* 13 jan. 1892.

1 Ap. *Canoniste*, l. c., p. 404. — 2 *Afla S. Sedis*, XXVIII, p. 444-445.

3 *Afla S. Sedis*, XXIV, 625 : “ Utrum absolventes complicem in re turpi cum ignorantia crassa et supina hanc excommunicationem incurrant vel non? — In casu incurrere ”.

582. (C) Quando sacerdos complicem absolvit *in articulo mortis*, non incurrit excommunicationem, nisi adsit alius sacerdos qui, sine gravi infamia et scandalo, moraliter possit morientis excipere confessionem, ut supra, n. 578, dictum est.

De absolutione hujus censuræ, speciali, imo specialissimo modo, S. Pontifici reservatæ, vide quæ diximus supra, n. 446-447. — Quando sacerdos *ter* suum complicem absolvit, 5. *Pœnitentia* ei mandare solet ut munus confessarii deponat; cum autem id sæpe moraliter impossibile sit in regionibus ubi pauci sunt sacerdotes, supplicandum est ut hæc clausula non inseratur vel ab eâ dispensetur.

II. De sollicitatione ad turpia'.

583. Ne confessarii impune sacro tribunali abutantur ad sollicitandos pœnitentes ad turpia, *Benedictus XIV*, vestigiis inhærens *Pii IV et Gregorii XV*, jussit crimen sollicitationis a confessario patratum denuntiandum esse, et quidem sub pœnâ denegatæ absolutionis. Quam legem renovavit *Codex*, can. 904, 2363, 2368, excommunicatione plectendo négligentes denunciare infra mensrm confessario a quibus sollicitati fuerint.

Videlicet *Benedictus XIV* mandat Ordinariis procedere “contra omnes et singulos *sacerdotes*, tam *sæculares*, quam *regulares*... qui aliquem *pœnitentem*, *quacumque persona illa sit*, vel *in afîn sacramentalis confessionis*, vel *ante*, vel *immediate post confessionem*, vel *occasione*, aut *prætextu* confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis *in confessionalî*, sive *in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut elefio*, cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad *inhonesta et turpia sollicitare*, vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive taéiu, sive per scripturam aut tunc aut post legendam, *lentaverint*, aut cum eis *illicitos et inhonestos sermones vel traflatus temerario ausu habuerint*... Meminerint præterea omnes et singuli sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se ac obligari, suos pœnitentes quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, *sedulo monere*... *de obligatione denunciandi* Inquisitoribus, sive locorum Ordinariis prædiélis, personam quæ sollicitatio-

' Cfr. *Pius IV*, Litteræ *Cum sicut nuper*, 15 apr. 1561; *Gregorius XV*, Bulla *Universi*, 30 apr. 1622; *Benedictus XIV*, Bulla *Sacram. Pœnitentiæ*, 1 jun. 1741; Instruct. S. Officii, 20 febr. 1867, ap. *CoUeflanea*, n. 948; *Pius IX*, Bulla *Apost. Sedis*, 11 ocl. 1869; *Gi>aldi*, Expositio Juris Pontificii, Romæ, 1830, t. II, p. 630-645; *S. Alphons.*, n. 675-705; *D'Annibale*, op. cit., n. 179-183; *Sota*, op. cit., n. 164-402; *Bucceroni*, op. cit.; *Berardi*, De Sollicitatione; *Lehmke*, n. 975-978; *flaine*, q. 93-96; *Baller. P.*, n. 1085-1155; *Ge'nicot*, n. 394-400; *Xoldin*, n. 381-389. S. *Many*, ap. Canoniste, sept., déc. 1895.

nem commiserit, etiamsi sacerdos sit qui *jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat*, aut sollicitatio inter confessarium et pœnitentem *mutua* fuerit, sive sollicitationi pœnitens consenserit, *sive consensum minime praestiterit*, vel *longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit*, aut sollicitatio a confessario, *non pro st ipso, sed pro aliâ personâ* peracta fuerit ”.

Ad cujus intelligentiam quatuor sunt exponenda : i° *conditiones* requisitæ ad peccatum sollicitationis constituendum; 2° *obligatio denuntiandi* sollicitantes; 3° *modus* denuntiationis peragendæ; 4° *pœnæ* contra sollicitantes.

i° *De conditionibus ad peccatum sollicitationis requisitis.*

584. Peccatum sollicitationis, attentis legibus et decretis supra relatis, definiri potest : *provocatio ad turpia, facta a sacerdote ut confessario, cum aliquâ relatione, ad confessionem x.* Tres igitur conditiones requiruntur : —

(A) Ut adsit *provocatio ad turpia*, id est aliqua aëlio, sive per se inhonesta, sive per se indifferens, sed turpem affectum exterius manifestans, quâ confessarius pœnitentem inducere conetur ad aliquod peccatum contra castitatem; seu, aliis verbis, est scandalum pœnitenti datum in materia luxuriæ. Hæc autem provocatio fieri potest sive factis, seu, juxta *Benedictum X* sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam ”. Hinc, —

585. (a) Sollicitatio ad quodeumque aliud peccatum, etiam gravius, v. g. homicidium, non cadit sub lege.

(b) Crimen sollicitationis debet *esse graviter culpabile*, seu inducere ad aëlus graves contra castitatem, sive sint graves *in se*, sive ex *affectu libidinoso* exterius manifestato. Nam veniale peccatum pœnis tam gravibus puniri nequit. Facile autem quidam aëlus ex se levis, v. g. mulierem osculari, judicari debent mortales si fiant in aëlu confessionis, propter irreverentiam et scandalum. Quidam putârunt aëlus etiam leves sub lege comprehendi, propter hoc 5. *Officii* responsum, 11 febr. 1661 : “An confessarius sollicitando propter *parvitatem materie* sit denuntiandus”? — Resp. : “Cum in rebus *venereis* non detur parvitas materiae, et, si daretur, in re præsenti non dari, censuerunt esse denuntiandum et opinionem contrariam non esse probabilem ”. Sed in hoc responso agitur de aëlibus

‘ Distinguitur proinde a *peccato complicitatis*, quod committi potest absque ullâ relatione ad confessionem, etiam antequam quis ad sacerdotium provenus fuerit.

’ Ap. *Giraldi*, op. cit., p. 632.

venereis, in quibus non est parvitas materiæ. saltem quando in relatione cum confessione committuntur, non autem de aëlibus leviter inhonestis, qui proprie venerei non sint.

Hinc, si confessarius mulierem de ejus pulchritudine in confessione laudat, vel declarat se ex toto corde eam diligere, judicium ex adjunetis ferendum est : si exterius constat hæc dici ex turpi amore ad eam ulterius in peccatum inducendam, est utique sollicitatio; secus, si id fiat ex levitate aut imprudentia. — Idem dicendum de *donis* aut *munusculis* in sacro tribunali datis, aut de invitatione ad confessarium visitandum ; ex adjunctis dijudicandum est utrum adsit prava intentio necne.

(c) Debet esse *certum*, omnibus sedulo inspeélis; si sil igitur dubium vel *jure*, vel *faflo*, denuntiatio non est facienda, cum in dubio odiosa sint restringenda.

(d) *Non requiritur* autem ut sollicitatio sit *ejficax*, seu ut persona sollicitata consentiat; nam dicitur in Bullis denuntiandum esse eum qui *sollicitare vel provocare lentaverit*. Sollicitatio tamen debet esse *completa* ut sollicitatio, i. e. vere scandalum præbere; unde non sufficiunt illa verba præparatoria quæ aliquando proferuntur ut videatur num cum aliquâ spe persona tentari possit.

(e) Parum refert utrum persona sollicitata sit *wraut femina, puber vel impubcr*; — utrum sollicitatio sit ad peccandum *cum confessario*, vel *solitarie*, vel cum *tertia persona*; — utrum confessarius *immediate* pænitentem ad peccandum sollicitet; vel, *mediante pænitente*, aliam personam ad peccatum luxuriæ inducat. In his omnibus casibus vere adest sollicitatio ad turpia.

586. (B) Ut sollicitatio fiat *a sacerdote ut confessario*. Hinc, —

(a) Si sollicitans non sit sacerdos, sed vel clericus, vel laicus, vel interpres in confessione adhibitus, non est obligatio denuntiandi. Attamen 0'. *Officium* procedere potest contra quemcumque, etiam non sacerdotem, qui confessiones excipere præsumeret, et hæc occasione sollicitaret. Sub nomine *sacerdotis* venit quilibet *presbyter*, saecularis vel regularis, sive approbatus sive non. Non autem certo constat *episcopos* sub hæc lege comprehendi, quia, cum in re odiosa simus, specialis mentio necessaria esse videtur ut sub lege cadant. Si qui tamen hujus criminis rei essent (quod Deus avertat l), jus naturale, si non jus canonicum, postulat ut Superioribus denuntientur, ne causa ruinæ spiritualis fiant.

Non est denuntiandus pænitens, etiam sacerdos, qui confessarium ad turpia sollicitet : ille enim ut *sacerdos confessarius* haberi nequit.

(b) *Si sollicitatio sit mutua inter confessarium et fundentem*, denuntiandus est sacerdos. Mutua autem habetur quando confessarius, prius a pænitente sollicitatus, ipse, hanc naétus occasionem, pænitentem postea sollicitat; vel, quando a pænitente ad unam turpitudinis speciem sollicitatus, ad aliam sollicitat.

(c) Si vero confessarius tantummodo sollicitanti pœnitenti consentit, quin ullo modo ipse sollicitet, controvertitur utrum sit denuntiandus. Benignior opinio, quam tuetur *Alphonsus* (n. 681), vere probabilis est; ideoque obligatio denuntiandi non est urgenda :n casu.

(d) Si sollicitatio fiat a sacerdote, non ut confessario, sed in administratione alterius sacramenti, non datur locus denuntiandi.

5^7. (C) Ut sollicitatio fiat *cum aliquâ relatione ad confessionem*, id est, juxta verba superius (n. 583) relata : —

(a) Vel in actu sacramentalis confessionis, seu a tempore quo inchoatur confessio vel recitatur *Confiteor* usque ad ultima absolutionis verba. Notandum est autem denuntiandum esse non solum eum qui *immediate* ad turpia sollicitat, sed etiam eum qui *mediale*, aliquid videlicet faciendo aut dicendo quod in se indifferens est, sed postea ex adjunētis ad aliquid turpe determinatur. Ita si sacerdos, in actu confessionis, mulieri dicit: “*expedia me domi*”, posteaque eam domi sollicitat, hæc verba, in se indifferentia, sunt, exadjumilis, quasi *initium* sollicitationis ideoque jam ipsa sollicitatio. Res tamen dubia esse potest si sacerdos *non statim* domi sollicitat, sed solum post aliud honestum negotium transaéium : tunc omnia adjiméla sedulo expendi debent ut ex eis præsumi possit qurenam fuerit prævalens intentio confessariiet si dubium manet, obligatio denuntiandi urgenda non est.

588.(b) Vel ante, vel immediate post confessionem. Quæ verba striéle intelligenda sunt, ita ut inter confessionem et sollicitationem nulla intercedat aétio externa vel collocutio. Denuntiandus est igitur confessarius qui sollicitat pœnitentem jam gentiilexum, aut petentem confiteri, et postea ejus confessionem audit; vel statim post absolutionem datam. Quod valet, etiamsi sollicitatio sit solum *mediata*, v. g. si immediate post confessionem pœnitentem in sacristiam vel in domum suam ducat, ibique eum statim sollicitet; vel si det chartam postea legendam, in quâ sollicitet.

Si vero inter confessionem et sollicitationem alia interveniat aétio, v. g. locutio de rebus indifferentibus, vel aliquod negotium, vel auditio confessionis alterius pœnitentis, non est obligatio denuntiandi, saltem vi hujus clausulæ.

589. (c) Vel occasione aut prætextu confessionis. 1) *Occasione confessionis audita*, quando confessarius sic cognoscens inclinationes, tentationes aut peccata pœnitentis, eum exinde sollicitat, modo ccr/rt habeantur *externa* indicia sollicitationem oriri ex *auditione* ipsâ confessionis; — insuper *occasione confessionis petita*, «piando videlicet

‘Quâ de re sapienter disserit 5. *Many*, ap. *Canoniste*, p. 519-521.

’ Quando sollicitatio oritur *non ex audita confessione*, sed occasione *notitia sacramentalis* quatenus confessarius ex auditis in confessione ansam sumit pœnitentem invisendi et sollicitandi, graves auCiores

pœnitens hic et nunc confiteri petit et confessarius statim sollicitat, confessionem ad aliud tempus differendo, etiamsi postea confessio non fiat; sed si (piis petit confiteri non statim. sed illiâ die vel horâ, et confessarius cum sollicitat, non verita atur hæc clausula.

2) *Pridextu confessionis*, (piando confessarius, pœnitentem sollicitare intendens, utitur confessione ut *velo* ad tegendum pravum finem, v. g. aliquem invitat ad confitendum quo facilius eum ad turpia inducat; aut accedit ad domum aegrotantis, et, post quaedam verba de confessione ad iemovendos adstantes, ægiotutr sollicitat.

590.(d) Vel, etiam extra occasionem confessionis, in confessional), sive in alio loco ad audiendas confessiones devtn.ato aut electo, cur. simulatione audiendi ibidem confessionem. Jamvero locus ad audiendas confessiones *destinatus* est sive sacristia sive locus ubi, juxta Statuta dueeesana, solent audiri confessiones; locus *electus* est quicumque locus ex petitione pœnitentis vel confessarii hic et nunc inserviens ad confessionem audiendam, v. g. cubiculum infirmi. *Simulatio confessionis* locum habet quoties confessarius et pœnitens, ex mutuo condiéio, in uno c tribus locis designatis, ita se externe gerunt ut adstantes intelligant confessionem audiri. Denuntiandus est igitur confessarius qui in uno ex his locis sollicitat pœnitentem, simulando confessionem. — Si quis vero in confessionalis sedens sollicitaret personam ante se stantem, vel sedentem, non cadit sub lege, quia non simulatur confessio

2° *I)c obligatione denuntiandi sollicitantes.*

591.(Ai De ipsa obligatione. Jure naturali ii qui certo cognoscunt sollicitationem, sub gravi tenentur ex caritate sollicitantem denuntiare,nc hic multarum animarum ruinam causet. Hanc obligationem naturalem positivo præccpto confitmârunt R. Pontifices, præsertim vero *Benedicius A'YT* 'supra, n. 5§3)> et *Codex*, qui plectit excommunicatione majore latæ sententia. nemini reservata fidelem “qui scienter omiserit cum a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare” (can. 2368, § 2).

Ex quo patet solos pœnitentes sollicitatos hanc excommunicationem incurrere; alii qui certo cognoscunt faôlum sollicitationis tenentur quidem denuntiare *sub gravi*, ut

putant non velificari sollicitationem propre diclam. Cfr. *Lehmke*, n. 970; *D'Annihale*, Summula, n. 367, not. 11. ubi tamen concedit aliam esse praxim Congregationum.

* Ita ex decieto 5. *Officii*, 1661. ad :5, ap. *Giraldi*, op. cit., p. 633.

declaravit S. *Officium*¹, sed non sub pœnâ excommunicationis.

Insuper, ut pœnitentes sollicitati excommunicationem incurrant, requiritur (a) ut obligatio denunciandi sit *certa*; (b) ut omissio denuntiationis sit *culpabilis*, i. e. cum cognitione obligationis ac censuræ et simul absque legitimâ excusatione; (c) ut tempus ad denuntiationem utile elapsum fuerit, i. e. unus mensis a tempore quo persona sollicitata suam obligationem ac censuram ei adnexam noverit.

Unde absolutio dari nequit huic pœnitenti, nisi denuntiationem fecerit vel saltem facere serio promiserit. Si quis autem hanc excommunicationem incurrerit, ac postea sollicitantem denunciaverit, a simplici confessario absolvi potest, cum excommunicatio nemini reservetur.

592. (B) Quinam denunciare tenentur? Ad denuntiationem tenentur non solum ipsi *pœnitentes sollicitati*; sed etiam omnes qui aliunde a *personis fide dignis certo sciunt* hoc crimen commissum fuisse, etiam *impuberes* nisi tamen id noverint sub *secreto commisso*; nam *jus naturale*, quod positivo prævalct, postulat ut hoc secretum fideliter servetur.

(a) Nec requiritur ut crimen *juridice* probari valeat, sed sufficit ut sit moraliter certum; pariter denunciari deoet, etiamsi occultum, vel jam a longo tempore commissum.

(b) Quod verum est, etiamsi confessarius jam sit emendatus, excepto probabiliter casu quo emendatio tam conspicua et perdurans fuerit, ut nullus timor haberi possit reincidentia, maxime si jam Regularem Ordinem ingressus fuerit.

(c) Denuntiari debet, etiamsi jam conviéhis et punitus fuerit, si iterum delinquat; imo si non fuerit plane conviéthus ac punitus, quamvis non iterum deliquerit; probabiliter tamen cessat obligatio, si plene convictus ac punitus fuerit nec iterum deliquerit, cum jam finis legis obtentus sit.

(d) Minime autem denunciandus est qui jam est *mortuus*, quia jam cessat finis totalis legis, scilicet tam emendatio quam punitio rei. Idem probabiliter dici potest, si delinquens jam virious fraélus sit et prope moriturus, ita ut versimiliter confessiones nunquam in futurum sit auditurus.

Ad denuntiationem vero non tenetur ipse confessarius

* Instruit, anni 1867, § 3, ubi dicitur : “ Hujusmodi denuntiationes a nemine absque culpâ lethali omitti possunt”.

’ impuberes tamen probabiliter ad id cogi non possunt antequam pubertatem adepti fuerint; et si antea denuntiant, eorum testimonium probationem juridicam non præbet, sed solum indicium ad ulterius inquirendum. Cfr. *Rota*, n. 388-389.

1. >
1 ■
j ;
V §
9)
M

sollicitans, quia nemo tenetur scipsum prodere; unde nec tenetur personam sollicitatam de onere denuntiationis monere.— Neque probabiliter tenentur consanguinei et affines sacerdotis sollicitantis, saltem in primis gradibus, quia censentur una persona moralis cum eo, et graviora mala ex tali denuntiatione sequi possunt.

593. (C) Quænam causa a denuntiatione excusat? — Principium : Cum hic agatur de *præcepto positivo Ecclesiæ*, licet gravissimo, *gravissimum incommodum, diu privatum, ab ejus executione excusat*; nisi tamen simul inducatur *publicum scandalum* vel *damnum commune* : tunc enim *jure naturali* denuntiatio fieri debet, nisi adsit gravissimum incommodum etiam *publicum*.

594. Conclusiones, 1^a) Excusat *periculum grave vite, fama, vel fortuna*, ex denuntiatione oriturum, dummodo sit *prudenter existimatum*, et non fidum; *extrinsecum denuntiationi*, et non ipsi intrinsecum, ut timor incurrendi indignationem sollicitantis vel verecundia in manifestanda sollicitatione aut alia hujusmodi, quæ non excusant; *nec aliquo modo evitabile* : si enim vitari possit, media ad illud removendum adhiberi debent et denuntiatio facienda.

Hinc excusaretur qui sollicitantem denuntiare nequiret quin seipsum ut reum proderet. Quod tamen raro accidit; nam pœnitens sollicitatus suum consensum reticere potest, nec de eo interrogatur; unde, etiamsi copula intercesserit, vel sollicitatio mutua fuerit, pœnitens non tenetur id manifestare, sed dicere potest : talis confessarius mecum male se gessit, vel male locutus est in materia castitatis, nec quidquam amplius declarare possum.

(b) Excusat pariter *impotentia moralis personaliter adeundi judicem competentem, quamdiu durat*; denuntiatio enim, utpote *judicialis*, fieri debet *personaliter* et *vivâ voce*, sub pœnâ nullitatis, proindeque ab eâ dispensantur qui coram iudice comparere nequeunt. Sed tenentur adhibere media quæ illam possibilem reddant, videlicet rem Episcopo manifestare, per epistolam vel procuratorem, ut ille providere possit, v. g. delegando virum ecclesiasticum, coram quo sollicitatus denuntiare valeat.

(c) Excusat etiam *periculum publicitatis et scandali* prudenter existimatum; quod tamen admodum raro occurrit, cum denuntiatio secretissima fieri ac manere debeat.

* Cæteroquin denuntiatio ita fieri potest ac debet ut denuntians a sollicitante non cognoscatur; quod sæpe possibile est; nam Superiores contra delinquentem procedere nequeunt nisi post duas vel tres accusationes, ita ut sollicitans sæpe cognoscere non valeat a quo denuntiatus fuerit

(d) Aliquando etiam pœnitenti, omnino denuntiare nolenti, conceditur dispensatio ab onere denuntiationis, sive *totalis* (quod raro fit, saltem prima vice), sive *partialis*, videlicet a quibusdam juridicis solemnitatibus.

3° *De modo excipiendi et faciendi denuntiationem.*

595. (A) De modo quo sese gerere debet confessarius.

(a) Confessarius, cui casus sollicitationis manifestatur, expendere debet utrum persona denuntians sit omnino fide digna; quandoque enim mulieres ex odio, vel invidia, aut quia earum sollicitationes repulsæ sunt, etc. falso denuntiant innocentes sacerdotes. Quapropter eas serio moneat de atrocitate criminis falsæ denuntiationis ac de gravissima pœnâ huic peccato infietâ, quod videlicet S. Pontifici reservatur.

(b) Sedulo perpendat num, omnibus inspeélis, obligatio denuntiandi sit certa; si rem non possit statim dijudicare, pœnitentem ad se alterâ die redire moneat.

(c) Side obligatione denuntiandi certo constat, tenetur regulariter confessarius de hâc obligatione pœnitentem *monere*, quamvis hic in bona fide versetur; ait enim A'. *Officium*, in *Instruflione* anni 1867, n. 3 : * Quâ de re pœnitentes debent admoneri, neque ab iis admonendis instruendisque eorum bona fides excusat". Ratio est quia bonum publicum, quod hanc denuntiationem generatim exigit, bono privato prævalere debet. Si tamen certo praevideatur monitionem nullomodo profuturam esse, sed nocituram, confessarius monitionem differre potest, opportunius exspeélans tempus, ut simul bono privato pœnitentis et bono Ecclesiæ provideat. Si nulla spes sit unquam denuntiationem obtinendi, ad Superiores recurrere valet pro dispensatione.

'd> Si pœnitens, de obligatione denuntiandi monitus, eam facere nolit, inquirat confessarius utrum sit causa excusans; si quæ sit causa legitima, non urgeatur obligatio usquedum causa cessaverit; si vero nulla sit rationabilis causa, meliori quo fieri potest modo suadeat pœnitenti ut denuntiet, vel saltem tempore opportuno denuntiare promittat, exponendo quomodo id fieri possit, absque uilâ propriâ injuria; si id etiam obtinere nequeat, recurat ad Superiores ecclesiasticos pro dispensatione, nec absolvat antequam dispensatio obtenta fuerit, nisi tamen in mortis articulo, in quo absolutio dari potest quoties bona fides probabiliter præsumi potest.

596. (B) De modo denuntiationem faciendi, (a) Denuntiatio facienda est sive *inquisitorious*, ubi adhuc existant, sive *Ordinario*. Quo

nomine hic intelligendus est *Episcopus'*, eoque mortuo, *Vicarius capitularis (jn Statibus Foederatis Administrator')*, non autem Vicarius Generalis, nisi ad hoc speciale mandatum habeat. Ordinarius, cui facienda est denuntiatio, est Ordinarius sacerdotis denuntiati, vel loci, ubi delictum patratum est; aut, juxta nonnullos. Ordinarius penitentis sollicitati, qui denuntiationem ad Episcopum sacerdotis delinquentis transmittat.

(b) Cum denuntiatio sit aitus vere *judicialis*, regulariter persona sollicitata, vel alia quæ crimen certo noverit, personaliter coram Ordinario, ejusve delegato, se sistere debet, præsente ecclesiastico viro, qui *notarii* partes agat; et, juramento præslito, *vivâ voce*, non scripto, denuntiationem facere, exprimendo nomen sacerdotis sollicitantis, aut, si hoc ignoretur, ejus officium, munus, aetatem aliaque signa specialia quibus agnosci valeat. Insuper denuntians suum nomen manifestare debet et subscribere; quod si scribere nesciat, signum crucis apponat. Tandem juramentum emittat de secreta religiose servando super omnia quæ peracta sunt¹⁴

(c) Cum vero sæpe ordo judicialis servari nequeat, Episcopus concedere potest ut denuntiatio fiat coram sacerdote (v. g. parrocho) delegato, absque notario; aut etiam coram confessario ad hoc munus specialiter deputato (quod tamen non fit sine incommodo).

(d) Antequam vero Episcopus contra denuntiatum procedat, juxta recentem 5. *Officii* Instructionem³, 6 aug. 1897, explorare debet utrum mulieres vel viri denuntiantes sint boni nominis, neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano affectu adducti : “Ordinarius igitur toties quoties aliquam de infando sollicitationis crimine denuntiationem acceperit, illico ad *diligentias* procedet. Ad quem finem vel per se. vel per sacerdotem a se *specialiter* delegatum advocabit (separatim scilicet et quæ debet circumspe&ione) duos testes, quantum fieri poterit, ex cœtu ecclesiastico, utcumque vero omni exceptione majores, qui bene noverint tum denuntiatum, tum omnes et singulos denuntiantes, eosquesub sanditate juramenti de veritate dicendâ et de secreto S. Officii servando⁵, *judicialiter* interrogabit, testimonium scripto referens, juxta insequentem for

¹ Episcopus est judex competens in hâc materia, etiam quoad Regulares exemptos. In locis missionum, Vicarius Apostolicus denuntiationem accipere potest, ex decreto 0'. *Officii* a. jun. 1883, ap. *Collectanea*, n. 949.

³ Norma in hoc examine sequenda describitur in Instruit 0*. *Officii*, 20 jul. 1890. ap. *Alla S. Sedis*, XXV, p. 451-454.

³ Ap. *Alla S. Sedis*, XXX, p. 249-251; ibidem invenire licet formulam in testium interrogatione adhibendam.

⁴ *Diligentias* vocant judicialem investigationem circa denuntiatum et denuntiantes infra descriptam

⁵ De illo secreto S. Officii optime disserit *Canoniste Contemp.*, juillet-août 1898, p. 433*4 53-

mulam; utriusque vero testimonii atque una simul respeeíivæ denuntiationis authenticum exemplum direéte tutâque via ad hanc Supremam Congregationem quamprimum transmittet... Quod si inveniri nequeant duo tantum testes qui noverint una simul denuntiatum et omnes et singulos denuntiantes, plures vocari debent. Tot nempe in hoc casu testes ut supra vocandi erunt quot oportebit ut duplex quoad denuntiatum et unumquemque denuntiantem habeatur testimonium ”.

Exinde sequitur Episcopum non posse judicialiter contra denuntiatum procedere antequam præfata documenta 5. *Officio* transmissit ab eoque responsum acceperit.

4° *De poenis contra sollicitantes.*

597- (A) Pœriæ contra sollicitantes sunt *ferenda sententia*, ideoque nonnisi post sententiam iudicis incurruntur. Tres sunt a jure statutæ : (a) perpetua inhabilitas ad missam celebrandam; (b) perpetua suspensio ab audiendis confessionibus; (c) privatio beneficii. (B) Antequam vero judicialis sententia feratur, generatim tres denuntiationes præcedere debent, juxta praxim quam sequitur 5. *Officiunt*. Una alterave denuntiatio est quidem sufficiens motivum ut denuntiatius *observetur*, sed non ut in iudicium vocetur, nisi fama confessarii mala sit et denuntians omni exceptione major.

(C) Si vero delinquens sponte coram Episcopo comparuerit, delictum sincere confessus fuerit et veniam petierit, dimitti debet abjuratiōe faélâ (nam sollicitantes sunt de hæresi suspeôti), et pænitiâ salutari impositâ, adjeéto consilio vel præcepto ut ab excipiendis confessionibus personæ sollicitatæ se abstineat.

(D) Cum peccatum sollicitationis non sit reservatum, saltem jure communi, sacerdos sollicitans aliunde rite dispositus, a quolibet confessario absolvi potest; sed monendus est ne personæ sollicitatæ confessiones excipiat, saltem ubi adest copia confessarii, ut sic relapsûs periculum vitetur.

598. Corollarium : *De panit contra falso insimulantes confessarium sollicitationis.*

Benedictus XIV, in Bullâ *Sacr. Pænitiâ* (n. 3), S. Pontifici reservavit, sine censura, crimen eorum qui innocentem sacerdotem judicialiter denuntiant quasi sollicitationis reum, vel sceleste procurant id ab aliis fieri.

(A) Ut reservatio incurratur a falso denuntiantibus, tria requiruntur : (a) ut denuntient sacerdotem quasi *reum sollicitationis proprie difla*, juxta superius explicata; (b) ut hæc denuntiatio sit *falsa*, ita ut confessarius ab hoc deliéto immunis sit, quamvis forsan aliorum deliétorum reus; (c) ut denuntiatio sit *juridica*, i. e. coram iudice competente faéta, modo supra exposito; hinc non sufficit denuntiatio coram personis quæ iudices competentes non sint, nec denuntiatio anonyma, quæ nullius ponderis est, nec etiam probabilius

epistola simplex, etiam subsignata, quæ judicialem vim non habet.
— Qui falso denuntiant, etsi non judicialiter, graviter peccant, et
damnum injuste confessario illatum resarcire tenentur.

(B) *Procurantes id fieri* sunt jubentes, mandantes, consilium dan-
tes, rogantes, promittentes, comminantes, uno verbo ii omnes qui
positive et efficaciter concurrunt in falsam denuntiationem; hinc si
de faélo denuntiatio locum non habeat, non incurritur reservatio.

Quoad absolutionem hujus peccati Papæ reservati, applicanda
sunt principia superius exposita de casibus papalibus, n. 446-447.

Cum Indulgentiæ sint unum e mediis quibus satisfieri possit pro pœnâ peccatis debita, de iis breviter disserere haud inutile erit : —

- i° de Indulgentiis in genere speélati;
- 2° de Indulgentiâ Jubilæi;
- 3° de quibusdam Indulgentiis in specie.

Art. I. De Indulgentiis in genere,

- f0 De notione et existentiâ;
- De auéloritale Indulgentias concedente;
- Divisio. 3° De Indulgentiarum subjeClo;
- 4° De suspensione, translatione et cessatione Indulgentiarum.

§ I. De notione et existentia indulgentiarum.

I. De notione et speciebus.

599. i° Definitio. Indulgentia (ab *indu-licentia*)² idem sonat ac lenitas, condonatio; prout hic usurpatur, definiri solet : *remissio pœnæ temporalis, peccato débita, coram Deo*

¹ *S. Thomas*, Suppi., q. 25-27; *T. Mayron*, De Indulgentiis; *Suarez*, disp. XLIX sq.; *Lugo*, disp. XXVII; *E. Amori*, De Origine, progressu, valore ac fructu Indulgentiarum, 1735; 5¹. *Alphons.*, n. 531-538; *Haller. P.*, t. V, De Suffragiis et Indulgentiis; *Lehm.*, n. 524-564; *Konings*, n. 1777-1801; *Gênicot*, n. 401-415; *Noldin*, n. 300-326; *Melata*, De Indulgentiis, Romæ, 1892; *Houvier*, Traité dogmatique et pratique des Indulg., 10e éd., Paris, 1855; *Schneider*, Die Ablass, ihr Wesen und Gebrauch, Paderb., 1884; *Maurel*, S.J., Le Chrétien éclairé sur la nature et l'usage des Indulg.; *Beringer*, S. J., Die Ablass, ihr Wesen und Gebrauch, gallice redditum ab *E. Abt* et *A. Eeyerstein*, Les Indulgences, Paris, 1890; *Lipicier*, Indulgences, London, 1895, gallice redditum : *Les Indulgences*, leur origine, leur nature, leur développement, Paris, 1903; *Decreta authentica S. Cong. Indulg.*, 1853; *Raccolta di Orazioni...* Romæ, 1898.

² Cf. *M. Trial*, Diction. étymolog. latin, Paris, 1885, p. 134.

valida, per applicationem thesauri Ecclesiæ, a Superiore legitimo extra sacramentum facta.

Declaratur : (a) *remissio pœne temporalis*, non autem culpæ sive præteritæ sive future, sive mortalis, sive venialis, ut falso asserunt Protestantes; siquidem, licet in nonnullis veteribus formulis occurrant verba, quibus indulgentia conceditur *a culpâ et a pœnâ*, ea tamen non ab Ecclesiâ sed a nonnullis quæstoribus inserta sunt, contra voluntatem RR. Pontificum, qui hujusmodi abusum reprobarunt; hinc merito Card. Cusanus in Synodo provinciali *Magdeburgensi* dicebat : “ Sedes Apostolica sub verbis *a pœnâ et culpâ* indulgentias nunquam dare consuevit. Nec obstat quod in nonnullis Litteris Apostolicis indulgentiæ concessæ dicuntur in *remissionem peccatorum* : hæc enim verba ab omnibus intelliguntur de remissione pœnæ peccatis debitæ; nec unquam quis liberatur a pœna nisi prius absolutus fuerit a culpâ’.

(b) *Coram Deo valida*; videlicet remissio pœnæ valet non solum in foro externo, coram Ecclesiâ, sed etiam in foro interno, coram Deo; secus, ut ait 5. *Thomas* \ Ecclesia peccatores magis damnificaret quam adjuvaret, quia, absolvendo a pœnitentiis injunclis, damnaret ad graviores poenas, scilicet purgatorii.

{c} *Per applicationem thesauri Ecclesiæ*; nam, remittendo pœnam, Ecclesia solutionem nihilominus, seu compensationem aliquam Deo exhibet, ex thesauro suo depromptam : adest siquidem spiritualis thesaurus, ex superabundantibus Christi Sanctorumque satisfactionibus conflatus, cujus supremus dispensator est Pontifex, et ex quo justâ de causa solvi possunt fidelium debita; qui igitur indulgentiam concedit, non simpliciter relaxat pœnam temporalem, sed pœniti aliquid ptæbet unde solvat, ipsi applicando Christi superabundantes satisfactiones.

(d) *A Superiore legitimo...*; hinc non quilibet homo indulgentias concedere potest, sed ii solum quibus thesauri Ecclesiæ cura commissa fuit, videlicet Pontifex vel Concilium generale pro universali Ecclesiâ, Cardinales in ecclesia sui tituli, et Episcopi pro dioecesi suâ; dicitur tamen *extra sacramentum*, ut sic indulgentia a sacramentali satisfactiōe distinguatur.

600. 2° Species. Dividuntur indulgentiæ : a) ratione effectiis, in *plenarias* et *partiales* : prioribus remittitur *tota* pœna quæ luenda manet, posterioribus *pars quædam* ejus-

¹ Cfr. *Clementin.*, lib. V, tit. 9, c. 2.

² Pauci veteres theologi, ut *Pahtdanus*, dixerant *culpam venialem* prohabilter per indulgentias remitti posse; sed hæc opinio singularis communiter rejicitur; ex diit. enim, n. 197 culpa venialis per contritionem remittitur.

³ Supplem., q. 25, a. 1.

dem pœnæ. Ilinc conceduntur indulgentiae quadraginta, vel centum dierum, septem annorum, etc.; quod intelligi debet non eo sensu quod totidem Purgatorii dies vel anni remittuntur, sed eo sensu quod tantum debitæ pœnæ con-
donatur quantum remissum fuisset per quadraginta vel centum dies pænitiæ canonicæ, qualis primis Ecclesiæ saeculis vigeat. Hinc mensura remissionis ipsius pœnæ nobis ignota manet, ac multum pendet a fervore quo con-
ditiones ad lucrandas Indulgentias necessariæ adimplentur. — Aliquando conceditur indulgentia *sex vel septeni anno-
rum et totidem quadragenarum*; nomen *quadragena* signi-
ficat totidem jejunia quadragesimalia, ita ut sensus sit concedi remissionem pœnæ quæ respondeat non solum sex vel septem annis pænitiæ canonicæ, sed etiam totidem jejuniis quadragesimalibus superadditis.

001. (b) Ratione *subjcPti*, dividuntur in indulgentias *pro vivis* et indulgentias *pro defunctis*, seu quæ applicabiles sint animabus Purgatorii». Indulgentiæ *vivis* conceduntur per modum *juridica absolutionis*, quæ tamen simul includit *solutionem debiti* ex thesauro Ecclesiæ; hi enim vere sub-
duntur jurisdictioni Ecclesiæ; *defunctis* autem per modum *suffragii*, seu *solutionis debiti*: cum enim hi non subdantur jurisdictioni Ecclesiæ, Superiores ecclesiastici non possunt direCte eis indulgentiam applicare, sed solum Deo exhibere Christi sanCtorumque satisfaCtiones eumque rogare ut, pro suâ misericordiâ, eas acceptet tanquam *solutionem* pretii pro peccatis defunCtorum debiti. Proinde defunCti non lucran-
tur indulgentias proprie loquendo; sed vivi ab Ecclesia permittuntur defunCtis applicare quasdam indulgentias quas ipsi lucrantur; quâ mensurâ autem de faCto animabus Pur-
gatorii applicentur ignotum est, et a solâ voluntate Dei pendet.

Vivi autem non possunt aliis vivis indulgentias applicare, cum S. Pontifex, a cujus voluntate res pendet, hanc facultatem hucusque non concesserit; quod quidem rationi consentaneum est : si enim

* Omnes indulgentiæ quæ recensentur in authentica collectione *Ruc-
coltà* (cujus gallica versio Tornaci edita est, 1902, sub hoc titulo *Re-
cueil officiel des Prières et Œuvres ffies...*), animabus Purgatorii appli-
cari possunt.

indulgentiæ vivis applicari possent, non pauci segniores evaderent, rati alios pro se satisfacturos esse.

602. (c) Ratione *modi*, indulgentiæ sunt *personales*, *reales* vel *locales* : *personales*, quando immediate personis aut communitatibus conceduntur; *reales*, quæ immediate alicui rei annectuntur, v. g. rosario, vel coronæ precatoriæ, numismati, Crucifixi imagini, etc.; *locales*, quæ immediate pio loco annectuntur, vel alicui rei quæ in determinato loco posita est

603. Hic explicare juvat quid sit intelligendum per illas formulas quæ quandoque in concessionibus indulgentiarum reperiuntur. *Toties quoties* significat, ex speciali concessione, fideles lucrari posse indulgentiam tot vicibus quot repetunt pia opera quibus adneetuntur. Jam vero multæ sunt indulgentiæ partiales hujusmodi: sed generatim indulgentiæ plenariæ non nisi semel in die acquiri possunt, paucis tamen exceptis, v. g. indulgentia quæ dicitur *Portiuncula*., quam lucrantur, visitantes, die 2 aug., Basilicam S. Mariæ Angelorum aliasve ecclesias quibus idem privilegium concessum est. — Indulgentia plenaria *quotidiana perpetua*, quæ visitantibus aliquam ecclesiam conceditur, non ita intelligi debet ut possit *quotidie* acquiri, sed solum *semel in anno*, quolibet anni die, arbitrio cujusque eligendo, nisi tamen expresse in concessione dicatur eam acquiri quotidie.

II. De existentiâ potestatis indulgentias concedendi.

604. Errores. Potestatem Ecclesiæ incusse indulgentias concedendi negârunt : (a) *Waldenses*, *Wiclefistæ*, necnon *Petrus de Osma*, qui docebant Pontificem non posse indulgentias largiri, nec a purgatorio liberare¹; (b) *Protestantes*. Lutherus siquidem primum quidem abusus quæstorum indulgentiarum carpere visus est, sed mox ipsas indulgentias impugnavit, tanquam inutiles et perniciosas, piasque fraudes ab obtinendam pecuniam inventas. Moderni Protestantes idem asserunt, imo multi affirmare non erubescunt indulgentias nihil aliud esse nisi licentiam peccandi soluta pecuniâ comparatam²

¹ Cfr. *Densing*, n. 615.

² Quam calumniam non minus lepide quam eloquenter confutat J. 77. *Alewman*, 'Die present position of Catholics in England, London, 1889, p. 108 sq. Illic tamen plerique Protestantes has falsas accusationes emolliunt, dicendo hujusmodi abusus non nostris temporibus, sed præteritis solum sæculis viguisse; indulgentias tamen ut perniciosas in suis effectibus impugnant; ita *Littledale*, *Plain Reasons*, p. 102; *Lea*, op. cit., vol. III, p. 569 sq.

605. *Thesis* : Ecclesia potestate gaudet indulgentias concedendi, quarum usus Christiano populo maxime salutaris est. *De fide est e.r Tridentino* 1. “Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate, divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit : Sacrosancta Synodus indulgentiarum usum, christiano populo maxime salutarem et S. Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesiâ retinendum esse docet et præcipit, cosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesiâ potestatem esse negant ”.

606. i° Potestas indulgentias concedendi c tribus dogmatibus fluit, per modum corollarii, nempe, ex *superabundantiâ satisfactionum* Christi, c *potestate clavium*, et ex *sanctorum communione*.

(A) *Christi satisfactiões*, utpote infiniti valoris, *superabundantesfuisse*, jam probavimus in *Tr. de Verbo Incarnato*, n. 192. Prætcrea, juxta communem doétrinam quam confirmarunt S. Pontifices, nonnulli inter Sanctos plura opera satisfaciendorum peregerunt quam ad satisfaciendum propriis peccatis necessaria erant : sic B. Virgo, quæ nunquam, ne venialiter quidem, peccavit, et aliunde multa patienter perpessa est ; ita et virgines multæ, quæ angelicam potiusquam humanam egerunt vitam ; martyres, qui tam acerbos cruciatus libenter amplexi sunt ; aliique multi, qui ab omni mortali peccato liberi, membra sua indesinenter crucifixerunt. Ex omnibus his operibus satisfaciendiis, in unione cum Christo peractis, ortus est veluti immensus *satisfactionum thesaurus*2.

Quam doctrinam sic exponit *Clemens VI.* an. 1343 ; de Christo siquidem ait : “ Non enim corruptilibus auro et argento, sed suipsius agni incontaminati et immaculati pretioso sanguine nos redemit, quem in arâ crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen *propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose velut (juoddam profluvium noscitur effudisse...* Quantum ergo eximie, ut nec super vacua, inanis aut superflua tantæ effusionis miseratio redderetur.

1 Decretum de Indulg., ap. *Denzing.*, n. 862. — 2 *Codex*, c. 91 j.

Extrav. *Unigenitus*[^] Extras, commun., i. v, t. 9, c. 2, p. 1304, ed *Fricdbere*.

thesaurum, militanti Ecclesie acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius Pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, (pio qui usi sunt, Dei amicitiae participes sunt effecti). Postea de sanctis addit : “ et cuius quidem thesauri cumulum Beatæ Dei Genitricis omniumque electorum a primo justo usque ad ultimum merita adminiculum prestare noscuntur, de cuius consumptione seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi, ut predicationi est, merita, quam pro eo quod, quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum (limulus meritorum). Exinde igitur palet inexhaustibilem esse thesaurum satisfactionum quæ christianis applicari valent

607.(B) Aliunde potestas clavium, cuius existentiam probavimus, n. 20 sq., in sua amplitudine complectitur facultatem non solum culpam, sed etiam *poenam peccato annexam remittendi*, penitentibus videlicet applicando quasdam satisfactionibus Christi aut sanctorum, ex supradicto thesauro depromptas. Quod inferitur ex textibus supra allatis : Christus videlicet Petro, Apostolorum principi dixit : “ Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et *quodcumque solveris* super terram, erit solutum et in coelis”; etenim in priori parte hujus textus, Petro et Apostolis confertur potestas fideles ligandi quocumque spiritali vinculo, peccata retinendo poenasque canonicas imponendo; ergo in posteriori parte *quodcumque solveris* datur pariter potestas non solum peccata absolvendi, sed etiam poenas canonicas cum prudentiâ relaxandi; adest enim parallelismus inter utramque partem. Confirmatur ex aliis Christi verbis : “ Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis” ...; ibi enim amplissima confertur potestas remittendi peccata, absque ulla restrictione; porro peccatum tria involvit, reatum culpæ, reatum pænæ æternæ, reatum pænæ temporalis; ergo potestas Ecclesiæ collata hæc tria amplectitur. Jamvero duo priora per sacramentum Pœnitentiæ tolluntur; tertium autem extra sacramentum tolli potest, videlicet poenam condonando per indulgentias

608.(C) Ratio autem cur satisfactiones Christi et sanctorum possint penitentibus applicari, desumitur ex *communione sanctorum*. Omnes enim fideles sub uno capite Christo ita intime colligantur ut unum corpus efforment,

'Matt., XVI, 19; et XX, 23

proindeque omnia justorum bona opera sint veluti singulorum propria, et in eorum utilitatem cedere possint : “ Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita et Christus... Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra ” Jamvero, si res ita se habet, satisfactiones Christi et Sanctorum supereffluentes in alios, qui divinæ justitiæ sunt debitores, accedente Dei auctoritate quæ Ecclesiæ commissa est, derivari possunt; nam, ut ait S. Thomas 2, “ea quæ sunt alicujus multitudinis communia, distribuuntur singulis de multitudine, secundum arbitrium ejus qui multitudini præest; unde sicut aliquis consequetur remissionem poenæ, si alius pro eo satisfecisset, ita si satisfadio alterius sibi per eum qui potest, distribuatur ”.

Res comparatione illustratur. In Republicâ bene ordinata, Præsidi potestas inest legum et pænarum severitatem aliquando emolliendi, quando id postulant bonum commune, vel rei emendatio certis signis manifestata; atqui Ecclesia est societas bene ordinata, imo nobilior et perfectior aliis societatibus, cum bonum supernaturale animarum promoveat; ergo decebat ut Ecclesiæ praesides potestate gauderent aliquid de spiritualibus debitis, justâ de causâ, condonandi; quod fit poenas tollendo aut minuendo per indulgentias.

609. 2° Thesis *historice* probatur 3. Historicus indulgentiarum progressus cum evolutione pænientialis disciplinæ intime connexus est; in coque *tria stadia* distinguere licet. *

(A) In primâ epochâ, quæ usque ad saeculum septimum sese extendit, indulgentiarum concessio apparet sub formâ *mitigationis pænientiae publicat*. Hanc pænientiam fuisse laboriosam et diuturnam, jam supra ostensum est, n. 151. Aliquando autem aliquid de pænientia canonicâ, auctoritate Ecclesiæ impositâ, remittebatur, (a) Id praesertim fiebat *intuitu intercessionis martyrum*. Cujus rei testis est

11. Cor., XII, 12-26. — ' Supolem., q. 25, a. 1.

3 Cfr. A. Boudihon, Sur l'histoire des indulgences, in *Rev. de Pinstitutathol. de Raris*, mai 1902, p. 238-257.

Tertullianus; dum adhuc catholicus esset, hæc scripsit¹: “Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes, a martyribus in carcere exorare consueverunt; et ideo eam etiam propterea in vobis habere et fovere, et custodire debetis, ut si forte et aliis præstare possitis”. Quam praxim postea, in Montanistarum errorem lapsus, reprobavit²³ sed et hoc ipsum demonstrat hanc praxim exstitisse et a R. Pontificibus fuisse approbatam. Quod pariter testatur 5. *Cyprianus*, declarando cos “qui libellos a martyribus acceperint, prærogativâ eorum apud Deum adjuvari posse³”. Ceteroquin res adeo evidenter constat ut a nemine hodie negetur. Jamvero relaxatio pænitiæ canonicæ nihil aliud erat nisi relaxatio pcenæ peccato debitæ, cum pænitiæ ad remissionem hujus pcenæ ordinaretur

(b) Eadem benignitas ostendebatur cis qui *laudabili ac ferventi vita* sua peccata redimebant; ita *C. Ancyranum* (314) decrevit (can. 5): “Statuimus ut Episcopi, modo conversationis examinato, potestatem habeant vel *utendi clementia*, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem et præcedens vita, et quæ consecuta est, examinetur, et sic cis *clementia impertiatur*”. Item *Niccenum I* (can. 12): “Quotquot, metu et lacrymis atque pænitiæ, vel bonis operibus, rebus ipsis conversionem suam, non simulatione, demonstrant, hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent. Postmodum vero licebit Episcopo de his *aliquid humanius cogitare*”.

(c) *Aiorumudis* etiam retaxabantur pcenæ, quo citius cælum ingredi valerent; si convalescebant, quasdam sed non omnes pœnas solvere tenebantur. Porro, in his omnibus casibus. Ecclesia, canonicam pænitiæ relaxando, certe nolebat pœnites gravioribus purgatorii pœnis tradere, ideoque potestate utebatur condonandi partem satisfactionis peccato debitæ.

610. (B) In *secur.dd* periodo, a septimo ad undecimum saeculum, indulgentia apparet sub forma *commutationis*

¹ *Tertul.* y /VI martyr, c. 1; P. L., t. I, p. 621.

² De pudic., c. 22; P. L., t. II, 1026.

³ 5. *Cyprianus*, ep. 18, t. II, p. 523, ed. Vind.; cfr. ep. 21, 33, 36, et De lapsis.

pænitentiae canonicae in alia opera quæ censebantur æquivalentia. Tunc enim pænitentia quædam specialis pro quolibet peccato infligebatur, ut supra notatum est, η. i 16. Jamvero hujusmodi opera aliquando commutabantur in certa opera pia, præcipue orationes, flagellationes et eleemosynas. ita, teste S. Petro Damiano, S. Dominicus Loricatus, per singulos dies quadragesimæ, se scoparum tunsionibus afficiendo, et tria psalteria persolvendo, centum annorum pænitentiam agere censebatur¹. Eâdem ætate, iis qui Apostolorum basilicas Romæ visitabant condonabatur pars pænitentiae canonicae. Ait enim Nicolaus i de homicida quodam : “ Quædam (de pænitentiâ) temperavimus eo quod suffragia apostolorum principis, nutritoris nostri, postulare devote festinavit²”. Pariter, sæc. IX, *Serghis II* concessit visitantibus ecclesiam SS. Sylvestri et Martini, in festivitatis plurium sanctorum, indulgentiam trium annorum et trium quadragenarum : constat ex marmorea tabulâ, in hac ecclesia collocata, quam describit Baronius, an. 847. Iterum in sacramentario *Valiccliano*, eodem saeculo exarato, mentio fit indulgentiae quorundam dierum et annorum. Sæc. XI, *Leo IX* us qui convenerant ad consecrationem ecclesiae metropolitane Bisuntinae tertiam partem pænitentiae suae condonavit. — In his aut similibus casibus, pars quædam pænitentiae canonicae commutabatur in pias peregrinationes aliave ejusmodi opera.

611. (C) In *tertiâ* ætate, ab undecimo saeculo, jam conceduntur *indulgentia proprie dicite*, seu remissio totalis aut

¹ Ap. *Migne*, P. L., t. CXLIV, p. 1015.

² Apud *Ivonem*¹ P. L., t. CLXI, p. 700. — Quidam tenent indulgentias quasdam a *Gregorio Magno* concessas fuisse iis qui visitabant *stationes* (praecipuas ecclesias) Romæ. Id referunt S. *Thomas* [ÿw IV, dist. 20, q. i, a. 3, sol. 2) et *Guliehnus Allisiodorensis* (Summa, l. IV, tr. b, c. 6); quod tamen negat *Morinus* (op. cit., l. X, c. 20, n. io), quia nil hac de re apparet in S. Gregorii epistolis aut sermonibus. Quidquid est, valde antiqua est hæc praxis; eam siquidem commemorat *Bonifacius VIII* (1300), in Bulla Jubilaei: “Antiquorum habet fida relatio quod accedentibus ad honorabilem basilicam principis Apostolorum de Urbe concessæ sunt magnae remissiones et indulgentia: peccatorum”. (Extravag. commun., l. V, t. 9, c. 1, p. 1303 ed. *Friedberg*.)

partialis pœnæ peccato debitæ, positis tamen quibusdam operibus a legitimo superiore determinatis. Quod præsertim factum est ad promovendas *expeditiones in Terram sanciam*: ita *Urbanus II*, in *C. Claromontensi*, an. 1095. decrevit (can. 2): “Quicumque pro sola devotione, non pro honoris vel pecuniæ adeptione ad liberandam Ecclesiam De: Jerusalem profeetus fuerit, *iter illud pro omni pœnitentia ei reputetur*”. Indulgentia hujusmodi fuit etiam concessa iis qui adversus haereticos pugnarent, præsertim Albigenses. Postea, sæc. XIII, *C. Lateranense IV* (1215) decrevit ne nimium indulgentiæ extenderentur, sicque abusus præcaverentur. — Res autem magis universalis evasit *ex institutione jubilæi*. Initio sæculi XIV, jubilæum institutum vel confirmatum est a *Bonifacio VIII*, qui plenariam indulgentiam aliosque spirituales favores concessit pro anno 1300 et quolibet sequenti centesimo anno; postea *Clemens VI* decrevit ut jubilæum celebraretur quolibet quinquagesimo anno, incipiendo a 1350; tandem *Paulus II* voluit ut locum haberet quolibet vigesimo quinto anno, incipiendo ab an. 1475. Postea Pontifices jubilæa *extraordinaria*, seu indulgentiam ad instar jubilæi, ob graves causas, concedere coeperunt. Mox indulgentias plenarias aut partiales largiri consueverunt ad promovenda pia opera, videlicet ecclesiarum aut hospitalium erectionem. Quà occasione quidam abusus irrepserunt, ex eo quod *qnæstnarii*, seu indulgentiarum prædicatores, ad copiosiores eleemosynas obtinendas, vim et efficaciam indulgentiarum plus æquo amplificarunt. Sed hunc abusum eradicavit *Tridentiniun*, quaestuarios abolendo.

Ex quibus omnibus colligitur quantum decipiantur Protestantes qui, cum *Chcmmnitio* | dicunt catholicos “non posse vel ulla Patrum testimonia, vel ulla veteris Ecclesiæ exempla proferre, quod talis doctrina vel usus talium indulgentiarum ullo unquam tempore usque ad annos post natum Christum 1200 in veteri Ecclesia fuerit”.

612. (D) *Solvuntur diffic.* (a) Indulgentiarum concessio liberat hominem a debito satisfaciendi, proindeque sacramentum Pœnitentiæ mutilat, quod satisfactionem aliquam involvit; ergo rejicienda est.

'2 *Cor.* X11, 12-26. — * *Supp.*, q. 25, a. r.

Res/. : *Nego suppositum*, nam indulgentiæ prudenter concessæ non eximunt pænitentem a sacramentali vel extra-sacramentali satisfailione, sed sincere contritis conceduntur ut habeant ex quo promptius et efficacius satisfaciant. Nemo enim indulgentias lucrari valet nisi opera quædam præscripta peragat, et sincere pæniteat.

(b) *Instant adversarii* : Facilitas per aliquot preces vei opera pro omnibus peccatis satisfaciendi spiritualem socordiam generat, cum nulla proportio sit inter opera præscripta et pœnam remissam.

/l'i.r/. *Nego subsumptum* : nam opera exteriora, quæ præscribuntur, licet in se levia sint, supponunt interiores dispositiones contritionis et firmi propositi, quæ socordiam excludunt; nam, ut ait *Cajetanfes* (De suscipient, indui., q. i), non prosunt indulgentiæ negligentibus satisfacere per se ipsos, quoniam indigni sunt indulgentia, sed illis quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata quod non retardat opus nisi impedita. Ita, v. g., plenariam indulgentiam non lucratur, nisi qui ab omni affeélu ad venialia immunis est. His autem positis, facilitas operis injunéti est potius quædam quasi illecebra, quâ pænitentes ad perfeétas dispositiones interiores comparandas alliciuntur : et ita promoventur cordis contritio, orationis studium, sacramentorum frequentatio ac operum misericordiæ praxis.

613. (c) *Instant iterum* : concessio indulgentiarum eo tendit ut tempus purgationis in hâc vel altera vitâ minuat; atqui hoc est contra ordinem a Deo intentum *

Resp. Nego minorem : Deo enim, qui animas pænitentes diligit, nihil magis acceptum est (piam hoc purgationis tempus minuere; ex unâ quidem parte, ut sapiens *Legislator*, statuit ut nemo regnum ccelorum ingrederetur nisi post solutionem pœnæ peccato debitæ; ex altera autem, ut misericors *Pater*, pænitentibus vult parcere; si quis igitur pro aliis satisfaciat, opus Deo gratum facit, eum scilicet juvando ut justitiæ misericordiæque jura conciliet.

(d) Indulgentiarum concessio innumeris abusibus occasionem præbuit; Romani enim Pontifices, sine ullâ ratione, centum, mille ampliusque annorum indulgentias largiri non erubuerunt, imo eas pro pecunia vendere, sic turpissimum simoniæ crimen committendo. *Resp.* Aliquos irrepsisse abusos in indulgentiarum concessione et piædicatione non diffitemur; sed isti abusos nec universales nec frequentes fuerunt, et pluries a R. Pontificibus et Con

* Huc redit argumentum a *Littledale* propositum (op. cit., p. 109) : " Has animas Deus diligit, easque in Purgatorio detinet, non ut poenas luant, sed ut purificentur. Fidenter admittimus Deum eas punire maxima misericordia, lenitate, et efficacia. Hinc earum e Purgatorio intempestivus egressus nihil emolumenti eis affert, nisi tamen admittatur Ecclesiam Romanam sapientiore ac benigniore esse ipso Deo, earaque victimas ex divinis manibus, ut ita dicam, eripere"

ciliis reprobati sunt: ita sæc. XT, *Gregorius Vif* Lincolniensi Episcopo indulgentiam delictorum roganti, annuit eâ tamen lege ut bonis operibus inhærendo commissos excessus plangeret sæc. XII, *Gregorius i'III*, Beneventi fidelibus declaravit tutius esse ut agerent pœnitentiam quam vel tertiæ partis pœnitentiæ remissionem obtinerent; sæc. XIII, C. *Lalerau. IV* quorumdam Episcoporum in concedendis indulgentiis laxitatem redarguit; et *Tride»tinnm(s^*. XXV de Indulg.) statuit ut sanctarum indulgentiarum munus sanétc et incorrupte omnibus fidelibus dispensaretur, omnesque proscripsit abusus qui ignorantia vel superstitiène in diversas diœceses irrepserant. Jamvero res in se bona et utilis eradicari non debet propter nonnulla incommoda quæ ex eâ oriuntur, sed ipsa incommoda præcavenda sunt, in quantum fieri potest; quod quidem Ecclesia data opportunitate præstitit.

Quod autem additur circa indulgentiarum venditionem, falso nititur supposito. Pecunia, quæ interdum erogabatur aut etiam nunc aliquando erogatur, v. g. occasione jubilæi, ad lucrândam indulgentiam, non est nec unquam fuit indulgentiæ pretium; erat siquidem eleemosyna tanquam pium opus præscripta, et in bonos usus convertenda, ad TurCas debellandos qui Europæ pacem turbabant, ad templorum, hospitalium aliorumque hujusmodi institutorum erectionem et dolationem. Aliunde nonnisi pauçæ indulgentiæ suti hâc conditione conceduntur; pleræque enim nonnisi opera mere spiritualia exigunt

614. Corollaria, (a *Indulgentiæ fidelibus defunctis in purgatorio detentis applicari possunt per modum suffragii*, id est, non per modum absolutionis, sed per modum satisfactionis et solutionis debiti, quatenus satisfactiones Christi et Sanélorum in Ecclesiæ thesauro reconditæ, Deo offeruntur in compensationem pœnæ a defunctis luendæ. “ Non enim est aliqua ratio, ait 6'. *Thomas*², quare Ecclesia transferre

² Cf. *Haronius*, Annales cedesiasst., ad an. 1703, n. 71; *Drouin*, l. cit., § 4, ubi hæc et alia fada referuntur.

* Nonnulli Protestantes uitenus progrediuntur, et ut certum asserunt absolutionem a peccatis pro pecunia vendi; in cujus probationem exhibent *Concellaria taxas*, quæ solvi debent quando absolutio a censuris exquiritur. Hic autem duo plane distinctfla confundunt, absolutionem a peccatis in foro interno, quæ nunquam pecunia comparari potest; et absolutionem a censuris in foro externo, pro quâ quandoque eleemosyna exigitur sive ut solvantur *expensa-* ad litterarum absolutionis expeditionem, sive tanquam caritativa compensatio pro scandalis datis : quo casu pecunia sic collegia in pios usus est eroganda. Quod praeclare confutat *fi. It. Newman* (op. cit., p. 112-113).

¹ *Suppi.*, q. 71. a. 10.

possit communia merita, quibus indulgentiæ innituntur, in vivos et non in mortuos". Nam Christus pro omnibus satisfecit, ejusque satisfadiones tam vivis quam defundis applicari possunt ab eo qui legitimâ auctoritate gaudet. Revera R. Pontifices, jam saltem a sæc. IX, hujusmodi indulgentias concesserunt; ita *Joannes VIII* (878) et *Joannes IX* (900).¹ Hinc *Pius VI* ut falsam, temerariam et piarum aurium offensivam damnavit propositionem Synodi Pistoriensis asserentis "luduosius adhuc esse quod chimærica isthæc applicatio (indulgentiarum) transferri volita sit in defundos." (*Denzing.*, n. 1405.)

Attamen hujusmodi potestas ita exercetur ut hæ indulgentiæ direde vivis per modum juridicæ *absolutionis*, indirede tantum mortuis applicentur, per modum *solutionis* debiti. Nam, ut ait S. *Thomas* (l. cit.), direde et principaliter ille indulgentiam accipit qui facit hoc pro quo indulgentia datur; unde cum mortui non possint facere aliquid horum quæ præscribuntur, eis direde indulgentiæ valere non possunt. Huc ergo redit concessio indulgentiæ pro defundis ut, vi auctoritatis Ecclesiæ, fidelis vivus, qui pium opus præstat, cui anneditur, possit defundis applicare remissionem pœnæ quam, lucrando indulgentiam, acquirit.

615. (b) *Indulgentiæ vim habent non solum coram Ecclesiâ, ad tollendas /nvnas canonicas, sed etiam coram Deo ad remittendas fiænas temporales peccatis debitas.* Certum est ex damnatione contrariæ sententiæ quam propugnauerat Syn. *Pistoriensis*-. Nam, ut rede animadvertit S. *Thomas*, adversariorum opinio est expresse contra privilegium Petro datum, cui didum est ut quod in terrâ remitteret, in coelo remitteretur. Unde remissio, quæ fit quantum ad forum Ecclesiæ, valet etiam quantum ad forum Dei. Præterea Ecclesia hujusmodi indulgentias concedens magis damnificaret quam adjuvaret, cum in purgatorio pœnæ essent tollerandæ quas in terra remitteret.

¹ Cf. *Mdbilton*, præf. in sæc. VT Bencd., n. 10S.

² Ap. *Denzinger*, n. 1403. — ³ *Sup.*, q. 25, a. 1.

§ II. De auctoritate indulgentias concedente

616. i° *Principium*. Ad concedendas indulgentias requiritur potestas jurisdictionis in foro interno, cum auctoritate super thesaurum Ecclesiæ, et rationabili causa Dicitur : —

(a) *Potestas jurisdictionis*, quia hic agitur de aëlu *judiciali*. non autem de collatione sacramenti; (b) in *foro interno*. quia temporalis pœna remittitur non solum coram Ecclesia sed etiam coram Deo; (c) cum *auctoritate super thesaurum Ecclesiæ*, quia indulgentia non est solum absolutio, sed etiam *solutio* alicujus debiti, ope satisfactionum quæ in thesauro Ecclesiæ continentur; (d) et *rationabili causa*, et quidem ad *validitatem*, ut omnes fatentur; nam Superiores ecclesiastici non sunt nisi *administratores* thesauri Ecclesiæ, nec proinde cum distribuere valent, nisi justâ accedente causâ, et absque præjudicio juris quod Deus habet aliquam a peccatoribus exigendi pœnam. Quia vero ab œconomo non requiritur nisi ut operetur juxta prudentiæ regulas, illa causa sufficiens erit quæ a Superioribus justa et proportionata videbitur.

Justa causa esse potest promovere quarundam precum recitationem vel piorum operum adimpletionem, indulgentias concedendo, quo frequentius ac ferventius preces fundantur vel opera perficiantur; vel quædam publica utilitas, aut gratitudo erga eos qui ad bonum Ecclesiæ laboraverunt; uno verbo, quidquid bonum animarum aut Ecclesiæ extensionem promovere potest.

I
·
I
g

617. 2° *Corollarium*. Indulgentias concedere possunt ii omnes qui ad hoc ordinariam vel delegatam potestatem habent; videlicet :

(A) .S'. *Pontifex*, qui, utpote Ecclesiæ Caput, supremam auctoritatem habet super thesaurum Ecclesiæ, ac indulgentias concedere potest fidelibus totius orbis catholici, tam plenarias quam partiales, tum pro vivis, tum pro defunctis. Indulgentiæ autem omnes a Romano Pontifice concessæ, nisi aliud constet, applicabiles sunt degentibus in Purgatorio (can. 930). Ias pariter largiri potest modo sibi bene viso, vîvæ vocis oraculo vel scripto, immediate vel mediate per organum alicujus Congregationis. Eacultates olim hâc de

re A. *Indulgentiarum Congregationi* concessæ, hodie ad 5. *Pœnitentiariam* ' spectant.

" Præter Romanum Pontificem, cui totius spiritualis Ecclesiæ thesauri a Christo Domino commissa est dispensatio, ii tantum possunt potestate *ordinariæ* indulgentias elargiri, quibus id expresse a jure concessum est a

618. B Superiores ecclesiastici, Papæ inferiores, indulgentias *defunctis applicabiles* concedere nequeunt 3; — nec crucibus, numismatibus, etc. a Papa aliove delegato benedictis, vel actibus vel sodalitatibus quibus indulgentiæ jam annexa; sunt, alias indulgentias adjungere, nisi novæ conditiones imponantur; — nec eundem pietatis actum in partes dividere, et singulis partibus concedere omnes indulgentias quas largiri possunt; — nec facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id eis a Sede Apostolicâ expresse fuerit indultum 5. Insuper normas servare debent quas ipse R. Pontifex in concedendis indulgentiis sequitur. Quibus positis : —

a *Episcopi* residentiales, a capta possessione habent jus concedendi indulgentias quinquaginta dierum in suæ jurisdictionis locis 6. Cùm consecratur ecclesia vel altare, Episcopus Consecrator, licet jurisdictione in territorio careat, indulgentiam concedit unius anni ecclesiam vel altare visitantibus in ipsâ consecrationis die, in die vero anniversaria quinquaginta dierum, si sit Episcopus; centum, si Archiepiscopus; biscentum, si E. R. Cardinalis 7.

Archiepiscopi in suâ dioecesi et in suâ provincia centum dierum indulgentiam concedere valent 8.

(b; *Cardinales* " facultate gaudent concedendi indulgentias ducentorum dierum, etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suæ jurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a præsentibus solummodo, singulis vicibus lucrandas 9

I Salvo jure 5. *Officii* " videndi ea quæ doctrinam dogmaticam circa indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respiciunt ", *l'odex*, c. 258, § 2. — ' *Codex*, c. 912. — 3 *Codex*, c. 913, n. 2.

4 *Codex*, c. 913, n. 3. *Codex*, c. 913, n. 1. — 6 *Codex*, c. 349, § 2, n. 2. *Codex*, c. 1166. *Codex*, c. 274, n. 1. — 9 *Codex*, 239, § 1, n. 24.

§ III. De Indulgentiarum subjecto.

Dicemus: i° de iis quibus indulgentiae concedi possunt; 2° de conditionibus ad indulgentias lucrandas.

619. i° Indulgentiae concedi nequeunt nisi iis qui sunt : (a) *baptisati*, quia potestas Ecclesiae non exercetur in eos qui foris sunt; (b) *non excommunicatio*, cum ii omnes qui ab cā separati sunt eo ipso priventur illis bonis quæ ad communionem Sanctorum spectant; (c) *subditi concedentis*, cum indulgentia sit actus jurisdictionis; usu tamen receptum est peregrinos lucrari posse indulgentias locales; idem dicendum de Regularibus, etiam exemptis, qui in favorabilibus ab episcopali jurisdictione non excluduntur²; d) *capaces peccandi*, cum remitti nequeat pœna peccato debita, quando nullum peccatum commissum est; incapaces sunt igitur pueri ante usum rationis et perpetuo amentes.

620. 2° Conditiones necessariae ad indulgentias lucrandas : —

(A *Status gratia* ³, eo temporis momento quo indulgentia est lucranda, nempe generatim eo instanti quo ultimum opus præscriptum peragitur : nam pœna temporalis remitti nequit nondum remissâ culpâ et pœnâ æternâ.

Quod quidem certum est quoad indulgentias pro *vivis*; controversatur autem quoad indulgentias pro *defunctis*, et 5. *C. Indulg. Avsc* de re interrogata, respondit * : “ Consulat probatos auctores”. Jamvero *Suarez*⁵ tenet statum gratiæ non requiri; nam lucrans indulgentiam pro defunctis, non sibi, sed alteri hunc effectum obtinet : ad quod sufficit exeeutio operis præscripti; *Lugo* autem cum aliis probabilius affirmat⁶, quia defunctus indulgentiam non acquirit, nisi quatenus aliquis vivens eam lucratur et defuncto applicat; porro eamdem lucrari nequii vivus, nisi sit in statu gratiæ. Exceptio tamen admitti potest pro indulgentia *altaris privilegiati*, quæ defunctis applicatur a sacerdote, non ut persona privata, sed quatenus Ecclesiam repraesentat.

Insuper, si agatur de indulgentia *plenaria totaliter* lucranda, requiritur detestatio omnium peccatorum venialium, cum pœna peccato etiam veniali debita remitti nequeat, nisi prius ipsa culpa dimittatur. Attamen, si non totaliter obtineatur

¹ *Codex*, c. 925, § i. — ³ *Codex*, c. 927. — ⁵ *Codex*, c. 925, § 1.

⁴ *Decret, authent.*, n. 341, 22 febr. 1847.

ⁱ *Snare* disp. LUI, sect. 4, n. 5-6. — ⁶ *Lugo*, disp. XXV11, n. 75.

plenaria indulgentia, propter affeéhim ad aliquot venialia, partialiter acquiri potest, quatenus remittitur pœna eorum peccatorum de quibus contritio habetur¹.

621. *Intentio indulgentias lucrandi, non quidem specialis*, quâ quis intendat specificè hanc vel illam indulgentiam lucrari; sed *generalis*, quâ quis velit omnes acquirere indulgentias quas potest, etiamsi nesciat utrum tali vel tali operi adncéiantur. Nec requiritur *actualis*, sed sufficit *virtualis* intentio, imo probabilius *habitualis*, ea scilicet quæ fuerit semel elicitata et non retractata. Non tamen sufficit *interpretativa*, quæ revera non existit, quidquid pauci in contrarium dixerint²; nam libri de Indulgentiis cum speciali S. Sedis approbatione editi veram intentionem requirunt³. — Imo optimum est consilium renovare quotidie intentionem lucrandi omnes et singulas indulgentias quæ in decursu diei acquiri possunt, quo promptius ac ferventius peragantur opera quibus indulgentiæ adnectuntur.

622. (C) *Adimpletio operum præscriptorum*; hæc enim est conditio sub quâ indulgentiæ conceduntur, ita ut, non adimpletâ conditione, non obtineatur effeétus. Unde hic neque ignorantia, neque impotentia, neque bona fides excusat. » : agitur enim de beneficio obtinendo, ad quod nullum jus habetur; nulla igitur fit injuria, si, deficiente conditione, non conceditur induleentia.

Attamen si exigua tantum pars injuncti operis omittitur, v. g. unum *Pater* et *Ave* in recitatione rosarii, acquiritur indulgentia, quia in re morali parum pro nihilo reputatur. - Insuper, accedente Superioris consensu, quædam alia opera substitui possunt pro operibus præscriptis, (piando hæc moraliter adimpleri nequeunt.

623. Opera præscripta perfici debent juxta *modum* et *circumstantias* a Superiore determinatas.

(a) Ad *modum* quod speélat, opera implenda sunt *personaliter*, i. e. ab ipsâ personâ quæ indulgentiam lucrari intendit, exceptâ elemosyna, quæ per alium dari potest, dummodo quis det de suis bonis; — *actu moraliter bono*, quia Deus evidenter placari nequit aëlu peccatninoso; non prodesset igitur aëius unice ad malum finem intentus; sed, si operi de se bono aliquod misceretur veniale peccatum, puta vanægloriæ, indulgentia posset nihilominus obtineri; —

¹ A' *Alphons.*, n. 534, circa finem. — J *Baller. P.*, n. 27.

³ Cfr. *Raccolta*, inroduél., p. VII-VIII.—⁴ *Baccolla*. p. VIII.

opere non alias stricte obligatorio, nisi constet de contraria intentione concedentis; non possumus enim regulariter unâ actione satisfacere duabus obligationibus, (piarum singulæ singulas actiones postulant; ita qui ad horas canonicas tenentur non possunt pereas satisfacere precibus ad lucrandam plenariam indulgentiam præscriptis¹; sed communio paschalis sufficit ad satisfaciendum præcepto annuæ communionis et ad lucrandam indulgentiam benedictionis papalis²; pariter, ex recenti decreto, 14 jun. 1901, pœnitens, preces aliaque opera explens a confessario pro pœnitentiâ imposita, indulgentiis ditata, potest simul et pœnitentiæ satisfacere et indulgentia-lucrari³.

Si ex variis titulis variæ indulgentiæ, alicui rei vel operi adnexæ sunt, nequeunt regulariter omnes indulgentiæ acquiri, nisi renoventur opera injuncta; ita si uni *coromæ* applicatæ fuerint indulgentiæ *Apostolica* et indulgentiæ *Rosarii*, ambæ obtineri nequeunt, nisi bis recitetur rosarium⁴.

(b) Quoad *circumstantias*, opera perfici debent loco et tempore præfinitis, modo infra exponendo. Hic solum exponemus modum computandi tempus, juxta decisiones 5. *Indulg. Congreg.* — Communiter indulgentiæ diei naturali affixæ sunt; jamvero dies *naturalis* computatur a media nocte ad mediam noctem; unde, nisi aliud expresse dicatur, indulgentias tali diei affixas, lucrari possumus a media nocte⁵. — Aliquando autem indulgentia acquiri potest, prout sæpe contingit in festis, *toto die ecclesiastico*, i. e. a *primis vespers* videlicet a tempore quo communiter vespere publice recitari solent⁶ (horâ media inter meridiem et solis occasum) usque ad *solis occasum* diei sequentis, i. c. vespertinum crepusculum quod sæpe unâ horâ post solis occasum perdurat.

624. (D) Inter varia opera præscripta, præcipua sunt *confessio, communio, visitatio ecclesiæ*, certæ *preces*, de quibus pauca adnotabimus.

(a) *Confessio*, quando requiritur, peragi debet etiam ab iis qui sunt in statu gratiæ; *sacramentalis* esse debet, seu in ordine ad absolutionem, quamvis necesse non sit absolutionem recipere. Si plures indulgentiæ eâdem die lucrandæ confessionem requirant, unica confessio ad omnes acquirendas sufficit. Imo. “Christi fideles qui

¹ Ita S. C. *indulg.*, 29 maii 1841, *Deere/, authent.*, n. 291. ad 2.

² *Decreta authent.*, n. 288, 19 mart. 1841; et n. 327, 10 maii 1844.

³ Ap. *Acta S. Sedis*, XXXIV, p. 125-126. Cf. *Codex*, c. 932.

⁴ *Codex*, c. 933. — ⁵ *Decreta authent.*, n. 434, 18 jan. 1878.

⁶ *Raccolta*, p. XVII; unde non satis tuta videtur opinio tenens diem ecclesiasticum incipere horâ secunda pomeridiana. Cfr. *l/rArAr*, op cit., p. 54.

soient, nisi legitime impediantur, saltem bis in mense ad pænitiæ sacramentum accedere, aut sanctam communionem in statu gratiæ et cum recta piâque mente recipere quotidie, quamvis semel aut iterum per hebdomadam ab eadem abstineant, possunt omnes indulgentias consequi, etiam sine actuali confessione quæ ceteroquin ad eas lucrandas necessaria foret, exceptis indulgentiis sive jubilæi ordinarii et extraordinarii sive ad instar jubilæi *

Præterea “ad quaslibet indulgentias lucrandas confessio forte requisita peragi potest intra octo dies qui immediate præcedunt diem cui indulgentia fuit affixa”^j aut “etiam intra subsequentem totam octavam²

(b) Communio suscipi potest in pervigilio illius diei cui annexa est indulgentia aut “etiam intra subsequentem totam octavam³”,

(c) *Visitatio ecclesiæ* pro quibusdam indulgentiis præscribitur. Si injungitur visitatio alicujus determinatæ ecclesiæ, v. g. *parochialis*, hæc utique visitari debet, nisi legitima facta fuerit commutatio; secus, visitatio fieri potest in quacumque ecclesia aut oratorio *publico*, et *guident* “a meridie diei præcedentis, usque ad mediam noctem quæ statutum diem claudit » ”.

Insuper, vi privilegii a Pio X concessi, die 14 Jan. 1909. fideles utriusque sexûs, qui perfectionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa, in domibus ecclesiæ vel publico sacello carentibus, de consensu Ordinariorum constitutis, vitam communem agunt, necnon personæ omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes⁵, quoties præscribitur visitatio alicujus ecclesiæ non determinatæ vel indeterminati alicujus publici oratorii, visitare possunt propriæ domûs sacellum, in quo obligationi audiendi Sacrum jure satisfacere valent.

(d) *Preces recitanda* generatim præscribuntur pro indulgentiis plenariis et quandoque pro partialibus. Non sufficit oratio mentalis, sed quædam saltem vocales preces requiruntur. Quæ quidem non determinantur, sed cujusvis arbitrio permittuntur; non sufficit brevissima oratio sed requiruntur quinque *Pater* et *Ave* aut aliquid æquivalens.

“Si peculiaris oratio assignata fuerit, indulgentiæ acquiri possum quocumque idiomate oratio recitatur, dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione vel S. Pænitentiariæ vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio; sed indulgentiæ penitus cessant ob quamlibet additionem, detractionem vel interpolationem. Ad indulgentiarum acquisitionem satis est

* *Codex*, c. 931,8 3. *Codex*, c. 931, 8 1. † *Ibid.* — ‡ *Codex*, c. 923.
f Ita *Codex*, c. 929. Cf. S. O., 24 juin 1909. *A. A. S.* 1, 210.

orationem alternis cum socio recitare aut mente eam prosequi, dum ab alio recitatur ”.

(e) “ Pia opera ad lucrandas indulgentias injuncta, confessarii possunt in alia commutare pro iis qui legitimo detenti impedimento, eadem praestare nequeunt² “ Indulgentiæ annexa: festis vel sacris supplicationibus vel precibus novendialibus, septenariis, triduanis, quæ ante aut post festum vel etiam ejus octavario perdurante peraguntur, translatae intelliguntur in eum diem, quo festa hujusmodi legitime transferantur, si festum translatum habeat officium cum Missa sine sollemnitate et externa celebratione ac translatio fiat in perpetuum, vel si transferatur sive ad tempus sive in perpetuum sollemnitas et externa celebratio³”.

(E) *Indulgentia* seu *benedictio in articulo mortis* : i) “ Parot ho aliive sacerdoti qui infirmis assistat, facultas est eis concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probatis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat⁴”.

2) Quæ indulgentia omnino distinguitur ab indulgentia plenaria quam lucrari possunt in articulo mortis, *absque ulla benedictione*, ii omnes qui aliquod objectum detinent cui adnexæ sunt indulgentiæ Apostolicæ, vel membra sunt On fraternitatis cui tale privilegium concessum est.

3) Ex concessione *Pii P. P. X*, 9 mart. 1904. quilibet christianus potest sibi lucrari indulgentiam plenariam pro instanti suæ mortis, dummodo actum emittat, quo mortem cum omnibus suis angoribus æquo ac libenti animo suscipit, et alias condiciones (confessionem, communionem) adimpleat.

N. B. *Surdo-muti* et *muti* indulgentias, pro quibus vocalis oratio desideratur, lucrari possunt : si publicæ preces injunguntur, populo oranti se devote adjungendo ac mente orando; si visitatio ecclesiæ privarim præscribitur, ibi mente orando; si preces privarim recitandæ sunt, pi.i opera peragendo quæ confessarius, loco precum, injunget \ aut injunctas preces signis, vel mente fundendo, vel vas legendo sine ulli pronuntiatione⁶. (Cf. Can. 936).

§ IV De suspensioni, translatione et cessatione Indulgentiarum.

628. 1 De Suspensione. Indulgentiæ duplici modo suspendi possunt : (a) *ex ipsa natura rei*, quando ad tempus cessat una ex

¹ (Codex, c. 934. ³ Codex, c. 935. ² Codex, c. 922. ⁴ Codex, c. 468, § 2. ⁵ Decret, au(l)ient., n 355, 15 mart. 1852. ⁶ S. C. Indulg. t8jul. 1902.

essentialibus conditionibus ad eas lucrandas requisitis, v. g. quando stationes Viæ crucis removentur ut iterum -ibidem collocentur; (b) *extinsece*, seu ex voluntate concedentis, cujus exemplum habetur tempore Jubilæi, quando fere omnes aliæ indulgentiæ suspenduntur, ex infra dicendis.

629.20 De Translatione. Dupliciter fieri potest quoad *locum* et *tempus*.

(a) Quoad *locum*, transfertur indulgentia localis, quando competens Superior jubet eam non amplius lucrificari in loco cui adnexa erat, sed in alio determinato; quod præsertim fit «quando communitas, quæ priorem locum detinebat, ad alium migrat.

(b) Quoad *tempus*, quando indulgentia pro aliquo tempore concessa ad aliud transfertur; quod præsertim locum habet in indulgentiis pro aliquo festo concessis. Jamvero indulgentia alicui festo adnexa transfertur quoties transfertur *solemnitas externa*, quamvis non transferantur officium et missa *; si vero agitur de festis quæ sine solemnitate peragi solent, translato festo *in perpetuum*, transfertur indulgentia'; translato autem festo *per accidens*, indulgentia manet diei affixa. — Non potest tamen bis talis indulgentia acquiri; v. g. si quis Romæ lucraverit indulgentiam festo Immac. Conceptionis adnexam, eandem non potest Parisiis acquirere, si in hâc civitate versatur tempore quo translata solemnitas celebratur.

630. 30 De Cessatione. Indulgentiæ cessare possunt : —

(a) *Per mortem concedentis*, si id in ipsâ concessione expressum fuerit sive explicite, sive implicite, v. g. si adjecta fuerit clausula *ad beneplacitum meum* vel alia similis, non autem *ad beneplacitum Sedis*, quia Sedes non moritur.

(b) *Per revocationem* competentis Superioris sufficienter promulgatam.

(c; *Per mortem persona*, vel *extinctionem legitimam Collegii*, quibus concessæ fuerant; si vero *illegitime* aliquod Collegium suppressum fuerit, ac postea reviviscat, indulgentiæ pariter reviviscunt.

(d) *Per destructionem loci vel rerum*, quibus indulgentiæ adnuebantur, si *totalis* sit physice et moraliter; non autem si res in communi aestimatione, licet physice renovata, eadem moraliter remaneat. Hinc non amittuntur, si res per successivas reparationes etiam totaliter renovatur, imo si destruitur altare, ita tamen ut novum in eodem loco et sub eodem titulo ædificetur.

(e) *Per translationem domini* rei mobilis, v. g. rosarii, cui adnexa est indulgentia, sive per donationem, sive per venditionem: non autem per commodatum, si commodans non intendit indulgentiam commodatario transferre.

* *Decret, authent.*, n. 360, 9 aug. 1852.

• *Decret, authent.*, n. 435, 12 jan. 1878.

' *Decret, authent.*, n. 317, 24 apr. 1845

Art. II De Indulgentia Jubilæi ».

631. Initio sæculi XIV, Jubilæum institutum vel confirmatum est a *Bonifacio VIII*, qui plenariam indulgentiam aliosque spirituales favores concessit pro anno 1300, et quolibet sequenti centesimo anno; postea *Clemens VI* decrevit ut Jubilæum celebraretur quolibet quinquagesimo anno, incipiendo a 1350; tandem *Paulus II* voluit ut locum haberet quolibet vigesimo quinto anno, incipiendo a 1475.

De notione et speciebus Jubilæi;

Divisi *»e °Pei'^us exsequendis ad Jubilæum;

I De facultatibus tempore Jubilæi concessis;

'De suspensione gratiarum tempore Jubilæi.

I. De notione et speciebus Jubilæi.

632. i° Notio. Jubilæum nihil aliud est nisi indulgentia plenaria variis privilegiis, a Romano Pontifice cumulata. Differt igitur ab indulgentiâ plenaria *accidentaliter* tantum, videlicet ratione solemnitatis ac privilegiorum quæ ci adnectuntur.

633. 2° Species. Duplex est Jubilæum, ordinarium et extraordinarium.

(a) Prius, quod majus etiam vocatur, aut Jubilæum simpliciter, est illud quod recurrit quolibet vigesimo quinto anno. Generatim prius Romæ celebratur per integrum annum, qui annus sanétus dicitur; deinde sequenti anno ad universum orbem extenditur per tempus brevius, communiter per sex menses. Romæ, incipit a primis vesperis Nativitatis Domini, quæ præcedunt annum 25^un, 50^un, 75um et 100^u,“ cujusque sæculi, et concluditur secundis vesperis Nativitatis sequentis anni.

(b) Posterius, seu *extraordinarium*, quod etiam *minus* dicitur, illud est quod R. Pontifex, pro arbitrio suo, concedit ad aliquod tempus, propter gravem causam. Ita communiter quisque novus Pontifex Jubilæum largitur post suam exaltationem, et insuper in majoribus Ecclesiæ necessitatibus aut solemnitatibus. Hoc Jubilæum simul Romæ et per universum orbem celebrari solet.

' Præter opera jam citata de Indulgentiis in genere, cfr. *Navatrus*, Comment. de Jubilaéo, Romæ, 1575; *Viva*, de Jubilaro, Patavii, 1709; *Theodorus a S. Sfrir.*, Tract. historico-theologicus de Jubilaéo, Romæ, 1750; *Loiseau*, Traité Canonique et pratique du Jubilé, Paris, 1859; *P. Bastie*., O. S. B., Tr. de Jubilaéo, Bruxellis, 1901; *H. Thurston*, S. J., The Holy Year of Jubilee, St Louis, 1900.

(c) Præter hoc utrumque Jubilæum, quod *universale* est, utpote omnibus Fidelibus concessum, datur quandoque Jubilæum *particulare*, quod alicui provincial vel loco conceditur, quale est Jubilæum Aniciensæ ecclesiæ concessum, quoties festum Annuntiationis in diem Parasceves incidit.

(d) Aliquando etiam dantur indulgentiæ plenariæ *informa* vel *ad instar* Jubilæi, ad aliquem locum magis decorandum, Fideliumque pietatem magis excitandam : quæ quidem non differunt ab ordinariis indulgentiis nisi ratione solemnitatis.

Hic notandum est regulas in Jubilæo, sive ordinario sive extraordinario servandas, traditas esse a *Benedictio AYE*¹, casque etiam hodie servandas esse in omnibus quibus non adversatur specialis Bulla pro quolibet Jubilæo edita².

II. De operibus exsequendis ad Jubilæum lucrandum.

634. Ad Jubilæum lucrandum varia præscribuntur opera, videlicet pro *ordinario* : *confessio et communio*, uccnon *visitationes ecclesiarum* ; pro *extraordinario* : *\s\xpwtjejunium* et *eleemosyna*. — in his exsequendis nullus requiritur ordo, dummodo ultimum opus in statu gratiæ peragatur. Sed regula generalis est non sufficere opera aliunde jam debita³.

Neque necesse est ut omnia *eâdem hebdomadâ* perficiantur, etiam pro extraordinario Jubilæo⁴ ; neque in uno *eodemque loco*, ita ut confessio fieri possit in uno et communio in altero, dummodo servantur speciales regulæ ab Episcopo illius loci statutæ.

635. Γ De confessione et communione, (a) Exclusâ speciali concessionem, non potest quis satisfacere præcepto paschali et Jubilæum lucrari unica confessione et communione⁶. Attamen, relate ad

¹Bulla *Peregrinantes*, 5 maii 1749, quæ Jubilæum indicitur; Bulla *Cum nos super*, vj mai 1749, ubi indulgentiæ et facultates suspenduntur; Bulla *Convocatis*, 25 nov. 1749, quæ Pænitentiaris Urbis facultates conceduntur; Bulla *Inter præteritas*, 3 dec. 1749, de quaestionibus et controversiis circa opera injuncta; Bulla *Paterna caritas*, 17 dec. 1749, quæ Monialibus, Oblatis, etc. providetur; Bulla *De cunctis Deus*, 25 dec. 1750, quæ Jubilæum extenditur ad universum orbem; Bulla *Celebrationem*, 1 jan. 1751, de Jubilæi extensione.

² *Decret. aulhent.*, n. 353, 15 mari. 1852.

³ Bulla *Inter præteritos*, n. 53.

⁴ N. *Pcenitent.*, 16 mart. 1865, ap. *Afla S. Sedis*, I, p. 176.

⁵ *Pcenitent.*, 15 jan. 1886.

⁶ *Pcenitent.*, 25 jan. 1875, ap. *Afla S. Sedis*, V I11, p. 206-267 ; cfr. p. 361.

confessionem, potest quis prius confiteri ad lucrandum Jubilæum; et si postea, infra annum, nullum mortale peccatum admiserit, non tenebitur confiteri, cum lex annuæ confessionis non obliget nisi eos qui gravis peccati conscii sunt (n. 245). Neque *absolutio* requiritur, si quis in statu gratiæ versetur, nisi expresse in Bulla dicatur, ut an. 1851, “ peccata confessi et *sacramentali absolute expiati*”.

(b) Confessio ac communio fieri debent tempore jubilæi. non autem in vigilia, nisi a primis vesperis, quando jam Romæ inchoari solet.

(c) Qui, post peractam confessionem, in mortale incidit antequam ultimum opus perfecit, confessionem iterare debet, ut sacramentali absolute gratiam recuperet; nec ei sufficit perfectam contritionem elicere

636. 2° De ecclesiarum visitatione. Quænam ecclesiæ et quoties sint visitandæ S. Pontifex designat in Urbe, et Episcopus cujuslibet dioecesis, extra Urbem.

(A) ha pro anno 1900, *Leo XIII* præscripsit' ut quatuor basilicæ Beatorum *Petri et Pauli, S. Joannis Lateranensis et S. Maria Majoris* visitarentur semel saltem in die per viginti continuos aut interpositos dies, sive naturales sive ecclesiasticos, ab *incolis* Romæ degentibus; per decem saltem dies a *peregrinis*. Si vero in Urbe degentes, vel in ipso itinere morbo aliâve legitima causa prohibeantur ne quasdam vel omnes visitationes laciant, possunt tamen Jubilæum lucrari, alia opera perficiendo a confessariis injuncta.

(B) *Extra Urbem*,⁽¹⁾ Episcopi determinant, juxta Bullam *Pomificis*, quot ecclesiæ et quoties visitandæ sint. In locis ubi una est ecclesia, concedere possunt ut omnes visitationes præscriptæ in hac ecclesia fiant; quæ potestas ipsis data est anno 1852 *modo generaliter*⁽²⁾ ita ut eâ gaudeant, etiamsi Bulla Jubilæi hac de re taceat. Possunt etiam designare oratorium publicum, si missa in eo habitualiter celebretur'.

(b) Si eadem ecclesia pluries visitari debeat, id fieri potest eodem die vel distinctis diebus, nisi in Bulla Jubilæi aliter definiatur. Visitationes autem in eadem ecclesiâ factæ ita ab invicem distinguendæ sunt, ut singulis vicibus ab ecclesiâ egredi necesse sit ut nova visitatio fieri valeat.

(c) Regulares Jubilæum lucrari nequeunt visitationes præscriptas peragendo in propriâ ecclesiâ, nisi speciale privilegium a R. Pontifice obtinuerint⁽³⁾. Si vero legitime impediuntur quominus ecclesias ab Ordinario designatas visitent, singuli a suo confessario commutationem obtinere valent.

(d) Sæpe etiam minuitur visitationum numerus *processiones* insti-

¹ Bulla *Inter preteritos*, n. 79.

• Bulla *Properante*, ap. *Ait. S. Sedis*, XXXI. p. 644 sq.

³ *Decret, authent.*, n. 353, 15 mart. 1852.

⁴ 5. *Penitent.*, 15 jan. 1886, ap. *Ait. S. Sedis*, XVIII, p. 334

⁵ 5. *Penitent.*, 1075, ap. *Act. S. Sedis*, VIII, p. 554

tuendo, de licentia Episcopi, ex speciali privilegio a S. Sede concessa. Quo casu Fideles, extra januas ecclesiæ aut oratorii, ob illius angustiam remanentes, et cum aliis orantes, unum corpus moraliter efformant, ac proinde visitationi pro lucrando Jubilæo satisfaciunt, dummodo tamen ecclesiam ingrediantur omnes qui in eâ contineri possunt. Pariter, si propter legitimam rationem, processiones fiant vestimentis haud chorahbus, sine cruce, psallendo voce submissâ, aut etiam sine ullo cantu, id validum est.

637. 3° De jejunio, (a) In Jubilæis extraordinariis præscribi solet jejunium trium dierum; quod abstinentiam a carne importat; imo etiam ab ovis et laiciniis, si pro tempore Quadragesimæ præcipitur. Quandoque, extra Quadragesimam, idem jejunium *strictum* (i. e. abstinentia non solum a carne, sed ab ovis et laiciniis) imponitur, quoties videlicet in Bullâ dicitur “*esurialibus cibis utentes*”.

(b) Jejunium illud distinctum esse debet a jejunio jam ab Ecclesiâ statuto, nisi aliter in Bullâ declaretur explicite vel implicite.

(c) Sæpe tria jejunia in eadem hebdomade peragenda injunguntur, feriâ quartâ, sextâ et sabbato; sed si nulla dies assignatur, quocumque tempore fieri possunt, extra dies jejunii de præcepto.

(d) jejunium hujusmodi servari debet etiam ab iis qui alias a lege jejunii excusantur; sed si jejunare non valeant, confessarius hoc opus in aliud commutare potest.

638.40 De eleemosyna, (a) Si præscribitur “*pro cujusque arbitrio vel devotione*”, quælibet donatio satis erit, dummodo tam parva non sit ut pro nihilo reputetur; si vero “*pro cujusque facultatibus*”, necesse est ut aliqua sit proportio inter eleemosynam et personæ fortunam; unde obolus sufficiet quidem pro paupere, sed non pro divite; imo pauperes commutationem eleemosynæ in aliud opus obtinere possunt a confessario.

(b) Eleemosyna per alium fieri potest, v. g. per superiorem, si agitur de membris alicujus communitatis, aut patremfamilias, si de uxore vel liberis quæstio est, aut divitem nomine pauperis; dummodo tamen ipsis scientibus eleemosyna erogetur.

III. De Facultatibus tempore Jubilæi concessis.

Christifidelibus, indulgentiam Jubilæi lucrari volentibus, specialia privilegia conceduntur 1° quoad *effusionem* confessarii; 2° quoad *facultates* confessariis datas.

- 5. *Pœnitent.*, ap. *Ad. S. Sedis*, VIII, p. 554; t. XXXIV, p. 638;

3 Cum in quibusdam regionibus valde difficile sit tale jejunium servare, Episcopi S. Sedem adire possunt, ut hoc mandatum emolliatur.

3 *Decret. aullient.*, n. 425, 10 jul. 1869, ad. 8.

4 Hæc privilegia recensentur in Bullâ *Hened.* 1751, quæ incipit *Celebrationem*, i jan. 1751, et in Bullâ cuilibet Jubilæo propria, v. g. pro

i° *De facultate eligendi confessarium.*

639. (A) *Moniales proprie diclæ*, vota solemnia edentes, earumque novitiae sibi eligere possunt, ad lucrandum Jubilæum, confessarium inter eos qui pro monialibus, pro quolibet monasterio, approbati sunt tanquam ordinarii vel extraordinarii confessores. Moniales autem *votorum simplicium* sibi eligere possunt confessarium simpliciter approbatum⁴.

(B) Ceteri omnes utriusque sexus fideles, tam laici quam ecclesiastici, etiam Regulares cujuslibet Ordinis, ad eundem effectum sibi eligere possunt in confessarium quemcumque presbyterum tam Sarcularum quam Regularem etiam diversi Ordinis, ab Ordinario loci ad audiendas sæcularium confessiones approbatum. Si vero Regulares confessarium proprii Ordinis eligere velint, hic unus esse debet ex approbatis a Prælato Regulari.

2° *De specialibus privilegiis quibus confessarii gaudent.*

640. His confessariis speciales facultates conceduntur, sed solummodo pro confessione Jubilæi.

(A) Facultas *absolvendi ab omnibus peccatis et censuris*, sive Episcopis sive R. Pontifici reservatis, dummodo tamen injungantur pœnitentia salutaris aliaque de jure injungenda. — Excipiuntur tamen quidam casus in Const. *Sacram. Pœnitentia* reservati : (a) absolutio proprii complicitis; (b) absolutio absolventis complicitem, si ter aut amplius hoc crimen per totam vitam admissum fuerit; (c) absolutio eorum qui a R. Pontifice vel alio Praelato *nominatim* excommunicati, suspensi vel interdicti sunt, aut tanquam censura ligati publice denunciati fuerunt, nisi intra tempus Jubilæi satisfecerint.

Dicitur “*aliaque de jure injungenda*”, imponendo videlicet illas conditiones quæ a lege præscribuntur; v. g. hæretici, qui publice hæresim docuerint, non absolvantur nisi abjurata hæresi et scandalo reparato; qui bona ecclesiastica injuste acquisierint non absolvantur nisi iis restitutis, vel compositione factâ aut saltem sincere promissâ.

ultimo Jubilæo in Bullâ *Leonis XIII*, quæ incipit *Temporis guidet sacri*; quam lucide exposuit *Antidote*, XXIII, 1901, 145-152.

“Quod expresse declaravit 5. *Pœnitent.*, 11 jan. 1900, ap. *Atta*

⁴ Ita 5. *Pœnitent.*, 5 jun. 1901, ap. *Atia S. Sedis*, XXXIV, p. 187. — Olim etiam excipiebatur falsa et juridica accusatio sollicitationis; sed in recenti Jubilæo 1900 hæc restrictio servata non fuit.

/

«I

H

I

U

H

j j

- .

I M

‘ J I ›

‹

/

| I L I
frñi

EfJ

jj

O;

‘r,i J

‘r., , ‘

J

‘ “ “ I I

t

?

641. (B) Facultas *commutandi vota*, etiam jurata et S. Pontifici reservata, non excepto voto non petendi commutationem. Excipiuntur : (a) vota perpetuae castitatis aut Religionem proprie diclaim ingrediendi; (b) vota obligatoria quæ a tertio acceptata fuerint, nisi hic juri suo renuntiaverit; (c) vota pœnalia, quæ ad removendum peccati periculum emittuntur, nisi commutatio fiat in aliud opus quod non minus a peccato committendo refrænet quam prioris voti materia.

Ad commutanda vota non requiritur alia ratio quam ipsum Jubilæum; sed commutatio fieri nequit in opus *notabiliter* minus.

(C) Facultas *dispensandi ab irregularitate* ob censurarum violationem dumtaxat contracta, dummodo sit occulta, nec ad forum ecclesiasticum deduëla aut facile deducenda; non autem ab aliis irregularitatibus.

(D) Facultas *dispensandi*, pro foro conscientiae tantum, super *quibusdam matrimonii impedimentis* : videlicet impedimento dirimente occulto affinitatis illicit® primi et secundi gradus, dummodo canonicæ adsint causæ, si agatur de matrimonio contrahendo; impedimento cognationis spiritualis, itemque occulto impedimento criminis, neutro tamen machinante. — Pariter *facultas restituendi jus adpetendum debitum* in casu affinitatis incestuosæ matrimonio supervenientis; vel dispensandi cum illis qui voto simplici castitatis sunt obstriëli, eos tamen monendo contra votum peccaturos, si extra usum matrimonialem delinquant, ac eodem voto obstriëlos manere, si proprio conjugii supervixerint.

(E) Facultas *commutandi opera* pro Jubilæo præscripta in alia opera ejusdem fere valoris, dummodo justa adsit causa, i. e. impotentia physica vel moralis. Generatim confessio et communio in alia opera commutari nequeunt; pueris tamen, qui nondum ad sacram communionem admissi sunt, aliud opus pro communione præscribi potest; et idem probabiliter dicitur de iis qui, propter chronicum morbum, communionem accipere non valent.

30 *Dc usu harum facultatum.*

642. (a) Confessarii his facultatibus uti nequeunt extra adtum sacramentalis confessionis; et solum erga cos qui confitentur animo sincero Jubilæi lucrandi, ita tamen ut absolutio a censuris, commutationes votorum et dispensationes in suo vigore permaneant, etiamsi contigerit cum qui jam illas obtinuerat, mutato consilio, reliqua opera non adimplere. Sed per sacrilegam confessionem censurae et reservationes non auferuntur, cum desit dispositio ad lucrandum Jubilaeum necessaria.

(b) *Semel* tantum his privilegiis uti possunt quoad *eundem* pœnitentem, quamvis indulgentia Jubilæi pluries acquiri

possit, quando hic jam omnia opera Jubilæi adimplevit¹; exceptio datur pro commutatione operum, quæ fieri potest quoties quis indulgentiam lucratur². — Nccesse tamen non est ut omnes facultates in eâdem confessione et ab eodem confessario applicentur. Ita qui, in confessione Jubilæi, peccatum reservatum confiteri vel commutationem votorum petere oblitus est, postea absolutionem vel commutationem a quovis confessario obtinere potest. Pariter qui primâ vice, quâ Jubilæum lucratus est, his facultatibus non indigebat, sed postea in censuram reservatam incidit vel aliquâ dispensatione indiget, potest in secundâ Jubilæi acquisitione, quando permittitur, absolutionem, vel dispensationem obtinere.

IV. De suspensione gratiarum tempore Jubilæi.

643. Hæc suspensio non obtinet nisi durante *anno sancto*, quando Jubilæum Romæ celebratur, non autem anno sequenti quando ad totum orbem extenditur; neque afficit ipsam Romam Urbem, sed ceteras orbis catholici partes. Revera ideo alibi suspenduntur quædam privilegia ut fideles ad Urbem allidantur ibique Jubilæum lucrentur³.

i° *Omnes indulgentia* tum plenariae, tum partiales < *R. Pontifice concessa*, — non autem a Praelato inferiore, — *suspenduntur*, exceptis sequentibus :

(a) indulgentiis *pro defunctis*; imo omnes aliæ indulgentia», quæ aliis temporibus a vivis tantum acquiri possunt, anno sanélo defunctis sunt applicabiles et pro eis acquiri valent;

(b) indulgentia in articulo mortis;

(c) indulgentiis pro salutatione angelica (i. e. *Angelus Domini*) ad campanæ pulsum;

(d) indulgentia decem annorum totidemque quadragenarum pro visitatione SS. Sacramenti per quadraginta horas expositi;

¹ Pluries autem his facultatibus uti potest confessarius erga eundem pœnitentem qui nondum omnia opera injuncta implevit, ex responso S. *Pœnitent.*, 25 jan. 1901, et 5 jun. 1901.

Ita S. *Pœnitent.*, 2 jul. 1881. Sed in Jubilæo 1900 contrarium declaratum est a S. *Pœnit.*, 20 febr. 1900, ap. *Acta S. Sedis*, XXXII, 637 : postea vero, Iomaii 1900, dictum est pœnitentem pluries nihilominus lucrari posse Jubilæum, iterando opera injuncta in prima commutatione.

Cfr. *Benedict. XIV.* Bulla *Cum nos nuper*; *Leo XIII.*, Bulla *Quod Pontificum*, ap. *Acta S. Sedis*, XXXII. p. 257-259.

(e) indulgentiis concessis eis qui SS. Sacramentum comitantur, cum ad ægrotos defertur, vel cereum aut facem per alios deferendam eâ occasione mittunt;

(f) indulgentiâ Portiunculæ Assisii lucranda; extra Assisium non nisi pro defundis acquiri potest.

644. 20 *Facultates a S. Sede*, non autem ab Episcopis, concessæ *suspenduntur*, videlicet : —

(a) Facultas absolvendi a casibus et censuris Papae reservatis; (b) facultas commutandi vota; (c) facultas dispensandi super irregularitatibus et *impedimentis* (quo nomine quidam intelligunt matrimonialia impedimenta, aliis tamen contradicentibus). — Sed. pro Jubilæo 1900 5. *Punitentiaria* declaravit, 21 dec. 1899, suspensionem facultatum “non extendi ad pœnitentes illos, qui tempore confessionis, iudicio Ordinarii vel confessarii, sine gravi incommodo hic et nunc ad Urbem accedere nequeunt”^{*}; porro talis est casus ple-
rorumque fidelium. Insuper declaravit, 26 dec. 1899, hanc suspensionem non extendi ad facultates Ordinariis concessas *pro foro externo*['] proindeque ad facultatem dispensandi super impedimenti matrimonii in foro externo. Et merito; secus enim Episcopi non possent, vertente anno sanæto, fidelium necessitatibus providere, et Jubilæi concessio esset potius ad ruinam quam ad aedificationem.

>4

645. Non autem suspenduntur, sed ratæ firmæque manent : —

(a) Facultates dispensandi in jejunio et abstinencia, benedicendi rosaria, numismata, cruces, eisdemque papales indulgentias adnectendi; facultas dandi benedictionem papalem; aliæque non superius recensitæ; (b) facultates Episcopis concessæ a *Tridentino* (cap. *Liceat*) uoad casus occultos, vel a jure communi, vel ab Apostolicâ Sede pro certis personis et casibus³; (c) facultates Prælati in Regulares sibi subiectos ab Apostolicâ Sede tributæ; (d) tandem facultates *missionariis* a S. *Pœnitentiariâ* vel S. *Cong. de Propag. Fide* concessæ, in locis Missionum carumque occasione exercendæ; jamvero hoc certo intelligi potest de missionariis qui in regionibus infidelium aut hæreticorum laborant (proindeque in Statibus Americæ Foederatis); sed dubitatur utrum etiam intelligi possit de missionariis qui in catholicis regionibus prædicant.

^{*} *Ista S. Sedis*, XXXII, p. 335.

³ *Atia S. Sedis*, XXXII, p. 507.

Art. III. De Indulgentiis in specie.

Cum omnes indulgentias hic recensere impossibile sit, regulas trademus ad dignoscendas veras indulgentias ab apocryphis, et quasdam e præcipuis indulgentiis breviter exponemus, pro ceteris ad probatos auctores remittendo.

I. De Regulis ad dignoscendas veras Indulgentias ab apocryphis'.

646. Hujusmodi regulæ, a 5. *C. Indulgentiarum* confectæ, 3 aug. 1899, a *Leone XIII*, 10 aug. 1899, approbatae sunt ac vim generalis legis obtinent.

“*Regula I.* Authenticæ sunt omnes indulgentiæ, quæ in novissima Collectione a S. Indulg. Congreg. édita continentur'.

Reg. II. Indulgentiæ generales, quæ in supradietâ Collectione non exhibentur, vel quæ concessæ feruntur, tunc solummodo habendæ erunt ut authenticæ, cum earum concessionis autographum monumentum recognitum fuerit a 5. *Indulg. Congregatione*, cui, sub nullitatis pœnâ, exhibendum erit antequam publicentur.

Reg. III. Authenticæ habeantur indulgentiæ concessæ Ordinibus et Congregationibus religiosis, Archiconfraternitatibus, Confraternitatibus, Archisüdalitiis, Sodalitiis, piis Unionibus, piis Societatibus, nonnullis Ecclesiis celebrioribus, Locis piis et Objectis devotionis, quæ continentur in Summariis recognitis et approbatis a 5. *Cong. Indulgentiarum*, ejusque auctoritate vel venia typis editis*.

Reg. IV. Non habeantur ut authenticæ indulgentiæ sive generales, sive particulares, quæ continentur in libris, in libellis, in summariis, in foliis, in chartulis, sive etiam in imaginibus, impressis sine approbatione auctoritatis competentis; quæ approbatio conce-

* Cfr. *Acta S. Sedis*, XXXII, p. 241-249; *Année du clergé*, XXXI, 1900, p. 292-298.

' Hæc Collectio est *Raccolta di Orasioni e pie Opere... Roma, 1808*, in cujus initio legitur: “ Porro hujusmodi Collectionem... Leo Papa XIII suâ apostolicâ auctoritate approbavit; eaque proinde uti genuina et authentica Syllogis Indulgentiarum hactenus pro universis Christifidelibus et pro quibusdam eorum coetibus ibidem designatis concessarum ab omnibus est retinenda ”.

‡ Præcipuum opus, in quo hæc authentica summaria continentur, edidit /. *Schneider*, S. J., sub hoc titulo *Rescripta authentica S. Cong. Indulg. ... necnon Summaria Indulgentiarum*, Ratisbonæ, 1885; tanquam *authenticum* a S. Congregatione recognitum fuit 16 dec. 1882, ita ut omnes indulgentiæ ibi recensitæ genuinæ sint.

denda erit post diligentem recognitionem et distincte exprimenda¹.

Reg. I. Apocryphæ, vel nunc prorsus revocatæ, sunt omnes indulgentiæ mille vel plurium millium annorum quocumque tempore concessæ dicantur².

Reg. VI. Suspectæ habeantur indulgentiæ plenariæ quæ assentur concessæ recitantibus pauca dumtaxat verba, exceptis indulgentiis in articulo mortis.

Reg. VII. Rejiciendæ sunt ut apocryphæ indulgentiæ, quæ circumferuntur in libellis, foliis seu chartulis impressis vel manuscriptis, in quibus ex levibus aut etiam superstitiosis causis et incertis revelationibus, vel sub illusoriis conditionibus promittuntur indulgentiæ et gratiæ usum et modum excedentes³.

Reg. VIII. Ut commentitia rejicienda sunt folia, et libelli, in quibus promittitur fidelibus unam alteramve precem recitantibus liberatio unius vel plurium animarum a Purgatorio : et indulgentiæ quæ dielæ promissioni adjici solent ut apocryphæ habendæ sunt⁴.

Apocryphæ, vel saltem ut graviter suspectæ habeantur

¹ Aucfloritas competens in hâc materiâ est ipsa .S'. *Cong. Indulgent.*, exceptis tamen casibus sequentibus, in quibus approbatio Ordinarii loci sufficit : (a) concessione indulgentiæ particularis, vel Summario indulgentiarum, quod ex *uno* tantum Rescripto desumendum est, (b) Summario ex auctoritate S. Congregationis jam vulgato, exceptis tamen elencho indulgentiarum Apostolicarum et versione integræ Colleôlionis *Raccolta*; (c) Summariis illarum Confraternitatum, quæ ex concessione S. Sedis ab Institutis Religiosis eriguntur vel ab Archiconfraternitatibus aggregantur : pro his enim sufficit approbatio Episcopi illius loci ubi hæc Instituta vel Archiconfraternitates sedem principalem habent (*Decret. authent.*, n. 388). — Approbatio *distintie* exprimenda est, i. e. cum nomine approbantis, necnon loco et tempore approbationis.

² Jam decreto 26 maii 1898 omnes illæ indulgentiæ, si quæ unquam fuere concessæ, revocatæ fuerant. Ap. *Acta S. Sedis*, XXXI, 127.

³ Ratio est quia S. Sedes indulgentias concedere non solet nisi ex piis et rationabilibus causis; si igitur ridicula vel superstitiosa inveniuntur in libellis aut foliis, in quibus indulgentiæ recensentur, hæc tanquam apocryphæ haberi debent. Nonnulla ex illis foliis jam reprobaverat S. *Cong. Indulg.* 26 maii 1898, ap. *Acta S. Sedis*, XXXI, p. 727-744; alia jam præviis decretis damnata vide ap. *Anni du Clergé*, XXII, p. 296-297.

⁴ Præteritis sæculis nonnulli Pontifices eâ formula usi fuerant in indulgentiis concedendis, ut significarent his verbis dari indulgentiam plenariam defunctis applicabilem : sed hodie hic loquendi modus non amplius usurpatur, ne fideles decipiantur; nam, ut diximus supra (n. 559), nullus scit quâ mensurâ indulgentiæ defunetis applicentur.

indulgentiæ recentioris assertæ concessionis, si ad inusitatum numerum annorum vel dierum producuntur

Curent igitur Episcopi et pastores ne fideles, præsertim pii, in hâc materiâ decipiantur et in superstitionem incidant, officia statûs negligendo, spe lucrandi extraordinaria privilegia, quæ revera numquam concessa fuere.

II. De Indulgentia seu Benedictione in articulo mortis.

647. i° Natura. Hoc nomine venit indulgentia plenaria quam R. Pontifex vel per se vel per delegatum moribundis impertitur; vocatur etiam *Benedictio Papalis*, quia sub forma benedictionis conceditur, nomine S. Pontificis. Omnino distinguitur ab indulgentia plenaria quam lucrari possunt in articulo mortis, *absque ullâ benedictione*, ii omnes qui aliquod objectum detinent cui adnexæ sunt indulgentiæ Apostolicæ, vel membra sunt Confraternitatis cui tale privilegium concessum est. — Hic agimus tantum de illâ indulgentiâ, quæ adneclitur Benedictioni Papali in articulo mortis.

Hæc acquiri potest in *vero*, non in præsumpto mortis articulo²; jamvero *verus* articulus mortis ille est quem revera sequitur mors, dum *præsumptus* verificatur cum infirmus peritorum judicio brevi moriturus creditur. Quamvis autem indulgentia non *acquiratur* nisi vero mortis articulo, concedi potest fidelibus in gravi mortis periculo constitutis³, iis videlicet quibus viaticum dari potest; sed indulgentia *suspensa* manet usquedum in vero mortis articulo versentur, cum a R. Pontificibus eo fine concessa fuerit ut provideatur fidelibus eo præciso momento quo coram Supremo Judici comparituri sint.

Hinc iterari non debet in eadem infirmitate, quantumvis diuturnâ, cum id prorsus inutile esset; sed solum si infirmus convalesceret et postea in novum periculum mortis inciderit⁴. Nec licet

* Ecclesia indulgentias partiales certis quibusdam formulis concedere solet, v. g. 50, 100, 200 vel 300 dierum, aut unius anni, vel 3, 5, 7 annorum et totidem quadragenarum; si igitur formulæ inveniantur ab usitatis omnino alienæ, v. g. indulgentiæ 1080 dierum, ut apocryphæ rejici debent.

² *Decret, authent.*, n. 9, 23 apr. 1675.

³ N. C. *Indulgent.*, 18 dec. 1885, ap. *Asta S. Sedis*, XVIII, p. 414.

⁴ *Decret, authent.*, n. 263, 24 sept. 1838.

cam iterare, etiamsi infirmus in statu peccati mortalis eam acceperit, vel, cā accepta, in peccatum veniale aut mortale relapsus sit!; cam tamen lucrabitur ægrotus, si in statu graliæ moriatur; neque eam pluries dare licet ex pluribus titulis’.

648. 20 *Conditiones ad eam acquirendam.* (A) *Ex parte concedentis.* Ex *Codice*, c. 468, § 2, “parochus aliive sacerdoti qui infirmis assistat, *facultas est* eis concedendi benedictionem Apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probitis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri ne omittat”. Ita deinceps non erit opus Induito nec delegatione ad hanc benedictionem impertiendam.

649.(B) *Ex parte infirmi*: (a) ut non sit excommunicatus aut manifesto impænitens; concedi tamen potest iis qui etiam culpabiliter non receperunt sacramenta, si subito in periculum mortis incidunt, uno verbo iis omnibus, etiam sensibus destitutis, quibus absolutio sacramentalis dari potest; etiam pueris, qui peccare potuerunt; probabiliter etiam iis qui versantur in periculo mortis ex aliâ causa quam ex morbo, v. g. morte damnatis.

(b) Ut, si possit, sacramenta Pænitentiae et Eucharistia. suscepit; si nequeat, sufficit status gratiae, dum supremum edit suspirium.

(c) Ut sese paratum offerat ad acceptandum quidquid Deo placuerit, et mortem ipsam patienter obeundam in satisfactionem poenarum, quas peccando ipse promucrit; ita explicite in Bulla *Pia Mater*.

(d) Ut invocet, saltem corde, SS. Nomen Jesu, quando mentis est compos; et actum doloris ac caritatis eliciat.

650. 3 *Ritus ad impertiendam hanc benedictionem*. (a) Sacerdos superpelliceo et stola violacea indutus, ingrediendo cubiculum

¹ *Decret, authent.*, n. 257, 20 jun. 1836, ad 7.

- *Decret, authent.*, n. 362, 12 mart. 1855. — Qua' varia decreta invenies ap. *Beringer*, op. cit., t. I, p. 518-519.

■ Cfr. *Rit. Rom.*, Tit. V, c. 6, Ritus Benedictionis apostoli; *Excerpta ex Rit. Rom.*, Baltimoræ, 1884, p. 248-251, ubi tamen non declarantur omnes conditiones ad hanc indulgentiam consequendam necessariæ; adeatur ergo ipsum *Rit. Romanum*, tit. V, c. 6.

infirmi, dicat : *Α/τ huic domui*, etc.; deinde ægrotum, cubiculum et circumstantes aspergat aquâ benedicta, dicendo *Asperges me*, etc., sine Psalmo *Miserere*. — Si benedictio statim post Viaticum et Ex Unctionem datur, valde probabiliter verba *Pax. huic domui* omitti possunt, quia jam ab initio dicta sunt; securius tamen præmittuntur, cum in formulâ a *Benedicto X/I'* præscriptâ habeantur. Certum est autem *Confiteor* ante applicationem indulgentiæ repetendum esse, nisi mors instetl.

Tolerari potest praxis dandi benedictionem pluribus moribundis simul, recitando in plurali monita prævia et preces, ipsam vero benedictionis formulam “Dominus noster Jesus Christus ” usque ad verba “Spiritus S. Arnen ”, singulariter super singulis pronuntiando 3.

(b) Si ægrotus voluerit confiteri, illum audiat et absolvat sacerdos; si confessionem non petat, excitet illum ad actum contritionis; de hujus benedictionis efficacia eum admoneat, atque hortetur ut quidquid Deo placuerit libenter acceptare paratus sit, ac mortem ipsam patienter obire in satisfactionem pœnarum quas peccando promeruit. Quod tamen prudenter et suaviter proponere debet, ne cognatorum et amicorum indignationem incurrat; quare si difficultates prævideantur, hæc exhortatio privatim liat, v. g. in ipsâ confessione.

(c) Deinde infirmum piis verbis consoletur, eumque in spem erigat, quo abundantius pœnarum remissionem obtineat. Tandem verba proferat in Rituali descripta : “ Adjutorium... Clementissime Deus... Dominus noster... Per sacrosancta... Benedicat te...”

(d) Si vero infirmus sit adeo morti proximus ut omnium precum recitandarum tempus non suppetat, sufficit dicere : “ Indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Arnen ” 3.

III. De Indulgentia altaris privilegiati,

651. i° Notio et species. (A) Hoc nomine intelligitur *indulgentia plenaria solis defunctis applicanda*; quæ, * si

* *Decret, authent.*, n. 286, 5 febr. 1841, ad 5 et 6.

' 5. *C. /nduig.*, to jun. 1886.

' *Deringer*, 1, p. 515.

Ex concessione /7/ *P. A'*. 9 mart. 1904, quilibet Christianus, positus ponendis, potest sibi lucrari indulgentiam plenariam pro instanti su;c mortis, dummodo actum emittat, qua mortem cum omnibus suis angoribus æquo ac libenti animo suscipit. {*Ami du Clergé*, t. XXVI. 1904, p. 631.)

spectetur mens concedentis et usus clavium potestatis, animam statim liberet ab omnibus Purgatorii pœnis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligenda est indulgentia, cuius mensura divinæ misericordiæ beneplacito et acceptationi respondet ”

(B) Altare privilegiatum est *locale, personale* vel *mixtum* : *locale* determinato altari adnectitur, ita ut omnes in eo celebrantes hoc privilegio frui possint; *personale* ipsi sacerdoti conceditur, in quocumque altari celebranti; *mixtum* altari determinato adnectitur, ita tamen ut nonnisi determinati sacerdotes hoc privilegio uti possint, v. g. illi tantum qui talis (confraternitatis membra sunt. Die 2a Nov. omnia altaria gaudent hoc privilegio, pro omnibus celebrantibus.

Jàm non conceditur altare privilegiatum *ad instar altaris S. Gregorii*, seu *Gregorianum ad instar*².

652. 2 Conditiones ad lucranda indulgentia. (A) *Generales* :
a) Missa “ *Requiem* ” non requiritur etiam quando eam permittunt Rubricæ³.

(b) Indulgentia applicari debet ei pro quo missa celebratur, quia, quamvis per se non repugnet missam uni et indulgentiam alteri applicari, de facto R. Pontifex vult eam non suffragari nisi animae pro quâ missa offertur⁴.

(c) Si missa pluribus applicatur, privilegium Altaris uni tantum ex eis tribui potest. Ita v. g. in die Commemorationis omnium defunctorum, quâ omnia altaria sunt privilegiata. sacerdos missam pro uno vel pluribus defunctis celebrare potest, sed uni tantum ex illis indulgentiam applicare.

(B) *Speciales* : (a) pro *privilegio Altaris locali*; altare debet esse fixum, sed ad hoc sufficit “ ut in medio altaris stabilis et inamovibilis, licet non consecrati, lapis consecratus etiam amovibilis ponatur ”⁵; privilegium tamen *altari* conceditur, *non lapidi*, ita ut hi mutari possint. — Ecclesia vel oratorium publicum, in quo exta altare, saltem *benedictum* esse debet. In antiquioribus concessionibus limitabatur privilegium ad dies quibus dici poterat missa defunctorum; sed hæc restrictio sublata est.

¹ Δ. C. *Indulg.*, Décret, authent., n. 283, 28 jul. 1840. Cf. *Codex*, c. 916.

² S. O., 12 dec. 1912, A. A. S., v, 33.

³ S. O., 20 feb. 1913.

⁴ Intentio etiam virtualis nec in Sacerdote nec in offerente stipendium requiritur ad lucrandum hanc indulgentiam. (C. S. O., 17 jun. 1915.)

⁵ S. C. *Ind.*, 26 mart. 1867.

(b) Pro *privilegio Altaris personali*; qui illud obtinuit non tene-
tur idem exhibere Ordinario, nisi aliter in ipsâ concessione decla-
ratum sit. Qui hoc utitur privilegio satisfacit oneri suscepto
celebrandi in altari privilégiât^o.

N. B. “Episcopi, Abbates vel Prælati *nullius*, Vicarii ac Præ-
fecti Apostolici et Superiores majores religionis clericalis exemptae,
possunt designare et declarare unum altare privilegiatum quotidia-
num perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis
cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus. parochiali-
bus, quasi-parochialibus...”¹.

IV. De Indulgentiis Viæ Crucis

653. ¹ Notio. Via crucis est pium exercitium quo
contemplanda proponitur Dominica Passio in variis statio-
nibus quæ percurruntur, eo modo quo peregrini invisunt
stationes Viæ Crucis in Jerusalem. Indulgentiæ hoc exer-
citio acquisitæ eadem sunt quas quis lucraretur visitando
Hierosolymitanas stationes; quæ quidem multæ sunt tum
plenaria tum *partiales*; sed, ad vitandos abusos, prohibitum
est ne recenserentur in pulpitis aut scriberentur in ædiculis.
Omnes sunt animalius Purgatorii applicabiles. — Ex docu-
mentis non constat indulgentias, huic exercitio adnexas,
posse acquiri toties quoties iteratur³.

654. 20 Conditiones ad lucrandas indulgentias. Alia?
ad *canonicam stationum erectionem*, aliae ad *modum hoc
exercitium peragendi* requiruntur.

(A) Ad *canonicam erectionem* requiruntur : (a) *auctoritas in eri-
gente*; quæ *ordinaria et suprema* in R. Pontifice residet; *ordinaria
et subordinata* in Superioribus Ordinis Franciscani; *delegata* in iis
qui a R. Pontifice vel ab Ordine S. Francisci deputantur⁴. Dele

¹ Codex, c. 916,

Cfr. *Instructio de Stationibus S. Viæ Crucis* erigendis visitandisque
Quaracchi, 1888; Putser, Comment, in Fac. Apostol., n. 205-210.

² *Ix/imkuhl*, II, p. 408. Cf. Resp. 5. C. /., 10 sept. 1882.

⁴ In *Statibus Americae* /-*aderatis*, Episcopi facultatem habent erigendi
Viæ Crucis stationes in locis suæ diocesis, in quibus non adsint Fran-
ciscani, et hanc potestatem delegandi presbyteris sacro ministerio
fungentibus.

gatio haberi debet in scriptis, sub pœnâ nullitatis, et, ante ejus usum, exhiberi debet Ordinario, si erectio fiat in loco ab ejus jurisdictione non exempto.

(b) *Consensus Ordinarii loci*, in quo erigenda est Via Crucis, pro quâlibet erectione *in scriptis* datus, sub pœnâ nullitatis; pariter scriptus *consensus parochi* vel Superiorum loci in quo erigenda est Via Crucis, si erigatur extra ambitum conventuum S. I'ancisci'.

(c) *Locus aptus*, id est decens et irreverentiis non obnoxius; quo nomine veniunt ecclesiæ, oratoria publica et privata, cellæ domesticæ quæ profanis usibus non sint destinatæ, coemeteria, etiam loca sub dio, modo ædiculæ pro singulis stationibus erectæ cancellis protegantur, ne animalia libere ibi ingrediantur, etc. — Cruces affigi possunt non solum parietibus, sed etiam scamnis, dummodo hæc sint inamovibilia et satis erecta

(d) *Beneficentia crucium*. Quatuordecim cruceles requiruntur, quæ sint *lignea* et adstantibus *visibiles*, absque imagine Crucifixi; tegi non debent ferreis crucibus³, sed inaurari, deargentari aut variis coloribus ornari possunt. Imagines, vel tabulæ piæ, quæ passionem Christi repræsentant, utiles sunt quidem ad devotionem fovendam, sed non necessariæ; a crucibus sejungi possunt.

Cruces benedicuntur, juxta formulam in Appendice ad Rit. Romanum contentam, per sacerdotem propriis facultatibus gaudentem, et in loco erectionis moraliter præsentem. Affixio autem crucium fieri potest a quocumque alio, ita tamen ut quaedam distantia sit inter unam stationem et alteram, nec iter paucis tantum passibus absolvatur⁴.

(e) Post erectionem, *instrumentum conficiendum est*, ab erigente subscriptum, in quo describantur postulatio et concessio erectionis, necnon consensus Superiorum, uno verbo omnia essentialia quæ præcisa sunt; duo exemplaria conficiantur, quorum unum in archiviis concessionarii, alterum in Curii episcopali servetur, ad perpetuam rei memoriam.

(f) Nova erectio non requiritur *ob accidentalem mutationem in crucibus*, v. g. si ad tempus remotæ eidem loco restituantur, aut in eidem ecclesiâ melius disponantur, vel si, veteri ecclesiâ destruâtâ, nova edificetur sub eodem titulo et in eodem fere loco; aut si veteribus crucibus novae, in minori tamen parte, substituantur; aut renoveantur, salvi earum substantia — Secus, si cruces essentialiter destruerentur vel in majori aut dimidii parte mutarentur⁶. Ad novam erectionem in eodem loco præsumi potest consensus eorum quorum interest.

Decret, authent., nn. 175, 3 aug. 1748, et 445, 21 jun. 1879.

⁴ 5. *C. Indulg.* 14 sept. 1904; ap. *Atta*, t. XXXVII, p. 395.

Decret, authent., n. 442, 23 nov. 1878.

⁶ *Decret, authent.*, n. 191, 28 aug. 1752; n. 311, 22 aug. 1842.

⁵ *Decret, authent.*, nn. 323; 258; 264; 270; 375.

¹ * *Decret, authent.*, n. 311, 22 aug. 1842; n. 223, 16 dec. 1760, ad 1.

C55. i B) *De modo quo exercitium Via Crucis peragi debet*, (a) *Singula stationes visitari debent*, localiter movendo de una ad aliam, quantum sinit multitudo populi et angustia loci, etiam in publico exercitio, si perturbatio non limetur'. Si vero in publico exercitio motus iste localis moraliter sit impossibilis, sufficit ut sacerdos cure duobus clericis vel cantoribus circumeat, et, in qualibet statione sistens, ibi consuetas preces recitet, ceteris in suo loco respondentibus'. Posset etiam unus sacerdos preces in pulpito recitare, dummodo alius stationes visitet. Suadetur tamen ut fideles ad singulas stationes surgant et cum sacerdote genuflectant.

(b) Omnes stationes *uno traflu*, sine notabili interruptione, visitari debent; attamen sat diuturna interruptio per actionem religiosam, v. g. ad audiendam missam, aut confessionem peragendam, lucrando indulgentiis non obest³; secus dicendum de profana actione.

(c) Ad quamlibet stationem necesse est *meditari*, quantumvis breviter, partem, illam Passionis, quæ cuilibet stationi respondeat, aut saltem quamlibet partem Passionis, non verb Passionem in genere*. Xulke orationes vocales, requiruntur; consulitur tamen pia praxis ad singulas stationes brevem contritionis actum eliciendi et *Pater* et *Ave* recitandi.

656. 30 De Crucifixis Viæ Crucis. Quo nomine intelligimur crucis cum imagine divini Redemptoris, quibus applicantur lucranda; indulgentiæ Viæ Crucis. Hoc privilegium, postulantibus Franciscanis, a *Clemente XIV* benigne concessum est, ut infirmi vel alias impediti indulgentias Viæ Crucis lucrari possent. Ad fruendum hoc privilegio, requiritur : —

(a) Ut super crucem sit *imago* Redemptoris, *prominens*, et ex *materia solida*; atque hæc benedicatur ab uro c Franciscanis striérioris observantiæ, vel ab alio regulariter a Superioribus Ordinis delegato.

(b) Ut adsit infirmitas, vel aliud legitimum impedimentum peragendi exercitium Viæ Crucis, v. g. nimia distantia ab ecclesiâ, vel difficultas ecclesiam adeundi.

(c) Ut recitentur corde contrito, uno traflu, Crucifixum benedictum manu tenendo, viginti *Pater*, *Ave* et *Gloria*, scilicet quatuordecim pro stationibus, quinque in honorem Vulnerum Christi, et unum ad intentionem R. Pontificis'. — Si plures in communi hoc exercitium peragant, satis est ut Crucifixus teneatur a quolibet ex

¹ *Decret, authent.*, n. 100, 3 apr. 1731.

² *Decret, authent.*, n. 210, 6 aug. 1757- In communitatibus religiosis fratrum et sororum, loco sacerdotis cum duobus clericis, unus tantum e fratribus aut una e sororibus potest circumire ac sistere in qualibet statione suetasque preces recitare, 5. *Indtltg.*, 27 febr. 1901 et 7 maii 1902. (*Acta*, t. XXXV', p. 254 255.

³ *Decret, authent.*, n. 223, 16 dec. 1760, ad 4.

⁴ Responsum S. C. 16 feb. 1869. < l. *C'hmkuhl*, 11, 7°..

⁵ *Decret, authent.*, n. 357, 5 aug. 1859.

communitate, cui alii se devote conjungant. — Si quis, ob gravem infirmitatem, impar sit ad has preces recitandas, indulgentias lucrari potest semel recitando actum contritionis, vel invocationem : “Te ergo quæsumus, tuis famulis subveni quos pretioso sanguine redemisti ”; dummodo mente saltem sequatur recitationem, ab alio adstante factam, trium *Pater, Alte* et *Gloria*.

Recenter, 16 aug. 1901, institutæ sunt sodalitates *vice crucis viventis* eodem privilegio gaudentes ’.

V. De Corona seu Rosario B. Mariæ Virginis .

657. i° Notio et species. Rosarium est certa precandi formula quæ constat quindecim Angelicarum salutationum decadibus, interjectis oratione dominica initio, et *Gloria Patri* in line cujusque decadis. Tertia pars Rosarii, quinque constans decadibus, vocatur *corona*.

Plures sunt *coronarum* species, quarum præcipuæ sunt *Rosarium S. Dominici*. *Corona S. Dirgittæ*, et *Corona a Crucigeris* benedicta,

(A) *Rosarium S. Dominici*’, ita nuncupatum quia S. Dominicus in ejus institutione et propagatione præcipuas partes habuit, benedici debet a Religiosis Ordinis Prædicatorum, vel ab iis qui delegantur a S. Sede vel a Generali dicti Ordinis, adhibita speciali formula quæ in Appendice ad *Rit. Romanum* invenitur. — (ai Constare debet quinque, decem aut quindecim, non autem sex decadibus: inter orandum manu teneri ac volvi debet; sed, quando in communi recitatur, sufficit ut unus coronam in manu teneat ac volvat, dummodo ceteri, curis semotis quæ attentionem impediunt, ei devote uniantur in recitatione rosarii,

(b) Quinque saltem decades uno tractu moraliter recitari olim debebant. Hodie vero, vi decreti S. Cong. *implulg.*, 8 jul. 1908, singule decades rosarii separalim recitari possunt, intra tamen unius ejusdemque diei spatium, quin indulgentiæ amittantur.».

(ci Recitationem rosarii comitari debet meditatio mysteriorum vitæ, passionis et resurrectionis Jesu Christi; ab eâ tamen excusantur rudiores et meditationi minus idonei.

¹ *Melata*, p. 145-158; *Beringer*, I, p. 360-385.

André Pradel^ O. P., Manuel du T. S. Rosaire, Mazères (Ariège), C/dr], O. P., Histoire générale du Rosaire, 1869, Paris: *Leikes*, O. P., Rosa aurea de sacratissimo B. M. V, Rosario.. Dulmen. 1886.

⁴ *Canoniste*, t. 32. 1909. p. 109.

(d) Præcipuæ *indulgentia* huic rosario annexæ hæ sunt : indulgentia centum dierum pro quolibet *Pater* et *Ave*, dummodo tertia pars saltem rosarii recitetur; indulgentia quinque annorum et totidem quadragenarum, quoties tertiam partem rosarii recitant; pro recitatione in communi faélâ : indulgentia decem annorum et totidem quadragenarum semel in die lucranda; indulgentia plenaria semel in anno recitantibus saltem tertiam partem rosarii singulis diebus.

Recitantibus tertiam partem rosarii die festo SS. Rosarii et singulis per oétavam diebus indulgentia plenaria a *Leone A'Y/Z* concessa est; pariter indulgentia plenaria, si post Oétavam SS. Rosarii saltem decies infra mensem Oétobris tertiam partem rosarii recitant.

Confratribus Sodalitatis SS. Rosarii multæ aliæ indulgentiæ conceduntur, v. g. indulgentia quinque annorum et totidem quadragenarum quoties, recitando rosarium, in salutatione angelica, nomen Jesu devote proferunt; indulgentia decem annorum et totidem quadragenarum, si ter in hebdomadâ rosarium recitant, pro qualibet vice; indulgentia plenaria in festo Annuntiationis si confessi et communione refeéti rosarium recitant, multæque aliæ plenariæ indulgentiæ iis qui visitant capellam vel ecclesiam confraternitatis certis diebus

658. (B) *Corona S. Birgitta* ita nuncupata ab ejus institutrice, (a) constat sex decadibus, quarum singulæ continent 1 *Pater*, 10 *Ave*, i *Credo* et 1 *Pater* in fine, cum 3 aliis *Ave*. Benedici debet ab Ordine SS. Salvatoris Lateranensis, vel ab iis qui delegantur ab Abbate Generali hujus Ordinis aut a S. Sede. Non requiritur specialis forma benedictionis.

(b) Sæpe a S. Sede conceditur facultas applicandi rosariis quinque, decem aut quindecim decadum, indulgentias S. Birgittæ; — tunc necesse non est adjicere 1 *Pater* et 3 *Ave* in fine, sed *Credo* dici debet in fine cujuslibet decadis; et quinque decades sufficiunt. — In neutro casu requiritur meditatio mysteriorum.

(c) Præcipuæ indulgentiæ sunt : 100 dierum indulgentia pro quolibet *Pater*, *Ave*, *Credo*, dummodo sex vel quinque decades recitentur; plenaria indulgentia in articulo mortis iis qui semel in hebdomade hanc coronam recitare consueverunt³.

659. (C) *Corona a Crucigeris benedicta* (facultas eas benedicendi

¹ Hæc omnia invenies in novo Summario indulgentiarum SS. Rosarii, jussu *Leonis XIII*, 30 aug. 1899, edito et tanquam authentico recognito, ap. *Ac7a S. Sedis*, XXXII, p. 226-241.

¹ *Facultas benedicendi coronas* cum applicatione indulgent. S. Birgittæ, Romte, 1878; *Beringer*, I. p. 360-366; *Baccolta*, p. 206.

³ Summarium authenticum omnium indulgentiarum coronis S. Birgittæ concessarum invenies ap. *Rescripta authent.*, p. 352-356.

non potest aliis delegari) adnexam habent indulgentiam quingentorum dierum quoties *Pater* vel *Ave*, cum eis recitatur, quin oporteat integrum rosarium recitare, aut aliqua meditatio requiratur

660. 2° Generales regulæ pro omnibus coronis, (a) Uni eidemque coronæ plures indulgentiæ adneéli possunt, v. g. indulgentiæ Rosarii et S. Birgittæ; sed, ad singulas lucrandas, iterari debet precum recitatio; videlicet semel ad Rosarii indulgentias, atque iterum ad indulgentias S. Birgittæ.

"(b) Coronæ indulgentiis ditatæ *gratis* omnino tradi debent; secus indulgentiæ amittuntur; quæ tamen poena non afficit eos qui coronas emunt, ipsi venditori curam committendo benedictionem obtinendi, solvuntque pretium et transmissionis expensas tempore quo res illæ jam benediélæ traduntur². Pariter indulgentiæ non amittuntur, quando rosaria jam benediéta, ante omnem usum, ab unâ in aliam aut tertiam, etc. personam donatione transeunt; neque si alteri commodantur, non ad lucrandas indulgentias, sed ad facilius numerandas orationes recitandas aliumve finem³.

VI. De Scapularibus*.

661. i° Notio et species. Scapulare parvum, de quo hic agitur, est *insigne* quoddam, duobus panniculis constans per funiculos simul junctis, quod defertur ad similitudinem scapularium quæ quibusdam Ordinibus propria sunt. In suâ origine nihil aliud erant nisi scapularia Religiosis propria ad parvam formam redacta, pro majori fidelium commoditates; successu tamen temporis quædam invicta fuere, quæ nihil aliud sunt nisi signum quoddam devotionis erga Christum, B. Virginem aut Sanctos.

Ad triplicem classem referuntur : (a) quædam ita sunt *insignia* alicujus Confraternitatis, ut, nisi imponantur tempore adscriptionis et postea deferantur, indulgentiæ acquiri non valeant; ita v. g. sca-

¹ Ita S. C. Ind., 15 mart. 1884, ap. *Atta S. Sedis*, XVI, 404; cfr. *Beringer*, I, p. 366-369.

² Ita S. C. Ind., 10 jul. 1896, ap. *Atta S. Sedis*, XXIX, 320.

³ Regulæ hic traditæ crucifixis vel aliis objectis benediélis applicantur.

⁴ *Ulrich*, Trésor spirituel ou Indulgences attachées aux scapulaires et autres objets de piété, Paris; *Melata*, p. 103-109; *Beringer*. I, p. 390-414.

⁵ *Decret, authent.*, 18 aug. 1868

pulare B. M. V. de Monte Carmelo: (b) alia ita sunt insignia Confraternitatis ut liberum sit ea deferre vel non ad indulgentias lucrandas; ita scapulare pice Unionis Immac. Conceptionis, Romae in ecclesiâ *Aracæli* ereé*li*Pr4c) al'* tandem, quæ non sunt insignia alicujus Confraternitatis, sed imponi ac deferri debent, ad lucrandas indulgentias eisdem annexas, ut v. g. scapulare caeruleum Imm. Conceptionis.

Praecipua scapularia sunt : scapulare de Monte Carmelo: scapulare caeruleum Immac. Conceptionis; scapulare rubrum Passionis D. N. Jesu Christi; scapulare SS. Trinitatis.

662. 2' Regulæ generales. (A) *Quoad ipsum scapulari* : (a) Confici debet exclusive ex lanâ, et quidem textura simplici, non autem acu piélâ; permittitur tamen ut scapularia intexta habeant vel acu piéta ornamenta ex aliâ materia, dummodo color praescriptus praevalcat'. (b) *Color* lanei varius est pro variis scapularibus : *tanneus* vel *niger* pro scapulari B. M. V. de Monte Carmelo'; *caeruleus* pro scapulari Immac. Conceptionis; *rubeus* pro Scapulari Passionis; *albus* pro scapulari SS. Trinitatis; *niger* pro scapulari B. M. V. Septem Dolorum, etc. Quod tamen necessarium non est pro funiculis, excepto scapulari Passionis, cujus funiculi lanei ac rubri esse debent, (c) Forma panniculi oblonga vel quadrata sit, non rotunda vel ovalis.

(B) *Quoad benedictionem et impositionem* : a) Benedici debet a sacerdote facultatem habente vel a S. Sede vel a Superiore Ordinis, cui facultas benedicendi concessa est; imponi debet ab eodem sacerdote qui illud benedixit¹; quando adest multitudo, nec sunt scapularia in sufficienti numero idem unumque scapulare *semel bene difflum* valide potest pluribus successive imponi, repetita solum modo receptionis formula ita tamen ut primum scapulare, quod deinceps adscriptus induet, benedictum fuerit⁴. Quando autem scapulari prius recepto substituitur aliud, necesse non est ut sit benedictum; quod hodie valet etiam de scapulari SS. Trinitatis⁵, quod olim a regulâ generali excipiebatur, (b) Plura scapularia simul imponi possunt ab iis qui hanc facultatem acceperunt; sed exceptio datur quoad scapulare B. M. V. de Monte Carmelo, quod primo loco et separatim ab aliis est benedicendum et imponendum (c) Benedici et imponi debet, servatâ formula præscriptâ, saltem in substantialibus, (d) Quando plures sunt habitu induendi, omnia scapularia unicâ formulâ in plurali benedici possunt; deinde imponi

¹ *Decret, authent.*, n. 423, 18 aug. 1868.

• *Decret, authent.*, n. 278, 12 febr. 1840.

» *Decret, authent.*, n. 430, 16 jun. 1872.

⁴ *Decret, authent.*, n. 421, aug. 1868.

⁵ 5. *Cong. Indulg.*, 24 aug. 1895, ap. *Ada S. Sedis*, XXVIII. 236.

⁶ 5 *Cong. Ind.*, 27 apr. 1887, ap. *Acta S. Sedis*, XIX, p. 554.

possunt successive et sine interruptione omnibus præsentibus, dicendo : “ *Accipite, fratres vel sorores, etc.* ” tandem omnes simul in confraternitatem recipiuntur, utendo plurali numero “ *Recipio vos ad Confraternitatem,* ” etc. ’.

663. (C) *Ex parte suscipientis* : (a) *pnesens* esse lebet ut ipse de manu sacerdotis scapulare accipiat, (b) Qui habet facultatem imponendi scapulare *generalem*, non autem ad aliquam communitatem restri<Hm, sibimet illud imponere potest’, (c) Parvulis usum rationis nondum adeptis valide imponitur; hi autem indulgentiis frui nequeunt nisi rationis usu adepto·13 (d) Qui suscipit scapulare adscribi debet Confraternitati, si agitur de scapulari quod est *insigne* alicujus Confraternitatis; quod hodie verum est etiam de scapulari B. M. V. de Monte Carmelo \

(D) *Ex parte gestationis* : (a) Ad lucrandas indulgentias, requiritur ut scapulare semper deferatur e collo pendens, non transversim, sed ita ut una pars pedtus, altera humeros tegat5,* si tamen ad breve tempus exuitur, v. g. ad se lavandum, indulgentiæ perseverant; si ad longum tempus, suspenduntur usquedum de novo induatur; quo casu non requiritur nova sacri habitûs impositio4, (b) Necesse non est ut scapulare immediate super corpus deferatur, sed super vestes retineri potest7, (c) Si plura simul ^capularia gestantur, satis est ut varii panniculi, alii aliis superpositi, duobus tantum funiculis suspendantur (qui tamen lanei et rubri coloris esse debent, si inter ea sit scapulare Passionis); sed expresse prohibetur ut panniculi unum tantum scapulare efficiant8.

Hodie, loco scapularium a S. Sede probatorum (exceptis tamen iis quæ Tertiorum Ordinum sunt propria) licet unicum numisma, a sacerdote debitâ facultate pollente benediétum, decenter deferre, et ita lucrari favores spirituales scapularibus adnexos, sabbatino privilegio non excepto. Hujus numismatis pars reéta referre debet effigiem 1). N. Jesu Christi suum sacratissimum cor ostendentis, pars aversa effigiem B. Mariæ Virginis. Numisma autem tot distinctis benedictionibus benedici debet quot sunt scapularia regulariter imposita quibus substituitur; singulæ autem benediétiones unico crucis signo impertiri possunt ».

664. Summaria indulgentiarum variis scapularibus concessarum invenies ap. *Schneider*, Rescripta authentica,

* J. C. *Indulg.* 18 apr. 1891, ap. *ARa S. Sedis*, XXIV, p. 567.

* *Decret, authent.*, n. 280, 7 mart. 1840.

3 *Decret, authent.*, n. 410, 29 aug. 1864.

4 *Decret, authent.*, n. 421, i8 aug. 1869; 5. C. *Ind.* 27 apr. 1887, ap. *ARa S. Sedis*, XIX, p. 556. — 5 *Decret, authent.*, n. 277, 12 febr. 1840

4 *Decret, authent.*, n. 379, 27 maii 1857.

7 *Decret, authent.*, n. 367, 12 mart. 1855, ad 2.

8 *Decret, authent.*, n. 423, 18 aug. 1868; 5. C. *Ind.*, 17 apr. 1887, ap. *ARa S. Sedis*, XIX, 557. — 9 *S. Offic.*, 16 dec. 1910, *A. A. S.*, 111, 22.

PP 473> 4^8, 285, 571, 476, 483, 647, aliosque probatos auctores.

Inter privilegia scapulari B. M. V. de Monte Carmelo concessa eminet illud quod *Sabbatinum* dicitur, a variis Pontificibus approbatum et confirmatum, et a S. Officio 20 jan. 1613 his verbis recognitum': "Patribus Cannelitanis permittitur prædicare, quod populus Christianus possit pie credere de adjutorio animarum fratrum et confratrum Sodalitatis B. V. de Monte Carmelo, videlicet Beatissimam Virginem animas fratrum et confratrum in caritate decedentium, qui in vita habitum gestaverint et castitatem pro suo statu coluerint, Officiumque parvum recitaverint; vel, si recitare nesciant, Ecclesiæ jejunia observaverint, et feriâ quartâ et Sabbato a carnibus abstinuerint' (nisi in iis diebus Nativitatis Domini festum inciderit), suis intercessionibus continuis, piisque suffragiis et meritis ac speciali protedione, post eorum transitum, præcipue in die Sabbati, qui dies ab Ecclesia eidem Beatissimæ Virgini dicatus est, adjuturam "§

VII. De actu heroico caritatis⁴.

665. i° Notio. Hic adus in eo consistit quod Christifidelis, sive aliquâ formula adhibitâ, sive *mente* tantum, Deo offert pro animabus Purgatorii omnia opera *satisfafflona* quæ ipse per vitam peraget, et omnia suffragia, quæ post mortem ei obvenire poterunt. — Laudabiliter hæc oblatio fit per manus B. Virginis, ita ut satisfaelhones et indulgentiæ, prout ipsi placuerit, defundis distribuantur; sed hæc non est pars integralis et necessaria adûs heroici⁵.

Ejusmodi oblatione non ceduntur *merita*, quæ omnino personalia sunt; neque etiam *impetrationes*, quæ pro nobis et aliis offerri valent, etiam post elicitedum hujusmodi; sed tantum satisfactiones et indulgentiæ; quoad missam, nil aliud ceditur quam fructus specialis sacerdoti proprius, proindeque sacerdos, qui hunc adum elicit, non prohibetur sacrificium missæ offerre pro iis qui eleemosynam obtulerunt. — Talis adus, quamvis aliquando sub nomine *voti* designetur, non obligat sub peccato et revocari potest.

⁴Ap. *Schneider*, Rescr. authent., p. 475-

⁵ Ob justam tamen causam confessarius, specialem habens facultatem, abstinentiam in aliud pium opus commutare potest.

³ Ex decreto S. *Officii* 16 dec. 1910, deferentibus numisma conceduntur omnes favores spirituales Scapularibus adnexi, "Sabbatino privilegio non excopto

« *Atto enico di carità*, Romæ, 1853; *Raccolta*, p. 530-531 ; *Metata*, p. 110-114; *Deringer*, I, q. 320-324.

s 5. *C. Indulg.*, 19 dec. 1885, ap. *Acta S. Sedis*, XVIII, p. 337-339.

20 Privilegia actui heroico concessa (a) Sacerdotes induito altaris privilégiât! personalis gaudent singulis diebus; (b) fideles indulgentiam plenariam defundis tantum applicabilem lucrari valent quoties sacram communionem accipiunt, aut feriâ secunda missam in suffragium defunctorum audiunt, dummodo aliquam ecclesiam visitaverint, ibique ad mentem S. Pontificis oraverint; (c) omnes et singulæ indulgentiæ, quas lucrantur sacerdotes aut fideles, sunt defundis applicabiles.

Præcipuus autem valor hujus adûs est magnum caritatis incrementum, necnon multorum meritorum acquisitio, cum cessio indulgentiarum et satisfadionum defundis fada maxime meritoria sit. Et sane pluris aestimandum est minimum meriti augmentum quam liberatio a maxima pœnâ Purgatorii : hæc enim poena brevi finietur, dum augmentum meriti beatiores nos efficit per totam æternitatem. — Nec sane timendum est ne propterea adum heroicum elicientes per longum tempus in Purgatorio maneant : qui enim caritatem quotidie in defundos exercent, in divinam misericordiam jure meritoque confidere possunt : “ Date, et dabitur vobis : mensuram bonam et confertam, et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura quâ mensi fueritis, remetietur vobis ” ».

Gratias igitur Christo, qui pretioso sanguine suo, non solum peccata nostra abstergit, sed etiam medium poenas peccato debitas expiandi benigne largitus est!

¹ *Rescripta authenf.* n. 39?.

^{*} *Luc.* VI, 38.

D_p ffâatrtmonto.

PRÆNOTANDA.

Sacramentum Matrimonii, sicut sacramentum Ordinis, ad bonum non solum individui, sed etiam societatis maxime confert. Sicut enim *Ordine* propagantur ministri Dei, qui spiritualem societatem regunt, ita *Matrimonio* sanctificatur jnio viri et feminæ, ex quâ gignuntur cives qui utramque societatem efformant, civilem et ecclesiasticam. Quanti momenti sit de hoc sacramento disputare illi omnes norunt, quibus persuasum est non solum individuorum, sed etiam familiarum societatumque felicitatem et prosperitatem a filiorum procreatione bonâque educatione omnino pendere.

667.i° Varia matrimonii nomina. Matrimonium (*matris munium*) ita appellatur, quia mater in prole suscipiendi et educandi majorem operam quam pater regulariter impendit, cum infans matri “ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum laboriosus fuisse noscatur”¹. Vocatur etiam *conjugium* (*cum, jungere*), quia est veluti commune jugum, cui sponte se submittunt qui matrimonium contrahunt; *connubium*, seu *nuptiae* (a *nubendo*, id est velando), quia antiquitus sponsæ, quando viris tradebantur, caput velo, pudoris gratiâ, operiebant²; *consortium*, (*cum, sors*), quo significatur arCtissima corporum animorumque societas quâ vir et mulier conneéluntur.

668. 2° Matrimonium contractus et sacramentum. -Matrimonium ut contraétus naturalis et ut sacramentum speétari potest.

¹ *Gregor. IX* Decretal., l. **II**, tit **v** c ,

^{*} *Gen.*, **XXIV**, 65.

Matrimonium ut contractus, definiri potest : *conventio legitima inter virum et mulierem, mutuum et perpetuum jus ipsis conferens tum ad adius ex se aptos ad generationem prolis, tum ad vitee communis consortium.*

Dicitur :(a) *conventio legitima...* id est inita juxta leges sive naturales sive positivas, quibus matrimonium regitur; hæc autem initur inter virum et mulierem, qui aliunde ad hujusmodi contraëum de jure sint habiles.

(b) *Mutuum et perpetuum jus ad adius...* quibus verbis declaratur *primarius finis* matrimonii, videlicet prolis *procreatio* ac consequenter *educatio*. Ad essentiam autem matrimonii non requiritur ut de faëto filii gignantur, cum steriles legitime nubant; nec etiam usus matrimonii, cum B. Virgo et S. Joseph legitimo matrimonio conjunëti sint, licet juribus matrimonialibus nunquam usi fuerint; sed sufficit/z/r ad illos aëtus qui *ex se* apti sunt ad prolis generationem, licet per accidens aliquando generatio non sequatur, vel conjuges jure suo non utantur. Illud autem jus est *mutuum*, ut patet, et *perpetuum*, ut sic excludatur vaga et fornicaria sexuum commixtio.

(c) *Ad vitee communis consortium*: hic significatur *finis secundarius* matrimonii, mutuum juvamen quod ex utriusque amore et societate exsurgit, juxta illud Scripturæ “Non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adjutorium simile sibi”. — Quapropter conjuges esse debent non solum *una caro*, ut prolem generent, sed etiam *cor unum* et *anima una*, ut sibi invicem adjutorium et solamen afferant.

Matrimonium ut sacramentum nihil aliud est nisi ipse contra&us ad dignitatem sacramenti eveéhis, et definiri solet : *sacramentum Novæ Legis, quo per consensum contrahentium legitime præstitum, gratia conjugibus confertur ad matrimonii officia rite adimplenda.* Definitio ex infra dicendis magis patebit.

669. 30 De aliis matrimonii partitionibus. Sub multiplici respeëtu considerari potest matrimonium : —

i° Ratione *validitatis*, distinguitur in *validum* et *invalidum* : (a) *prius*, quod dicitur etiam *verum*, illud est quod reipsa contraëtum est, absque ullo impedimento dirimente; (b) *posterius*, quod vocatur etiam *nullum*, illud est quod, propter aliquod vitium seu impedimentum, non fuit vere contractum ; dicitur *attentatum*, quatenus alterutra pars cum scientiâ impedimenti illud inire ausa sit; *putativum*, quando

* Gen., II. 18.

ab ipsis coniugibus, vel saltem ab alterutro validum existimatur, quamvis ob latens impedimentum invalidum sit.

2° Ratione *dignitatis*, est *legitimum* vel *ratum* : (a) *legitimum*, quando initum est juxta leges juris naturalis et positivi, ita ut validum sit ut contractus, quamvis ad dignitatem sacramenti non attingat¹; quale est matrimonium legitime contractum inter infideles seu non baptizatos; (b) *ratum*, id est receptum, quando inter fideles valide initur, ita ut rationem habeat sacramenti ².

30 Ratione *effectus*, dicitur *ratum* vel *consummatum* : *ratum*, quando celebratum, sed nondum copulâ carnali completum est; *consummatum*, quando completum est copulâ carnali de se aptâ ad generationem, sive conceptio revera sequatur, sive non.

Aliae divisiones infra suo loco exponentur.

670. 40 Divisio. Quatuor erunt capita : in primo, agemus de ipso *contractu* matrimonii; in secundo, *de sacramento*; in tertio, de *impedimentis*, quæ aliquando utriusque celebrationi obstant; in quarto, de *dispensationibus* quæ ab his impedimentis concedi solent. Duo priora capita erunt præsertim *dogmatica*, in eisque jus *naturale* et *divinum* de matrimonio præcipue exponemus. In duobus aliis, quæstiones *præclicas*, morales nempe et canonicas, præsertim ad jus *positivum* spectantes, declarabimus. Attamen, etiam in priori parte, quasdam præclicas conclusiones, occasione data, expendemus, ne bis de eâdem materiâ agere cogamur.

Quæ divisio melius intelligetur ex sequenti schemate.

¹Olim etiam conjugia fidelium *legitima* vocabantur, quando omnes legis solemnitates servatæ fuerant; sed hodie prævaluit sensus supra expositus. Cfr. *Benedict. XIV*, De Synodo, lib. *VIII*, c. 12, n. 5.

²Quandoque tamen, sed improprio sensu, *rata* dicuntur etiam matrimonia fidelium clandestina ac proinde irrita. Cfr. *Gasparri*, n. 235.

De matrimonio ut <i>contraflu</i> .	Ejus natura	f	Consistit in contraftu
			stabili.
			Essentia contraíiûs in consensu consistit.
	Ejus proprietates	f	unitas.
			indissolubilitas.

De <i>matrimonio</i> ut <i>sacramento</i> .	De ipso sacra- mento.		'Existentia.
			Natura.
			Effeôtus.
			Potestas leges ferendi circa matrimonium.
		De celebratione	De praevis ad celebra- tionem.
	matrimonii.		De ritu celebrationis.

De <i>impedimentis</i> matrimonii.	Prohibentibus.
	Dirimentibus.

De <i>dispensatio-</i> <i>nibus</i> .	De ipsis dispensationibus.
	De revalidatione matrimonii.

Appendix : De lege civili quoad matrimonium.

1 r
* .

II , i
t J
rt p
r

n;
1 >

•r

Caput j.

DE MATRIMONIO UT CONTRACTU

671 Errores confutandi. Pullulant hodie errores de matrimoniali contraflu. (a) Multi, praesertim *evolutionist*# et *materialist*#, tenentes hominem a bruto descendere, contendunt *promiscuitatem* inter primos homines viguisse, sicut inter cetera animantia, ita ut viri indiscriminatim commiscerentur feminis feminæque viris, prout se dabat occasio; huic autem promiscuitati successisse *polygainiam* et *polyandriam*, et nonnisi post longa sæcula praevaluisse *monogamiam* (b) Multi tamen hodierni, etiam inter evolutionistas, fatentur monogamiam esse perferiorem ceteris matrimonialibus contraëlibus, ideoque retinendam, dummodo tamen facile admittatur *divortium*, et conjugibus ita separatis liceat novas nuptias ambire³, (c) Non pauci tamen, praesertim inter *socialistas*, favent *unioni libera* : juxta ipsos, præcipuus finis unionis inter virum et mulierem est mutua voluptas; ad hanc igitur unionem requiritur et sufficit mutuus amor : qui mutuo se amant, eo ipso jus habent simul cohabitandi; cessante amore, abrumpi debet unio. Proles vero, ex unione libera nata, curante Statu civili aletur atque educabitur, absque parentum interventu \

‘ *Lubbock*, The origin of civilization; *Morgan*, Systems of consanguinity, affinity and of the human family; *MacLennan*, Studies in ancient history comprising a reprint of Primitive marriage, London and New-York, 1886; *Giraud-Teulon*, Les origines du Mariage et de la famille, Genève et Paris, 1884.

’ Ita, inter alios, *Naquet*, *Dumas*, *Paul* et *l’iflor Margueritte*, alii-que infra recensiti ubi de divortio.

3 *A. Bebel*, La femme dans le passé, le présent et l’avenir (trad. de l’allemand par H. Ravé), 1891; *B. Malon*, Le socialisme intégral, Paris, 1892, t. I, ch. 7; *G. Renard*, Le régime socialiste, 1898, p. 59, *Ch. Albert*, L’amour libre, Paris, 1900; alii-que quos recenset *Turgeon*, Le Féminisme français, Paris, 1902, t. II, p. 259-288.

Contra quos errores catholicam doctrinam exponemus :
i° de *naturâ*; 2° de *proprietatibus* matrimonialis contrahentium.

Art. I. De naturâ matrimonialis contractus.

Ad naturam hujus contrahentium perpendendam, duo ostendimus : i° matrimonium consistere in *contraPlu stabili*; 2° essentiam hujus contrahentium in *consensu* reponendam esse.

§ I. De stabilitate MATRIMONIALIS contractus.

672. *Thesis* : Jure naturali et divino, matrimonium non in unione libera et revocabili consistere debet, sed in unione stabili ad constituendam familiam aptâ. Certum est contra *socialistas* et abos liberæ unionis patronos.¹

Cum nostra thesis ab iis impugnetur qui revelationis auctoritatem rejiciunt, *historicis* et *philosophicis* primum utemur argumentis, quibus via parabitur expositioni *catholica doctrinæ*.

¶ Argumenta historica. Contendunt adversarii unionem sexuum antiquitus fuisse *liberam et promiscuam* ideoque hodiernum modum contrahendi matrimonium, utpote moribus et lege civili tantum inductum, aboleri posse ac debere.

Arguunt : (A) ex *evolutionis* legibus : supponunt hominem e bruto descendere, et exinde inferunt primos homines a brutorum moribus non fuisse alienos, inter quæ viget unio promiscua, non autem stabilis; (B) ex *pressenti statu incultarum tribuum* quæ, inquiunt, primitivorum hominum mores retinent; apud eas enim, aiunt, viget sexuum *promiscuitas*, aut ejusdem vestigia manent, qualia sunt : *matriarchatus* seu status in quo mater principali auctoritate gaudet in familiâ; praxis genealogiam filiorum non ex patribus, sed e matribus trahendi; *polygamia* et *polyandria* seu unio plurium simul mulierum cum uno viro aut vice versa; (C) ex quibusdam *factis antiquis*, quæ videntur esse vestigia primitiva» promiscuitatis, prout erant *sacra prostitutio*, quæ in quibusdam templis florebat, necnon *jus primæ noctis* vel praxis *hospitibus* tradendi propriam uxorem.

674. *Respondemus* autem multa ex iis quæ allegantur non esse facta universalia, sed *exceptiones*, et ex iis non

¹ Cfr. *Card. Billot*, De Sacramentis, t. II, th. 33.

“ Quorum argumenta recenset et confutat *G. Fonsegrive*, Mariage et Union libre, Paris, 1904.

inferri olim viguisse sexuum promiscuitatem aut unionem liberam; sed e contra historice constare jam a primis temporibus unionem viri et mulieris ordinatam fuisse ad familiam *stabilem* constituendam.

(A) Evolutio, ad quam appellant adversarii, non est factum, sed *hypothesis* quam præstantissimi *transformistes* fatentur minime probatam esse, præsertim si de hominis origine agitur, ut dictum est in *Tr. de Deo Creante*, n. 838-839. Inter eos vero qui putant hominem a bruto descendere, eruditissimi dicunt primos homines non fuisse promiscuitati addictos idque probant ex ipsis *legibus evolutionis*. Nam, teste *Darwin*¹, simii, ex quibus multi evolutionistæ asserunt hominem oriri, promiscuitati non indulgent, sed quidam sunt monogami, alii vero polygami. Siquidem inter eos, sicut inter homines, maxima viget quoad feminas zelotypia, et mares maximo zelo contra alios pugnant ut exclusive possideant feminas quas sibi conjunxerunt. Si igitur inter primos homines viguisset sexuum promiscuitas, hi fuissent ipsis simiis inferiores, neque esset ascensio et profectus, sed potius regressus : quod sane legibus evolutionis aperte contradicit.

675. (B) *Ex moribus autem incultarum gentium* non solum non constat primos homines promiscuitati aut unioni liberæ addictos fuisse, sed infertur inter eos contra factum matrimonii stabilem viguisse. Etenim, si testimonia perpenduntur eorum qui *diu*, et non paucis tantum mensibus, inter eos vixerunt, hæc notatu digna sunt : (a) promiscuitas non existit apud incultas tribus nisi rarissime, et quidem præsertim ubi perditissimi viri ex Europa morum corruptionem intulerunt; fere ubique familia habetur ut fundamentum societatis et præsidium tribus : quapropter, etiam ubi divorcium et polygamia permittuntur, contra factus matrimonialis *ex se* stabilis initur; (b) pariter *exogamia* seu praxis extra

¹ *Darwin*, Descent of man, P. II, ch. 19; *gallice* La Descendance de l'homme, Paris, 1893, t. II, p. 392. Cfr. *Letourneau*, Evolution du mariage et de la famille, Paris, 1888, ch. 3; *Westermarck*, Origine du mariage dans l'espèce humaine, Paris, Guillaumin, 1895, ch. 5-6; *G. Fonsegrive*, Mariage et Union libre, Paris, 1904, p. 19-29.

familiam et tribum quærendi uxorem r, habitus comparandi uxorem aut dotem ei assignandi ostendunt voluntatem familiam stabilem constituendi; (c) striélis legibus providetur castitati puellarum et uxorum² : in pluribus regionibus remotissima domûs cubicula inhabitant, ne ab alienis aspiantur; alibi earum facies mutilationibus deturpatur ne aliis viris placeant; plerumque puellæ a viris seclusae manent usque ad nuptias; quæ ante matrimonium seducuntur harumque corruptores severis poenis pleéluntur; adulteria autem omnino reprobantur et striéle puniuntur; quæ quidem omnia multum sane a promiscuitate et unione libera aliena sunt.

676. (C) Idem constat ex *kistoriâ antiquorum populorum*. (a) Vetustissimus legum codex, an. circiter 2200 ante Christum ab *Hammourabi*, Babyloniae rege, conditus, non solum promiscuitatem excludit, sed etiam supponit monogamiam jam prævalere. Contractus matrimonialis publice iniri debet; non potest vir concubinam accipere, nisi uxor ejus sit infirma aut sterilis : tunc accedit ad servam quam uxor sibi substituit; si serva sit pariter sterilis, aliam uxorem ducere potest. Divortium quidem permittitur, ad nutum viri : sed si hic uxorem dimittat absque sufficienti ratione, ipsi dotem restituere debet, imo quandoque quamdam compensationem ei præbere. Adulterium, incestus, stuprum striéle sub gravibus poenis prohibentur³.

677. (b) Apud *Egyptios*, etsi polvgamia et divortium sub aliquot restrictionibus mittebantur, generatim consuetudo prævalebat unicam uxorem ducendi, ut tradit *Herodotus*; ceteroquin unio libera minime agnoscebatur, sed adulterium lege civili striéle prohibebatur⁴.— (c) Apud *Indos*, quindecim sæculis ante Christum, unica ducebatur legitima uxor, quæ nunquam dimitti poterat, plures tamen mittebantur concubinae. Promiscuitas vero minime admittebatur, nam

² Cfr. *Mgr A. Le Roy*, *La Religion des primitifs*, Paris, 1911, p. 106-109.

³ *Fonsegrive*, op. cit., p. 21-29.

⁴ Mémoires publiés sous la direction de M. de Morgan, t. IV, Textes élamites-sémitiques, 2e série, par le *P. Scheil*, Paris, Leroux, 1902, P 145-15°.

⁵ *J. G. Wilkinson*, *A popular account of the ancient Egyptians*, London, 1854, t. II, p. 224; *Maspero*, *Histoire ancienne des peuples d'Orient*, éd. in-40, Paris, 1897, t. II, p. 502-50j.

adulterium habebatur tamquam unum e tribus majoribus peccatis. Postea tamen viris licentia data fuit dimittendi uxorem, si hæc sterilis esset aut filias tantum peperisset, aut defecibus laboraret quos vir tolerare nequibat', (d) In *Sinensi* imperio, juxta legem Confucii, una tantum accipi debet legitima uxor; divortium quidem permittitur viro, sed solum ob gravem causam a lege determinatam, (e) Apud *Græcos Romanosque*, non obstante divortio, praevallet monogamia, et adulterium etiam viri ut aliquid indecorum et turpe existimatur; spurii non sunt familiae membra, nec in cultu domestico partem habere possunt. Attamen concubinatus sub quibusdam conditionibus lege permittitur'. Quam honorabile haberetur matrimonium apud Romanos, constat ex modo quo apud veteres jurisperitos definitur³: "Consortium omnis vitae, individua vitae consuetudo, divini et humani juris communicatio".

Ex his testimoniis aliisque permultis quæ adduci possent, luculenter constat apud antiquas gentes non prævaluisse sexuum promiscuitatem nec unionem liberam, sed eam viri et mulieris unionem quæ ad familiam constituendam apta est.

678. *Fafla ab adversariis allegata* non necessario promiscuitatem supponunt, (a) Dicunt quidem apud multas tribus *matriarchatum* in usu fuisse, et genealogias filiorum non ex viris, sed ex mulieribus deductas fuisse. — Facium hujusmodi non fuit universale, sed solum apud quasdam tribus viguit; sat facile explicatur ex eo quod, apud illas gentes, vir per longum tempus absens erat, vendendi, piscandi aut bellandi causa; quapropter infantes, quorum aliquando pater incertus erat, et qui ceteroquin cum matre diutius quam cum patre cohabitabant, maternum nomen accipere solebant. Sed exinde minime sequitur promiscuitatem aut unionem liberam in usu communi fuisse.

(b) *Sacra prostitutio*, quæ in quibusdam templis florebat, necnon *jus prima noctis* aut praxis hospitibus tradendi propriam uxorem, aliaque ejusmodi sunt *abusus*, qui ex innata libidine falsoque hospitalitatis conceptu oriuntur, sed dici nequeunt vestigia pristinae promiscuitatis.

Pauca vero facta *polyandria* aut *promiscuitatis*, quæ apud quasdam tribus allegantur, per modum exceptionis se habent, et generalem

¹ *La Mazelière*, Essai sur l'évolution de la civilisation indienne, Paris, Plon, 1902, t. I, Introd.; t. II, pp. 15, 306 etc.

² *F. de Coulanges*, La Cité antique, I. II, ch. 2-3; *Denis*, Histoire des théories morales dans l'antiquité, Paris, 1856, t. I, p. 69-73. — Spartæ, juxta Lycurgi leges, eadem muliera pluribus fratribus possideri poterat; cfr. *Fonsegrive*, op. cit, p. 36.

³ *J/odestin.*, Digest., XXII, 2.

regulam stabilis matrimonii non infirmant' : polyandria habita est ubi feminæ numero pauciores erant quam viri; promiscuitas, ubi exstitit, satis facile explicatur ex quadam morum corruptione quin necesse sit supponere primos homines huic vitio addictos esse.

Ô79. 20 Argumenta philosophica. Ex ipsis matrimonii finibus logice infertur matrimonium aliquam stabilitatem postulare.

(A) *Primarius* matrimonii finis est *prolis procreatio* et *educatio* : ad hoc enim instituta est sexuum diversitas et societas conjugalis ut propagaretur genus humanum, prout ipsa natura indicat; aliunde, conceptâ prole, jure naturæ officium conjugibus incumbit filios reéte educandi, cis præbendo non solum viétum, sed etiam cibum intellectualem et moralem, quem juniores propriis viribus nonnisi ægre et post longum tempus sibi comparare possent. Atqui ad utrumque requiritur *stabilis* parentum unio², nec sufficit unio promiscua aut etiam libera. Nam : (a) quoad *prolis generationem*, experientiâ constat feminas, quæ pluribus viris commiscentur, raro concipere; atqui unio *libera* et ad *nutum rescindibilis*, datâ mutabilitate humanæ voluntatis, sæpe aliquam promiscuitatem inducet ac voluntariam steri-

' Quod testatur *Westerniarck*, ceteroquin evolutionista, op. cit., ch. 6, p. 128-129 : “Il n'est naturellement pas impossible que, chez quelques peuples, les rapports des sexes aient approché de la promiscuité. Mais il n'y a pas un atome de preuves que la promiscuité ait jamais été une phase générale de l'histoire sociale de l'humanité. L'hypothèse de la promiscuité, au lieu d'appartenir, comme le pense Giraud-Teulon, à la classe des hypothèses que la science peut se permettre, n'a aucun fondement réel, aucun caractère scientifique.”

' Quod lucide exponit S. *Thomeïs*, *Contra Gentiles*, lib. III, c. 122, ubi ostendit, ex comparatione inter bruta et hominem, matrimonium inter homines stabile esse debere. Animadvertit siquidem animalia simul commanere quousque necessarium est ad prolis educationem et instructionem, sicut patet in quibusdam avibus, quarum pulli non statim postquam nati sunt possunt sibi cibum quærere. “Manifestum est autem, inquit, quod in specie humanâ, femina minime sufficeret ad prolis educationem, cum necessitas humanæ vitæ multa requirat, quæ per unum solum parari non possunt... Rursus considerandum est quod, in specie humanâ, proles non indiget solâ nutritione quantum ad corpus, ut in animalibus, sed etiam instruélione quantum ad animam; nam alia animalia naturaliter habent suas prudentias quibus sibi providere possint; homo autem ratione vivit, quem per longi temporis experimentum ad prudentiam pervenire oportet : unde necesse est ut filii a

litate : tunc enim voluptas potiusquam proles quaeritur, (b) Majorem adhuc stabilitatem requirit proles *recla educatio* : i) educatio *physica* : nam ultimis mensibus praegnationis, tempore partus et laetationis. femina concursu maris indiget ad suis et proles necessitatibus providendum: 2) educatio *intellectualis* et *moralis*, ad quam puer indiget non tantum *sue matris* amore suavi sed etiam *sui patris* severa auctoritate et prudentia

680. *Objiciunt* quidem *Socialistes* munus parvulos educandi incumbere Statui qui omnes infantes colliget et educandos nutricibus tradet.

Resp. Ipsa natura manifeste ostendit physicæ ac moralis educationis opus ab *ipsis parentibus* primario peragendum esse, in quantum fieri potest. Revera natura matri ubera dedit ad laetandos filios, patri vires ad viétum aliaque vitæ necessaria quaerenda; utrique parenti amorem simul tenerum ac generosum, vi cuius non solum sua, sed etiam seipsos et propriam vitam pro salute proles libenter tradunt. Idem dici potest de educatione morali : parentibus enim inditus est quidam naturalis instinctus et amor, vi cuius natorum *suorum* mentem introspicere eorumque propensiones detegere et in bonum dirigere valent; aliunde nativâ quâdam inclinatione infantes *suorum* parentum mandatis et consiliis libentius obediunt quam extraneorum. Officium igitur filios educandi primario parentibus incumbit, et ex ipso generationis aétu naturaliter dimanat, ideoque unionem ex se stabilem supponit.

681.(B) *Secundarius* finis matrimonii est *mutuum conjugum adjutorium* et *concupiscentiis remedium*, (a) Naturali quodam instinctu vir et mulier speciali amoris vinculo sibi invicem conjungi expetunt, “ ut alter alterius ope adjutus

parentibus quasi jam expertis instruantur, nec hujus instructionis sunt capaces mox geniti, sed post longum tempus, et præcipue cum ad annos discretionis pervenerint. Ad hanc etiam instructionem longum tempus requiritur; et tunc etiam propter impetus passionum, quibus corrumpitur æstimatio prudentia indigent non solum instructione, sed etiam repressione. Ad hoc autem mulier sola non sufficit, sed magis in hoc requiritur opus maris, in quo est et ratio perfectior ad instruendum, et virtus potentior ad castigandum. Oportet igitur in specie humana non parvum tempus insistere promotioni proles, sicut in avibus, sed per magnum spatium-vitæ ”.

vitæ incommoda facilius ferre et seneôhitis imbecillitatem sustentare queat”[†]. Ratio est quia viret femina se invicem complent non solum in ordine ad generationem prolis, sed etiam quoad mutuum juvamen et solatium : dotes unius sunt veluti complementum alterius qualitatum; vir itaque naturali quodam instinctu societatem quærit mulieris, quæ et ipsa viri societate deleélatur. Atqui hoc mutuum juvamen sibi præbere non possunt nisi contraélu *ex se stabili* familiam constituere valeant, familiæque legitima gaudia percipere.

682. (b) Alius *secundarius* matrimonii finis est *concupiscentiani sedare et reframare*. In statu naturæ lapsæ, sæpe exardescit concupiscentia, et nonnisi ægre inter limites continetur quos exigunt tum sanitas corporis tum moruin honestas. Jamvero *matrimonium stabile* compescit et refrænât concupiscentiam intra limites honestatis. Ex unâ parte, per legitimum matrimonii usum sedatur concupiscentia? ardor; et ex alterâ, copula non habetur nisi cum persona in cujus corpus legitima potestas tradita fuit, cui fides in conjugio debetur, et quidem eo modo qui aptus sit ad prolem procreandam. — Si vero admittitur *unio libera* ad nutum revocabilis, concupiscentia, nedum temperetur, haud parum augetur spe novas uniones ineundi novasque voluptates experiendi, cum maximo corporis animæque detrimento².

Inspectis igitur finibus matrimonii sive primario sive secundariis, patet unionem conjugalem non promiscuam aut liberam esse debere, sed câ stabilitate gaudere quæ ad familiam constituendam requiritur.

683. 3° Argumentis theologicis confirmatur, (a) Deus enim, primo homine creato, videns bonum non esse hominem manere solum, fecit ei adjutorium simile sibi. Tulit igitur unam de costis Adami dormientis, camque in mulic-

[†] *Catech. Rom.*, De sacram, matrim., n. 12.

² Quâ in re magnum est discrimen inter hominem brutumque : animalia, instinctu dutla, nonnisi certis temporibus coeunt; homo autem omni tempore libidinem experitur, et nonnisi reétæ rationis et voluntatis exercitio abusum venerea: delectationis compescere potest.

rem ædificavit et adduxit ad Adam. Qui dixit : “ Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne meâ; hæc vocabitur virago quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne unâ! ”. Ibi enim quinque præsertim declarantur : i) mulieris *formatio a Deo facia, ut* hæc fieret primi hominis socia et adjutorium ipsi simile; *unio intima* quæ inter virum et mulierem existere debet tum ad generationem prolis tum ad vitæ consortium; 3) quædam tamen *mulieris a viro dependentia, opaz.* hæc de viro sumpta est; 4) *unitas* vinculi matrimonialis : erunt enim *duo* in carne *unâ*; 5) ejusdem *stabilitas* : relinquet homo patrem suum et matrem et adhærebit uxori suæ. Merito itaque ait *Leo XIII* : “ Illa viri et mulieris conjunctio, quo sapientissimis Dei consiliis responderet aptius, vel ex eo tempore duas potissimum, easque in primis nobiles, quasi alte impressas et insculptas præ se tulit proprietates, nimirum *unitatem et perpetuitatem.* ”

(b) Fatemur equidem hanc excellentem conjugii formam apud ipsos Judæos adulteratam esse, præcipue per polygiam et divortium. Nihilominus uniones vagæ et liberæ stricte prohibebantur; ita morte puniebantur puellæ quæ, nuptiarum tempore, suam virginitatem amisisse deprehendebantur, necnon ii qui adulterium committebant³. Unio enim conjugum, etiam quando plures mittebantur uxores, ad filios procreandos et familiam constituendam primario ordinabatur, ut constat ex totâ historia populi israelitici, apud quem familiæ stabiles tutissimum nationis præsidium habebantur.

(c) *Christus* autem matrimonium Christianum ad pristinam *unitatem* et *indissolubilitatem* revocavit; interrogatus enim num liceret uxorem repudiare, respondit id non licere, quia Deus ab initio dixit : “ Propter hoc dimittet homo patrem et matrem et *adhærebit uxori suæ*, et erunt *duo* in carne *unâ*. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet » ”. Quod et tradit

¹ *Gen.*, II, 18-24. — ² *Encycl. Arcanum.* — ³ *Dent.*, XXII, 20-22.

⁴ *Matth.*, XIX, 4-6.

1. *Paulus*, asserens adulteram esse mulierem quæ, vivente viro, fuerit cum alio viro unitatem matrimonii ita declarans 2 : “ Unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat”. Jamvero unitas et indissolubilitas matrimonialis contractus uniones vagas et liberas omnino excludunt.

(d) Hanc Magistri doctrinam Ecclesia non tantum retinuit, sed etiam totis viribus in praxim adducere satigit, indesinenter docens nuptias ineundas esse non libidinis causâ, sed ad filios procreandos et christiane educandos, necnon ad mutuum juvamen et solatium. Quod, inter alios, S. *Augustinus* declarat, de uxoribus scribens 3 : “ Ad hoc enim nuptæ sunt, ut illa concupiscentia redacta ad legitimum vinculum, non deformis et dissoluta fluitaret, habens de se ipsâ irrefrenabilem carnis infirmitatem, de nuptiis autem indissolubilem fidei societatem; de se ipsâ progressum immoderate coeundi, de nuptiis modum caste procreandi ”. — Quam strenue vero Ecclesia contra regum ac populorum libidinem dimicaverit ad sanctitatem et perpetuitatem vinculi matrimonialis tuendam, infra exponemus, n. 720.

684. Corollaria, (a) Legi naturali simul et divinæ adversantur *fornicatio* et *unio libera et temporaria*, quippe quæ non solum lege divina prohibeantur, sed etiam essentialibus matrimonii finibus opponantur, ut constat ex dictis, n. 679.

(b) Matrimonium est impossibile inter personas quæ non sunt aptæ ad generandum, ut eunuchi. cum finis primarius attingi nequeat.

ic) Illicitum, imo et nullum esset matrimonium in quo *positive* excluderetur a contrahentibus finis primarius matrimonii : fines enim secundarii ad finem principalem referri debent, ita ut hoc *voluntate* excluso, jam non habeatur verum matrimonium.

«d» Licitum est et validum, etsi minus perfectum, matrimonium contrahere eo solo fine explicito, non exclusive tamen, ut pauperies amoveatur, adjutorium et solamen inveniantur, passionibus quiescant, licita delectatio habeatur. Eo ipso enim quod non excludatur ab intentione opus generationis, implicite intenditur et finis proprius matrimonii salvatur.

1 *Rom.*, VII, 3.

2 *Cor.* VII, 2. — Quod fusius infra probatur, nn. 709, 7

De bono conjugali, cap. 5, *A L.*, XL, 377.

§ II. De essentia CONTRACTUS MATRIMONIALIS¹*

685. Praenotanda. Ex diétis jam inferre licet essentiam matrimonii, ut *contraflûs*, consistere in *consensu mutuo*, quo vir et mulier, ceteroquin ad matrimonium *habiles*, sibi invicem tradunt de præsenti *jus* stabile in corpus alterius ad prolem generandam, et ad vitæ communis consortium. Proinde contractus matrimonialis non consistit directe in usu seu copulâ, sed in *consensu* quo traditur *jus* ad copulam. Nam, ut recte animadvertit S. Thomas, "unus non accipit potestatem in eo quod est libere alterius nisi per ejus consensum. Sed, per matrimonium accipit uterque conjugum potestatem in corpus alterius... cum prius uterque liberam potestatem sui corporis haberet. Ergo consensus facit matrimonium".

686. Quidam auctores antiqui docuerunt *copulam* necessariam esse ad *perfectum* matrimonium constituendum : "Sciendum est, ait Gratianus³, quod conjugium in desponsatione initiatur, commixtione perficitur. Unde inter sponsum et sponsam conjugium est, sed *initiatum*, inter copulatos est conjugium *ratum*. Pauci commentatores Gratiani longius processerunt, docendo copulam requiri ad *essentiam* matrimonii. Hanc opinionem renovavit Freisen, scribendo contraéium matrimoniale nihil aliud esse nisi promissionem futuræ copulæ, ideoque a sponsalibus non differre; matrimonium autem proprie diétum fieri per copulam affeétu maritali habitam⁴. — Verum est quidem matrimonium simpliciter ratum non esse tam perfeète indissolubile quam matrimonium consummatum, ut infra dicetur; est tamen verum et proprie diétum matrimonium, ut fert communis et certa sententia, (a) Id enim sæpe docent Patres, dum scribunt Mariam et Joseph fuisse *vere conjuges*, etsi nunquam usi fuerint matrimonio : ita v. g. Origenes,

¹ S. Thotn., Supplem., q. 45-48; Sanchez, lib. II-V; Salmantic., cap. 6-7; Billuart., diss. III, a. 1-5; 3*. Alphons., n. 855-896; Carrière, n. 455-505; Gasparri, n. 770-870; Rosset, t. I, n. 88-237; Pesch, n. 731-752; Billot, th. 34-35; Ball. P., n. 262-305 (ed. 3'); IVernz, S. J., Jus Decretal., t. IV, Jus Matrimoniale, Romæ, 1904, n. 45-47 et n. 291-306.

^{*} Dicitur *de prasenti*, quia consensus *de futuro* sufficit quidem ad sponsalia, non autem ad matrimonium.

³ Diilum in Caus. 27, q. 2, c. 34; cfr. c. 45. — Ibi vox *ratum* ex contextu significare videtur matrimonium quod nullo modo dissolvi potest.

⁴ Archiv fur kathol. Kirchenrecht, LIV, 1885, p. 361 sq. — Quem tamen errorem postea retractavit in eodem periodico, LXVII, 1892, P- 381 sq.

1. *Basilii, S. Ambrosii, S. Hieronymi, S. Augustini*; hinc *Benedictus XII* ait: “Qui affirmant B. Virginis matrimonium cum S. Joseph in solis sponsalibus constituisse, ii temere falsoque opinantur. Itaque pro certo tenendum est matrimonium inter eos contractum fuisse verum et ratum”, (b) Idem disertè docent Pontifices et Concilia, dum statuunt matrimonium libero contrahentium consensu perfici. Ita *Nicolaus III*: “Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, cetera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, Joannes Chrysostomus, magno dolore testante, qui ait: *matrimonium non facit coitus, sed voluntas*”. Ad rem Tridentinum⁴: “Dubitandum non est clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia”. Postea declarat matrimonium *ratum*, non consummatum, per solemnem religionis professionem dirimi: jamvero non dirimitur contractus, nisi jam existat.

Remanet igitur ut accurate declaremus qualitates matrimonialis consensûs; dicemus igitur: 1° de *dotibus* hujus consensûs *in genere*; 2° de *consensu conditionato* in specie.

I. De dotibus consensus matrimonialis.

687. Cum matrimonium sit quidam contractus, consensus in eo praestitus leges generales contractus sequitur. Quia vero est contractus *sui generis*, in quo traditur jus in ipsas personas contrahentium, de eodem quaedam specialia notanda sunt. Quod declarabimus, exponendo *quo sensu* consensus matrimonialis debeat esse *internus, liber, mutuus* et *externe* manifestatus.

688. 1° Internus, id est: (a) vere a voluntate elicitus, (b) cum verâ intentione, saltem implicitâ, tradendi jus in proprium corpus et accipiendi jus in corpus alterius in ordine ad generationem proles. Quod quidem patet ex ipsâ naturâ matrimonii; hoc enim essentialiter consistit in jure ad actus ex se aptos ad prolem generandam: et aliunde tale jus tradi

¹ *Origenes*, homil. VI in Luc., P. G., t. XIII, p. 1814 sq.; 5. *Basilii*, De sanctiflâ Christi generatione, n. 3-5, P. G., t. XXXI, p. 1463. 1467; S. *Ambrosius*, De instit. virg., c. 6, n. 42, P. L., t. XVI, p. 316 0; *Hieron.*, Contra Helvid., n. 4, P. L., t. XXIII, p. 185; 0. *August.*, De nuptiis et concup., l. I, n. 12, P. L., t. XLIV, p. 420.

² De Synodo diœces., l. XIII, c. 32, n. 13.

³ Ap. *Mansi*, Concilia, t. XV, p. 403.

⁴ *Trident.*, Sess. XXIV. de Reformat, matrim., c. 1.

nequit absque vero utriusque partis consensu. Hinc unio inter virum et mulierem inita propter alios fines, v. g., solum ad mutuum juvamen et solatium, absque intentione præfatum jus concedendi, non est vere matrimonium. Sufficit tamen consensus *implicitus*, qualis v. g. datur ab iis qui facere Intendunt quod alii nupturientes faciunt, dummodo nihil excludant eorum quæ ad essentiam matrimonii requiruntur. Quisnam error consensum vitiet infra declarabitur, n. 934-936.

689. **Corollaria** : (A) *Qui simulat consensum*, verba quidem serio et rite proferens, sed interne dissentiens, vel jocans, *invalidè contrahit*. Unde non potest licite uti matrimonio; altera vero pars, quæ verum consensum præstitit, non tenetur credere simulanti dicenti se non consensisse, sed debitum petere potest.

(B) *In foro externo preesumitur consensum serto externe dotum, esse verum et internum*, nisi contrarium probetur certis argumentis.

Quæ probatio omnino difficilis est; non enim sufficit affirmatio etiam jurata simulantis, vel etiam utriusque conjugis; sed duo præterea requiruntur : (a) explicari debet simulationis causa seu motivum, v. g. probari debet consensum metu vel dolo extortum fuisse, aut simulantem nihil aliud voluisse nisi pecuniam obtinere vel puellam seducere; (b) simulatio ipsa demonstrari debet ex variis circumstantiis præcedentibus, comitantibus aut subsequentibus matrimonium, quæ tales sint ut fiélionem moraliter certam reddant; quod fieri potest v. g. sive litteris, sive verbis, coram testibus prolati, hanc intentionem clare manifestantibus

690. (C) *Qui ficie tantum consentit, seu simulat consensum, mortaliter peccat, nisi gravissimâ excusetur ratione*.

Nam, etiamsi admittatur cum pluribus theologis in hoc casu non committi sacrilegium proprie diéîum certo tamen peccatur contra *veritatem*, alteram partem et testes decipiendo; contra *justitiam*, grave damnum inferendo alteri parti, quæ innupta manebit, si

' Exempla habes ap *Gasparri*, nn. 801 et 804; *Arta S. Sedis*,

* Ad simulationem sacramenti requiritur ut aliqua pars essentialis ponatur, altera omissa vel mutilata; jamvero qui consensum simulat, neque materiam neque formam sacramenti ponit, cum utraque in ipso consensu constet; eigo proprie non simulat sacramentum, neque ex hoc capite sacrilegii reus est. Cfr. 5. *Atphons.*, n. 62.

fraus probari nequeat, vel non nisi ægre alias nuptias contrahet, si fraus detegatur; contra *castitatem*, si intendatur consummatio hujus fiæti matrimonii.

Excusatur tamen a peccato qui consensum simulat propter gravem ac urgentem rationem, v. g. propter gravem metum, vel ad vitandum scandalum, si paulo ante matrimonii celebrationem detegatur impedimentum dirimens, a quo dispensatio hic et nunc obtineri nequeat, et aliunde cæremoniæ differre moraliter sit impossibile.

691. (D) *Gravis injuria hujusmodi deceptione illata ex justitiæ reparari debet* : nam deceptor est causa injusta, efficax et culpabilis damni quod patitur pars innocens.

(a) Sæpe damnum reparari nequit nisi verum consensum præbendo et ita matrimonium revalidando; cum enim difficile sit et aliquando impossibile fiælionem probare in foro externo, pars innocens ad alias nuptias transire prohibetur, eique fit continuata injuria, nisi matrimonium revalidetur.

(b) Deceptor tamen non tenetur deceptam partem ducere, quoties id moraliter impossibile est, v. g. quia alterutra pars jam aliud validum inivit matrimonium, vel si infelices timeantur exitus, quia deceptor multo altioris conditionis est; — «aut quando damnum allatum alio modo compensari potest et pars læsa hanc compensationem admittit; — vel si deceptor ipse gravi metu ad contrahendum induéhis fuerit; — aut si ratione agendi manifesta signa fiæli consensus dederit.

692. 2º Liber, id est cum advertentiâ ex parte intellectûs et consensu ex parte voluntatis, qualis ad peccatum mortale requiritur. Nam contraôlus matrimonialis graves inducit obligationes, et quidem pro toto vitæ cursu; porro nullus censetur obligationes hujusmodi suscipere nisi plene consentiat. Hinc consensus in somno hypnotico datus non valeret.

Quæ libertas tollitur per amentiam, errorem, vim et metum, de quibus agitur ubi de *Impedimentis*.

693. 3º Mutuus, seu ab utrâque parte datus et acceptatus; nam hic agitur de contraôlu bilaterali, quo mutua jura traduntur et accipiuntur, et mutuae obligationes suscipiuntur; atqui hæc duo supponunt utriusque consensum, cum nemo jura tradere et obligationes suscipere possit, nisi velit.

Requiritur proinde ut consensus unius alteri intimetur ab eoque acceptetur; sed necesse non est ut ipsa acceptatio consensus alteri intimetur (nisi ut prior *sciat* rem esse finitam); nam conjuges iisdem

verbis, quibus proprium consensum exprimunt, significant se acceptare consensum ab altero conjuge expressum ; ita quando vir dicit " *accipio te in incani uxorem* ", et sponsa " *accipio te in meum virum* ", uterque exprimit simul obligationem quam contrahit et acceptationem obligationis ab alio conjuge susceptae; proinde, absolutis verbis secundi conjugis, censetur contrarius undique perfectus : uterque expressit suum consensum, et novit consensum alterius, illum acceptavit'.

Nec requiritur ut utriusque consensus eodem instanti detur; sed sufficit illa moralis unio, quæ existit quoties consensus ab uno datus adhuc perdurat tempore quo alter suum consensum praebebat. Quaipdium autem consensus semel elicitus perseveret, utrum scilicet per annum vel per triennium aut diutius, non potest absolute determinari, sed ex variis adjunctis pendet, et prudentium judicio relinqui debet.

694.40 Externe manifestatus : hoc enim exigit natura contractus, qui inter homines non valet nisi exterius exprimatur; necnon natura sacramenti, quod in signo sensibili consistit.

Jure naturali ac divino quaecumque signa, consensum clare manifestantia, sufficiunt; jure ecclesiastico *verba* regulariter adhiberi debent, quoties fieri potest, non tamen sub poenâ nullitatis-; imo, juxta 0. *Alphonsum* (n. «88), verba requiruntur sub veniali culpâ tantum, et ab eâ excusat verecundia aut alia rationabilis causa. Parochus tamen exigat ut nupturientes consensum verbis expriment, si possunt, et quidem clare, ut ita pluribus dubiis et cavillationibus occurrat.

695. Valide igitur et, justa accedente causâ, licite consensus exprimitur variis signis quæ in aliis contractibus sufficiunt; videlicet : —

(A) *Verbis*, quæ, juxta receptam significationem, consensum matrimonialem *de prasenti* expriment, v. g. *accipio te in uxorem, in ineam; in maritum, in meum; contraho tecum matrimonium*, etc. — Dicitur "*de preesenti*", quia consensus de *futuro* solummodo *sponsalia* significat. Attamen quandoque verba, quæ, prout sonant, de futuro esse videntur, sufficienter ex circumstantiis consensum de prasenti designant, v. g. *ex tunc, deinceps te habebo in uxorem*. Si verba sunt ambigua, sensus in foro interno ab intentione loquentis pendet; in foro externo ex circumstantiis determinandus est.

(B) *Signis autfactis*, v. g. si parochus aut viro interroganti mulier annuit caput inclinando; aut si, viro exprimente consensum, mulier *ultro* dexteram porrigit, ut vir anulum immittat, pariter si libere

' *Lugo*, 11< -p. *Moralia*, lib. I, <lib. 42. · *Codex*, c. 1088, § 2.

sponsi, post matrimonii celebrationem, ad sacristiam cum testibus accedunt ut ibi a paracho in libro matrimoniorum conscribantur. Sed sponsis æquipollentia signa adhibere non licet, si loqui possint.

696.(C) Per *epistolam* valide contrahebatur ante Codicis promulgationem; sed, ex *Codice*, c. 1088, id fieri nequit, cum contrahentes debeant esse præsentēs per se vel per procuratorem. Quod quidem sapienter statutum est quo facilius præcaveantur fraudes.

697. (D) Per *procuratorem* vel per *interpretem* matrimonium contrahi potest, dummodo “adsit justa causa, et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentiâ”¹. ■

Ut matrimonium *per procuratorem valide* ineatur, “1) requiritur mandatum *speciale* ad contrahendum cum certa persona, subscriptum a mandante et vel a paracho aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus; 2) si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est; 3) si antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens hæc ignoraverint; 4) ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi”³. Insuper procurator mandati limites excedere non debet, et, ubi requiritur forma sollemnis, mandatum paracho et testibus exhibere tenetur, et coram eis nomine mandantis contrahere³.

II. De consensu conditionato

698. ^{ir} De ejus liceitate. Cum matrimonium sit contractus, nil *per se* prohibet quin sub conditione iniri possit,

¹ *Codex*, c. 1091. — ² *Codex*, c. 1089. — ³ *Codex*, c. 1091.

⁴ Ex *Codice*, c. 1092, “conditio semel apposita et non revocata : t” si sit de futuro necessaria vel impossibilis vel turpis, sed non contra matrimonii substantiam, pro non adjecta habeatur; 2° si de futuro contra matrimonii substantiam, illud reddit invalidum; 3° si de futuro licita,

dummodo conditio substantial matrimonii non repugnet. Attamen regulariter hujusmodi nuptiæ permittenda: non sunt, tum quia *Rituale Romanum*, formam matrimonii tradens, non aliam describit nisi absolutam; tum quia maxima incommoda ex adjectis conditionibus oriri solent, cum exinde quædam matrimonia dubia evadant, et aliunde contrahentes periculo exponantur liberius vivendi ante conditionem impletam. Possunt tamen permitti gravissima de causa et accedente Episcopi consensu; imo, si agitur de revalidando matrimonio dubie contracto, conditio apponi debet.

699. 20 De ejus validitate. Hic multiplici distinctione opus est.

(A) 5/ *conditio sit de præterito vel de præsentī*, sive sit honesta sive non, (a) matrimonium statim valet, si conditio verificatur; et statim invalidum est, si non impletur; v. g. contraho tecum si pater meus mortuus est, vel si vere inimicum meum occidisti, aut si tu es virgo, etc. In his aut similibus casibus consensus veluti alligatur conditioni, proindeque contractus conditionalis in absolutum transit statim ac ipsa conditio impleta est. Aliunde, cum hæc sit de præterito aut de præsentī, non est timendum quod appositio conditionis, etiam minus honesta, sit incitamentum ad crimen.

(b) Quamdiu autem ignoratur utrum conditio impleta fuerit vel non, matrimonio uti non licet, propter periculum fornicationis.

(c) In foro externo, si conditio non fuerit explicite deducta in pactum in ipso matrimonii actu, difficile est ejus existentiam probare¹; et ut matrimonium ex hoc capite nullum declaretur, tria clare demonstrari debent: veram conditionem *sine quâ non* appositam fuisse, — eamdem non fuisse revocatam ante matrimonii celebrationem, — eamque impletam non esse.

valorem matrimonii suspendit; 40 si de præterito vel de præsentī, matrimonium erit validum vel non, prout id quod conditioni subest, existit vel non

¹ Quod *Gasparri* variis exemplis illustrat, n. 869.

700. (B) Si conditio sit *defuturo*, pariter distinguendum est : —

(a) Si sit de eventu futuro *honesto et possibili* (y. g., duco te, si pater consenserit), matrimonium in suspenso manet donec conditio verificata fuerit; impleta autem conditione, validum fit matrimonium, dummodo consensus antea datus perseveret. Hoc in casu matrimonium valet absque ullâ consensus renovatione, juxta communem et in praxi tutam sententiam; quam Rom. Congregationes in suis decisionibus sequuntur¹; nam matrimonium, etiamsi ad dignitatem sacramenti evectum sit, rationem habet contractûs, ideoque adveniente conditione perficitur, sicut ceteri contractus conditionales.

Attamen melius est, juxta omnes, impleta conditione, renovare consensum. Imo id *necessarium* est si matrimonium contractum fuerit sub hâc conditione “ Si Papa dispensaverit a tali impedimento dirimente — nam qui ita contrahunt, ad matrimonium inhabiles sunt ante obtentam dispensationem, ac eorum consensus est nullus; unde novus consensus, obtenta dispensatione, exprimi debet ’.

i A
II
f *
• «

701. (b) Si conditio sit de eventu futuro *impossibili* vel *inhonesto*, non tamen contra *matrimonii substantiam* (v. g. si pro dote montem aureum acceperis, si fratrem occideris), validum est matrimonium, et conditio pro non adjecta habetur. Praesumitur enim contrahentes serio contrahere voluisse, nec consensum tali conditioni alligavisse. — Hæc est tamen solummodo *præsumptio juris*, quæ probationem in contrarium admittit; unde si de facto contrahens huic conditioni consensum alligavit (quod in foro interno ex ipsius confessione, in foro externo ex circumstantiis dignoscitur), — matrimonium est nullum si non adimpletur conditio, validum autem impletâ conditione.

702.(c) Si conditio sit de *eventu futuro contra substantiam matrimonii*, et *in pactum deducatur* a duobus contrahentibus, vel *eidem consensus expresse ab alterutro alligetur*,

¹ Cfr. *Fagnanus*, Commentar., cap. 5, De Conditionibus...; *Gasparri*, n. 850.

³ *Lugo*, De Sacramentis in genere, disp. VIII, n. 98.

invalidum est matrimonium. Tunc enim deest verus matrimonialis consensus, cum excludatur una saltem ex essentialibus matrimonii proprietatibus.

Si vero conditio hujusmodi ab *uno* tantum ponatur, altero contradicente, vel saltem silentio dissensum manifestante, matrimonium *præsumitur* validum, quia prior censetur a conditione recessisse et absolute contraxisse. Illa tamen pnesumptio veritati cedit, si certo probetur priorem consensum huic conditioni alligavisse.

Pariter si conditio sit *mere concomitans*, ita ut *consensus ei non attigetur*, matrimonium censetur validum. Nam in conflictu duarum intentionum sibi invicem oppositarum, ea est efficax quæ in mente contrahentium prævalet; atqui in præsentī casu duplex est intentio opposita, scilicet intentio nubendi et simul aliquid faciendi matrimonii essentiæ contrarium; aliunde intentio nubendi ex communiter contingentibus in mente sponsorum prævalet; ergo vere efficax est et matrimonium contrahitur. Hæc est tamen pnesumptio, quæ veritati cedit, quando aliunde certo constat.

Rem exemplis declaremus, i) Si conditio apponitur contra *bonum prolis*, v. g. “ dummodo generationem prolis vitemus donec ditiores evaserimus, — dummodo post unum vel alterum filium prolem excludamus — conjugum intentio exploranda est : si intendant jus ad legitimum usum matrimonii excludere, contractus est invalidus, quia non concedunt jus perpetuum in proprium corpus in ordine ad generationem, quod tamen ad essentiam matrimonii essenziale est; si vero, ut plerumque fit, prævaleat intentio illud jus tradendi, cum secundaria intentione matrimonio abutendi, contractus valet.

2) Pariter, ubi divortii lex viget, si nupturientes contrahunt sub conditione solvendi matrimoniale vinculum in casu adulterii vel discordiarum, ita ut nubere nollent nisi ipsis divortium permitteretur, matrimonium est invalidum; non enim consentiunt in vinculum perpetuum, quod de essentia matrimonii est; si vero ita sunt

* Ita *Cong. A. Offic.* declaravit, 20 rriaii 1754, invalidum esse matrimonium coram ministro Calvinistâ initum, eo quod hic soleat uti formula perpetuitati matrimonii contraria, ap. *Gasparri*, n. S54. Vide etiam *Instruet. S. Offic.* ad Ep. S. Alberti, 9 dec. 1874, ap. *Collect. P.* n. 1301.

dispositi ut nubere vellent, etiamsi divortium prohiberetur, contractus valet¹.

3) Idem dicendum est de conditionibus contra matrimonii unitatem, v. g. dummodo mihi liceat aliam sumere, dummodo pro pecunia te prostituas. In *sifigulis casibus* investigatio facienda est ad detegendum utrum necne huic conditioni consensus alligatus fuerit, et hæc non potest generali præsumptione suppleri. Ad intentionem vero contrahentium detegendam non solum considerata sunt verba quibus consensus fuit expressus, sed etiam facta et circumstantiæ, ex quibus sensus verborum dignosci valet³.

Quando autem dubium superest, standum est pro valore matrimonii, donec S. Sedes aliter decreverit. Si conjuges consensum renovare velint, id omnino suadendum est.

703. (d) Si apponatur *honestas conditio perpetuo ab usu matrimonii abstinendi*, v. g. ad castitatem servandam, controvertitur utrum matrimonium sit validum necne. Non pauci affirmant, quia conferri potest *jus* in proprium corpus et simul excludi *exercitium* juris, propter bonum motivum³; tunc enim adest *jus radicale*, quamvis *ligatum*, et hoc sufficit ad essentiam matrimonii. Illoc modo facile explicatur quomodo verum fuerit matrimonium inter B. Virginem et S. Joseph, quamvis virginitatem voverint. Alii autem negant⁴; nam jus est potestas utendi: jamvero si prohibeatur hujusmodi potestas, nullum jus confitetur. Ceteroquin matrimonium B. Virginis cum S. Joseph fuit validum: nulla enim conditio fuit apposta, sed B. Virgo divinitus certior facta est S. Joseph sibi proposuisse virginitatem servare, et ideo nuptias absolute contrahendo, periculo votum violandi minime se commisit.

704. Corollarium. Ex his principiis solvi potest quæstio *num validum sit matrimonium ab eo contractum qui falso putat se dirimenti impedimento ligari*. Quidam negant, quia non potest quis serio velle id quod est impossibile: porro qui certus est se hujusmodi impedimento laborare, eo ipso novit matrimonium esse

Ita S. Cong. Concit., 31 jan. 1891, validum esse declaravit matrimonium, in quo sponsus nonnisi *solubilem* nexum contrahere voluerat, Kt-d tamen vere nubere. Cfr. *Acta S. Sedis*, t. XXIII, p. 711-736.

- Ita Cong. S. Officii, 1877, ad Ep. Nesquallien., ap. *Collect. P. F.*, n. 1302.

Pahnieri, De Matrim., p. 17; *Ball. P.*, n. 225-233; *Lehmklühl*, II, n. 690; *Gasparri*, n. 858.

⁴ S. Thom., 4, dist. 30, q. 2, a. 1, quæstiunc. 3, sol. 2; *Bened. XV*, De Synodo, l. XIII, c. 22, n. 10; *D'Annibale*, III, 313, not

impossibile. Alii autem affirmant, quia contrahentes in hoc casu consentiunt in quantum possunt; atqui de facto matrimonium est possibile, cum revera nullum sit impedimentum; ergo verum consensum præbent.

Juxta principia superius exposita, ad *intentionem* contrahentium attendendum est : si putant se ita ligari impedimento ut nihil aliud quierant nisi concubinatum, matrimonium non valet; si vero contrahere intendunt in quantum possunt, validum est matrimonium.

Art. II. De proprietatibus matrimonii.

Matrimonium, prout a Deo fuit institutum et apud Christianos viget, duabus fulget proprietatibus, *unitate* et *indisso/ubilitate*, de quibus seorsim dicemus.

§ I. De matrimonii unitate.

705. Prænotanda. Unitas matrimonii consistit in conjugali unione unius viri cum unâ muliere. Huic opponuntur *polyandria* et *polygainia simplex*. Prior est conjunctio unius uxoris cum pluribus viris; posterior est conjunctio unius viri cum pluribus uxoribus.

Pauca præmittimus de *polyandria*, quæ raro admodum existit. *Polyandria siniullanea*, seu conjugalis unio unius uxoris cum pluribus viris simul, juxta omnes, juri naturali saltem *secundario* repugnat. Licet enim stricte loquendo absolute impossibilem non reddat procreationem et educationein prolis, adversatur tamen præcipuis matrimonii finibus : (a) *procreationi* prolis, nam mulieris fecunditas, licet per carnale commercium cum pluribus viris non omnino destruat, maxime tamen minuitur; (b) *educationi* prolis, quia incertum reddit patrem, proindeque incertam ejus obii-gationem filios educandi; (c) *subjectioni* naturali quâ mulier viro subdi debet; nemo enim potest perfecte pluribus simul dominis

Attamen quædam polyandria viguit et adhuc viget apud quasdam tribus, præsertim ubi pauciores-sunt feminæ quam viri. Aliquando

' S. Thom., Supplem., q. 65, a. 1, ad 8.

»! N . Li gji I
' j ' II
Ij Bi |i
U ' k'
III Bi]•
] |p
fl L B
lu II, B
B ' B
b ,

II I

■ h K}
B B| B
B B| B

I M I

In İ
BB |
M || 11
BB |
HBH I

II I
I | I
|j| I
I II I
I | I
I II

BB I
I li, I
I, I|j I
|. Ir I
« | I
I l; I

It I
| ! I
d It i I

1

HI

res ita se habebat : quando femina duxerat primogenitum, ejus minores fratres ad eam successive accedebant, juxta quasdam prae-finitas regulas et consuetudines; quandbque autem duo aut tres viri eandem uxorem ducebant, simulque in eâdem domo convivebant. Sed hujusmodi facta raro occurrunt, et inter maritos generatim unus est principalis, qui toti domui pneest. Sed etiam apud illas tribus, plerumque praevalet monogamia

I. De polygamiâ simultaneâ*

706. Polygynia, ante Christum, apud plerosque populos vigeat, etsi non omnes viri essent polygami. Hodie etiam apud infideles praevallet, praesertim inter ditiores qui plures mulieres alere possunt. Sed apud Christianas gentes *monogamia* tanquam familiae fundamentum agnoscitur. — Attamen *Lutherus* docuit simultaneam polygamiam, etiam sub N. Lege, licitam esse, et, assentientibus P. Melanchtone et M. Bucero, Philippo lîessiae Landgravio benigne induisit ut, vivente adhuc legitima uxore, aliam duceret, Margaritam de Saal. Eundem errorem propugnarunt *Anabaptiste*, nostroque sæculo *Mormones*³, qui novissime tamen declararunt se polygamiæ valedixisse, ut sic Statûs legibus sese submitterent. Ex adverso autem *Calvinus* contendebat simultaneam polygamiam, etiam sub V. Testamento, illicitam fuisse, ideoque veteres Patriarchas, qui plures simul uxores habebant, adulterii reos fuisse. Quam ut confutarent calumniam, nonnulli theologi dixerunt polygamiam juri naturali non esse oppositam, nec ante legem evangelicam fuisse jure divino prohibitam. Quid sentiamus sequens declarabit propositio.

* De extensione et causis polyandriæ erudite disserit ffAf/crwrwZ., op. cit., ch. 20-22. p. 425-485.

5. *Thom.*, Suppi., q. 65, a. 1-2; *Bellarnt.*, c. 10-11; *Drouin*, l. IX, q. III, c. i; *Billuart*, diss. V, a. 1; *Perrone*, l. III, c. 1, a. 2-4; *Carrière*, p. II, sect. 2, c. i; *tie Augustinis*, a. 7; *Palmieri*, th. 13 sq.; *Billot*, th. 40; *Watkins*, Holy Matrim., ch. IX, p. 591 sq.

De *Mormonibus*, qui scipsos vocant "The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints" vide *Book of Doctrine and Covenant* (1880), *Boof of Mormon*, 1881); *Encyclof). Britan*, with American Supplement; *H. Lyon*, A Study of the Sects, p. 187 sq.

707. *Thesis* : Polygamia simultanea, institutioni primævæ contraria, sed Patriarchis post diluvium permissa, a Christo prohibita est, et legis naturæ secundariis præceptis adversatur.

i^A *Polygamia simultanea primævæ matrimonii institutioni contraria est.* Ita communius. Etenim (a) quando Deus hominem creavit, *unum* fecit virum et *unam* mulierem ¹ jamvero, ut recte observat *Chrysostomus* si Dominus voluisset ut vir unus pluribus uxoribus jungeretur, dum unum hominem fecit, multas fecisset mulieres. Postea vero Adamus, videns Evain, exclamavit: “Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit *uxorisine*; et erunt *duo* in carne *una*”; ibi autem, ut ait *Innocent. III* “non dixit tres vel plures, sed duo; nec dixit adhærebit uxoribus, sed uxori”; quæ quidem polygamiam excludunt (b) Hinc, ante diluvium, solus Lamech dicitur duas uxores habuisse, et propterea a Patribus severe reprehenditur; sic *Xicolaits I* scribit : “*adulterii* autem flagitium, quod Lamech omnium *primus* in duabus uxoribus perpetravit, nonnisi sanguine Christi abolitum exstitisse”... (c) Propterea *Innocent. III* (l. cit.) ait : “Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum”; quæ quidem verba manifeste supponunt lege primitivâ prohibitam fuisse polygamiam.

708.(B) *Polygamia tamen, post diluvium, patriarchis e Jitdeis sub lege mosaica permissa fuit, imo valde probabiliter ipsis Gentilibus,* (a) Patriarchæ enim, qui Dei amicitia fruebantur, ut Abraham, Jacob, alique, plures habuerunt uxores, nec propterea reprehenduntur, sed potius ut viri pietate insignes exhibentur, (b) Lex mosaica supponit pariter uxorum pluralitatem licitam esse, cum statuât æquiparandos esse filios ex utrâque uxore natos ⁵. ^{iv}vera Elcana⁶, David ⁷, Joas⁸, alique viri plures habuerunt uxores, et dum

¹ *Gen.*, 11,7, 22,

Hom. 62, al. 63 in Matt., n. 1, P. t. LV1II, p. 597.

³ *Decretal.*, I, IV, t. 19, Cap. *Gaudemus*, de Divort.

⁴ Ad Consulta Bulgar., n. 51, ap. *IJarduin*, Act. Concit, t. V, p. 371.

⁵ *Dent.*, XXI, 15, - 6 / *Peg.*, 1, 2.

⁷ *H Reg.*, 11, 2. — * *II Parap.*, XXIV, 3 sq.

David graviter castigatur propter adulterium cum Bethsabe, uxore (Jriæ, nunquam reprehenditur propter alias uxores quas duxerat.

Nec dicatur quasdam ex his uxoribus *concubinas* vocari ideoque non fuisse legitimas; nam in Scriptura aliquando légitimai uxores dicuntur concubinæ et vice versa; sic Agar et Cethura nunc uxores, nunc concubinæ dicuntur'. Siquidem apud Antiquos, duo genera uxorū distinguebantur : aliæ ducebantur non solum ad procreationem prolis, sed etiam ad societatem omnium bonorum ctdomûs gubernationem, et hæ *matresfamilias* vocabantur: aliæ autem solum ad generationem prolis, et hæ uxores secundariæ seu concubinæ dicebantur, (c) Ratio autem præcipua cur polygamia, post diluvium, permissa fuit, erat multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Nam, ut ait 5. *Thomas* (/ c., a. 2) : “ Semper principalior finis magis observandus est quam secundarius. Unde cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundariis finibus evenire . I

Communiter a theologis traditur dispensationem a lege primitiva de unitate matrimonii nonnisi post diluvium datam fuisse : nil tamen certi hâc de re definiri potest. Nec necesse fuit ut dispensatio in scriptis exprimeretur; nam lex de unitate uxoris, ut animadvertit 5. *Thomas* (/ citi), non fuerat verbo aut litteris tradita, sed cordi impressa, et ideo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter patribus sanctis facta est, et per eorum exemplum ad alios derivata. Exinde etiam colligi potest, cum *Bellarmino* aliisque contra *Sanchez*, eandem dispensationem datam esse Gentilibus; cum enim tempore patriarcharum concessa fuerit, nulla est ratio cur ad solos Judæos limitata fuerit, eo magis quia difficilius erat paganis quam Israelites perfectam matrimonii unitatem servare. Hinc Esther conjuncta est Assuero jam uxorem habenti nec propterea reprehenditur; ita pariter Abimelech, qui uxorem habebat, Saram ducere voluit, net vituperatus est nisi quia uxorem alterius tulerat.

709. (C) *Polygamia simultanée#*, jure divino sub X. Lege prohibita fuit. De fide est ex *Tridentino*- : Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nullâ lege divinâ esse prohibitum, A. S.”

(a) Christus enim matrimonium ad primam suam institutionem revocavit : interrogatus enim num liceret uxorem

' G>«., XVI, XXV. ' *Trident.*, sess. XXIV, can. 2.

repudiare, respondit non licere, haneque addidit rationem : " Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? et dixit : Propter hoc dimittet homo patrem et matrem et adhaerebit *uxori suæ*, et erunt *duo* in carne unâ : itaque jam non sunt duo, sed una caro¹". Atqui primaeva matrimonii institutio polygamiam exclu- debat ex jam dictis, et ex verbis ipsius Christi : " erunt *duo* in carne unâ". Confirmatur aliis Domini verbis : " Qui dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, moechatur"⁸; nam ideo moechatur dimittens uxorem et alteram ducens, quia prior non desinit uxor esse; atqui quando non est dimissa, a fortiori remanet uxor; ergo qui alteram ducit vere moechatur. Hinc S. Paulus quoties de matrimonio loquitur, illud supponit esse unius viri cum unâ uxore, et ait : " Mulier vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro ³"; porro, ex eodem Apostolo⁴, paria sunt conjugum jura: "Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir : similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier"; ergo nec vir potest, vivente uxore, aliam ducere.

(b) Idem probatur unanimi Patrum testimonio constan- tique Ecclesiæ praxi. Ita *S. Augustinus* ⁵ scribit in Eccle- siâ præceptum esse " ut nec sterilem conjugem fas sit relin- quere, ut alia fecunda ducatur. Quod si quisquam fecerit... lege Evangelii reus est adulterii". Hinc RR. Pontifices unitatis matrimonii strenui vindices semper exstiterunt, etiam contra Principum lasciviam : ita, sæc. IX., *Xicolaus* / Lotharium regem, duarum simul uxorum sponsum, palam reprehendit, Episcoposque, qui in Cone. Mctensi primi matrimonii vinculum dissolverant, deposuit⁶.

Duo tamen faéta in contrarium allegantur. Prius est *Socratis* qui refert⁷ Valentinianum imperatorem duas simul uxores habuisse, et statuisse ut idem cuilibet volenti liceret. Sed testimonium hujus- modi communiter ab eruditis rejicitur, tum quia nonnulla in hac narratione falsa sunt, tum quia Ammianus Marcellinus, licet Valen-

¹ Λ/λ/Λ, x i:

² A'fw/,, VII *41 Cor.*, VII, 2 sq.

⁵ De Nuptiis, l. I, c. io, n. ii, P. L., t. XLIV, 420.

⁶ 7. Aty, Saint Nicolas I, Paris, LccotTre, ch. 3.

⁷ Mistor

tiniano satis infensus, illuni laudat 'quod "omni pudicitiae cultu domi castus et foris esset". Aliunde fa&um huiusmodi, etiamsi verum, nihil probaret contra unanimem omnium steculorum traditionem. Posterius est responsum *Gregori ZZ'* declarantis licere viro aliam uxorem ducere, quia hæc, ob infirmitatem corporis, debitum reddere non valebat. Verum dubitatur pariter de huius responsi genuinitate, quod sedulo in archivis romanis quæsitum fuit, nec tamen inventum; si autem authenticum esset, forsán intelligi posset de impotentia quæ matrimonium invalidum facit. Ceteroquin correólores Romani de hoc decreto notarunt : " Illud Gregorii sacris canonibus, imo evangelicæ et apostolicæ doélrinæ penitus invenitur adversum"; nil igitur exinde contra constantem Ecclesiæ dodrinam praximve colligi potest.

710. (D) *Polygamia simidtanea juri naturali non primario, sed secundario adversatur.* Ita communiter. Res enim ita se habet, si polygamia, licet primarium matrimonii finem salvans, secundariis finibus nocet; atqui polygamia (a) neque totaliter tollit neque aliququaliter impedit *primum* matrimonii finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, et educandis filiis exinde natis; (b) *secundarios* autem fines non totaliter tollit quidem, sed multum impedit : etenim non facile potest esse *pax* in familiâ, ubi uni viro plures uxores junguntur, cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum : unaquæque videlicet ad se viri affeélum trahere conabitur, et si vir non omnes æquali amore prosequatur (quod vix fieri potest), inde orientur jurgia, paci inimica, ut constat ex Patriarcharum historia. Timendum est pariter ne maritus, in prædilectæ uxoris filios præcipue intentus, ceteros negligat. Tandem tertius matrimonii finis, scii, remedium concupiscentiæ, haud raro frustrabitur, cum unus vir non possit simul pluribus uxoribus satisfacere. Pluralitas igitur uxorum non primario, sed secundario juri naturali adversatur.

* Lib. XXX, circa finem.

”Epist. 13 ad S. Bonif., ap. *Labbe*, t. VI, coi. 1448. En textus, qualis allegatur : “ Nam quod proposuisti, quod si mulier infirmitate correpta non voluerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret. Sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis : non tamen subsidii opem detrahat ab illa quam infirmitas præpedit”. Cfr. *-Kitrth*, S. Boniface, Paris, LecotTre, p. 55.

II. De polygamia successiva'.

711. Polygamiam successivam, seu secundas et ulteriores nuptias tanquam jure divino illicitas damnaverunt olim *Montanistæ*, quibus adhæsit *Tertullianus* (De Monogamia., necnon *Novatiani*. Nonnulli Patres, præsertim Græci, de secundis et præsertim tertiis ulterioresque nuptiis nimis dure locuti sunt. Imo, apud Græcos, jam a sæc. X, *jure, ecclesiastico*, quartæ nuptiæ tanquam invalidæ habentur -.

712. *Thesis* : Polygamia successiva, licet minus Ecclesiæ probata, jure divino est licita, nec unquam in Ecclesia latinâ fuit universim prohibita. Certum est.

(A) *Script.* S. Paulus diserte affirmat iteratas nuptias, mortuo priore conjuge, licitas esse : “ Mulier, si mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro³”; “ Dico autem non nuptis et viduis : bonum est si sic permanserint sicut et ego. Quod si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri. »”. Imo alibi⁵ juniores viduas hortatur ut iterum nubant : “Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia”. Ex quibus patet, juxta mentem Apostoli, melius esse quidem in statu virginitatis vel viduitatis manere, sed tamen nuptias virginibus et viduis licere, imo aliquando expedire ad refrænandam concupiscentiam.

713. (B) *Tradit.* (a) Præfatum Apostoli textum explicans, S. Augustinus scribit⁶: “De tertiis et de quartis et de ultra pluribus nuptiis solent homines movere quæstio-

³ S. Thom., Supp., q. 63; *Drouin*, l. IX, q. III, c. 2; *Rilluart*, diss. V a. i, § 3; *Carrière*, n. 203 sq.; *Perrone*, l. III, soft. I, c. 2; *tie .lugi tibiis*, l. cit.; *Palmieri*, th. 12.

“ Orientales polygamiam quoque successivam... reprobant. Pro secundis quidem nuptiis habetur in Euchologiis præscriptus ritus, quas tamen ipsas post 45¹ aetatis annum reprobant; tertiæ nuptiæ censuræ ecclesiasticæ subiciebantur, quartæ vero tanquam brutales damnabantur... Juxta hodiernam praxim. episcopi dispensatione subvenitur, dum ea petitur”. (A//A *Ssilagyi*, Enchiridion juris eccles orient., p. 4⁷⁴.)

⁵ *Rom*, VII, 3. — 4 / *Cor.*, VII, 8. - s / 7/7//., V, 14.

•De bono viduit., c. 12, P. L., t. XI., p. 439.

nem. Unde ut breviter respondeam, nec ullas nuptias audeo damnare... Quis enim sum, qui putem definiendum, quod nec Apostolum video definivisse? Ait enim : mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit. Non dixit *primus*, aut *secundus*, aut *tertius* aut *quartus*; sed, mulier, inquit, alligata est, quamdiu vir ejus vivit : si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est; cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit. Quid huic sententia, quantum ad hanc rem attinet, addi vel detrahi possit, ignoro". Fatemur equidem nonnullos Patres, praesertim Græcos, tertias vel ulteriores nuptias improbavisse, imo eas fornicatione peiores dixisse. Ita loquendo damnabant praecipue affectum illorum, qui non contenti primis vel secundis nuptiis, non ex intentione prolem suscipiendi, sed explendæ libidinis causâ, tertium aut quartum matrimonium inire volebant². Nunquam tamen dixerunt hos conjuges separandos esse, sed eos, peractâ pœnitentiâ, ad communionem accipiunt.

» 4

/ .

(b) Doctrinam Ecclesiæ hâc de re sic enuntiat *Eugenius* *IE* 3. " Declaramus non solum secundas, sed tertias et quartas atque ulteriores, si aliquod impedimentum non obstat, licite contrahi posse. Commendatiores tamen dicimus, si ulterius a conjugis abstinentes, in castitate permanserint "

(c) *Eat. theol.* Inspecelâ solum naturâ rerum, nil prohibet quin iteratae nuptiæ liceant; nam ex unâ parte primum vinculum, mortuo altero conjugum, solutum fuit; et ex alterâ novus consensus matrimonialis inter partes aliunde habiles præstari potest; imo quandoque ipsa natura suadet ut sive ad procreationem prolis, sive ad incontinentiam vitandam, novum incatur fœdus.

§ II. De m a t r i m o n i i i n d i s s o l u b i l i t a t e .

714. Altera matrimonii proprietas est *iudissolubilitas*, vi cuius vinculum inter conjuges initum non potest dissolvi

I 'I ----- - -II

¹ / *Cor.*, VII, 39-40.

² Quoad principales textus Patrum, qui repetitas nuptias damnare videntur, cf. *Drouin* et *Perrone*, l. cit

J Decret, pro Jacobitis.

nisi per mortem alterutrius conjugis. Huic indissolubilitati opponitur divortium, quod triplex distingui solet : divortium *quoad vinculum*, seu *plenum*, quo matrimonialis unio ita solvitur ut novæ possint iniri nuptiæ; divortium *quoad torum*, seu separatio a toro, ubi, manente conjugali nexu, conjuges a debito conjugali reddendo immunes sunt; divortium *quoad habitationem*, quo conjuges ab obligatione simul cohabitandi liberantur. Hic de divortio proprie dicto, seu quoad vinculum, præsertim agimus, pauca tamen addentes de separatione quoad *torum* et *habitationem*.

Dicemus proinde : 1° de indissolubilitate matrimonialis *vinculi ex jure divino* ; 2° de eâdem indissolubilitate *ex jure naturali*; 3° de casibus in quibus vinculum solvi potest etiam sub lege evangelicâ ; 4° de ratione agendi quoad divortium civile; 5° de separatione quoad *torum* et *habitationem*.

I. De indissolubilitate matrimonii ex jure divino

715. Inter Christianos communiter agnoscitur matrimonium ab initio fuisse indissolubile, tempore autem legis mosaicæ sub certis conditionibus dissolvi potuisse, sed ad primævam indissolubilitatem a Christo revocatum fuisse. Attamen *Græci schismatici* et *Protestantes* docent matrimonium, etiam quoad vinculum, solvi posse per adulterium, aut etiam, juxta multos, propter obstinatam desertionem alterutrius conjugis =

5. *Thom.*, Supp. q. 67; *Sanchez*, l. X, disp. I; *Drouin*, l. IX, q. IV, c. 1; *Bellarminus*, c. 16; *Billuart*, diss. V, a. 2, Digressio historica; *Carrière*, n. 228 sq.; *Perrone*, l. III, seci. 2, c. 1-4; *de Augustinis*, a. 8; *Palmieri*, th. 17-22; 7. *Wolsey*, Divorce and Divorce Legislation, 1882, c. 1; 1. *Cauvière*, Le Lien conjugal et le Divorce, Paris, 1890; Congrès scient. internat. 1894, Sc. jurid., p. 133 sq.

Quoad doctrinam Græcorum hæc de re, vide *Jos. Selinger*, Divorce *a vinculo* in the schismatical churches, ap. *Amer. Eccles. Review*, apr. 1892, p. 264 sq. Protestandum autem doctrinam sic exhibet Confessio fidei *II' est monasteriensis* (cap. XXIV, 5-6) : “Quod si adulterium post conjugium admittatur, licebit parti innocenti divortium lege postulare ac obtinere; atque quidem post facium divortium conjugio alteri sociari, perinde ac si mortua esset persona illa quæ conjugii fidem violabat... Nihilominus tamen extra adulterium ac desertionem ita obstinatam, ut cui nullo remedio, nec ab Ecclesiâ nec a Magistratu civili subveniri possit, sufficiens causa nulla esse potest conjugii vinculum dissolvendi”. (Ap. *Scaff*, Creeds, vol. 111, p. 656).

716. *Thesis T*: Matrimonium ex primæva Dei institutione indissolubile fuit, sed sub lege mosaicâ per libellum repudii dissolvi poterat, etiam in foro conscientiæ, sub certis quibusdam conditionibus. Ita communiter.

(A) *Prius* probatur, (a) Interrogantibus enim Pharisæis num liceat homini uxorem dimittere quacumque ex causâ, Christus respondet Deum ipsum auélorcū esse matrimonii, neque homini licere hanc unionem dissolvere : “ Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet”. Illis autem objicientibus libellum repudii a Moyse fuisse permissum, Dominus addit : “Quoniam Moyses *ad duritiam cordis* vestri permisit vobis dimittere uxores vestras : *ab initio autem non fuit sic*”¹. Quæ quidem verba manifeste supponunt ab initio non ita matrimonium institutum fuisse ut viro licentia daretur repudiandi uxorem, (b) Quod a *Tridentino* confirmatur : “Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritûs instinélū pronuntiavit, cum dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea”...

717. (B) *Posterius* constat; legitur siquidem in *Deut.t*⁹: “ Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem, scribet libellum repudii, et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo suâ. Cumque egressa alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo suâ, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem ” ... Jamvero his verbis vel conceditur, vel jam concessa supponitur facultas divortii quoad vinculum; nam uxor dimissa exhibetur ut alteri viro nubens, et insuper Sacerdotes prohibentur mulierem repudiatam ducere⁴: ex quo eruitur hoc aliis fuisse permissum.

(a) Disputatur vero inter Patres et theologos utrum necne hujusmodi concessio non solum in foro externo, sed etiam in *foro interno* valeret⁵. *Probabilior* nobis videtur

⁹ *Matt.*, XIX, 3 sq. — ¹ *Trident.*, sess. XXIV

⁴ *Dent.*, XXIV, i sq. — ⁴ *Levit.*, XXI, 7.

⁵ 5. Bonaventura, Sotns, Estius, Sylvius, Card. Billot, putant divortium solummodo *civiliter* toleratum fuisse, ideoque a pœnâ civili non autem a peccato immune; quæ tamen opinio minus probabilis videtur.

opinio affirmans hanc fuisse veram permissionem *in foro conscientiae validam*; nam qui uxorem dimissam ducit, vocatur *maritus* et potest ipse dare libellum repudii : quod jus soli legitimo compete-
bat marito ; praeterea prior maritus prohibetur uxorem dimissam denuo recipere; porro, si vin-
culum non vere solutum fuisset, cur ista prohibitio ; insuper, si permissio hujusmodi non valuisset in conscientia, lex multis adulteriis occasionem prae-
buisset ; iniquissima fuisset mulierum conditio, cum, post acceptum repudii libellum, perpetuo continentiam observare debuissent ; tandem Judæi omnes hanc interpretationem amplexi sunt, et licet duæ
scholæ, *Shammai* et *Hillel*, de causis propter quas divor-
tium concedi possit disputarent', in hoc tamen consen-
tiebant quod quandoque liceret.

(b) Non nisi sub certis quibusdam *conditionibus* concedeba-
tur facultas divortii ; imprimis non uxori, sed tantum viro compete-
bat; imo viro non mittebatur quando, ante ma-
trimonium, cum uxore commercium carnale habuerat, vel
eam injuste accusaverat quod non esset virgo². Præterea
non quâlibet de causâ vir uxorem dimittere poterat, sed so-
lum propter aliquam *ferditatem fervat dabar*) quæ vox de-
signabat aliquid turpe et inhonestum. Nec eam dimittere
mittebatur sine *libello repudii scripto*, per quod non so-
lum providebatur statui uxoris, sed difficilius evadebat di-
vortium. Tandem, quando mulier sic repudiata novum
inierat matrimonium, a priori marito non poterat denuo in
uxorem recipi : quo fiebat ut vir magis caute ageret. Hisce
variis formalitatibus legislator sacer satis ostendebat divor-
tia esse quid minus perfectum, eaque intra certos limites
coarctabat. Ratio autem cur Deus talem facultatem dede-
rit his verbis Christi indicatur “ ad *duritiam cordis*”, seu,
ut explicat N. *Thomas* (a. 3) “propter majus malum cohi-
bendum, scilicet uxoricidium, ad quod Judæi proni erant
propter corruptionem irascibilis

718. *Thesis 2a* : Matrimonium fidelium, ratum et con-

² Secundum *Hillel*, causa sufficiens erat quælibet res marito displicens, ut si uxor negligenter cibos præparasset; sed, juxta scholam *Shammai*, requirebatur quædam impudicitia ex parte uxoris.

³ *Dent.* XXII, 19. 29.

summatum, non potest, sub lege evangelicâ, quoad vinculum dissolvi, etiam propter adulterium. Certum est et fidei proximum contra Græcos et Protestantes ex *Tridentinol* : “Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet, juxta evangelicam et apostolicam doétrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjugue vivente, aliud matrimonium contrahere; moecharique eum qui dimissâ adulterâ, aliam duxerit, et eam quæ, dimisso adultero, alii nupserit; A. S.” Canon *directe* dirigitur contra Protestantes, qui Ecclesiam Catholicam erroris hâc de re accusabant; proindeque *defide est* Ecclesiam non errare dum docet, propter adulterium, matrimoniale vinculum dissolvi non posse; *indirecte* tantum contra Græcos, quia Concilium noluit eorum opinionem ut haeticam damnare², proptereaque talem formulam adhibuit quæ in tuto ponit doétrinam Ecclesiæ, quin hæc tanquam de fide proponatur; nam aliud est definire *Ecclesiam non errare cum docet*, aliud dicere *id quod docet esse defide* : Ecclesia enim docere potest veritates quæ sunt certæ, licet non sint de fide.

Diximus in propositione matrimonium *fidelium* ratum et *consummatum*, quia si agitur de matrimonio infidelium, vel de matrimonio fidelium rato tantum et non consummato, exceptiones adesse possunt, ut infra declarabitur.

719. (A) *Script*, (a) Tribus in locis Christus aperte declarat adulterium committi ab eo qui dimissam uxorem ducit : “Ego autem dico vobis : quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causa, facit eam moechari : et qui dimissam duxerit, adulterat”³; “Omnis, qui dimittit uxorem suam, et aliam ducit, moechatur : et qui dimissam a viro ducit, moechatur”³. Atqui, si matrimonium posset dissolvi quoad vinculum, adulterium minime committeretur ab eo qui dimissam uxorem duceret.

¹ *Trid.*, sess. XXIV, can. 7.

² Juxta *Pallavicini* (Hist. Concil. Trid., l. XXII. c. 4, n. 27) canon prius ita fuerat confectus ut etiam Græcos anathemate percuteret; sed, postulantibus Venetis oratoribus, reformatus est qualis nunc exstat, ne novum obstaculum Græcorum unioni apponeretur.

³ *Matt.*, V, 32. — ³ *Luc.*, XVI, 18; cf. *Marc.*, X, 11-12.

(b) Idem clare eruitur ex verbis Apostolil : “Iis autem, qui matrimonio junéli sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, *mature innuptam*, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat”. Porro hæc verba prorsus generalia sunt et manifeste supponunt uxorem dimissam, ob quamcumque causam, non posse iterum nubere.

(c) Objiciuntur quidem verba Domini : “ Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur : et qui dimissam duxerit, mœchatur”²; ex quibus tum Græci tum Protestantes colligunt in casu fornicationis, seu adulterii, matrimoniale vinculum solvi posse. Fatemur equidem hujusmodi textum, si solus sumatur, absque contextu et locis parallelis, obscurum esse, et utroque sensu intelligi posse; sed, inspectis contextu et parallelis locis, de divortio quoad vinculum intelligi non posse, sed de solâ dimissione sine solutione vinculi. Quod *ex contextu* apparet. Pharisei enim Christum interrogabant de sola dimissione; cum enim inter se disputarent utrum liceret dimittere uxorem propter quamlibet causam, an propter adulterium tantum, Christus respondet ob solam fornicationem uxorem dimitti posse (in perpetuum); et quia abolere volebat divortium a vinculo, addit non licere, etiam in hoc casu, dimissam uxorem ducere sub poena adulterii. Aliis verbis, verba “ *nisi ob fornicationem* ” propositionem *incidentem* constituunt, quæ ad præcedentia verba “ *dimiserit uxorem* ” refertur, non autem ad sequentia “ *et aliam duxerit* ”, ita ut sensus sit : quicumque dimiserit uxorem suam (quod quidem non licet nisi ob fornicationem), et aliam duxerit, mœchatur. Proinde fornicatio, seu adulterium est quidem sufficiens ratio cur uxor dimittatur, i. e. separatio fiat *a mensâ et toro*, sed non cur novum fœdus ineatur³.

* / *Cor.*, VII, 10.

† *Matt.*, XIX, 9; cfr. *Fillion*, Evang. sel. S. Matthieu, in h. loc.

‡ Quod analogiâ illustrari potest. Supponatur lex quædam sic concipi : “ Quicumque filium suum percusserit, nisi ob grave delictum, eumque occiderit, punietur ”; sane propositio incidens in hoc casu priorem tantum sententiæ partem afficit, non posteriorem; neque licebit concludere patrem posse, ob gravia delicta, filium occidere. Cfr. *Rene' de Kerallain*, Revue gén. du droit, 1884, p. 451.

Revera paulo ante dixerat : “quod Deus conjunxit, homo non separet”, et declaraverat libellum repudii non amplius concedi sub N. Lege, his verbis satis ostendens matrimoniale vinculum nullo in casu solvi. — Accedunt *loca parallela* jam citata, in quibus sine ullâ restrictione asseritur eum qui dimittit uxorem et aliam ducit, adulterium committere, et iterum eum qui dimissam uxorem nubit, moechari. Jamvero principium est inconcussum obscura loca per alia clariora intelligenda esset. Tandem omne dubium, si quod remaneret, catholicâ traditione tollitur.

720. (B) *Tradit.* Tria tempora in historia hujus dogmatis distinguere licet. a) Certum est Patres, tribus prioribus jæculis, ore *unanimes* docere matrimonium christianum esse indissolubile, etiam in casu adulterii. Pauca sufficiat referre testimonia^{2*} *Hermas* siquidem hæc habet de ratione agendi erga mulierem adulteram³ : “ Quid igitur, inquam, domine, faciat maritus, si uxor in hac libidine permanserit? Dimittat eam, inquit, et vir maneat secum; si vero uxore dimissa aliam duxerit, et ipse adulterium committit.” Eodem sensu scripserunt ⁵. *Justinus*⁴, *Athenagoras*⁵, *Clemens Alex* aliique multi. — Etsi vero Patres hæc de re consentirent, quidam ecclesiæ restores, teste *Origene*, aliquando divortium lege civili permissum toleraverunt, ad vitanda pejora mala. Quos vituperat dicens : “ Contra Scripturæ legem, vivente viro nubere quidam ecclesiæ restores permiserunt, agentes contra id quod scriptum est : Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit. ” Eos tamen aliquo modo excusat, quin eorum agendi rationem approbet : “ Non omnino tamen permiserunt sine ratione; hæc enim contra legem ab initio latam et scriptam, ad vitanda pejora, alieno arbitrio morem

² Quod nonnulli Protestantes intellexerunt, v. g. *E.J. Phelps*, Forum, Dec. 1889, p. 359.

Rem penitus discussam vide apud *Perrone*, l. III, c. 3; *Roskovany*, jp. cit., De Indissolubilit. matrimonii, c. IV, Doctrina Ecclesiæ, § 101 ;q. Cf. *A. Esmein*, Le Mariage en Droit Canonique, Paris, 1891; *Watkins*, op. cit., p. 198 sq.

³ Pastor, Mandat. 4, n. 6, p. 475 ed. *Funk*.

⁴ Apol. 1, n. 15; Apol. II, n. 2, P. G., t. VI, p. 350.

⁵ Leg. pro christ., n. 32.

⁶ Stromat., l. II, c. 23, P. G., t. VIII, p. 1095

gerentes, eos permisisse verisimile est¹ ". Ita via parabatur, in Ecclesia græcâ, abusibus sequioris ævi.

(b) A quarto sæculo ad decretum *Gratiani* (i 115 distinguendum est inter Ecclesiam Orientalem et Ecclesiam Occidentalem. In Oriente nonnulli scriptores, nimis facile assentientes legibus civilibus, quæ divortium propter adulterium, longam mariti absentiam, aliasque causas permittunt, primum timide, postea vero audacius divortium tolerandum esse docuerunt, dissimulantibus posteaque etiam probantibus episcopis, præsertim post consummatum schisma². Quos abusus non semel improbavit S. Sedes, et in *C. Florentino*, ubi agebatur de unione cum Romana Ecclesia, *Eitgenius IV* \\ decreto ad Armenos doctrinam de matrimonii firmitate iterum declaravit: "Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit". Græci pro tempore huic declarationi assensum præbuerunt, nec, quando de unione agebatur, inter causas dissensionis hanc commemoraverunt; sed, paulo post, ad suam praxim reversi sunt. Hodie etiam nonnulli Orientales, qui catholicam fidem amplexi sunt, quamvis speculative doctrinam nostram admittunt, in praxi divortium propter adulterium tolerant.

In Ecclesia autem Latina, quæ imperatoribus, præsertim in rebus fidei ac morum, fortiter restitit, firmitas matrimonialis vinculi feliciter servata est. Quamvis enim jus civile divortium permetteret, Patres ejus vim et auctoritatem admittere noluerunt, s. *Hieronymo* assentientes, qui scribebat 3: "Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi, aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit... Apud nos, quod non licet feminis, æque non licet viris, et eadem servitus pari conditione censetur". Quod præsertim obtinuit in Italia, ubi Romani Pontifices matrimonii indissolubilitati tam sedulo invigilarunt, ut etiam Protestantes fateantur Ecclesiam hæc de re nullomodo vacillavisse. Ita *Innocentius I*, an. 405,

¹ *Origenes*, homil. 14 in Matt., n. 23, P. G., t. XIII, p. 1246.

² Cfr. *Perrone*, op. cit., t. 111, p. 359-376; *Watkins*, op. cit., p. 346-362.

³ Ep. 77 ad Oceanum, n. 3, P. L., t. XXII, p. 691.

⁴ ha *Watkins*, op. cit., p. 380, qui tamen addit unicum Pontificem, *Gregoriuni II*, unicam exceptionem in casu particulari admisisse; de

ad Exsuper., cp. Tolos.¹ : “De his etiam requisivit dilectio tua qui, interveniente repudio, alii se matrimonio copularunt. *Quos in utraque parte adulteros* esse manifestum est. Qui vero vel uxore vivente, quamvis disassociatum videatur esse conjugium, ad aliam copulam festinârunt, neque possunt adulteri non videri.” ¹ Lee epistola sæpe a Rom. Pontificibus tanquam norma sequenda allegata est. ¹ n Gallia autem, Hiberni:¹ et AngliA, pauca fuerunt particularia concilia quæ, regum ac civilium legum auctoritati plus æquo faventia, aliquas divortii causas admiserunt, ut adulterium incestuosum, lepram incurabilem, ingressum unius conjugis in religionem⁷. Sed cetera concilia provincialia omnem divortii causam rejecerunt atque vinculi firmitatem contra plebis mores dissolutos ac principum vexationes constanter propugnaverunt, ita ut paucæ exceptiones superius allegatæ potius generalem regulam firment.

(c) Tandem, a tempore *Gratiani*, nullæ variationes, in Ecclesiâ *latina*, etiam in particularibus Conciliis, inveniri

hoc casu, qui ad bigamiam potiusquam divortium spectat, jam diximus supra, n. 709; hic addere sufficiat alibi, in *Instructiōne matrimoniorum* (an. 722), eundem Gregorium aperte mentem suam exponere de perfecti matrimonii indissolubilitate, ut videre est apud *Mansi*, t. XII, p. 259.

¹ Ap. *Migne*, P. L., t. XX, p. 500.

⁷ Ita *Synodus Vermeriensis* (753) et Cone. *Comfediense* (756) sub Pippino rege habitum, ap. *Ilarduin.*, t. III, p. 1990 sq., 2005 sq.; Synodus secunda S. *Patricii*, ap. *Mansi*, t. VI, p. 526, quæ, licet S. Patricio adscribi non possit, est tamen valde antiqua; *Pœnitentiæ Theodori*, ap. *Haddan and Stubbs*, Councils, vol. HI, p. 188. — Nonnulli theologi, ut *Perrone*, præfatos canones in catholicum sensum intelligere conati sunt, sed incassum, ut cuicumque eosdem attente legenti patebit. Ut unum afferamus exemplum, sic se habet can. 9 Concil. Vermeriensis : “ Si qui, necessitate inevitabili cogente, in alium ducatum seu provinciam fugerit, aut seniore suum, cui fidem mentiri non potest, secutus fuerit, et uxor ejus, cum valet et potest, amote parentum aut rerum suarum, eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir ejus, quem secuta non fuit, vivit, semper innupta permaneat. Nam ille vir ejus, qui necessitate cogente in alium locum fugit, si nunquam in suam patriam se revetsutum sperat, si se abstinere non potest, aliam uxorem cum pœnitiâ potest accipere.” Nec mirum est pauca errasse particularia concilia, cum sola Ecclesia universalis, per Concilium œcumenicum aut per R. Pontificem loquens, sit infallibilis. Cfr. *Perrone*, op. cit. p. 323-359; *IVathins*, op. cit., p. 362-437.

possunt. Auéloritas enim *Decreti* ubique accepta fuit; jam-vero de indissolubilitate matrimonii hæc habet : “ Vinculum conjugii fornicatione dissolvi non potest. Nullâ ratione dissolvitur conjugium quod semel initum probatur. Moechatur qui a viro dimissam ducere præsumit ”. Nec sane nimis laudari potest indomita firmitas *Ecclesiæ*, quæ perpetuitati conjugiorum tuendæ semper intenta fuit, leges civiles de divortio palam reprobans, Protestantium hæresim de repudiis anathemate percellens, principibus potentissimis resistens, dum divortia a se faéta ab Ecclesiâ approbari minaciter peterent.

" Quam ad rem omnis admirabitur posteritas inviéli animi documenta a Nicolao I edita adversus Ixrtharium; ab Urbano II et Paschali II adversus Philippum I regem Galliaruin; a Cælestino III et Innocentio III adversus Philippum II principem Galliaruin; a Clemente VII et Paulo III adversus Henricum VIII; denique a Pio VII sanctissimo fortissimoque Pontifice adversus Napoleoncm I, secundis rebus et magnitudine imperii exsultantem”. (*Leo XII*, Arcanum).

II. De indissolubilitate matrimonii ex jure naturali

721. i® *Status qiiæstio/iis*. Plerique ethnici philosophi matrimonium jure naturali dissolubile esse censuerunt, divortiaque apud plerasque Gentes plus minusve floruerunt². Attamen, etiam, apud quosdam Barbaros, unio matrimonialis fuit perpetua. Apud Græcos Romanosque, quamdiu mores floruerunt, pauca tantum fuere divortia; Romæ præsertim huic praxi quædam ignominiosa in communi existimatio inusta fuit, nec reprehensione caruit Spurius Carvilius, qui primus Romanorum refertur uxorem suam, sterilitatis causâ, dimisisse, ut aliam duceret. Tempore vero Imperatorum multiplicata sunt divortia. Christiana religio

¹ .S. 77/rw/., Supp., q. 67, a. 1-2; C. Gent., l. JII, c. 123; *Bellarm.*, c. 16; *Hastignac*, Accord de la révélation et de la raison contre le divorce, 1790; *Harriett*, Lettres sur le divorce, 1789; *de Bonald*, Du Divorce considéré au XIXe s., 1801; *Humés* Essays, XIX; *Carrière*, n. 213 sq; *Perrone*, lib. III, seét. II, c. r, a. 1; *Palmieri*, th. 16,23; *Woolsey*, Divorce and Divorce Legislation, 1882, c. VI; *Monsabré*, Carême 1887, 86-87. Confér., *anglice* Confer, on Marriage, 11-1II; *Fonsegrive*, Mariage et union libre, p. 90 sq.

• De quo vide *Westermarch*, op. cit., ch. 23, p. 486-502

divortia abolere curavit, ut jam probavimus. Sed *Protestantes* divortiis iterum viam aperuerunt, docendo ea in nonnullis casibus licita esse; et *Rationalistæ* permulti docuerunt vinculi matrimonialis solutionem non solum licitam, sed etiam in multis casibus utilem et laudabilem esse; inter quos: *Diderot* in Galliis, *Werkmeister et Braun* in Germaniâ, *Bentham* in Angliâ, *Perrari* in Italiâ alique; hinc *Politici* in variis Statibus leges condiderunt quibus divortia propter varias causas permissa sunt¹. Expedit igitur ut exponamus quid de indissolubilitate matrimonii reôta ratio doceat.

722. Jamvero certum est divortium permissum simpliciter arbitrio conjugum, ex quocumque motivo, juri naturali repugnare, cum educatio prolis quamdam stabilem conjugum societatem requirat. Sed si quæstio sit de

¹ Divortiorum numerum crescere ubi lex civilis divortio favet, experientiâ constat:

Ita, in *Statibus America foederatis*, secundum censum officialem recenter editum (1908), ter citius multiplicata sunt divortia quam civium numerus (cfr. *Homard*, Is the freer granting of divorce an evil? in *American Journal of Sociology*, may 1909; *The Catholic Encyclopedia*, Appleton, New-York, t. V, p. 66-69.

An. 1867	recensebantur divortia .	9-937
1877		15,687
1887		27,919
'897		44.699
1906		72,062
In Galliâ, an. 1896		7.°5'
1901		7.741
1906		10,573
1910		»2.975
1911		13.058

In *Germaniâ*, pariter divortia quæ an. 1881 computabantur 3,942 an. 1891 jam erant 6,582, et an. 1899 multo plura, nempe 9,333, etc.

Eumdem progressum invaluisse in aliis regionibus ostendit *R. Lemaire*, *Le Mariage civil*, p. 197-198. Ibidem, p. 205, probatur pauciora esse divortia inter sponsos qui diutius simul vixerunt quam inter eos qui nonnisi paucis mensibus aut annis cohabitârunt.

Totis igitur viribus nitantur catholici *deputati* leges civiles divortio faventes abolete, aut impedire ne condantur in regionibus ubi non vigent.

divortio ab auctoritate publica, propter graves rationes concesso, nonnulli theologi, ut *Sanchez*, *Swartz* | negant illud prohiberi solo jure naturali; alii ex adverso, ut *Scotiis*, *Alph. Testât*, *S. Eïgorius* affirmant; alii tandem cum *Perrone* distinguunt, statuuntque matrimonii indissolubilitatem non pertinere ad jus naturale *primarium*, sed ex *secundario* jure profluere. Quæ quidem ultima sententia nobis amplectenda videtur. Xam (a) ex unâ parte, matrimonii primarius finis, videlicet prolis procreatio et educatio, etiamsi conjugale vinculum aliquando solvatur, stricte loquendo obtineri potest; imo in nonnullis casibus, v. g. quando uxor est sterilis vel perpetuo morbo laborat qui matrimonii usum prohibet, primarius ille finis per divortium melius obtinetur; (b) ex altera autem parte, tot sunt prava conseCtaria ex divortio promanantia, præsertim *quoad prolem*, ut juri naturali secundario contrarium merito dicatur, prout modo declarabitur.

723. 2° *Thesis*: Indissolubilitas matrimonii, præsertim consummati, juri naturali secundario innititur, proindeque divortium, propter prava consectaria quæ inducit, prorsus rejiciendum est.

Id enim juri naturali secundario adversatur quod, etsi finem *primarium* matrimonii non destruat, prohibet tamen ne hic integre obtineatur, et insuper naturæ matrimonii repugnat, finibus *secundariis* valde nocet, *pravaque inducit conscclaria* pro societate. Atqui ita est de divortio.

724. (A) Etsi enim *fini primario* non absolute obstat, ut dictum est n. 722, impedit tamen quin hic *integre* obtineatur. Xam primarius finis est *bona prolis educatio* : ad hoc enim principaliter institutum est connubium ut proles non solum generetur, sed reële educetur, et ita promoveatur totius societatis et humanitatis bonum. Quare, etsi in

' *Sanchez*, l. II, disp. XIII; *Bellarm.*, c. IV, n. 2; *Swarts*, Instit. juris publici, part. II, tit. I, n. 3 stl.

' *S. Alphonsus*, Theol. moralis, l. VI, n. 956 cum auctoribus ibi allegatis.

certis casibus infelices essent conjuges simul vivendo, eorum privatae felicitati anteponi debet bona prolis educatio, quæ commune bonum respicit¹. Quibus positis, facile evincitur divortium *bonæ prolis educationi plerumque nocere*. Infans enim utriusque parentis auxilio indiget non solum tempore quo nascitur, sed per multos annos (supra, n. 6S4); initio quidem a matre enutritur, sed pater debet simul matri necessaria vitæ suppeditare; crescentibus filiis, ad eorum educationem desiderantur non solum matris suavis amor et provida cura, sed etiam patris severa auctoritas eximiaque prudentia. Porro ad hoc requiritur stabilis, imo, ex communiter contingentibus, perpetua, conjugum unio; nam antequam omnium infantium perfecta fuerit educatio, quæ sæpe etiam ultra vigesimum annum protrahi debet, plerumque parentes, jam ætate provecti, non amplius erunt ad novum matrimonium habiles. Præterea, si novum ineant foedus, filii vel patri vel matri adhaerebunt : si *prius*, tenero matris amore carebunt, multaque ex invidiâ novercæ patientur, quæ, propriis natis intenta, illos negliget vel etiam variis modis affliget; si *posterius*, paterni amoris fruitione privabuntur eo tempore quo ejus curâ magis indigebunt, et multa forsitan patientur ex parte secundi mariti, qui timet ne proprii filii negligantur; ergo in qualibet hypothesis, eorum educatio imperfecta erit. — Aliunde proles, ut recte educetur, non tantum familiâ, sed etiam *suâ* familiâ indiget, cum paternus amor delegari non possit.

725. (B) Divortium pariter impedit quin *integre* serventur *natura* et *cequalitas* contraétûs : (a) Matrimonium enim *suâ natura* postulat perpetuitatem : ambo enim conjuges copulâ fiunt *una caro*, et filios generando novo et arctissimo vinculo colligantur, nempe prole genitâ quæ utrique parenti communis est et a quâ neuter separari potest quin aliquid sui amittat : si igitur, vivente altero conjuge, novæ ineuntur nuptiæ, dividitur quod natura tam arête conjunxerat, (b) Insuper *cequalitas contraCûs* exigit ut, divortio occurrente, unus conjugum in peiori non sit conditione ac alter; atqui hoc moraliter est impossibile; vir enim nihil aut parum dignitatis suae amisit, et facile novum foedus inire potest, dum mulier, quæ per plurimos annos nupta fuit, filiosque procreavit et enutrivit, -postquam a viro

¹ *Fonsegrive*, op. cit., p. 283-294 et 310-319.

dimittitur, plerumque a suâ dignitate excidit, decorem et fecunditatem amisit, et vix sperare potest ut novum matrimonium contrahere possit. “ Si quis igitur, ait .8ⁱ. *Thomas*¹, mulierem assumens tempore juventutis, quo et decor et fecunditas ei adsunt, eam dimittere posset postquam ætate proveéta fuerit, damnum inferret mulieri contra naturalem æquitatem

726. (C) Divortium *finibus secundariis* nocet, nempe *vera felicitati conjugum* : (a) Favet conjugii disparibus et festinanter initis; nam, si fas est matrimoniale vinculum post aliquod tempus rumpere, multi corde levi, absque diligenti et maturâ consideratione, matrimoniale statum ingrediuntur², dum majori cura et nonnisi re diligenter perpensa conjugia instituentur, si cognoscitur ex conjugis electione felicitatem aut infelicitatem *perpetuam* pendere. Jamvero nihil magis unioni conjugum nocet quam illa connubia quibus sponsi animo, dispositionibus et conditione dispares, cæco impellente amore seu potius passione, simul conjunguntur.

(b) *Mutuum amorem restringit*; in eo siquidem præcipue consistit conjugum felicitas ut *amore perpetuo* intime uniantur, et sint cor unum et anima una, sicut sunt una caro; hinc, natura duce, sibi invicem spondent *amorem æternum*, et in illo amore miseriarum levamen felicitatemque inveniunt; nam ubi amatur, non laboratur, aut si laboratur, ipse labor amatur. Atqui illa intima animorum conjunctio vix cum divortii facultate subsistere potest; verus enim amor perpetuus esse vult, et statim ac amicum infidelem fore probabiliter suspicamur, jam cessamus eum singulariter diligere. Quis igitur intime conjugii adhærebit, qui post aliquos annos, et forsan post aliquos menses, ab eo separari cõspedat? Nonne hujusmodi suspiciones hanc perfectam amicitiam destruent vel retardabunt? Merito igitur

¹ Cont. Gent., lib. III, cap. 123.

² “ Plures de plebe nuptias contrahunt, hoc probabiliter secum reputantes, si felicitatem in hac unione non assequantur, in sua fore facultate ipsam solvere, iterumque fortunam experiri. Et revera sermones hujusmodi a nonnullis suæ parœciæ juvenibus habitos fuisse, a quodam ministro mihi renuntiatus fuit”. *Woolsey*, protestans, bp. cit., p. 277.

cum 5. *Thoind* (l. c.) dici potest : “ Amicitia quanto major est, tanto debet esse firmior et diuturnior. Inter virum autem et mulierem maxima amicitia esse videtur; adunantur enim non solum in adu carnalis copulæ, quæ etiam inter bestias quamdam suavem societatem facit, sed etiam ad totius domesticæ conversationis consortium; unde, in signum hujus, homo propter uxorem, etiam patrem et matrem dimittit... Conveniens igitur est quod matrimonium sit omnino indissolubile” r. ?

(c) *Leves discordias adauget*, propter spem felicitatis in alio connubio inveniendæ. Siquidem societatis domesticæ maxime interest ut conjuges multa sibi condonent, alter alterius defedus patienter ferant, imo mutuis obsequiis se invicem praeveniant. Porro, si matrimonium sit indissolubile, timent conjuges ne per discordias gravissimum et intolerabile fiat jugum quod excutere non valent, magis patienter mutuos sibi condonant defedus, et, ut ait poeta, *fit levius patientiâ quidquid corrigere est nefas*; ex adverso autem spes divortii ad dissensiones, jurgia et adulteria provocat; qui enim cogitat de novo meliorique conjugio inveniundo, extraneo amore cito captus erit, et, ut matrimonium sibi onerosum disrumpat, contumeliis, vituperationibus, verberibus, adulteriis indulgebit, ita ut, teste experientia, divortium sit maximorum criminum occasio et causa². Nec

U.

» · | ·
r ;

m
4
| ·

¹ Nec dicatur non licere homini votis perpetuis se obstringere, cum sit natudi inconstans et mutabilis; nam, ut reifle ait *Paul Janet* (La Famille, p. 300) : “ Si officii vinculo amor adstringatur, ita ut perpetuam fidem promittere teneatur, amoris naturæ ita non adversatur, immo favetur. Adeo amoris natura perpetuitatem postulat, ut nihil amans auderet exposcere, quin perpetuitatem promitteret. Jurejurando fidem in æternum firmare, eamdemque tum quoque cum ficle loquitur, simulare, primi sunt amoris aftus, qui si deficient, operam perderet. — Cordis jura et votorum perpetuitatem objiciunt. Amoris jura ad conjugum unionem adstringendam, minime ad dissolvendam libenter agnoscimus. Libertati fidelitatem opponamus; atque ita præclariorem dignitatem, fulgidioreinque gloriam cor sibi vindicavit, quam si fas esset, alteri prout libuerit adhærere, et amoris objetflum continue permutare... Fateor vero nonnisi ob gravia argumenta, indissolubili vinculo cor esse vincendum. Hæc autem duo irrefutabilia mihi viScentur : uxoris dignitas filiorumque bonum ”,

² “ Quot futilia jurgia, quot tædia facili oblivione conterunt qui communi tantum pollent prudentiâ, hac potissimum ratione du<fii quod

dicatur adulterium esse tam turpe et nefarium, ut saltem propter illud crimen solvi debeat matrimonii vinculum; nam, si res ita se habeat, haud raro adulteria committentur eo fine ut divortium obtineatur, ut jurisperiti experientia nbruntl; expedit igitur ad bonum publicum ut vel conjuges pacifice cohabitent, vel separentur quoad torum et habitationem, absque spe novas nuptias ineundi.

727. ; D) *Prava consecutaria pro societate* divortium inducit : (a) *pacem familiarum disturbat*; matrimoniis enim familiae inter se coadunantur, lites et inimicitiae exstinguuntur, concordiae vincula inter varia societatis membra efformantur; ex adverso autem, ex divortio divisiones oriuntur, odia et vindiētæ inter duas vel plures familias per multos annos vigent, et si multiplicentur, pax ipsa societatis turbatur.

(b) *Mores corrumpit*; nam facultas divortii paulatim matrimonium vertit in concubinatum : data enim hominis inconstantia, conjugale vinculum non semel, sed ter, quater aut etiam pluries abrumpi potest, eo magis quia inconstantia repetitis aëlibus crescit; quod jam evenisse historia constat : *Seneca* enim de his uxoribus loquitur quæ “ non consulum numero, sed maritorum, annos suos computant”²; et *Juvenalis* 2 ait : “ Sic fiunt octo mariti, quinque per autumnos : titulo res digna sepulcri ”. Idem se habet nostris

necessario vita conjunéiim agentia sibi sit perpetuo! Minuscula: illæ dissensiones in surmnatn invidiam cessissent, facilis divortii spe ad supremum gradum perduClæ. Itaque perpendendum nobis est nihil periculo plenius quam duos ita intime copulare, ut vu et uxor copulantur inter se, quin hanc unionem perfeClam et indissolubilem reddamus. Minima separationis probabilitas dissensionum et suspicionum fons evaderet uberrimus, uxor de suo statu minus tuta separatoris consilium animo quotidie agitabit, et vir sibi tantum consulens majorique fretus potestate m majus discrimen unionem adduceret {*Hume*, Essay XIX).

* “ Omnibus compertum est desiderium ab eo statu qui gravis factus sit sese eximendi, plures homines et nonnullas fœminas ad eam vitæ rationem adducere quæ divortium pariat, aut saltem suadeat, illud, si contingat, conjugibus ingratum non fore. Virum aliquando adulteratum fuisse, divortii obtinendi causa, ex pluribus de divortio latis judiciis, cancellarius Kent merito adnotavit. Apud alias gentes matrimonii historia nos admonet eo scelestos augeri mores quo plures piæsto sunt divortii causæ, quæ nedum prohibeant, iinmo viam divortio parant”. {*E. Phelps*, Forum, Dec. 1889, p. 363; cf. *Hoolscy*, op. cit., p. 261 sq.)

² De Beneficiis, l. 111, c. 16. — ³ Sat., VI, v. 229.

diebus apud tribus aut gentes ubi viget divortium Jamvero quid sunt matrimonia per duos aut tres annos tantum duratura, nisi palliatus concubinatus? Nec dicere juvat per divortium minui discordias et separationes: nam indubitatis facilius constat has increvisse ubi divortia permissa sunt, et quotidie invalescere. Praeterea lex hujusmodi occasionem praebet multis criminibus, praesertim vero adulterio, quod a nonnullis committitur vel permittitur eo fine ut facilius conjugale vinculum coram tribunalibus solvi possit. Jamvero quis est qui non videat hisce omnibus mores paulatim corrumpi,

Quæ quidem omnia sic dilucide exponit *Lee A'Z/Z*(*Encycl. drea-num*) : “At vero quanti materiam mali in se divortia contineant, vix attinet dicere. Eorum enim causa fiunt maritalia fcedera mutabilia; extenuatur mutua benevolentia; infidelitati perniciose incitamenta suppeditantur; tuitioni atque institutioni liberorum nocetur, dissuendis societatibus domesticis praebetur occasio; discordiarum inter familias semina sparguntur : minuitur ac deprimatur dignitas mulierum, quæ in periculum veniunt ne, cum libidini virorum inservierint, pro derelictis habeantur. Et quoniam ad perdendas familias, frangendasque regnorum opes nihil tam valet quam corruptela morum, facile perspicitur prosperitati familiarum ac civitatum maxime inimica esse divortia, quæ a depravatis populorum moribus nascuntur, ac, teste rerum usu, ad vitiosiores vitæ privatae et publicæ consuetudines aditum januamque patefaciunt. Multoque esse graviora hæc mala constabit, si consideretur, frenos nullos futuros tantos, qui concessam semel divortiorum facultatem valeant intra certos, aut ante provisos limites coercere. Magna prorsus est vis exemplorum, major cupiditatum : hisce incitamentis fieri debet ut divortiorum libido latius quotidie serpens plurimorum animos invadat, quasi morbus contagione vulgatus, aut agmen aquarum, superatis aggeribus exundans ”.

728. *Objiciunt* adversarii non paucos conjuges vitam miserabilem ducere, nisi ab invicem separentur, nec sæpe separationem sufficere, sed facultatem requiri novas nuptias ineundi, ut ita vitentur non tantum conjugui perpetua infelicitas, sed etiam adulteria et scandala.

Resp. (a) Norma morum non est privatorum felicitas, sed rectæ rationis dictamen, quod, ex jam dictis, vinculi perpe-

* Ad rem *Westerniarck*, op. cit, p. 488 : “Au Caire, selon M. Lane, il n'y a que peu de gens qui n'aient pas divorcé une fois, s'ils ont été mariés quelque temps; et beaucoup d'hommes, en Egypte, ont épousé vingt, trente femmes ou plus; tandis qu'il y a des femmes, peu avancées en âge, qui ont été femme successivement de douze hommes ou même plus

tuitatem postulat, præsertim ad bonam prolis educationem, quæ est unus c primariis finibus matrimonii (n. 724)> et ad vitanda innumera mala pro familiâ et societate (n. 727). Quamvis igitur quidam privati multa et ardua pati debeant ex indissolubilitate contractus, non ideo lex mutanda est quia *bonum morale bono temporali* et *bonum publicum bono privato anteponi debet*, (b) Adulteria autem et scandala, quæ ex perpetuitate vinculi oriri dicuntur, non rariora sed frequentiora evaserunt in Galliâ aliisque regionibus a tempore quo divortia lege permissa sunt, ut experienciâ constat; nec mirum, cùm spes ad novas nuptias transeundi concupiscentiam non extinguere sed potius inflammare soleat.

Prudentia igitur postulat ut alia remedia adhibeantur, scii, vel Christiana patientia, vel secessio temporanea : tempus enim multa vulnera sanat, et sæpe longa patientia animorum dissensiones minuit vel penitus tollit, præsertim si virtute religionis juvetur : “ quæ efficit ut vitia, si quæ sint in personis, ut distantia morum et ingeniorum, ut curarum maternas pondus, ut educationis liberorum operosa sollicitudo, ut comites vitæ labores, ut casus adversi, non solum moderate, sed etiam libenter perferantur ” (Encyc. *Arcanum*).

III. De casibus in quibus solvi potest matrimonium.

Matrimonium *fidelium ratum* et *consummatum* ex difiis nullâ auctoritate humana solvi potest; sed matrimonium ab *infidelibus* contractum, cum non sit sacramentum, eadem firmitatem non habet; item matrimonium fidelium *ratum* quidem, sed *non consummatum*, duplici modo solvi potest, per religiosam professionem et dispensationem S. Pontificis. De quibus nunc breviter disserendum.

1° *De dissolutione matrimonii in infidelitate contracti seu de privilegio Paulino a.*

729. *Thesis*: Matrimonium infidelium, etiam consummatum, solvi potest quoad vinculum, si, uno ad fidem

¹ Quod probat *Fonsegrive*, op. cit., p. 203.

² 5. *Thom*, Supplem., q. 69, a. 5; *Sanches*, l. VIII, disp. 74; *Drouin*, l. IX, q. IV, c. i, § 3, dic. 2; *Billunrt*, Diss. V., a. 2, § 2; *Benedi-*

converso, alter nolit cohabitare pacifice, vel sine Creatoris injuria aut spirituali damno fidelis. Certum est ex declaratione *Innocenta III* : “Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemiâ divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente; qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit : et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus : si infidelis discedit discedat...” — Privilegium hujusmodi vocatur privilegium *fidei*, quia in favorem fidei concessum; dicitur etiam *Paulinum*, utpote a S. Paulo promulgatum.

730. (A) *Script.* Paulus enim, post promulgatam legem generalem indissolubilitatis matrimonii, hæc addit : “Nam ceteris ego dico, non Dominus². Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat eam... Quod si infidelis discedit, *discedat : non enim servituti subjeilns* est frater aut soror in hujusmodi ”³ ... Jamvero his verbis Apostolus concedit facultatem solvendi vinculum matrimoniale pro casibus in thesi expressis; etenim (a) hic fideli converso Paulus concedit speciale privilegium, et quidem pro determinatis circumstantiis; atqui, si ageretur solum de separatione *a toro et mensâ*, non autem de solutione vinculi, non daretur speciale privilegium, cum separatio sit commune remedium in simili casu; aliunde nullâ declaratione opus erat ut conjux fidelis a cohabitatione liberetur, cum ex hypothesis impossibilis sit; ergo agitur de solutione vinculi; (b) additur partem fidelem non esse amplius *subjeclam servituti*; jamvero servitus hujusmodi, discessione partis infidelis jam peraétâ, nihil aliud esse

fins A'III, De Synodo, l. VI, c. 4, n. 3; *J. Leplat*, Collééio variarum dissertationum casum Apostoli illustrantium; 5. *Alflhons.*, v. 957; *Carrière*, n. 256 sq.; *Perrone*, l. II, sect. 1, c. 7, a. 2; *Palmieri*, th. 26-27, *Baller. P.*, n. 429-473; *De Angelis*, lib. IV, tit. 19, n. 6-11; *Gasparri*, n. 1083-1110; *Putzer*, n. 127-132; *Wernz*, n. 701-705.

¹ *Decretal.* l. IV, tit. 19, c. 7.

² Probabilius hæc verba non ad sequentem, sed ad præcedentem sententiam referuntur, ubi Apostolus de viduis et virginibus dixerat, et sensus est ea quæ de virginitate servandâ scripsit non esse præceptum, sed consilium. Cf. *Corluy*, Spicilegium, vol. II, p. 489

³ / *Cor.*, VII, 12-15.

potest nisi ipsum vinculum matrimoniale, quod revera Apostolus infra (27) *ligamen* vocat; confirmatur ex eo quod sermo hujusmodi dirigitur ad neo-conversos, apud quos vigeat dissolutio matrimonii, non autem simplex separatio, quique proinde voce *discedat* solutionem vinculi naturaliter intelligebant; (c) tandem crescit vis argumenti, si animadvertitur antithesis quam Paulus instituit inter conjugia *fidelium* de quibus dicit (11) quod si vir discesserit, mulierem *innuptam* manere debere, et *infidelium* connubia, de quibus scribit: “*quod si infidelis discedit, discedat*”; hâc enim oppositione satis ostendit in ultimo casu agi de verâ solutione vinculi. Fatemur tamen argumentum non esse apodicticum, nisi accedente Ecclesiæ praxi et auctoritate.

731. (B) *Aufloritate et praxi Ecclesiæ*: (a) Patres quidem plerique de hoc siluerunt, quia ipsis hâc de re scribendi non se dabat opportunitas; nonnulli tamen, ut *Ambrosius*, *Chrysostomus*, *Theophylactus*, aliique ita locuti sunt ut doctrinam supra expositam tenuisse videantur², (b) *Innocentius III* (1160-1216) rem aperte declaravit, et ab ejus tempore, hæc praxis communis evasit in omnibus ecclesiis apud gentes recens conversas institutis. Jamvero praxis hujusmodi cum dogmate indissolubilitatis matrimonii connectitur, et cum bonis moribus; multoties a R. Pontificibus approbata fuit, qui regulas tradiderunt in eo casu a Missionariis servandas; ergo inviolabile est veritatis argumentum, cum Ecclesia errare non possit in re tanti momenti.

732. *Controversia*. Quærunť insuper theologi quo jure matrimonium infidelium in præfato casu solvatur.

(A) Nonnulli quidem, ut *Avolarus*, *Sanchez*, *Palmieri* arbitrati sunt id fieri *auctoritate S. Pontificis*: si enim, inquiunt, R. Pontifex potest dissolvere matrimonium ratum, quod est sacramentum, potest etiam *a fortiori* dissolvere matrimonium consummatum infidelium,

¹ Apostolus directe non loquitur nisi de casu quo infidelis nolit cum conjuge converso habitare, sed duo postremi casus in primo includuntur: ille enim *moraliter discedit*, qui non vult cohabitare nisi cum Creatoris injuriâ, aut pertrahendo fidelem conjugem ad peccatum.

² Quorum testimonia vide apud *Carrière*, n. 258, not. 1.

« *Navarrus*, consil. 3, lib. 111, n. 12 sq., tit. de Conversione infidelium; *Sanchez*, lib. H, disp. XVII; *Palmisti*, th. 26.

quod minus habet firmitatis. Præterea R. Pontifices hanc potestatem sibi asseruerunt, videlicet *Pius V* (*Romani Pontificis*) et *Gregorius XIII* (*Sape contingit*); hic enim quorumdam locorum Ordinariis facultatem concessit dispensandi ut quilibet fidelis, “etiam superstitute conjugē infideli et ejus consensu minime requisito, responso non exspectato, matrimonia cum quovis fidei, alias tamen rite, contrahere et in eis postea carnali copulâ consummatis, quoad vixerint, remanere licite valeant”.

733- (B) Communior tamen opinio, cum *Benedictus XIV*, tendit matrimonium consummatum infidelium solvi *jure divino*, prout a S. Paulo exponitur. Nam, inquiunt, valde dubium est saltem principium illud, quod scilicet matrimonium inter infideles consummatum minus sit firmum quam matrimonium inter fideles ratum : quamvis enim non sit sacramentum, est tamen verus contractus matrimonialis; porro omnis contraélus hujusmodi a Christo ad pristinam indissolubilitatem revocatus fuit. Nec contrarium argui potest ex Litteris *Pii V* et *Gregorii XIII*, quæ duplici modo explicantur : (a) juxta quosdam, intelliguntur non de potestate solvendi matrimonium extra casum Paulinum, sed solum de dispensatione ab interpellatione faciendâ; nam in Brevi *Pii V* legitur : “maxime, quia difficillimum foret primum conjugem invenire”; in Litteris autem *Gregorii XIII* : “Dummodo constet etiam summario et extrajudicialiter conjugem absentem moneri legitime non posse, aut maritum intra tempus eidem monitioni præfixum suam voluntatem non significasse”. Quæ omnia sane ostendunt ibi agi de dispensatione ab interpellatione, præfatosque Pontifices hanc concessisse non extra privilegium Paulinum, sed tanquam juris divini interpretes. (b) Juxta alios autem, privilegium Paulinum fundatur quidem jure divino, sed dispensatio a duobus Pontificibus commemoratis concessa omnino differt a privilegio Paulino; nam *Gregorius XIII* concessit facultatem solvendi matrimonia in infidelitate contraéta, etiam casu quo conjux absens baptismo regeneratus fuerat : “Quæ quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit conjuges priores infideles

z z z

ft o

[. ti

X <

* »

J

.A

* *Benedictus XIV*, De Synodo, l. VI, c. IV, n. 3; lib. XIII, c. 21; cf. de *Angelis*, op. cit., l. IV, tit. 19, p. 327 sq.

• Quod præsertim contigit tempore quo servi ab Africa ad Americam deferebantur; multi ex eis siquidem jam matrimonium contraxerant ac violenter a conjugē separati fuerant. Quando ad fidem convertebantur, interpellatio impossibilis erat, cum ubi esset alter conjux penitus ignotum esset; quandoque etiam contingebat ut alter conjux, in Africa relicto, ad veram fidem converteretur. Quo in casu, privilegio Paulino locus non erat. Porro S. Pontifex permisit ut hujusmodi senum novum matrimonium contraherent, proindeque auctoritate suâ prius matrimonium solvit. Cfr. *Gury-Ballerini*, not. ad n. 759, p. 736, ed. 4*; *Billot*, th. 44.

suam voluntatem juste impeditos declarare non potuisse, et *adfidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse*, nihilominus rescindi nunquam *debere*". Porro privilegium Paulinum ad hunc casum certe non extenditur. Ergo dicendum est Pontificem hanc specialem dispensationem concessisse, non virtute Paulini privilegii, sed vi *ministerialis potestatis* quâ solvere potest antiqua neophytorum matrimonia nondum, post conversionem unius conjugis, consummata; quæ potestas similis est ci quâ solvitur matrimonium ratum et non consummatum infra, n. 742; siquidem matrimonium, de quo agitur, fuerat quidem consummatum in infidelitate, non autem a tempore quo ratum fuerat conversione ulriusque conjugis.

734. **Practica corollaria.** (A) Vinculum conjugale non solvitur eo instanti quo unus conjugum ad fidem convertitur vel baptizatur; nam, ut ait *Innocent. III* (l. cit.), "per sacramentum Baptismi non solvuntur conjugia, sed crimina dimittuntur"; tunc tantum solvitur, cum conjux conversus, renuente altero pacifice cohabitare, novum inivit matrimonium. Hoc enim aperte supponit *Innocent, III* (l. cit.) : "quod si conversum ad fidem et illa conversa sequatur (uxor. scii, quæ prius renuerat cohabitare), antequam propter causas prædiétas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur"; manet igitur prius vinculum donec novum fœdus contrahatur. Constat etiam ex decisione S. C. *Cone.* 1680 et 1726, quam refert et approbat *Benedictus XIV*, l. cit., n. 4. Ratio est quia privilegium est in gratiam solius conversi, ne cælebs manere cogatur : satis est igitur ut prius vinculum solvatur eo instanti quo novum efformatur.

Hinc si conjux infidelis ante novas fidelis nuptias matrimonium contraxerit, hoc nullum est. Statim vero ac pars catholica matrimonium inivit, alter conjux, sive in infidelitate maneat, sive convertatur, aliud conjugium inire potest.

735. (B) Ex dictis in thesi, tripl'd de causa conjux conversus ad

¹ S. *Offic.*, 11 jul. 1886 ad Vicar. Apost. Natal, ap. *Gasparri*, n. 1086; *Afla*, XXII, 747. — Dicimus *pars catholica*, ut certa ab incertis secer-namus. Probabilius tamen putamus privilegium Paulinum extendi non solum ad eos qui fidem catholicam, sed etiam ad eos qui sedam hiereticam vel schismaticam amplectuntur, dummodo valide baptizentur. Ita *Palmieri*, th. 27; *Konings*, II, p. 394, ubi asserit id a S. Sede in casu particulari agnitum fuisse.

alias nuptias transire potest : (a) si infidelis renuat cum eo habitare; b) si velit habitare, sed non sine injuria Creatoris, v. g. concubinas retinendo, blasphemando, filios pagane educando; (c) si vult fidelem ad peccatum mortale trahere contra fidem vel mores: in his enim casibus non vult pacifice cohabitare. Potest autem conversus hoc privilegio uti non solum statim post baptismum sed etiam post plures annos, si infidelis qui prius pacifice cohabitare consenserat, mutato consilio, id amplius facere nolit'.

Si vero pars infidelis discedat propter adulterium fidelis post baptismum commissum, non datur locus privilegio Paulino, nisi ipse infidelis reus fuerit adulterii post baptismum partis conversae; nam privilegium in favorem fidei, non in favorem delicti concessum est'.

736.(C Pars conversa non potest, sine dispensatione, novas inire nuptias nisi cum aiiâ parte *catholica* : si cum infideli contrahit, matrimonium *invalidum* est propter disparitatem cultûs; si cum parte hæreticâ vel schismaticâ, matrimonium est quidem validum, sed *illicitum* propter impedimentum mixtæ religionis.

(D Si fidelis, obtenta dispensatione, matrimonium cum infideli inierit, non potest uti privilegio Paulino, quia sponte sese tali periculo exposuit, nec proinde conqueri potest. Item si alteruter conjugui in hæresim vel apostasiam labatur, non potest fidelis conjux ad secundas nuptias convolare, ut expresse declaratur ab *Innocentio III* (I. cit.), quia matrimonium a fidelibus contrarium et consummatum nullâ auéloritate humanâ solvi potest.

737. De interpellatione speciatim. (A Ut sciatur utrum infidelis velit converti, vel saltem pacifice cohabitare, *interpellatio* quædam requiritur, saltem quoties fieri possit, ut novum matrimonium possit non solum licite, sed etiam valide contrahi. Ita communiter contra paucos³. Ratio est quia fidelis, antequam iterum nubat, certior esse debet de comumaciâ infidelis; atqui regulariter de hoc certior esse nequit nisi per interpellationem.

Quæ interpellatio post susceptum baptismum fieri debet, ac regu-

* Ita 5. *OJjic.*, 5 aug. 1759, ap. *Collect. P. II*, n. 1312.

' Ita 5. *Ojile.*, 1 aug. 1759; 17 jan. 1797, ap. *De Angelis*, l. c., n. 7, ubi dilucide hanc rem exponit.

³ *Ballerini P.* (n. 438 sq.) putat hanc interpellationem requiri ad liceitalem, non autem ad validitatem novi matrimonii. Sed Rom. Congregationes in particularibus casibus irritum declararunt matrimonium sine interpellatione contractum, ap. *Gasfuirri*, n. 1000. Hinc, juxta Instruct, A. C. de Prop, l'ide (ad calcem C. Plen. Balt. Ili, p. 278, Ordinarius judicium suspen iere debet, er casum cum omnibus suis circumstantiis ad S. Sedem remittere.

lariter duo ab infideli quæri debent: (a) num velit ipse ad fidem converti: (b) num saltem pacifice cum fidei cohabitare velit.

738. (B) 07' *interpellatio est moraliter impossibilis*, vel etiam valde difficilis, S. Pontifex ab eâ dispensare solet. Dispensat pariter a secundâ parte interpellationis "*num velit pacifice cohabitare*", quando timetur ne periculum adsit perversionis; quod præsertim verificatur, si infidelis sit Judæus, quia periculum in hoc casu multo gravius censetur*.

Insuper illa potestas ab interpellatione dispensandi conceditur: (a) urgente gravi necessitate, in quâ tempus non est ad S. Sedem recurrenti, omnibus Episcopis et Vicariis apostolicis; (b) extra hunc casum, vi specialis Indulti, quibusdam Episcopis, ut concessum est, v. g. in Canada: hoc tamen privilegium limitatur regionibus quibus datum est.

Priusquam vero ab interpellatione dispensetur, de ejus impossibilitate constare debet, omnibus utendo mediis ad detegendum locum ubi infidelis habitat, v. g. ediétum ad valvas ecclesiæ affigendo, vel ad publicas ephemerides notitiam mittendo; præterea instrumentum in archiviis servandum est, ex quo constet absentem conjugem interpellari non potuisse.

Quando dispensatio ab interpellatione concessa est, si pars fidelis novum non contraxit matrimonium per annum post obtentam dispensationem, nova requiritur dispensatio, si postea matrimonium contrahere velit; aut interpellatio fieri debet, si jam possibilis evasit. — Quando autem interpellationi factæ responsum negativum datum est novæ nuptiæ quocumque tempore, etiam post plures annos, contrahi possunt.

739- (C) Duplici modo fieri potest interpellatio: *judicialiter* et *extra-Judicialiter*. (a) Si *prius*, fieri debet ab Ordinario qui infidelem advocat, et ab eo quærit utrum converti velit, vel saltem pacifice cohabitare; responsum in actis refertur et in archivio servatur. Si infidelis moram postulat ad deliberandum, concedi debet, adjiciendo tamen, post elapsam præfixam tempus, negativum responsum præsumi. Si vero infidelis non comparet, persona delegatæ ad eum interpellandum ubicumque inveniri potest.

Quibus positis, si infidelis ad utrumque quæstum *negative* respondet, fidelis statim potest ad alia vota transire, quamvis ex caritate melius sit secundam interpellationem proponere. Si *affirmative* utrumque respondet, matrimonium stat. Si nolit converti, sed pacifice cohabitare consentiat, fidelis potest quidem separari ab infi-

* Concil. *Toletanum* // prohibuit ne conjux conversus ex Judaismo cohabitaret cum comparte in Judaica perfidia remanente, propterea periculum perversionis et nullam spem conversionis infidelis; hodie praxis est ut hæc cohabitatio permittatur in infidelibus regionibus, non autem in Christianis. Cfr. *Gaspary*, n. 108S.

deli quoad torum et mensam, non autem quoad vinculum. Si tamen, iudicio Episcopi, ex cohabitatione periculum perversionis vel gravis peccati fidei immineret, dispensatio a secunda interpellatione quæri potest a S. Sede, ut, post negativum responsum ad primam quæstionem, fidelis novas nuptias contrahere possit. — Si infidelis diceret se velle converti, sed nolle pacifice cohabitare, hoc responsum non est serius, sed ut negativum haberi debet.

(b) Communiter tenetur interpellationem *extra-judicialem*, ab ipso converso conjuge factam, sufficere ad validitatem; imo et ad liceitatem, si forma judicialis servari nequit. Sed, ut valeat in foro externo, requiritur ut pars baptizata *per se*, aut *mandatarium*, coram duobus testibus fide dignis, infidelem interroget, et hic serio coram eisdem respondeat; quo facto, iudex ecclesiasticus, auditis testibus, sententiam ferre poterit, vi cuius baptizatus novum inire possit matrimonium. Si vero id fieri nequeat, sufficit ut infidelis per epistolam coram tribus testibus scriptam, et ad fidelem directam, suam voluntatem clare manifestet.

740. (D) Si infidelis conversus plures habeat uxores, primam uxorem legitimam retinere debet, si hæc converti velit, nisi tamen specialis dispensatio a S. Sede obtineatur.

Revera in *Statibus Americae Foederatis* Episcopi facultatem habent dispensandi cum infidelibus, plures uxores habentibus sive simultanee (ut apud Mormones), sive successive (propter civile divortium), ut, post conversionem et baptismum, illam uxorem retineant quæ sibi magis placuerit, si et ipsa baptizetur, dummodo prima uxor rite interpellata converti noluerit; in hoc casu igitur facultatem habent dispensandi a secunda parte interpellationis “num velit pacifice cohabitare”. — Prudentia tamen exigit ut, antequam novum ineatur matrimonium, pars fidelis plenum obtineat civile divortium, si priores nuptiæ coram lege civili validæ sint, ne fidelis ut bigamiæ reus habeatur.

N. B. Si proles ex priori matrimonio nata fuerit, tradenda est quidem parti fidei, si sit in minori ætate, ut in catholica religione educetur; si vero jam majoritatis annos attigerit, suo arbitrio relinqui debet.

741. Quæstio disputata. Quæritur insuper num *matrimonium infidelium jam consummatum, per dispensationem S. Pontificis aut alio modo solvi possit*, præter casum Paulinum, si unus conjux convertatur.

Jamvero omnes admittunt S. Pontificem non posse dispensare, si uterque conjux baptizetur et postea matrimonium consummet; sed controvertitur utrum solvi possit matrimonium quod post baptismum consummatum non fuit, (a) Prior sententia affirmat tale matrimonium solvi posse, tum per *professionem religiosam* a conjuge baptizato emissam, modo infra explicando, tum per dispensationem

S. Pontificis. Nam S. *Pius* Γvito polygamo induisit ut, post susceptum baptisma, ducere posset unam ex abis uxoribus, quæ pariter convertitur, si prima nota non sit, eamque invenire sit difficilium. Præterea *Gregorius XIII* permisit conversum conjugem alias nuptias inire quando impossibile est partem infidelem interpellare; et declaravit has nuptias validas esse “etiamsi postea innotuerit conjuges priores infideles suam voluntatem juste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore contraéli secundi matrimonii conversos fuisse”. Jamvero hic non est casus Paulinus, sed est vera dispensatio a matrimonio legitimo post baptismum non consummato, præsertim quia id expresse S. Pontifex ibidem affirmare videtur: “Idcirco Nos, attendentes hujusmodi connubia inter infideles contracta, *non adeo rata censerī, ut, necessitate suadente, dissolvi non possint*”. — Revera si S. Pontifex dissolvere potest matrimonium ratum, quod est Sacramentum, ut infra dicetur, potest etiam *afortiori* dissolvere matrimonium consummatum in infidelitate, sed non ratum, quod minus habet firmitatis³.

(b) *Posterior sententia negat'* et explicat verba superius citata 5. *Pii* Vet *Gregorii XIII* tanquam authenticas declarationes privilegii Paulini, quatenus vox *discedit* intelligi potest de *moralī discessione*, quæ verificatur quoties alter conjux inveniri nequit. Quam interpretationem suam fecisse videtur 5. *Officium* dicendo: “Matrimonium etiam in infidelitate contraélum naturâ suâ est indissolubile, et tunc solum quoad vinculum dissolvi potest virtute privilegii in favorem fidei a Christo Domino concessi, et per Apostolum Paulum promulgati

Unde in piaxi ad S. Sedem recurratur, quæ sola casus hujusmodi solvere potest.

2° De dissolutione matrimonii ratifidelium 6.

742. *Principium*: Matrimonium fidelium ratum, et non consummatum, solvitur per solemnem alterius conju-

¹ Constit. 2 aug. 1571, ap. *Collett. P. F.*, n. 1306.

² Constit. 25 jan. 1585, ap. *Colleft.*, n. 1307.

³ Ita *Sanchez*, *S. Alphonsus*, *D'Annibale*, *Ballerini*, *Palmieri*, necnon duodecim theologi Soc. Jesu qui hâc de re disputationem S. Sedi an. 1589 exhibuerunt, quam invenies ap. *Zitelli*, De dispensat, matrimon., 183-197.

⁴ Ita *Pontius*, *JBenediflus XIV*, *De Angelis*, etc.

5.S'. *Offic.*, ad Vicar. Apost. Natal, 11 jul. 1886, ad 8, ap. *Gasparri*, n. 1086; *Alla*, XXII, 748.

65. *Thom.*, Sup. q. 61; *Sanchez*, l. II, disp. 18-23; *Drouin*, q. IV, c. 3, § 1; *Billuart*, diss. V, a. 2, § 4; *Carrière*, n. 302 sq.; *Perrone*, l. III, seél. 2, cap. G, a.; *Palmieri*, th. 25; *de Augustinis*, th. 10; *De Angelis*, l. C., η. iz; *Gasparri*, n. 1081-1092; *Lehmh.*, n. 703-704; *Baller. P.*, n. 476-488 ed. 3; *IFerns*, op. cit., n. 698-700.

gum professionem in religione approbata, vel per dispensationem a S. Pontifice gravi de causa concessam.

(A) Prima pars definita est a *Tridentino* 1 : “Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, A. S.” Probatur insuper, (a) ex disertis declarationibus *Alexandri III* (i 180), et *Innocenti III* (1210) qui scribit²: “Nos tamen nolentes a *prædecessoruni* nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, relicto inconsulto, ad religionem transire, ita quod ex tunc legitime poterit alteri copulari”; ex quo patet hanc doctrinam ante sæc. XII fuisse receptam, cum S. Pontifex ad suos prædecessores appellet, (b) Ex praxi Ecclesiæ, certum est enim, jam a sæc. XII, hanc praxim communiter in Ecclesia viguisse, approbantibus Episcopis et R. Pontificibus; jamvero quod frequentatur in universâ Ecclesiâ, et ad fidem moresque pertinet, erroneum esse nequit.

Notandum est tamen matrimonium ratum solvi tantum eo tempore quo emittitur *solemnis* professio, non autem quo quis religionem ingreditur; hinc conjux in sæculo manens nec licite nec valide novas nuptias contrahit ante alterius professionem. Insuper non solvitur per votum simplex castitatis, neque per ordinis sacri suspensionem, vel vota emissa in Congregatione a S. Sede non approbata; sed solum per *solemnem* professionem in Religione a S. Sede approbatâ ad vota hujusmodi edenda; proinde non per professionem simplicem, nec per vota *simplicia* in Societate Jesu emissa. Requiritur insuper ut professio *libere* fiat, post integrum probationis annum, et adeptâ ætate canonicâ, i. e. expleto anno 16° pro mulieribus et 19° pro viris.

Duo menses a jure conjugibus conceduntur ad deliberandum de ingressu religionis; quo tempore non tenentur ad reddendum debitum : quod certum est si de ingredienda religione cogitant, et valde probabile etiamsi de hoc non deliberent. Si, durante bimestri, mulier invita per vim a viro carnaliter cognita fuerit, potest nihilominus Ordinem religiosum ingredi, quia violentia non potest jure suo privari; sed vir non potest ad secundas convolare nuptias, quia matrimonium libere ab eo consummatum jam indissolubile quoad ipsum evasit. Præterito bimestri, privilegium religionem ingre-

* *Trident.*, sess. XXIV, can. 6.

Decretal. lib. III, tit. 32, cap. 14; cfr. cap. 2.

diendi integrum manet, quamdiu matrimonium non est consummatum, etiamsi culpabiliter copula denegata fuerit.

743. (B) *Posterius*, licet a nonnullis antea negatum hodie certum evasit Ecclesiæ praxi; constat enim, jam a tempore *Martini V* (1417), potestatem dissolvendi matrimonia rata, propter graves rationes, fuisse a multis Pontificibus exercitam¹ et etiam diebus nostris exerceri, ut constat ex *Actis S. Sedis*, ubi quolibet anno nonnullæ hujusmodi dispensationes a matrimonio rato concessæ leguntur. Jamvero dicere nefas est R. Pontifices hanc potestatem usurpâsse, præsertim cum sic agendo injuriam sacramento irrogâssent, et adulteria permisissent. Concludendum est igitur cum *Benedicto XIV*²: “Nullam de potestate S. Pontificis moveri amplius posse quæstionem in eo quod attinet ad dispensandum super matrimonio rato et non consummato, cum hodie opinio affirmativa sit communis inter theologos et canonistas, et in praxi sit recepta, ut notorium est”.

Ad exercitium hujus potestatis, duo requiruntur: *juridica* probatio de non-consummatione matrimonii, de quâ dicemus in *Supplemento*; et *causa legitima*, qualis est probabilis nullitas matrimonii, moralis impossibilitas pro conjugibus simul cohabitandi, timor futuri scandali et adulterii ex parte saltem unius conjugum, matrimonium civile jam ab unâ parte cum tertiâ personâ contractum. etc.

744. *Controversia*. Disputatur inter theologos *quo jure* matrimonium ratum professione religiosa solvatur, jure scilicet naturali, divino, an ecclesiastico?

(a) Quidam, cum *Bellarmino*, putarunt id fieri *jure divino naturali*, nam jure naturæ, de statu minus perfectio ad perfectiorem transire licet, si absque alterius detrimento id fieri possit; atqui status religionis perfectior est statu conjugii, nec aliunde damnum infertur proli, quæ non existit, vel alterutri conjugum, cum uterque sit in pari conditione; ergo. Quæ tamen opinio communiter rejicitur; nam falsum est licitum esse ex lege naturæ perfectiorem inire statum, cum obligatio jam suscepta huic statui adversatur; quamvis enim Episcopatus sit status matrimonio perfectior, non licet illum suscipere, invito conjugē, nec ejus susceptione solvitur matrimonium ratum.

¹Cfr. 5. *Antoninus*, in Sinn, theol., p. III, t. I: *tVavarrus*, Enchirid. c. 22; *Perrone*, vol. III, p. 471, ed. 1861.

² Quæst. Canon., 479.

(b) Alii, post 5° «r», tenent id fieri *jure ecclesiastico*; nam Ecclesia potest, gravi de causâ, matrimonium ratum solvere, ut ex probatis constat; jamvero eâ potestate usa est quoad professionem religiosam; ipsa autem solemnitates religiosæ professionis determinavit, ipsaque statuit matrimonium solvi per vota solemnia non autem per vota simplicia. Hæc tamen opinio non bene cum canone Tridentino supra citato conciliatur; si enim *de fide est* matrimonium per professionem religiosam solvi, hæc veritas debuit a Christo revelari, proindeque dissolutio fit jure divino, non simpliciter ecclesiastico

(c) Hinc tertia est opinio asserens, cum *Benedicto* A.V.F., dissolutionem fieri *jure divino*, quatenus legi indissolubilitatis Christus exceptionem apposuit in gratiam status religiosi, quemadmodum vidimus unam appositam matrimonio infidelium. Sic enim intelligitur quomodo *Tridentinum* rem definire potuerit tanquam de fide, quomodo pariter Pontifices qui primi de hoc privilegio locuti sunt, praxim jam plane stabilitam supposuerint, nec ullæ reclamaciones tunc ortæ fuerint. ^l Objiciunt quidem adversarii solemnitem religiosæ professionis ab ipsâ Ecclesiâ institutam fuisse; sed difficultas evanescit, si admittatur matrimonium in hoc casu solvi *jure parlim divino, partim ecclesiastico*. Res sic concipi potest: Christus in communi tantum determinavit matrimonium solvi posse per statum religiosum, Ecclesiæ potestatem relinquendo determinandi *in specit* conditiones quæ statum religiosum constituent, proindeque matrimonium ratum dirimant; sic enim intelligitur quomodo, ita statuente Ecclesia, vota solemnia non autem simplicia hunc producant effectum.

745- (d) Quarta tandem opinio tenet matrimonium solvi *jure divino implicito, scu per ministerialem illam potestatem*, quâ Ecclesia dispensat a voto, juramento, aliisque impedimentis, propter gravem necessitatem. Videlicet in amplissimâ potestate clavium a Christo collatâ comprehenditur ministerialis seu instrumentalis facultas dispensandi a quibusdam obligationibus jure divino induëtis, quando spiritalis animarum utilitas id requirit. Jamvero obligatio quæ

* Nec dicere juvat canonein Tridentinum esse *disciplinarem*, non dogmaticum; nam veritas a Concilio proposita non est quod Ecclesia potestatem habeat dirimendi matrimonium ratum, sed quod revera per professionem religionem dirimatur matrimonium: quæ quidem veritas est ex se dogmatica, et semper vera esse debet; jamvero si jure ecclesiastico tale privilegium concessum fuisset, eâdem auctoritate tolli posset, et jam falsum evaderet quod in canone declaratur. Cf. *Palmieri*, 1. c.

' *Benedict. XIV*, quæst. can. et moral., q. 54C.

resultat ex vinculo matrimonii rati et non consummati, licet oriatur ex jure divino, non ita perfecta est ut nullomodo solvi possit, gravi interveniente causâ. Quæ sententia sat probabilis est, et sufficienter explicat cur matrimonium hujusmodi non solum per professionem religiosam, sed etiam per dispensationem Pontificis solvi possit, licet nil hæc de re explicite in Scripturâ aut primævâ Traditione inveniatur.

746. *Objicitur* quidem his exceptionibus perimi indissolubilitatem matrimonii; sed immerito; -nam hic agitur tantum de matrimonio rato, proindeque mala quæ ex divortio consequuntur ex parte coniugum et prolis hic non verificantur; insuper dissolutio fit non auctoritate privatâ, sed a Romano Pontifice post longam inquisitionem, si de casu particulari sit quæstio, et nonnisi gravibus de causis; si agatur autem de casu solemnis professionis, pauca incommoda quæ forsan exinde sequuntur, compensantur per excellentius bonum vitæ religiosæ, nec aliunde timendum est multos fore qui voluptatibus renuntient ut religionis austeritates amplectantur. Non periclitatur ergo hic paucis exceptionibus matrimonii indissolubilitas'.

IV. De ratione agendi quoad divortium civile.

747. Cum in multis regionibus lex civilis divortium permittat cum facultate ad novas nuptias convolandi, dicendum superest de ratione agendi respiciendo hujusmodi legis.

(A) Lex ipsa, quando naturale vinculum matrimoniale solvere intendit, est *intrinsece mala*: (a) quia duplicem errorem dogmaticum involvit tum contra exclusivam Ecclesiæ competentiam in vinculum matrimoniale, tum contra indissolubilitatem matrimonii rati et consummati; (b) et prava consectaria inducit pro individuís, familiis ac societate divortiis favendos, ut ex dictis constat, n. 723. Graviter igitur peccant qui ad legem hujusmodi condendam cooperantur.

' Ad fusio rem hujus opinionis expositionem vide *Billot*, th. 44-45.

' *Pisani*, L'Eglise et le divorce, in period. *Le Correspondant*, t. 217, 10 oct. 1904, p. 20-46.

3 Juxta *Mulhall*, Dictionary of Statistics, p. 217, hæc est proportio inter matrimonia et divortia in variis regionibus, per annos 1877-1886: pro 10,000 matrimoniis computabantur in *Helvetiâ* 468 divortia; in *Darn'd*, 406; in *Statibus Anter. Fæderalis*, 344; in *Gerntanid*, 152; in *Gallia*, 127; in *Scotid*, 29; in *Angliâ*, 19. Jamvero, inspicis horum regionum legibus, facile constat eo numerosiora esse divortia quo laxiores sunt divortii leges tum quoad causas propter quas conceditur, tum quoad procedendi modum.

748. (B) Sed quæritur insuper utrum legis execution! cooperari liceat, utrum videlicet *judex* possit sine peccato divortii sententiam ferre, conjuges valeant eam petere, procurator et advocatus eidem patrocinari>. Ut certa ab incertis secernamus, hæc ab omnibus conceduntur : —

(a) Judex civilis potest causam matrimonialem acceptare et ad examen revocare, dummodo *contra divortium* sententiam ferat, et aliunde gravissimæ adsint rationes hanc causam agendi, v. g. ne officio cedere teneatur.

Id enim declaravit 5. *Officiunt*, 25 jun. 1885 : “Attentis gravissimis rerum, temporum ac locorinn adjunétis, tolerari posse ut qui *magistratus* oblinent et advocati causas matrimoniales in Gallia agant, quin officio cedere teneantur, dummodo cajholicam doélrinam de matrimonio deque causis matrimonialibus ad solos judices ecclesiasticos pertinentibus palam profiteantur, et dummodo ita animo comparati sint tum circa valorem et nullitatem conjugii, tum circa separationem corporum, de quibus causis judicare coguntur, ut nunquam proferant sententiam neque ad proferendam defendant vel ad eam provocent vel excitent divino aut ecclesiastico juri repugnantem; et in casibus dubiis vel difficilioribus suum quisque Ordinarium adeat, ejus judicio se dirigat, et quatenus opus sit, per ejus medium ad Apostolicam Pænitentiariam recurrat. — Hoc decretum SSmus Pater ratum habuit”...

749. (b) Conjuges qui invalide contraxerunt, vel quorum matrimonium auéloritate S. Pontificis solutum fuit, licite possunt ad civile tribunal recurrere ut divortium obtineant (quamvis plerumque expediat eos, dispensatione obtentâ, si concedi possit, consensum renovare); tunc enim non petitur solutio vinculi matrimonialis quod non existit, sed solum relaxatio civilium effeéluum, qui annectuntur contractui quem Status ut validum habet.

’ Ante mensem aprilem 1886, quæstio agitabatur etiam in Gallia quoad *syndicum {maire}*, quia judex non proprie ferebat sententiam divortii, sed solum declarabat locum esse divortio et postea syndicus divortium pronuntiabat; sed jam ab an. 1886, judex ipse fert sententiam, et syndicus solummodo jubet eamdem ab *aftuario (greffier)* in attiis status civilis transcribi; jamvero transcribere sententiam, etiam intrinsece injustam, est cooperatio valde remota, quæ rationabili de causa permittitur. Cfr. *Gasparri*, n. 1234.

• Ap. *Gasparri*, n. 1165; *Huiler. P.*, n. 825; ibidem legere est aliud simile decretum 0'. *Officii*, 19 dec. 1860 ad Ep. Southwarcensem in Anglii, quoad causas de divortio semi-pleno, seu de separatione quoad torum et habitationem.

Quod constat ex responso 5. *Offtcti* ad Episcopum Neo Aurelianensem', 9 sept. 1824, ubi declaratur in hoc casu inducendos esse contrahentes ut, sanato vitio canonico, quoties fieri potest, validum ineant matrimonium; si vero uterque vel alteruter ad nova vota transire velit, denegandam non esse libertatem ad civile tribunal confugiendi, ut sibi reddatur civilis facultas alias ineundi nuptias : "Non id esset civilis repudii morem approbare, dummodo rite instruatur postulans id non ideo fieri, ut solvatur matrimoniale vinculum, quia nullo jam vinculo detinetur, sed tantum ut se ac parochum a legalibus poenis civilibusque vexationibus redimat... Hisce vero penes Gubernium peragendis non se immiscere debent missionarii. Qui nubere exposcit, ipse negotium suum agat". Quo casu iudex, procurator et advocatus huic iudicio concurrentes licite agunt.

75°. (c) Aliunde certum est eos conjuges, qui valido matrimonio uniuntur, graviter peccare quando divortium civile petunt cum intentione ad novas nuptias convolandi : hi enim volunt divinam legem indissolubilitatis violare et adulterium perpetrare.

751. 2° Quæstio disputata. Si autem praescindatur ab intentione novum ineundi matrimonium, ac nihil quæraturnisi solutio matrimonii civilis et obligationum huic annexarum, valde controvertitur inter theologos utrum conjuges cam petere possint, et iudex sententiam divortii ferre possit.

Hanc ultimam quaestionem primum tractabimus, argumenta utriusque sententiae referendo.

(A) *Prior* opinio, quam tuentur *Bucceroni*, *Baudier*, *Posset*, *Aerthys*, (loc. cit.). alique, tenet sententiam divortii a iudice latam esse *intrinsece malam*, proindeque nunquam permitti posse. Probatur¹ :

(a) *Potione*. 1) Si qua lex est quæ aliquid contineat contra jus naturale et divinum, lex profeéto est divortii quoad ipsum matrimonii vinculum. Atqui "si scriptura legis contineat aliquid contra jus naturale, injusta est, nec habet vim obligandi... et ideo secundum eam non est iudicandum" J; secus enim iudicaretur secundum injustitiam et contra jus naturale et divinum, quod certe intrinsece illicitum est. Nec profeéto minus intrinsece illicitum est in hac re matrimonii, quam in aliâ quavis re temporalis boni et proprietatis, sententiam ferre contra jus naturale et divinum.

2) Intrinsece illicita et iniqua est ipsa *lex* divortii. Ergo adhuc

¹ Ap. *Kenrick*, η. m.

Hæc argumenta desumimus quoad substantiam ex opere *Bucce* •vni, l. c.

¹ »§'. *Thorn.*, 2. 2., q. 60. a. 5, ad T.

magis intrinsece illicita et iniqua est *sententia* divortii. Sane lex est de su quasi speculativo-praélica. Quatenus *speculative* consideratur, enuntiatio legis illicita et iniqua non est, sed falsa et absurda; quatenus vero *praflice*, tunc quidem illicita et mala est. Porro sententia iudicis est, quæ eam de faélo praéticam seu praélico-practicam constituit : “Sententia iudicis est quasi quædam particularis lex in aliquo particulari laéto”^{*} — Nec dicatur iudicem nihil aliud facere quam declarare legem in casu particulari, et aliunde intrinsece malum non esse declarare id quod lex iniqua contineat. Hæc ratio nihil prorsus valet; iudex enim declarat legem *authentice* et *auclorative*, definiens vel determinans justum in casu particulari; porro intrinsece malum est *auclorative* et *iuridice* declarare, et quidem omnino *praflice*, justum esse quod in se injustum est. -- Neque dicatur cooperationem iudicis esse *materialem* tantum, ideoque propter gravem rationem permittendam. Nam hæc cooperatio vere *formalis* est, quia tota quanta est tendit in facultatem concedendam, ex parte legis, convolandi ad alias nuptias : quod in se malum est; est cooperatio *naturà suâ efficax*, quia prædiéta nubendi facultas in casu particulari nonnisi sententiæ iudicis effeélus est.

Nec asserere juvat sententiam divortii attingere tantum contractum civilem, et civiles effeélus cum eo connexos, non autem contraélum sacramentalem. Nam mens Legislatorum est ipsum vinculum attingere et matrimonium dissolvere, potestate civiliter facta ad alias nuptias convolandi : quod est intrinsece malum. Porro, si *lex* divortii est intrinsece mala, etiam *sententia* divortii intrinsece illicita est, cum iudex legem authoritative interpretetur, eam ad particularem casum applicando.

752. (b) *AuPloritate Rom. Congregationum*. Orto enim dubio de interpretatione decreti 25 jun. 1885 (supra, n. 748), a 5. *Officio* quæsitum est : “ 1) An rcCta sit interpretatio per Gallias diffusa ac etiam typis data, iuxta quam satisfacit conditioni præcitatæ iudex qui, licet matrimonium aliquod validum sit coram Ecclesiâ, ab illo matrimonio vero et constanti animo abstrahit, et applicans legem civilem pronuntiat locum esse divortio, modo solos effectus civiles solum que contraélum civilem abrumpere mente intendat, eaque sola respiciam termini prolatae sententiæ? Aliis terminis, an sententia sic lata dici possit divino aut ecclesiastico juri non repugnans?

2) Postquam iudex pronuntiavit locum esse divortio, an possit Syndicus (gallice, *le maire*), et ipse solos effeétus civiles solumque civilem contraélum intendens, ut supra exponitur, divortium pronuntiare, quamvis matrimonium validum sit coram Ecclesia?

3) Pronuntiato divortio, an possit idem Syndicus conjugem ad alias nuptias transire attentantem civiliter cum alio jungere, quamvis matrimonium prius validum sit coram Ecclesiâ vivalque altera pars?”

• 5. *Thont.*, 2. 2., q. 67, a. 1.

jamvero die 27 man 1886 5. *Ojjicium* respondit ; “Ad primum, secundum et tertium dubium *Negative*”^{*}

Insuper 5. *Pænitentiariee* hoc dubium propositum est : “ Mulier, vi sententiæ separata a marito quoad torum, vellet ad vitam sustentandam quoddam publicum munus suscipere (*un bureau de tabac*): sed Gubernium id non sinit, nisi petat divortium. Ipsa petere vellet, sed, in suâ intentione, semper salvo ligamine”. — S. *Pænitent.* 5 jan. 1887, reposuit’ : “Mulieri pænitenti in casu nihil aliud esse consulendum, nisi ut a petendo divortio sub gravi se abstineat”.

Eodem modo respondit S. Pænitentiaria, 14 jan. 1891, relate ad mulierem quæ divortium civile obtinere volebat ut in rebus pecuniariis maxima damna vitaret³; 3 jun. 1891 relate ad aliam uxorem, quæ jam a viro separata, divortium petere intendebat, ut, sublatis matrimonii effeélibus civilibus, tutelam suæ neptis suscipere posset eamque sic a gravissimis periculis liberare⁴.

Porro ex his omnibus decisionibus merito infertur sententiam divortii, etiam præscindendo a novis nuptiis ineundis, esse intrinsece malam, cum non permittatur eam petere aut ferre quando nulla habetur intentio iterum nubendi.

753. (B) *Posterior* opinio, quam sequuntur *Kenrick, Ballerini, Palmieri, Lemhkuhl, Konings, Sabetti, Allègre, Gcnicot, De Becker*, (loc. cit.) alique, putat divortium civile peti ac pronuntiari posse, dummodo conjuges et iudex declarent se solum effeélus civiles solumque civilem contractum spedlare, et aliunde gravis adsit causa ad compensanda damna exinde oritura. Quod probant : —

(a) *Ratione*. Ut reële judicetur de legitimitate divortii civilis, præ mente haberi debet illud nihil aliud esse nisi solutionem *matrimonii civilis*, non autem matrimonii religiosi. Siquidem lex civilis nihil potest circa sacramentum matrimonii nec proinde circa vinculum matrimoniale inter Christianos, sed solum circa aliquos civiles effeélus e contraditi dimanantes; proinde *matrimonium civile*, ubi existit, non gignit nisi vinculum quoddam legale quoad hos civiles effeélus; ideoque *divortium civile* destruit solummodo civiles effeélus a lege creatos, ita ut, post sententiam, res se habeat eodem modo ac si nullum matrimonium civile contraélum fuisset. Atqui solutio effeéluum mere civilium est adlus per se indifferens, non autem intrinsece maius.

Ex altero autem capite, cum ex divortio civili quædam mala sequantur ex eo quod matrimonium religiosum, quod subsistit, protectione legis civilis careat, gravis requiritur ratio ut tale divortium petatur vel pronuntietur, v. g. ne iudex suum munus deserere cogatur vel ne conjux innocens prolem educandam relinquat impio conjugii

^{*} Ap. *Afla S. Sedis*, XXII, p. 635-636; *Gasfiarri*, n. 1242.

³ Ap. *Gasparri*, n. 1244. — ³ Ap. *Ami du Clergé*, XIV, 1892, p. 35α

⁴ Ap. *Ami du Clergé*, XIV, 1892, p. 350.

754. Exinde solvi possunt argumenta a priori sententia proposita. Siquidem lex *divortii civilis* ex se non est intrinsece mala, quia *ex se* non tangit matrimoniale vinculum, sed solum solvit illos effectus civiles quos creaverat; proinde iudex, quando sententiam divortii pronuntiat, solummodo declarat contractum matrimonialem non amplius gaudere protectione legis; quod sane non est intrinsece malum. Revera lex divortii civilis non est *in se* pejor ipsâ lege matrimonii civilis, cum divortium sit solummodo solutio civilis matrimonii. Atqui Ecclesia permittit, imo certis in adjunctis, consulit actum matrimonii civilis; ergo lex divortii non est *in se* intrinsece mala.

Objicitur quidem legem malam esse *intentione* legislatoris, qui vult etiam matrimoniale vinculum attingere; — sed intentio legislatoris, etiamsi talis esset, non cadit sub lege; et si iudex omnino praescindat ab illa intentione et respiciat solum civiles effectus civilemque contractum, peccato legislatoris non cooperatur.

Objicitur pariter e divortio civili sequi pessimos effectus, praesertim adulterinas uniones. — Sed hi effectus non sequuntur *per se* ex ipsâ sententia divortii, sed solum *per accidens*, cum tribui debeant ipsi malitiæ conjugum; nam, quando iudex pronuntiat divortium civile, non declarat *licere* conjugibus novas inire nuptias, sed solum eas a lege civili non puniri ut adulterinas.

755- (b) *Auctoritate*; nam *Rom. Congregationes*¹ quamvis nullam speculativam hujus difficultatis solutionem dederint, permiserunt in quibusdam adjunctis iudices sententiam divortii ferre.

1) Imprimis responsmn 27 maii 1886 (supra, n. 752) non est universale, nec dirimit quæstionem; nam Nuntius Apostolicus Belgii, 14 sept. 1886, Gubernio declaravit: “ Em. Card, a Secretis Status, significavit mihi, jubente hoc Sanctitate Suâ, *Congreg. S. Officii* declarasse quod decretum diei 27 maii non respicit Belgium, et idcirco nihil esse in hâc regione mutatum quoad ea quæ spectant ad materiam divortii ” :. Porro in Belgio eadem est lex quoad divortium ac in Galliâ, et iudices catholici sententias juxta legem ferunt, quin eorum agendi ratio a S. Sede reprobetur.

2) In Galliis, Episcopus N. exposuit catholicum magistratum nominatum fuisse præsidem tribunalis civilis, sed paratum esse officio cedere, si sententiam divortii civilis in conscientia ferre non posset, quia in praxi haud semper possibile est vel partem actricem a suâ petitione detertere, vel ejus petitionem rejicere contra apertam legis dispositionem: et, praemissis duabus quæstionibus doctrinalibus circa divortium, quæsivit: “ An onus dignitatemque præsidis tribunalis civilis possit acceptare, cum perspectum habeat quod inde erit constitutus in strictiori necessitate ferendi saepius sententiam divortii ”. — 5. *Officium*, 26 jul. 1887, reposuit: “ Excitandum

¹ Ap. *Ball. N.*, n. 528; cfr. *Oasparri*, n. 1243.

summopere ab Amplitudine Tuâ judicem, de quo agitur, ut in officio perseveret, stando restriéliombus jam datis a S. Sede, et adhibitis cautelis, quæ a virtute prudentiæ suadentur”.

3) Pariter Episcopus Lucionensis quaesierat utrum syndicus possit pronuntiare divortium civile in casu particulari in quo secus magistratu spoliaretur, dummodo 1° “ catholicam doélrinam de matrimonio, deque causis matrimonialibus ad solos judices ecclesiasticos pertinentibus palam profiteatur; 2° in ipsâ sententia, et tanquam magistratus loquens, publice declaret se solos efieétus civiles, solumque civilem contraélum abrumpere velle, aliunde vinculum matrimonii omnino firmum remanere coram Deo et conscientia”. 0°. *Pa-nitent.* 23 sept, respondit: “eundem (Episcopum) in hoc casu particulari, si inspectis omnibus ejus adjunélisita in Domino expedire judicaverit, tolerare posse ut syndicus orator ad actum, de quo in precibus, procedat cum declarationibus ab ipso propositis, ita tamen ut oco verborum *solumque civilem contraflum abrumpere velle*, ponat : solumque civilem contraélum speClare posse”

Jamvero si in quibusdam adjunitis permittitur sententia divortii civilis, hæc intrinsece mala dici nequit; quod enim intrinsece malum est, nunquam permittitur. — Nec dicatur Congregationem uti verbo *tolerare posse*, ut exinde inferatur rem esse per se illicitam: nam, ut reéte ait *Palmieri*’, “fideles decisionem postulabant, ut suæ conscientiæ coram Deo consulerent eique consulere intendebat S. Congregatio. Tolerantia ergo, quam S. C. in certis adjunétis consulit Episcopis, malitiam aélûs excludit”.

56. 30 Conclusiones practicæ. Nostri non est componere litem quam *Poni. Congregationes* dirimere noluerunt; sed ex argumentis et decisionibus supra allatis quædam conclusiones inferri possunt.

(A) Praenotanda, (a) Ubi lex divortii per longum tempus viguit, bona fides multo facilius existit, in iis qui ad sententiam divortii concurrunt; et aliunde multo difficilius legi resistitur quam ubi recenter promulgata est. Hinc responsa Congregationum striéliora fuerunt pro Galliâ quam pro Belgio, quia in hâc regione lex divortii est antiquior.

(b) in casu particulari, attendendum est ad varia adjunéla variaque incommoda quæ ex divortii concessione vel ex ejus

† Ap. *Gasparri*, n. 1246. — Formula *civilem contraflum abrumpere* S. Congregationi non placuit, forsan ne ipsius vinculi dissolutio videatur significari, ut notat *Bail. P.*, n. S25.

’ *Baller. P.*, n. 531.

denegatione sequenda praevidentur : facilius enim permittitur aut toleratur cooperatio quando eam requirunt motiva boni spiritualis et publici quam ubi adsunt tantum motiva ordinis temporalis et privati. Hinc etiam pro Galliâ responsa diversa fuerunt pro diversis adjunctis, et *Pætiitenliaria* non semel dixit “ in mente habuisse ut casui *particulari* pro ejus *circumstantiis* et *exigentiis* provideret ” ».

757.(B) De conjugibus. (a) Ubi lex civilis non admittit separationem quoad torum et habitationem, sed solum divortium (prout in multis Americæ Statibus), conjux qui jus habet ad separationem potest, ex consensu auctoritatis ecclesiasticæ, divortium petere, significans se intelligere divortium semi-plenum, dummodo gravis adsit ratio ad compensanda mala exinde oritura. — Idem forsan dici potest quando simplex separatio, prout a lege intelligitur, non sufficeret ad effectum intentum, v. g. quando divortium plenum necessarium est ut tuto provideatur catholicæ prolis educationi², vel ad excludendos filios adulterinos ab hæreditate quæ filiis legitimis propria est³.

(b) Ubi autem separatio viget simul cum divortio, et sufficit ad obtinendum effectum intentum, non licet conjugibus petere divortium absolutum, cum sufficiens causa id faciendi desit⁴.

758.(C) Advocatus et procurator, cum ipsos conjuges repræsentent, divortii causæ patrocinari possunt, quoties conjugibus divortium petere licet. Quando igitur cliens ideo dissolutionem prioris vinculi quærit quia intendit

¹ Ita, v. g., 4 jun. 1890, ap. *Gasparti*, n. 1247.

² Cfr. *Conférences ecclésiastiques* de Paris, 1895, p. 119.

³ Quod inferri potest e responso 5. *Banitent.*, 30 jul. 1892; siquidem ad quaestionem : num maritus divortium petere possit ab uxore adultera, quando nullum aliud medium suppetit obtinendi repudiationem paternitatis circa filios adulterinos horumque exclusionem a parte prolis legitimæ, responsum est : *orator consulat probatos auiiores*.

⁴ Cone. *Balt. III*, n. 224, declarat, “gravissimæ culpæ illos esse reos qui a magistratu civili matrimonium dissolvi postulant et poenam excommunicationis statuit Ordinario reservatam “ ipso facio incurrendam ab eis qui, postquam divortium civile obtinuerint, matrimonium ausi fuerint attentare ”.

novas inire nuptias, operam suam praestare nequeunt, ob lucrum captandum.

759. (D) De iudiciis, (a) Tenentur omnia adhibere media ut a sententia divortii pronuntianda abstinere valeant, v. g. suadendo ut partes reconcilientur aut separationem tantum petant; vel abstinendo ab ullâ sententiâ ferenda, v. g. casum remittendo ad aliam diem et ad alium iudicem transferendo.

(b) Si vero a sententia divortii ferendâ abstinere nequeant quin munus suum amittant, tolerari potest ut sententiam pronuntient, dummodo declarent se solos civiles effectus respicere. Non enim certo constat id esse intrinsece malum, et aliunde gravissima adest ratio ordinis publici, cum secus catholici partes iudicis agere non valerent, magno cum Reipublicæ damno.

(c) Idem dicendum est de *syndico aliisve magistratibus* qui, post iudicis sententiam, divortium proclamare debent; imo minor videtur sufficere ratio, cum minor sit eorum cooperatio.

760. Si vero *conjuges*, post obtentam civilis divortii sententiam, *alias nuptias, manente priori vinculo, inire attentant*, communiter tenetur illicitum esse magistratibus hanc adulterinam unionem auctoritate legis civilis sancire: ita enim jura legitimi matrimonii publice adulterio tribuuntur.— Quidam tamen dicunt assistentiam syndici in hoc casu non esse intrinsece malam; nam huic matrimonio præsens est solum ut testis officialis, et proinde ejus cooperatio non est valde proxima, non potest quidem hanc cooperationem præstare sine gravissima ratione, quia ex lege caritatis prohibetur concurrere in malum proximi; sed si gravissima urgeat ratio, v. g. periculum munus suum amittendi, ad vitantium scandalum, caute partes moneat hanc esse meram civilem cæremoniam, quæ nihil prorsus coram Ecclesiâ valeat’.

761. (E) *De consensu divortii quoad hereditatem* (a) Quando filii legitimi ex priori matrimonio valido nati sunt, et adulterini ex

’ Ita *Santi* (in libr. IV, tit. 3, n. 55-58), qui per inultos annos ordinis canonici fuit; *Gasparri*, n. 1231; *Génicot*, n. 562.

’ Cfr. *Lectnik.*, Appendix ad vol. II, p. 804-805; *Génicot*, n. 562.

posteriori invalido, practice illegitimi acceptare possunt partem hæreditatis sibi devolutam sive per testamentum, sive per legem civilem successionis. Nam parentes contra justitiam non peccant aliquam bonorum partem illegitimæ proli relinquendo, cum minime teneantur totam hærednatem proli legitimæ tradere; ergo a fortiori contra justitiam non peccant illegitimi portionem sibi relictam acceptando. Idem dicendum si parentes sine testamento moriuntur: cum enim scirent bonorum partem ad filios adulterinos transituram esse, nec id contraria dispositione impedierint, implicite saltem in id consenserunt.

(b) Pariter, si parentes non relinquunt nisi filios adulterinos, hi possunt tutâ conscientia hæreditatem accipere, nec tenentur eam aliis consanguineis cedere : hic enim militat eadem ratio.

(c) Si vero parentes testamento de suis bonis disposuerunt, possunt ne filii adulterini illud tanquam invalidum impugnare, sive ob legalem portionem sibi non relictam, sive ob aliam causam? — Si defectus talis est ut ultimam parentum voluntatem dubiam reddat, possunt quidem testamentum impugnare et judicis sententiam sequi. Sed, si voluntas parentum certo constat, non licet testamentum impugnare; nam merito censetur hos suam culpam reparare voluisse, bona sua legitimis hæredibus relinquendo; et aliunde lex civilis injusta divortii nullum jus conferre potest filiis adulterinis; unde hi non solum contra pietatem, sed etiam contra justitiam peccarent testamentum impugnando in hoc casu. — Attamen ubi divortium per longum tempus jam viguit, filii adulterini facile in bonâ fide esse possunt, et aliquando expedit eos non instruere, ne exinde graviora mala oriantur.

V. De separatione quoad torum et habitationem¹.

762. Quibus expositis de divortio quoad *vinculum*, dicendum superest de separatione quoad *torum* et habitationem. Quo melius res intelligatur, quatuor declarabimus: 1° conjugalis cohabitationis *obligationem*; 2° *legitimitatem* separationis ob gravem causam; 3° præcipuas *separationis causas*; 4° *modum* in separatione servandum.

1° *De conjugalis cohabitationis obligatione.*

763. *Principium* : Regulariter conjuges tenentur in eadem domo habitare, eâdemque mensa eodemque toro uti. Certum est.

* 5. *Thom.*, Supplem., q. 62; *Sanchez*, lib. X, disp. 3-15; 5. *Alphons.* η. 960-977; *Carriere*, η. 330-357; *Rosset*, η. 3622-3693 et η. 3850-4062 *Ball. P.*, η. 489-5*8; *Werns*, η. 7°7-7*4

(A) Iò enim ex *Scripturâ* deducitur, prout a Patribus intelligitur : “Relinquet homo patrem suum et matrem suam et adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne unâ”; vox enim *adhærebit* intimam ac constantem unionem significat, c' ex contextu colligitur hanc arctiorem esse quam eam quæ inter parentes ac filios existit; verba autem “et erunt *duo in carne unâ*” communionem teri haud obscure designant,

(B; Idem constat ex ipsis *matrimonii finibus* : hoc enim exigit (a) *debitum conjugale*, quod facile reddi nequit absque regulari conjugum cohabitatione; (b) *bona prolis educatio*, quæ utriusque conjugis cooperationem postulat; nam ad bonam educationem desideratur tum matris tener amor et provida cura, tum patris severa auctoritas et consummata prudentia; (c) *communis vite consortium*; mutuo enim se juvare ac solari debent : vir enim fortior ac prudentior est muliere, quæ igitur viri consiliis et directione eget; e converso mulier aptior est rebus domesticis, et ideo ejus opera eget vir²; id autem præstare non valent, nisi simul vivant.

764. Declaratur principium : (a) Cum vir et mulier sint una caro, diutius separari non debent absque gravi causâ. Cum autem vir sit caput mulieris, *regulariter* uxor virum sequi tenetur quocumque ierit, etiamsi in exilium mittatur vel in longinquam regionem abeat, nisi sit gravis ratio excusans. Ex aliâ autem parte, vir ad longum tempus discedens, uxorem secum adducere tenetur, nisi gravis obstet ratio. Si vero vir brevi tempore discessurus est, uxorem non tenetur secum ducere.

Dictum est *regulariter*, quia uxor virum sequi non tenetur, si id fieri nequeat absque gravi damno spirituali aut temporali, v. g. si proximo exponeretur periculo peccati, mortis vel gravis detrimenti. Hinc ipsi non incumbit obligatio sequendi virum ubique vagantem, nisi ante nuptias vitam ejus errabundam cognoverit.

(b) Regulariter etiam conjuges de eâdem mensâ participare debent, ut mutuæ conversationis solatio frui valeant. Vir uxorem alere tenetur, nisi aliter conventum fuerit,

¹ *Gen.*, II. 24. — ² 5. *Thomas*, Comment, in *Ethic.*, lib. VIII, c. 12.

etiāsi hāc *dotem* non habeat; uxor autem, rei domesticæ, secundum suam conditionem, attendere.

(c) Generatim etiā communicatio tori adesse debet : si vero conjugēs, ob rationabilem causam, distinctū cubiculum et torum habeant, cuique in alterius cubiculum liber accessus pateat.

705. Corollarium. Ut conjugēs pacifice ac feliciter cohabitent, quasdam virtutes colere debent, præsertim *castum amorem, constantem fidem, mutuum iuvamen*; insuper vir *præsidiū* uxori præstare debet, et mulier *obedientiam viro*.

Quod sic egregie declarat *Leo XII*. in Encycl. *Arcanum*: “Eos scilicet ipsos necesse est sic esse animo semper aliētos, ut amorem maximum, constantem fidem, solers assiduumque præsidium alteri alterum debere intelligant. Vir est familiæ princeps, et caput mulieris; quæ tamen, quia caro est de carne illius et os de ossibus ejus, subjiciatur pareatque viro, in morem non ancillæ, sed sociæ; ut scilicet obedientiæ præstitæ nec honestas, nec dignitas absit. In eo autem qui præest, et in hac quæ paret, cum imaginem uterque referant alter Christi, altera Ecclesiæ, divina caritas esto perpetuo moderatrix officii ”,

(a) *Castum amorem* colere debent : “ Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro eâ... Ita et viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit”¹.

Unde amor ille *castus* esse debet : si enim sit libidinosus, brevi fiet adulterinus; voluptas naturaliter inconstans est et circa varia fertur objecta, ita ut qui libidini serviunt, post aliquod temporis alios foveant amores; — *flattens*, mutuas limitates alacriter perferendo ac sibi mutuo condonando; secus oritur discordia : vir, potestate suâ abutendo, uxorem non ut sociam, sed ut servam male pertrahat; uxor maritum contemnit, eique subjici recusat; — *devotione plenus* quatenus quisque non exclusive sua quærat, sed vir quæ placeat uxori, et uxor quæ placeat viro; quatenus pariter quisque seipsum pro alio sacrificare paratus sit, sicut Christus seipsum tradidit pro Ecclesia.

766. ib) *Fidem mutuam* sibi servare tenentur, non solum adulterium vitando, sed etiā quidquid ad tantum crimen ducere ac zelotypiam alterius conjugis merito excitare valet : “ Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir;

• *Ephes.* V, 25, 28.

similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier”¹. Revera nil efficacius domesticam felicitatem destruit quam ipsa suspicio conjugalitatis infidelitatis.

Aliunde vero peccat graviter conjux qui, sine legitimâ causâ, sinistras suspensiones nutrit quoad fidelitatem compartis : hoc enim est contra caritatem et justitiam, ac sæpe fit rixarum aliorumque malorum causa. Unde confessarius eum serio moneat ut tam injustam suspensionem deponat, quasi ipsius dæmonis suggestionem.

767.(c) *Mutuum juvamen* sibi præstare debent; nam Deus mulierem creavit ut viro esset adjutorium : “ Non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adjutorium simile sibi”² Et sane mulier ipsa viri adjutorio eget.

Quod sic exponit O. Thomas : “ Statim enim apparet quod opera humana quæ sunt necessaria ad vitam, sunt distincta inter marem et feminam; ita quod quædam conveniunt viro, puto ea quæ sunt exterius agenda, et quædam uxori sicut nere et alia quæ sunt domi agenda. Sic igitur sibi invicem sufficiunt, dum uterque propria opera redigit in commune”. Inter se igitur vitæ domesticæ opera dividant; et in omnibus non tam sibi ipsi quam alteri comparti placere studeant.

768.(d) *Virpræsidium uxori, uxor viro obedientiam* præstare tenetur⁴. Quod ex his S. Pauli verbis definiti : “ Mulieres viris suis *subdita sint*, sicut Domino, quoniam vir est *caput mulieris*, sicut Christus caput est Ecclesiæ : ipse salvator corporis ejus”.

Siquidem conjuges quamdam efformant societatem, cuius vir est caput, seu præses : ipsi igitur incumbit obligatio præsidis, videlicet totum corpus tueri; strenuum igitur proteectorem se præbebit non solum in periculis corporis, sed etiam in periculis animæ, non solum in rebus temporalibus, sed etiam in rebus spiritualibus. Uxor autem viro obedire debet in omnibus quæ legitime ab eo præscribuntur, “ in morem non ancillæ, sed sociæ, ut scilicet obedientiæ præstitæ nec honestas, nec dignitas absit”. Maritus non potest quidem prohibere quominus uxor Dei et Ecclesiæ precepta adimpleat, v. g. ut Sacro intersit, Pœnitentiæ tribunal ac sacram mensam accedat;

¹ *I Cor.*, VII, 4. — * *Gen*, II, 18.

³ Comment in lib. Ethic., lib. VIII, c. 12, p. 608, t. XXV, ed. Vivès.

⁴ Codex civilis gallicus hæc varia officia sic exponit : “ Les Epoux se doivent mutuellement fidélité, secours, assistance” (a. 212). “Le mari doit protection à sa femme, la femme, obéissance à son mari (a. 213) Cfr. *Baudry-Lacantinerie*, n. 714-718.

⁵ *Ephes.*, V, 22-23. — Jura et altiore mulierum educationem advocare licet dummodo tamen illa verba S. Pauli præ mente habeantur.

sed ipsa ita religiosis operibus satisfacere debet, ut simul officia status compleat. — Quæ si rite attendantur, Christiani conjuges pie ac feliciter vivent

2° *De legitimitate separationis quoad torum et habitationem.*

769. *Principium* : Separatio quoad torum et habitationem, manente vinculo matrimonii, legitimis de causis permitti potest.

Certum est contra multos Protestantes, qui, duce Luthero, negant licitam esse hujusmodi separationem; quia, ut aiunt, mera separatio, manente vinculo, est adulterii occasio, cum conjuges ita separati continentiam servare non valeant; unde potius plenum divortium advocant. Nonnulli tamen Protestantes hodierni separationem a toro et mensâ tanquam utilem agnoscunt.

(A) Lutheranum errorem damnavit *Tridentinum* : “Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum ob multas causas, separationem inter conjuges, quoad torum seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; A.S.”

(B) *Scriptura* declarat hujusmodi separationem, propter vitam perfectiorem, omnino laudabilem esse : “Omnis qui reliquerit domum... aut uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit”³; eam permittit propter adulterium alterius conjugis : “Ego autem dico vobis : quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, *excepta fornicationis causa*, facit eam moechari”⁴; pariter S. *Paulus* supponit uxorem a viro discedere posse propter legitimam causam; nam, postquam praecepit eam non discedere, ita prosequitur : “Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari”⁵; quasi videlicet possit a viro separata manere, dummodo alium non ducat, — vel eidem reconciliari.

(C) *Patro* ostendit hanc separationem aliquando licitam et utilem esse. Nam conjugum cohabitatio non ad essen-

* De officiis vitae conjugalis vide X *François de Sales*, Introd. à la vie devote, 3e Part., ch. 38-39; A. *de Margerie*, De la Famille, Paris, 18e 9, t. 1, pp. 1-53. 151-225; *Devas*, Studies of family life, London, 1886, part. II; P. *Janet*, La Famille, Paris, 1894, p. 23-106; *Landriot*, La Femme forte, 1868; La Femme pieuse, 1874; *Baudrillart*, La Famille et l'Education; *Meignan*, Instruirions et conseils aux familles; *Turgeon*, Le Féminisme français. Paris, 1902, t. II, p. 80-113.

³ Sess. XXIV, can. 8. — ⁴ *Malt.* XIX, 29. — ⁵ *Malt.* V, 32.

tiam, sed solum ad integritatem matrimonii spectat, proindeque suspendi vel tolli potest, si bona quæ exinde oriuntur multo superantur malis quæ ex eâ resultant. Jam vero, quando separatio non nisi gravissimis de causis conceditur, sæpe plura affert bona quam incommoda; Ecclesia enim curis ac remediis ad conjugum conditionem accommodatis, lenire studet secessionis incommoda; aliunde nunquam cessat ad pacem reconciliandam laborare; et revera experientiâ constat non paucos ex iis, qui ita separati sunt aut etiam plenum divortium obtinuerunt, post aliquod temporis iterum cohabitare velle : cum enim versantur in necessitate vel se continendi vel ad partem redeundi, cautiores sunt in separatione petenda ac promptiores ad reconciliationem. — Nec dicatur ita viam aperiri adulteriis : perdurante enim separatione, conjuges a Deo obtinere possunt tum oratione, tum sacramentorum frequentatione, speciales gratias quibus ad servandam continentiam indigent.

3° *De causis legitimis separationis.*

Quatuor præsertim sunt, quarum nonnullæ ad perpetuam, aliæ ad temporaneam separationem sufficiunt, ut ex dicendis patebit.

770. (A) *Adulterium alterutrius conjugis*, ut constat ex verbis Christi superius (n. 85) relatis, et ex ecclesiasticis canonibus¹. Jam vero sub nomine adulterii probabilius venit quilibet illicitus cum alio concubitus, ut sodomia et bestialitas : his enim criminibus, sicut ipso adulterio, fides conjugalis frangitur; porro fidem frangenti impune tides frangitur eidem.

Adulterium est ex se causa perpetua separationis; hinc conjux innocens ab adultero discedere potest in perpetuum, et, si velit, religionem ingredi aut in sæculo castitatem vivere. — Quod tamen non est statim consulendum, cum aliquando caritas suadeat ut fiat condonatio.

L' hoc crimen sit justa separationis causa, quædam *conditiones* requirantur : (a) adulterium *formale* et *ctd paldlel* : secus non adest

* Decretal, lib. IV, tit. XIX de Divort. cc. 4, 5. S.

¹ Fornicatio ante nuptias commissæ, et deinceps detecta, non est sufficiens causa separationis, nisi injuriam marito inferat, prout contingeret si mulier ab alio gravida toret. Ita *Kenricp* n. 114.

voluntaria fidei conjugalis violatio. Excusant igitur *bona fides*, v. g. si vir putans uxorem esse mortuam, aliud matrimonium contrahit et consummat; *error*, v. g. si conjux putabat personam cum quâ copulam habuit suum esse compartem; *vis*, si mulier invita oppressa fuerit. Dubitatur autem utrum *gravis metus* excuset : quapropter res judicum sententiæ relinquenda est.

(b) Adulterium *consummatum*; ad quod non sufficiunt amplexus, oscula, taétus, nec etiam copula solum attentata, sed requiritur aélus de se aptus ad generationem prolis.

(c) *Moraliter certum*; nam in dubio nemo privandus est jure suo; proinde non sufficit probabilis suspicio, sed requiruntur illæ saltem praesumptiones, quæ moralem inducant certitudinem, v. g. confessio rei, vel si solus cum sola in eodem leélo inveniatur.

(d) *Non mutuum*; nam paria deliéta mutuà compensatione tolluntur; neque interest quis prius aut pluries fornicatus fuerit.

(e) *Non permissum nec condonatum*; nam permissione aut condonatione tollitur injustitia. Non datur ergo locus separationi, si alter conjux adulterium mandaverit aut ei consenserit expresse aut tacite, illud non impediens cum facile posset; vel illud condonaverit sive explicite, sive tacite, v. g. usu matrimonii post cognitum crimen, vel aliis signis conjugalis afieélus. Non excusatur autem uxor quæ adulterium admisit, eo quod a viro dereliita fuerit vel male habita.

771. In casu adulterii his conditionibus vestiti, conjux innocens non tenetur *per se* dimittere reum, cum separatio in gratiam innocentis, non in ejus poenam concedatur; aliquando tamen *per accidens* vir teneri potest ad dimittendam uxorem adulteram, ratione corrcitionis fraternæ vel scandali vitandi; sed raro, quia alia sunt media ad id obtinendum, et aliunde gravia incommoda ex separatione timeri possunt.— Aliunde potest etiam innocens reum ad se revocare, certo quando propriâ auéloritate discessit, et probabilius saltem quando judicialis faéta est separatio, quia in ejus favorem concessa est; porro quisque favori renuntiare potest. — Conjux autem dimissus religionem ampleili aut sacros ordines suscipere nequit, nisi de consensu innocentis, sive expresse, sive tacito, qualis dari censetur quando innocens ampleilitur statum cum vitfi conjugali impossibilem.

Si vero pars innocens adulterium committat post separationem *privativi* faitam, alteram revocare tenetur, quia in injuriarum compensatio; si post *juridicam* separationem, non tenetur quidem id præstare, quia per sententiam judicis adulter sua jura amisit; sed id omnino suadendum est.

772. (B) *Recessus a verâ religione per apostasiam, vel hæresim*, et probabilius per *schisma*, quod de facto cum hæresi jungitur; cum hæc tria in jure ut spiritualis fornicatio habeantur, ac simul grave inducant perversionis periculum pro parte fidei.

Hæc autem separatio temporanea esse debet, i. e. cessare statim ac conjux dimissus ad veram fidem reversus est : quod certum est, si separatio privatim facta fuerit; et probabilius, si judicialiter, nisi tamen in hoc ultimo casu innocens religionem ingredi velit.

773. (C) *Grave damnum* sive *animæ*, sive *corporis*, quia lex cohabitationis non obligat cum tanto incommodo.

(a) Adest autem *periculum animæ*, si unus e conjugibus alterum sollicitet ad peccatum, v. g. ad furtum, adulterium, sodomiam;

(b) *periculum corporis*, si unus alterius vitæ insidias paraverit; vel morbo contagioso laboret cum periculo alterum inficiendi, si nulla alia via illi incommodo occurrere possit; sed plerumque morbus hujusmodi prohibet condormiticiam, sed non cohabitationem : quo casu qui sanus est infirmo ministrare debet; pariter si vir sævitias in uxorem exerceat, et quidem *graves*, habita ratione personarum, indolis et conditionis; aut necessaria alimenta vel medicamina negaverit.

Si periculum tale est ut moram non patiatur, innocens potest propria auctoritate discedere, sed ad tempus; remoto enim periculo, ad redeundum judicialiter cogi potest. Si vero tempus adsit, regulariter ad judicem ecclesiasticum recurratur, qui separationem temporaneam vel perpetuam pro circumstantiis præscribet.

774. (D) *Mutuus consensus*, cum unusquisque libere suo juri renunciare valeat, ex honesto fine, v. g. ad vacandum orationi vel perfeétioris vitam ducendam. Cautè tamen id permittendum est, propter incontinentiæ periculum. Unde in praxi : (a) si agitur solum de separatione *quoad torum*, ad *breve* tempus, facile concedi potest; si ad *longum* tempus, vel voto perpetuo sancienda, non nisi præmissâ maturâ deliberatione et diuturna experienciâ permittatur, propter humani cordis inconstantiam.

(b) Si quæstio sit de separatione non solum *quoad torum*, sed

·“ Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi : et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram” (1 Cor., VII, 5).

etiam *quoad habitationem*, difficilius permittenda est, cum fini secundo matrimonii obstet, videlicet mutuo iuvamini, et aliunde facile scandalum aliis præbere valeat. Licitum tamen est dummodo gravis adsit ratio, absit incontinentias periculum, ac prolis educationi sufficienter provideatur.

(c) Si de ingredienda religione agitur, et conjuges sunt juniores atque incontinentiæ expositi, unus non permittatur monasterium ingredi, nisi alter quoque religiosum ordinem adeat; si vero conjux reliquus sit senex, nec incontinentiæ expositus, juxta iudicis ecclesiastici arbitrium, sufficit ut continentiae votum in sæculo emittat coram Episcopo et testibus.

Si vir ad sacros ordines ascendere velit, uxor debet religionem ingredi, nisi, propter proveclam ætatem, permittatur castitatem in sæculo vivere coram Episcopo et testibus. Quo casu non potest, etiam mortuo viro, novas nuptias inire, propter reverentiam sacerdotio debitam.

4° *De modo in separatione servando.*

775. (A) Regulariter conjux innocens non potest propriam auctoritate in perpetuum recedere ab altero, sed ad iudicem ecclesiasticum recurrere debet, ut sic vitetur illusionis periculum : nemo enim iudex in propria causa.

Attamen si crimen, propter quod fit separatio, sit *notorium*, licet privatim secedere. Si sit *certum*, sed *occultum*, controvertitur. Unde in praxi non est inquietandus innocens qui ab adultero comparte propria auctoritate secessit. Pariter non est a sacramentis arcenda uxor a viro injuste expulsa : hic autem non est absolvendus nisi ad propriam uxorem redire consentiat.

Absolutione *per se* indigni sunt qui, absque canonica ratione, ob mutuam aversionem aut aliam hujusmodi rationem, proprio consilio separati sunt; si vero sint in bona fide, et scandalum absit, ac prævideatur monitionem non profuturam esse, in bona fide relinqui possunt et absolvi.

776.. (B) Stricte loquendo, ad solos iudices ecclesiasticos recurri debet ad separationem obtinendam : hæc est enim causa vere matrimonialis, in qua agitur de relaxandis iuribus ex ipso sacramento orientibus, ideoque ad forum ecclesiasticum spectat. Attamen, attentis gravissimis rerum adiunctis, tolerari potest ut in regionibus in quibus matrimonium civile existit, separatio quaeratur a civili tribunali : secus enim coram lege conjuges ad cohabitandum obligati manent. Id tamen regulariter fieri nequit inconsulta auctoritate

ecclesiastica Si tamen conjuges in bonâ fide civili auctoritate separati sunt, absque recursum ab Episcopum, non sunt generatim inquietandi, cum vix ullus fructus ex monitione sperari possit

777. (C) Separatione factâ, hæc de prole statuenda sunt :

a) si unus e conjugibus est infidelis vel hæreticus, jure divino et canonico proles semper fideli committi debet, ut in vera religione instrui valeat; (b) si uterque est catholicus, proles educanda tradi debet innocenti, sed expensae aut totaliter aut ex parte a reo solvendae sunt, praesertim si hic est pater. — Attamen quoad expensas, leges civiles in variis regionibus non idem statuunt : quas proinde legere et exsequi oportet, nisi manifesto sint injustae².

778. (D) Cum separatio conjugum periculis plena sit, et, ubi civile divortium viget, pleno divortio viam facile paret³, sacerdotes opportunis remediis monitisque eam avertere conentur, et conjuges separatos reconciliare prudenter studeant, nisi majorai ex cohabitatione mala timeantur.

Media autem separationes et divortia praecavendi, sunt fideles sedulo instruere de mutuis officiis et de virtutibus a conjugibus colendis (supra, n. 765), praesertim vero de praxi religionis Christianae, “quæ efficit ut vitia, si qua sint in personis, ut distantia morum et ingeniorum, ut curarum maternas pondus, ut educationis liberorum operosa sollicitudo, ut comites vitæ labores, ut casus adversi non solum moderate, sed etiam libenter perferantur”⁴.

Iis omnibus qui matrimonio conjuncti sunt, præcipimus ne, inconsulta auctoritate ecclesiastica, tribunalia civilia adeant ab obtinendam separationem a thoro et mensa. Quod si quis attentaverit, sciat se gravem reatum incurrere et pro Episcopi judicio puniendum esse”. Ita *Concil. Plen. Saltim. III*, n. 126. - Non requiritur tamen judicialis processus, sed sufficit licentia ab Episcopo concessa, ubi ita permittit consuetudo : ita *Smith*, Marriage Process, New York, 1893, 11. 80.

³ In Codice civili *gallico* hæc statuuntur quoad expensas, a. 303 : “ Quelle que soit la personne à laquelle les enfants seront confiés, les père et mère conserveront respectivement le droit de surveiller l’entretien et l’éducation de leurs enfants, et seront tenus d’y contribuer à proportion de leurs facultés ”.

⁴ Ita in *Gallicâ* separatio quoad torum et habitationem, post triennium, in sententiam pleni divortii converti potest, id postulante uno ex conjugibus (a. 310).

Leo XIII, Encycl. Arcanum, circa finem.

779. Matrimonii contraéius, apud multos populos, aliquid sacri et religiosi præ se ferebat, et sæpe sacris ritibus celebrabatur*. Christus vero eundem ad dignitatem sacramenti evexit, ita ut, apud Christianos, sit signum non solum *sacrum*, sed etiam *gratiæ* produélivum. Ut quæstiones speculativas simul et prælicas in hoc capite complectamur, dicemus : i° *de ipso sacramento*; 2° *de celebratione* hujus sacramenti.

Art. I. De ipso sacramento matrimonii.

Quatuor declarabimus : i° *existentiam* hujus sacramenti; 2° ejus *naturam*; 3° *effetus*; 4° per modum *corollarii*, potestatem leges ferendi circa matrimonium.

§ I. De existentia Sacramenti Matrimonii²

I. Thesis exponitur ac probatur.

780. (A) *Errores*. Olim *Gnoslici* et *Manichæi* nuptias ut malas damnarunt, utpote concupiscentiæ incentivum et medium quo propagatur originale peccatum. *Protestantes* longe sunt quidem ab errore *prohibentium* nubere, cum nuptias supra virginitatem extollant, sed communiter negant, *Ritualistis* exceptis, matrimonium esse sacramentum. Zz/Z/wz/y siquidem ait³ : “ Matrimonium novæ

* *P. Sauzet*, Réflexions sur le Mariage civil et le Mariage religieux, Lyon, 1855, p. 11 sq.; *GltiSson*, le Mariage civil et le Divorce dans l'antiquité, Paris, 1880, p. 139 sq.; A'. *Lemaire*, Le Mariage civil, Paris, 1904, p. 4-15.

•5. *Thom.*, Sup., q. 42, a. 1-3; *Bellarminus*, de sacr. Matrimonii, c. 1-5; *Sanchez*, LU, disp. 10; *Drouin*, l. X, de sacr. Matrim., q. I; *Liebermann*, cap. Iĭ, a. 1; *Petrone*, de Matrim. christ., l. 1, seél. 1, c. 1; *Carrière*, De Matrimonio, p. 1, sect. 2, c. I; *Palmieri*, c. II, th. 7-9; *de Augustinis*, a. 1; *Billot*, th. 36.

« De Capt. Babyl., § de Matrim.

Legis sacramentum non est, cum ipsi desit divina promissio”; *Calvinus* autem affirmat non magis nuptiis rationem sacramenti convenire quam agriculturæ vel arti sutoriæ, neque ut sacramentum habitas fuisse ante Gregorii I tempora’.

781. (B) *Doflrina Ecclesia*’. Ante Christum, matrimonium non fuit quidem sacramentum gratiæ productivum, imo nec inter sacramenta veteris Legis recensebatur; sacramentum tamen vocatum est a nonnullis Patribus, sed *latiori sensu*, quatenus erat signum rei sacræ, videlicet futuræ conjunctionis Christum inter et Ecclesiam; nam, juxta Patrum doctrinam, Adam sopore correptus³ Christum in cruce morientem repræsentabat, Eva Ecclesiam ex ejus latere manantem; sicut relinquit homo patrem et matrem et adhæret uxori suæ, ita Verbum quodammodo relinquit Patrem ut Ecclesiæ adhaereret; sicut conjuges duo sunt in carne una, sic Verbum caro factum est, ita ut ex unione ejus cum carne unica exsurgeret persona; sicut ex Adamo et Evâ nati sunt homines, ita ex Christo et Ecclesia quotidie nascuntur spirituales filii. Christus autem matrimonialem contraôtum evexit ad dignitatem sacramenti propriæ diëti, ut modo probaturi sumus.

* Instit., l. IV, c. 19, n. 34.

■ Moderni Protestantes libenter agnoscunt Matrimonium religiosas esse institutionem : “ Matrimonium non est sacramentum eo sensu quo Baptismus et Cœna, neque in sensu Ecclesiæ Romanic, licet sanctum institutum habendum sit. Ejus celebratio est aclus religionis tantum. Hunc ergo statum debita solemnitate ac in Dei timore inire debemus. Cceremonia fiat per Christi ministrum, qui unus in legem Dei sibi aufloitatatem vindicare; unus, quæ contrahentium vota Deo nuncupentur, recipere ac in aëlu referre potest ”. (*Hodge*, op. cit., t. III, p. 377). *Ritualists* autem illud agnoscunt tanquam unum e minoribus sacramentis: “ idem de sancio Matrimonii instituto dicendum. Quod ad hunc sacrum ritum attinet, libenti animo demonstrare valemus titulum hunc sacramentalem ipsi authentice applicari posse; *Liber Homiliarum* de ipso tamquam de sacramento loquitur, quod virum et mulierem æterni amoris ligamine vincit. Ex eodem libro eruitur, matrimonium quoddam esse vitæ genus a Deo, cum adhuc homo innocentia fruebatur, institutum; mysticam Jesu Christi et Ecclesiæ unionem exprimere; ad Canæ nuptias in Galikea, Christi præsentia, primoque ejus tunc peracto miraculo cohonestatum. Jure igitur ac merito inter nos matrimonii sacramentum dicitur ”. (*Morgan Dix*, *Sacramental System*, p. 87-88).

³ *Gen.*, il, 18-25.

782. *Thesis* : Matrimonium inter Christianos legitime celebratum, est proprie dictum sacramentum. *De fide estcx Trident, can.* : “ Si quis dixerit Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem Legis evangelicæ sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesiam inveélum, neque gratiam conferre, A. S.”

Scriptura non probatur quidem, sed innuitur. 1° In Evangelio non invenitur quidem explicita Christi declaratio de institutione sacramenti matrimonii, sed ex iis quæ protulit de *unitate* et *indissolubilitate* vinculi matrimonialis mens ejus probabiliter inferri potest. Interrogatus enim a Pharisæis num liceret uxorem dimittere quâcumque ex causâ, in memoriam eorum revocat verba Genesis de unitate et indissolubilitate matrimonii. His autem objicientibus divortium a Moyse fuisse permissum, ait : “ Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras : ab initio autem non fuit sic”. Quapropter novam legem promulgat de indissolubilitate matrimonii : “ Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; et qui dimissam duxerit moechatur”. Hanc legem ipsi discipuli nimis arduam esse putant : “ Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere”. Revera divortium aut saltem privilegium pro viro uxorem repudiandi apud omnes fere populos vigeat, et, ob naturalem cordis humani inconstantiam, tanquam naturale et necessarium habebatur : ex communiter enim contingentibus, tanquam moraliter impossibile censebatur uni uxor' per totam vitam adhærere. Christus tamen hanc absolutam fidelitatem non a paucis sed ab omnibus exigit. Id autem sapienter postulare nequit, nisi *gratiam* infundat necessariam ad præstandum id quod vires humanas communiter superat. Datâ vero Legis novæ oeconomia, gratia, quæ necessaria est pro permanenti vitæ statu, per sacramentum conferri solet. — Illatio ex doctrinâ Apostoli confirmatur.

783.2° S. Paulus de mutuis conjugum officiis agens, ut conjuges efficacius ad eadem implenda inducat, exemplum

affert unionis Christi cum Ecclesiâ : " Mulicies viris suis subditæ sint sicut Domino. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ : ipse salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjeéta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro eâ, ut illam sanctificaret... ut sit sancta et immaculata. Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit : sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam. Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, et de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem suum, et matrem suam, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne unâ. *Sacramentum* hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesiâ" ». Jamvero, ex his Apostoli verbis, Matrimonium christianum : (a) est *'signum, sacrum*; (b) *signum gratiæ*; (c) *gratiamque valde probabiliter producit*, et ita est vere et proprie sacramentum.

(A) Matrimonium christianum *aliquid sacri significat*, videlicet *unionem Christi cum Ecclesiâ*.

Etenim Apostolus Christianos conjuges hortatur ut uxores sint viris subditæ, sicut Ecclesia Christo (*Ephes.*, V, 22-24), et ut viri uxores diligant sicut Christus Ecclesiam (25-28), quia eodem modo ac vir est caput uxoris et uxor viri corpus, sic Christus est caput Ecclesiæ et Ecclesia Christi corpus (23). Unde quæ Adamus de Evâ pronuntiavit, ipsam esse os de ossibus ejus et carnem de carne ejus, æque vera sunt de Ecclesia relative ad Christum ; nam membra sumus corporis Christi, de carne ejus et de ossibus ejus (30). Sicut igitur relinquit homo patrem suum et matrem suam et adhæret uxori suæ, et sunt duo in carne una (31), ita Filius Dei relinquit sinum Patris et adhæret Ecclesiæ per gratiæ communicationem, et cum Ecclesiæ membris unum corpus mysticum constituit. Hoc est sacramentum id est, juxta vim græcæ vocis, *μυστήριον*, mysticum signum, et magnum quidem, tum quia magnam rem significat, nempe sponsum Christum et sponsam Ecclesiam; tum quia miro modo hanc sacratissimam rem significat (32). Ergo matrimonium Christianorum aliquid sacri significat.

784. (B) Est *signum gratiæ sanctificantis*; nam significat unionem Christi cum Ecclesiâ; atqui hæc unio per gratiam sanctificantem perficitur, juxta illud Apostoli :

¹ *Ephes.*, V, 22-32.

“Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea, ut illam *sanctificaret*” (25-26); et revera unio Christi cum Ecclesiâ fructus sanctitatis profert; ergo matrimonium Christianum significat gratiam sanctificantem.

(C) Tandem matrimonium christianum *producit gratiam sanctificantem quam significat*. Quod tertium punctum S. Paulus *non aperte, docet; innuit* tamen, quatenus ea tradit quæ, licet ex se non sufficiant, ratione tamen œconomiae christianæ, quam ipse merito dicendus est supponere, rem probabiliter suadent. Nam matrimonium christianum exhibetur ut unio *supernaturalis* et *permanens* : (a) *supernaturalis*, quia mutua conjugum officia, qualia ab Apostolo describuntur, supernaturalia sunt duplici titulo, ex *exemplari* quod proponitur, videlicet dilectione Christi pro Ecclesiâ atque Ecclesiæ devotâ subiectione erga Christum, — necnon ex *motivo* quod assignatur, ex eo scilicet quod vir est caput mulieris sicut Christus est caput Ecclesiæ; (b) *permanens*, nam dilectio et obedientia, quas Apostolus præcepit Christianis conjugibus, imitari debent dilectionem Christi ac Ecclesiæ subiectionem, quæ sunt aliquid *constans* et *permanens*. Atqui unio conjugum non potest esse supernaturalis sine gratiâ, neque permanenter supernaturalis sine gratia habituali, cui gratiæ actuales adneciantur, præsertim cum talis unio permanens specialem difficultatem præ se ferat, ob inconstantiam humanæ naturæ, ut supra notatum est, n. 782. Ergo matrimonium christianum requirit *gratiam habitualement*, simul cum jure ad gratias actuales. Porro, attenta Legis novæ œconomiâ, gratia sanctificans, cum jure ad gratias actuales, conferri solet per specialem *ritum sacramentalem*, qui gratiam non solum significet, sed producat. Ergo matrimonium christianum valde probabiliter non solum significat gratiam sanctificantem, sed et ipsam vere producit; ergo est vere sacramentum N. Legis.

785. *Objici* potest : Jam ab Adami tempore, matrimonium fuit signum unionis Christi cum Ecclesiâ; ergo ab Adami tempore contulit gratiam. Atqui falsum consequens, ergo et antecedens.

Resp. Ab initio matrimonium fuit solummodo signum *futura* unionis Christi cum Ecclesiâ, dum christianum matrimonium signum est *unionis* *in præterito*. Porro mera adumbratio rei futuræ non tantam requirit perfectionem quantam rei perfectæ quasi repro-

duélio et extensio. Unde ante Christum, signum ipsius futuræ unionis erat solus matrimonialis status, absque gratia sacramentali, dum matrimonium christianum, ut digna sit imago tum physicae tum moralis unionis Christi cum Ecclesiâ, debet, juxta S. Paulum, caritate speciali et virtutibus quas gignit caritas, insigniri.

Imo ipsemct status matrimonialis ante Christum sensim praerogativas amisit unitatis et indissolubilitatis, quibus praecipue unionem Christi cum Ecclesiâ repraesentat. E contra matrimonium christianum necessario unum et indissolubile faélum est. Gratia specialis non requirebatur quidem ut status matrimonialis, polygamia, divortio, necnon et tyrannide viri in uxorem deturpatus, remaneret quoddam valde imperfctum signum unionis Christi cum Ecclesiâ; sed specialis gratia omnino adesse debet in matrimonio christiano, quale ab Apostolo describitur, nempe unitate, indissolubilitate firmum et constanti dilcétione inter conjuges ornatum ita ut non solum unionem Christi cum genere humano ad mentem revocare possit, sed ad vivum exprimere ipsius devotissimam erga Ecclesiam caritatem et Ecclesiæ fidelissimam erga Christum.

Neque addere juvat in textu allato agi tantum de matrimonio Adæ cum Evâ; nam Adamus non tam de semetipso quam de posteris loquebatur, dum diceret: “Relinquet homo patrem suum et matrem suam”...; ipse enim non habebat parentes quos relinqueret; prophetice igitur de unionem matrimoniali posterorum locutus est, et quidem de illa. quæ perfeôius unionem Christi cum Ecclesiâ figurat, de eâ scilicet quæ inter Christianos existit.

786. *Traditione.* In historico hujus dogmatis progressu, tria præcipue stadia distinguere possunt.

1° *Quatuor prioribus satadis*, nonnisi implicite et obscure Patres docent matrimonium esse sacramentum gratiæ producSiivum. Toti sunt enim in propugnandis honestate et sandlitate connubii contra Gnosticos et Manichæos, ejusque indissolubiliitate contra jurisperitos. Attamen, dum asserunt matrimonium esse signum sacrum et religiosum, quædam enuntiant principia, quæ supponunt eodem quamdam conferri gratiam

Ita *Ignafus* declarat nuptias esse rem sacram, secundum Dominum, de sententia episcopi celebrandas: “Decet vero ut sponsi et sponsæ de sententia episcopi conjugium faciant, ut ntmntiæ secundum Dominum sint, non secundum cupiditatem.” *Tertullianus* dignitatem Christiani matrimonii sic extollit¹: “Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii quod Ecclesia conciliat,

* Ad Polycarpum, c. 5, p. 293 ed. *Funk*.

• Lib. II ad Uxorem, c. 9, P. L., t. I, p. 1302.

et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, angeli renuntiant. Pater ratum habet?'¹ Jamvero tam præclara descriptio, attento etiam contextu ubi depingitur pia et sanéta conjugum conversatio, supponit gratiam christiano connubio esse adnexam. — Quod clarius infertur ex hoc *Origenis* testimonio' : “Ac Deus quidem is est, qui duo in unum compegit, ut, ex quo mulier viro r.upsit, duo amplius non sint, et, quoniam conjunélionis est auétor Deus, propterea *iis inat gratia*, qui a Deo conjuncti sunt.” Non ibi quidem declaratur hanc gratiam ipsi connubio alligatam esse, sed nil prohibet hæc verba ita intelligi. Hanc gratiam pariter commemorat *Anibrofius*; postquam de gratiâ baptismatis egit, de christiano connubio scribit' : “Cognoscimus velut praesulem custodemque conjugii esse Deum, qui non patiatur alienum lorum pollui; etsi quis fecerit, peccare eum in Deum, cujus legem violet, *gratiam Sôlvat*. Et ideo quia in Deum peccat, sacramenti cœlestis amittit consortium.” Alibi asserit³ “ ipsum conjugium velamine sacerdotali et benediélione *sanflificari*”: quibus verbis innuitur saltem gratiam esse conjugio adnexam. — Nonnulli Patres docent Christum, nuptiis Canæ assistendo, suam mentem ostendisse matrimonio gratiam alligandi. Ita 5. *Epiþhanius* : “ Duabus mihi de causis videtur invitatus esse Christus. Primum ut aquæ similem ac diffluentem furiosorum hominum in mundo libidinem nuptiarum castimonia et honestate constringeret: tum ut, quod deerat, emendaret ac jucundissimi vini suavitate inulceret et gratiâ.

787. 2° A tempore *Augustini* ad saeculum XII, magis diserte asseritur matrimonium esse *sacramentum gratiæ productivum*, non quidem expressis verbis, sed æquivalenter. Tria bona S. Doctor in nuptiis distinguit, quæ copulam excusant a peccato *prolem, fidem* et *sacramentum* : orolem, quæ ideo nascitur ut renascatur per gratiam; *fidem*, quâ conjuges perenni vinculo junguntur; *sacramentum*, “ quod nec separati nec adulterati amittunt, conjuges concorditer castcque custodiant⁵.” Hoc autem sacramentum non esse signum vacuum, sed vere efficax seu gratiæ productivum, ex his verbis patet ; “Hujus procul dubio *sacramenti res* est ut mas et femina connubio copulati quamdiu vivunt inseparabiliter perseverent, nec liceat, excepta causa fornicationis, a conjugo con-

• Comment. in Mattb., 14, n. 16, P. (λ, XIII, 1230.

• De Abraham, lib. I, c. 7, P. L., t. XIV, p. 442.

³ Ep. 19 ad Vigil., n. 7, P. L., XVI, p. 984.

⁴ Hæres. 51, n. 30, P. L., t. XL1, p. 942.

§ 5. *August.*, De nuptiis et concup., l. 1, c. 17, p. L., t. XLIV, p.424

jugem dirimi Jamvero, juxta modum loquendi Augustini, *res sacramenti* nihil aliud est nisi gratia; significat igitur per gratiam sacramenti ita conjuges juvari ut. non obstante naturali eorum inconstantia, inseparabiliter uniti perseverent. Et ita confirmatur quod in argumento biblico dicebamus, videlicet indissolubilitatem vinculi supponere gratiæ collationem.

Alibi loquitur de *sanflitate* hujus sacramenti, quæ pariter consistit in ejus indissolubilitate, et sub hoc respectu matrimonium comparat cum baptismo et ordine, quibus indelebilis imprimitur character : “Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in causa generandi est, et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in *sanclitate sacramenti*, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere, dum vir ejus nubit, nec saltem ipsa causa pariendi... Quemadmodum si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamsi plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis’.” Exinde concludit matrimonium esse indissolubile, etiamsi filii non procreati fuerint; in hoc consistit *sanflitas*, seu gratia sacramenti.

788. Eodem fere tempore, 5. *Cyritus Alex.*, de nuptiis Cana scribens, docebat Christum ibi adfuisse ut generationis humanæ principium sanclificaret : “Cum nuptiæ celebrarentur, caste nimirum et honeste, adest quidem mater Salvatoris, sed et ipse una cum discipulis suis invitatus venit; non tam epulaturus, quam ut miraculum faceret ac propterea *generationis humanæ principium sanclificaret*, quod ad carnem nimirum attinet.” Ibi quidem non asseritur matrimonium esse sacramentum, sed solum Christum voluisse generationis humanæ principium sanctificare; quod sane melius fieri nequibat nisi connubium evehendo ad dignitatem sacramenti.

Circa an. 458, S. *Leo magnus*, doctrinæ Pauli innixus, declarat matrimonium esse sacramentum, seu signum unionis Christi et Ecclesiæ : “Unde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut, præter sexuum conjunctionem, haberet in se Christi et Ecclesiæ sacramentum (*Ephes.*, v, 32), dubium non est eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium³.” Ibi quidem nil explicite dicitur de gratiâ, sed redit argumentum superius propositum de textu S. Pauli.

789. Ex *liturgiis* thesis confirmatur. In antiquissimis enim *Sacramentariis* et *Ordinibus* seu *Ritualibus*, sive Latinis sive græcis, invenire est ceremonias et preces pro nuptiis.

1 Ibid., c. 10, p. 420.

2 De bono conjugali, c. 24, P. L., t. XL. p. 394

3 5. *Leo*, ep. 167 ad Rusticum, n. 4, P. L., t. LIV, p. 1204-1205.

ex quibus infertur matrimonium esse rem divine institutam, cum sanctificatione et gratia conjunctam.

Ita v. g. declaratur “ Deum esse qui legitima societate conjuges conneétit, et supra conjuges opem suæ benedictionis infundit, ut in conjugali consortio *sanctitate mutua* copulentur, mulierisque rudimenta sanctificentur sic v. g. in liturgiâ armenâ legitur : “Benedic, Domine, et *sanctifica* servorum tuorum conjugium... Non enim prohibuisti nuptias, sed *sanclificasti* eas et sacerdotaliter benedixisti ”. — Confirmatur ex antiquis *monumentis* in quibus depiila reperitur nuptiarum celebratio; ibi enim exhibentur vir et mulier dextras jungentes, et inter eos exstat monogramma Christi, vel aliquando Christus ipse sponsos coronans, ut exinde appareat matrimonium esse *rem sacram*; imo in numismate græco ad sæc. V vel VI speClanie, Christus exhibetur ut conjuges jungens, eisque gratiam impertiens, nam hæc legitur inscriptio Η̅Ι̅Ο̅ Χ̅Α̅ΡΙ̅ (gratia Dei). Jamvero hæc omnia, etsi *per se sola* non sufficerent quidem ad thesim demonstrandam, sunt tamen veluti vestigia, quæ ostendunt doctrinam catholicam de elevatione matrimonii ad dignitatem sacramenti fuisse antiquitus implicite traditam, ita ut Ecclesia nihil aliud fecerit, in sequioris ævi definitionibus, nisi explicite et diserte exponere quod obscure et implicite antea tenebatur.

790. 30 *A sæculo XII*, matrimonium inter septem sacramenta recensetur, etsi inter theologos usque ad sæc. XIV disputetur num et quomodo gratiam producat. Ita, an. 1181, *Lucius III* contra Albigenses decrevit anathemate plectendos esse cos qui de sacramentis aliter sentiunt et docent ac Ecclesia Romana; jamvero inter sacramenta recenset matrimonium 3. Pariter, in Concil. *Lugdunensi II*, 1274, lecta est, nomine Græcorum, confessio fidei Michaelis Palæologi, juâ declarabatur septem esse sacramenta, inter quæ matrimonium connumerabatur 4.

Theologi, jam a sæc. XII, fere unanimiter docent septem esse sacramenta, et inter ea matrimonium computant. Sed. quia sacramentorum efficacia nondum fuerat clare definita, quidam dubita-

* *Gallanus*, de Conciliat, cedess, armenæ cum roman., t. II, q. 3, § 5. Cfr. *Mariant*, De Ant. Eccl. Ritibus, l. I, c. 9, a 5 sq.; *Goar*, Eucbolog. Græcorum, De officio coronationis (i. e. nuptiarum, in quibus sponsa coronabatur) alique auctores superius allegati; *Duchesne*, Origines du culte chrétien, ch. 14.

3 *Garucci*, Vctri, tab. 26-30; *Martigny*, Dict. des Antiquités, verbo *Mariage*; Perpétuité de la Eoi, ed. Migne, t. III, p. 965.

3 *Decretal.*, lib. V, t. 7, c. 9; *Denzinger*, n. 339.

4 *Deming.*, n. 388.

runt num gratiam conferret. Tres vigeant sententiæ, teste *Alberto Magnol*.* alii dicebant, cum Præposito et Gulielmo Altissiodorensi, matrimonium esse quidem signum gratiæ, sed eam non producere; et hæc fuisse videtur opinio P. Lombardi. Alii tenebant perconnubium gratiam conferri, sed solum ad vitandum malum. Alii tandem docebant gratiam conferri etiam in ordine ad bonum; quibus adhaeret Albertus. — Hanc pariter sententiam ut *probabilior* amplexus est 5. *Thomas*, quando librum Sententiarum exposuit, et tanquam *certam* in Summâ theologia. *Scotus* pariter tenuit matrimonio conferri gratiam, etsi fateatur quosdam aliter sentire : “ Quia communiter tenet Ecclesia sacramentum matrimonii esse septimum inter ecclesiastica sacramenta... ideo dici potest quod contractai matrimoniali annexit Deus sacramentum proprie diétuni”⁴. Nihilominus postea *Durandus*, etsi fateatur modernos theologos communiter docere matrimonio conferri gratiam, asserit aliter opinari quosdam canonistas, ideoque concludit rem nondum ab Ecclesiâ esse definitam

A tempore Durandi, non solum theologo, sed canonistæ docuerunt christiano matrimonio conferri gratiam, et quidem tanquam aliquid certum.

Mox *Florentinum*, in Decreto pro Armenis (1445), declarabat matrimonium esse unum e septem sacramentis, ideoque gratiæ productivum. Itaque, quando Protestantes id negârunt, jam Ecclesia catholica, non solum Occidentalis sed Orientalis, hanc veritatem publice profitebatur; *Tridentinum* igitur merito eam tanquam de fide catholica definivit.

Hoc argumentum potest etiam proponi per modum *proscriptionis*, ut notavimus *De Sacramentis*, n. 23.

791. *Datio* ostendit quantum *deceat* matrimonium esse vere sacramentum, gratiæ productivum. Per hoc enim conjuges deputantur ad opus nobilissimum et societati tum civili tum spirituali utilissimum, videlicet procreationem et educationem prolis; vinculo indissolubili conneciuntur, nec ad alias nuptias, nisi mortuo altero conjuge, convolare possunt; obligationes autem hujusmodi adeo sunt graves ut haud raro non communem sed heroicam requirant virtu-

■ In Sentent., IV, 26, 14.

1 In Sentent., IV, d. 26, q. 2, a. 3; cfr. *Supptem* . q. 42, a. 3.

*5. *Thorn.*, 2. 2«, q. 100, a. 2, ad 6.

4 In Sentent., IV, 26, q. 1, n. 13.

In Sentent., IV, 26, q. 3, n. 5-6.

tem. Porro sacramenta eo fine instituta sunt ut gratiam conferant in illis vitæ stadiis quæ maximi sunt momenti, et ex quibus animarum salus maxime pendet, præsertim cum ex eisdem oriuntur officia onerosa, quæ vix sine speciali auxilio adimpleri valent. Ergo conveniebat ut Matrimonio sacramentalis gratia adnedleretur, vi cujus filiorum procreatio et educatio sanctificaretur, conjugisque christiani onera sibi imposita facilius ferre valerent

III. Corollaria.

792. i° *Matrimonium sive ratum sive consummatum est in se opus honestum et laudabile.* Certum est contra. Gnosticos, Manichæos aliosque supra citatos

(A) *Script.* Illud enim bonum et laudabile est quod Deus ipse instituit, Christus confirmavit et Apostoli commendârunt; atqui ita de Matrimonio, (a) *Deus* siquidem illud *instituit*, tum protoparentes sexu diversos creando, tum eos ardto foedere sociando ut prolem procrearent: “Masculum et feminam creavit cos, benedixitque illis et ait: Crescite et multiplicamini”². Imo aliquando idem præcepit, jubendo fratrem accipere uxorem fratris sui defunéli, ut suscitet semen fratris sui³. (b) Id *Christus confirmavit* tum nuptiis Canæ assistendo, tum contradlum matrimonialem ad dignitatem sacramenti evehendo, tum eundem ad pristinam indissolubilitatem revocando⁴. (c) Idem *commendârunt Apostoli*; ita S. Paulus matrimonium vocat *honorabile* ; ait eum qui matrimonio jungit virginem, bene facere et conjugibus præcipit ut debitum reddant⁶; juniores viduas admonet ut nubant, et dodtrinam prohibentium nubere reprobât⁷. I

H !

(B) Speciale *traditionis* argumentum noi: instituimus, cum ab omnibus agnoscatur Patres non solum obiter, sed diserte, in suis operibus, honestatem matrimonii propugnâvisse. Adeantur, si tempus adsit, *Tertullianus* contra Mar-

²0. *Thom.*, Supp., q. 41; *Drouin*, I IX, q. II; *Carrière*, p. II, c. 11; *Billuart*, disp. I, a. 2; *Palmieri*, th. 2; *Ilillot*, th. 39.

Gen., I, 27-28; cf. II, 21-24. — * *Deut.*, XXV, 5.

Joan., II, t sq.; *Matt.*, XIX. 4sq. — 4 *Hebr.*, XIII, 4.

61 *Cor.*, VII, 38; VII, 3. — » / *Tim.*, V, 1-3, 14.

cionitas; *Clemens Alex.*, l. 111 *Stromat*; S. *Hieronymus* in libris contra Jovinianum ; S. *Augustinus* de Bono conjugali, de Nuptiis etc.

793. (C) *Hat. theol.* Id profeclo bonum et laudabile est quod necessarium est ad humanæ speciei propagationem, est in se opus nobile, et aliunde bono fine cohonestari potest; atqui matrimonium (a) in præsentî rerum ordine, quatenus ab ipso Deo constitutum est, ad humanæ speciei conservationem et propagationem necessarium est; b) est in se opus nobile, cum conjuges, rei maritali operam dando, simul cum Deo corpus humanum procreent, in quod infunditur anima rationalis : quod opus ipsi creationi affine est; (c) tandem bono fine honestari potest, v. g. *religionis* virtute, ut proles ad Dei cultum procreetur, *patrite* amore, ut cives generentur qui Statui præsidio sint, *justitia* motive, ut debitum reddatur, vel etiam intendi potest tanquam concupiscenciæ remedium. Verum est quod dem matrimonii usum sæpe sine aliqua libidine non esse; sed hoc est *per accidens*, et aliunde talis voluptas non est mala nisi ita dominetur ut ceteros fines honestos excludat : quod quidem vitio vertendum est non ipsi matrimonio sed iis qui eo abutuntur '.

794. 2° *Status virginitatis vel coelibatus, pro Deo susceptus, præstantior est statu matrimoniali.* De fide est ex *Trident.2*: “Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse

1 Sanctitatem et felicitatem Christianorum conjugum sic praeclare describit *Tertullianus* (ad Uxorem, II, 9, P. L., t. I, p. 1302) : “Ambo fratres, ambo conservi, nulla spiritus carnisve discretio. Atqui vere duo in carne unâ; ubi una caro, unus et spiritus. Simul orant, simul voluntantur et simul jejunia transigunt, alterutro docentes, alterutro hortantes, alterutro sustinentes. In Ecclesiâ Dei pariter utrique, pariter in convivio Dei, pariter in angustiis, in persecutionibus, in refrigeriis, neuter alterum celat, neuter alterum vitat, neuter alteri gravis est; libere æger visitatur, indigens sustentatur; eleemosynæ sine tormento, sacrificia sine scrupulo, quotidiana diligentia sine impedimento; non furtiva signatio, non trepida gratulatio, non muta benedictio; sonant inter duos psalmi et hymni, et mutuo provocant quis minus Deo suo cantet. Talia Christus videns et audiens gaudet, his pacem suam mittit; ubi duo, ibi et ipse; ubi et ipse, ibi et «narius non est”.

2 Scss. XXIV, can. 10.

statui virginitatis vel cælibatus, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cælibatu, quam jungi matrimonio, A. S. ”

Quæ propositio dirigitur contra *Jovinianum* (IV sæc.), et *Novatores* qui contenderunt nuptias virginitati vel æquiparandas vel etiam anteponendas esse. Ut propositio reéte intelligatur, notandum est comparisonem institui inter *statum* virginitatis et *statum conjugalem*, non inter personas qui in utroque statu versantur : possunt enim dari conjugati qui nonnullis virginibus perfeétiores sint. Præterea cælibatus de quo agitur, non est solum carentia vinculi conjugalis, quæ nonnunquam cum vitâ flagitiosa componitur, sed cælibatus *pro Deo* susceptus, quo vita ducitur a voluptatibus carnis exempta.

(A) *Script*, (a) Cum Christus Apostolis exposuisset varia matrimonii onera ex ejus indissolubilitate orientia, hi exclamarunt : “Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere”; hanc autem occasionem arripiens Salvator, asserit quosdam virginitatem colere, propter Deum, nec tamen omnes hujusmodi verbum capere, propter ejus sublimitatem : “ Et sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum : qui potest capere, capiat ”². Porro hæc important *statum* virginitatis excellentiorem esse conjugali statu : sic enim, juxta *Hieronymum*! intelligi possunt verba Christi : “ Mihi illi eunuchi placent, quos castravit non necessitas, sed voluntas : libentꝛ illos in meos sinus recipio, qui a nuptiis abstinuerunt propter regnum coelorum, et ob mei cultum noluerunt esse quod nati sunt... Grandis fidei est, grandisque virtutis, Dei templum esse purissimum, totum se holocaustum offerre Domino, et, juxta Apostolum, esse sanéhim corpore et spiritu ”,

(b) Idem magis diserte Apostolus docet³; licet enim ibi honorifice de matrimonio scribat, virginitatem tanquam aliquid melius, per modum cconsilii proponit : “ Bonum est homini mulierem non tangere (i)... volo enim omnes vos esse sicut meipsum (7)... dico autem non nuptis et viduis : bonum est illis, si sic permaneant, sicut et ego (i. e. sine uxore) (8)... Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini

* *Matt.*, XIX, 9-12.

³ Contra Jovin., l. I, c. 7, n. 12, P. L., t. XXIII, p. 228.

⁴ *I Cor.*, VII, 1-40.

sunt, quomodo placeat Deo; qui autem cum uxore est sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori et divisus est (32)... Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit *melius facit*" (38). Hæc adeo clara sunt ut Protestantes ea detorquere nitantur, asserentes Apostolum ibi loqui solum *hypothetice*, putantem scilicet secundum Domini adventum jam prope esse (29); sed frustra, nam ratio allata, videlicet eum *qui sine uxore est sollicitum esse eorum quæ Domini sunt*, in omnibus locis et temporibus vera manet, et luculenter demonstrat virginitatis statum Dei servitio magis aptum esse.

Hæc est etiam aperta Patrum doctrina, ut ex eorum operibus videre est : cfr. O. *Cyprianus*, de habitu Virginum; 5. *Ambrosius*, de Virginibus; S. *Hieronymus*, contra Jovinianum; 5. *Augustinus*, de sanctæ virginitate, etc.

795. (B) *Dat. thcol.* Ille enim status excellentior est statu conjugali, in quo bonum divinum præfertur bono humano, et bonum animæ bono corporis; atqui virginitas ordinatur ad bonum Dei, propter cuius amorem carnis voluptates etiam licitæ libere despiciuntur; et ad bonum animæ, cum eam disponat ad vitam contemplativam, ad orationem et considerationem eorum quæ sunt Dei; dum conjugium ordinatur ad bonum corporis, quod est multiplicatio generis humani, et pertinet ad vitam ælivam, quæ vir et mulier in matrimonio viventes necesse habent cogitare quæ sunt mundi. Hinc Christus virginem matrem elegit, virginitatem ipse perpetuo coluit, virginem discipulum præ ceteris dilexit, eique soli virginem matrem in cruce moriens commendavit, exemplo suo manifeste ostendens majoris pretii esse statum virginalem quam conjugalem².

796. Nec dicatur matrimonium esse *sacramentum*, proindeque virginitate præstantius, quæ sacramenti rationem non habet. Nam hic comparamus *statum* virginitatis cum *statu* conjugali, non cum sacramento Matrimonii; aliunde quamvis Matrimonii sacramentum gratias *ex opere operato* conferat, non exinde sequitur illud esse vir-

* Hinc 5. *Thom.* (Opusc. de perfect, vitæ spiritualis), docet eos præsertim a matrimonio abstinere debere qui ad perfectionem tendunt, "quia per hoc homo maxime curis saecularibus implicatur" et maxime conjugali affectu irretitur.

•5. *Thom.*, 2. 2., q. 152, a. 4.

ginitate melius : hujusmodi enim gratiæ dantur propter pericula et onera conjugii, quæ in virginali statu desuni; præterea, loco gratiarum, quas conjuges sacramento Matrimonii accipiunt, virgines multo majores obtinere valent propter ferventes actus amoris et devotionis quos, teste Apostolo, longe facilius eliciunt quam nupti.

Neque dici oportet cælibatum intra fines *bimi privati* sese continere, proindeque minus utilem esse quam statum matrimonialem. Multum enim ad commune societatis bonum confert tum per modum exempli, docendo quomodo refrænentur indomilæ passiones, ex quibus sanctitas matrimonii periclitatur; tum hominem continentem efficiendo aptissimum ad opera caritatis exercenda, videlicet pauperum, orphanorum ac infirmorum curam, aut parvulorum educationem, etc.; tum etiam in memoriam revocando patriam illam cælestem, ubi neque nubent neque nubentur.

Nec dicatur, cum Protestantibus multis, continentiam esse *moraliter impossibilem*, ideoque eos qui virginitatem vovent, in laqueum diaboli incidere; nam continentiam diu servare valde difficile est quidem, imo moraliter impossibile iis qui media a Christo proposita respuunt, non autem iis qui periculosas occasiones fugiunt, carnis mortificationi, studio vel labori operam dant, simulque orationi assidue vacant, ac sacramenta, præsertim Eucharistiam, frequenter recipiunt; his enim mediis concupiscentia efficaciter frænatur. Quod candide agnoscebat protestatis *Leibnitz* * ; “ Clerici et religiosi firmiter habeant persuasum, quod, ad continentiam servandam, vix opus est aliâ re, quam evitare otiositatem et periculosas occasiones, et habere voluntatem firmam, cujus gratiam Deus non denegat postulanti eam ferventi studio”. Revera, inter ipsos Protestantes, nonne sunt vidui et viduæ innuptæque virgines, quibus obligatio diu continentiam servandi incumbit? Numquid præsumere licet hos omnes vitio deditos esse? Si non liceat, cur catholici sacerdotes vel alii qui propter Deum virginitatem vovent, tanquam incontincnliæ rei insimulantur?

§ II. De natura sacramenti Matrimonii.

Exponemus : 1° naturam sacramenti essentialiter consistere *in ipso contractu*; 2° quinam sint *ministri*; 3° quænam *materia et forma* hujus sacramenti.

† Systema theolog., n. 66. Quod jam animadverterant A'. *Gregor.* Orat. 31; N.S. (.*brysost.* et *Hieronymus* in cap. XIX *Matt.*; *S. August.*, 1. \T Confess., cap. XI; cfr. .1/ *Rosset*, op. cit., t. 1, n. 398 sq.

I. De inseparabilitate sacramenti a contractu'.

797. *Status quæslionis.* Duplici modo Christus sacramentum matrimonii instituere potuit, vel addendo contractui naturali aliquod signum externum gratiæ productivum, v. g., sacerdotalem benedictionem, vel evehendo ipsum contractum matrimonialem ad dignitatem sacramenti. Jam vero, sæc. XVII, *Marcus A Kt. de Dominis*-, Spalatensis Episcopus, postea haereticus, et */.* *Launoyi*, necnon nostris temporibus *J. Nuylz*, professor Taurinensis, docuerunt sacramentum ita supervenire matrimonii contraétui jam constituto, ut ab eo separari possit, proindeque impedimenta dirimentia a principibus statui posse, cum contractus matrimonii sit ex naturâ suâ civilis. Ouam doctrinam libenter amplexi sunt *Politici*, ut sic facilius circa matrimonium leges ferre valerent.

Quidam catholici, ut *M. Éanus* putarunt contractum esse qtv dem materiam sacramenti, sed benedictionem sacerdotalem esse formam, ita ut si benedictio omittitur, existât matrimonium ut contractus, non autem ut sacramentum. Pauci alii, post *ŕasquez* agnoverunt quidem contractum esse totum et integrum sacramentum. sed tenuerunt contrahentes posse *sua intentione* efficere ut contractus naturalis sine sacramento existat.

Doétrina autem catholica est ipsum contractum matrimonialem fuisse ad sacramenti dignitatem evectum, ita ut inter *baptizalos* dari non possit matrimonii contractus quin uno codemque tempore sit sacramentum.

798. *Thesis :* Inter Christianos matrimonii contractus et Matrimonii sacramentum tam intime connectuntur, ut nullum dari possit matrimonii contractus quin sit pariter sacramentum. Certum est.

Dicitur *inter Christianas*; nam Infideles possunt valida matrimonia contrahere, quæ rationem habent contractus, non autem sacramenti.

*S. *Thom.*, Sup., 42. a. i, ad 1; a. 3, nd 2; *Rellarudius.* àt Matrim. c. 7-8; *Hilluart*, diss. I, a. 5; *Carriere*. p. 1, sect. 3. c. La. 1: *Perrone* sett. I. C. 6; *Palmieri*, th. 10; *Pcsch*, n. 71S sq.; *Hillof*, th. 37.

a De Rcpubl. Christiana, l. III et V, c. 2.

3 De regia in matrim. potestate, t. 1, p. 2. c. 4.

4 De Locis theol., l. VII, c. 5.

5 De Sacram., disp. 138, c. 5, n. 63-64-

(A) *Scripturâ* non demonstratur quidem sed innuitur; etenim ex verbis S. Pauli ad *Ephesios* supra laudatis, Patrum addita interpretatione, illud ipsum matrimonium ad dignitatem sacramenti eveétum est quod Deus ab initio instituerat; atqui quod Deus ab initio instituerat nihil aliud est nisi contraétus ipse matrimonialis; ergo contractus ipse, non autem alter ritus accessorius, vere fuit ad dignitatem sacramenti evectus.— Revera nullus ritus, nulla oratio, nulla materia aut forma in *Scripturâ* determinatur, præter ipsum matrimonialem contractum; ergo omne matrimonium inter Christianos legitime celebratum, est sacramentum; et vice versâ, si non adsit sacramentum, nec erit vere contraétus matrimonialis.

799. (B) *Tradit*, (a) Patres non directe quidem hanc quæstionem expenderunt, sed ita de matrimonio christiano locuti sunt, ut exinde erui possit contraétum ipsum fuisse ad dignitatem sacramenti evectum. Scholastici omnes qui ante sæc. XVI floruerunt id apertius declararunt, docentes, post 5. *Thomam**, verba quibus consensus seu contraétus matrimonialis exprimitur, esse formam sacramenti, vel post *S. Bonaventuram*², sacramentum Matrimonii pro materiâ habere personas legitimas, et pro *forma consensum*: quod quidem importat consensum, seu contractum matrimonialem ad essentiam sacramenti pertinere, nec ab eo divelli posse.

(b) Id etiam infertur ex variis Ecclesiæ documentis. Imprimis *Decretum pro Armenis* hæc habet³: “Causa efficiens matrimonii regulariter est *mutuus consensus* per verba de præsentibus expressus. Unde sic: hic certo agitur de Matrimonio ut *sacramento*, cum *Decretum* sit instructio de sacramentis; atqui declaratur causam efficientem, proindeque essentiam hujus sacramenti esse mutuum consensum, seu matrimonialem contraétum; ergo contractus a sacramento separari nequit. Idem ex *Tridentino* erui potest: docet enim⁴ matrimonia clandestina *rata et vera* fuisse matrimonia, quamdiu Ecclesia eadem irrita non fecerit; quod qui-

* Suppi., q. 42, a. 1, ad 1. — In IV, dist. 28, a. 1, q. 5.

³ *Deming.*, n. 597. — ⁴ Sess. IV, de Reformat., c. 1.

dem importat ea fuisse verum sacramentum, nam, juxta *Innocentium III*, matrimonium “ *verum et ratum* existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed *ratum* efficit conjugii sacramentum ”. Atqui in matrimoniis clandestinis nihil invenitur nisi contraétus matrimonialis; ergo talis contractus vere constituit sacramentum, nec ab eo separari potest.

(c) Tandem res extra omne dubium posita est ex disertis declarationibus *Pii IX* et *Leonis XIII*.

Prior, in Allocutione ad Cardinales habita (27 sept. 1852), legem reprobans, quâ matrimonium ut contraétus civilis tantum habebatur, hanc rationem præfatæ condemnationis reddit : “Cum nemo ex Catholicis ignoret aut ignorare possit, Matrimonium esse vere et proprie unum ex septem Evangelicæ legis sacramentis a Christo Domino institutum, ac propterea *inter fideles dari non posse, quin uno eodemque tempore sit sacramentum*; atque idcirco *quamlibet aliam inter Christianos viri et mulieris conjunflionem*, cujuscumque etiam civilis legis vi faétam, *nihil aliud esse nisi turpem atque exitialem concubinatum* ab Ecclesia tantopere damnatum : ac proinde *a conjugali foedere sacramentum separari nunquam posse*; et omnino speétare ad Ecclesiæ potestatem ea omnia decernere, quæ ad idem matrimonium quovis modo possunt pertinere '. Posterior autem in Encycl. *Arcanum* (10 Eebr. 1880), ubi doélrinam catholicam de christiano matrimonio præclare exponit, hæc habet : “ Nec quemquam moveat illa tantopere a Regalistis prædicata distinéilio, vi cujus contraétum nuptialem a sacramento disjunguunt ... Etenim non potest hujusmodi distinctio, seu vetius distractio, probari; cum exploratum sit in matrimonio christiano *contraflum a sacramento non esse dissociabilem*; atque ideo *non posse contractum verum et legitimum consistere, quin sit eo ipso sacramentum*. Nam Christus Dominus dignitate sacramenti auxit matrimonium; matrimonium autem est ipse contraétus, si modo sit faétus jure ... Itaque apparet omne inter Christianos justum conjugium *in se* et *per se* esse sacramentum : *niluique magis abhorrere a veritate*, quam esse sacramentum decus *quoddam adjunctum*, aut proprietatem *allapsam extrinsecus*, quæ *a contraflit disjungi* ac disparari hominum arbitratu queat ”.

Thesis etiam ex iis quæ de ministro, necnon materiâ et forma disputabimus, confirmabitur : si enim ministri sunt contrahentes, si materia et forma in ipso consensu consistunt, ut ex dicendis patebit, sacramentum essentialiter in ipso contraélu situm est nec ab eo disjungi potest.

x *Decretal.*, l. IV, tit. 19, c. 7, ap. *Denzing.*, n. 351.

800. Corollarium. Hinc, etiamsi baptizati contrahentes omnino nesciant contra&um matrimonialem esse sacramentum, conficiunt tamen sacramentum eo ipso quod intendunt maritaliter contrahere. Si autem bene edodi, nollent, propter suam impietatem, facere sacramentum, distinguendum est : si eorum intentio prædominans sit conjugium inire, contradunt simul et sacramentum conficiunt; si autem eorum intentio tam prava sit, ut concubinatum seligere malint quam Matrimonii sacramentum, horum unio concubinaria, non autem maritalis est.

II. De ministro Matrimonii.

Soi. *Melchior Canus* primus esse videtur qui docuerit non ipsos contrahentes, sed Sacerdotem qui eos in matrimonio jungit, ministros esse sacramenti²; cujus opinionem amplexi sunt multi theologi, inter quos *Sylvius*, *Drouin*, *Tournely* alique : hodie vero antiqua sententia, quæ tot sæculis viguerat, iterum praevalet, et ex Ecclesiæ praxi declarationibusque nobis certa esse videtur.

802. *Thesis* : Ministri sacramenti Matrimonii sunt ipsi contrahentes, non autem Sacerdos nuptiis benedicens. Certum est.

(A) *Ex antiquis Ritualibus*. Ut retSic enim animadvertit *Martene*S, vir in antiquis ritibus optime versatus, ita matrimonium olim celebrabatur : sponsi sistebantur sacerdoti ad portas ecclesiæ ; deinde, datis sibi mutuo dextris, præstabant consensum, “ in quo totam sacramenti matrimonii essentiam reponebant antiqui. Inaudita quippe apud illos erant illa verba parochi *Ego vos conjungo*, in quibus aliqui ex recentioribus scholasticis formam hujus sacramenti constituunt ”. Revera hæc verba desiderantur in plerisque Ritualibus antiquis. Jamvero si essentia sacramenti matrimonii in solo consensu conjugum, non in benedictione sacerdotis, consistit, ipsi contrahentes qui consensum præbent sibi administrant sacramentum.

*5. *Thom.*, Supp., q. 45, a. 5; q. 46, a. 2; *Pcellarminus*, c. 6; *Drouin*, lib. X, q. II; *Billuart*, diss. I, a. 6; *Carrière*, pars I, sed. 2, c. 2; *Perrone*, sect. I, c. 2; *de Augustinis*, a. 3; *Palmieri*, th. XI.

¹ De Loc. theolog., l. VIII, c. 5. Melchior Canus suam sententiam Vribuit *Gulielmo Parisiensi*, *Petro Paludano*, iino *Thoma*, sed imine-
ito. ut late ostendit *Perrone*, l. c., p. 4S sq.

» De Anti i.iis Eccl. Rit., p. II, c. 9, a. 1.

(B) *Auctoritate theologorum.* Veteres Scholastici id aperte declararunt; ita A¹. *Thomas* scribit¹ : “Consensus expressus per verba de p^resenti, inter personas legitimas ad contrahendum, matrimonium facit, quia hæc duo sunt de *essentia sacramenti*; alia autem omnia sunt de solemnitate sacramenti quia ad hoc adhibentur ut matrimonium convenientius fiat”. Ibidem (ad 3) addit: “Et ideo Sacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio, quasi de *essentia sacramenti*”. Jamvero certo requireretur, si Sacerdos esset minister matrimonii. Idem docuerunt § *Bonaventura* alique theologi usque ad sæc. XVI. Jamvero impossibile est erravisse Ecclesiam docentem in re tam gravi per plura sæcula. Ergo.

(C) *Ecclesiæ praxi et declarationibus,* (a) *Tridentinum* declaravit *rata et vera* fuisse matrimonia clandestina, absque præsentia Sacerdotis contraria, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit §. Atqui ex usu loquendi ecclesiastico matrimonium *ratum* idem est ac *sacramentum* matrimonii; ait enim *Innocentius III* (l. c.) : “Etsi matrimonium verum inter infideles existât, *non* tamen est *ratum*; inter fideles autem *verum et ratum* existit : quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed *ratum efficit conjugii sacramentum*, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret”. Ergo, juxta *Tridentinum*, matrimonia sine sacerdotis præsentia et benedictione celebrata, possunt esse *rata*, id est verum sacramentum. Ergo sacerdotes non sunt ministri hujus sacramenti, sed contrahentes.

(b) Aliunde, proposito dubio utrum matrimonia tempore gallicæ perturbationis peracta, absque Sacerdotis præsentia, revalidanda essent benedictione Sacerdotis, Congregatio pro negotiis Ecclesiæ gallicanæ deputata, respondit (22 Apr. 1792) “fideles hortandos esse ut cum Sacerdotis copiam habere possunt, ab eo benedictionem petant, qui tamen illis declarabit hujusmodi *benedictionem ad validitatem minime pertinere*”. Porro si R. Pontifex serio dubitasset de validitate sacramenti matrimonii absque Sacerdote contraCti, quorsum talis admonitio?

¹ Suppi., q. 45, a. 5. — ² In IV Sent., (list. 28, q. 5.

§ “Tametsi dubitandum non est clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, *rata et vera* esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; et proinde jure damnandi sint illi, ut eu; S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant ... (Sess. XXIV. de Ref. Matrim., c. 1.)

(D) *Rat, theol.* Ex diélis in præcedente thesi, contraélus matrimonialis inseparabilis est ab ipso sacramento, proindeque illi vere conficiunt sacramentum qui simul contractum perficiunt; atqui ipsi contrahentes, non autem Sacerdos, contractum matrimonialem perficiunt, ut patet; ergo ipsi contrahentes sacramentum conficiunt, seu aliis verbis sacramenti sunt ministri.

803. (E) *Principia ad solvendas difficultates.* Cum nimis tædiosum sit varia argumenta ab adversariis allata singulatim confutare, sufficiat nonnulla exponere principia, ex quibus solvi valeant.

(a) Argumenta *a pari* ex aliis sacramentis desumpta, parum aut nihil valent, cum unumquodque sacramentum suam propriam materiam, suos quoque ministros habeat. Frustra igitur dicunt adversarii regulariter solos Sacerdotes sacramentorum esse ministros, proindeque matrimonii; negatur enim paritas, cum matrimonium sit contractus, legesque contraélus sequatur; sed insuper nonne baptismus, a laico ministratus, validus est? cur ergo matrimonium, a laicis ministratum, invalidum esset?

(b) Alius est *minister sacramenti* et alius *minister solemnifatis*: proinde, si in documentis ecclesiasticis agatur de Sacerdote ut ministro matrimonii, ex contextu determinandum est utrum quæstio fiat de ministro *confieiente*, an solum *sanciente* sacramentum benedictione speciali.

(c) Matrimonia, sine præsentia Sacerdotis celebrata, illicita, aut aliquando illegitima dicebantur, quia contra leges Ecclesiæ contrahantur, sed ex hoc minime sequitur eadem invalida fuisse. Iterum quidam benediétioni sacerdotali tribuunt virtutem *sacramentalem*, sed, inspedo contextu, sensus est hujusmodi benedictionem esse quoddam sacramentale. Nonnunquam asseritur matrimonium, absque illâ benediétione, non esse veri nominis sacramentum, quia contrahentes, legem Ecclesiæ violantes, gratiam sacramenti non recipiebant. Horum principiorum ope, præcipuæ difficultates solvi queunt: si quæ autem supersint auctoritates contra nostram thesim, vim decisionum Ecclesiæ infringere non possunt

III. De materiâ et forma

804. Materiam sacrament: Matrimonii esse ipsum contractum omnes theologi tenent. Nonnulli autem, cum *Melchiorre Cano*, putarunt formam in benedictione Sacerdotis reponendam esse : quæ quidem opinio ex jam dictis confutata manet. Doctrina igitur communis et certa est *materiam et formam sacramenti in ipso matrimoniali contractu sitam esse*. Hoc autem diverso modo explicatur.

(A) Quidam, cum *Navarro*, dixerunt consensum internum esse materiam, formam autem consistere in signis externis quæ consensum exprimunt; quod admitti nequit, nam materia debet esse aliquo modo sensibilis, independenter a forma; atqui consensus mere internus nullo modo sensibilis est.

(B) Alii tenuerunt, cum *Vasquez*, corpora contrahentium seu dominium in ea esse materiam, formam autem verbis consensum significantibus constitui. Admittimus quidem dominium in corpora esse materiam *remotam*, circa quam versatur sacramentum, sed negamus illud esse materiam *proximam*, nam tale dominium nullo modo gratiam significat, jamvero materia proxima sacramenti aliquo modo gratiam ab eo producentem significare debet.

(C) Communis igitur sententia est materiam *remotam* esse jus in corpora in ordine ad actus conjugales, materiam *proximam* esse consensum, quatenus reciprocam corporum traditionem exprimit, formam autem esse eundem consensum, quatenus mutuam eorum acceptationem significat. (a) Quod imprimis declaravit *Benedictus XIV* : “ Legitimus contractus materia insimul ac forma est sacramenti Matrimonii; mutua nempe ac legitima corporum traditio verbis ac nutibus interiorem assensum experientibus, materia, et mutua pariter ac legitima corporum acceptatio forma ”. (b) Ratione confirmatur : illud enim per modum materiæ se habet quod est determinabile, et per modum formæ quod est determinans; atqui corporum mutua traditio est quid *determinabile* tantum, cum sit solum inchoatio contraétus, et in suspensio maneat, donec accedat acceptatio; corporum autem acceptatio est quid *deter-*

* 5. *Thojn.*, Supp., q. 45, a. 5; *Bellarminus*, c. 6; *Drouin*, l. X, q. 3; *Billuart*, diss. I, a. 7; *Carrière*, p. I, sedi. 2, c. 3; *de Augustinis*, a. 4; *Billot*, th. 37, Corol. I, p. 344.

• Breve ad Archiep. Goanmn, 19 mart. 1788

minans, cum contractum compleat cumque efficacem reddat ; ergo.

Objicitur quidem contraClum matrimonialem non esse materiam et formam hujus sacramenti, quia gratiam minime significat. Sed immerito; nam hujusmodi contraélus significat unionem Christi cum Ecclesiâ, quæ est veluti fons ac causa gratiæ huic sacramento propriæ, proindeque ipsam gratiam quibus conjuges ipsi sanctificantur; sed insuper consensus ille direéte etiam repræsentat spirituales illam animorum unionem quæ est una e præcipuis gratiis huic sacramento annexis.

Corollaria.

805. Ex tribus thesibus supra expositis, jam erui possunt quædam corollaria.

(A) *Matrimonium est contrarius sui generis*, speciales characteres præ se ferens; siquidem est : (a) *naturalis*, quatenus naturali hominum inclinatione fundatur, et ad bonum naturæ ordinatur, scii, humani generis propagationem et educationem; sed aliis contractibus multum præstat, tum quia a Deo fuit institutus, tum quia versatur non circa res materiales, sed circa ipsas personas contrahentes, earumque affectus, tum quia non potest dissolvi contrahentium consensu sed ex naturâ suâ est indissolubilis, ut infra ostendetur; (b) *sacer* et *sacramentalis*, cum significet unionem Christi cum Ecclesiâ et ad dignitatem sacramenti evectus fuerit; (c) *ecclesiasticus*, quatenus ad bonum Ecclesiæ ordinatur, et multis legibus Ecclesiæ regitur; (d) *civilis*, utpote tendens ad bonum reipublicæ, et in quibusdam accessoriis potestati civili obnoxius.

806. (B) *Matrimonium inter Infideles non est sacramentum*, cum Baptismus sit janua omnium sacramentorum, ita ut nullum a non baptizatis valide recipi valeat. Attamen eorum connubia valida sunt ut contractus naturalis : “ Etsi matrimonium *verum* inter infideles existât, non tamen est ratum ”, ait *Innocentius III* (l. c.). *Ilæretici* autem, qui valide baptizati sunt, et legitime contrahunt, sacramentum Matrimonii valide accipiunt, etiamsi ignorent vel negent hujus sacramenti existentiam. Dummodo enim generalem intentionem nubendi habeant juxta leges a Christo institutas, contractum naturalem Matrimonii valide conficiunt, et, cum

inter baptizatos hic a sacramento sejungi nequeat, vere etiam recipiunt sacramentum.

807. I Iujus rei occasione duæ quæstiones inter theologos agitantur : (a; *Prior* est num *matrimonium a non baptizatis contrarium fiat sacramentum*, si uterque conjux postea *baptizatus fuerit*. Quidam negant, inter quos *Vasques, Salmantiensis, Carrière*, etc., quia consensus matrimonialis jam valide datus, non potest renovari : res enim semel donata non potest de novo valide donari, cum non sit amplius sub potestate donatoris. Alii autem *communius et probabilius* affirmant cum *Sanchez, Bellarmino, Perrone* aliisque²; licet enim non ponatur novus contractus simpliciter, efficitur tamen novus contractus moraliter a priori distinctus, cum infideles conversi consentiant ut matrimonium antea contractum fiat indissolubile et unionem Christi cum Ecclesia representet; nil obstat igitur quin consensus sic renovatus, explicite vel implicite, sit materia et forma sacramenti, gratiamque conferat. Imo non requiritur renovatio contractus, sed sufficit prior consensus in infidelitate datus. Nam sola ratio cur hic contractus non fuerit simul sacramentum, est quia contrahentibus Christianus character deerat; statim igitur ac Baptismi characterem recipiunt, obex removetur, ac nil impedit quin contractus sit simul sacramentum. Quod aliunde Apostoli auctoritate firmatur; nam in epistola ubi de Matrimonii sacramento agit, Ephesios alloquitur recenter conversos, quorum plerique ante susceptum Baptisma matrimonium contraxerant, et supponit tamen eosdem esse sacramento Matrimonii sanctificatos.

803. (b) *Posterior* est num *matrimonium fidelis cum infideli* sit sacramentum. Supponitur utique tale matrimonium fuisse ab Ecclesiâ permissum : secus, invalidum esset. Hoc autem posito, multi negant, ut *Sanchez, Billuart, Theologi Italici*³, quia matrimonium est contractus, et sicut ad unum contractum requiruntur essentialiter duo habi-

¹ *Sahnantic.*, c. 3, n. 82; *Collet*, c. 11, u. 278; *Cantète*, n. 100

² *Sanchez*, l. II, disp. IX, n. 5; *Il'ineburgensts*, n. 285; *Senedillus X/I*, de Synodo diœces., l. VII, c. 13, n. 8; ⁴ *Augustinis*, a.5.

^{*} *Sanchez*, l. II, disp. VIII, n. 2; *Billuart*, d. I, a. 5, pet. 7; *Uirccburg.*, n. 288.

les ad contrahendum, ita ad sacramentum requiruntur duo habiles ad consensum sacramentalem præstandum; atqui in casu de quo agitur unus tantum contrahentium habilis est ad sacramentum. — Alii autem, et quidem nostro iudicio probabilius, affirmant matrimonium huiusmodi esse sacramentum in parte fidei; ita *Salinanticenses*, *Tournely*, *Peronel* etc. Etenim fidelis qui, ex dispensatione Ecclesiæ, cum infideli matrimonium init, verum contractum matrimoniale conficit, et aliunde ipse capax est gratiæ; atqui omnis matrimonialis contractus a baptizato confectus ad dignitatem sacramenti fuit eveetus; ergo in casu præsentis contractus est vere sacramentum. Nec dicatur sacramentum non posse *claudicare*, seu esse validum in uno, in altero autem invalidum; hoc enim gratis prorsus asseritur, et, quamvis fateamur rem a Dei voluntate pendere, *ex se* tamen nil prohibet quin unum idemque sacramentum sit validum in uno, qui nullo impedimento laborat, invalidum autem in altero qui sacramenti est incapax; revera absolutio duobus simul data valida esse potest pro eo qui est recte dispositus, invalida autem pro eo qui contritione caret. Addi etiam potest durissimum fuisse Christianis mulieribus, quæ prioribus sæculis ethnicos in matrimonium ducere debebant, privari gratiâ sacramentali ipsis tam necessariâ.

§ III. De effectibus sacramenti¹.

809. Cum Matrimonium sit unum ex sacramentis N. Legis, gratiam habitualement producit *ex opere operato*, ut diserte definitum est a *Tridentino*²: “Si quis dixerit Matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicæ sacramentis, a Christo Domino institutum... *neque gratiam conferre*, A. S.”

Gratia autem, quam confert, non est prima sed *secunda*, cum, teste *Tridentino*, institutum fuerit non ad peccata remittenda, sed ad sanctificandos conjuges. Iterum gratia

¹ *Sabnantic.*, cap. III, n. Sa; *Tournely*, q. II, a. 2, ed. Veneta 1739

P. 45.

• *Drouin*, l. X, q. 4; *L. Habert*, Theol. dogm. et moralis, de matrim c. 5; *Carrière*, n. 58 sq.; *Banal*, n. 84.

² Sess. XXIV, can. 1.

ni.
r;
n.

huic sacramento propria consistit in jure ad accipiendas, tempore opportuno, gratias aétuales Christianis conjugibus ad sua officia rite adimplenda necessarias : i° ad Christianam prolis procreationem et educationem; 2° ad mutuum amorem et vitæ consortium; 3° ad concupiscentiam coerendam.

810. i° *Ad christianam prolis procreationem et educationem*; hic est enim praecipuus matrimonii finis : sicut enim Christus non alio fine Ecclesiae conjunctus est, quam ut ex divino hujusmodi connubio nascerentur filii Dei adoptivi, ita sponsi uniri debent ut filios generent sanéleque educent, qui non solum terrestri patriæ utiles esse valeant, sed etiam optimi Ecclesiae cives, regnique coelestis candidati. Porro ad hoc requiritur gratia specialis, quæ per matrimonii sacramentum confertur : homines enim, peccato originali vitiiati, suam voluptatem potiusquam prolis bonum naturaliter quærunt; sed, gratiæ sacramentalis ope, mentes suas altius erigunt, et cum pio Tobiâ dicere valent : “Et nunc, Domine, tu scis quia non luxuriæ causâ accipio sororem meam conjugem, sed solâ posteritatis dilectione, in quâ benedicatur nomen tuum in sæcula saeculorum”¹. Nec minor requiritur gratia ad filios sanéte educandos; nam, ut ait *Leo XIII (Encycl. Arcanum)* : In liberis tuendis atque ad virtutem potissimum informandis omnes parentum curas cogitationesque evigilare neccsse est : *Patres, educate illos in disciplinâ et correptione Domini* Ex quo intelligitur, nec pauca esse conjugum officia, neque levia; ea tamen conjugibus bonis, *ob virtutem quæ sacramento percipitur*, non modo tolerabilia fiunt, *verum etiam jucunda* ”.

811. 2° *Ad castum amorem fovendum*; siquidem sæpius nuptias perturbat conjugum discordia, quando unusquisque proprias sequitur inclinationes : vir, potestate suâ abutendo, uxorem non ut adjutorium simile sibi respicit, sed potius ut famulam quam male pertractat; uxor vice suâ maritum contemnit, eique subjici recusat; inde innumerabiles nascuntur rixæ, quæ familiæ pacem evertunt, vitamque miserabilem utrique conjugi reddunt. Huic autem malo occur-

¹ *Tob.*, VIII, 9. ≅ *Ephes.*, VI, 4

n't Matrimonii sacramentum, vi cuius vir uxorem suam diligit sicut Christus Ecclesiam, et uxor viro subdita est sicut Ecclesia Christo, amboque alacrius mutuas infirmitates perferunt et sibi mutuo condonant : “ Eos scilicet ipsos, ait *Leo X/II*(\ cit.), necesse est sic esse animo semper affectos, ut amorem maximum, constantem fidem, solers assiduumque præsidium alteri alterum debere intelligant. Vir est familiæ princeps, et caput mulieris; quæ tamen, quia caro est de carne illius et os de ossibus ejus, subjiciatur parcatque viro, in morem non ancillæ, sed sociæ; ut scilicet obedientiæ præstitæ nec honestas, nec dignitas absit. In eo autem qui præest, et in hâc quæ paret, cum imaginem uterque referant alter Christi, altera Ecclesiæ, divina caritas esto perpetuo moderatrix officii Porro sacramentalis gratia hæc omnia operatur in iis qui sunt recte dispositi.

812. 30 *Ad concupiscentiam moderandam*; qui enim corruptæ naturæ propensionibus habenas laxant, nuptiale torum omni immunditiâ deturpant, nec unâ uxore contenti, ad multas inclinantur, et, si polygamia prohibeatur, ad divortium recurrunt, omnique libidinis generi indulgent, prout de paganis refertur. Huic autem vitio medetur gratia sacramenti, quâ adjuti christiani conjuges præcipites libidinis impetus cohibere valent, et caste juribus suis utuntur, non tam voluptatis quam prolis desiderio; eâdem gratiâ fit ut sibi invicem ita perpetuo adhæreant ut neuter adulterinos foveat amores : sicut enim “Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro eâ ut illam sanctificaret”¹, ita vir Christianus casto amore uxorem prosequitur, et uxor virum, ita ut ex illâ mutuâ dilectione sanctiores evadant.

Attamen ut Matrimonii sacramentum præfatos operetur effectus, recipi debet cum rectâ intentione et statu gratiæ. Pastores igitur tum privatim tum publice adolescentes hortentur ut non sine consentaneis dispositionibus accedant ad sacramentum, ex quo tantos fructus perciper · valeant pro toto vitæ cursu tam necessarios.

¹ *Ephes.* V, 25-26.

§ IV. De potestate leges ferendi circa
MATRIMONIUM ».

813. Cum matrimonii contractus ad dignitatem sacramenti fuerit elevatus, eo ipso Ecclesiae potestati subjicitur.

Flanc tamen Ecclesiae auctoritatem negarunt non solum *Novato-
rts*, qui matrimonium tenebant *sacramentum non esse*, sed etiam
.1/. *A. de Dominis, Launoy, Regalistie* non pauci, necnon *Janséniste*
qui Synodo Pistoriensi (1786) adfuerunt : isti siquidem docere non
erubuerunt potestatem leges ferendi circa christianum matrimo-
nium, praesertim ad dirimenda matrimonia, pertinere ad solos prin-
cipes saeculares, non vero ad Ecclesiam, nisi forte ex principum
indulgentia. Praeterea catholici auctores non pauci, praesertim in
Gallia, putarunt potestatem impedimenta dirimentia statuendi non
solum Ecclesiae, sed etiam principibus competere, quia matrimo-
nium est contractus tum civilis tum ecclesiasticus. Quae tamen
opinio hodie, post repetitas S. Sedis declarationes, admitti nequit.
Quid Ecclesia, quid potestas civilis de matrimonio possit decernere
sequentes propositiones declarabunt.

814. *Thesis ia* : Ecclesia potestatem habet statuendi
jure proprio impedimenta matrimonium dirimentia, et
judicandi causas matrimoniales quae matrimonii vincu-
lum respiciunt. *De fide* est ex *Tridentino* 2 : “ Si quis
dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta
matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse,
A. S. — Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare
ad iudices ecclesiasticos, A. S. ” (sess. XXIV, can. 4, 12).
Jamvero hujusmodi canones dogmatici sunt, quidquid in
contrarium pauci dixerint; hic enim agitur de re non disci-
plinari, sed ad fidem spectante, scilicet de ipsa potestate
Ecclesiae et de ejus infallibilitate in exercitio hujus juris.
Praeterea hanc potestatem Ecclesiae inesse jure proprio, non
autem ex concessione Principum, colligitur ex damnatione

¹ S. *Thotn.*, Quodlibet. V, a. 15; *Bellarminus*, c. 32; *Sanchez*, l. VII, disp. III; *Drouin*, l. IX, q. VI, c. i; *Billuart*, diss. VI, a. 2-3; *Carrière*, p. III, sect. II, c. 2, n. 520 sq. cum emendationibus in 6 ed. Compendii insertis, n. 130 sq.; *Perrone*, l. II; *Palmieri*, th. 28 sq.; *de Angelis*, Praelectiones juris can., tom. III, p. I, p. 24 sq.; *Cavagnis*, Institut, juris publ., 3^a ed., l. V, n. 184 sq.; *Billot*, th. 47-48; *Paoli*, Etude sur les origines et la nature du mariage civil, Paris, 1890; *R. Lemaire*, Le Mariage civil, 2^a ed., Paris, 1904.

* *Trident.*, sess. XXIV, can. 4, 12.

propositionis Synodi Pistoriensis, in quâ oppositus error propugnabatur : talis enim propositio ut *Tridentinocontraria* et ex *hæreticali principio* profecta, reprobata fuit

815. (A) *Praxi Ecclesiæ*. Christus ipse legem indissolubilitatis, legi romanæ contrariam, statuerat; Paulus *privilegium fidei*, supra, n. 730, promulgaverat. Horum vestigiis inhaerens, Ecclesia varia de matrimonio condidit statuta; præsertim proprio jure impedimenta dirimentia, et, datâ occasione, de causis matrimonialibus quoad ipsum vinculum judicavit, (a) Imprimis antiquissima est Ecclesiæ lex, vi cuius matrimonia virginum quæ solemniter suam virginitatem Deo voverant, non solum illicita sed etiam invalida habita sunt ; ita v. g. *Gelasius I* scribit - : “ Virginibus autem sacris temere se quosdam sociare cognovimus, et post dictum Deo propositum *incestafœdera* et sacrilega miscere” ; jamvero incesta fœdera sane validum connubium vocari nequeunt. Porro hujusmodi lex ex nullo civili Codice desumpta est; ergo ab ipsâ Ecclesiâ jure proprio lata fuit, (b) Item Concil. *Neocccsariense* (314) can. 2 statuit³ : “ Femina, si duobus fratribus nupserit, extrudatur usque ad mortem. Sed in morte, propter humanitatem, si dixerit quod, ubi convaluerit, *solvat matrimonium*, habebit pænitentiam ” ; quibus verbis supponitur matrimonium de quo agitur tanquam nullum habitum fuisse. Jamvero hoc impedimentum a lege civili non fuit mutuatum, cum hæc non nisi an. 355 idem statuerit⁴. (c) Synodus *Matisconensis* '585), can. declaravit irrita esse matrimonia a viduis clericorum contracta : “ uxor subdiaconi, exorcistæ vel acolythi, mortuo illo, secundo se non audeat sociare matrimonio ” ; quod in nulla civili lege reperitur. (d) Tandem in *Tridentino*, Oratores Regis Galliarum petierunt ut matrimonia clandestina, et connubia sine parentum consensu contracta, irrita declararentur . prius fuit concessum, posterius autem negatum ; quod quidem luculenter probat auctoritatem Ecclesiæ in condiendis impedimentis fuisse penitus agnitam, et quidem a jure principum independentem.

³ Ap. *Denzing.*, n. 1422-23.

⁴ Ep. ad Episcopos Lucaniæ, c. 20, P. L., t. LIX, p. 54.

⁵ Ap. *Bruns*, t. I, p. 71. — ⁶ *Cod. Theod.*, l. III, tit. 12, *Etsi licitum*.

Quod argumentum sic breviter contrahit *Leo XIII (Arcanum)* : "Quæ (Ecclesia) potestatem in conjugia Christianorum, omni cum tempore tum loco, exercuit, atque ita exercuit, ut illam *propriam* ejus esse appareret, nec hominum concessu quæsitam, sed auctoris sui voluntate divinitus adeptam ... Nemo ignorat quam multa de impedimentis ligaminis, voti, disparitatis cultûs, consanguinitatis, criminis, publicae honestatis in conciliis Illibcritano, Arelatensi, Chalcedonensi, Milevitano II ' aliisque, fuerint ab Ecclesiæ praesulibus constituta, quæ a decretis jure imperatorio sancitis longe sæpe distarent. Quin tantum abfuit ut viri principes sibi adsciscerent in matrimonia Christiana potestatem, ut potius eam, quanta est, penes Ecclesiam esse agnoscerent et declararent. Revera Honorius, Theodosius junior, Justinianus (*Novel.* 137) fateri non dubitarunt, in iis rebus, quæ nuptias attingunt, non amplius quam custodibus et defensoribus sacrorum canonum sibi licere. Et de connubiorum impedimentis, si quid per ediéta sanxerunt, causam docuerunt non inviti, nimirum, id sibi sumpsisse ex Ecclesiæ permissu atque auctoritate ”.

816.(B) *Rat. Theol.* Matrimonium, inter Christianos celebratum, est sacramentum, et, ex diétis, contraétus tam arête cum sacramento connécitur, ut unus sine altero existere nequeat; atqui sacramentum est quid omnino sacrum, quod civilis auctoritatis potestatem transcendit, solique Ecclesiæ potestati subjacet. Nec dicant adversarii matrimonium esse contractum naturalem, et quâ talem civili auctoritati obnoxium ; Christus enim, hunc contractum ad dignitatem sacramenti elevando, cum sacrum reddidit et ab auctoritate civili subtraxit, quippe quæ circa res sacras nihil valet.. “ Igitur cum matrimonium sit suâ vi, suâ naturâ, suâ sponte sacrum, consentaneum est ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divinâ auctoritate Ecclesiæ, quæ rerum sacrarum sola habet magisterium ” {*Leo XIII*, l. c.).

817. *Thesis 2*“ ; Potestas civilis non potest leges statuere ad matrimonii vinculum respicientes, sed solum circa effectus temporales et separabiles contractus. *Certum esi* Ad quod intelligendum, notare juvat effectus matrimonii temporales duplicis esse generis, alios ab ipso contraétu inseparabiles, v. g. mutua jura et officia conjugum

'*D'Aguirre*, Cone. Ilisp., tom. I, can. 13, 15-17; *Harduin*, Act. Concil., tom. I, can. 11, 16-17.

quoad torum et habitationem, prolis legitimitatem ; alios autem ab ipsa substantia contractus separabiles, v. g. dotem, donationes propter nuptias, hæreditariam successionem, etc.

(A) *Prius* probatur: (a) *Ecclesiæ/traxi*; Ecclesia enim nunquam hanc potestatem in principibus agnovit, sed e contra nullam vim habere censuit leges civiles circa matrimonii vinculum ; ita *Gregorius IX.* conjugia consobrinorum a principibus permissa reprobavit; *Benedictus XIV.*, loquendo de lege, quæ Theodosius prohibuerat matrimonia Judæorum cum Christianis, ait : “ Hæc lex, utpote a laico principe condita, nullam habere vim in matrimoniis debet”; item *Urbanus VIII* ac *Pius VII.* declararunt legem civilem, irritantem matrimonia sine consensu parentum inita, in foro conscientiæ vim non habere.

fb) *Auctoritate RR. Pontificum*; sufficiat verba referre *Pii VI.* “Dogma est fidei ut matrimonium quod ante adventum Christi nihil aliud erat nisi indissolubilis quidam contractus, illud, post Christi adventum, evaserit unum ex septem legis Evangelicæ sacramentis... Hinc fit ut ad solam Ecclesiam, cui tota de sacramentis est cura concredita, jus omne ac potestas pertineat suam adsignandi formam huic contractui ad sublimiorem sacramenti dignitatem evecto, ac proinde de matrimoniorum validitate aut invaliditate sententiam ferre”. Ibidem illos confutat qui dicunt canonem Tridentinum (*supra*, n. 814) non dicere *solos* iudices ecclesiasticos, aut *omnes* causas matrimoniales : “ Verba enim canonis ita generalia sunt, omnes ut causas comprehendant et complectantur; spiritus vero sive ratio legis adeo late patet, ut nullum exceptioni aut limitationi locum relinquat ”.

(c) *Rat. theol.* Matrimonium enim, ut recte ait *Pius VI.* l. cit., non est contractus mere civilis aut naturalis, sed unum ex septem sacramentis; atqui sola Ecclesia, vi potestatis ipsi divinitus concredita, de sacramentis leges ferre valet;

¹ Litt. 9 febr. 1749 ad Card. Eboracensem.

¹ Litt. 27 jun. 1805 ad Napoleonem.

³ Brtv. ad Episc. Mutinensem 16-Sept. 1788

ergo. Nec dicatur in societatibus hodiernis, quæ sunt mixtæ religionis, potestatem civilem leges condere debere circa ipsam essentiam matrimonii, ut sic pro omnibus civibus uniformitas servetur. Nam, ad hanc uniformitatem servandam, sufficit ut Status *conditiones et effeélus civiles*, ex contractu matrimoniali orientes, determinet, nec requiritur ut ipsum matrimoniale vinculum attingat. Imo ipsa conscientiæ libertas postulat, ut in societatibus mixtis nulla lex feratur de ipso vinculo matrimoniali : cum enim non eadem sint hæc de re variarum spiritualium societatum statuta, ex quacumque civili lege circa vinculum fieret ut nonnulli cives tanquam invalidum tenerentur habere matrimonium quod secundum suam conscientiam validum est, vel vice versa. Unum igitur remanet, videlicet ut Status solummodo civiles contraétus matrimonialis effectus respiciat.

818. (B) *Posterius* declaratur et probatur, videlicet potestas civilis potest leges statuere circa *effeélus temporales ac separabiles matrimonii*, v. g. dotes, hereditates ac generatim possessiones bonorum temporalium quæ c maritali contraélu sequuntur, (a) Potest prohibere, non quidem sub pœnâ nullitatis, sed sub aliis poenis, v. g. mulctis pecuniariis, amissione jurium civilium, ne matrimonia fiant nisi servatis conditionibus quas bonum publicum exigit, v.g. ne minores contrahant absque parentum consensu, ne milites uxorem ducant nisi de venia auctoritatis militaris, etc. (b) Valet etiam connubiis a se vetitis denegare recognitionem nonnullorum effectuum civilium, v. g. recognitionem dotis, juris succedendi in privilegiis patris, ubi talia agnoscuntur privilegia, etc. (c) Jus pariter habet *registrandi* matrimonia atque considerandi hanc registrationem ut legalem probationem existentiae supradicti matrimonii, quamvis ex æquitate receptum sit hanc probationem per æquipollentem suppleri posse, si legalis deficiat. Ratio cur Status hæc omnia statuere possit, est quia ex unâ parte hæc non afficiunt substantiam contractus, sed sunt ipsi accessoria, et ex altera potestas civilis determinare potest circa res hujusmodi quidquid bonum publicum requirit ; minime enim negari potest a omnia quæ enumeravimus ad bonum societatis posse conferre.

Disputatur tamen inter theologos utrum Status denegare possit filiis genitis ex matrimoniis in se validis, sed lege civili prohibitis, civilem legitimitatem et jus successionis in paternam hereditatem intestatam. Ratio dubitandi est quia hæc duo jura sunt partim a natura, partim a jure civili. Omnes tamen agnoscunt denegationem horum jurium insipientem et crudelem esse, cum sint aliæ pœnæ magis efficaces ad ea conjugia impedienda, nec expediat punire in filiis delicta parentum '.

Corollarium de jure auctoritatis civilis
in matrimonium infidelium.

819. Nonnulli theologii putant Statum non habere potestatem leges ferendi de matrimoniis infidelium, quia hæc, licet sint merus contraibis, aliquid religiosi præ se ferunt, et aliunde valde timendum est ne Status, si ipsi concedatur hujusmodi potestas, justos limites transgrediatur atque familiæ religionisque sanitarium invadat*.

Communis tamen sententia tenet hanc potestatem principi sæculari competere, ita ut possit ad bonum commune impedimenta dirimentia statuere, (a) Hoc enim aperte declaratum est a A. C. de Propaganda Fide'xw InstruClione quæ anno 1821 edita fuit³ ; “ Licet inter infideles verum sit matrimonium, illud tamen ad naturæ et communitatis officium referri tantummodo potest, ac proinde a jure naturali et civili plane est moderandum. *Sequitur hinc principes steculares, sive fideles sive infideles, plenissimam potestatem retinere in matrimonia subditorum infidelium, ut scilicet appositis impedimentis, quæ juri naturali ac divino adversa non sint, eadem non solum quoad civiles ejfedlus, sed etiam quoad conjugale vinculum penitus rescindant*”. Quod etiam confirmatum est a pluribus decisionibus

(b; Ea enim omnia determinare possunt principes quæ ad commune bonum civilis societatis pertinent, dummodo res de quâ agitur, utpote sacra, ab eorum auctoritate subtraëia non fuerit. Atqui maxime interest societatis civilis ut certa existât norma auctoritate publicâ constituta, secundum quam matrimonia rite contrahantur; lege enim naturæ hoc satis non fuit determinatum in certis adjunctis. Aliunde matrimonium paganorum, licet in quibusdam regionibus aliquo ritu religioso accidemaliter consecratur, non est tamen sacramentum, neque a Christo auctoritati

'Cf. de Angelis, op. cit., p. 43 sq.; Palmieri, th. 31.

³ Ita Perrone, De Matrim., II, 439 sq.; Feije, de Impedimentis, n. 67.

' Ap. Colleftanea, n. 1447, cum nota. Cfr. Resemans, De competentia civili in vinculum conjugale infidelium, Romæ, 1887; Cavagnis, l. c., n. iSj; Gnsfiarri, op. cit., n. 287 sq.; Sasse, II, p. 470.

Ecclesiæ fuit subjcélum, cum Ecclesia nullum jus sibi vindicet direébim in hujusmodi matrimonia. Ergo potestas civilis hâc de re leges ferre valet. Nec sane jus principum denegari potest, quia eo abuti possunt; secus enim, quot jura intaéla manerent? Nec sapientiores esse debemus quam ipsæ Romanæ Congregationes

Art. II. De matrimonii celebratione.

Dicemus : i° de *præviis* ad celebrationem matrimonii ;
2° de *ipsâ celebratione*.

SECTIO I. De præviis ad celebrationem matrimonii.

820. Hic agemus de iis quæ ad licitam et dignam receptionem sacramenti præmittuntur : i° de *sponsalibus*, quæ aliquando, quamvis non necessario, nuptiis præmittuntur; 2° de *examine sponsorum*, quo pastor inquit num sint ad matrimonium habiles; 3° de *bannorum proclamatione*, quæ regulariter matrimonium præcedere debet; 4° de *consensu parentum*; 5° de *dispositionibus* ad dignam receptionem sacramenti necessariis.

§ 1. De Sponsalibus et promissione matrimonii*

	De natura sponsalium.
Divisio	De effectibus sponsalium.
	De dissolutione sponsalium.
	De agendi ratione pastorum circa sponsalia.

I. De naturâ sponsalium.

821. i° Notio. (A) Ante promulgationem *Codicis* agnoscebatur tantum in jure ecclesiastico promissio *bilateralis* seu *sponsalitia*. Ex *Codice*² autem agnoscitur promissio

*5. *Tlont.*, Suppiem., q. 43; *San bez*, lib. 1; *Rciffcnstuel*, lib. IV, tit. I; *Schmalzgrueber*, lib. IV, tit. I; A. *Alphons.*, n. 831-878; *Carrière*, n. 360-374; *Kenrick*, n. 1-27; *De Angelis*, lib. IV, tit. I; *Santi*, lib. IV, tit. I; *Bangcn*, tit. 1; *Heiss*, p. 44-54; *Baller.* N, n. 1-386; *Gasparri*, Γ, η. I-120; *Lehtnk.*, n. 657-672; *De Becker*, p. 7-21 ; *Genieot*, n. 440-447; *Noldin*, n. 34-59; *Werns*, op. cit., n. 84-126; *Esinein*, Le Mariage en Droit can., Paris, 1891, t. I, p. 139-187.

¹ Imo “ matrimonii promissio sive unilateralis, s've bilateralis seu sponsalitia, irrita est *pro utroque foro*, nisi facta fuerit perscripturam subsignatam a partibus et vel a parrocho aut loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus ”. *Codex*, c. 1017.

sive *unilateralis* sive *bilateralis*, et utrique idem valor canonicus tribuitur, dummodo eædem formalitates in utroque casti impicantur.

Promissio matrimonii est *promissio interna, libera et exterius manifestata, qua una pars erga alteram vel utraque pars erga se invicem se obligent ex justitia ad matrimonium futurum inter se contrahendum*.

(B Sponsalia matrimonio praemittuntur non necessario quidem, sed convenienter : a) quo maturius inealur contractus matrimonii, nempe cum mutuâ cognitione indolis et morum utriusque sponsi; et quo perfectius partes ad gratiam sacramenti recipiendam sese disponant : (b tutius impedimenta detegantur, si quæ adsint; (c) facilius honestæ relationes inter sponsores foveantur, et ita arceantur vagi ac periculosi amores.

Sponsalium usus, qui apud Hebræos, Græcos Romanosque vigeat, antiquissimus est in Ecclesiâ, ut constat ex Concilio *Illiberitano* 305) qui poenis canonicis plectit frangentes sponsalia r.

822.2" **Conditiones necessariæ ad validitatem sponsalium.**

Principium generale est eas conditiones requiri quæ ad validum contractum necessariæ sunt; videlicet promissio futuri matrimonii debet esse : vera, libera, exterius manifestata, inter personas determinatas et de jure habiles.

823.(A) **Vera**, id est cum intentione graviter sese obligandi ex justitia, proindeque cum eâ advertentiâ et deliberatione quæ ad peccatum mortale requiritur.

Hinc si promissio fit sine sufficienti advertentiâ (quod raro hodie contingit, cum fiat in scriptis) aut sine interna intentione, consensus simulando, vel jocando, non valet, quia deficit verus consensus. Attamen fecte promittens reparare tenetur damnum alteri illatum.

824.(B) **Libera**, ideoque immunis tum ab errore substantiali, tum a vi et coactione; cum enim gravis obligatio per sponsalia inducatur, sine libero voluntatis assensu con-

† *Illiberii.* can. 54, ap. *Rruris*, t. II. p. 9.

trahi nequii. Quidquid igitur libertatem destruit relate ad matrimonium, eam pariter tollit relate ad sponsalia.

825. Quidam contendunt quidem sponsalia <x metu gravi inita esse tantum rescindibilia, et non ipso facto nulla, modo constet consensum fuisse vere internum ; sed. cum hic agatur de contractu plenam libertatem requirente, putamus, cum .S'. .llphonso in. 844) ea in hoc casu esse irrita.

826. (C) Exterius manifestata, et quidem, si de catholicis agitur, ad normam decreti .V? *temere* et *Codicis*, "*per scripturam* " . *ubsignatani a partibus, et vel a parrocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus. Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura annotetur; et alius testis addatur, qui cum parrocho aut loci Ordinario, vel duobus testibus de quibus supra, scripturam subsignet*

Hæc forma ita ad validitatem necessaria est ut, eâ deficiente, statim, sine ulla judicis declaratione, sponsalia merito tamquam irrita in utroque foro - habeantur. - Jam ex responso 5. *Congreg. super negotiis extraordinariis*, 5 nov. 1901, declaratum fuerat invalida esse etiam in *foro interno* sponsalia in Hispaniâ et in America latinâ absque publica scriptura celebrata.

Forma requisita est : ia) *Scriptura a partibus subsignata* : sufficit autem quævis scriptura, etiam prius et seorsim exarata, a quolibet redacta, imo formula typis impressa, dummodo ibi clare exprimatur mutua nuptiarum promissio inter determinatas personas, sive absoluta sive conditionata. Ad valorem requiritur ut dies, mensis et annus designentur; non autem locus, sed id omnino *expedit*, quo facilius appareat actus authenticitas. Scriptura vero debet a *partibus*, id est, ab ipsis contrahentibus subsignari, si scribere

' Hæc aut similis formula adhiberi potest :

Die 15. Maii 1913, coram me, parrocho ecclesiæ N... in dioecesi X, sese sistêrunt A. C. Boileau, filius N. et N., et D. R. Lenoir, tilia et N.. qui declararunt se inire velle vera sponsalia inter se; videlicet \. C. Boileau promisit se in uxorem ducturum D. R. Lenoir; et hac promisit se in virum accepturam A. C. Boileau.

Cujus promissionis testes fuere, pr.ctcr infrascriptum pastorem : I. B. M. (cujus domicilium inscribitur) et F. R. S.

Ibi indicantur locus, dies, mensis et annus, posteaque parochus, sponsi et testes scriptum signant.

Miam formulam *gallicam* invenies in *Ami du Cierge*, 1 mai 1913, p. 880.

J CWc.r, c. 1017, 1.

valent; si vero utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsâ scripturâ annotetur, et alius testis, præter eos de quibus infra, addatur, qui scripturam subsignet.

(b) Scriptura insuper *subsignata a parrocho* loci, aut a loci *Ordinariol*, vel saltem a *duobus testibus*. — Jamvero competens est *parochus loci ubi fit actus*, aut, ubi parœciæ non sunt canonice erectæ, sacerdos cui cura animarum commissa est. *Ordinarius* autem *loci* est quicumque jurisdictionem *ordinariam* aut *ordinario, aquivalentem* in foro externo habens; ita S. Pontifex pro toto oibe. Episcopus in suâ diœcesi, Abbas nullius vel Prælatus, Vicarius apostolicus. Præfectus apostolicus. Vicarius capitularis, sede vacante, legitimus administrator diœcesis aut Vicariatus apostolici, Vicarius generalis Episcopi; — non autem Cardinales in suis titulis, nec nuntii aut delegati apostolici, nisi hi speciales consecuti sint facultates. — Ordinarius autem et parochus non possunt *valid* alium sacerdotem etiam vicarium delegatum ad universalitatem causarum matrimonialium delegare ad sponsalia, ut constat ex responso V°, 28 mart. 1908. (c) *Testes* autem idonei esse possunt quicumque habiles sunt ad testificandum et subscribere valent. (d) Juxta recentem 5. Cong. Cone, *decisionem*, 27 jul. 1908, ad I, ad valida ineunda sponsalia, partes tenentur subsignare scripturam *unico contextu cum parrocho seu Ordinario, aut cum duobus testibus*. ideoque testes *présentes* esse debent *dum* partes subsignant, ut sint testes ipsius contractûs, prout fieri solet in scriptis quibus inest vis publici documenti, nec sufficit ul scriptura, ab unâ parte cum parrocho vel cum duobus testibus subsignata, remittatur ad alteram partem, quæ vicissim cum parrocho vel cum duobus testibus subscribat.

Corollarium : *de sponsalibus inter absentes*. Ex dictis sequitur sponsalia non posse inter absentes fieri *per epistolam*, seu per scripturam *diverso tempore* a partibus subsignatam, ut olim; et merito, ne via fraudibus aperiatur. Sed contrahi possunt per procuratorem specialiter designatum ad contrahendum sponsalia cum tali determinata persona : hic coram requisitis testibus scripturam simul cum altera parte subscribet; invalide tamen ageret si interea mandans suum consensum etiam interne revocaverit.

827. tD) Inter personas determinatas; si quis igitur matrimonium promittit duabus vel tribus sororibus, dicens *spondeo me ducturum unam ex vobis*, sponsalia valida non sunt, quia persona non est sufficienter determinata.

¹ 5. Cong. Concifiz' b martii 1908.

¹ Fournernet, Le Mariage chrétien, p. 51.

828.(E) Inter personas de jure habiles, id est quantum valide tum licite matrimonium contrahere valeant. Nam valere nequit promissio de re quæ non est in potestate promittentis, vel ab eo sine peccato præstari nequit; v. g., nulla sunt sponsalia ab eo contracta qui jam valide promiserat aliam personam nubere, etiamsi secunda sponsalia iuramento firmarentur.

(a) Jamvero habiles non sunt infantes ante *septennium completum*. Juxta communem sententiam, habiles sunt septennio completo; sed si ante pubertatem¹ sponsalia contraxerint, possunt ea resilire post adeptam pubertatem. Præterea, cum ad validitatem sponsalium requiratur discretio mentis ac deliberatio, si multo ante pubertatem contrahantur, sæpe invalida erunt. - Et sane rarissime expedit ut in tenerâ ætate ineantur, aut etiam statim post adeptam pubertatem: decet enim ut longum non intercedat tempus inter sponsalia et matrimonium, cum secus nimis familiaritati indulgere sponsi exponantur.

(b) Insuper habiles non sunt qui impedimento dirimente vel prohibente ligantur, nisi dispensationem obtinuerint: dubie autem habiles sunt ante obtentam dispensationem.

829.3° De sponsalibus sub conditione initis. Modo generali hic valent principia supernis (ll. 698 sq.) exposita de consensu conditionato. Quædam tamen speciales difficultates hic solvendæ sunt.

(Ai *De sponsalibus conditionate contractis inter personas aliquo impedimento laborantes*, (a) Certo non valent sponsalia inita cum impedimento *indispensabili*, i. e. in quo non potest aut non solet superior dispensare, aut etiam quando deest in casu justa dispensandi causa: tunc enim conditio est impossibilis aut irrationabilis: porro ad impossibile nulla est obligatio.

(b) Certo valida sunt sponsalia inita cum intentione matrimonii contrahendi tempore quo impedimentum cessaverit, vel ex seipso, vel ex ipsâ contrahentium voluntate, absque dispensatione; v. g., promitto te ducere statim ac castitatis votum, pro duobus annis emissum, expiraverit, — vel statim ac catholicam religionem amplexus fueris.

(c) Certum est valere sponsalia si, post obtentam dispensationem, consensus sponsalitus renovetur sive explicite, sive implicite, v. g.

¹ Pubertatem *juridice* attingunt masculi anno decimo quarto completo, feminæ anno duodecimo completo.

consentiendo bannorum publicationi : tunc enim fit inter persona' de jure habiles.

830. (d) Si vero consensus datus sub hac conditione “*si superior dispensaverit*”, post obtentam dispensationem renovatus non fuerit, controvertitur utrum sponsalia valida sint vel non. eo instanti quo conceditur dispensatio. Probabilior vitietur sententia affirmans, dummodo amborum consensus adhuc perseveret; nam hic agitur de conditione honesta et possibili; jamvero principium generale est contractus sub tali conditione initos validos esse statim ac verilieatur conditio, absque ullâ consensus renovatione. Attamen cum nonnulli probabiliter affirmant sponsalia in hoc casu esse invalida, utpote celebrata tempore quo contrahentes non erant *pressenti* habiles, urgeri non potest, sed solum suaderi, obligatio promissi' standi; neque affirmari potest esse impedimentum honestatis puhli cæ, de quo infra.

831. (Bi Si sponsalia ineantur sub *conditione turpi*, v. g. copula habendæ, non sunt quidem valida ante commissum peccatum, cum nemo ad peccandum sese obligare possit; sed, habita copula, j?m habetur obligatio contrahendi matrimonium, vi contractûs innomi nati*facio utfacias* : mulier enim sui corporis copiam non fecit, nisi eâ conditione ut matrimonium celebraretur. Si vero, propter varia adjuncta, nuptiæ moraliter impossibiles sunt, mulieri quædam compensatio debetur¹.

832. (Ci Si sponsalia contrahantur *sub fœhâ*, id est eâ conditione ut pecuniæ summa solvatur si matrimonium non initur. *controver titur* utrum hæc conditio valida sit. — Jamvero omnes admittunt poenam solvendam non esse ab eo qui *juste* resilit contractum : poena enim supponit delictum. Si vero quis *injuste* resilit, quidam affirmant eum pecuniam solvere teneri; nam res ita se habet, quando traduntur *arrha*; porro inter arrhas et pecuniam solvendam nullum est substantiale discrimen; — multi tamen negant, quia stipulata poena minuit libertatem matrimonii : quod bono publico nocet; exceptio tamen datur quando poena ab *extraneo* solvenda est, quia hæc stipulatio libertati minus nocet. — *In praxi*, stante controversia, confessarius cogere nequit injuste resilientem ad poenam solvendam.

¹ Lex civilis hâc de re eadem non est in omnibus regionibus; in quibusdam pars læ-sa jus habet ad matrimonium exigendum, ut in pluribus Americæ Statibus; in aliis solummodo ad compensationem, ut in Galliâ, non quidem ex lege, sed ex jurisprudentia; cfr. *Baudry-huant*, t. I, n. 484.

833.iD) Aliquando sponsalia incinitur <||Λ *arrhis*; arrh.c sunt voluti pignus quod sibi invicem tradunt sponsi eâ lege ut. si matrimonium non sequatur, injuste resiliens amittat quod dedit et reddere teneatur quod accepit. Conditio hujusmodi satis justa videtur, et cautiores reddit juvenes in promittendo matrimonio; unde licita est et obligationem parit. (Controvertitur autem utrum valeat stipulatio de arrhis in *duplum* vel *quadruplum* solvendis; cum hæc non differat a contractu *subpoma*, de eâ idem dicendum est ac de poenali conditione sponsalibus adjecta.

Ab arrhis aliquomodo differunt *munera* quæ sponsi sibi invicem tradunt, et p-æsertim sponsus sponsæ. Quando non magni valent, spectata contrahentium fortuna, absolute donata videntur, nec proinde restituenda si sponsalia solvuntur. Si vero sint magni pretii, ac intuitu futuri matrimonii data, regulariter reddenda sunt quando matrimonium non sequitur, quia sub conditione data sunt; probabiliter tamen servari possunt a parte fideli, si altera pars injuste resiliat, tanquam compensatio pro fide non servata.

II. De effectibus sponsalium.

Quatuor numerantur : —

834. t^o *Obligatio nubendi tempore opportuno.* (Ar Promissio matrimonii sive unilaterialis, sive bilateralis {*sponsalia*} certo valida obligat sub gravi, ad promissum matrimonium ineundum, nisi justa adsit dissolutionis causa. Cum enim sit contractus, ex justitia aut saltem ex fidelitate (quando promissio est unilaterialis utramque partem obligat; et quidem *sub gravi*, imprimis si sit bilateralis, cum objectum contractus, nempe matrimonium, sit res gravis. - Hinc resiliens absque justa causa non solum peccat, sed etiam ex justitia tenetur resarcire damnum alteri illatum.

Dictum est *certo vatida*; quia si dubia sunt dubio facti vel juris, obligatio non est urgenda, juxta omnes, cum obligationes imponi non debeant, nisi prius probentur.

835.(Bi Quoad *tempus* quo hæc obligatio adimpleri debet. >a> si in ipso contractu præfixum fuerit, hinc standum est, nisi justa intercedat dilationis causa; si vero determinatum non fuerit, promissio impleri debet pro more regionis, arbitrio sapientis viri, vel quando altera pars rationabiliter postulaverit '. Si difficultas inter spon-

' "Curent Episcopi et parochi ne matrimonia diutius quam ad annum post inita sponsalia protrahantur". S. C. Prop, /*id.*, 13 ap. 1807, ap. Gasparri, n. 68.

oriatur, iudex ecclesiasticus terminum statuere potest, quo elapso, ille qui nubere non vult eo ipso renuntiat juri suo, ita ut altera pars suam libertatem recuperet.

(b) Si una pars injuste renueret matrimonium inire, a iudice ecclesiastico ad summum monenda esset potius quam censuris cogenda. Aliunde, “ex matrimonii promissione, licet valida sit nec ulla justa causa ab eadem implenda excuset, non datur *actio* ad petendam matrimonii celebrationem ; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur” *.

(c) Quando sponsalia inita sunt sub conditione *honestae et possibili*, partes tenentur expectare conditionis eventum; statim ac conditio impletur, transeunt in absoluta, dummodo neutra pars consensum revocaverit, excepto forsitan casu quo conditio erat “*superior dispensaverit*”, ut supra dictum est, n. 830.

836. 2° *Obligatio ea omittendi qua futurum matrimonium impedire possunt*, praesertim vero commercium carnale cum tertia persona; nam sponsalia dant jus *initiale* ad corpus alterius (jus ad rem, non in re), quod violatur per copulam cum aliâ persona.

Hinc *probabiliter* fornicatio in sponsis specialem malitiam induit, praesertim si committitur a sponsa, quæ multo deterior exinde redditur. Cum tamen contraria opinio probabilitate non careat², onus confitendi non est urgendum, nisi sponsa conceperit et alienam prolem in familiam futuri mariti introducat.

837. 3° Usque ad Pentecosten 1918 promissiones *sponsalitiae* inducebant duplex impedimentum : *prohibens* scilicet cum qualibet aliâ persona, et *dirimens* honestatis publicæ. Utrumque practice aboletum est³.

III. De sponsalium dissolutione

Sponsalia dissolvuntur non solum per mortem, sicut matrimonium. sed etiam per varias causas, inter quas recensentur : —

838. i° Mutuus sponsum consensus; nam in contractibus, qui a sola voluntate pendent, applicatur regula

* *Codex*, c. 1017, § 3.

² Cfr. *Lugo*, de l'ænit., disp. XVI, n. 178; 5. *Alphons.*, n. 847; *D'Annibale*, n. 512, not. 46.

³ *Codex*, tit. VIII, cap. III et IV.

juris : *per quascumque causas res nascitur, per easdem etiam dissolvitur.* Quod verum est etiam de sponsalibus juramento firmatis ; nam juramentum quod eis annectitur, sub hac tacitâ conditione emittitur : *nisi ab aliâ parte remittatur.* Consensus tamen liber esse debet, sicut ipse consensus sponsalitus, ideoque nec dolo, nec vi, neque metu extortus.

Si sponsalia ante pubertatem inita fuerint, dissolvi prohibentur ante pubertatis annos, ne temere contrahantur et solvantur; sed statim ac alteruter sponsus pubertatem attigit, a sponsalibus resilio potest, quin alium expectet, quia contractus in tenera aetate initus firmitate caret. Si vero intra tres dies post adeptam pubertatem et cognitionem præfati privilegii, sponsus coram iudice vel testibus non declarat se contractum respuere, eo ipso censetur eundem rati habere.

839. 20 Violatio fidei sponsalitæ per subsequentem fornicationem, vel actum impudicum gravem quo vilior factus est alteruter sponsus in communi æstimatione; tunc pars innocens, non autem altera, potest a sponsalibus resilire. Ratio est quia *frangenti fidem fides frangitur eidem.*

Hinc si sponsa cum alio viro fornicatur, sponsus non amplius ligatur, propter duplicem rationem, quia sponsa fregit fidem, et notabiliter vilior facta est. Idem dic, si hæc libere passa est se ab alio viro turpiter tangi, saltem frequenter. — Si sponsus fornicatur, sponsa libera est ad alia vota transire: si vero tactus impudicos cum tertia persona commiserit, raro tantum et occasionaliter. non solvuntur sponsalia, quia ex hoc in communi æstimatione non multo vilior factus est; secus, si frequenter, ita ut merito timeri possit ne fidem conjugalem violaturus sit. — Si uterque fornicatur, juxta quosdam, remanet obligatio sponsalitæ, quia mutua habetur delicti compensatio; juxta alios, sponsalia pro utrâque parte solvuntur; tandem juxta paucos, sponsus liberatur ab obligatione, non autem sponsa, quia turpius est peccatum sponsæ quam sponsi, et vilior facta est ejus conditio. — Ad praxim igitur quod spectat, in his variis casibus, urgeri non potest obligatio sponsalitæ.

Peccato carnali æquiparatur etiam spiritualis fornicatio, nempe apostasia et hæresis, quæ sufficiunt ad liberandum innocentem ab obligatione suscepta.

840. 30 Electio status perfectioris, videlicet susceptio ordinis sacri, religiosa professio etiam absque voto solemni, imo valde probabiliter votum simplex perpetua; castitatis in sæculo. Nam sponsalia ineuntur sub tacitâ conditione

“ *nisi perfectiorem statum elegerim* Excipitur tamen casus quo sponsus copulam habuerit cum sponsa sub formali nuptiarum promissione, vel ei damnum intulerit quod solo matrimonio reparari potest.

«a» Statim ac una pars manifestavit propositum ingrediendi religionem, vel sacros ordines, vel seminarium ut ad sacros ordines se præparet, altera pars ad alia vota transire potest. Si prior mentem suam mutat et non ingreditur religionem aut ordines, *probabilius* ejus obligatio, quæ solum suspendebatur, jam reviviscit, dummodo posterior nova sponsalia non contraxerit¹: *probabiliter* tamen hæc obligatio non urget, quia extincta est sincera intentione statum perfectiorem eligendi; unde si dolose hanc intentionem affectâset, ab obligatione non liberaretur. Certo tamen liberatur qui, suscepto perfectiori statu, ab eo legitime dispensatus est².

(b) Quamvis votum perpetuæ castitatis in sæculo emissum probabilius sponsalia solvat in foro interno, iudex ecclesiasticus merito voventem compellere solet ut fidem sponsalitiam servet, aut religionem aliquam ingrediatur; secus facile quis posset votum castitatis simulare, ut ab obligatione susceptâ se eximeret.

841. 4' Notabilis mutatio superveniens, vel antecedens, licet non cognita.

A) Principium generale est illa mutatione solvi sponsalia quæ, si ab initio cognita, ea prohibuisset; aut quæ infaustum redderet conjugium. Cujus ratio est quia sponsalia ineuntes contrahere censentur sub clausula : *rebus in eodem statu manentibus*; secus conjugium displicentiam pareret, et infelices sortiretur effectus³.

i B) Hæc autem notabilis mutatio occurrere potest in bonis *corporis, fortuna, animi*, aut in *externis circumstantiis*.

¹ai *in bonis corporis*, v. g. si alterutri superveniat chronicus morbus permanens, ut siphilis, paralysis, excitas; vel gravis mutilatio sive deformitas (præsertim in sponsâ); aut si sponsa, etiam nolens, copulam passa fuerit, quia exinde vilior facta est.

(b) *In bonis fortunæ* : si uterque pauperior factus est, ita ut matrimonii onera sustinere nequeat; si unus tantum mullo pauperior evasit, sive quia bonorum partem amisit vel serio timetur exbære

¹ Ita *Salniant.*, cap. II, n. 21 ; ² *Alphons.*, n. 870; *Gasparri*, n. 92> clc.

³ *IIa Bonacina*, quest. I, punct. 5, n. 2; *Ball. II.*, n. 186 ed 3.

³ 5 *Thom.*, Sentent. IV, dist. 27, q. 2, a. 3 ad 3.

datio, potest altera pars resilire, Si vero uterque ditior evenit, non solvuntur sponsalia. Si unus inulto ditior insperate factus est, *per se* subsistit contractus attamen si propterea aliæ nuptiæ multo opulentiores sese offerunt, probabile est partem ditio rem factam non teneri stare sponsalibus cum amissione magni lucri; proinde in praxi urgenda non est obligatio.

(c) *In bonis animi*, si alteruter propensus fiat ad ebrietatem, ludum, voluptatem, impietatem; vel crimen infamans commiserit, ut homicidium, grave furtum, etc.

(d) *In externis circumstantiis*, si inimicitia: inter familias exortæ fuerint; vel parentes obstinate matrimonio obstant; aut animorum discordia inter partes existât; vel una pars in longinquam regionem transferat domicilium, insciâ vel invita altera parte, quin spes habeatur illam brevi reversuram esse.

842. 5° Impossibilitas matrimonium ineundi, quando scilicet supervenit impedimentum sive dirimens, sive impediens : ad impossibile enim nemo tenetur.

(a) .Matrimonium cum tertia persona valide, quamvis illicite contractum, certo liberat ab omni obligationi: partem innocentem. Sed controvertitur utrum quoad aliam partem solvantur vel solum suspendantur sponsalia. .S'. *l/p/ionsus* (n. 875) ut probabilius tenet sponsalia solum suspendi; qui enim contrahit matrimonium non lit absolute inhabilis ad promissum implendum, sed solum pro tempore; unde, mortuo conjuge, obligatio reviviscit, si pars innocens adhuc sit libera. Non pauci tamen probabiliter censent obligationem omnino extinguere, cum matrimonium initum sit *ex se* permanens impedimentum ne prima promissio adimpleatur. Unde in praxi confessarius non potest viduum cogere ad standum promissis, nec aliam partem prohibere quin coram iudice ecclesiastico suum jus prosequatur *

(b) Quando impedimentum supervenit absque alterutrius culpâ, sponsalia pro utrâque parte solvuntur, nisi sponsus comparti damnum intulisset quod reparari non potest nisi per matrimonium : tunc enim dispensationem ab impedimento petere teneretur. — Si impedimentum culpabile sit ex utrâque parte, solvuntur sponsalia, et neuter tenetur dispensationem postulare vel acceptare. Sivero impedimentum ex culpâ unius tantum oriatur, pars innocens liberatur quidem ab obligatione, non autem altera, ne commodum ex suâ

* lia *Gury-Battering* n. 733, not. (b).

iniquitate reportet; unde hæc ad dispensationem petendam tenetur, si alia juri suo insistat.

843. Corollarium. *De obligatione manifestandi defedlus qui matrimonio obstare possunt*, (a) Defeétus qui *matrimonium invalidum* redderent, *manifestari debent alteri parti*, nisi tales sint ut ante nuptias corrigi possint; secus injuria fieret tum sacramento, tum comparti. Ita est si quis laborat impedimento dirimente indispensable, aut defeétu cujus absentiam altera pars exigit tanquam *conditionem sine quâ non*, v. g. si sponsus expresse dixit : *tecum contraho, si tu es virgo, aut primogenita Petri*.

(b) Pariter manifestari debet *defedlus occultus*, si *sufficiat ad solvenda sponsalia*, vel talis sit ut *matrimonium reddat noxium vel probrosum*; v. g. morbus contagiosus incurabilis; prægnantia sponsæ; diffamatio, quæ licet nunc occulta, brevi publica evadet, idem dic valde probabiliter, si prudenter timeatur ne, detedto defedlu, graves inimicitiae ac perpetua jurgia oriantur, v. g. si sponsa *paulo ante* cum alio copulam habuerit, quamvis non sit gravida. Ratio est quia contra justitiam peccat qui voluntaria deceptione grave damnum alteri infert.

(c) Si vero defedlus non reddat nuptias noxias, sed tantum *minus appetibiles* (v. g. si sponsa falso existimatur dives, nobilis, virgo), necesse non est eum manifestare, quia nemo tenetur seipsum infamare et spe nubendi privare, quando silentio grave damnum alii non infert.

844.6° **Dispensatio a S. Pontifice concessa.** Si sponsalia valida sunt, nec per ullam e causis supradidlis dissoluta, R. Pontifex dispensare potest ab obligatione matrimonii contrahendi ex justâ causa, nempe si, omnibus sedulo perpensis, *majora bona ex dispensatione quam ex adimplitione promissi expediantur*. Quod facere potest tanquam divini juris interpretes, quatenus bonum publicum postulat ut non urgeatur obligatio, quæ infelices exitus sortiretur; id tamen facere non solet, nisi post monita et minas ut obligatio sponsalitia adimpleatur, et gravi urgente causâ, v. g. quando matrimonium civile cum tertiâ personâ contrahendum est et prima sponsa juri suo renunciare nequit.

Episcopus autem hâc facultate non gaudet, sed solum *judicare* potest utrum sponsalia sint valida vel non, nutu adsit justa causa ea dissolvendi an non.

IV. De agendi ratione pastorum et confessoriorum circa sponsalia.

845. i° Quoad sponsalium dissolutionem. (A) Si causa dissolutionis sit *certa et evidens*, pars læsa *regulariter* potest nova sponsalia vel matrimonium inire cum tertiâ personâ, sine recursu ad ecclesiasticum judicem : neque enim jure naturæ, neque lege canonica communi præcipitur ut in hoc casu ad auctoritatem judicis recurratur.

Dictum est *regulariter*; datur enim exceptio : (a) *jure naturæ*, si recursus ad judicem necessarius sit ad vitandum scandalum, v. g. quando sponsalia publice nota sunt et causa dissolutionis ignota est ; (b) *jure positivo particulari*, ubi Statuta diœcesana id præscribunt.

846. (B) Si vero aliquod sit *dubium* et ex alterutrâ parte fiat reclamatio, Episcopi sententia expectanda est. Jamvero triplex casus occurrere potest :

(a) Si utraque pars admittit sponsalia fuisse nulla, vel saltem soluta, quamvis contradicant parentes, sponsi ab omni obligatione liberi sunt, quia in re hujusmodi eis magis quam parentibus credendum est.

(b) Si utraque pars fatetur sponsalia valida fuisse, nec esse soluta, hæc statuenda sunt : si sponsus non stat promissis et sponsa non queritur coram parochio vel Ordinario, juri suo renunciare censetur; — si queritur et exigit promissionem impleri, parochus sponsum monere debet de ejus obligatione : si id non sufficit, casum remittet ad Ordinarium, qui pariter sponsum monebit ac præfiget tempus, quo inutiliter elapso, sponsa libera erit; eum tamen ad nuptias non coget per censuras, ne infelices exitus sequantur, ut dictum est supra, n. 835. .

847. (C) Qui sine justâ causa a sponsalibus resilit, aut suâ culpâ resiliendi causam præbet, tenetur reparare damnum exinde alteri allatum : sive positivum, videlicet expensas intuitu luturi matrimonii factas : sive negativum, ex eo quod, v. g., sponsa non tam facile alium virum invenire potest.

848. 20 Quoad sponzorum visitationes . Pastores et

¹ Sanchez, lib. IX, disp. 46; S. Alphons., n. 452, et Praxis, n. 65; Konings, n. 1454; Aertnys, l. VI, n. 340-344; Ciolli, I, n. 95; Berardi,

confessores curare debent ne visitationes sponzorū et adamantium fiant proxima occasio peccati. Hujusmodi visitationes non sunt *per se* illicitae; nam nemo tenetur ducere personam ignotam, sed potest ac generatim debet per aliquod tempus experiri quā indole, quibus moribus ac dotibus prædita sit : secus, matrimonio semel inito, dissensiones, rixæ et divortia oriri possent. Cum vero frequentes illae visitationes ac conversationes facile sint occasio peccatorum, sive internorum, sive externorum, ob innatam hominis fragilitatem, quædam cautiones paenitentibus sunt suggerenda?.

(a) Hujusmodi visitationes, præsertim frequentes, non licent nisi iis qui *possunt* et *volunt* matrimonium inire intra *rationabile tempus*, nempe intra annum; cum enim intuitu matrimonii fiant, et periculo non careant, permitti nequeunt nisi adsit fundata spes brevi nuptias celebrandi.

Hinc generatim non licent, quando fiunt inter personas omnino dispares, cum non sit spes matrimonii; aut inter eas quæ nonnisi post longum tempus nubere valent; vel quando jam ab initio juvenis puellam ad peccatum sollicitat, quia libidine potiusquam spe honesti matrimonii impelli videtur.

(b) Visitations *nimis frequentes* aut *nimis protraflæ* non sint; præsertim ne *solus cum sola* per *longum tempus* maneant, in locis *ac cōspicuis aliorum remotis*, tempore nocturno : talis enim agendi ratio, ut experientia constat, sæpe libidinem excitat, nimias familiaritates inducit, pravos carnis motus stimulat, necnon turpes cogitationes ac desideria. — Hinc, si quandoque solus cum sola versantur, non plura exhibeantur benevolentiae signa quam præstari solent coram parentibus.

Quapropter parentes ipsi moneantur ne sponso per longum tempus relinquant; ac merito hæc de re ait *Ballerini* : “ Cum parentibus itaque et præsertim cum matribus severissime agendum est, gravisque obligatio urgenda huius vigilis custodiæ et cautelæ; ad quam impellere debet non modo conscientia, sed etiam timor ne hæc semel corruptæ in paternâ domo dehonestatæ consenescant

849. (c) Amplexus et oscula habita in signum benevolentiae, modo honesto, juxta patriæ morem, ad conciliandum fovendumque mutuum amorem in ordine ad matrimonium, sunt *per se* licita; finis enim est honestus, et aliunde hæc sunt honesta amoris signa.

De occasionais, n. 244-261; 5. *Fr. de Sales*, Introduction, IIIe Partie, ch. 17-22; *Wood-Allen*, What a Young Woman ought to know Philadelphia, 1898, p. 247-257.

’ *Gury-Ballerini*, n. 41s, not. circa finem.

Sed (H)ic pressa sæpiusque repetita periculo non carent; et tactus impudici non magis licent sponsis quam solutis. De hoc igitur cat.; moneantur juniores, puellæ præsertim, quæ propter innatum modestiæ sensum, facilius ab his familiaritatibus abhorrent, ut sedulo arceant quidquid decentiæ limites prætergreditur; eo magis quia brevi a sponsis despiciuntur, si nimis faciles hac in re se præbeant.

(d) Quo efficacius hæc pericula amoveantur, sponsi suaviter inducantur ad frequentem sacramentorum receptionem : gratia enim sacramentali et confessarii monitis roborati, facilius periculum peccandi effugient; et si, propter humanam fragilitatem peccaverint, statim surgent, et, mediis utendo quæ sapiens confessarius suggeret, pejora vitabunt delicta.

§ II. DE EXAMINE SPONSORUM¹.

Antequam matrimonium celebretur, banna nuptialia proclamari debent, et bannis ipsis præire debet *examen sponsorum*, quo parochus cognoscere valeat utrum aliquid validæ aut licitæ matrimonii celebrationi obstet.

850. 1° Obligatio hujus investigationis constat : (a) ex ipso *Rituale*², ubi declaratur parochum inquirere debere "qui et quales sint, qui Matrimonium contrahere volunt; an inter cos sit aliquod canonicum impedimentum; utrum sponte, libere et secundum honestatem sacramenti velint contrahere, etc." ; (b) auctoritate *Bened. XIV*, qui in Constitutione *Nimiam licentiam*, n. 10, hæc habet : " Onus pariter proprio parochi injunctum est, ut antequam denuntiationes de ineundo matrimonio publice in ecclesiâ ... fiant, ipse tum sponsum, tum sponsam scorsim, caute, et, ut dicitur, ad aurem explorare studeat an ex voluntate, sponte ac libenter, et vero cum animi consensu in matrimonium vicissim jungantur " ; (c) *ex ipso officio pastoris* : parochi enim est pro viribus curare ut sacramentum Matrimonii non solum valide, sed etiam licite ac digne administretur; atqui id

¹ *Benedicti fl. XIV*, Constit. *Nimiam licentiam*, 15 maii 1743; *Bangen*, tit. II, p. 1-26; *Scavini*, III, n. 937-938; *foder*, Formulaire Matrimonial, pp. 4-23 et 39-49; *Haine*, q. 34; *Gasparri*, n. 126-148; *id.*, Des Procès d'état libre, ap. *Canoniste*, 1890, pp. 62; 155; 296sq.; *Konings*, n. 1542-1544; *Lesêtre*, La Confession des futurs mariés, ap. *Revue du Clergé français*, t. XXX, mars 1902, p. 5-22.

* De Sacram. Matrimonii, n. j.

præstare non potest nisi ipsos sponso interroget : notitia enim quæ ex aliis obtinetur sæpe insufficiens est, præsertim quando agitur de occultis impedimentis, vel subjectivis partium dispositionibus.

851.20 Objectum hujus investigationis triplex est : de *statu libero* nupturientium; de *impedimentis* quæ eorum matrimonio obstare possunt; de *doctrina christiana*, quæ instrui debent.

(A) *De statu libero*, (a) Olim jure communi, quando sponsi vel eorum parentes de celebrando matrimonio parochum monebant, hic declarare debebat duos testes pro unâquâque parte exhibendos esse, notos et idoneos, qui de statu libero nupturientium deponerent, id est testarentur eos esse ab omni vinculo matrimoniali immunes.

(b) *Inpraxi* vero hæc in desuetudinem abierunt in plerisque regionibus. Nunc tenetur pastor : 1) baptismi *testimonium* exigere, nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio¹; 2) meliori quo fieri potest modo, inquirere de *statu libero* sponsorum, præsertim extraneorum a quibus exigentur litteræ testimoniales, signatæ a paracho domicilii vel quasi-domicilii, et vagorum pro quibus ad Episcopum recurretur². Secus accidere posset, sicut reverâ contingit præsertim ubi divortium viget, matrimonium invalidum esse propter impedimentum ligaminis. Necesse tamen non est ad Episcopum recurrere, si agitur de iis qui, relicta parochiâ, ad tempus in aliâ ejusdem loci morantur, quia hi non sunt proprie vagantes.

852. (B) *De aliis impedimentis*. Debet insuper pastor prudenter investigare utrum inter contrahentes canonicum impedimentum, prohibens aut dirimens, intercedat necne.

Quare sponsum et sponsam *seorsim* et *caute* interrogabit : (a) an ex voluntate, sponte ac libere, cum vero animi consensu in matrimonium jungi velint; (b) utrum conscii sint alicujus impedimenti consanguinitatis, affinitatis, etc.; (c) an aliis fidem aut sponsionem dederint; (d) num parentum consensum obtinuerint aut saltem exquisierint; (e) utrum iis, quæ a lege civili requiruntur, satisfecerint vel satisfacere parati sint³. Modus hanc interrogationem insti-

* *Codex*, c. 102J, § i. — ' *Codex*, can. 1029, 1032.

J Cf. *Codex*, can. 1019. 1020. 1029, 1030, 1034.

tuendi prudentiæ pastoris remittitur et diversus esse debet pro diversa conditione et indole personarum

Jus sponso interrogandi ad *proprium parochum* spectat; si sponsi ad diversas parochias pertinent, uterque pastor suum subditum interrogare potest; melius est tamen ut parochus qui matrimonio assistit (generatin'! parochus sponsæ) ambo examinet, si ab ejus ecclesiâ nimis non distent.

Si ex hac investigatione aliquod impedimentum *publicum* detegitur, ad publicationes procedi nequit nisi post obtentam dispensationem¹. — Si vero impedimentum est *occultum*, parochus non suspendet publicationes, ne forte ex hoc publicum evadat, sed statim dispensationem petet a competenti auctoritate²

853. (C) *De doctrina christianâ*. Siquidem, juxta *Instructionem* (l. c.), pastor inquirere debet utrum “uterque sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere debeant”, Hinc S. *Officium* decrevit 4, an. 1697, “non esse a parochis matrimonium in ecclesia proclamandum, nisi antea sponso repererint in christianæ religionis rudimentis sufficienter instructos”. Quod pariter sancivit *Benedictus XIV*, l. c.

Parochus igitur curabit ut sponsi sufficienter sciant : (a) *veritates necessarias necessitate mediæ ac præcepti*, videlicet Symbolum Apostolorum, præcepta Decalogi et Ecclesiæ, orationem dominicam et salutationem angelicam, actus fidei, spei, caritatis et contritionis, et ea quæ sacramenta respiciunt; hæc enim cognoscere tenentur tum ad propriam salutem consequendam, tum ad filios hæc de re instruendos.

Si vero inveniantur qui hebetis sint ingenii et exilis memoriae, ita ut hæc omnia retinere non valeant, sufficit ut præcipua fidei mysteria sciant et credant; alia autem, quæ necessaria sunt necessitate præcepti, imperfecto modo percipiant, dummodo parati sint cotionibus frequenter assistere, ne hujusmodi veritates ab eorum mente penitus elabantur³.

(b) *Officia propria status*, videlicet matrimonialis vinculi indissolubilitatem, mutua conjugum officia, eorumdem erga filios pro-

¹ Formulam interrogationis invenies ap. *Joder*, op. cit., p. 8-10.

² *Codex*, c. 1031, § 2, n. 2.

³ *Codex*, c. 1031, § 2, n. 1.

¶ Ap. *Rened. XIV*, De Syn. diœccs. lib. VIII, cap. 14, n. 3. — Hinc merito ait *C. Baltimorese III*, n. 125 : “Fidelium matrimoniis præmitti etiam deberet opportunum examen, quo contrahentes de religione examinentur et instruantur”.

⁴ Ita *Rened. XIV*, l. c., n. 6.

creandos officia, necessitatem christiane prolem educandi, etc. Quam occasionem arripere potest pastor ad sponso monendos de quibusdam vitiis vitandis, de periculis quæ in secretis societatibus inveniuntur, de malis ex ebrietate vel cauponarum frequentatione sequi solitis, etc. — Id tamen *prudenter* fieri debet, pro diversa conditione nupturientium; quod præsertim verum est de mutuis officiis conjugum; nihil siquidem dicendum est quod scandalum præbere possit, attentis non solum cujuslibet regionis moribus, sed etiam ætate ac auctoritate pastoris. Unde si sponsa inquit quid liceat conjugatis, respondere satis erit ea omnia licere quæ ad generationem prolis requiruntur; et si plura desiderat, ad matrem vel aliam personam virtutis probatæ remittatur, addendo tamen dubia, quæ circa liceitatem quorundam actuum oriuntur, exponenda esse confessario.

.Aliunde, quando constat sponso esse bene instructos, obligatio eos interrogandi de veritatibus fidei aut officiis statûs non tam stricte urget, et examen breviter peragi potest Attamen, quando sponsi renuunt edoceri doctrinam Christianam, non sunt arcendi a contrahendo matrimonio λ — Cæteroquin omnes moneantur ut præviâ confessione ad matrimonium sese præparent, nec eam differant ad ipsam diem nuptiarum; ita enim occulta impedimenta, si quæ sint, tempore opportuno detegi possunt, et uberiores fructus ex sacramento percipiuntur.

§ III. De Bannis ,seu proclamationibus Matrimonii.*

- De notione et obligatione bannorum.
- De circumstantiis promulgationis.
- l)ivis:o. - De dispensatione a lege bannorum.
- De revelatione impedimentorum ex bannis oriente.
- Scholion : de matrimoniis morganaticis et conscientise.

1 Examinis et instructionis formam invenies ap. *Joder*, p. 10-24.

Aliquando consuli potest lectio quorundam librorum, in quibus caste describuntur conjugum officia; v. g. *Monsabre*, Conf. sur le Mariage, anglice redditum cura *Hopper*, New-York, 1890: // . *Holo*, Du Mariage au Divorce; Les Mariages écrits au Ciel; *Girardey*, Popular Instructions on Mariage, New York, 1896; *Taylor*, A Sure way to a Happy Marriage, from the German of *Sickinger*.

3 Resp. *Conuniss.pontificiie* Codicem interpretandum, 2-3 jun. 1918.

4 *Reiffenst.*, lib. IV, t. III, n. 3-51; *ScJimal:gr.*, l. IV, t. III, n. 1-88; *Salmant.*, cap. VIII, n. 71-107; 5. *Alphons.*, n. 989-1007; *Carrière*, 1, n. 375-442; *Kenrick*, n. 127; *Ball. A*, n. 572-599; *Honings*, n. 1533-1540; *Ijehmkuhl*, n. 673-677; *Feije*, n. 240-279; *Génicot*, n. 448-453; *Noldin*, n. 145-149; *Gasparri*, n. 149-194; *Deihayes*, Questions pratiques sur le Mariage, q. r6-oe.

I. De notione et obligatione bannorum.

854. t° Notio. Banna matrimonialia (a germana voce *bann*, publica promulgatio) sunt publicæ promulgationes, quæ futuro matrimonio præmittuntur, eo præsertim fine ut impedimenta, si quæ sint, detegantur.

Antiquitus jam usus vigeat pastorem ante nuptias adeundi, ut hic inquirere posset utrum aliquod esset impedimentum necne. Ita *Carolus Magnus*, an. 802, jussit ne nuptiæ celebrarentur, antequam presbyteri, cum senioribus populi, consanguinitatem conjugum diligenter exquirere. Pariter multis in locis sponsalia publice contrahebantur, ut omnibus notum fieret futurum matrimonium : quod bannis æquivalebat.

Modus autem matrimonium publice in ecclesiis denuntiandi initium sumpsit in Gallia, deinde in Anglia ; postea ad totam Ecclesiam extensus est decreto S. *Lateranensis II* (1216), quod confirmavit et ampliavit *Tridentinum*. Juxta *Lateranense* Concilium, sufficit ut *semel* publicationes fiant: *tres* autem requiruntur juxta *Tridentinum*. Ubi igitur *Tridentinum* promulgatum non est quoad partem quæ banna respicit, una publicatio stricte loquendo sufficit, quamvis triplex sæpe prudentior sit.

855. 2° *Obligatio bannorum*. (A) *Principium* : Lex proclamationis bannorum regulariter sub gravi obligat tum parochum tum nupturientes. Nam agitur de lege gravis momenti, ut constat : (a) *ex ipso fine legis*, est multiplex quo facilius impedimenta detegantur, si quæ sint, ac matrimonia clandestina vitentur; — ut filii insciis parentibus non nubant; — ut preces amicorum pro sponsis offerantur.

(b) Ex *Codice* (c. 1022-1030), qui, etsi pœnas antea latas contra legis violatores non renovat, ita rem exponit ut ex contextu clare constet obligationem banna proclamandi esse gravem.

856. (B) *Declaratur principium*. Quæ lex *sub gravi* obligat etiamsi parochus aliunde sciat nupturientes nullo detineri impedimento; quia lex fundatur in præsumptione periculi, idcoque non cessat in particulari casu, ubi de facto

’ Ita *Odo de Stibiac*, Ep. Parisiensis, initio sæc. XIII, præcepit matrimonia publicari in ecclesiâ, ut omnes fideles denuntiare possent curiæ episcopali impedimenta quæ noverint.

tale periculum abest; magna enim incommoda generatim sequerentur, si legis applicatio arbitrio parochorum permetteretur.

Certo mortale est tres omittere publicationes, absque dispensatione; unam tantum omittere esset probabilius peccatum veniale tantum; imo quidam putant omissionem duarum non excedere veniale, dummodo periculum latentis impedimenti amoveatur, per plures dies expectando antequam nuptiae permittantur, ut ita fideles tempus habeant denuntiandi impedimenta, si quæ sint. Probabilius tamen docet 5. *Alphonsus* (n. 990) omissionem duarum esse mortale peccatum.

Dictum est *regulariter* banna promulganda esse, quia dantur quædam exceptiones : —

(a) *Si matrimonium differri nequit* sine magno incommodo, nec aliunde dispensatio a bannis obtineri valet, v. g. si moribundus vult concubinam ducere ad providendum propriæ saluti vel legitimationi prolis; (b) in *matrimoniisfrincipum*, ex universali consuetudine, quia adeo noti sunt, ut impedimentum, si quod sit, facile detegi possit; (c) in *matrimoniis mixtis* inter catholicos et hæreticos, vel inter fideles et infideles regulariter non fiunt denuntiationes, ne sic approbari videantur hujusmodi matrimonia; attamen recenter S. Sedes declaravit *posse* fieri proclamationes in mixtis nuptiis, quæ obtenta dispensatione contrahuntur, suppressâ tamen mentione religionis contrahentium; dummodo ad detegenda impedimenta eas necessarias atque opportunas Ordinarius judicaverit *.

II. De circumstantiis bannorum,

857. Modus quo banna promulgari debent his verbis a *Codice*- describitur : “ Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de præcepto in ecclesiâ inter Missarum solemnias, aut inter alia divina officia ad quæ

* *Codex*, c. 1026.— Ita respondit 5. *Officium*, 4 jul. 1874, “ posse fieri proclamationes in matrimoniis de quibus agitur, quatenus apostolicâ dispensatione contrahantur, suppressâ tamen religione contrahentium”. Addit tamen 5. *Congregatio* magis expedire a bannis dispensare, si aliunde libertas statûs contrahentium certior facta est, ad evitandum admirationis vel scandali periculum. {*Collect. P. l'.*, n. 1223; *Gasparri*, n. 621.) — Juxta *Statuta diæxesis Baltimorensis*, n. 55, fieri non debent proclamationes nisi quando, ob leges civiles, omitti nequeunt; quo casu post missam faciendæ.* erunt. Jamvero lex civilis eas requirit quando nupturientes pecuniam solvere nolunt ad *licentiam* {*license*) obtinendam.

3 Can. 1024, 1023, § 1.

populus frequens accedat “ Matrimoniorum publicationes fieri debent a paroco proprio”. Quatuor ibi declarantur : 1° *persona* promulgans; 2° *locus* ubi banna promulgari debent; 3° *tempus*; 4° *forma* promulgationis.

858. i° De persona promulgante. Banna promulgari debent a *proprio contrahentium paroco*, qui potest id prae-
stare sive per se, sive per alium sacerdotem aut clericum. non autem per laicum, nisi in casu necessitatis, v. g. quando, absente paroco, solus sacerdos qui praesens sit ad sacrum celebrandum, nullomodo intelligere aut loqui potest linguam parochianorum (quod aliquando accidit in *Statibus Foederatis America*, propter multiplicitatem idiomatum quæ in variis ecclesiis usurpantur). Jamvero parochus proprius est parochus domicilii vel quasi-domicilii; pro vagis autem, qui domicilio carent, parochus loci ubi isti contrahunt.

859. 20' De loco. Locus ubi banna promulgari debent est *ecclesia parochialis, vel alia locum tenens ecclesia parochialis*, ut est capella vicarialis seu annexa, cui territorium assignatur; non autem sacellum, sive publicum sive privatum, nisi tamen hoc in particulari casu locum teneat ecclesiæ, ibique adsit magnus populi concursus : tunc enim finis legis obtinetur. — Propter eandem rationem, si occasione concionis, processionis vel piæ peregrinationis populus congregaretur in loco ab ecclesiâ parochiali distincto, ibi fieri possent denuntiationes, accedente Episcopi licentiâ.

860. Hic autem quaeritur utrum in *pluribus parochiis* banna promulgari debeant.

(A) *Regula generales*, (a) Si *uterque* sponsus in *eddem* parochia, et in eâ tantum, domicilium vel quasi-domicilium habet, ibi tantum publicationes fieri debent.

(b) Si vero sponsi in *diversâ* parochia domicilium aut quasi-domicilium habent, in *utrâque* banna promulgari debent.

(c) Si unus aut uterque sponsus *plura domicilia* habet, vel domicilium in unâ parochia et quasi-domicilium in altera, in his *omnibus* parochiis denuntiationes fieri debent,

* Codex, c. 94.

nisi tamen Episcopus dispenset, aut unum domicilium sit principale et alterum omnino secundarium.

(d) “ Si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Ordinario, qui pro suâ prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu conjecturas super statûs libertate colligendas praescribat. Si aliqua sit suspicio de contracto impedimento, parochus etiam pro breviori commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio removeatur” r.

(e) Si contrahentes, post incoeptas proclamationes, prius domicilium relinquunt, novumque acquirunt (quod accidere potest praesertim quoad famulos), fini legis magis consentaneum videtur incoeptas denuntiationes non interrompere in priori loco ubi sponsi noti sunt; nec erunt faciendæ in novo domicilio, ubi minime cognoscuntur. Attamen parochus novi domicilii jus habet nuptiis assistendi, ut infra dicitur.

861. (B) *Regula speciales*. Ex *Codice* : (a) *minorum*^{*} banna proclamari debent tum in loco actualis domicilii, tum in loco ubi parentes vel tutores degunt³; prudentia vero postulat ut non denuntientur absque parentum vel tutorum consensu⁴*, praesertim ubi lex civilis hunc consensum requirit.

(b) *Militum* banna promulganda sunt in praesidiis seu locis ubi degunt; et insuper in domicilio parentum vel tutorum, si minores sunt, aut, si majores facti sunt, in parœciâ ubi degebant ante susceptam militiam s.

(c) *Vagorum* matrimonia celebrari nequeunt nisi parochus Episcopi licentiam obtinuerit, ac diligenter de eorum statu libero inquisierit⁶; quod tamen non est intelligendum de iis qui in eâdem civitate vagantur. Episcopus potest etiam statuere quo loco denuntiationes fieri debeant : generatim fiunt in parœciâ ubi vagi contrahunt; sed aliquando etiam in loco originis, vel ubi diutius commorati sunt, praesertim si dubitatur de eorum statu libero.

* *Codex*, c. 1023.

• Ex *Codice* minores sunt tum masculi tum feminæ ante annum vigesimum primum completum. (Can. 88, § 1).

³ *Codex*, c. 93, § 1, § 2. — ⁴ *Codex*, c. 1034.

s In *Galliâ* milites nubere nequeunt sine consensu ministri belli, vel Præsidis *corporis* ad quod pertinent. Cfr. *Baudry-Ixic.*, n. 528 et 540

⁶ *Codex*, c. 1032.

N. B. Si dubia oriuntur de his omnibus, adeatur Episcopus, qui, cum a bannis dispensare valeat, a fortiori statuer: potest ubi proclamationes fieri debeant.

862.3° De tempore. Banna promulgari debent (a; *tribus diebus dominicis aliisque festis de præcepto*; non autem diebus festis *suppressis*, nisi de licentia Ordinarii, quæ dari potest, si his diebus magnus adsit populi concursus ¹.

(b) Tribus diebus festis *continuis*, i. e., nullo die festivo intermisso; quod tamen sub gravi non obligat, cùm necessarium non sit ad finem legis obtinendum, et ab omni culpa vacat, si rationabilis causa accedat. Si vero tres dies festivi immediate sibi succedant (v. g., dies l'aschatis et feria secunda et tertia post Pascha) melius est denuntiationes interrumpere, quo diutius de impedimentis fideles cogitare possint. Nec tamen vituperari potest parochus qui tribus successivis diebus banna promulgat, dummodo post ultimam diutius expectet, ut impedimenta manifestari possint.

(c) *Intra missarum solemnium*, id est intra missam parochialem vel conventualem. Si tamen parochus ultimam denuntiationem in missà ex oblivione omisisset, et nuptiae urgerent, posset banna proclamare in vesperis, aut in alio solemnium religionis actu, si adsit magnus populi concursus -.

Proclamationibus factis, statim ad matrimonii celebrationem non procedatur; sed tribus diebus exportandum est " nisi rationabilis causa aliud postulet ut fidelibus detur tempus revelandi impedimenta, si quæ existant.

Si matrimonium non celebratur intra sex menses post denuntiationes factas, juxta *Codicem*¹, hæ iterandæ sunt, nisi aliter Episcopo videatur. Quâ de re legere oportet *Statuta* diæcesana, quæ varia sunt pro variis regionibus.

863.40 De Bannorum forma. Nulla specialis forma a *Tridentino* præscripta fuit; ea igitur servetur quæ in *Ritualis* vel in *Statutis diæcesanis* invenitur. Exprimi

¹ Quæ regula inferri potest ex variis decisionibus 5. *C. Concilii*.

Ita ex *Codice*, c. 1024. — ² *Codex*, c. 1030. — ³ *Codex*, c. 1030, § 2.

⁵ " Denuntiationes autem fiant hoc modo. Inter missarum solemnium parochus populum admoneat in hanc sententiam *vulgari sermone* : Notum sit omnibus hic presentibus quod N. vir, et N. mulier, ex tali vel tali familiâ, et parochia, Deo adjuvante, intendunt inter se contra-

debent *vulgari sermone* nomen et cognomen sponsorum, necnon parentum, patria et locus domicilii. Si de viduis agatur, exprimantur nomen, dies et annus obitûs prioris conjugis; si prævium matrimonium nullum declaratum fuerit, vel S. Sedis auctoritate solutum, id pariter notum fieri debet; idem dicendum, si alicujus impedimenti publice noti dispensatio obtenta fuerit. Tandem moneantur fideles de gravi obligatione parochi manifestandi impedimenta, si quæ norint⁹; si dispensatio ab aliqua publicatione concessa fuit, id manifestetur, ne forte fideles, aliam exspectantes, impedimentum tempore opportuno non revelent.

Sedulo autem praetermittantur circumstantiae quæ contrahentes infamare possunt; v. g., si unus est illegitimus, parentes non nominentur; si quæ concubina erat, quamvis ut uxor communiter haberetur, designetur sub nomine quo solet appellari.

Altâ et intelligibili voce promulgatio fiat; secus finis legis minime obtinetur.

“ Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiæ parœcialis aliusve ecclesiæ, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de præcepto comprehendantur ”. (*Codex*, c. 1025.)

III. De Bannorum dispensatione.

864. i^o *Principium* : Non solum S. Pontifex, sed etiam Ordinarius loci potestatem habet a bannis dispensandi justâ de causa. Id enim aperte declarat *Tridentinum* (l. c.) : “ Nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius prudentiæ et judicio S. Synodus relinquit ”. Explicatius *Codex* : “ Loci

here matrimonium. Proinde admonemus omnes et singulos, ut si quis noverit aliquod consanguinitatis, vel affinitatis, aut cognationis spiritualis, vel quodvis aliud impedimentum inter eos esse, quod matrimonium contrahendum invicem impediat, illud quamprimum nobis denuntiare debeat; et hoc admonemus *primo*, si fuerit prima; vel *secundo*, si fuerit secunda; vel *tertio*, si fuerit tertia denuntiatio”. Communiter brevior forma in *Statutis* reperitur.

⁹ *Codex*, c. 1027.

Ordinarius proprius pro suo prudenti iudicio potest ex legitima causa a publicationibus etiam in alienâ diœcesi faciendis dispensare. Si plures sint Ordinarii proprii, ille jus habet dispensandi, in cujus diœcesi matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest”

Jamvero nomine *Ordinarii* locorum veniunt Episcopus, Vicarius Generalis, Vicarius Capitularis vel Administrator pro suâ diœcesi; Abbas et Prælati nullius pro suo territorio; Vicarii et Præfecti Apostolici iique qui prædictis deficientibus interim ex juris præscripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine²¶ Parochi autem hâc potestate non gaudent, nisi ad id expresse delegati fuerint -. ideoque si Episcopus dispensationem denegat, non possunt ejus decisioni contraire. Attamen, “ in periculis mortis, s alia probationes haberi nequeant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio jurata contrahentium, se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento ”⁴.

865. 2° Ad dispensationem concedendam, *requiritur gravis causa*, et quidem gravissima et ineluctabilis, juxta *Benedict. XIV'S*, si dispensatur ab omnibus proclamationibus; levior autem, si dispensatur solum ab unâ vel duabus. Juxta *S. Alphonsun* (n. 1005), alia sunt causæ propter quas Episcopus *tenetur*, alia autem propter quas dispensare *potest*.

(A) *'Dispensare tenetur* quoties id necessarium est ad vitandum grave damnum, commune vel privatum, spirituale aut temporale: videlicet (a) si adsit fundatus timor ne matrimonium malitiose impediat, v. g. a tutore vel noverca alias nuptias contemplantibus; (b) si timeatur ne una pars resiliat, præsertim in casu deflorationis vel sponsalium; (c) si alteruter sponsorum sit in articulo mortis et velit prolem legitime; (d) si una pars statim in longinquam regionem profectura sit, nec matrimonium differri possit; (e) si ex proclamationibus infamia oriretur, vel aliud damnum animæ aut cor

¶ *Codex*, c. 1028. — 2 *Codex*, c. 198.

J In multis dioecesibus *Statuum America Fæderatorum*, v. g. in *Baltimorensi* (Statut, n. 55) pastores dispensare possunt ab unâ proclamatione, justâ de causa, excepto casu vagorum; a duabus, ubi missa non celebratur singulis dominicis; ab omnibus, in illis comitatibus in quibus nulla est ecclesia.

⁴ *Codex*, c. 1019, § 2. — 5 *Encycl. Nimiam licentiam*.

poris. \. g. si nupturientes jam habeantur a communitate ut veri conjuges, aut si infamia immineat c parle sponsæ defloratæ.

(B) *Dispensare potest* : (a) si nupturientes ludibrio hominum exponerentur, quia v. g. sunt valde senes, aut valde dispares in conditione; (bi si certo moraliter constet nullum adesse impedimentum; quapropter sæpe magnatibus conceditur dispensatio, quia, cum noti sint, facilius deteguntur impedimenta.

IV. De obligatione revelandi impedimenta.

866.i° *Principium* : Quicumque certo sciens aliquod esse impedimentum dirimens aut prohibens inter nupturientes, sub gravi illud revelare tenetur, nisi legitima causa excuset. Certum est.

Hæc obligatio oritur : (a) *ex ipso praecepto caritatis*, quo debemus grave proximi malum impedire, in quantum fieri potest; nam ex *illicito* matrimonio grave nascitur malum, scilicet sacramenti profanatio; ex *invalido* autem graviora procedunt mala, nempe concubinatus, illegitimitas filiorum, etc.; (b) *ex virtute religionis*, quæ præcipit ut præcaveamus irreverentiam erga sacramentum; (c) *ex lege positivâ Ecclesie*, quæ, dum jubet denuntiari matrimonia, implicite fidelibus præcipit impedimenta ipsis cognita manifestare; quod aliunde explicite injungitur in forma denuntiationis qualis ap. *Rituale* (l. c.) invenitur , et in *Codice*, c. 1027.

867.20 Declaratur principium. Dicitur (A) *quicumque*, sive sit ex parochia, sive aliunde, cujuscumque sit sexus vel ætatis. Hinc ad id tenentur ipsi contrahentes : si vero agitur de impedimento *occulto*, a quo dispensatio obtineri possit, nulla est obligatio illud manifestandi in foro externo; sufficit ut confessario declaretur, ut dispensationem petat.

(B) *Certo sciens*; si enim adsit mera suspicio orta ex incerto rumore vel e testimonio quod fidem non mereatur, non est obligatio rem manifestandi. Non requiritur tamen ut sit probatio juridica, sed sufficit bene fundata persuasio.

868.(C) *Risi legitima causa excuset*, nempe : (aj *grave damnum* aut periculum gravis damni sive *revelantis*, sive *tertiæ* personæ; nam lex non obligat cum tanto incommodo.

' Praeterea in nonnullis dioecesibus pænæ contra non denuntiantes statuuntur, v. g. in *Balthnorensi* excommunicatio ferendæ sententias. {*Statuta*, n. 57.)

I
|r
I
le;

i !
H!

Hinc denunciare non tenentur qui prudenter timent ne ex revelatione impedimenti grave dedecus vel corporalia damna sibi aut suis immineant, aut grave causetur scandalum, vel infamia tertiæ personæ; v. g. si impedimentum oriatur ex copula illicita cum sponsæ sorore, hæc non tenetur suum peccatum prodere. — Sed non excusat damnum temporale vel dedecus, *ipsis sponsis* proveniens ex revelatione impedimenti, quia minus est damno spirituali quod secus incurrerent. Aliunde, ut eorum famæ parcatur, ipsi sponsi prius moneri debent *privatim*; si vero monitum spernant, sibimetipsis diffamationem imputare debent.

(b) *Inutilitas denuntiationis*, quando videlicet nullus fructus ex eâ speratur, vel quando notum est jam petitam fuisse dispensationem. Quidam dicunt etiam excusari eum qui impedimentum novit tantum ex auditu, et non recordatur a quo audierit; sed consultius est in hoc casu impedimentum revelare, cum hæc manifestatio possit aliis indiciis corroborari aut occasionem præbere seriæ investigationi.

869. (c) *Secretum sacramentale*, aut illud quod alicui *committitur ratione officii publici*, v. g. parochus, medico, obstetrici, advocato, etc.; nam publicum bonum, quod privato præfertur, postulat ut tale secretum omnino servetur.

Si vero hi aliunde noverint impedimentum, — non exercitio muneris sui, — id revelare tenentur, nisi ita agendo in suspicionem venirent violandi secretum commissum. Præterea hi omnes/rztw-tini monere debent ipsos nupturientes de existentiâ impedimenti, eosque hortari ad illud manifestandum; imo parochus potest, absque violatione sigilli, et generatim debet secreto dispensationem petere.

Confessarius autem, (pii ex confessione pœnitentis *publicum* detegit impedimentum, eum urgere debet ut idem parochus manifestet, aut sibi veniam concedat dispensationem petendi: si vero *occultum* sit impedimentum, cum licentia pœnitentis. ipse secreto dispensationem postulet.

Secretum vero *naturale*, promissum vel commissum, (non tamen ex officio, ut supra) non dispensat ab obligatione denunciandi; nam ex servato secreto sequeretur damnum tertii innocentis, quatenus injuria infertur uni c sponsis, et etiam damnum publicum spirituale, quatenus injuria inferatur sacramento; jamvero secretum naturale non obligat cum tanto incommodo.

Ceterum denuntiatio fieri debet *tempore opportuno*, id est, ante matrimonium; imo expedit ut fiat quamprimum mo-

raliter post primani bannorum promulgationem, ut statim vel nuptiæ prohibeantur vel dispensatio obtineatur.

870. 3° De ratione agendi pastoris in recipiendis revelationibus. Parochus, denuntiationem recipiens, (A) *testimonii valorem expendere debet* : (a) inquirendo qualis sit denuntiator, quâ auctoritate gaudeat, utrum invidia moveatur vel solum veritatis amore; (b) quales probationes afferat, utrum plenas an semi-plenas; (c) alios testes, si fieri potest, interrogando; ipsos nupturientes eorumque parentes adeundo, ut videat utrum impedimenti conscii sint necne.

(B) Quibus absolutis :

(a) In casu impedimenti *certi et indispensabilis*, sponso monere debet de impossibilitate nuptias celebrandi; in casu impedimenti certi et *dispensabilis*, " si impedimentum sit *occultum*, publicationes peraget vel absolvat, et rem referat, reticens nomina, ad loci Ordinarium vel ad *Sacram Pœnitentiarium*; si sit *publicum* et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius non procedat, donec impedimentum removeatur..., si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordinarium deferat". (*Codex*, c. 1031, § 2.)

(b) Si adest *dubium* de existentia alicujus impedimenti, parochus rem accurate investiget, interrogando sub juramento duos saltem testes fide dignos dummodo ne agatur de impedimento ex cujus notitia infamia partibus oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes; si *dubium* supersit, matrimonio ne assistat inconsulto Ordinario.

(C) Si solus parochus vel Ordinarius noverit impedimentum, quin possit illud probare, controvertitur num possit et debeat matrimonio obsistere; communior ac tutior opinio affirmat, nisi possit dispensatio obtineri; hic enim agitur non de pœnâ infligenda, sed de gravissimis malis avertendis.

Scholion : De matrimoniis conscientiae et morganaticis 3.

871. 1° De matrimoniis conscientiae. (A) *Definiri* possunt ea matrimonia quæ, omissis denuntiationibus, secreto celebrantur coram

* *Codex*, c. 1031.

• *Bened. XIV*, Constit. *Satis Vobis*, 17 nov. 1741; Quæst. Canon. 397; De Syn. dioeces., l. XIII, c. 23, n. 12 sq.; l. Masses, de Matrimonio conscientiae, Romæ. 1768; *Bangen*, II, p. 50-52; *Carrière*, n. 440-442; *Fcije*, n. 343-346; *Rosset*, II, n. 1193-1204.

parocho proprio, vel alio sacerdote delegato, et duobus testibus, câ lege ut secreta maneant.

(B) *Conditiones* ut licite contrahantur, recensentur a *Bened. XIV* et *Codice* : (a) Non celebrentur, sine Ordinarii* licentia, nec permittantur ab Ordinario nisi ex urgentissimâ ac. gravissima causa², v. g., ad impediendum concubinatûs periculum : (b) diligens ab Episcopo fiat inquisitio, ut constet nullum obstare impedimentum, præsertim prævium ligamen; (c) ad assistendum matrimonio deputetur parochus alterutrius contrahentium ; vel, eo deficiente, sacerdos doctrina et prudentia præditus; (d) celebrato matrimonio, Episcopo exhibeatur scriptum documentum, in quo describatur celebratio cum nota loci, temporis ac testium qui interfuerunt; idem transcribatur in libro secreto sigillis munito; (e) moneantur conjuges ut, si proles nata fuerit, statim ad Episcopum scribant, qui nomen infantis ac parentum in libro secreto describet, ut de legitimitate prolis constet³; (f) si de nata sobole notitiam non dederint, matrimonium divulgandum est⁴.

Hæc insuper ex *Codice* notentur : “ Permissio celebrationis matrimonii conscientiae secumfert promissionem et gravem obligationem *secreti* servandi ex parte sacerdotis assistantis, testium, Ordinarii ejusque successorum, et etiam alterius conjugis, altero non consentiente divulgationi ”⁵.

“ Hujus (tamen) promissionis obligatio ex parte Ordinarii non extenditur ad casum quo vel aliquod scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem injuria ex secreti observantia immineat, vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari aut eos baptizandos curent falsis expressis nominibus, quin interim Ordinario intra triginta dies notitiam prolis susceptæ et baptizatæ cum sincera indicatione parentum præbeant, vel Christianam filiorum educationem negligant ”⁶.

872. 20 Matrimonia *morganatica*, seu *ad morganaticam* ⁷, in eo consistunt quod vir nobilis, defuncta uxore pariter nobili, alturam ex humiliore ordine ducit, addita conditione ut tam mulier quam filii exinde nascituri, nihil ex eo matrimonio acquirere possint præter ea quæ ad honestam sustentationem necessaria sunt. Hinc

* Non possunt permitti a Vicario generali sine speciali mandato. (CWw, c. 1104).

² *Codex*, c. 1104. — ³ *Codex*, c. 1107. — ⁴ *Codex*, c. 1106.

⁵ *Codex*, c. 1105. — ⁶ *Codex*, c. 1106.

⁷ *Morganaticum* a duabus vocibus germanicis oritur {*morgen*, *gabe*, matutinum donum), quia uxor et filii contenti esse debent illo dono quod ab initio, quasi matutino die nuptiarum, accipiunt; a quibusdam dicitur etiam matrimonium *sinistra manus*.

uxor et filii non admittuntur plene in familiam viri, nec assequuntur eius nobilitatem aut hereditatem; et sub hoc respektu hujusmodi matrimonium differt a matrimonio conscientiae, vi cujus filii jus habent ad hereditatem paternam

§ IV. De consensu parentum²³

873. Status quæstionis. (A) Certum est consensum parentum non requiri ad validitatem sacramenti Matrimonii; id enim declaravit *Tridentium*, contra Protestantes, anathemate plectens eos qui “ falso affirmant matrimonium a filiis familias sine consensu parentum contraéta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse ”³. Etenim filii familias, etiam minores, dummodo sint puberes et rationis usu gaudeant, potestatem habent in proprium corpus in ordine ad matrimonium, ideoque valide possunt, etiam invitis parentibus, hanc potestatem aliis tradere per matrimonium. Hinc *Tridentinum* annuere noluit postulato Regis Galliae, qui volebat matrimonia filiorum, invitis parentibus inita, ut invalida haberi.

(B) Quæstio est igitur de liceitate matrimonium contrahendi, inconsultis aut invitis parentibus, necnon de mutuis officiis ac juri bus parentum ac filiorum hâc de re. Jamvero 5. *Alphonsus* (n. 849) quatuor exponit opiniones : prima docet filiosfamilias peccare *lethaliter*, si matrimonium ineant, parentibus sive inconsultis sive invitis.»; secunda dicit eos sub mortali teneri parentum consilium *petere*, non vero illud sequi; tertia tenet eos *venialiter* tantum peccare, si contrahunt sive inconsultis, sive invitis parentibus^{6,7} quarta distinguit : si parentes ab omni matrimonio filium avertere conantur, cum periculo incontinentiæ, hic obedire non tenetur, secus, si parentes juste impedian⁴

³ 5. *Thom.*, Opusc. XXXVII, De Erudit. Principum, l. V, c. 26-29; X. *Alphons.*, n. 882-884; *Posset*, t. V, n. 3546-3548.

Sanches, lib. IV, c. 23; S. *Alphons.*, n. 849-850; *Carrière*, n. 443-452; *Kenrick*, 41-42; *Gasparri*, n. 485-488; *Génicot*, n. 514-516; *Vantroys*, Etude historique et juridique sur le consentement des parents au mariage de leurs enfants, Paris, 1899.

⁴ Sess. XXIV, de Reformat. Matr., cap. I.
⁵ *Pontius*, l. II, c. 1, n. 26; *Sylvius*, Supplcm., p. 47, a. 6, concl. 4, etc.
⁶ *Sanchez*, l. IV, disp. 23, n. 10; *Laymann*, p. i, c. 1, n. 14; etc.
⁷ *Salmant.*, c. VI, n. 22; *Sporer*, n. 206; etc.
⁸ *Lacroix*, n. 570, cum auctoribus ibi allegatis.

Quid nobis probabilius videatur declarabunt sequentes regulæ.

874. Regula 1^a : *Per se graviter peccant filii minores qui sponsalia vel matrimonium contrahunt omnino inconsultu parentibus*

Talis enim agendi ratio opponitur *reverentia* parentibus debitæ, cum importet quemdam contemptum in re gravi; necnon *prudentia*, quæ postulat ut genitorum consilium quærat in re quæ, propter contraétam affinitatem, ad temporale bonum, pacem, felicitatem ac honorem totius familiæ confer

ijicicur *per se*, quia *peccat* accidens hæc omissio vel omni, vel saltem mortali culpâ vacat, secundum varias circumstantias :

(a) Nulla est culpa, si gravis ac justa sit causa, v. g. si filius longe absit, nec facile possit parentum consilium exquirere, aut si prudenter timeatur ne isti injuste nuptias impedian; quo tamen casu ab illusionibus cavendum est.

(b) Nulla pariter culpa est si contrahantur *sponsalia* sub conditione quod parentes consentiant, vel cum intentione ac spe, opportuniori tempore, eorum consensum in nuptias obtinendi.

(c) Levis tantum erit culpa si prudenter existimatur parentes parum de hoc curare, quia parum solliciti sunt de iis quæ ad filios spectant, dummodo propria tranquillitas non disturbetur. — Unde in praxi attendendum est ad *locorum consuetudines*, et relationes inter parentes ac filios existentes.

875. Regula 2^a. *Per se filii non tenentur stricle loquendo parentibus obedire in ordine ad matrimonium.* Nam in omnibus quæ ad eleétionem statûs pertinent, jam a parentibus non pendent, sed sunt vere sui juris; dummodo igitur reverenter consilium parentum exquisierint, non tenentur, jussu parentum, matrimonialem statum amplecti potius quam cælibem vel religiosam vitam, nec hanc potius quam illam personam ducere; parentes possunt quidem in hoc suasionem uti, non autem præcepto x.

Per accidens tamen præcipere possent parentes ut filius vel filia matrimonium iniret, si hoc esset unicum medium ad gravem eorum inopiam sublevandam; vel vetare ne filia nuberet juveni perditio moribus aut impio; nam in his et similibus casibus, jam filii id præstare tenentur, cum parentes nil faciant nisi præcepti naturalis adimplerionem urgere.

¹Cfr. 5. Thom., 2. 2., q. 104, a. 5; Supplem., q. 47, a. 6.

876. Regula 3a. *Parentes per se graviter peccant quando absolute, consensum negant filiis congruum matrimonium inire cupientibus.* Sic enim eos gravi moerore injuste afficiunt, eorumque felicitati obsistunt; discordiarum semina spargunt, et filios periculo turpiter peccandi exponunt.

Dicitur *per se*; quia, si ex matrimonio contrahendo gravissima praevideantur scandala vel odia, quia v. g. nimia est sponsorum disparitas, vel unio in damnum honestae familiae vergit, justam habent dissentendi causam. Non sufficit tamen, ad consensum negandum, ut unus e sponsis mediocris sit conditionis, cum hæc aliis dotibus compensari possit.

Neque *per se* a culpâ excusantur parentes propter legem civilem, quæ in nonnullis regionibus facultatem ipsis tribuit negandi Consensum¹; nam lex humana privilegia conferre nequit divinæ legi contraria. Attamen quidam, ob legem civilem, in bonâ fide versantur, et in eâ relinqui possunt, si prudenter timeatur ne monenti sacerdoti resistant.

Quæ omnia satis congruunt can. 1034 : “ Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationaliter invititis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario ”.

§ V. De dispositionibus ad licitam Matrimonii receptionem.

877. Nemo potest *valide* sacramentum Matrimonii recipere, nisi sit *baptizatus*², ut supra dictum est. Insuper

* In *Galliâ* filius et filia, donec compleverint annum 21, consensu parentum indigent : si hi. dissentiant, sufficit patris consensus; si unus e parentibus mortuus est, vel incapax consensum dandi, consensus alterius sufficit; mortuis patre et matre, avi et aviæ eorum juribus hæc de re succedunt; si ambæ lineæ dissentiant, ille dissensus consensui æquivalet. Cfr. *Cod. civ.*, art. 148-160, et loi du 21 Juin 1907 {*Dalloz*, *Mariage*, 9 sq.)

In plerisque *Statibus Amer. Foederatis*, minores valide quidem contrahunt, dummodo sint puberes, sed illicite, nisi accedat parentum consensus scriptis vel ore datus; et in nonnullis Statibus variis pœnis mulctantur non solum delinquentes, sed etiam ministri coram quibus nuptiæ ineuntur. Cfr. *Bishop*, op. cit., § 551-559. — Hic operari pretium est notare cum *Kenrick* (n. 44) filiosfamilias, quorum matrimonio parentes injuste consentire nolunt, licite posse leges civiles evadere in alium Statum se conferendo; sed eis non licere falso juramento vel falsis testibus declarare se majoritatis annos attigisse.

* *Codex*, c. 1021, § i.

omnino *decet* ut nupturientes sint *confirmati* l, quippe qui divino robore indigent ad fidem suam profitendam in novo statu vitæ quem elegerunt; imo, ex usu vel lege particulari, in quibusdam dioecesibus, id requiritur ad licitam Matrimonii receptionem : ibi sponsi probare debent se non solum baptizatos, sed etiam confirmatos fuisse.

Quibus breviter expositis, dicendum manet de dispositionibus nupturientium.

Quatuor præsertim sunt : 1° *recta intentio*; 2° *prudencia in conjuge seligendo*; 3° *status gratie*; 4° *scientia competens*; cum autem de hac ultima dispositione supra dictum fuerit (n. 853), de tribus prioribus pauca adnotabimus.

878. i° **Recta intentio.** (A) Sponsi eam intentionem in contrahendo sibi proponere debent quam Deus ipse habuit matrimonium instituendo.

Jamvero finis primarius est *procreatio et educatio prolis*; fines autem secundarii sunt *vita communis solatium et adjutorium*, necnon *concupiscentia moderatio*, ut supra ostendimus, n. 679-682 : possunt igitur sponsi hos fines intendere, etiam principaliter, dummodo finis primarius non excludatur. Præterea alii sunt fines *extrinseci*, quales sunt concordia inter familias concilianda, honor familia: servandus, divitiarum acquisitio, etc.: quos appetere licet dummodo sint honesti in se, et non excludatur finis primarius: si vero finis non sit honestus, ut inordinata voluptas aut immoderata divitiarum cupiditas, adest peccatum plus minusve grave secundum deordinationis gravitatem.

879. 20 **Prudentia in conjuge seligendo.** Cum matrimonium sit indissolubile, error hæc in re commissus vix reparari potest, et sæpe efficitur perennis causa jurgiorum, domesticæ infelicitatis, viamque parat adulteriis ac divortio. Quapropter : —

(A) Ad caute procedendum, (a) nupturiens frequenter ac ferventer *orabit*, ut a Deo fidissimum conjugem impetret : “ Domus et divitiæ dantur a parentibus; a Domino autem proprie uxor prudens ” ’. (b) Indolem, qualitates ac defectus illius cui nubere intendit, sedulo expendet; nam, si dotes ac vitia rerum comparandarum attente inspiciuntur, quanto magis dotes ac vitia sponsi perpendi debent, cum felicitas temporalis et aliquo modo æterna sæpe ab hoc delectu pendeat; uxor enim est perpetuum solatium aut perenne

• *Codex*, c. 1021, § 2. — ’ *Prov.*, XIX, 14.

tormentum; suasionem et exemplo virum ad virtutis religionisque praxim ducere potest, vel e contra ad peccatum aut infidelitatem : “Mulieris bonæ beatus vir; numerus enim annorum illius duplex. Mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitæ illius in pace implebit... Omnis plaga tristitia cordis est, et omnis malitia nequitia implebit’... Commorari leoni et draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam Jamvero vitia et virtutes detegere non est opus unius dici, sed diuturnam et attentam exigit considerationem. (c) Præterea, cum difficile sit junioribus, præsertim amore captis, rectum formare iudicium de qualitatibus alterius sponsi, consilia exquirant parentum et amicorum, qui non tam facile circa dotes vel defectus comparatis decipiuntur.

880. (B) In conjugio seligendo, (a) non attendantur exclusive aut præcipue exteriores qualitates, pulchritudo, vanus ornatus, divitiæ, dignitates aut aliquid hujusmodi; sed potius *intellectuales, morales ac religiosa dotes*, quæ ad mutuam sponsum felicitatem plus conferre valent quam vana pulchritudo aliaque fugacia dona. Nec tamen prætermittenda est corporis sanitas, cum ad vitam conjugalem requiratur mens sana in corpore sano; hinc potius a matrimonio arcendi sunt qui patris aut matris munere et officio fungi nequeunt, saltem usquedum satis robusti efficiantur.

(b) Attendendum est etiam ad *stirpem*, seu progeniem et familiam consortis : soboles enim haud raro vitia aut qualitates parentum hereditate consequuntur, in ordine non solum physico, sed etiam morali.

(c) Quædam *aqualitas* aut saltem *proportio* inter sponsum desideratur : ratione *ætatis* : vir potest esse muliere senior (quinque vel decem circiter annis), sed non vice versa, cum mulier ocius senescat quam vir. Non decet autem ut junior puella senem ducat : cito enim eum exosum habebit, et forsitan adulterinos fovebit amores. — Ratione *educationis*, quatenus quædam paritas necessaria est ad verum mentis consortium. Ratione *conditionis*; si enim vir nobilis plebeiam accipit, cito tum ipse, tum præsertim ejus familia eam ut rusticam despiciet; si pauper diviti nubit, ipse brevi contemnetur tum ab uxore, tum ab ejus familia. Ratione *indolis*, non quidem eo sensu quod ambo iisdem virtutibus aut defectibus præditi esse debent, sed quatenus unus alterum complere ac perficere

*,

r. :

a *

* *Eccli.*, XXVI, 1-2. — ’ *Eccli.*, XXV, 17. — * *Eccli.*, XXV, 23.

4 De ætate quâ juvenes nubere deceat nihil absolutum dici potest; generatim inter vigesimum et trigesimum annum matrimonium inire expedit, nec diutius differre convenit nisi propter speciales rationes. Cfr. // *Joly*, La Crise du Mariage, ap. *Le Correspondant*, 10 jan. 1902, p. 108-138; *Turgeon*, Le Féminisme, t. II, p. 67-80.

debet; v. g. si unus sit ad iracundiam pronus, expedit ut alter sit initis, ne forte perpetuo rixentur.

(d) Tandem ambo *mutuà dilectione* conjungi debent, non quidem vesano ac libidinoso amore sed honesto et supernatural!, quo quisque non tam propriam voluptatem quam alterius felicitatem quærat. Hinc matrimonia, propter divitias vel honores inita, absque mutuo amore, vel cum amore voluptuario, solis exterioribus dotibus fundato, plerumque infelices sortiuntur exitus.

881. 3° Status gratiæ. Nam matrimonium est sacramentum vivorum, ita ut ad illud accedens scienter et volenter in statu peccati mortalis, sacrilegii reus evadat. Non præcipitur quidem lege divinâ aut ecclesiastica generali ut nupturientes confiteantur ante matrimonium; stricte loquendo sufficit ut, si gravis peccati rei sunt, actum contritionis perfecta? eliciant. Sed *Tridentinum* 1 “conjuges hortatur ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, et ad sanctissimæ Eucharistia? sacramentum pie accedant”. Imo, cum novum vitæ statum ingressuri sint, *debet* cos generalem confessionem instituere, quo uberiores gratias accipiant, et vitam conjugalem ferventius incipiant.

In quibusdam dioecesibus præscribitur *confessio* ante nuptias, proindeque nuptialis benedictio *regulariter* concedi nequit nisi exhibitâ confessionis schedula. Dicitur *regulariter*; stricte enim exigenda non est, quando serio timetur grave incommodum, v. g. ne sponsi, qui jam civile contraxerunt matrimonium, in concubinato vivant. Aliunde *Statuta diœcesana* confessionem per modum impedimenti præcipere non possunt 2... “Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem, sponso docere sanctitatem Sacramenti Matrimonii, mutuas conjugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant” 3.

882. Corollarium. Ex hoc inferre licet quid agendum sit cum *indignis* et *censurâ innodatis*, qui nubere volunt.

1 Sess. XXIV, c. Reformat. Matrim., cap. 1.

2 Card. Gaspari, De Matrimonio, n. 230. 3 Codex, c. 1033.

(A) Sponsus vel sponsa matrimonium iniens cum consorte quem certo nox it in statu peccati mortalis, multo probabilius non peccat, dummodo nuptiae relinqui non possint absque gravi incommodo, quod vix unquam deerit; est siquidem minister sacramenti, sed *non vi cujusdam consecrationis*, et ejus cooperatio ad peccatum alterius est materialis tantum; aliunde supponitur esse ratio sufficiens; ergo cooperatio in casu licita est.

(B) Parochus potest, ac rogatus generatim debet, matrimonio assistere eorum qui *occulte* rei sunt peccati vel censura innodati : hic enim non est minister sacramenti, sed solum testis *authorizabilis*, proindeque ejus cooperatio non est tam immediata; aliunde sacramenta denegari nequeunt occultis peccatoribus publice petentibus. “ Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesiâ reconciliari recuserit, parochus ejus matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de quâ, si fieri possit, consulat Ordinarium ” ¹. Quoad vero matrimonium partis catholicae cum parte quæ fidem abjecit quin falsae religioni sese adseripserit, aut Societatibus ab Ecclesiâ damnatis adscripta est, recurratur ad Episcopum ².

Sectio II. — De celebratione Matrimonii ³.

883. Matrimonium essentialiter quidem consistit in consensu : sed hic regulariter exprimi debet modo, tempore et loco ab Ecclesiâ præscriptis; hinc dicemus tum de *ritu*, tum de *tempore* et *loco* celebrationis; hic tamen agitur tantum de matrimoniis *inter catholicos*, cum infra exponatur quid agendum sit in matrimoniis mixtis.

I. De ritu celebrandi Matrimonium.

Hic ritus duplici parte constat : i° ipsâ *celebratione*, in *Rituali* descripta; 2° *benedictione nuptiali*, quæ in *Missali* reperitur.

¹ *Codex*, c. 1066. — ² *Codex*, c. 1065.

³ *Rit. Rom.*, De Sacram. Matrimonii; *Afissale Rom.*, Missa pro sponso et sponsâ; *De Herd!*, t. III, 271-283; *O' Kane*, Notes on the Rubrics, ed. 5', 1088-1114; *Gaspard*, n. 1001-1054.

i° *De celebratione Matrimonii.*

884. (A) Parochus, vel alius sacerdos ab ipso delegatus, induitur supcrpeliiceo et stola alba, — vel, si immediate est celebraturus, albâ, stolâ et plancta coloris missæ convenientis, non autem manipulo, quem immediate ante missam accipit. — Unus saltem adhibeatur minister, supcrpeliiceo indutus, qui librum et vas aquæ benedictæ cum adpersorio deferat¹.

(B) Matrimonium celebrari solet ante altare majus, aut. hoc impedito, ante aliud altare. Sponsus stat a dextris sponsæ, testes prope adstant vel juxta vel retro post sponso, ut videre et audire possint; post eosdem, parentes et propinqui, quorum praesentia nuptias cohonestari decet.

(C) Neque vi neque metu gravi constrictus² (quæ conditio etiam ad *validitatem* requiritur) sacerdos ante altare requirit excipitque contrahentium consensum. — Clare suum consensum exprimant sponsi ita ut parochus et testes de illo dubitare nequeant.

885. (D) Mutuo contrahentium consensu dato et accepto, sacerdos jubeat eos invicem jungere dexterar, dicens : “ Ego conjungo vos in matrimonium. In nomine Patris ✠, et Filii, et Spiritus S. Anien ”. Postea cos adspergat aquâ benedicta, nihil dicens.

Ilituale tamen pergit : “ Vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum ex quo sequitur legitimas consuetudines hâc in re vigentes servari posse³.

(E) Postea benedicetur annulus, etiam in secundis nuptiis, precibus in *Rituali* descriptis, et aspergitur aquâ benedicta in modum crucis. Sponsus acceptum annulum de manu sacerdotis, imponit in digito annulari sinistræ manus sponsæ, in mutuæ fidei et dilectionis signum ». — Si annulus frangitur vel amittitur, novus benedici potest eadem formula, quocumque tempore. — Post traditionem annuli, sacerdos quasdam preces super sponso legit.

¹ Usus velum album explicandi super sponso, qui in nonnullis diœcesibus vigeat, a .S. 177. Cong. reprobatus est, 7 sept. 1840, ap: *Gasjfarri** n. 1010.

² *Codex*, c. 1095, § 1, n. 3.

³ Ita in *Statibus Dederatis America*, sponsi, dum dexterar jungunt, sibi invicem fidem dari hisce verbis : “ I, N., take thee N. for my lawful wife (husband), to have and to hold from this day forward, for better, for worse, for richer, for poorer, in sickness and in health, till death do us part”. {*Excerpta*. ed. 8e, p. 207.) Similem formulam adhiberi in Hibernia et Anglia testatur *O' Dane*, n. 1107.

⁴ In quibusdam regionibus duo annuli benedicuntur, unus pro sponso, alter pro sponsâ. Alibi simul cum annulo benedicatur *numisma* : quod laudabile est; alibi *nummus* (*pièce d. monnaie, coin*) : quod minus laudabile est.

Quando plures simul matrimonio junguntur, accepto primum singulorum consensu, dictâque pro singulis forma : “ Ego vos conjungo ”... nihil obstat quominus benedictiones annulorum et reliquæ benedictiones fiant in communi per verba in numero plurali'.

886. Cæremoniæ supra descripta? in conscienti.! obligant: omissio omnium, absque sufficienti causa, grave peccatum esset; omissio unius ex precibus, veniale tantum. Quidam tamen putant cum S. *Alphonso* (n. 899) verba “*Ego conjungo...*” aut similia omitti non posse sine mortali peccato.

20 De Benedictione nuptiali.

887. (A) Expletis caeremoniis supra descriptis, celebratur missa votiva pro *sponso et sponsa* quoties id permittitur: et datur *benedictio nuptialis* - : videlicet, dicto *Pater noster*, sacerdos stans in cornu Epistolæ versus sponsum et sponsam ante Altare genuflexos, dicit super eos duas orationes, quæ in *Missali* inveniuntur: deinde, dicto *Benedicamus Domino* vel *Ite Missa est*, antequam populo benedicat, conversus ad sponso, super eos recitat orationem *Deus Abraham*; tandem eos monet sermone gravi ut sibi invicem servant fidem. eosque aspergit aqua benedicta.

(B) Hæc autem benedictio non potest dari extra missam, non obstante contraria consuetudine. Ita enim praescribit *Rituale* ac decrevit .§. C. *Rituum* \ mandante Pio IX. et iterum sancivit *Codex* — Aliunde missa votiva pro sponso potest celebrari *tempore clauso* quando ex permissione Ordinarii datur benedictio nuptialis, exceptis tantum Dominicis, festis de præcepto etiam I et II classis, Octavis privilegiatis I et II ordinis, Feriis privilegiatis et Vigiliis Nativitatis Domini s.

Et quando Ordinarii, ex licentia can. 1108, benedictionem nuptialem permittunt in Nativitate Domini et Dominica Resurrectionis,

¹ Ita X. *Offic.*, 1 sept. 1841, ap. *Acta S. Sedis*. XXVI, p. 635.

Aliquando ceremoniæ *Ritualis* vocantur etiam benedictio nuptialis; sed *proprie* hoc nomen reservatur orationibus in *Missali* contentis.

² X. *Congreg.*, die 1 sept. 1838, permiserat hanc benedictionem extra missam dari; sed, 23 jun. 1853, hoc decretum revocavit, ac mandavit benedictionem nonnisi in missâ impertiendam esse. Cfr. *Decreta authentica S. C. Rit.*, nn. 3016 (olim 5190), 3079 (5275), 3380 (5640).

³ *Codex*, c. not., § 1. Benedictio nuptialis : a) sponso dari potest etiam postquam diu vixerint in matrimonio; b) dari tantum potest a sacerdote vel a delegato sacerdotis qui valide et licite matrimonio potest assistere (*Codex*, c. 1101).

⁴ X. *C. Rit.*, 14 iunii 1918. Cf. *Codex*, c. 1108.

Orationi Missæ de respectivo Festo additur sub unicâ conclusione commemoratio pro sponsis, sicut in Festis Epiphaniæ. Pentecostes. SSmx 'Trinitatis et Corporis Christi'

Ex decreto S. *Officii* i sept. 1841, sacerdos non tenetur missam applicare pro sponsis, nisi ab iisdem eleemosynam accipiat; in eadem missa potest sacerdos plures sponso benedicere'. sacerdos celebrans, non autem alius, debet sponso ante altare genuflexos aqua benedicta aspergere; non licet sponso benedicere in missa defunctorum, sed potius benedictio ad alium diem transferenda est λ

888. (C) Juxta communem sententiam, missa cum benedictione nuptiali, de praecepto est, non de mero consilio, nisi rationabilis causa excuset. Probabilius tamen non obligat sub mortali, ut recte docet S. *Alphonsus* (n. 988). Benedictio concedenda est quoties sponsa eam non accepit, sive hæc sit virgo, sive sit vidua aut deflorata, etiamsi sponsus sit viduus et benedictionem prius acceperit; non autem, si sponsa sit vidua et benedictionem jam semel accepit. Ratio est quia benedictio, prout in *Missæ* jacet, proprie super mulierem profertur, ideoque recitari debet quoties sponsa non fuit benedicta. — Quando non datur benedictio, omitti debet missa *pro sponso et sponsa*.

Juxta rubricas *Missæ*, sacerdos “postquam sumpserit Sanguinem, *communicet sponso*” proinde hæc communio fieri debet infra missam, et, juxta mentem rubricæ, *per modum sacrificii*, quatenus videlicet duæ parvæ hostiæ in hac missâ pro sponso et sponsa consecrari debent. Quod quidem omnino *decet*, sed non stricte obligat; nam benedictio solemnis dari potest, etiam quando sponsi non communicant; sed Pastores hortari debent nupturientes ut in missâ nuptiali communicent.

(D) Missa votiva pro sponsis, ut jam diximus, permittitur quibusvis diebus, exceptis Dominicis, festis de præcepto * et 2^a classis, Octavis privilegiatis I et II ordinis, Feriis privilegiatis et Vigiliis Nativitatis Domini. Epiphaniæ et Pentecostes... Ut missa votiva privata dici debet.

Diebus quibus missa *pro sponso et sponsa* prohibetur, dicenda est missa diei cum commemoratione missæ nuptialis.

' 5. *C. Rit.*, 14 junii 1918.

' Quo casu, juxta *De Herdt*, n. 282, orationes non dicantur in plurali, sed quales in Missali ponuntur.

' 5. *Offic.*, i sept. 1841, ap. *Acta S. Sedis*, XXVI, p. 635.

4 *U Monitore eccles.*, XXX, 235; *Cong. Rituum*, 14 jun. 1918.

II. De tempore et loco celebrationis’.

889. *r De tempore.* Ex *Codice*, matrimonium quovis tempore valide et licite contrahi potest², *at solemnitates nuptiarum* prohibentur tempore *clauso*, seu *feriato*, i. e., a dominica prima Adventûs usque ad diem Nativitatis inclusive; et a feriâ quartâ Cinerum ad Dominicam Paschæ inclusive; in utroque casu tempus clausum incipit a media nocte. — Ordinarii tamen locorum possunt, salvis legibus liturgicis, etiam prædictis temporibus benedictionem nuptialem permittere ex justâ causa, monitis sponsis ut a nimiâ pompâ abstineant ³.

Ratio hujus prohibitionis est quia præfata tempora orationi et pænitentiae vel spirituali lætitiæ devoventur, a quibus solemnitates nuptiarum animos distrahunt.

890. ²⁰ De loco. “ Matrimonium inter Catholicos celebretur in *ecclesiâ farceciali*; in aliâ autem ecclesiâ vel oratorio sive publico sive semipublico nonnisi de licentia Ordinarii loci vel parochi celebrari poterit. Matrimonium in ædibus privatis celebrari Ordinarii locorum in extraordinario tantum aliquo casu et accedente semper justâ ac rationabili causâ permittere possunt; sed in ecclesiis vel oratoriis sive Seminarii sive religiosarum, Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate, ac opportunis adhibitis cautelis. Matrimonia vero inter partem catholicam et partem acatholicam extra ecclesiam celebrentur; quod si Ordinarius prudenter judicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti ejus arbitrio committitur hac super re dispensare (exclusâ semper celebratione Missæ) ”⁴.

“ Celebrato matrimonio, parochus vel qui ejus vices gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina conjugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia secundum modum in libris ritualibus et a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit. Praeterea, parochus in libro quoque baptizatorum adnotet conjugem tali die in suâ parœciâ matrimonium contraxisse. Quod si conjux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractûs ad parochum baptismi sive per se sive per Curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum Hbrum referatur”⁵.

¹ Ita 5. *Rit. Cong.*, 21 mart. 1874, ap. *Acta S. Sedis*, XII, p. 474-

Codex, c. 1108. Consuetudo itaque quâ, in nostra regione, *tfse contractus matrimonialis* “ tempore clauso ” prohibetur, juri communi adversatur.

³ *Codex*, c. 1108, § 2 et 3. - ⁴ *Codex*, c. 1109. — ⁵ *Codex*, c. 1103.

II \

!'
hi
>!
H!

IV
iil<

Caput tit.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII

091. Impedimentum matrimonii in genere est illud omne quod obstat ne matrimonium licite aut valide contrahatur. Hinc duplicis sunt generis impedimenta : (a) *prohibentia*, seu *impedientia*, quæ vetant ne matrimonium *licite* contrahatur, sed ejus validitati non obstant; (b) *dirimentia*, seu *irritantia*, quæ vetant ne matrimonium non solum licite, sed etiam *valide* ineatur. Proinde *dirimentia* vocantur, non quia validum matrimonium dissolvunt, sed quia efficiunt ne valide ab initio contrahatur.

Art. I. De Impedimentis prohibentibus.

892. Ecclesiam jus habere statuendi impedimenta prohibentia certo infertur ex eo quod etiam dirimentia decernere valeat, ut superius probatum est, n. 814. Jamvero in Ecclesiâ hâc potestate gaudent tum Rom. Pontifex, tum Concilium generale, in quibus residet plena leges ferendi potestas, et quidem *exclusive* pro baptizatis, ita ut Episcopi impedimenta per modum legis statuere non valeant. Possunt tamen pro casu particulari, ad tempus, justâ de causa prohibere aliquod matrimonium, et severis pœnis hoc interdictum violantes punire². — Insuper, ex *Codice*, c. 1041, “consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur

Jure antiquo plura erant hujusmodi impedimenta, quæ jam ab aulâ recesserunt³.

¹ *Codex*, c. 1038, § 2. — ² *Codex*, c. 1039.

³ Talia erant *cathecizatus*, i. e. impedimentum quod contrahebatur ab eo qui pro infante respondebat, quando supplebantur ceremoniæ baptismi, eodem fere modo ac patrinus hodie impedimentum contrahit spiritualis cognationis, ut infra exponetur; et *graviora quadam crimina*, nempe incestus, conjugicidium, presbytericidium, infanticidium.

Hodie, cùm sponsalia non amplius sint impedimentum prohibens, tria sunt, præter *Ecclesiæ vetitum*, de quibus agemus : *votum*, *mixta religio* et *cognatio legalis*.

I. De vetito Ecclesiæ

893. *Ecclesiæ vetitum*, quod non recensetur a *Codice* inter impedimenta proprie dicta², est prohibitio aliquod determinatum matrimonium contrahendi, a legitimo superiore facta, ob gravem causam. Proinde distinguitur a *lege generali* qua vetatur ne nuptiæ ineantur cum aliquo genere personarum.

Jamvero *legitimus superior* in casu est : (a) 5. *Pontifex*, qui matrimonium aliquod prohibere potest immo et “ clausulam *irritantem* addere ”³ in universali Ecclesià, sive per se, sive per alium, v. g., per Romanas Congregationes; (b) *Episcopus* pro suâ dioecesi; (c) *parochus* et ipse, non autem actu *proprie judiciali*, ob defectum jurisdictionis in foro externo: hic nempe assistentiam suam denegare potest alicui matrimonio, quando judicat nuptias propter gravem causam iniri non posse.

894. *Causa*, propter quas nuptiæ juste vetari possunt, tres sunt præsertim, nempe : (a) fundata suspicio latentis impedimenti sive prohibentis, sive præsertim dirimentis; ita R. Congregationes aliquando hanc clausulam addunt sententiæ in causa matrimoniali, quando dubitatur de im-

matrimonium cum moniali attentatum, raptus sponsæ aliénai, baptismi collatio propria? proli extra casum necessitatis, pœnitentia publica, Cfr. *Clericali*. Decis. 37 de Sacr. Matrim., n. 19 sq., *Ballerini P.* n. 534 sq., ed. 3; *Feije*, n. 548; *Gasparri*, n. 433. De origine et historica evolutione variorum matrimonii impedimentorum vide *J. Freisen*, Geschichte des canonischen Eherechts bis zum Verfall der Glossenlitteratur, Tübingen, 1888; cujus summarium invenire est ap. *Canoniste*, 1890, p. 433; 1891, p. 214; 1892, pp. 268, 344, 407, 459, 584, 705; 1893, p. 65; 1895, PP. 409, 667» etc.; *Esniein*, op. cit., t. 1. p. 203-402.

1 *Reiffenstuel*, *Schmalzgr.*, *De Angelis*, *Santi* aliique Canonists, lib. IV, tit. 16; 5. *Alphons.*, n. 982; *Ball. P.*, n. 535, 538, ed. 3; *Carrière*, II, n. 916-917; *Feije*, n. 549-551 ; *Noldin*, n. 64.

2 Impedimenta proprie dicta ea sunt qua efficiunt *personant inhala leni* ad contrahendum matrimonium.

3 *Codex*, c. 1039, i; 2.

tentiâ alterutrius : *Vetito transitu ad alias nuptias, inconsulta* S. C.; (b) timor ne jus tertii lædatur, v. g. pendente lite de valore prioris matrimonii vel sponsalium, a fortiori si valida sponsalia contracta fuerunt nec dissoluta; (c) scandalum, vel aliud grave damnum vitandum.

Graviter peccat qui contra hoc Ecclesiæ vetitum matrimonium contrahit; nisi tamen prohibitio fiat de levi causa et ad tempus, vel quando sponsis certo constat rationem interdicti non amplius subsistere : tunc enim peccatum est veniale tantum.

II. De impedimento prohibente v̄oti

895. Non omne votum prohibet matrimonium, sed solum votum quod matrimonii celebrationi vel usui opponitur. Jamvero quintuplex votum matrimonium reddit illicitum : 1° votum *perfectæ castitatis*; 2° votum *virginitatis*; 3° votum *non nubendi*; 4° votum *suscipiendi ordines sacros*; 5° votum *ingrediendi religionem* : de quibus seorsim dicendum.

896. i^o De voto simplici perfectæ castitatis. Hic agitur de voto *simplici*, non autem de *solemni*, quod non solum prohibet, sed irritat matrimonium, ut infra dicetur. Jamvero, sive privatim emittatur, sive in religiosa Congregatione, consistit in promissione Deo facta perpetuo et absolute abstinendi ab omni venerea delectatione sive externa, sive interna.

(A) *Qui tale volum emisit, regulariter illicite matrimonium contrahit*; nam vel intendit matrimonium consummare, ideoque votum violare; vel saltem se exponit periculo violandi votum, cum, altero conjuge postulante, debitum reddere teneatur. Dictum est *regulariter*, ut excipiatur rarissimus casus quo utraque pars virginitatem in matrimonio servare intendit.

B Inito autem matrimonio, ia vovens non potest absque peccato *petere* debitum, cum hoc sit directe contra votum; sed illud reddere potest ac debet quoties ad id con-

¹ *Thoni.*, Supplem., q. 53, a. 1; *Sanchez*, lib. IX, disp. 33-34; *S. Alphons.*, n. 986-987; *Carrière*, n. 925-935; *Haller. P.*, n. 561-566, cd. 3; *Feije*, n. 559-565; *Leh>nk.*, n. 719-723; (λ7//o>/, n. 512-513; *Gasparri*, n. 434-441.

jugali obligatione tenetur. I line, si alter conjux jus petendi amiserit, quia v. g., vel incestum vel adulterium commisit, neuter petere aut reddere potest. Expedit igitur quamprimum dispensationem a voto quærere, ne vovens in perpetuo periculo maneat peccandi.

b Si alter conjux moriatur, vovens ad secundas nuptias convolare nequit, nisi dispensationem a suo voto obtinuerit. Generatim dispensatio datur solum ad matrimonium *semel* ineundum, ita ut nova requiratur ad alias nuptias ineundas.

N. B. Si quis votum *temporaneum* castitatis emisit, nuptias inire non potest, nisi postquam votum expiraverit; si antea nubat, idem dicendum ac de eo qui voto castitatis perpetua. ligatur, quamdiu tempus præfixum elapsum non fuerit.

897.2' De voto virginitatis. Plerumque vovens virginitatem nihil aliud intendit nisi perfectam castitatem : quo casu applicanda sunt principia superius exposita. Presse autem sumptum, votum virginitatis consistit in promissione abstinendi ab illo primo opere carnali quo virginitas amittitur, seu a voluntaria seminis effusione pro viro, et pro muliere a copula aliisve actibus quibus sigillum virginale culpabiliter frangitur. — In praxi autem qui virginitatem vovet, communiter aut castitatem aut cælibatum intendit : quare ejus intentio caute exploranda est.

Quibus posith, (a) votum virginitatis graviter læditur primo actu consummato quo virginitas amittitur; (b) post primum hujusmodi peccatum, matrimonium licitum est, cum votum jam impossibile evaserit; (c) qui autem post votum virgo permansit, graviter peccat ineundo matrimonium, quippe qui se gravi periculo exponit contra votum agendi; excipe casum quo ambô contrahentes virginitatem promiserunt, ut supra; (d) matrimonio contracto, debitum petere non potest, quamdiu carnis integritatem servavit¹; sed, virginitati semel amissa, potest licite reddere ac petere debitum, cum jam voti adimpletio impossibilis evaserit; (e) moi tuo consorte, si virgo permansit, voto adhuc ligatur: secus, ad novas nuptias transire potest.

898.3 De voto non nubendi, seu cælibatùs. (a) Iloc votum directe consistit in promissione non contrahendi matrimonium ; peccat

¹ Ita quidem *objective* loquendo: non pauci enim id *igm» uit.* et peccant quidem nubendo, non autem debitum petendo.

igitur graviter qui cum tali voto nubit; ib) inito autem matrimonio, illud consummare potest, cum huic voto non opponatur; (c) soluto autem conjugio, votum reviviscit et secundas nuptias impedit.

899.4" De voto suscipiendi ordines sacros, (a) Hoc votum illicitum reddit matrimonium, cum conjugatus sacros ordines amplius recipere non possit, nisi forsitan intendat, ante consummationem matrimonii, ingredi ac profiteri Religionem; sed in hoc casu uxorem decipit; (b) inito matrimonio, tenetur conjugis consensum petere ut ordines suscipere possit, positus de jure ponendis; si consensus denegetur, jam potest reddere et petere debitum, cum directe non voverit castitatem, et aliunde votum suscipiendi ordines impossibile evaserit; (c) si uxor moriatur, vel amittat jus petendi debitum (v. g. per votum aut adulterium), jam reviviscit obligatio voti, nisi dispensatio obtenta fuerit.

900.5 De voto ingrediendi Religionem. Hic agitur de voto ingrediendi Religionem cum votis solemnibus, aut Congregationem cum votis simplicibus : utrumque enim illicitas reddit nuptias, (a) Vovens non potest licite nubere, cum ita se exponat periculo votum frangendi vel alterum conjugem decipiendi; (b) prima consummatione matrimonii graviter peccat, quia voti adimplentionem reddit impossibilem'; sed, semel consummato matrimonio, licite reddere ac petere potest debitum, cum castitatem non voverit, et aliunde ingressus in Religionem sit impossibilis; (c) recuperata vero libertate, quia v. g. conjux mortuus est, vel jus petendi amisit, vel consentit ut vovens ingrediatur Religionem, tenetur id facere, nisi dispensatio obtineatur, aut res sit moraliter impossibilis.

901. Notandum. Plerumque expedit dispensationem ab his votis exquirere. Jure communi, solus Pontifex dispensare potest, ante Matrimonium, a voto *perpetua' castitatis* aut *ingrediendi Religionem proprie diclam*; unde Episcopi non possunt ab eisdem dispensare jure ordinario, nisi sit periculum in morâ. Sed, post contra&um Matrimonium, vi consuetudinis dispensare possunt in ordine ad debitum petendum; excepto tamen casu quo conjuges *de mutuo consensu* castitatem voverunt, saltem juxta communem sententiam.

Ab aliis autem volis Episcopi, jure ordinario, ob justam causam dispensare possunt.

Insuper, vi Indultorum, sæpe ampliores accipiunt facultates; ita in *Statibus Amer. Juvdcratis* habent potestatem "dispensandi ex rationabili causa in volis simplicibus *castitatis* ei *religionis* " ; quam in inulti^ dioecesibus omnibus confessariis impertiuntur.

' Quidam tamen non advertunt se peccare matrimonium consummando, quia nubendo jam intendebant copulam habere; peccaverunt quidem nubendo, sed, rati matrimonium esse validum, non putant maritalem copulam esse peccatum.

» Ap. *Putser*, n. 106-107, ubi hæc facultas accurate exponitur

III. De impedimento mixtæ religionis'.

902. Mixta matrimonia, *lato* sensu intelleéta, ea sunt quæ ineuntur inter catholicum et acatholicum, sive sit baptizatus, sive non. *Striflo* autem sensu, impedimentum *mixta religionis*, prout distinguitur ab impedimento *disparitatis cultus*, est illud quod existit inter duos baptizatos, quorum unus est catholicus, alter haereticus vel schismaticus; matrimonium reddit quidem illicitum, sed non invalidum. Dicemus : 1° de *illicite* matrimoniorum mixtorum; 2° de *dispensatione* ab hoc impedimento; 3° de *modo* illa *celebrandi*.

i° De illicite matrimoniorum mixtorum.

903. *Principium* : Matrimonia mixta, absque dispensatione inita, graviter sunt illicita. Certum est.

(A) In *Scripturâ* jam invenimus fundamenta hujus prohibitionis. (a) Sedulo enim prohibet consortium cum hæreticis : “Haereticum hominem post unam et secundam correptionem evita”²; “Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec *Ave* ei dixeritis. Qui enim dicit illi *Ave*, communicat operibus ejus malignis”³. Jamvero qui matrimonium cum haeretico contrahit, non solum ei *ave* dicit, sed cum eo intimam et permanentem habet consuetudinem, (b) Insuper, teste Paulo⁴, matrimonium christianum est symbolum perfectæ unionis Christi cum Ecclesia : mulieres viris suis subditæ esse debent sicut Domino, et viri, diligere uxores suas sicut Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro eâ; jamvero si vir et uxor non sint ejusdem fidei, eorum unio valde imperfecta est, cum non sit unio animorum in eadem fide, nec in eadem spe aut caritate; ergo nonnisi valde imperfecte ac remote repræsentat unionem Christi et Ecclesiæ.

* *Roskovany*, De Matrimoniis mixtis; *Feije*, De Matrim. mixtis, Lovanii, 1847; De Impedimentis, n. 566-574; *Mazzei*, De Matrim. personarum diversæ religionis, Romæ, 1771; *Camere*, n. 753-765; *Baller. P.*, n. 1054-1113; *Gasparri*, n. 442-472; *Rossel*, III, n. 1734-1769; *De Becker*, p. 258-267; *Wernz*, n. 573-590; *UHathorne*, An Instruétion on Mixed Marriages; *Lambing*, Mixed Marriages, 1878.

¹ *Tit.*, III, 10. — ² // *Joa.*, I, 10-11. — * *Ephes.*, V, 22-32.

904. (B; *Concilia et Rom. Pontifices* non solum modo generali consortium cum hæreticis, sed etiam speciatim matrimonia cum eis stricte prohibuerunt ac severe condemnarunt. Ita Cone. *Eliberitanum* (an. 305) decrevit¹ : “ Hæretici, si se transferre noluerint ad Ecclesiam catholicam, nec ipsis catholicas dandas esse puellas : sed neque Judæis, neque hæreticis dare placuit; eo quod nulla possit esse societas fidei cum infidei. Idem statuerunt multa alia Concilia, tum particularia, tum generalia.

Neque S. S. Pontifices aliud tenuerunt. *Urbanus VIII*, 30 dec. 1624, declaravit “ catholicorum cum hæreticis matrimonia omnino fugienda esse ”²; *Clemens XI*, 25 jun. 1706, eadem prohibuit, “ nisi id totius Reipublicæ bonum exposcat ”; *Benedictus XIV*, 4 nov. 1741. ea vocat detestabilia connubia, quæ S. Mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdixit, laudatque magnopere zelum illorum Antistitum qui severioribus pœnis catholicos ab his sacrilegis vinculis detertere student; *Clemens VIII*. 16 nov. 1763, scribit ex hujusmodi conjugii Ecclesiæ magnam cladem afferri; *Nzo* *IIII*, 25 mart. 1830, declarat Ecclesiam a connubiis hujusmodi, quæ non parum deformitatis et spiritualis periculi præ se ferunt, abhorrere. *Gregorius XVI*, 30 apr. 1841, ait: “ Ipsa tanquam illicitas planeque perniciosas semper habuit ejusmodi nuptias, tum ob flagitiosam in divinis rebus communionem, tum ob impendens Catholico conjugii perversionis periculum, pravamque sobolis institutionem. Quorum doctrinam confirmat *Ixo X/7/*, scribens in Const. *Arcanum* : “ Ab hujusmodi conjugii ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod occasionem præbent vetitæ societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonæ institutioni liberorum, et persæpe animos impellunt ut cunctarum religionum æquam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine ”. Quæ omnia graviter sancita sunt a *Codice* : “ Severissime Ecclesia ubique prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectæ hæreticæ seu schismaticæ adscripta : quod si adsit perversionis periculum conjugis catholici et prolis conjugium ipsa etiam lege divina vetatur ”³.*

905. (C) *Rat. theologica* 3. (a *Matrimonia mixta intima* “ *unioni ac felicitati conjugum nocent*. Intima esse debet inter

¹ Can. 16, ap. *Labbe*, *Concilia*, I, p. 973. Idem statuit Cone. *Laodiceum* (circa an. 364), can. 10, 31, ap. *Labbe*, I, p. 1510-1511.

² Apud *Rosset*, n. 1739. — 3 Ibidem. — 4 *Codex*, c. 1060.

⁵ Hic operæ pretium est notare iisdem argumentis ostendi posse quam periculis plena sint conjugia inter catholicas puellas inita virosque irreligiosos.

conjuges unio, veraque animorum concordia; vir uxorem diligere debet sicut Christus dilexit Ecclesiam, et mulier obedire viro sicut Domino. Atqui hæc intima unio et amicitia vix existere potest ubi deest unitas fidei; nam amicitia æquales accipit aut facit, seu aliis verbis postulat ut amici idem sentiant et idem velint; jamvero ubi fides diversa est, ibi erit animorum discrepantia non solum in rebus religiosis, sed etiam in multis quæstionibus historicis vel ethicis, quæ cum religione indivulse connectuntur, præsertim vero in iis quæ ad proles educationem spectant. Exinde frequentes oriuntur dissensiones, quæ pacem familiæ disturbant.

Quo posito, felicitas conjugum perfecta esse nequii. Siquidem vera beatitudine fruuntur quando simul orant, simul in ecclesia divinis assistunt officiis, eadem sacramenta suscipiunt, ejusdem divini convivii participes efficiuntur, seipsos invicem provocant ad praxint earumdem virtutum, eadem spe roborantur, eadem caritate uniuntur. Jamvero hæc omnia impossibilia evadunt quando conjuges non sunt ejusdem fidei : tunc enim vel quisque seorsim orat, vel alteruter contra conscientiam agit, actus religionis exercendo quos interius non approbat. Præterea, cum, ex dictis, ambo in nullis discrepent, mutuæ diffidentiae virus brevi in eorum animos serj)it, ac mutuus amor refrigescit, sine quo tamen non est vera conjugalis felicitas.

900. (b) Matrimonia hujusmodi *f>arti catholici^ valde periculosa suut quoad fidem, et aliquando quoad mores*. Imprimis nuptias inire cum hæreticis est communicatio in divinis, quatenus pars catholica sacramentum administrat hæretico, et vice versa. Præterea catholicus cum hæretico ejusque familià sæpe conversans, non paucos errores facile imbuere potest, et de quibusdam veritatibus fidei dubia concipere, aut saltem de nonnullis actibus religionis erubescere, præsertim cum haud raro ignorantiam ac simplicitatem catholicorum derideri contingat. Periculum majus evadit quando, non obstantibus promissis tempore nuptiarum factis, vir uxorem catholicam prohibet quin missæ aliisque divinis officiis assistat; nec minus est quando mulier hæretica perfida suasionem virum paulatim a praxi religionis avertit; nam, ut recte scribit *Rellarminus* ' : " Ea siquidem est natura

' Epistola inter familiares 35, ap.

n. 1073.

feminarum, ut multo facilius sit, ut ipsæ viros pertrahant ad errorem, quam ut viri eas perducant ad veritatem.” Maximum est etiam *indifferentisini* periculum : quando enim in eâdem familia personæ inveniuntur diversam religionem colentes, et inter eas frequentes ac intimæ habentur relationes, facile oritur persuasio varias religionum formas eâdem æsumatione dignas esse. — Neque desunt pericula quoad *inores*; cum enim matrimonii abusus apud Protestantes maxime prævaleat, ut ex ipsorum testimonio constat, uxor catholica à viro hæretico facilius ad actus illicitos pertrahi potest.

907. (c) Sæpe *majora sunt pericula pio filiis*, qui ex hujusmodi connubiis nascuntur. Aliquando pars acatholica eorum catholicæ educationi obstat. Etiam quando catholice instruuntur, in indifferentismum facile labuntur : vident enim non eandem religionem a parentibus coli, et exinde proni sunt ad inferendum non multum referre quænam religio observetur; nam si parentes ipsi de religione non idem sentiunt, quis certus esse potest de absoluta veritate religionis? Nonne omnes religiones æque valent? — Haud raro pars hæretica nonnulla catholica dogmata vel praxes deridet, et ita dubia excitat in mentibus filiorum. — Aliunde, si mater hæretica sit, veræ pietatis sensus in corda puerorum vix instillare potest; si pater sit protestans, filii, etiam catholicis principiis a matre imbuti, quando adolescunt, nimis proni sunt ad patris errores amplectendos, vel etiam sæpius ad valedicendum omni religioni.

Quod quidem lugenda constat experientia : quamvis enim matrimonia mixta non semper infelices sortiantur exitus, sed quandoque bonos effectus producant, sive acatholicam partem ad veram fidem trahendo, sive præjudicia removendo; attamen sæpius majora mala inde oriuntur quam bona, præsertim quoad prolem . Ex computatione enim recenter facta in *Statibus Amer. Erderatis, sexafinta sex* juvenes *per centum*, ex his matrimoniis nati, nullam colunt religio-

¹ Cfr. *Sinclair*, The Crowning sin of the Age, Boston, 1892. p. 16 sq.; *WIMTf/Y*, The Ethics of Marriage, New York, 1895, ch. III; *Storer*, Is it I? Boston, 1868, p. 104-112.

² Cfr. *Americ. Eccles. Sevieic.* vol. I, 1889, p. 61-74; vol. H. >891 p. 9 -3.

nem; dum, quando ambo parentes sunt catholici, solummodo *otto gercentum* religioni valedicunt'.

908. Corollaria. (A) *GruuiUrpeccant catholici qui, absque dispensatione, matrimonium ineunt cum hcereticis*. Neque consuetudo etiam longissimi temporis illud licitum reddit, ut pluries declaravit S. Sedes, præsertim S. *Officium*². 3 jan. 1871 : “ Quamobrem etsi jamdiu, uti affirmas, opinio isthic inoleverit, licite posse mixtas iniri nuptias absque S. Sedis dispensatione, hæc tamen opinio *quâlibet non obstante consuetudine*, tolerari nequit ”. — Quod verum est, etiamsi in casu periculum perversionis absit; nam alia sunt pericula, et insuper, etiam cessante præcepto naturali, remanet præceptum positivum Ecclesiæ in præsumptione periculi fundatum.

Hinc, quando absque dispensatione contraxerunt, debent ad Episcopum recurrere, ut pro violatione legis satisfaciant et cautiones adhibere promittant necessarias ad periculum perversionis a se suâque prole amovendum³. Quæ cautiones exigendæ sunt etiam in articulo mortis⁴.

909. B) *Graviterpeccant parochi hujusmodi matrimonio etiam passive assistentes*, quia contrahentium peccato cooperantur; ita decrevit 5. C. *Concilii* 5 : “Catholicos parochos hisce matrimoniis celebrandis præsentem esse non posse Flagitiosum est enim eos esse tanti criminis testes, et aliquo ritu vel suâ præsentia sacrilegum connubium confirmare

Passiva tamen parochi assistentia a S. Sede toleratur in quibusdam regionibus : (a) si lege civili sub gravibus poenis requiratur; (b) quoties matrimonium mixtum sine graviori damno impediri nequit, atque insuper Ecclesiæ utilitati communique bono expedire videtur, si illud coram paracho potiusquam coram ministro acatholico, ad quem partes facile confugerent, contrahatur⁶. — Cæterum in his casibus parochus ad Episcopum recurrat, et Episcopus ipse

• Illa recensio ab ipsis Protestantibus instituta est; cfr. *Association Men*, New York, November 1901; *Literary Digest*, Jan. 4, 1902, p. 17.

» Ap. *Collett. P. F.*, n. 1434.

³ Ita S. O(pc., 12 mart. 188r, ap. *Collett. P. F.*, n. 1440.

» 5. *Offic.*, 18 mart. 1901, ap. *Atta S. Satis*, XXXI, p. 52.

sAp *Koskovany*, II, p. 102; *Gasftarri*, n. 446.

« Ita ex Litt. *Gregor. XVI*, 30 apr. 1841 ad Ep. Hungarian, ap *Collett. P. F.*, n. 1428, p. 522.

ad S. Sedem, si tempus est et agitur de locis pro quibus hæc declaratio data non fuit.

910.(C) *Parochi totis viribus*, hortationibus, suasionibus necnon increpationibus *conari debent ne hujusmodi connubia ineantur*. Patet ex *Codice*, c. 1064 : “ Pastores a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant

Ad rem *Cone. Plen. Baltimorense IIP*, n. 133 : “Ad hunc autem finem assequendum maxime conducit : (a) *frequens parochorum instrutio* quâ fideles edoceantur de Ecclesiæ prohibitione mixtorum matrimoniorum”. — Quæ quidem instructio tempore opportuno dari debet, i. e. antequam pars catholica amore capta sit erga partem acatholicam ; proinde in sacro tribunali, quando confessarius novit pœnitentem sæpius frequentare acatholicos, — coram Sodalitatibus juniorum, ubi constat tractatus amatorios haberi cum hæreticis,— coram parentibus, ut ipsi proli adolescenti invigilent.

(b) “ *Praxis uniformis eorundem parochorum* in casibus occurrentibus impediendi totis viribus, hortationibus, suasionibus, necnon increpationibus ne hujusmodi conjugia ineantur ”. Quod efficax esse nequit, nisi sacerdotes deterreant juniores a nimia Protestantium frequentatione; ideoque catholicæ juventuti occasiones præbeant simul conveniendi, et honestæ recreationi vacandi, praesentibus quibusdam parentibus aut personis maturæ ætatis ac virtutis probatæ : nisi enim catholici adolescentes simul conveniant, hæreticorum conventus et associationes adibunt

(c) “ *Examen accuratum de canonicis et gravibus causis*, quæ requiruntur pro dispensatione super hoc mixtæ communionis impedimento concedenda”. Quapropter parochi non semper ac facile dispensationem petentibus acquiescant; sed de causis canonicis inquirent, nec statim credant quidquid nupturientes dicunt, sed rem accurate investigent.

911.(D) “ Post celebratas mixtas nuptias, *parochi gravi conscientia onere se gravari sciant invigilandi ut promissa a conjugibus conditiones observentur et effectum sortiantur* ” † Nisi enim pastores id faciant, ideoque familias hujusmodi quandoque invisant, sæpe illæ promissiones in oblivionem cadent, et liberorum religiosa educatio parum attendetur.— Pariter, juxta 5. *Officium* quoniam in gravissimo hoc negotio nil solius presbyteri arbitrio est relinquendum, sacerdotes de quolibet mixto matrimonio contrahendo quantocius Epis-

† Ita 5. *C. de Prop. Fide* ad Archiep. Baltimorensin, 25 jun. 1884, ap. *Collect. P. I.*, n. 1442; *Codex*, c. 1064, n. -,

† Instruet, ad Ep. Orient., 15 dec. 1888, n. tj, ap. *Collect. P. F.* n. 1444.

copum certiore reddant, accuratissime relatis omnibus rerum, locorum et personarum circumstantiis.

2° *De dispensatione ab impedimento mixtæ religionis.*

912. De facultate dispensandi. Attamen quando hæc matrimonia præcaveri non possunt, aut quando in aliquo casu particulari prævidetur majora bona ex eis obventura quam mala, aut saltem sufficienter amoveri pericula, S. Pontifex ab impedimento mixtæ religionis dispensare solet, justâ de causâ. Ipse quidem solus id præstare potest propriâ auctoritate, cum hic agatur de lege generali; sed facultatem dispensandi aliquando Episcopis concedit, præsertim in iis regionibus ubi multi hæretici inveniuntur

Matrimonium mixtum cum dispensatione contraétum, debitisque cautionibus infra exponendis, legitimum evadit, nec sacrilegum vocari potest.

913. De conditionibus necessariis ad dispensationem. (A) Requiritur gravis et canonica *causa* sine quâ permitti nequit ut fideles gravibus fidei ac morum periculis sese exponant. Hæc autem causa potest esse (a) quælibet ratio ad *bonum publicum* vergens, v. g. si probabiliter sperari possit familiam hæreticam, aut saltem partem acatholicam nupturientem, veram fidem amplexuram esse; si catholici sint pauci et matrimonia mixta ad removenda hæreticorum praejudicia conferre valeant; si secus magna orirentur scandala; si matrimonium mixtum unicum sit medium ut liberi, ex alio matrimonio nati, in catholica religione instruantur; (b) etiam ratio *boni*

⁹ Ita in *Statibus Amer. Faideratis*⁹ Episcopi facultate gaudent “dispensandi cum suis subditis super impedimento impediante mixtæ religionis, dummodum cautum sit omnibus conditionibus ab Ecclesia præscriptis”. Si tamen aliud sit impedimentum, v. g. consanguinitatis vel affinitatis, dispensare non valent nisi habeant *Indultum cumulandi* et simul facultatem dispensandi super hoc alio impedimento. Præterea potestate gaudent “dispensandi in matrimoniis mixtis jam contrariis, non item contrahendis, super gradibus consanguinitatis et affinitatis, super quibus apostolicam facultatem pro catholicis jam obtinuerunt, quatenus pars catholica, praevia absolutione ab incestûs reatu et censuris, cum parte acatholicâ rite et legitime matrimonium contrahere de novo possit, prolemque susceptam ac suscipiendam legitimam declarandi, dummodo cautum sit conditionibus ab Ecclesia præscriptis”. — Olim prior facultas exerceri nequibat quoad Italos, de quibus non constabat Italicum domicilium omnino deseruisse; sed illa restrictio sublata fuit decreto S. *Officii* 4 maii 1887. Cfr. *Putzcr*, n. 217; *Zitelli*, *Dispens.*, p. 94.

privati contrahentium, dummodo, omnibus circumstantiis sedulo inspectis, prævideri possit majora bona quam mala ex hoc matrimonio obventura esse: quod præsertim occurrit quando pars catholica fide, virtute, prudentia ac fortitudine præcellit.

(B) I'ræterea *cautiones* quædam præscribuntur¹. Pars acatholica promittere debet (a) se relicturam plenam libertatem catholico coniugi pro exercitio suæ religionis; (b) universam prolem utriusque sexus in catholica religione institutam iri, etiamsi catholicum consortem præmaturâ morte abripi contigerit. — Pars autem catholica conari tenetur, juxta leges caritatis et prudentiæ, conversionem alterius partis promovere.

In *Codice*, c. 1061, statuitur hujusmodi promissiones fieri debere *regulariter* in scriptis. Si id obtineri nequeat, sufficit ut ita serio fiant ut Episcopus moralem habeat certitudinem quod fideliter adimplebuntur; quando vero, propter varia adjuncta, talis certitudo acquiri non potest, jure exigere potest ut juramento promissiones firmentur³. Aliquando etiam expedit ut in *scriptis* fiant et in archivio parochiali serventur⁴, ut tempore opportuno exhiberi possint iis ad quos res spectat.

3° *De modo matrimonia mixta celebrandi.*

914. (A) Etiam quando dispensatio concessa fuit, et necessaria: cautiones exhibita:, jure communi parochus nonnisi assistentiam ad *validitatem* necessariam præstare potest, vitando ea omnia quæ: religiosum ritum sapiunt. Sacerdos igitur, cum testibus, *extra ecclesiam, absque vestibibus sacris, requirat et excipiat*⁵ mutuum partium consensum, posteaque matrimonium in libro inscribat.

¹ *Codex*, c. 1061, § 1, n. 2.

In quibusdam regionibus, ut in *Borttssiâ*, lege civili cautum est ut liberi utriusque sexus in religione patris, aut saltem ad ejus arbitrium educarentur, simulque sacerdotibus interdicitur ne ullam promissionem exigant de prole religiose instituenda; quod adversatur legi canonica?. Tunc *toleratur* quidem ut parochi matrimoniis mixtis, absque his cautionibus initis, assistant: sed nil facere debent quod videatur nuptias hujusmodi approbare, nec eis miscere preces aut religiosos ritus. Ita *Pius VIII*, 25 Mart. 1830, ap. *Collect. P. I'*, n. 1426.

³ Ita 5. *Officiunt*, 17 febr. 1875, ap. *Collect. P. F.*, n. 1437-

⁴ Quod in nonnullis dioecesibus præscribitur, v. g. in *Trentoneusi* (Statuta, n. 144); in *IVUniugtonensi* (Statuta, n. 167); in *Baltiniorensi* pro viro acatholico, non autem pro muliere (Statuta, n. 61).

⁵ *Codex*, c. 1064, n. 4.

In quibusdam locis permittitur ut nuptiæ in *sacristiâ* aut in *capella frivatâ* ineantur¹, et sacerdos partes de consensu interroget casque matrimonio unitas declaret: pariter annuli benedictio et brevis allocutio de consensu Episcopi permitti potest

Insuper, ubi ex hujusmodi assistentia gravia incommoda timentur, Episcopus permittere potest assistendam magis activam², cum quibusdam religiosis ritibus, exclusa semper celebratione missæ ac proinde benedictione nuptiali³: juxta decretum .S'. *Offic.*, 17 jan. 1872, non solum in hoc casu prohibetur missa pro sponso et sponsa, sed etiam quælibet missa quæ haberi posset tanquam complementum cæremoniæ matrimonii⁵. — Unde in his omnibus Statuta et Episcopi praecepta fideliter sequetur parochus⁶.

915. (B) *Conjuges nequeunt vel ante vel post matrimonium*, coram parocho initum, *adire ministrum acatholicum*, nisi hic agat partes magistrates civilis, et lex id praescribat ad effectus civiles matrimonii assequendos. Jamvero partes agit civilis magistratus, quando non in templo, sed in aulâ, et absque vestibibus sacris, conjuges recipit et alloquitur⁷.

Pars catholica, quæ matrimonium init coram acatholico ministro, *uti sacris addicto*, graviter peccat, quatenus *in sacris* cum hæretico communicat ac scandalum praebet; et incurrit *excommunicationem* Ordinario reservatam⁸. — Unde “si parochus *certe* noverit sponso

¹ Ita .S'. *Offic.*, i/ jan. 1877, ap. *Werns*, n. 588.

Ita 5. *Offic.*, 17 jan. 1877, ap. *Gasparri*, n. 463; cfr. *Collect. P. F.* n. 1443; *Statuts Synodaux* de Paris, η. 482.

De quæstione utrum expediat necne assistendam activam præbere matrimoniis mixtis cfr. *Amer. Eccles. Review.*, VIII, 1893, p. 172-179; 354, 364.

⁴ Instruct. *Antonelli*. 15 nov. 1858, ap. *Collect. P. F.*, n. 1450; *Codex*, c. 1102. — ⁵ 5. *Offic.*, 17 jan. 1872, ap. *Gasparri*, n. 463.

¹ In *Statibus Amer, Fœderatis*, modus assistendi matrimoniis mixtis describitur apud *Excerpta*, ed. 8^a, p. 242-247. ² Sacerdos primum, virum de consensu interroget in hunc modum “ V. N., *wilt thou take* . . . X. *here present for thy lawful wife?* — Sponsus respondet : “ *I will.* — Deinde mulierem : V. N., *wilt thou take* N. N. *here present for thy lawful husband?* - Sponsa respondet : *I will.* Tunc junctis invicem dexteris sibi mutuam fidem dant sequenti formula, sponsus primo dicens : I, N. N. *take thee*, etc. ut supra n. 885, not. 1). - - Hisce peractis sacerdos dicet : *By (he authority committed to me, I pronounce you united in the bonds of matrimony.* — Tunc sponsus anulum imponet in digito annulari sinistra? manus sponsæ, dicens : *With this ring I thee wed, and I plight unto thee my troth.* Post hæc, sacerdos conjuges alloquatur verbis in Appendice additis, vel similibus...”.
³ *Codex*, c. 1063. — ⁸ *Codex*, c. 2319. 1, n. 1.

hanc legem violaturos esse vel jam violasse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Ordinario ”¹. Si autem *certo* non scit cos hæreticum ministrum adituros, de lege Ecclesiæ silere potest, «piando prævidet monitionem non esse profuturam, ad majora mala vitanda’.

(Ci Quâ occasione «puesitum est etiam an liceat sacerdoti catholico tanquam *ministrum civilem* se habere in celebratione matrimonii duorum hæreticorum; jamvero 5. *Officium* respondit, 20 dec. 1837 : “ Licet hujusmodi interventus non ita reprobetur ut nunquam licitus esse possit, communiter tamen est dissuadendus ” Attamen nuperrime Præfectus S. C. de Prop. Fide scripsit Archiepiscopo Neo-Aurelianensi, 26 jan. 1895, id licitum esse, quia sacerdos est in hoc casu tanquam testis auclorizabilis «.

.V. Z>. —¹ “ Absterreantur quoque fideles a matrimonio contrahendo cum iis *qui notorie aut catholicam fidem abjecerunt*, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut *societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt*. Parochus prædictis nuptiis ne assistat nisi consulto Ordinario, «pii, inspectis omnibus rei adjunctis, ei permittere poterii ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius judicet satis cautum esse catholicæ educationi universæ prolis et remotioni periculi perversionis alterius conjugis ”.

“ Si *publicus peccator* aut *censura notorie innodatus* prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus ejus matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de quâ, si fieri possit, consulat Ordinarium ”.

IV. De impedimento cognationis legalis.

916. Multæ olim difficultates movebantur de *cognitione legali*, utrum necne esset impedimentum, et quo gradu. Solutionis principium tradit *Codex*, c. 1059, decernens hæc in re sequendam esse legem civilem, ita ut in regionibus ubi cognatione civili nuptiæ redduntur illicitæ, jure canonico matrimonium sit pariter illicitum seu impedimentum prohibens, et quidem eodem gradu ac modo : "In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit illicitas, jure quoque canonico, matrimonium illicitum est ”.

¹ *Codex*, c. 1063, § 2.

Ita 5. *Offic.*, 12 dec. 1888, ad Ep. Orientales, ap. *Collect.*, n. 1444 (9).

³ *Collect. P. F.*, n. 1523; cfr. n. 1525, ad 5. Ap. *De Pecker*, p. 267.

Sedulo igitur inspicienda est hâc de re legislatio civilis.
In *Galliâ* adoptio legalis ut impedimentum *prohibens*
habetur

Art. II. De impedimentis dirimentibus.

§ I. Prænotanda de impedimentis dirimentibus IN GENERE².

Natura et divisio impedimentorum dirimentium.

l >ivisio. Quinam ea ferre possint?

Quinam eisdem subjiciantur?

k Quænam causæ ab eis excusent?

i° *Natura et divisio impedimentorum dirimentium.*

917. Natura. (Ai Impedimentum dirimens talis est nature ut matrimonium invalidum reddat : “ Impedimentum dirimens et graviter prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus *valide* contrahatur ” {*Codex*, c. 1036, § 2.)

B; Impedimentum dirimens *directe contractum* afficit et *indirecte sacramentum*. Siquidem Ecclesia non potest substantiam sacramenti directe attingere, i. e. mutare quod Christus ipse tanquam essentielle in sacramentis instituit; proinde, posito quod *consensus validus* sit materia et forma sacramenti Matrimonii, non potest efficere ut Christiani, qui *valide* consentiunt, validas nuptias non contrahant. Sed determinare ac præscribere potest condiciones requisitas ut consensus matrimonialis sit validus, attento bono publico; id enim valet in spirituali ordine quod Status in rebus temporalibus præstare potest; jam vero Status præscribere potest, ob bonum publicum, quasdam condiciones ad contractus civiles perficiendos, quibus omissis, invalidus erit contractus; quod revera præstitit relate ad emptionem-venditionem, testamenta et alia hujusmodi. Ergo pariter

¹ “ Le mariage est *prohibé* : entre l'adoptant, l'adopté et ses descendants; entre les enfants adoptifs du même individu; entre l'adopté et les enfants soit légitimes, soit naturels, qui pourraient *survenir* à l'adoptant; entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant; et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté”. (CW. *civ.*, a. 348.)

² *Sanchez*, lib. VII, disp. 1-6; 5. *Alphons.*, n. 978-981 et n. 1008; *Carrière*, n. 508-627; *Feije*, n. 73-104; *De Angelis*, l. IV, t. I, n. 15-17; *Ixhntk.*, n. 726-731 ; *Gasparri*, n. 244 sq.; *De Becker*, p. 49-53; *Haine*, q. 94-100; *Rosset*, n. 1246; *Génitot*, n. 465-470. *Noldin*, n. 58-61.

Ecclesia determinare potest conditiones sine quibus matrimonialis consensus non erit validus.

Ecclesia autem, directe contractum attingendo, indirecte sacramentum attingit; cum enim materia et forma sacramenti sit ipse consensus matrimonialis, quoties contractus est invalidus, toties invalidum est sacramentum. Nec in hoc mutatur materia et forma sacramenti, quæ semper in *valido contractu* consistit; sed mutantur conditiones ad validitatem contractûs necessariæ. Quod comparatione declaratur: si quis chimice dissolvit aquam baptismalem, eo ipso indirecte invalidai baptismum cum eâ ministratum, quin tamen substantiam sacramenti mutet; ita Ecclesia, suâ potestate dissolvendo consensum matrimonialem, seu potius impediendo ne hic valide praebeatur, non mutat substantiam matrimonii.

918. C) *Finis* vero propter quem statuitur impedimentum dirimens, est modo generali ut *recte ac condigne ineatur matrimonium pro bono contrahentium et societatis*; proindeque ut efficaciter avertantur mala atque incommoda, quæ matrimonii sanctitatem et honestatem destruerent vel minuerent. Unde quædam impedimenta instituuntur; a propter bonum physicum aut spirituale conjugum, qualia sunt *consanguinitas*, præsertim in primis gradibus, *affinitas* aut *crimen*; (b) alia autem propter bonum publicum utriusque societatis, civilis et ecclesiastica;; v. g. *cognatio* et *affinitas* in remotis gradibus, ut juvenes, extra consanguineos et affines contrahentes, communi vinculo coadunent familias cæteroquin dissitas; (c) alia tandem propter bonum religionis et sacramenti, (pialia sunt *ordo*, *votum*, *ligamen*.

919. Divisio. (A) Quindecim generatim recensentur impedimenta dirimentia, quæ his versibus continentur;

Error, conditio, votum, cognatio, crimen",
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Aetas, affinis, si clandestinus et impos,
Si mulier sit rapta loco nec reddita tuto.

(Bi Ratione *auctoritatis* a quâ originem ducunt, impedimenta sunt: *Juris naturalis*, si a Deo instituta sunt ut auctore natura, v. g. *error*, *impotentia* et *consanguinitas* in primo gradu linea recta; (b) *divini positivi*, quando positivâ lege divina statuta sunt, ut

' Triples autem distinguitur cognatio: *naturalis*, *spiritualis* et *legalis*; pariter triplex est impedimentum *criminis*, ut infra dicetur; hinc novemdecim impedimenta a quibusdam agnoscuntur. Ex his impedimentis dirimentibus, *tredecim* sunt impedimenta dirimentia *proprie dicta*. Cf. *Codex*, can. 1067 sq.

est *ligamen*; (c) *juris ecclesiastici*, quando auctoritate Ecclesiæ constituta sunt, qualia sunt *ordo*, *votum*, *cultûs disparitas*, etc.

(C) Ratione *extensionis*, impedimenta sunt (a) *absoluta*, quando matrimonium dirimunt cum qualibet persona, ex. gr. *votum*, *ordo*, *ligamen*: (b) *relativa*, cum nuptias invalidant solum cum certis personis, v. g. *cognatio*, *affinitas*, *crimen*, etc.

(D) Ratione *finis* propter quem instituta fuerunt, impedimenta sunt : (a) *juris privati*, quæ statuuntur propter bonum *privatum* contrahentium, ita ut ipsis solis competat jus et officium impugnandi matrimonium; quatuor sunt : *error*, *conditio*, *metus*, *impotentia*, quibus nonnulli, ut *Lehmkuhl* (n. 732), addunt *ligamen*; (b) *juris publici*, quæ statuuntur propter bonum *commune*, seu propter Christiani Matrimonii sanctitatem, ita ut jus et officium matrimonium impugnandi competat non solum contrahentibus, sed etiam judici ecclesiastico et cuilibet personæ quæ tale impedimentum noverit; qualia sunt *ætas*, *ordo*, *votum* ceteraque præter quinque superius recensita.

(E) Ratione *modi* quo cognoscuntur, impedimenta sunt *publica* vel *occulta*, prout *communitati* vel solum *paucis* nota sunt, ut infra declarabitur, ubi de *Dispensationibus*.

920. (F) Ordine autem *logico*, quem sequemur, ad tria capita revocari possunt : (a) impedimenta quæ consensum afficiunt : *cetatem et amentiam*, *errorem*, *conditionem*, *vim et metum*; (b) quæ habilitatem contrahentium afficiunt, vel *absolute* : *impotentiam*, *ligamen*, *votum* et *ordinem*; vel *relative* : *cognitionem*, *affinitatem*, *honestatem publicam*, *cultus disparitatem*, *raptum* et *crimen*; (c) quæ formam contractus respiciunt, nempe *clandestinitatem*.

0. Thomas (Supplem., q. L, art. unie.) ita logice ac philosophice exponit ordinem impedimentorum suo tempore existentium : “ Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonii, aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cum contractus matrimonii fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam et per violentiam, erunt duo impedimenta matrimonii, scilicet *vis*, id est coactio, et *error* ex parte ignorantiae. Et ideo de istis duobus impedimentis Magister determinavit, ubi agebatur de causis matrimonii (Sent. IV, dist. 29 et 30). Nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium, quæ sic distinguuntur. Potest enim aliquis impediri a matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicujus personæ. Si simpliciter, ut cum nullo possit matrimonium contrahere, hoc non potest esse, nisi quia impeditur a matrimoniali actu. Quod quidem contingit dupliciter : primo quia non potest de facto, sive quia omnino non possit, et sic ponitur impedimentum *impotentia coeundi* : sive quia non libere possit, et sic ponitur impedimentum *servitutis conditio*: secundo quia non licite potest, et hoc scun-

2° *Quinam impedimenta dirimentiaferre possint?*

921. Jam probatum est supra, n. 814, Ecclesiam et quidem solam jus habere statuendi inter baptizatos impedimenta matrimonium dirimentia; sed quæstio est quinam in Ecclesiâ hæc potestate gaudeant.

(A) 5. *Pontifex* et *Concilia generalia* certo possunt hujusmodi impedimenta ferre, cum suprema auctoritate in universam Ecclesiam polleant. Quod quidem præstare possunt sive per modum universa. legis, sive per modum præcepti particularis M.

(B) “ *Consuetudo* novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur ” 2.

(C) *Episcopus* autem et *Concilia particularia* hodie potestate carent impedimenta statuendi, quamvis olim eam exercuerint. Ratio est quia hæc est causa major, quam sibi reservavit S. Pontifex, et merito; nam si quilibet Episcopus pro suâ dioecesi impedimenta ferre valeret, jam esset maxima confusio in re gravis momenti.

3° *Quinam impedimentis dirimentibus subjiciantur?*

922. (A) *Certum est omnes*, etiam hæreticos et infideles, ligari impedimentis juris *naturalis* et *divini positivi*, qualia sunt consanguinitas in primo gradu linæ rectæ, ligamen, etc.; jus enim divinum, etiam mere positivum, omnes Dei subditos ligat.

Certum est pariter *infideles non directe* attingi per impedimenta *mere ecclesiastica*, cum Ecclesia de iis qui foris

dum quod ad continentiam obligatur, quod contingit dupliciter : vel quia obligatur ex officio suscepto, et sic est impedimentum *ordinis*; vel ex volo emisso, et sic impedit *votum*. Si autem impeditur aliquis a matrimonio non simpliciter, sed respectu alicujus personæ, vel hoc est propter obligationem ad alteram personam, sicut qui uni matrimonio junctus est, non potest alteri conjungi, et sic est *ligamen matrimonii* : vel quia delicii proportio ad alteram personam, et hoc propter tria : primo quidem propter nimiam distantiam ad ipsam, et sic est *disparitas cultus*; secundo propter nimiam propinquitatem, et sic ponitur triplex impedimentum, scilicet *cognatio*, deinde *affinitas*, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonio junctæ, et *publica honestatis* justitia, in quâ est propinquitas duarum personarum ratione tertie per sponsalia junctæ ; tertio propter indebitam conjunctionem ad ipsam primo factam, et sic impedit *crimen adulterii* prius cum ipsa commissi

1 CWc.r, c. 1038. — 2 Codex, c. 104t.

sunt non iudicet, ac proinde pro eis leges non ferat. Infideles tamen *indirecte* per hæc attinguntur, quando scilicet contrahere volunt cum fidelibus, qui et ipsi vinculo ecclesiastico ligantur; nam ad nullitatem matrimonii sufficit ut unus e sponsis inhabilis sit ad contrahendum. {*Codex*, c. 1036).

923.(B) *Controvertitur* autem num *hæretici, schismatici* et *apostata*, qui valide fuerunt baptizati, impedimentis mere ecclesiasticis subjiciuntur.

(a) Olim non pauci theologi et canonistæ. ut *Laymann* et *Schmalzgrueber*¹, negabant. Quamvis enim, aiebant, Ecclesia potestatem habeat ligandi filios etiam rebelles, de facto ligare non vult eos qui sunt membra Societatis ab Ecclesiâ prorsus separatae, et nascuntur, non autem fiunt, hæretici. Non enim credibile est eam urgere velle leges quarum observantia impossibilis est, et ex quibus maxima damna necessario oriuntur; atqui leges ecclesiasticæ matrimonium dirimentes non possunt ab hæreticis servari, cum a plerisque ignorentur, et tanquam obligatoriae non habeantur ab eis qui eas cognoscunt; aliunde si istis legibus ligantur hæretici, multa matrimonia invalida erunt: quod sane maximum est malum.

924.(b) Attamen, juxta hodiernos canonistas, sententia affirmativa omnino tenenda est, propter Ecclesiæ decisiones. — Exceptio tamen admittitur quoad schismaticos in Oriente degentes, qui jam per longa saecula suas particulares leges hæc de re habuerunt, tacentibus R. Pontificibus.

1) Pluries enim declaravit *Benedictus XPV*, sive implicite sive explicite, hæreticos ligari canonicis impedimentis. In *Constit. Matrimonia*, 4 nov. 1741, statuit matrimonia contracta, absque Tridentinâ formâ, inter hæreticos vel inter partem hæreticam et catholicam in Belgio et Hollandiâ valida esse, *dummodo tamen non obstiterit aliud canonicum impedimentum*; ergo invalida sunt, si tale impedimentum obstiterit. Pariter in *Const. Singulari nobis*, 9 febr. 1749, ad Card. Eboracensem, declarat invalidum esse matrimonium inter *hebræum* et *heereticam*, quia “exploratum est, ait, hæreticos quidem ab Ecclesiæ unitate repelli, iisque bonis orbari omnibus quibus fruuntur in Ecclesiâ versantes, *non tamen ab ejus aufloritate et legibus liberari*

2) Quod etiam constat ex agendi ratione Rom. Congregationum. Nam, quando ab hæresi vel schismate convertuntur conjuges impedimento ecclesiastico irretiti, Sedes Apostolica eorum matrimonia

* *Laymann*, l. V, tr. X, p. 2, c. 4, n. 7; *Schmalzgr.*, lib. I, lit. I, n. 379-380.

sanat *in radice*; prælerea speciales facultates Episcopis concedit quoad hæreticos conversos, v. g.. facilitatem dispensandi in matrimonio contractis cum hæreticis conversis in secundo simplici et mixto, id est, in secundo mixto cum tertio aut quarto; ergo supponit nuptias cum canonico impedimento initas esse invalidas.

3) Revera hujusmodi impedimenta, si excipias clandestinitatem (de cujus extensione infra dicetur), jam promulgata erant quando modernæ hæreticorum sectæ natæ sunt, ideoque vim legis habebant ubi nunc hæresis grassatur: aliunde nihil probat Ecclesiam voluisse postea hæreticos ab his legibus eximere, sed contra documenta jam allata contrarium potius evincunt. Et merito: secus enim Ecclesia favere videretur rebellibus filiis. — Aliunde *Codex acatholicos* eximit tantum a servanda catholica matrimonii forma. (CW_{r.v}, c. 1099.)

Nec dicatur exinde maxima oriri incommoda; nam sæpe hodierni hæretici bonâ fide excusantur a peccato, dum matrimonium contrahunt cum impedimento canonico; si gratia sacramentali privantur, alias gratias recipere possunt, et cum nuptias bonâ fide inierint, proles est legitima.

4" *Omenam cansce ab impedimentis dirimentibus excusent?*

925.(A) *Ignorantia etiam invincibilis non excusat ab impedimento dirimente*, quia ex *Codice*, c. 16, " *nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur* ", Quod aliunde 5. *Officium* aperte declaravit in Instruet, ad Vic. Ap. Siamensem, 4 jul. 1855: "Animadvertendum est etiam, quoad impedimenta dirimentia, ignorantiam invincibilem aut bonam fidem haud sufficere ut valide contrahatur matrimonium. Etsi quandoque (quod tamen raro credendum est in praxi) illa ignorantia et bona fides excusare valeat a peccato, tamen nunquam efficere potest matrimonium validum quod cum obice dirimente fuerit initum

926.(B) *Neque ab impedimentis incurrendis regulariter excusat grave damnum contrahentium, vel impossibilitas dispensationem obtinendi*; nam leges irritantes, quæ propter bonum publicum feruntur, non cessant propter aliquod bonum privatum. Quod confirmatur ex responso N. *Officii* ad Vic. Ap. Japoiliæ³, 11 mart. 1868; siquidem expositum fuerat Christianos Japonenses, durante saeculari persecutione, bonâ fide matrimonia contraxisse cum impedimentis juris

* Ap. *Collect. Paris.*, n. 950, p. 427. Ap. *Collect. P. /.*, n. 1226.

ecclesiastici; jamvero responsum est eos qui in bonâ fide jierseverabant non esse inquietandos; alios vero consensum renovare teneri, vel, si id impossibile esset, supplicandum esse pro dispensatione *in radice*; ex quo infertur hæc matrimonia tanquam invalida a S. *Officio* habita fuisse.

Dicitur *regulariter*, quia si quis in hoc casu omnino deberet a matrimonio abstinere. — quia v. g. agitur de muliere catholica quæ commoratur in regione ubi omnes juvenes sunt pagani, — impedimentum cessat, cum jus naturale nubendi prævaleat juri ecclesiastico.

927. Corollarium : *Num licet contrahere cum impedimento dubio?* Juxta omnes, primum res serio investigari debet; si vero, post diligens examen, dubium supersit, distinguendum est :

(A Si agitur de impedimento juris *naturalis* aut *divini*, v. g. consanguinitatis, ligaminis, graviter peccat qui cum tali dubio nuptias init; hic enim agitur de validitate sacramenti, et quidem de defectu quem Ecclesia supplere nequit; ergo hic non licet opinionem probabilem sequi; et qui ita agit voluntarie et absque necessitate, sese exponit periculo castitatem violandi.

Attamen, “si impedimentum inpotentiæ dubium sit, sive dubio juris, sive dubio facti, matrimonium non est impediendum ” ».

(B) Si impedimentum est juris *ecclesiastici*, pariter distinguendum debet : (a) in dubio *juris*, utrum lex existât, contrahere licet, quia Ecclesia supplet, i. e. dat facultatem nubendi, si forte hæc non existit; nam ex *Codice*, “leges etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio juris non urgent”². Proinde in praxi *impedimentum ecclesiasticum dubium* dubio juris est impedimentum *nullum*.

b) In dubio *facti*, utrum v. g., inter *zl* et *B* sit gradus consanguinitatis vel affinitatis prohibitus, non licet contrahere, sed obtineri debet dispensatio *ad cautelam*, nam ex *Codice* “in dubio *facti* potest Ordinarius in eis dispensare dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex dispensare solet ”³. Stante igitur dubio contrahere prohi-

² Codex, z. 1068, § 2. — ³ Codex, c. 15. — ³ Codex, c. 15.

betur¹; etenim matrimonium periculo nullitatis exponitur absque sufficienti ratione, cum facile sit dispensationem ab Ordinario obtinere, qui in dubio facti eam concedere valet. (W .r, c. 15).

§ [I. De impedimentis que consensum afficiunt.

Quatuor sunt : *amentia et telas, error, conditio, vis et metus*

I. De amentia et ætate.

928.i° De amentia (A) *Perpetua et absoluta amentia jure naturali dirimit matrimonium*; nam, ex dictis supra (n.692), ad validitatem matrimonii requiritur *liber* ac proinde *rationabilis* consensus, cujus perpetuo et absolute amentes omnino incapaces sunt. — Si vero amentia non sit perpetua, ac matrimonium tempore quo uterque conjux mente sanus erat initum fuerit, per subsequentem amentiam non dissolvitur.

(B) Qui vero *lucida habent intervalla*, valide quidem contrahunt tempore quo rationis usu gaudent; sed *regulariter* a matrimonio avertendi sunt, ob mala quæ exinde sequuntur ac difficultatem rite educandæ proles. Dicitur *regulariter*, quia hæc matrimonia permitti possunt ob gravem causam, v. g. ad reparandum puellæ honorem, ratihabendam civilem unionem, vel legitimandam prolem ; id tamen generatim non fiat inconsulto Episcopo.

Si dubitatur an matrimonium contractum fuerit tempore amentia vel lucido intervallo, generatim præsumitur initum tempore amentia, proindeque invalidum, quia lucida intervalla *per accidens* occurrunt, ac proinde probari debent.

(C) *Dementes*, seu *monomaniaci*. qui circa unam vel alteram rem insaniunt, et in aliis ratione pollent, probabilius habiles sunt ad matrimonium, dummodo jura et officia conjugii intelligant; sed a connubio avertendi sunt, in quantum fieri potest, propter incommoda quibus altera pars et proles nascitura obnoxiae erunt³.

929.(D) *Patui* vel *stupidi*, si sufficienti pollent discretione, ita ut jura et onera matrimonii intelligant, valide contrahere possunt; sed, cum facilius decipiantur, facilius etiam probatur eorum consensum errore vitiatum fuisse.

(E) *Surdomuti*, rite instituti, capaces sunt nubendi. Si vero

¹ *Decret*, lib. V, tit. 39, cap. 44.

² *Decret*, lib. IV, tit. 1, cap. 24; 5. *Thom.*. 4 Sentent., dist. XXXIV. q. t, a. 4; *Sanchez*, lib. I, disp. 8, n. 82-24; *Schmalzgr.*, hb. IV, t. I, n. 14-17; *Carrière*, n. 827; *Gasparri*, II, n. 779781.

³ Generatim leges civiles talia matrimonia ut invalida habent.

capaces non sunt graviter peccandi, neque habiles censentur ad contrahendum.

Qui vero a nativitate *simul surdi, muti et acci* fuerunt, generatim matrimonii incapaces sunt, nisi tamen speciali methodo instruēti fuerint *.

(F) *Ebrii*, qui vere rationis usu pro tempore carent, necnon dormientes, licet somnambuli, matrimonium inire non valent tempore ebrietatis vel somni.

Si vero matrimonium per procuratorem fiat, valide contrahitur etiam in casu quo mandans est ebrius vel dormiens nuptiarum tempore, dummodo rationis usu gauderet quando mandatum dedit.

930. 20 De ætate'. (A) *Regula generalis* : Jure canonico irritum est matrimonium ante pubertatem initum, nisi malitia suppleat aetatem. Jamvero pubertas ex *Codice* existens censetur anno quartodecimo completo pro feminis; anno sextodecimo completo pro masculis †.

(a) *Ratio legis* est quia ante pubertatem praesumitur deesse illa perfectior discretio quæ ad intelligenda matrimonii officia desideratur; et insuper omnino decet ut nuptiæ non permittantur juvenibus antequam potentia generandi polleant, quæ non nisi hæc ætate adesse solet.

(b) Statim vero ac pubertatis ætas completa est, matrimonium *per se* valet, etiamsi forsitan adhuc deesset immediata potentia generandi; nam jure naturæ ad validitatem matrimonii sufficit potentia generandi *remota*, dummodo adsit aliunde mentis discretio : hæc autem præsumitur in puberibus, nisi contrariis indiciis deficere probetur.

931. (B) *Exceptio*. Valet tamen matrimonium ante pubertatem initum, *si malitia suppleat aetatem*, i. e. si simul adsit immediata potentia generandi, et sufficiens discretio

Hi
>' I

† Quidam enim ex his revera instruēti sunt, ut videre est ap. *Dickens*, *American Notes*, ch. 111, ubi describitur quomodo *Laura Rrigdman*, puella omnibus sensibus, excepto taflu, destituta, optime educata fuerit; cfr. *Amer. Supplement to Encyclop. Britannica*, voce *Brigdman*; aliud exemplum videre est ap. *La Quinzaine*, dec. 1902.

‡ *Decret*, lib. IV, tit. 2, de Desponsat, impuberum; *Reiffenstuel*, *Schmalsgr.*, *De Angelis*, *Santi* atque Canonistæ in hunc titul.; 5. *Alphons.*, n. 1065-1067; *Carrière*, n. 900-904; *Feije*, n. 531-537; *Gasparri*, n. 491-509; *Lehmke*, n. 748: *Afansella*, p. 21-25.

§ *Codex*, c. 1067. — Olini pubertas existere censebatur anno duodecimo completo pro feminis, anno quarto decimo pro masculis.

ad intelligenda conjugii officia. Nam ideo matrimonium impuberum est invalidum quia /vvz?v/z//z/z/z/7zr inhabiles ad contrahendum ; jamvero præsumptio cedit veritati.

Antequam vero matrimonium impuberum permittatur, duæ præfatæ conditiones probari debent; de his autem judicare debet non ipse parochus, sed Ordinarius vel Pontifex, (a) Potentia generandi probari potest vel ex copula jam habita, — vel ex menstruo in femina, aut ex seminis effusione in viro, - aut ex inspectione corporum a medico peraétà. (b) Debita autem mentis discretio dignoscitur ex interrogatione impuberum seorsim faétâ, inquirendo ab utroque utrum velit nubere, an noverit matrimonii naturam, onera et proprietates; utrum sponte, an vi, metu, blanditiis aut promissis ad matrimonium inducatur. Postea testes de eisdem interrogentur. Si, omnibus sedulo perpensis, res certa sit, nuptiæ permittuntur vel prohibentur, secundum probata; si dubia, probabile est Episcopum ex urgentissimâ causa dispensare posse, maxime si contrahentes sint prope annos pubertatis ; si res non urgeat, ad S. Sedem remittatur.

Matrimonium nullum propter defeétum ætatis, non validatur per solam adeptionem pubertatis; sed necesse est ut consensus renovetur post adeptam pubertatem.

932. (C) Impedimentum ætatis, prout fuit expositum, est solum *juris ecclesiastici*. Jus *naturale* irritat quidem matrimonia quæ contrahuntur absque sufficienti discretione sed non ea quæ ineuntur ab impuberibus qui jam connubii officia intclligunt. Hinc (a) inter non baptizatos, positâ judicii maturitate, valet matrimonium ante pubertatem initum : quod præHcum est, non quidem in nostris regionibus, sed in multis Catholicis missionibus Indiæ et Sinensis imperii, ubi frequenter ineuntur matrimonia inter impuberes.

(b) Ecclesia ab hoc impedimento dispensare valet, statim ac adest sufficiens discretio; sed dispensatio rarissime conceditur, nonnisi ob gravissimam causam, v. g. reconciliationem duarum nationum aut familiarum, et sub conditione ne contrahentes cohabitent antequam ad nubilem ætatem pervenerint.

933. (D) *Xotauda j>ro praxi*. Quamvis matrimonium validum sit statim ac pubertas attingitur, non expedit illico contrahere; sed maturiorem ætatem cxspcélaré juvat, ne præcociori matrimonii usu vires conjugam exhauriantur, ac debilis proles generetur; ne pariter sponsi careant illa pru-

dcntiâ quæ ad rectam sobolis educationem desideratur. Aliunde tempus nuptiarum nimis differri non debet, ne forte juvenum mores corrumpantur. Qua in re ad varias locorum consuetudines et conditiones attendendum est : in calidioribus locis ocius, in frigidioribus serius maturitas acquiritur. {*Codex*, c. 1067.)

II. De impedimento erroris

Error matrimonium invalidans triplex esse potest : 1° circa *naturam* vel *essenti*(*deni proprietatem* matrimonii; 2° error circa *personant*; 3° error circa *qualitates persona*.

1° *Error circa naturam vel essentialem proprietatem matrimonii.*

934. (A) Invalide matrimonium contrahit qui ita errat circa ipsam naturam matrimonii, ut positive nolit tribuere jus in proprium corpus, quando videlicet putat matrimonium esse amicalem quamdam societatem, non autem unionem ad filios generandos; tunc enim deficit matrimonialis consensus, cum desit intentio jus dandi in proprium corpus.

Non requiritur tamen ut nupturientes sciant prolem per copulam generari, sed sufficit ut noverint matrimonium ad prolem habendam contrahi. Insuper error hujusmodi non præsumitur in puberibus, sed probari debet 2.

(B) Pariter error invalidât sacramentum, quando ita versatur circa essentialem proprietatem matrimonii, unitatem vel indissolubilitatem, ut positive excludatur talis proprietas : tunc non adest tantum error, sed apponitur conditio essentiæ contractais contraria. Si vero hæc proprietas non excluditur, sed habetur intentio more aliorum contrahendi, valida: sunt nuptiæ.

* S. Thom., Suppl., q. 51 ; Reiffenst., l. IV, t. I, n. 342-350; Schmalggr., l. IV, t. 1, n. 433-461; Sanchez, lib. VII, disp. 18; 5. Atphons., n. 1009-1016; Carrière, n. 631-634; Baller. T., n. 601-610, cd. 3; Teije, n. 105-118; Gasparri, II, 782-793.

Quod ita declaratur in *Codice* : “ Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos. Hæc ignorantia post pubertatem non præsumitur”.

935. -^o *h.rror circa personam* existit quando quis contrahere volens cutn unâ, v. g. Magdalena, ducit aliam, v. g. Mariam.

Error circa personam, sive vincibilis, sive invincibilis, sive antecedens, sive concomitans, jure naturali dirimit matrimonium, *nisi intentio contrahentis sit nubere persona' præsenti quæcumque sit*

Etenim matrimonium est contractus cum personâ determinata, et persona ipsa est vere *contractus objectum*, proindeque ad ejus substantiam spectat: jamvero qui errat circa personam, et ducit Mariam, quam putat esse Magdalenam, non consentit in personam cum quâ contrahit, sed in aliam, proindeque vitiatur consensus¹ Ita quando Jacob nupsit Liæ, putans eam esse Rachel, matrimonium fuit nullum, quamvis postea illud ratum habuerit novo consensu.

Exceptio pariter intelligitur; nam, si quis ducere velit mulierem præsentem, quæcumque sit, in præsentem personam vere consentit, quamvis erronee existimet eam esse Cæciliam, dum revera est Agnes.

936. 3° Error circa personae qualitates vel fortunam per se non invalidât matrimonium. Xam consensus matrimonialis *per se* terminatur in personam ipsam; et, quamvis ejus qualitates promptiorem et plenioram reddant consensum, tamen cum non determinant; ideoque consensus existit, etiamsi hæ qualitates desint. Valide igitur contrahit qui ducit personam quam putat esse nobilem, divitem, virginem, dum revera est plcbeia, pauper, corrupta².

1) ictum est *per se*, quia *per accidens* error circa qualitates vel fortunam invalidai matrimonium in triplici ca.su :

«a) Si quis putat aliam partem esse liberam, dum hæc est serva, ut mira exponetur.

(b) Si consensus datur sub explicita conditione illius qualitatis, v. g. volo ducere Mariam, dummodo sit nobilis, ut constat ex dictis ubi de conditional) consensu, n. 699.

¹ « Error circa personam invalidum reddit matrimonium". c. 1083.)

“ Error circa qualitatem persona., etsi ciet causam contractui, matrimonium irritat tantum : 1° si error qualitatis redundet in errorem persona.; 2° si persona libera matrimonium contrahat cum personâ quam liberam putat, cum contra sit serva servitute proprie dicta.

(c) Si error qualitatis redundat in errorem personae; quod lit, quando qualitas ita est determinativa personæ, ut contrahens ducere nolit nisi personam tali qualitate præditam; v. g. Titius vult contrahere cum primogenita Petri, sibi ignotà; de faéto ducit kosaiti. quæ falso se dicit Petri primogenitam; contraélus est invalidus, cum revera consensus Titii alligetur qualitati *primogenita Petri*, quæ in casu deficit'.

Ex dictis igitur constat errorem in his variis casibus nuptias irritare *jure naturali*, ideoque esse impedimentum *indispensabile*.

III. De impedimento conditionis servilis .

937. i' Hoc impedimentum existit quando *homo liber ducit personam servilis conditionis, putans eam esse liberam*. — Si veto hujus servilem conditionem cognoverit, et voluerit tamen eam accipere, nuptiæ validæ sunt. Unde hoc impedimentum ad *errorem* reducit. Proinde matrimonium inter duos servos validum esse potest.

Servitus, de quâ agitur, est servitus *proprie difla*, non autem conditio eorum qui voluntarie ad servitium aliorum se obstringunt. Et cum servitus jam non existât apud Christianas gentes, hoc impedimentum ad praxim non speéat nisi in Missionibus.

20 Hoc impedimentum multo probabilius est *juris ecclesiastici* tantum, quia error in quo fundatur, versatur solum circa qualitates personæ; proinde non ligat infideles. Merito autem Ecclesia illud statuit, quia conditio servilis, quamvis non excludat essentialia matrimonii bona, eis tamen adversatur, quatenus servus non potest, invito domino, cum conjuge habitare, nec prolem rite educare.

IV. De impedimento vis et metus³.

938. i° Notio. Vis et metus unicum censentur esse impedimentum: vis est *coaétio physica*, dum metus oritur a *coactione morali*: utrumque perfeôtæ libertati consensûs nocet.

' *Haugen*. II, 18, rem illustrat exemplo. Comes A ducere volebat unicam filiam comitis B, sibi ignotam; de fa<fto contrahit cum muliere cubiculari hujus filiæ, quæ fingit se esse filiam comitis B : contractus est invalidus.

2 *Decretal*, lib. IV, tit. 9, de conjugio servorum; 5. *Thom.*, Supplem. q. 52; *Beiffenst.*, *Schmalsgr.*, aliique Canonistæ in tit. 9 lib. IV; *Sanchez*, lib. VII, disp. 19; *S. Alphons.*, 1017-1023; *Carrière*, II, n. 636-538; *Ball. P.*, n. 611-619, ed. 3; *Feije*, n. r 19-124.

° 5. *Thoni.*, Supplem., q. 47, a. 1-4; *Sanchez*, lib. IV; *ReijJ'enst.*, lib. IV, tit. I, n. 325-341; *Schmalsgr.*, *ibid.*, n. 384-432; 5. *Alphons.*, n. 1045-1047; *Carrière*, n. 766-785; *Ball. P.*, n. 737-762, ed. 3; *Feije*, n. 125-144; *Mansella*, p. 12-16; *Gasparri*, n. 805-826; *Génicot*. n. 490.

(a) Vis *jure naturali* matrimonium invalidât, quando talis est cui resisti non possit; v. g. si quis physice cogat Semproniam ad exterius exprimendum, signo capitis matrimonialem consensum, deficit interior consensus, ideoque jure naturali invalidum est matrimonium. Quandoque tamen vis sumitur pro *coactione morali* et tunc a metu non differt.

(b) Metus est trepidatio mentis, instantis vel futuri periculi causa. Duplex est ratione *intensitatis* : *gravis* vel *levis*, prout trepidatio mentis multum perturbat mentem vel non; generatim grave malum gravem trepidationem inducit, praesertim quando apprehenditur ut imminens. Gravis est *absolute*, quando talis est ut possit serio perturbare etiam constantem virum; *relative*, quando attentis omnibus circumstantiis sexus, ætatis, indolis, graviter turbare valet personam de quâ agitur.

939. 20 Conditiones requisitæ ut metus matrimonium invalidet. Jure canonico quatuor conditiones requiruntur: metus *relative gravis*,— a causa *extrinsecâ et libera* incussus, *injuste*, — *ad extorquendum consensum*. (Codex, c. 1087.)

(A) *Metus gravis relate ad personam contrahentem*; unde in singulis casibus judex explorare debet utrum necne metus gravem mentis trepidationem causaverit.

Jamvero metus gravis censetur quando hæc duo simul concurrunt : malum grave relate ad personam de quâ agitur, et persuasio illud esse imminens, (a) Malum debet *esse grave relate ad personam contrahentem*. Quædam sunt mala quæ ut gravia pro omnibus a jure habentur, qualia sunt mors, mutilatio, cruciatus corporis, exilium, incarceration, amissio libertatis, amissio omnium bonorum temporalium vel notabilis partis eorundem, amissio magni lucri ad quod jus habetur, infamia juris aut facti, comminatio stupri, excommunicatio injusta, aliaque hujusmodi mala quæ non solum ipsi personæ impendent, sed etiam ejus parentibus, consanguineis, affinibus aut domesticis. Hæc omnia præsumuntur gravia etiam relate ad illam personam, nisi, attenta ejus indole, contrarium constet; ita comminatio carceris pro paucis diebus parum movet virum perditissimum jam pluries in carcere detentum; inclusio temporanea in monasterio parum terret puellam solitudinis amantem. — Insuper alia sunt mala, quæ licet in se levia, gravia sunt relate ad ætatem, sexum vel indolem personæ; unde itidex, ad judicandum de gravitate timoris, ad tria præsertim attendet : ad *personam qua minatur*, utrum sit irascibilis, violenta ac

magnâ auctoritate polleat; ad *personam cui metus injicitur*, utrum sit pavida, tremebunda; ad *minas ipsas*, utrum talis sint naturae ut personam valde afficiant.

(b) Insuper malum grave apprehendi debet ut *imminens*; si enim sit remotum, vel facile praecaveri possit, sive proprio Marte sive amicorum ope; vel si persona minitans non possit aut saltem non soleat minas execution! mandare, metus non censetui gravis, cum facile despiciatur.

Hinc etiam metus *reverentialis*, quo (piis parentum vel domini indignationem timet, quamvis absint verbera et mime, aliquando gravis habetur, praesertim si talis indignatio sit diuturna. Sed in foro externo non praesumitur gravis, nisi accesserint jurgia, mime aut saltem preces importunae et instantissimae

In dubio autem utrum metus fuerit gravis an levis, censetur esse levis, quia causa matrimonialis est favorabilis, et in dubio standum est pro valore matrimonii² Aliunde si metus fuisset gravis in foro interno, matrimonium validari potest liberum consensum postea praebendo.

940. fB) *Metus incussus a causa extrinseca et libera*, non autem a causa *intrinseca* vel *necessaria*; hinc valet matrimonium initum metu *inferni*, ut quis suae conscientiae consulat, — vel metu *mortis* aut *morbi*, v. g. si quis a medico didicit matrimonii usum sibi necessarium esse ad sanitatem servandam. In his enim et similibus casibus, contrahens non ab alio, sed a seipso ad nuptias impellitur, quatenus intelligit rationi consentaneum esse connubium eligere ad majus malum vitandum.

941. (C) *injuste incussus*; jamvero ita est, si malum quod alius minatur non proportionatur delicto. Si enim juste metus incutiatur, minando justam poenam, libertas consensus non destruitur, nec proinde matrimonium invalidum redditur.

(a) Ita validae sunt nuptiae, si iudex competens, servato juris ordine, stupratorem comminatione carceris cogit ad ducendam mulierem (piam vi cognovisse; pariter si quis, post sponsalia cum

² De quo vide casum Principis de Monaco, ap. *Jfla S. Sedis*, XII, p. 403-422; aliosque casus ap. *Atia*, XI, p. 338-347; XXXII, p. 727-745; XXXIII, p. 130-160; ex quibus constat non facile probari metum in foro externo. — ³ *Codex*, c. 1014.

■ Lex hujusmodi de facto existit in multis *Americae* *Statibus*; quando casus occurrit, sacerdos sedulo juvenis voluntatem exploret; sunt enim qui *simulent* consensum, ut carcerem evadant, absque intentione nu-

uellâ contracta, vel copulam sub promissione nuptiarum obtinam, sub excommunicationis pœnâ eamdem ducere compellitur aut si juvenis, cum puella fornicans deprehensus, a patre inducitur, sub comminatione accusationis apud judicem, ad contrahendum cum eâ.

(b) E contra nullum est matrimonium, si pater stupratori dicat : nisi ducas filiam meam, te occido (quia jus non habet occidendi); si judex, secundum aëta et probata, juvenem cogit ad contrahendum cum puella, quia putatur seduétionis reus, dum revera innocens est; aut si alio injusto modo, ex metu carceris, privationis officii, etc., quis compellitur ad nubendum.

(c) Quando metus juste incutitur *in se*, sed non *quoad modum*, quia videlicet ordo juris non est servatus, controversatur utrum nuptiæ sint validæ; probabilius affirmatur, quia tunc injuria fit potius legi quam personæ læsæ.

942. (D) *Metus incussus ad extorquendum consensum : n matrimonium.*

(a) Certo invalidum est matrimonium quando metus incutitur sive ab altero contrahente sive a tertia persona, *directe* in ordine ad matrimonium; v. g. si Caius dicit Marthæ : nisi mihi nubas, te occidam; vel si Titius Marthæ dicit : nisi Caio nubas, te occidam; nam in utroque casu deficit illa libertas quam sacri Canones ad consensum matrimoniale requirunt.

(b) Si vero metus infertur propter aliud motivum, v. g. si pater mortem minatur stupratori in vindiélam oflensæ, et hic stupratam puellam ducere promittit, probabilius valent nuptiæ, cum tamen quidam probabiliter contradicant, res in praxi dubia manet. — Pariter dubium est matrimonium, si ineatur metu gravis mali injuste illato ob finem a matrimonio diversum; v. g. si mulier infirma contrahat cum medico, vel medici filio, quia timet ne secus medicus eam curare recuset, dummodo tamen ad id non teneatur ex justitia; si enim ex justitia teneretur, et nollet eam curare nisi sub conditione matrimonii, nuptiæ invalidæ essent.

TV. 1>. In omnibus casibus dubiis, indicium ferri debet a judice in foro externo, proindeque ejus sententia expecienda est.

943. 3° Quo jure metus matrimonium dirimit? (A) Si trepidatio mentis ita tollit libertatis usum ut non sit sufficiens libertas ad peccatum mortale, *y/r/r naturali* invalidât matrimonium, quia consensus non est liber.

bendi: serio moneantur id esse sacrilegium, et cos teneri vel abstinere a nuptiis, ve! serio consensum dare. Cfr. z/wrr *nccies. Reviewt* XVIII, 1898, p. 530.

(B) Si vero, etiam sub metu, voluntas eâ libertate gaudeat quæ ad peccatum mortale sufficiat, prout sæpe contingit, controvertitur; (a) quidam, cum 5. Thomâ, affirmant impedimentum *ajure naturali* procedere, quia matrimonium est vinculum perpetui amoris, ad quod requiritur plenus et perfectus consensus, eo magis quia contractus semel initus est indissolubilis; (b) multi cum Sanchez, tenent illud esse solum *juris ecclesiastici*, quia libertas ex tali metu minuitur, sed non tollitur. — Quidquid sit. in praxi Ecclesia non solet in eo dispensare, sed vult ut renovetur consensus, vel ut dissolvatur matrimonium.

944. Corollarium. Si impedimentum metus sit *publicum*, non revalidatur matrimonium cohabitatione et carnali copulâ; sed necesse est ut consensus renovetur, et quidem coram parocho et testibus. Si vero impedimentum sit *occultum*, revalidari potest copula liben. habita et consensu, absque sollemnitatibus, dummodo sollemnitates prius servatæ fuerint.

945. .V. />. Parentes, domini, magistratus aliique cogentes ad matrimonium graviter peccant, et ab Episcopo puniri possunt. Sed excommunicatio olim lata contra dominos et magistratus qui subditos vel alios cogunt quominus libere matrimonium contrahant, *amplius non viget*.

§ 111. De impedimentis quæ afficiunt habilitatem
CONTRAHENTIUM ABSOLUTE.

Quatuor sunt : *impotentia* (de quâ in Supplemento); *ligamen*, *votum* et *ordo*.

Id

I. De impedimento ligaminis2.

946. I Notio. Ligamen, de quo agitur, est vinculum matrimoniale ex aliis nuptiis ortum et nondum solutum.

Ita ex Trident., sess. XXIV, cap. 9 de Reformat, matrim.

Decretal., lib. I\., tit. 4 de Sponsâ duorum; Sam liez, lib. VII, disp. 80; Schmalzgr., l. IV, tit. 4, n. 1-28; s'. Alphons., n. 1060; Carrière, n. 804-808; Teije. n. 438-447; Dall. P., n. 765, cd. 3; J/ansella, p. 97-124: Gasparri, n. 625-634; JjSunk., n. 740742; Gt'nicol, 11.492-493.- Codex, c. 1069, de hoc impedimento'tatuit : “Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quanquam non consummati, salvo privilegio lidci. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet <χ causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit ”.

Hoc impedimentum dirimit subsequens matrimonium *jure divino*, cum. ex dictis, polygamia sit *jure divino* prohibita.

Hinc etiam Infideles eo ligantur, et. quando ad fidem convertuntur, unam tantum uxorem iungere possunt : hæc delicti esse regulariter *prima* uxor legitima: sed, quoniam in quibusdam regionibus primam reperire impossibile est, conversus remanere potest cum uxore baptizata tanquam cum uxore legitima, quamvis non sit prima. Insuper conjux conversus, quando non potest infidelem partem invenire et interpellare, permittitur alias nuptias inire, quæ validæ sunt, etiamsi postea innotuerit alteri partem ad veram fidem tempore secundi matrimonii conversam fuisse. Utrum id fiat vi privilegii *Paulini*, vel potestate R. Pontifici concessa solvendi matrimonium in infidelitate contractum et post baptismum non consummatum. controvertitur, ut supra, n. 733, expositum est.

Quoad fideles autem, hoc impedimentum est indispensabile, «quando oritur ex matrimonio *rato* et *consummato*. »

947. 2° De probationibus requisitis ad novum matrimonium ineundum. Qui primum inivit matrimonium non potest aliud contrahere, nisi prius solutum fuerit. Hoc autem solvi potest quadruplici modo : *privilegio Paulino*, de quo supra (n. 729); — *dispensatione S. Pontificis*, vel *professione religiosa*, quando matrimonium non fuit consummatum (supra, n. 742) : quo casu exhiberi debet authenticum testimonium dispensationis a S. Pontifice concessæ, vel professionis religiosæ alterius partis, cum probatione juridica non-consummationis matrimonii; — *declaratione authentica invaliditatis* primi matrimonii;—vel tandem *morte alterius conjugis*; de his duobus posterioribus modis pauca adnotanda sunt.

(A) Ut prius matrimonium authentice *declaretur invalidum*, regulariter *duplex* debet esse *sententia judicialis* nullitati favens, ad normam Constit. Bened. XIV *Dei miseratione*. Attamen, ex decreto 5. *Officit*, 5 jun. 1889, matrimonium poterit ab Ordinario declarari nullum, cum interventu tamen defensoris vinculi matrimonialis, quin opus sit secundâ sententiâ, et absque sollemnitatibus in Constit. *Dei Miseratione* statutis : (a) quando agitur de impedimento *disparitatis cultus*, et evidenter constat unam partem esse baptizatam, et alteram non fuisse baptizatam; (b) quando agitur de impedimento *ligaminis*, et certo constat primum conjugem esse legitimum et adhuc vivere; (c) quando

agitur de *consanguinitate* et *affinitate* ex copula licità, aut etiam de *cognatione spirituali*, aut de impedimento *clandestinitatis* in locis ubi *Tametsi* publicatum est, vel uti tale diu observatum; dummodo ex *certo* et *authentico* documento, vel, eo deficiente, ex *certis argumentis* evidenter constet de existentia hujusmodi impedimentorum super quibus Ecclesiae auctoritate dispensatum non fuerit*. Hinc, die 27 mart. 1902, S. *Officium* declaravit duplicem sententiam requiri, quando non certo et evidenter constat de praefatis impedimentis²,

948. (B) In casu *mortis primi conjugis*, requiritur *moralis certitudo* de ejus obitu, ita ut graviter peccet qui novum matrimonium contrahit sine tali certitudine, etiamsi de facto prior conjux defunctus esset.

Ad hanc autem certitudinem obtinendam, non sufficit sola conjugis absentia per plures annos, nisi alia accedant positiva indicia. Hinc, juxta Instruct. 5. *Officii* 13 mai 1868, haec methodus sequenda est : (a) imprimis *documentum authenticum* obitus diligenter exquiratur ex registis parochiae vel xenodochii vel mihtine, vel, si haberi nequeat ab ecclesiastica auctoritate, a Gubernio civili loci in quo persona obierit, (b) Si tale documentum haberi nequit, audiantur *testes*, saltem *duo*, jurati, fide digni, qui de facto proprio deponant, defunctum cognoverint, ac sint inter se concordēs quoad locum et causam obitus aliasque substantiales circumstantias, (c) Interdum *unus* testis admittitur, dummodo sit immediatus, omni exceptione major, ejusque depositio aliis gravibusque adminiculis fulciatur; aut, si extrinseca adminicula desint, ejus testimonium sit ex omni parte congruum et verisimile, (d) Si non sunt testes oculati, accipi potest testimonium eorum qui, ceteroquem fide digni, testificantur se, tempore non suspecto, mortem conjugis ex aliis audivisse, dummodo eorum dicta aliis in casu occurrentibus circumstantiis respondeant, (e) Si ne unus quidem reperitur testis, qualis supra, probatio obitus ex conjecturis, praesumptionibus, indiciis et adjunctis quibuscumque caute investiganda est, quae haberi poterunt a conjunctis, amicis, vicinis et notis utriusque conjugis⁴.

* Ap. *Collegi. P. F.*, n. 1575.

- Ap. *Acta S. Sedis*, XXXIII, p. 756-758.

Ap. *Acta S. Sedis*, VI, p. 436-441; *Gasparri*, t. II, p. 523.

⁴ De quibus lege cit. Instruct., vel *Feije*, n. 444. — Ita, ex decreto 5. *Officii*, 20 jul. 1898 (ap. *Acta S. Sedis*, XXXI, p. 252), facultas concessa est Episcopis Italis concedendi documentum libertatis uxoris militum, qui apud *Aduam* in Africa pugnauerunt, et quorum nulla supererat memoria, non obstantibus investigationibus a Gubernio peractis.

Neque, si opus fuerit, prætereunda erit investigatio per publicas ephemerides, datis eorum direélori omnibus necessariis personæ indiciis, nisi prudentia id prohibuerit. Non permittatur autem novum matrimonium nisi maxima probabilitas, seu moralis certitudo obtineatur.

Igitur, in praxi, parochus novis nuptiis assistere potest, nulla petita Ordinarii licentia, dummodo certo moraliter constet de obitu prioris conjugis. Si vero res sit dubia, ad Episcopum recurrat, qui et ipse, quando res implexa videtur, casum S. Sedi exponat.

949. 30 De ratione agendi post secundum matrimonium initum. (A) Si quis de facto secundas nuptias inierit *cum probabili* ac *serio* dubio de morte prioris conjugis, debitum quidem reddere tenetur alteri conjugi, qui in bonâ fide versatur, sed petere non potest, quia æquiparatur possessori malæ fidei. Si tamen dubium *leve* fuerit, et, inquisitione factâ, nullum probabile indicium inventum fuerit quod prior conjux supervixerit, debitum reddere ac petere licet, quia tunc habetur maxima probabilitas, quæ morali certitudini æquivalet.

(B) Si ambo conjuges bonâ fide contraxerint, et dubium postea supervenerit, diligenter res investigari debet; sed, si, inquisitione factâ, dubium manet, dubitanti licet petere ac reddere debitum; cum enim sit possessor bonæ fidei, jure suo non est privandus, donec certo moraliter constet possessionem esse injustam

(C) Si tandem certo moraliter constat priorem conjugem adhuc vivere, secundum matrimonium nullum est, ideoque dissolvi debet; et ad priorem conjugem revertendum est.— Attamen proles, ex secundo matrimonio genita, ut legitima habetur, propter bonam fidem parentum.

— — -:O

' Ita inferri potest ex responso 5. *Officii*, 22 mart. 1865, ad 2^æ; ap. *Collett. Paris.*, n. 973, et ex *Instruct. 5. C. Prop. F.*, 1792, *ibid.*, n. 971.

II. De impedimento voti *

950. i° Notio. Duo sunt vota quæ matrimonium non solum illicitum, sed etiam invalidum reddunt : —

(A) *Votum solemne castitatis* perfectæ in Ordine religioso ut solemni approbato valide emissum : “ Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel *regulares castitatem solemniter professos*, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse... A. S.” 2. (a) Illud votum debet esse *solemne*, non simplex, proindeque vota simplicia, quæ in Ordinibus religiosis post novitiatum emittuntur, per triennium duratura, non dirimunt matrimonium, (b) Emitti debet in *Ordine* religioso ut *solemni* approbato; antiquitus non erant nisi Ordines hujusmodi; sed hodie multæ sunt Congregationes, præsertim mulierum, in quibus non emittuntur nisi vota *simplicia*, quæ matrimonium quidem prohibent (supra, n. 895), sed non irritant, (c) *Validum* esse debet, i. e. libere emissum, et servatis de jure servandis ad validitatem religiosæ professionis.

(B; *Vota simplicia scholasticorum et coadjutorum Societatis Jesu*, post biennium novitiatûs emissa, vi specialis privilegii a Gregorio *XIII* concessi 3; potest tamen Generalis ab eis dispensare.

Utrumque ita sancivit *Codex*, c. 1073 : “ Item invalide matrimonium attentant religiosi qui vota solemnia professi sunt, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicæ præcepto vis addita sit nuptias irritandi ”.

951. 2° Pænæ contra Regulares matrimonium attentantes. Excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam incurrunt Regulares vel Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere, etiam mere civiliter, præsumentes, nec-

' 5. *Thom.*, Supplem., q. 53, a. 2; *Decretal.*, l. IV, t. 6, Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt : *Canonistai* in hunc titul., *Sanchez*, lib. VII, disp. 25-26; .s'. *Alphons.*, n. 1024-1026; *Carrière*, n. 640-663; *Ball. P.*, n. 620-623, cd. 3; *h'eije*, n. 514-530; *Gasparri*, n. 564-576.

* *Trident.*, sess. XXIV, can. 9.

' Constit. *Ascendente Domino*, 25 maii 1584. Hoc privilegium ad alios Ordines non extenditur. Nota tamen vota simplicia Jcsuitarum non dissolvere matrimonium ratum antea contractum.

non omnes cum aliquâ ex prædictis personis matrimonium contrahere præsuinentes ¹. Attamen, cum dicatur *præsumentes*, ab hâc censura excusat ignorantia etiam crassa seu supina et affectata².

952. 3° Quo jure votum solemne dirimat matrimonium? Commit niter hodie traditur, contra paucos antiquos Canonistas, votum solemne non dirimere matrimonium jure naturali, sed *solum jure ecclesiastico*. Nam (a) votum simplex matrimonium non irritat, atqui ipsa solemnitas voti certo a jure ecclesiastico oritur, non autem a jure naturali, (b) Aliunde historia constat hoc impedimentum successive inductum esse in Ecclesiam; ita tempore *Gregorii Magni*, cautum est ut monachi regulæ desertores ad monasterium etiam inviti reducerentur; initio sæc. XII, decretum est in Cone. *Lateranensi* ³ ut irrita forent eorum conjugia; et in *Lateranensi* ⁴, 1139. idem declaratum est quoad monialium connubial (c) Tandem Ecclesia aliquando in hoc impedimento dispensat; ita *Pius* ⁵ cum multis monachis ac monialibus solemniter professis dispensavit, ad revalidanda matrimonia sacrilege inita tempore Gallicæ perturbationis.

Solus pontifex potest a voto solemnī castitatis dispensare. Sed *Codex* concedit Ordinariis facultatem dispensandi super impedimentis etiam publicis juris ecclesiastici (excepto sacro Presbyteratûs ordine et affinitate lineæ rectæ matrimonio consummato), proindeque etiam voto solemnī castitatis, urgente mortis periculo, remoto scandalo ⁶.

III. De impedimento ordinis?

953. Notio et existentia. *Ordo sacer seu major, valide et libere susceptus, dirimit subsequens matrimonium, saltem in Ecclesiâ Latinâ*. Ita ex *Tridentino* superius (n. 950) allato ⁶.

Sed hujusmodi lex multo antiquior est Cone. Tridentino. Cum enim Christus et Apostoli, tum verbis tum exemplis continentiam laudavissent, a primis Ecclesiæ temporibus multi clerici virgini-

¹ Ita *Codex*, c. 2388. — ² *Codex*, c. 2229.

³ Cfr. *Dc Angelis*, lib. IV, tit. 6, n. 6; *Esmein*, I, p. 269-283.

⁴ *Codex*, c. 1043.

⁵ S. Thomas, Supplem., q. 53, a. 3-4; *Decretal.*, l. IV, tit. 6, Qui cie-, rici vel voventes matrim. contrahere possunt; *Canoniste*, in h. tit.; *Sanches*, lib. VII, disp. 27-31; S. Alphons., 1058-1059; *Carrière*, n. 787-802; *Ball. P.*, n. 7³; *Eeijc*, n. 504-5³; *Gasparri*, n. 595-

⁶ “ Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti (.*Codex*, c. 1072.)

tatem servarunt, uxorati paulatim a statu clericali remoti sunt, aut, post susceptos ordines sacros, ab uxoribus separati vixerunt; et ita. sensim et sine sensu lex cœlibatus consuetudine introducta est, ac ordo sacer ut impedimentum dirimens habitus est. Et merito; nam, ut fusius exponitur in *Tr. de Variis Statuum Obligationibus*, omnino decet ut clerici majores a matrimonio abstineant, tum quia status continentiae pro Deo susceptus perfectior est statu matrimoniali, tum quia virginitatem colentes se totos totasque vires suas Dei sen itio et animarum saluti devovere possunt, cum domesticis curis non sint irretiti. — Juxta 5. *Thomam*, matrimonium clericorum apud I^{at}inos dirimitur non solum *vi ordinis*, sed etiam ex *voto continentiff* sacris ordinibus annexo '.

954. Dicitur ia) *ordo sacer*, i. e. in Ecclesiâ Latina' subdiaconatus aliique ordines superiores. I line clerici minores possunt valide nubere, sed uxorem ducendo a statu clericali decidunt præcipuaque clericalia privilegia amittunt.

(b) *Saltem in Ecclesia Latini*; nam, quamvis apud Maronitas et Italo Græcos ordo sacer dirimat subsequent matrimonium, controversitur utrum idem dicendum sit relate ad (mines Orientales. Probabilior videtur sententia affirmans. Unde si qui schismatici, matrimonio post sacram ordinationem contracto, convertuntur, puniri quidem debent, quia contra canones nupserunt, sed quæstio de validitate eorum matrimonii ad S. Sedem referri debet.

«c) Ordo sacer matrimonium *subsequeris* dirimit, non autem antea contractum, etsi ratum tantum, sed solum ejus usum prohibet in Ecclesiâ Latina ;apud Orientales, clerici in sacris, episcopis exceptis, uti possunt matrimonio prius valide contracto.

(d/ *Ordo libere susceptus*: nam, si quis invitus ordinem suscipit, ordinatio est invalida, nec ullam parit obligationem; si sub metu gravi, valida est ordinatio, sed probabilius impedimentum dirimens non producit. Si impuber ad sacros ordines evectus est, post annum decimum sextum completum, eligere potest inter statum laicalem et clericalem : si prius, valide nubit nec tenetur ad divinum officium recitandum; si posterius, jam clericalibus officiis subjicitur, nec valide nubere valet λ

' *Sufifilem.*, q. 53, a. 3. Revera *Itonifacitis VIII* (cap. unie, de Voto, in 6°) ait : “ Declarandum duximus illud solum votum dici debere *solemne*, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod *splemnisatum fuerit fier susceptionem sacri ordinis*, aut per professionem ”...

Apud nonnullas Orientales Ecclesias, subdiaconalus inter minores ordines computatur, sed ubique diaconatus ut ordo sacer habetur. Cfr. *Gasparri*, n. 591.

Ita *Bened. XIV*, Constit. *Eo quamvis tempore*, 4 maii 1745.

I'.

»î
hl

II!

i» '

955. 2º Quo jure matrimonium dirimat? *Jure ecclesiastico* tantum; nam jus divinum, quamvis virginitatem laudans, eam tamen Ecclesiæ ministris non præcepit. Hinc S. Pontifex, et quidem solus, ab hoc impedimento dispensare potest; id tamen facere non solet, nisi gravissimâ de causâ : v. g. ad bonum publicum; ita *Casimirus*, diaconus et Cluniacensis monachus, rex Poloniæ factus, a *Benedicto IX* dispensationem obtinuit, ut uxorem ducere posset; — vel ad vitanda majora incommoda, prout factum est tempore Gallicanæ perturbationis quoad clericos qui civiliter nuptias inierant l.— Præterea, *Codex* facultatem concedit Ordinariis dispensandi cum diaconis et subdiaconis, non autem presbyteris, in articulo mortis, ut valide ac licite matrimonium contrahere possint, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimation! prolis².

956. 3º Pœnæ contra hujus legis violatores latae. Excommunicationem latæ sententiæ Sedi Apostolicæ simpliciter reservatam incurrunr clerici in sacris constituti qui matrimonium contrahere praesumunt, necnon personæ cum eis contrahere præsumentes, ut supra (n. 951) dictum est de Regularibus.

§ IV. De impedimentis quæ habilitatem CONTRACTUUM RELATIVE AEFICIUNT.

Sex dantur impedimenta hujusmodi : *cognatio, affinitas, honestas publica, cultus disparitas, raptus et crimen*. Cognatio autem triplex est : *naturalis*, seu consanguinitas, quæ a generatione carnali; *spiritualis*, quæ ex *regeneratione* per baptismum; *legalis*, quæ ex adoptione oritur : de quibus seorsim dicendum.

* Attamen /'zzz. 17/ noluit revalidare matrimonium *Talleyrand*, Episcopi Augustodunensis. Revera subdiaconis et diaconis raro, presbyteris rarissime, Episcopis nunquam dispensatio conceditur. Quoties conceditur, injungitur ut clericus in statum laicalem redactus ordines susceptos nullatenus exercere possit; obligatio autem brevii in alia opera bona commutatur.

² *Codex*, c. 1043.

I. De impedimento consanguinitatis

957. i" Notio. (A) Consanguinitas (sanguinis unitas) est propinquitas personarum ab eodem stipite, seu progenitore, descendentium; seu fusius *vinculum* existens *inlerpersonas*, *quarum una descendit ab aliâ, \el qiae. amine ab eadem, tanquam a communi et proximo stipite, per carnalem generationem descendunt.*

B. *Declaratur*, (a; Consanguinitas existit tum inter personas, (luarum una descendit ab aliâ, sive *immediate* ut lilia a patre, sive *mediate*, ut neptis ab avo; tum inter personas, quæ a communi stipite descendunt, quamvis non una ab aliâ, sicut frater et soror, qui ab eodem patre oriuntur, consobrinus et consobrina, ab eodem avo.

(bi Communis stipes potest esse vel pater, vel mater; nec ad consanguinitatem requiritur ut ambo ab eodem patre et matre descendant.

(c) Requiritur tamen ut stipes sit proximus, non autem omnino remotus; nam virtus stipitis eo debilior efficitur quo per plures generationes derivatur; ideoque, si stipes est valde remotus, personæ ab eo dimanantes jam non sunt consanguineæ nisi lato sensu.

(d) Carnalis generatio, sive licita sive illicita, est veluti fundamentum hujus consanguinitatis, et medium quo sanguis communis transmittitur; unde duplex est consanguinitas : legitima et illegitima.

958. (C) Tria igitur in consanguinitate distinguenda sunt : *stipes*, *linea*, *gradus*, (a) *Stipes* est persona (sive pater, sive mater) a quâ tanquam a radice consanguinei originem ducunt : ita fratres communem stipitem habent patrem.

bj *Linea* est series personarum, quæ ab eodem stipite oriuntur. Duplex est : *recta* et *collateralis*; prior est series

1 .S'. Thomas, Supplem., q. 54; *Decretal.*, l. IV, t. 14, De consanguinitate et affinitate; *Canonist#.*, in h. tit.; *Sanchez*, l. VU, disp. 50-53; *S.Atphons.*, n. 1029-1030; *Carrière*, n. 664-677; *Dati. P.*, n. 654-665, ed. 3; *Fcije*, n. 347-369; *Konings*, n. 1580-1585; *Scavini*, III, n. 781, et adnotat, n. 889-891; *Xoldin*, n. 96-103; *Gasparri*, n. 662-684; *Mansella*, p. 32-41; *Deshayes*, Nouvelle Méthode pratique pour la recherche des empêchements de Consanguinité, Paris, 1898.

personarum, quarum una ab altera descendit, ideoque complectitur *ascendentes*, quales sunt pater, avus, proavus, etc. et *descendentes*, nempe filius, nepos, pronepos, etc. Vide *arborem genealogicam*. Linea *collateralis*, seu *obliqua* aut *transversalis* est series personarum, quæ ab eodem stipite descendunt, sed non una ab altera; v. g. frater et soror, consobrinus et consobrina, etc. Quæ linea est *aqualis*, quando consanguinei a communi stipite æqualiter distant, ut frater et soror, consobrinus et consobrina; *inaqualis* autem, quando unus magis et alter minus a communi stipite distat, v. g. avunculus et neptis.

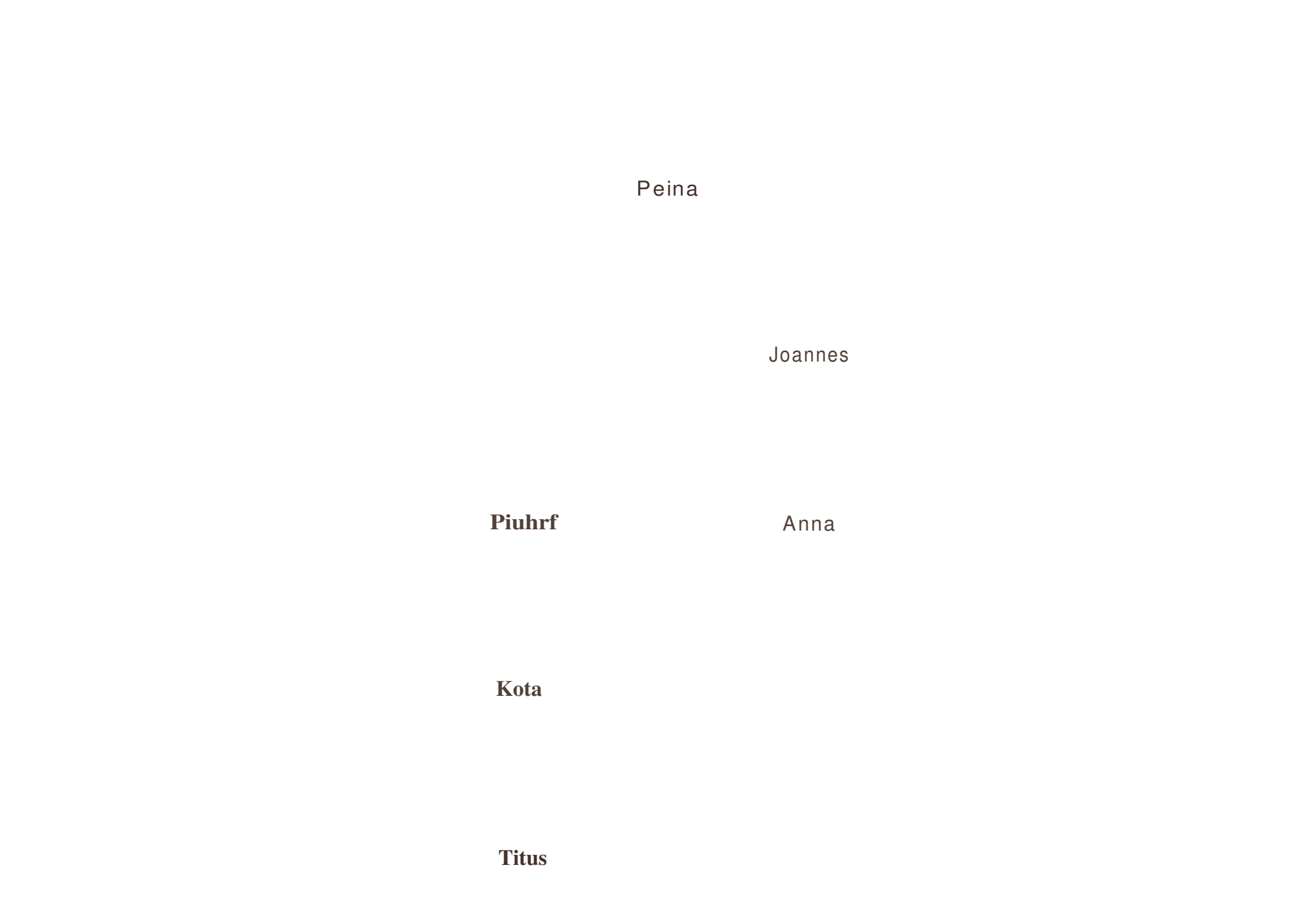
(c) *Gradus* est mensura distantiae inter personas consanguineas et communem stipitem a quo originem ducunt; ita frater et soror sunt in primo gradu consanguinitatis collateralis, quia uno gradu a communi stipite distant.

959. 2" De computatione graduum. Non idem est modus computandi hos gradus in jure canonico ac in jure civili Romano aut plerisque modernis civilibus legibus *. Methodum canonicam tradimus, quæ dicitur etiam *leutonica*, seu *Germanica*, quia Ecclesia eam a Germanis recepit.

(A) In lineâ *recta*, *tot sunt gradus quot generationes*, seu aliis verbis *tot sunt gradus quot persona. solo dempto stipite*. ita pater et filia sunt in primo gradu, avus et neptis in secundo gradu, proavus et proneptis in tertio gradu, etc.

(B) In lineâ *collaterali aquali*, personæ eo gradu distant inter se quo distant a communi stipite, seu *tot sunt gradus quot persona in una lined, dempto stipite*; v. g. frater et soror (in schemate Maria et Joannes) sunt in primo gradu; eorum filii (Paulus et Anna' in secundo; eorum nepotes (Rosa et Marcus) in tertio; eorum autem pronepotes (Titus et Teresia), in quarto; ut exhibetur in sequenti schemate :

* In lineâ recta jus canonicum et civile consentiunt: sed in lineâ collateralis, magnum est discrimen; siquidem, juxta jus Romanum, tot sunt gradus quot sunt generationes ex *utrdque* parte, ita frater et soror, jure civili, sum secundo gradu; frater et neptis ex sorore sunt in tertio, frater et filia neptis in quarto, etc. Cfr. *Gasparri*, n. 664.

960. (C> In lineâ *collaterali incBquaU*, personæ co gradu distant inter se quo illarum remotior distat a communi stipite, seu tot sunt gradus quot personæ in lineâ longiore, dempto stipite; ita in superiori schemate Joannes et Rosa sunt in tertio gradu, quia remotior persona, nempe Rosa, tribus generationibus distat a Petro, communi stipite; Paulus et Tercsia sunt in quarto gradu, quia Teresia quatuor gradibus a Petro distat. — Attamen, juxta stylum Cancellariæ, aliquando necesse est, quando dispensatio petitur, exprimere etiam gradum propinquiorem; quod ita exponitur : Joannes et Rosa consanguinei sunt in tertio gradu *mixto* l cum primo, seu in tertio tangente primum lineæ

l Hic operæ pretium est notare clausulam “ *in gradu simplici et mixto*”, quæ in facultatibus S. Sedis frequenter invenitur, triplici sensu adhiberi. Sæpius designat, ut in casu nostro, aliquem consanguinitatis gradum mixtum cum aliquo gradu remotiore. Aliquando vero per gradum *simplicem* excluditur multiplicitas *numeric*» ejusdem impedimenti, dum per gradum *mixtum* intelligitur impedimentum *multiplex* ex eodem capite. Tandem gradus *simplex* quandoque excludit concursum impedimentorum *specie distinctorum*, dum *mixtus* significat in casu esse plura impedimenta specie distincta. — Sensus proinde ex contextu determinandus est.

collateralis inæqualis; Paulus et Tcresia consanguinei sunt in quarto gradu *mixto* cum secundo, seu in quarto tangente secundum, etc.

961. Quo facilius intelligantur gradus consanguinitatis, hic subijcimus *arborem consanguinitatis*, et *nomina consanguineorum* usque ad quartum gradum.

(a) In medio lineæ rectæ invenitur littera N. quæ personam repræsentât, cujus cognatio quaeritur; supra N, reperiuntur in lineâ rectâ ejus ascendentes, et infra ejus descendentes, si adsint; cum plures esse possint, numero plu ali utimur, v. g. avi, aviæ, filii, filiæ, etc. E lineâ rectâ deducuntur lineæ obliquæ seu collaterales : ex parte *dexfrâ*, in quâ ponuntur sorores, collocantur consanguineæ fœminæ et per fœniineum sexum conjuncti mares; ex parte *sinistrâ*, in quâ ponuntur fratres, collocantur consanguinei mares, et per sexum masculinum conjunctæ fœminæ. Numeri, i, 2, 3, 4 exprimunt gradum consanguinitatis inter N. et personas in cellulis collocatas.

(b) Quando investigatur duarum personarum propinquitās, nomen unius in cellā N. scribi debet, et postea inquirendum est in quā cellula inveniatur altera persona; v. g. si sit ejus sororis lilia, hujus nomen scribi debet in cellula infra sororem (vide *arborem*}, et ita facile constabit illas esse consanguineas in secundo gradu tangente primum.

(c) Ubi lineæ conjunguntur, ibi stipes communis habetur; ita in præfato casu lineæ conjunguntur in ccellulâ ' lineæ rectæ, supra N.

(d) Si persona, de quâ dubitatur utrum sit conjuncta cum N., non reperiatur in unâ ex cellulis *arboris*, exinde infertur eam non esse consanguineam infra quartum gradum; nam omnes personæ, in quarto gradu cum N. conjunctæ», ibi veneriuntur.

1 Numeri 1, 2, 3, 4 gradum consanguinitatis indicant inter N. et
varias personas in schemate allegatas.

			LATINE	ITALICE	g a l l i c e	ANGLICE	GERMANICE
O O	Ε	Nomini ascendentium in linea re<<U	t (Pater	Padre	Père	Father	Vater
			(Mater	Madre	Mère	Mother	Mutter
			{ A vus	Nonno, Nonna	Aïeul	Grand father	Grossvater
			Avia	Avolo, Avola	Aïeule	Grand mother	Grossmutter
ζ O S	ϙ		i Proavus	Bisnonno, Bisnonna	Bisaïeul	Great Grand father	Urgrossvater
			3 l Proavia	Bisavolo, Bisavola	Bisaïeule	Great Grand mother	Urgrossmutter
			î Abavus	Trisnonno, Trisnonna	Trisaïeul	Grand Great Gd. father	Ururgrosvater
			Abavia	Trisavolo, Trisavola	Trisaïeule	Grand Great Gd. mother	Ururgrossmutter
κ H <	Θ						
	Ο		(Filius	Figlio	Fils	Son	Sohn
	ϙ		1 l Filia	Figlia	Fille	Daughter	Tochter
	ο		l Nepos	Nepote	Petit-fils	Grandson	Enkel
ω	Er	Nomina descendentia r- in linea re<<M	2 l Neptis	Nepote	Petite-fille	Granddaughter	Enkelin
	ω		i Pronepos	Pronepote	Arrière petit-fils	Gr. it grandson	Urenkel
	3		- t Proneptis	Pronepote	Arrière petite-fille	Great granddaughter	Urenkehn
	ε		l Abnepos	Abnepote	Bisarrièrec petit-fils	Gr. Great Gdson	Ururenkel
ζ «			4 i Abneptis	Abnepote	Bisarrièrec petite-fille	Gr. Great Gddaughter	Umrenkelin
Q « α.	ο	Consanguinei ex parte patris	Frater	Fratello	Frère	Brother	Bruder
	Ο		Soror	Sorella	Sœur	Sister	Schwester
	.ε		2 Patruus	Zio paterno	Oncle paternel	Paternal uncle	Onkel (Vatersbruder)
	5		Amita	Zia paterna	Tante paternelle	Paternal aunt	Tante (Vatersschwester)
Q « α.	00	in linea collaterali	i Patruus magnus	Fratello deli' avolo	Grand oncle paternel	Great uncle	Gross onkel (Gr. Vat. bruder)
	00		3 (Amita magna	Sorella deli' avolo	Grand'tantc paternelle	Great aunt	Gross tante (Gross V. schwester)
	C		i Propatruus	Fratello dei bisavolo	Gd-oncle frère du bisaïeul	Great grand-uncle	Ur gross vaters bruder
	a		4 't Proamita	Sorella dei bisavolo	Gd'tante sœur du bisaïeul	Great grand-aunt	Ur gross vaters schwester
Q « α.	cn						
	C		J Frater	Fratello	Frère	Brother	Bruder
	o		1 < Soror	Sorella	Sœur	Sister	Schwester
	o		j Avunculus	Zio materno	Oncle maternel	Maternal uncle	Oheim (Mutters bruder)
W Q	2	Consanguinei ex parte matris	2 t Matertera	Zia materna	Tante maternelle	Maternal aunt	Muhme (Mutters schwester)
	•jj		f Avunc. magnus	Fratello dell' avola	Grand oncle maternel	Gdmother's brother	Gross oheim (Gr M. bruder)
	E		< Matertera mag.	Sorella deli' avola	Grand'tantc maternelle	Grmother's sister	Gr. muhme (Gr M schwester)
	O		l Proavunculus	Fratello della bisavola	Gd-oncle frère de la bisa.	Gr. gdmother's brother	Ur gross oheim (Ur g. m. br.)
E O' K 00	z		u Promatertera	Sorella della bisavola	Gd'tante sœur de la bisa.	Gr. gdmother's sister	Ur gros muhme (Ur g. m. sch.)
	E	Consanguinei ex parte sororis vel fratris in linea collaterali	Frater	Fratello	Frère	Brother	Bruder
			1 < ooror	Sorella	Sœur	Sister	Schwester
			< Consobrini	Cugini carnali	Cousins germains	First cousins	Geschwisterkinder
			2 t (onsobrinæ	Cugini carnale	Cousines germaines	id.	ici.
			J Sobrini	Cugini	Cousins issus de germains	Second cousins	anderc Geschwisterkinder
			3 (SnLnnæ	Curine	CniH isMies de rrnains		,id.
			l Abnepos	Almepote	Petit cousin	Third cousins	dritte Geschwisterkinder
			4 \ Abneptis	Abnepote	Petite cousine		id.

903. 3° De extensione impedimenti consanguinitatis.

(A) Extensio hujus impedimenti diversa fuit secundum diversa tempora : primis Ecclesiæ sæculis vigeat impedimentum in gradu primo tangente secundum, videlicet inter patrum vel avunculum et neptem, inter amitam vel materteram et nepotem, non autem in secundo æquali; labentesæc. IV. impedimentum inter consobrinos statui incepit; postea inter sobrinos; deinde usque ad septimum gradum civilem ; tandem usque ad septimum gradum canonicum; quod quidem præsertim statutum est ad jungendas vinculo matrimoniali, proindeque vinculo caritatis, familias vel gentes inter se dissitas. Cum tamen tam late extensa matrimonii prohibitio multis difficultatibus obnoxia esset, et non pauca matrimonia invalida redderet, propter difficultatem remotos gradus cognoscendi, *Cone. Lateranense* / hoc impedimentum limitavit ad quartum gradum inclusive in lineâ collateralis '.

B; Consanguinitas licita vel illicita in lineâ *rectâ* matrimonium dirimit usque in infinitum; in lineâ autem *collaterali* olim dirimebat usque ad *quartum* gradum inclusive; sed ex *Codice*, c. 1076, dirimit usque ad *tertium* gradum, et quidem ita ut impedimentum *toties tantum multiplicetur quoties communis stipes multiplicatur*.

964. (C) Si ad jus *mere naturale* respicias, (a) consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ (inter patrem et filiam, matrem et filium), jure naturali certo matrimonium dirimit; constat ex naturali horrore quem etiam pagani ac barbari pro tali unione exhibere solent; necnon ex oppositione inter reverentiam parentibus debitam et æqualitatem quæ inter conjuges existere debet : “ Inordinatum est, ait S. *Thomas* (1. c.), quod filia patri per matrimonium jungatur in sociam causa generandæ proles et educandæ, quam oportet per omnia patri esse subjectam, vclut ex eo procedentem... magis reverentiæ, quæ debetur parentibus, derogatur si filius matrem, quam si pater filiam ducat in uxorem; cum uxor viro aliquoaliter debeat esse subjecta

b) Probabiliter etiam jure naturali consanguinitas in *lineâ rectâ* matrimonium dirimit *in infinitum* : eadem enim ratio ac supra, debita proportionem, ad reliquos ascendentes

' Cfr. *Esntein*. I, p. 336-356.

et descendentes se extendit. - Quidquid sit, in praxi Ecclesia nunquam dispensat in hâc lineâ.

965. (c; In lineâ *collaterali*, probabilius jure naturali *secundario prohibetur*, si non *dirimitur*, connubium in *primo gradu*, i. e. inter fratrem et sororem; quia etiam Gentiles communiter ab eo abhorrent, et revera sensui morali adversari videtur. Quia tamen juri naturali *secundario* tantum opponitur, Deus in hoc dispensare potuit, præsertim initio generis humani, quoad protoparentum filios et filias.

Ecclesia autem dispensare non solet; imo, juxta multos¹, nunquam dispensat in primo gradu lineæ collateralis. Unde, si Gentiles ad fidem conversi fratrem vel sororem duxissent et simul cohabitare vellent, casus ad S. Sedem referri deberet.

Ceteri autem gradus lineæ collateralis matrimonium non dirimunt jure naturali, sed tantum ecclesiastico; unde in eis Ecclesia dispensare valet ac solet, non solum ob publicam sed etiam ob privatam utilitatem, quæ tamen major esse debet in proximioribus gradibus, ut infra exponetur, ubi de *Dispensationibus*.

966. 40 De ratione impedimenti consanguinitatis. Triplex præsertim est ratio propter quam hoc impedimentum statutum est : (a) *bonum sociale*, ut matrimonii vinculo colligentur familiae ac civitates non solum extraneae, sed etiam cætroquin dissociatae; quæ quidem ratio præsertim Medio Ævo valebat, dum sæpe hostilitas vigeret non solum inter nationes ad invicem, sed etiam inter civitates et oppida; tunc enim maxime expediebat ut cives unius oppidi cum civibus alius civitatis contraherent, ad facilius inimicitias extinguendas. Hodie quidem eadem non est socialis conditio; nihilominus lex hujusmodi diffusioni amicitiae favet.

* *Lehm.*, n. 756; *Santi*, tit. 14, 11. 12, exinde concludunt fratrem et sororem, qui ante baptismum matrimonium contraxerunt, esse separandos; ex adverso *Sanche* et *Giovine*, I, < 209, n. 1 putant eos in pristino matrimonio relinqui posse.

(b) *Bonum morale*; nam, si consanguinei facile inter se nubere possent, frequens occasio daretur concupiscentiæ indulgendi; siquidem, ex unâ parte, sæpe consanguinei sub eodem teéto vivunt, eidem assident mensæ, ac frequenter se mutuo invisunt; ex altera, facilius peccata committuntur inter cos quibuscum futurum contrahendi matrimonium spes fovetur; unde valde expedit ut ablatà spe matrimonii refrenetur amor carnalis inter consanguineos.

(c) *Bonum etiam physicum prolis*: experientiâ enim constat matrimonia inter consanguineos, nisi ambo sint omni corporali vitio expertes, et viribus ac juventute florentes, vel parum fecunda esse, vel ex eisdem sæpe oriri filios surdos aut mutos, vel idiotas, aut cæcos, aut deformes, vel nervoso morbo laborantes. Si enim duo conjuges, iisdem defeétibus ac morbidis tendentiis vexati, simul conferunt ad generationem prolis, hujusmodi vitia in sobole generatim duplicabuntur; dum conjuges, e diversis familiis orti, ita in invicem influxum exerunt, ut pars sanior alterius debilitatas vires suppleat; unde melioratio ac perfectio prolis multo efficacius obtinetur, vitando uniones præsertim frequentes inter membra ejusdem familiæ.

967. 5° De multiplici consanguinitate. Multiplex potest esse consanguinitas, sive ex uno sive ex pluribus stipitibus oriens; quod reéte intelligere necesse est, cum singula hujusmodi vincula constituent impedimentum necessario exprimendum ad validam dispensationem obtinendam.

' Juxta Doilorem *Remis*, decern per centum surdo-mutorum, quindecim per centum idiotarum, et quinque per centum cæcorum qui in publicis nosocomiis inveniuntur in *Statibus Amer. Fcederatis*, orti sunt e consobrinis parentibus. Ex 757 matrimoniis inter consobrinos, 256 fuere ex quibus surdo-muti, cæci et idiotæ procreati sunt. (ζλρ. *Cooke*, *Satan in Society*, p. 182-183). Juxta *Lefebvre*, (*Les Mariages consanguins*, ap. *Rev. des Quest. Scienti/.*, I, 1877, p. 240,249) ex 460 connubiis inter consobrinos nati sunt 1959 filii, quorum 9 surdo-muti. 36 idiotæ fuerunt; quæ proportio multo major est quam pro matrimoniis inter eos qui consanguinei non sunt. Cfr. *Charazain*, *Du Mariage entre consanguins considéré comme cause de dégénérescence organique et particul. de surdo-mutité congénitale*. Montpellier, 1859; *Allen*, *Marriages of the Deaf in America*, 1898.

(A) Prima multiplicatis causa sub veteri jure erat, quando quis prolem habebat ex persona sibi consanguinea, quamvis enim unus sit stipes communis, nupturientes *duplici viâ* ab hoc communi stipite descendunt : quod sufficiebat ad duplex impedimentum.

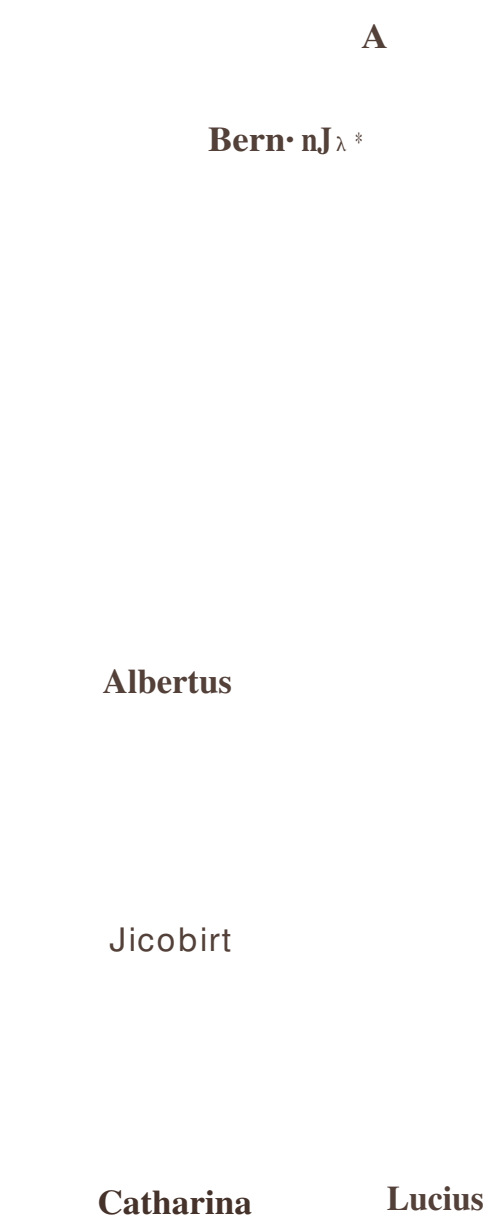
In hoc schemate Petrus est stipes communis, a quo omnes alii descendunt. Supponimus Thomam duxisse Flaviam, ejus sobrinam, et ex eâ genuisse Aloysium. Quo posito, Aloysius et Rosa consanguinei erant in *duplici quarto* æquali, quia ambo descendunt a communi stipite Petro, ab eoque distant quatuor generationibus; et unus ex eis, Aloysius, duplici viâ a Petro descendit, videlicet per Thomam et Flaviam. In veteri enim legislatione c.v *eodem stipite* poterant multiplicari impedimenta dum in novâ matrimonii impedimentum *toties tantum* multiplicatur quoties communis stipes multiplicatur.

908. (B) Secunda causa est, quando personae inter se consanguineae prolem procreânt ex personis inter se consanguineis, v. g., quando duo fratres ex uno stipite orti ducunt duas sorores ex alio stipitej et ex eis prolem generant.

[<]
i
 i
 i

Ut ex hoc stemmate apparet, duo fratres, Marcus et Lucas, ex stipite Petro, matrimonium contrahunt cum duabus sororibus, Maria et Anna, ex stipite Paulo; hinc Bertha et Matthæus consanguinei sunt in *duplici secundo* æquali, quia uterque descendit tum a Petro, tum a Paulo, et uterque distat duabus generationibus ab utroque stipite; Jacobus et Flavia sunt in *duplici tertio* æquali, quia tribus generationibus uterque distat ab utroque stipite : quod impedimentum *hodie* adhuc viget; olim Michael et Sophia *duplici quarto* æquali ligabantur.

969. (C) Tertia causa est, quando quis prolem habet ex pluribus personis inter se consanguineis, v. g. quando quis successive contrahit cum duabus sororibus vel consobrinis et ex eis prolem generat.

In hoc schemate Petrus successive ducit Agatham et Agnetem, duas sorores ex Bernardo ortas : e priori genuit Albertum, e posteriori genuit Mariam, etc. Quapropter Jacobus et Laura consanguinei sunt in tertio «æquali ex stipite Bernardo, et simul in secundo æquali ex stipite Petro, Catharina et Lucius sunt in quarto æquali ex stipite Bernardo, et in tertio æquali ex stipite Petro. — Sed *hodie* impedimentum quarti gradûs *non amplius computatur*.

Unde sedulo notanda est differentia duplex inter veterem et novam legislationem : 1° in veteri matrimonium in linea collateralis irritum est usque ad *quartum* gradum inclusive, dum in novâ, usque ad *tertium* inclusive; 2° in veteri ex *eodem* stipite poterant multiplicari impedimenta dum in nova matrimonii impedimentum toties tantum multiplicatur quoties communis *stipes multiplicatur*.

97°. Corollarium : *De modo inveniendi gradus consanguinitatis*.

(A) Quando unicus est stipes communis, et hic cognoscitur, facile conficitur *arbor genealogica descendens*, in summo chartæ scribendo nomen stipitis communis, et infra nomina personarum hinc et inde descendentium, usquedum ad spon- sos deveniatur, ut in præviis schematibus. Quo posito, facile computantur gradus, juxta regulas superius expositas.

971. (B) Crescit vero difficultas, quando multiplex adest consanguinitas et nupturientes modo solum confuso cognoscunt se esse consanguineos, quin possint varios stipites communes indicare.

(â) Primum duplex *arbor genea/ogica ascendens* describenda est, una pro sponso et altera pro sponsâ; videlicet in prima cella scribitur nomen sponsi, postea nomen patris et matris ejus, — deinde nomen avorum et aviarum ex parte patris et ex parte matris, et ita porro usque ad gradum *tertium* ex jure novo, usque ad *quartum* ex jure veteri. Quod quidem fit tum ex declarationibus sponsorum, tum ex registis, scribendo nomina et cognomina, quo facilius errores vitentur.

(b) Dein *collatio* fiat inter utramque arborem genealogicam, et speciali signo, v. g. eâdem litterâ A, B, C... notentur personæ utrique arbori communes tot enim sunt stipites quot personæ communes. Attamen pro duplici stipite computandi non sunt duo conjuges, qui sunt cognationis causa : hi enim non efformant nisi unum eundemque stipitem.

(c) Postea fit *computatio* impedimentorum et graduum. Jamvero quot sunt stipites communes, tot sunt impedimenta. *Olim*, ante Pentecosten 1918, ex eodem stipite aliquando plura nascebantur impedimenta : si a nupturientibus ad communem stipitem duplici, vel triplici via ascenditur, seu, aliis verbis, si duplex vel triplex linea duci potest ab uno sponso ad alium per communem stipitem, duplex vel triplex est impedimentum. Regula generalis erat *tot*

Mini

Heorkui

Aurustui

esse impedimenta distincta quot sunt diversi modi a sponso ad sponsam eundi, per continuam lineam, mediante communi stipite. Ut adessent diversi modi, sufficebat ut diversitas adesset in uno ex annulis quibus sponsi connectebantur. In computandis vinculis et gradibus attendebatur tantum stipes *propinquior*: sed. "i stipes propinquior constabat ex *duobus parentibus* qui erant *inter se consanguinei*, ascendendum erat ad remotiorem stipitem, ex quo ipsi parentes oriebantur, dummodo esset intra quartum gradum: v. g. si duo sponsi, Lucas et Sophia, erant in secundo gradu devincti, quia descendebant ab avibus Henrico et Juliâ. qui et ipsi erant consobrini, utpote nepotes Petri, duplex dabatur stipes; unus proximior (Henricus-Julia), et alter remotior, scilicet Petrus; et ita tria erant impedimenta: unum in secundo gradu ex stipite Henrico-Juliâ, duo in quarto gradu ex stipite Petro, quia duplici viâ (per Juliam et per Henricum) ascendebatur a sponsis ad Petrum. Id est, aliis verbis, duplex linea duci poterat a Lucâ ad Sophiam per stipitem Petrum. Ex *Codice* autem hic casus contingere nequit, quia impedimentum in lineâ collaterali non extenditur ultra tertium gradum.

(d) Tandem, inventis variis stipitibus et computatis gradibus expedit *descendentem genealogicam arborem* conficere, quo melius constet utrum error commissus fuerit vel non: ita enim facilius gradus computantur ac clarius exhibetur sponsorum genealogia.

Arborem genealogicam sponsi et sponsæ, juxta methodum *ascendentem*, hic subjicimus, p. 610.

¹ Ita ex decreto < *Officii*, 11 mart. 1896, ap. Deshayes, Nouvelle Methode, p. 37-48.

Hoc stemma desumitur, paucis mutatis, ex opere prelaudato Deshayes, Nouvelle Methode, ubi exponitur methodus quæ *symbolic* dicitur, quæque multum proderit iis præsertim qui frequenter arborem genealogicam delineandam habent.

Ex communi stipite Zλ *Roberto Guérin*, duodecim erant impedimenta in quarto æquali, cum duodecim viis a sponsis ascendi posset ad abavum Robertum Guérin — 12. *Nunc* nullum impedimentum.

Ex communi stipite C, *Marcello Dubois*, quatuor numerabantur impedimenta in quarto æquali, cum sponsi quatuor viis descendant ab eodem abavo Marcello Dubois — 4. *Nunc* nullum impedimentum.

Tandem ex stipite Λ'. *Delice Martin*, unum erat impedimentum in quarto æquali. cum ambo sponsi unâ viâ tantum ab eodem Felice Martin descendant — 1. *Nunc* nullum impedimentum.

II. De cognatione spirituali².

974. | Notio. (A) Impedimentum *cognationis spiritualis* est *propinquitas quadam personarum oriens ex Baptismo*. Cum enim in Baptismo spiritualiter nascamur, qui ad illa

' Prima via est hæc : *H. Dubois*, Jul. Dubois, Jos. Dubois, Lucia Guérin, ROBERTUS Guérin, a quo descendimus ad Paulum Guérin, Petrum Guérin, Fr. Guérin, *Juliani Guérin*.

Secunda : // *Dubois*, Maria Guérin, Clara Dubois, Lucia Guérin, Rob. Guérin, Paul. Guérin, Fr. Guérin, *Julia Guérin*.

Tertia : eadem est ac prima, excepto quod a Paulo Guérin transimus ad Desid. Guérin, Adel. Guérin, Juliam Guérin.

Quarta : eadem est ac secunda, excepta quod a Paulo Guérin pariter transimus ad Desid. Guérin, etc.

Quinta : eadem ac prima, excepto quod a Rob. Guérin transimus ad Anatol. Guérin, Annam Guérin, Fr. Guérin, Jul. Guérin.

Sexta : eadem ac secunda, excepto quod a Rob. Guérin transimus ad Anatol. Guérin, etc.

Septima : eadem ac quinta, excepto quod ab Anatol. Guérin transimus ad Alph. Guérin, Adel. Guérin, Jul. Guérin.

Octava : eadem ac sexta, excepto quod ab Anat. Guérin transimus ad Alph. Guérin, etc.

Nona: // *Dubois*, Jul. Dubois, Aloysia Guérin, Paulus Guérin, Rob. Guérin, Anat. Guérin, Anna Guérin, Fr. Guérin, *Jul. Guérin*.

Decima : eadem ac nona, excepto quod ab Anat. descendimus ad Alph. Guérin, etc.

Undecima : // *Dubois*, Maria Guérin, Petrus Guérin, Paulus Guérin, Rob. GUÉRIN, Anat. Guérin, Anna Guérin, Fr. Guérin, *Jul. Guérin*.

Duodecima : Eadem ac undecima, excepto quod ab Anat. Guérin descendimus ad Alph. Guérin, etc.

' 5. *Thom.*, Supplem., q. 56; *Decretal*, lib. IV, tit. n De cognatione spirituali; *Canonista* in h. tit.; *Sanches*, lib. VII, disp. 54-62; *S. Alphons.*, n. 1028 et n. 149; *Carriere*, n. 678-700; *Ball. P.*, n. 642-653, ed. 3; *Deije*, n. 409-427; *Gasparri*, n. 733-750.

sacramenta concurrunt, ut minister et patrini, habentur tanquam patres spirituales personæ baptizatæ.

(B) Hoc impedimentum jam existebat tempore *Justiniani* Imperatoris, qui illud recenset in catalogo legum civilium, et valde probabiliter consuetudine introductum fuit. Antiquo jure tres erant hujus cognationis species : *paternitas*, *compaternitas* et *fraternitas*. ut latiores erant hujus impedimenti limites quam jure hodierno

975. tC) Sed *Tridentinum*, videns ex hac prohibitionum multitudine multoties invalida contrahi matrimonia, *fraternitatem* abrogavit et *paternitatem* ac *compaternitatem* limitavit, ita ut impedimentum spiritualis cognationis vigeret tantum:

a) inter *baptizantem* et *baptizatam*, dummodo baptizans non sit infidelis;

tb) inter *baptizantem* et *parentes* baptizati:

(c) inter *patrinos* et *baptizatam* ;

tdi inter *fatrinos* et *parentes* baptizati -.

Idem decretum fuerat de sacramento Confirmationis. Quod his verbis comprehendebatur :

Baptizans, baptizatus, baptizatique parentes:

Levans, levatus, levatique parentes.

Ex *Codice*, impedimentum spiritualis cognationis viget tantum : (a) inter *baptizantem* et *baptizatam*: b *wtcvpatrinos* et *baptizatam* 3.

976. 20 Conditiones ad incurrendum impedimentum.

A; Requiritur ut baptismus *valide* conferatur; nam cognatio fundatur in generatione spirituali, ac proinde ubi nulla regeneratio, nullum est impedimentum.

(a) Hinc, si solummodo *suppleantur caremonite* baptismi, non contrahitur cognatio.

(b) Si baptismus *conferatur sub conditione*, cum dubio positivo de validitate prioris baptismi, dubium est impedimentum, ac proinde in praxi nullum, nisi tamen eadem personæ ad utrumque baptismum concurrerint : cum enim unus ex duobus baptismis sit certo validus, certo incurritur cognatio. Si vero dubium de priori baptismo ita vehemens sit ut pro illius valore vix ulla sit solida ratio, impedimentum oritur ex posteriori baptismo, non autem ex priori.

† De quo vide, præter auctores allegatos, *Esmein*, 1, p. 362-374.

Unde, post *Tridentinum*, hanc cognationem non contrahunt *patrinus* et *patrina* inter se, nec cum *baptizante* aut *confirmante*.

3 *Codex*, c. 1079 et 768.

(c) Si baptismus *modo privato*, in casu necessitatis et absque solemnitatibus, conferatur, impedimentum certo contrahitur inter baptizantem et baptizatum; sed *controvertitur* num contrahatur inter *patrinos* ac *baptizatum*. Certo non incurritur ab iis qui tenent infantem, absque animo munus patrini explendi; sed si vere munus patrini suscipere intendunt, 5. C. *Concilii* decrevit, non solum in casu particulari, sed etiam modo generali, 5 mart. 1678, illud incurri'. Nihilominus nonnulli dicunt hanc decisionem finem non imponere controversiæ quæ antea hâc de re existeret, oui'. Ceditur *extensiva* decreti Tridentini¹; jamvero declaratio extensiva, ut vim legis habeat, indiget promulgatione, quæ deficit in casu. — Consultius tamen est præfato decreto stare.

(B Requiritur ut minister et patrini sint *baptizati*; secus enim legibus Ecclesiæ non subjiciuntur, nec incurrunt hoc impedimentum quod est mere ecclesiasticum.

977.(C) Quoad *patrinos*, ut impedimentum incurrant, debent esse *valide* patrini, videlicet : —

(a) *Rationis usu* gaudere; (b) *tangere physice* baptizatum : ad quod tamen non requiritur ut infantem in manus suas excipiant, sed sufficit ut digitos ponant super ejus humeros, vel alio modo physice eum tangant, tempore quo baptizatur³; (c) *intentionem* habere *obeundi munus patrini*, non autem necessario incurrendi impedimentum; hinc non contrahitur cognatio ab eo qui infantem suscipit solum materialiter, majoris commoditatis causa; hinc etiam si quis patrini munus exercet per procuratorem, mandans, non autem procurator, impedimentum incurrit, ut pluries declaravit 0¹. C. *Concilii*' (d) designari ab ipso baptizando ejusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro; (e) nec esse pater vel mater vel conjux baptizandi; (f) ad nullam pertinere hæreticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoriâ vel declaratoriâ⁴ esse excommunicat⁵ aut infames infamia juris aut exclusi ab actibus legitimis, nec esse clerici depositi vel degradatis.

978. Corollarium. Hinc, monente *Tridentino*, parochus antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter inquirere debet quis vel qui a parentibus electi fuerint ut

¹ Ap. *Gasparri*, n. 738. Responsa theologorum, qui hâc de re consulti sunt, legere est ap. *Analecta Juris Pontif.*, ser. VIII, fasc. 72, p. 1708 sq.

³ Cfr. *Lehmke*, n. 758; *Mare*, n. 2022.

³ Ita 5. C. *de Prop. Fide*, 21 jan. 1856, ap. *Gasparri*, n. 744.

⁴ ba, v. g., 11 jun. 1881, ap. *Acta S. Sedis*. XIV, p. 411-417.

⁵ *Codex*, c. 765.

patrini; et cos solum admittere, videlicet non plures quam unum patrinum et unam matrinam, ne multiplicentur impedimenta; eosque docere quam cognationem contraxerint, ne ignorantia excusari valeant.

979.30 De dispensatione in hoc impedimento. Cum hoc impedimentum sit juris ecclesiastici tantum, Ecclesia semper in eo dispensare valet; sed multo difficilius inter baptizantem et baptizatum¹.

980. 40 Discrimen inter novum et antiquum jus.

a) Olim non solum ex baptismo, sed etiam ex confirmatione oriebatur impedimentum, nunc tantum ex baptismo, (b) Olim erat impedimentum etiam : 1) inter baptizantem et parentes baptizati; 2) inter patrilinos et parentes baptizati vel confirmati.

III. De impedimento cognationis legalis³.

981. i° Notio, (a) Cognatio legalis est *propinquitat personarum oriens ex adoptione quæ fit secundum leges civiles*. Adoptio autem est actus legitimus quo in filium assumitur persona familiæ extranea.

982. (b) Hæc cognatio a jure civili originem sumpsit; præcipue introducta fuit ut qui prolem non habent a natura, modo legali filios adoptivos obtinere valeant.

Jamvero in *jure romano* duplex erat adoptio : (a) *perfecta*, quæ dicitur *adrogatio*, quâ persona extranea et sui juris, rescripto principis, transibat in potestatem et familiam adoptantis, ita ut hæres necessarius fieret æque ac filii legitimi; (b) *imperfecta*, seu *simplex*, quâ persona extranea, sub potestate patris vel avi manens, judicis auctoritate assumebatur in filium aut nepotem adoptantis, quin tamen in ejus familiam transiret ac hæres necessarius fieret.

Nunc “ Qui lege civili *inhabiles* ad nuptias inter se ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam. nequeunt vi juris canonici inter se valide contrahere ”³.

¹ Cfr. *Canoniste Contemporain*, mars 1903, p. ibo.

² 5. *Thom.*. Supplem., q. 57; *Decretal.*, lib. IV, tit. 12, De cognatione legali; *Canonista* in h. tit.; *Sanchez*, lib. \ 11, tisp. 63; >. *Alphons.*, n. 1027; *Carrière*, n. 701-704; *Ball.* n. 624-641. ed. 3; *i'cije*, n. 42S 437; *DIAnnibale*, I, n. 65; *7/eiss*, 5 39; *Gasparri*, n. 751 766; *Itsmein*, I, p. 357-362. — ³ *Codex*, c. 1080.

983. 2° Extensio. Exinde apparet quaestionem de impedimento hujusmodi, olim valde implexam, hodie in liquido positam esse. Pro unaquaque gente, Ecclesia decernit ex adoptione legali oriri canonicum impedimentum *dirimens* pro omnibus qui lege civili *inhabiles* habentur ad nuptias inter se ineundas ex adoptione; impedimentum vero mere prohibens ubi lex civilis rem ita decernit. Insuper impedimentum canonicum eandem extensionem ac civile habet. In praxi igitur recurrendum est ad Codicem civilem cujusque nationis.

In *Gallia* ex adoptione oritur certo impellimentum *prohibens*: “Le mariage est *prohibé*: entre l'adoptant, l'adopté et ses descendants; entre les enfants adoptifs du meme individu; entre l'adopté et les enfants, soit légitimes, soit naturels, qui pourraient survenir à l'adoptant: entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant; et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté”. ((W. civ., 348). *Non est autem impedimentum dirimens*, juxta communem jurisperitorum sententiam. In *Italia*, impedimentum ut *dirimens* habetur.

Ratio hujus impedimenti est quod omnino decet a matrimonio excludere personas quæ in eadem familia commorantur, ne secus in periculum fornicationis incidant, ut supra dictum est de consanguinitate. Præterea inter adoptantem et adoptatum specialis est obligatio reverentiæ, quæ cum conjugali æqualitate vix conciliari potest.

984. 30 Dispensatio. Cum hoc impedimentum sit juris ecclesiastici tantum, Ecclesia potest in eo dispensare.

IV. De impedimento affinitatis’.

985. i° Notio et origo. (A) Affinitas est *propinquitas quam quis habet cum consanguineis illius personæ quæ aaim matrimonium contraxit validum, sive ratum tantum, sive ratum-ct consummatum* 2.

(B) Impedimentum affinitatis ah Ecclesiâ institutum est, ad instar illarum prohibitionum, quæ in Veteri Lege inveniuntur λ Primum

¹ .S. Thom., Suppi., q. 55; *Decretal.*, lib. IV, tit. 14. De consanguin, et affinitate; *Canonistce*, in h. tit.; *Sanchez*, lib. VII, disp. 64-67: 5. *Alphons.*, n. 1068-1078; *Carrière*, n. 828-949; *Hait. P.*, n. 782-799, ed. 3; /’*cije*, n. 370-383; *Gasparri*, n. 685-704; *Génicot*, n. 480-482; *Rosset*, n. 1912-1982. — s *Codex*, c. 97, § 1 et 2.

³ *Levit.*, XVII, 8-18: ita v. 14 dicitur: “Turpitudinem patris tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur”

quident vetitæ sunt nuptiæ inter virum ejusque uxoris defunctæ sororem, postea etiam inter eum ejusque uxoris defunctæ consobrinam; deinde affinitas ad alios gradus, usque ad septimum, successively extensa est, prout ipsa consanguinitas. Imo, ante *Cono. Lateran.* /// triplex erat affinitatis species, et affinitas pariebat affinitatem: sed *Lateranense* duas affinitatis species abrogavit, et tertiam speciem ad quartum gradum restrinxit'. *Tridentinutn* autem illicitam affinitatem limitavit ad secundum gradum: Ex *Codice* jam non est affinitas illicita.

986. 2" Extensio affinitatis. Ai Jure *novo*, affinitas matrimonium dirimit in linea *recta* in quolibet gradu; in linea collateralis usque ad *secundum gradum inclusive*

987. B) Quo melius intelligatur natura hujus impedimenti, notandum est illud incurri *a solo viro cum consanguineis mulieris* quâcum matrimonium contraxit, et *a sola muliere cum consanguineis viri* quocum nupsit; minime autem a consanguineis viri cum consanguineis mulieris: *affinitas enim non facit affinitatem*. Hinc duo fratres possunt ducere duas sorores, pater et filius ducere possunt matrem et filiam 3.

(C) "Ita computatur affinitas ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris et vice versa" 4. Quod sequenti arbore melius intelligetur.

* De historica evolutione hujus impedimenti legere est ap. *Esmeitt*, t. 1. p. 374-383.

a *Codex*, c. 1077. CWc.r, c. 97. § 2. 4 *Codex*, c. 97, § 3.

Fūm

M»ler»ent

AβuH*

UXOR

Fnktrui
Servit
Fil4

Ilino
Fda»

't
l

,iiq

•' :
», .!

- (a) In parte dextra inveniuntur consanguineæ uxoris, et m parte sinistra consanguinei viri. Jamvero uxor est affinis omnibus consanguineis vni eodem gradu ac hi sunt consanguinei viro; ex altera parte, vir affinis est omnibus consanguineis uxoris eodem gradu ac næ sunt consanguineæ uxori; v. g. vir, uxore mortua, non potes' ducere ejus matrem, aviam, sororem, consobrinam, etc.; uxor, mortuo viro, contrahere nequit cum ejus patre, avo, fratre, amittino, etc.
- (b) Sed consanguinei viri, v. g. ejus pater, avus, patruus, frater, etc. ducere possunt consanguineas uxoris, v. g. ejus matrem, aviam, materteram, sororem, etc.

989. 3° De multiplici affinitate. ‘ Affinitatis impedimentum multiplicatur: 1) quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit; 2) iterato successive matrimonio cum consanguineo conjugis defuncti ” ’. Ita. ex primo capite, uxor ter affinis est ejus qui mariti est ter consanguineus; ex secundo autem, mulier quæ successive matrimonium contrahit cum duobus inter se consanguineis est bis affinis ceterorum consanguineorum.

Aliquando etiam simul existent inter nupturientes affinitas et consanguinitas; v. g., Petrus Catharinam ducit, sibi consanguineam in secundo gradu, ex quâ filios generat; mortua uxore, contrahere vult cum Gertrude, uxoris sorore; duo sunt in casu impedimenta, affinitatis in primo gradu collaterali et consanguinitatis in secundo gradu collaterali.

991. 4 Quo jure affinitas matrimonium dirimat? Affinitas, etiam in primo gradu lineæ rectæ *probabilius* oritur ex jure men: ecclesiastico. Hinc non est impedimentum, pro *infidelibus*, etiam si postea baptismum suscipiunt. Codicis enim canon 97 statuit affinitatem oriri ex matrimonio sive *rato*, sive *rato* et consummato; atqui, juxta Codicis c. 1015, *ratum* dicitur matrimonium baptizatorum validum. Impedimentum autem incurritur ex matrimonio valido inter partem baptizatam et infidelem lege ecclesiasticâ directe attingente fidelem et indirecte infidelem.

992. 50 De dispensatione ab affinitate, (a) Quoad lineam *rectam*, rarissime Ecclesia dispensat in *primo* gradu 3. raro in ceteris gradibus,

(b) In gradibus lineæ *collateralis*, non excepto primo 4 Ecclesia “jàm haud difficilem sese ostendit in dispensatione elargiendâ” 5.

1 Codex, c. 1077, § 2.

“Quamquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum”. {Codex, c. 1036, § 3}.

Casum dispensationis hujusmodi invenire est in *l.e Canoniste contemporain*, nov. 1912, p. 659.

4 Res olim multum disputata fuit occasione dispensationis *Henrico VIII* a *Julio* concessæ.

5 *Desmet*, n. 306. — Hucusque, si quis ducere volebat personam cujus matrem carnaliter cognovisset, dispensatio non concedebatur nisi sub conditione: “Dummodo tamen copula cum matre non antecesserit nativitatem filiæ”. Inconveniens quod ita cavebatur, nunc removetur, saltem ex parte, per novum impedimentum *honestatis publicæ*, de quo infra.

993. 6° De discrimine inter jus antiquum et novum. Olim definiebatur affinitas *propinquitās quam quis contrahit cum consanguineis illius personat quicumque copulam carnalem perfectam habuit*; exinde distinguebatur inter affinitatem licitam et illicitam; affinitas ex copula licita dirimebat matrimonium in lineâ rectâ usque *ad infinitum*, juxta probabiliorē sententiā; usque *ad quartum gradum* inclusive in lineâ collaterali; affinitas vero ex copulâ illicita matrimonium dirimebat usque *ad secundum gradum* inclusive in utrâque lineâ.

V. De impedimento publicæ honestatis¹.

994. i° Notio ex *Codice* : (A Impedimentum publicæ honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinato; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineæ rectæ inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa”². Ita si Titius publice in concubinato vixit cum Luciâ, matre Sophiæ, eo ipso contraxit impedimentum publicæ honestatis cum Sophiâ; si concubinatus autem superveniat matrimonio jam contracto, amittit jus petendi debitum ab uxore Sophiâ.

995. (B> Vestigia hujus impedimenti in jure *Romano* inveniuntur, quod *quasi affinitatem* agnoscebat inter sponsam patris et filium, sponsam filii et patrem, matrem sponsæ et sponsum³. Quo tempon honestas publica ut canonicum impedimentum habita fuerit non constat: canones enim (pii in *Decreto Gratiani* remotam ejus antiquitatem supponunt, sunt apocryphi; probabilius non multum ante sæculum XII vigebat. — Ante *Tridentinum*. publica honesta⁴ sive ex sponsalibus sive ex matrimonio orta, ad quartum gradum extendebatur, et ex invalidis sponsalibus nascebatur, dummodo invalida non essent defectu consensûs. Sed *Tridentinum* statuit impedimentum non ex invalidis sponsalibus in posterum oriturum esse, et ex validis non ultra primum gradum; nil autem mutavit quoad honestatem publicam ex matrimonio rato ortam \

* A'. *Thom.*, q. 55, a. 4; *Decretal.*, lib. IV, tit. 2. cc. 3, 4, S; tit. IV. de Sponsâ duorum: *Canonistæ* in h. tit. IV; *Sanchez*. lib. VH, disp 68-70; A'. *Alphons.*, n. 1061-1064; *Carrière*. n. 809-826; *Rail. P.*, n. 760 776, ed. 3; *Gasparri*, n. 705-732; *l'eije*. n. 384-408; *l'eddin*. n. 106-107.

⁴ *Codex*, c. 1078.

¹ L. 12 § 1 et 2, l. 14 §§. De ritu nuptiarum.

⁴ *Decret. Grat.*, c. 11. 14 et 15, c. 2, q. 2.

^s Ita decrevit A'. *Pius C*, Consi. *Ad Romanum*, 1 jul. 1568.

Unde usque ad Pentecosten anni 1918, impedimentum honestatis publicæ erat propinquitas personarum oriens tum ex sponsalibus validis, tum ex matrimonio rato et non consummato.

996. 2 Extensio hujus impedimenti, ex antiquo jure. iA) Publica honestas orta ex *validis sponsalibus* dirimebat matrimonium inter *sponsum* et *consanguineas* sponsæ, et vice versa, usque ad *primum* gradum ; proinde sponsus invalide contraxisset cum *matre, sorore, vel Jiliâ* sponsæ suæ; valide autem cum omnibus aliis sponsæ consanguineis. Quod verum erat etiamsi sponsalia legitime soluta fuissent; nam impedimentum semel contractum non cessat nisi dispensatione.

Non autem oriebatur ex *invalidis* sponsalibus, quacumque ratione invalida fuissent; neque e *condi'donatis* sponsalibus, nisi quando conditio impleta fuisset.

997- (B) Publica honestas r.v *matrimonio rato* dirimebat nuptias usque ad *quartum* gradum inclusive, etiamsi orta esset ex matrimonio invalido, dummodo invalidum non fuisset ex *defectu consensus*: deficiente enim consensu, deerat fundamentum impedimenti, nempe conjunctio animorum.

998. '3° De multiplici impedimento honestatis publicæ, in antiquo jure, (a) Hoc impedimentum multiplicabatur ex pluribus sponsalibus vel matrimoniis non consummatis. Sint v. g., tres sorores Rosa, Martha, Lucia; si Titius sponsalia contraxisset cum Rosâ, et postea, obtenta dispensatione, matrimonium cum Martha, quin illud consummasset, duplici impedimento honestatis publicæ ligabatur quoad Luciam ; si nihilominus Luciam duxisset, obtenta pariter dispensatione quin matrimonium consummaret, triplici impedimento honestatis publicæ laborabat quoad Semproniam, trium sororum matrem.

999.40 De dispensatione ab hoc impedimento. Cum hoc impedimentum sit juris mere ecclesiastici, in eo Ecclesia dispensat, sed cum cautela, cavendo nempe ne aliquis sibi matrimonio conjungat propriam prolem; videlicet si copula illicita et occulta praecesserit nativitatem nubendæ, de quâ dubitari possit an sit filia vel soror alterius partis, applicandus est can. 1076, § 3 : “ Nunquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae collateralis !

‘ *Commissio ad interpret. Codicem* 2-3 junii 1918.

VI. De impedimento disparitatis cultûs'.

1000.i" Notio et origo. (A) Cultus disparitas est *impedimentum dirimens inter baptizatum in Ecclesiâ catholicâ vel ad eandem ex hæresi aut schismate conversum* ² et non baptizatum, etiam catechumenum; et ita distinguitur a *mixta religione*, quæ est impedimentum *prohibens* inter catholicum et acatholicum valide baptizatum. — Nostris diebus, non solum inter paganos, sed etiam in magnis civitatibus catholicarum regionum, inveniri potest hujusmodi impedimentum, quia non pauci adulti nunquam baptizati fuerunt.

Sedulo notandum est agi in casu non de qualibet persona baptizatâ, etiam in hæresi, sicut olim, sed de persona baptizatâ in Ecclesiâ catholicâ vel ad Ecclesiam catholicam ex hæresi aut schismate conversa. Et adest impedimentum, etiamsi persona in Ecclesiâ catholicâ baptizata hæresi vel schismati postea adhæserit, aut ad Ecclesiam conversa iterum in hæresim relapsa sit.

1001.<B) Hoc impedimentum, spectatum ut *dirimens*, est juris ecclesiastici. *Scriptura* quidem aliquo modo prohibebantur nuptiæ fidelium cum infidelibus : ³ “ Nolite jugum ducere cum infidelibus; quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? sed illa prohibitio non dirimebat tale matrimonium, cum alibi < supponatur validum. *Patres* et *Concilia* pariter hujusmodi nuptias damnarunt, eo præsertim quia in Veteri Testamento judæis vetitum erat mulieres infideles ducere; sed per multa sæcula ut validas easdem habuerunt; et sanctissimæ feminæ cum infidelibus contraxerunt, ut (æcilia cum Valeriano, Monica cum l'atritio, Clotildis cum Clodoveo, quin Ecclesia eas improbaverit. Paulatim vero, ex periculis quæ ex hujusmodi nuptiis defluunt, praxis invaluit in variis Ecclesiæ partibus eas tanquam nullas habendi; quæ praxis tractu temporis evasit universalis; et ita hoc impedimentum, quatenus dirimens, consuetudine introductum est, et

¹ A. Thom., q. 59, a. 1; *Decret. Gratiani*, c. XXVII, q. i; *Benedict. XIV*, Constit. *Singulari nobis*, 9 febr. 1749; *Canonists*, lib. IV, in tit. I vel tit. VI; *Sanches*, lib. VII, disp. 71; X. *Itphons.*, n. 1044; *Carrière*, n. 747-752; *Ball. A*, n. 6 >9-711, ed. 3; *Eeye*, n. 459-470; *Gasparri*, n. 596-624.

* *Codex*, c. 1070, § 1.

» // *Cor.*, VI. — 4 / *Cor.*, VII, 12-16.

jam ab initio sæc. XII ubique receptum; quapropter hodie viget etiam in illis regionibus ubi primum fides propagatur.

1002. 2° Quidonam incurratur? Incurritur *certo* quando *certo moraliter* constat unam partem esse valide baptizatam, et alteram vel nullomodo vel invalide baptizatam. In casu autem *dubii* circa baptismum, investigatio quidem fieri debet, juxta Instructionem 5. *Officii*, diei i aug. 1883, sed, si dubium remaneat, hæc regula tenenda est: “Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur aut ejus baptismus erat dubius, standum est, ad normam c. 10142, pro valore matrimonii donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam ” 3.

1003. 3° De dispensatione ab hoc impedimento. (A) Solus Romanus Pontifex in hoc impedimento propria potestate dispensare valet; alii autem non nisi per indultum, quod conceditur in locis ubi multi sunt infideles.

(B) Conditiones requisitæ ut dispensatio concedatur sunt: (a) *ut absit contumelia Creatoris*, id est periculum fidei vel morum pro parte catholicâ et ejus prole; hinc infidelis promittere debet se relicturum plenam libertatem catholice parti quoad exercitium ipsius religionis, et universam prolem in catholicâ religione institutam iri; (b) *ut pars fidelis* pro viribus *curet conversionem infidelis*, precibus, bono exemplo ac præsertim vitæ conjugalis officia rite adimplendo; (c) *ut adsint graves causa*, quæ remittuntur prudenti dispensantis judicio, qualis est v. g. salus animæ illorum qui jam in tali matrimonio diu vixerunt, aut ab eo contrahendo vix

Historicam hujus impedimenti evolutionem legere est ap. *Esmein*, t. i, p. 219 sq.; *Watkins*, Holy Matrimony, p. 446 sq. — Ratio propter quam tale matrimonium prohibetur, sic exponitur a 6°. *Thomâ*, 1. c. : “Principaliter matrimonii bonum est proles ad cultum Dei educanda. Cum autem educatio fiat communiter per patrem et matrem, uterque secundum fidem suam intendit ad cultum Dei prolem educare. Et ideo si sint diversæ fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit”. Hinc etiam valent, et sæpe a fortiori, rationes supra expositæ, de matrimoniis mixtis, n. 905-907.

Canon 1014 sic se habet: “Matrimonium gaudet favore legis; quare in dubio standum est pro valore matrimonii donec contrarium probetur J Codex, c. 1070, § 2.

»VID
? b/1
«n; »

jf. 3.
i 1

»)

H

cohiberi possunt. — Dispensatio scienter concessa sine gravi causâ a R. Pontifice illicita est, sed valida; a delegato autem non solum illicita, sed etiam invalida.

VII. De impedimento raptûs¹.

1004. i° Origo et notio. (A) *Impedimentum raptûs*, quatenus universale et dirimens, a *Tridentino* institutum est. Sed, jam a primævis sæculis, *crimen raptûs* prohibitum fuerat, (a) Jure *civili Romano* gravissimis poenis puniebatur, et matrimonium inter raptorem et raptam interdicebatur in pœnam raptus.

(b) Jure *ecclesiastico* non eadem semper fuit disciplina; juxta *antiquos canones*, raptor excommunicatione aliisque poenis plectebatur, ac raptam ducere in perpetuum prohibebatur; imo in quibusdam provinciis tale matrimonium ut invalidum censebatur. Sed *jure novo Decretalium*, puella poterat in matrimonium consentire, etiam quando sub potestate raptoris manebat; et si consensus vere erat liber, nuptiæ validæ reputabantur².

(c) *Tridentinum* autem, libertati matrimoniorum melius providere volens, decrevit nullum esse matrimonium inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, etiamsi libere consenserit; variisque poenis *crimen raptûs* punivit³: “Decernit S. Synodus inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptoe separata, et in loco tuto et libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, et nihilominus raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium et favorem præbentes sint ipso jure excommunicari, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, et si clerici fuerint, de proprio gradu decendant. Teneatur pneterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare

(B) Unde raptus definiri potest : *violenta abductio alicujus persona de loco in locum, ubi sub potestate raptoris detinetur*,

¹ *Decret. Gratiani*, c. XXVII, q. 2; c. XXXVI, q. 1-2; *Decretal. lib. V*, tit. 17; *Trident.*, sess. XXIV, cap. 6 de Reformat. Matrim.; *Reiflenst.*, lib. IV, tit. 1, n. 372-379; *Sanchez*, lib. VII, disp. 12-13; *S. Alphons.*, n. 1106-1108; *Carrière*, n. 905-914; *Ball. I.*, n. 692-698, ed. 3; *Ieije*, n. 145-187; *De Angelis*, lib. IV, tit. I, n. 20; *Gasparri*, n. 537-538; *De Becker*, p. 67-73.

² Cfr. *Esmein*, I, p. 391-393; II, p. 250-255.

³ Sess. XXIV, cap. 6 de Reform. Matrim.

matrimonii ineundi causa'. Quod impedimentum *a metu* distinguitur; nam, etiam cessante metu, invalidum est matrimonium. quamdiu rapta sub potestate raptoris manet; neque est impedimentum *pœnale*, nam matrimonium valide ac licite celebrari potest, statim ac mulier a potestate raptoris subtrahitur; est igitur impedimentum *sui generis*, vi cuius raptor *inhabilis* redditur ad contrahendum cum raptâ, quamdiu hæc sub ejus potestate retinetur.

1005. 2° Conditiones requisitæ ut raptus matrimonium dirimat. (A) Ut sit abductio *mulieris*, non autem viri; ita multo probabilius; nam *Trideutinum* de solo viro raptore verbum facit, et odiosa sunt restringenda; unde in praxi, cum impedimentum dubium sit nullum, si juvenis pusillanimis a præpotente muliere raperetur, matrimonium ut validum haberetur, dummodo juvenis libere consentiret. — Nil autem refert utrum mulier, quæ rapitur, sit virgo aut corrupta, honesta aut meretrix; nam verba Concilii sunt omnino generalia. — Attamen, si mulier sit perdita moribus, facilius præsumitur abducta explendæ libidinis quam matrimonii causa.

1000. (B) Ut sit *vera abductio de loco in locum*; i. e. ut mulier transferatur de loco in quo tuta erat in locum moraliter diversum, in quo minus est tuta, quamvis non longe distantem. — Nihil autem refert utrum raptor mulierem abducatur *per se*, an *per alios*, dummodo ipse mandatum dederit; si quis vero, putans se rem gratam facturum amico, quamdam puellam in propriam domum transfert, quo facilius hic amicus possit eam ducere, nuptiæ validæ sunt, quia amicus non mandavit raptum. Insuper mandatant, qui mulierem rapiunt nomine principalis agentis, impedimentum cum eâ non contrahunt.

1007. (C) Ut abductio sit *violenta*, i. e. invita muliere. Violenta censetur : (a) si fiat *per vim* aut *metum gravem*

* *Codex*, c. 1074 .

“ § 1. Inter virum raptorem et mulierem intuitu matrimonii raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris remanserit, nullum consistere potest matrimonium. — §2. Quod si rapta, a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, impedimentum cessat ”.

injuste incussum; (b; per *fraudem* aut *dolum*, v. g. per *hypnoticam suggestionem*, quæ libertatem auferat. Violenta autem non est, si puella, sive sui juris sive non. libere cum viro aufugit, ut parentum vel aliorum oppositionem vitet; si non sit sui juris, nuptiae quidem illicitæ esse possunt, ob dissensum parentum, sed validæ erunt. Pariter si mulier prius quidem erat nolens, sed deinde suasionibus, blanditiis, allecta sequitur virum intuitu matrimoni, adest quidem raptus *seductionis*, sed non raptus violentus; sed in foro externo probari debet hanc *vere* consensisse in fugam; secus prior dissensus præsumitur perseverasse.

Si vero mulier *consentiens* abducitur in alium locum, non quia ipsa matrimonium intendit, sed propter aliud motivum. et raptor, qui de matrimonio cogitabat, quamvis nil de eo dixisset, ibi eam detinet, eique nuptias proponit, multo probabilius impedimentum adest; quia *dolose* abducitur a raptore'. "Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta retentio mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet"².

Quando valida sponsalia contracta fuerunt, controvertitur utrum impedimentum raptûs incurrat qui sponsam suam invitam rapit, (a) Si hæc justam habet resiliendi vel differendi causam, juxta omnes, incurritur impedimentum, quia ejus libertas injuste ac violenter læditur; (b) si justam causam non habet, multo probabilius etiam incurritur, quia vi privata sponsa cogi nequii fidem sponsalitiæ servare.

1008. D. Ut abductio fiat *intuitu matrimonii ineundi*, cum impedimentum statutum fuerit ad servandam consensus matrimonialis libertatem. Ille si mulier abducatur ad pecuniam ei auferendam, aut ad libidinem explendam, aut ob alium finem, non oritur impedimentum. In foro autem externo præsumitur raptum fieri matrimonii causa, nisi contrarium probetur. Præterea, si mulier primum libidinis causa rapiatur, postea vero *invita* detineatur intuitu matrimonii ineundi, jam adest impedimentum, quia detentio in casu æquiparatur violentæ abductioni.

1009. (E; Ut *raptor mulierem sub sua potestate detineat*, ut constat ex *Tridentino* et *Codice*. Proinde quando puella

² Ad rem melius intelligendam, vide casus a 5. C. *Concil.* resolutos, ap. *Gasparri*, n. 554-556. — *Codex*, c. 1074, § 3.

a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta fuit, cessat impedimentum absque ullâ dispensatione; ita est v. g. si suæ domui restituatur, aut ponatur in domo amici aut parentis ipsius mulieris, qui non sit fautor raptoris. Impedimentum autem perdurat, si mulier in eadem domo, in quam translata fuerat, permaneat, quamvis aufugere posset; aut si ponatur in domo amici vel parentis raptoris» præsertim si quis de viri mandato in eam invigilet; tunc enim non est in loco *tuto* ac *libero* constituta.

loio. *N. J3.* Ecclesia in hoc impedimento generatim non dispensat'. — Raptor " ipso jure exclusus habeatur ab actibus legitimis ecclesiasticis et insuper aliis pœnis pro gravitate culpæ plectatur "J.

VIII. De impedimento criminis³.

ion. i° Notio et origo. (A) Non omnia crimina matrimonium dirimunt, sed quædam magis odiosa in ordine ad matrimonium commissa, nempe : (a) conjugicidium mutuâ conspiratione patratum cum intentione inter se contrahendi matrimonium; (b) adulterium cum altera parte admissum cum promissione matrimonii vel attentato matrimonio; ..c) adulterium cum conjugicidio ab unâ tantum parte patrato 4.— Ratio propter quam hujusmodi crimina subséquentes nuptias reddunt invalidas triplex est : (a) quia secus, sub spe matrimonii contrahendi cum complicibus, occasio praeberetur conjugibus hæc crimina patrandi, præsertim conjugicidium, quod conjugali amoris ac fidei tam indigne adversatur; (b) in pœnam commissi criminis; (c) quia tales nuptiæ publice inhonestæ ac scandalosæ forent.

¹ Olin Ecclesia nunquam dispensabat; sed in Instruet, ad Ep. Albanais, 15 febr. 1901, ap. *Acta S. Sedis* (XXXIII, p. 547-549), 5. *Officium* declaravit, ob peculiare circumstantias in /Xlbaniâ prævalentes, nihil prohibere quominus, si de raptæ vere libero consensu constet, et sufficientia ad dispensandum motiva præsto sint, dispensatio concedatur; sed, ne id facile fiat, quilibet casus S. Sedis iudicio omnino subijci debet. — *Codex*, c. 2353.

* *Decret. Gratiani*, Caus. XXXI, q. 1; *Decretal.*, lib. IV, tit. 7, De coqui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium; *Canonisiez* in h. tit.; *Sanchez*, lib. VII, disp. 78-79; 5. *Alfrhons.*, n. 1031-1043; *Carrière*, II, n. 709-746; *Bail. P.*, n. 666-691, cd. 3; *Feije*, n. 448-458; *ManseHa*, p. 155-162; *Gasftarri*, n. 641-660; *De Becker*, p. 162-173; *Konings*, n. 1594-1596; *Noldin*, n. 110-124. — 4 *Codex*, c. 1075.

(B) Jure Romano veteri prohibebantur nuptiæ inter complices adulterii, etiam soluto priori conjugio; postea, tempore *Justiniani*, ut nullæ declaratæ sunt. Jus canonicum hanc legem recepit, ac S. *Leo* statuit : “ Nullus ducat in matrimonium quam prius polluit adulterio ”; sed non constat adulterium tanquam impedimentum *dirimens* fuisse universim acceptum, præsertim in Ecclesia Occidentali, ante sæc. IX; tempore *Gratiani*, jam duplex agnoscebatur species criminis matrimonium dirimentis; tandem, tempore *Gregorii IX*, universim statutum est triplex impedimentum criminis supra relatum.

1012. 2° De conjugicidio mutuà conspiratione perpetrato. Quatuor conditiones requiruntur ut impedimentum ex hoc capite incurratur : —

(A) *Mutua conspiratio* inter complices in occisionem conjugis alterutrius ipsorum; quæ existit, si una pars alteram ad crimen inducit consilio, precibus, aut approbatione; vel si utraque cooperatur sive physice, v. g. venenum præbendo, sive moraliter, corrumpendo medicum ut mortem inferat vel non impediat. Unde non sufficit ut una pars mortem machinetur, inscia altera, etiamsi hæc postea necem approbaverit; neque silentium alterius, nisi aliis adminiculis silentium ut consensus haberi possit et vere influat in crimen.

(B) Ut conspiratio fiat ex *intentionel ineundi matrimonii cum complice*, saltem ex unà parte; proinde, si fiat propter alium finem, v. g. odium, vindictam, cupiditatem, vel quo liberius vivatur, aut ad facilius ducendam aliam personam, non incurritur impedimentum.

Dictum est : *saltem ex unà parte*; quia nonnulli theologi hanc intentionem requirunt ex *utraque* parte; sed probabilius id necesse non est, dummodo intentio unius exterius manifestetur: v. g. si occisionem præcesserint sufficientia indicia intentionis, puta munera, familiaritates, epistolæ amatorias et similia inter eos qui contra here volunt; secus vero si intentio remanserit omnino interna, quia Ecclesia non potest punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de eâ indicium præcesserit. Ita 5. *Alphohsus*, n. 1034.

(C) *Ut mors sequatur operd alterutrius* sive *physica*, sive *moralis*, non autem ex fortuito casu, vel culpâ alienæ personæ; hinc, si inflicto vulnere non mortali, mors sequatur

* De quâ intentione silet *Codex*.

imperitia vel negligentia medici, impedimentum non incurritur; secus, si medicus, e consilio vel mandato alterutrius complicitis, *e.v industria* négligeas fuerit.

(D) Ut *matrimonium fuerit validum* tempore occisionis; secus non erit conjugicidium, sed homicidium; nec sufficit ut sit existimatum; aliunde necesse non est ut consummatum fuerit.

1013. 30 De adulterio cum promissione aut attentatione matrimonii. Tres conditiones requiruntur :

.A) Adulterium *verum*, ex utrâque parte *formale*, *consummatum*.

(a) *rerum*, quatenus validum matrimonium et adhuc perseverans existere debet saltem ex parte unius adulteri : hinc, si matrimonium invalidum sit, quamvis existimatum, aut si alter conjux jam sit mortuus, quamvis ejus mors ignota maneat, impedimentum non contrahitur, quia *objective* non committitur adulterium, sed solum fornicatio.

ib) *Utrique formale*, in quantum *uterque* cognoscere debet *alterutrum* esse conjugatum; nec sullicit ut *uterque* sciat *se* esse conjugatum, si id ab alio complice ignoratur : non autem necesse est ut ambo sint conjugati, nec proinde ut ambo sciant utrumque esse conjugatum : sed sufficit ut status conjugalis *unius* sit *utrique* notus.

ic) *Consummatum*, id est de se aptum ad generationem.

(B) *Promissio* aut *attentatio matrimonii*, ante mortem innocentis conjugis facta. Hæc autem promissio debet

(a) *lera* et *acceptata*, proindeque exterius manifestata, et probabiliter *mutua*; (b) in ordine ad matrimonium *post mortem conjugis* cum complice ineundum, nam si promittitur matrimonium ineundum altero conjugate adhuc vivente, ubi polygamia jure civili permittitur, non contrahitur impedimentum, quia cessat ratio impedimenti, quæ est ne promissio occasionem præbeat alterum conjugem occidendi; (c) *absoluta*; unde non sufficit conditionata, nisi hæc in absolutam transierit per adimpletionem conditionis ante mortem conjugis; (d) *neque revocata* ante adulterium : si revocatur post adulterium commissum, impedimentum jam contractum non cessat; (e) probabiliter *cum cognitione ligaminis* facta: hinc si promissio fiat tempore quo ligamen complicitis ignoratur, et postea adulterium committatur cognito ligamine, dubium est impedimentum, ideoque in praxi nullum.

Matrimonium *attentatum*, vel *civile*, locum tenet promissionis; hinc qui, post matrimonium valide initum, divortium civile obtinent et, vivente priore conjugio, aliud matrimonium contrahunt et consummant, impedimentum criminis incurrunt; ac proinde, mortuo priori conjugio, matrimonium revalidare nequeunt absque dispensatione

(C) *Promissio Matrimonii fieri debet et adulterium committi durante eodem conjugio*; videlicet si Petrus successive duas habet uxores, et, vivente unâ, v. g. Bernâ, promittit ducere Catharinam, postea vero Marthæ nubit, eâque vivente, adulterium committit cum Catharinâ, nullum est impedimentum dirimens inter Petrum et Catharinam, modo non renovetur eidem promissio matrimonii; nam promissio prius lacta revocata censetur per nuptias cum Martha celebratas.

Cæterum nil referi utrum promissio précédât, comitetur vel sequatur adulterium, vel quanto tempore ab adulterio distet, dummodo hæc duo durante eodem conjugio liant.

1014. 4° De conjugicidio cum adulterio. Ires conditiones requiruntur ad hoc impedimentum contrahendum : —

(A) *Adulterium* verum, utrinque formale, consummatum, ut supra, ante homicidium commissum : si enim post mortem conjugis committatur, jam non est adulterium.

(B) *Homicidium* ab uno patratum, cum intentione ineundi matrimonii cum complice, externe manifestata, quamvis alter nesciat homicidium perpetrandum esse, aut etiam ei contradicat. Unde in hoc casu non requiritur mutua conspiratio, nec promissio. Intentio autem ineundi matrimonium præsumitur in foro externo, nisi ex adjunctis contrarium constet. — Necesse est pariter ut mors de facto sequatur operâ aut machinatione unius ex adulteris.

(C) *Utrumque*, adulterium scilicet et conjugicidium. commissum *eodem stante matrimonio*.

1015. 5° De multiplici impedimento criminis. Impedimentum criminis multiplicari potest tum ratione delicti, tum ratione matrimonii :

† Ita, teste *De Angelis*, lib. IV, t. IV, n. n, respondere consuevit S. *Panilentiaria*: cfr. *Gasparri*, t. I, n. 738, ed. 3.

U

I]

' II

K|

B

B

||

II

l|

il

I

u

I

I

■

"

(A) Ratione *delicti* : (a) quando impedimentum oritur ex *solo homicidio*, duplex est impedimentum, si *uterque* conjux est *conjugatus* et *uterque* ex conspiratione suum *conjugem occidit*; (b) quando oritur ex *solo adulterio*, duplex incurritur impedimentum, si ambo adulteri conjugati sunt et ambo id cognoscunt; (c) quando oritur ex *homicidio cum adulterio*, duplex est impedimentum, si uterque adulter conjugatus est et uterque conjugem suum occidit, etiam sine conspiratione; (d) quando adulterium et homicidium suas proprias condiciones separating habent, juxta superius exposita, utrumque pariter est impedimentum.

(B) Ratione *matrimonii*, quando videlicet successive plura matrimonia inita sunt, et durante quolibet conjugio, unum vel plura e præfatis criminibus perpetrata sunt; v. g. si 'filius triplex matrimonium successive inivit cum Maria, Berthâ et Rosâ, et stante unoquoque conjugio, Cajam carnaliter cognoscit cum promissione matrimonii, jam adest triplex impedimentum; si præterea Rosam occidit, ut Cajam ducat, quartum nascitur impedimentum, etc. — Non autem multiplicantur impedimenta, si pluries adulterium committitur cum eâdem persona, stante eodem conjugio.

1016. 6° De dispensatione in hoc impedimento. (A) Cum hoc impedimentum sit juris ecclesiastici tantum, infideles illud non incurrunt, nec proinde dispensatione indigent quando convertuntur. Sed si crimen committitur a parte fidei cum parte infidei, impedimentum adest, directe fidelem et indirecte infidelem afficiens.

(B) Ecclesia semper in hoc impedimento dispensare valet; sed *difficillime* dispensat, quando conjugicidium *mutuâ conspiratione* fuit patratum, vel ab unâ tantum parte simul cum adulterio formali, præsertim si crimen sit *publicum*, propter scandalum quod exinde sequeretur; facilius autem conceditur dispensatio pro adulterio cum matrimonio attentato, saltem propter graves rationes; facilius etiam in casu adulterii cum solâ promissione matrimonii.

(C) *Codex*, can. 1053, statuit ut in posterum dispensatio ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si quâ opus sit, concessa censeatur per dispensationem super matrimonio rato et non consummato, aut per permissionem fransitûs ad alias nuptias.

(D) Controvertitur num *ignorantia ab hoc impedimento excuset*. Plerique *negant*; nam hoc impedimentum est magis *inhabilitas* quam pcena; jamvero inhabilitas incurritur etiam ab his qui eam

ignorant. Pauci tamen probabiliter *affirmant*³ nam hoc impedimentum est *pa:na*, et quidem *medicinalis*, ad deterrendos homines a crimine hujusmodi patrando; ideoque ab ignorantibus non incurritur.

Prima opinio *probabilior* videtur, sed secunda probabilitate non caret; unde in praxi, (piando utraque pars impedimentum ignorabat, ut nullum haberi potest. *Tutius* est tamen dispensationem vel sanationem in radice petere, ne postea matrimonium in foro externo impugnetur.

Notandum. Plerumque nupturientes de hoc impedimento manifestando non cogitant; unde, si confessarius fundatas habeat suspensiones de ejus existentiâ, discrete interrogare debet pænitentem; v. g. si ancilla hero recenter viduo velit nubere, inquiri potest utrum promissio matrimonii præcesserit, quandonam, vivente uxore? utrum, præter promissionem, adfuerint inhonesti sermones, etc.

§ V. DE IMPEDIMENTO FORMAM CONTRACTUS AFFICIENTE SEU DE CLANDESTINITATE⁸.

Notio. Ex lege Tridentinâ, nempe decreto *Tametsi*, ut matrimonium sit validum, quaedam solemnitas requiritur quæ consistit in *praesentia parochi et duorum saltem testium*. Unde *solemne* dicitur matrimonium quod ad formam juris contrahitur; e contrario, *clandestinum*, quod præter formam juris. Cum autem forma Tridentina fuerit satis notabiliter immutata decreto *Ple temere'* et *Codice*, loquemur : 1° de forma *Tridentinâ*; 2° de forma *novijuris*.

I. De forma Tridentinâ.

Tridentinum hanc statuerat legem. “ Qui aliter quam præsentem parochum, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu Ordinarii licentia.

¹ *Krimcr*, In Decretal., lib. IV, n. 1001; *Hall. P.*, n. 683-69°; (λ».' *parri*, n. 658.

² *Decret. Gratiani*, C. XXX. q. 5; *Decretal.*, lib. IV, tit. 3 de Clandestine Dispensatione; *Canonists* in h. tit.; *Trident*, sess. XXIV. cap. I de reformat. Matrim.; *Sanchez*, lib. III; *S. Alphons.*, n. 1078-1094; *Carrière*, n. 1173-1352; *Pali. P.*, n. 800-863, ed. 3; *Feije*, n. 280-342; *Mansella*, p. 125-155; *Gasparri*, n. 871-999; *Desltayes*, Questions sur le Mariage, q. 91-150.

³ Quod vigere incœpit die 19* Aprilis 1908 pro toto orbe terrarum, excepto Sinarum imperio in quo viget a die 1t. Aprilis 1909. Unde matrimonia inita ante hoc tempus æstimari debent juxta disciplinam decreti *Tametsi*.

et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt; eos sanôta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit : et hujusmodi contrailus irritos el nullos esse decernit, prout eos præsentî decreto irritos facit et annullat

Ne tamen illud decretum (quod *Tametsi* vocatur, quia hoc verbo incipit) afficeret hæreticos, qui illud recepturi non erant, Concilium voluit ut decretum vim legis non haberet nisi post *triginta dies* a primâ publicatione in *unaquaque parcecid*; ita enim praebebatur opportunitas hæreticis, qui separatos coetus efformabant, legem evadendi.

De locis in quibus hoc impedimentum vigebat.

1017. i' Principia generalia de promulgatione decreti Tridentini. Ex dictis sequitur *decretum non viguisset nisi ubi promulgatum erat*. Promulgatio autem duplici modo regulariter fieri poterat : *formaliter*, seu *explicite*, legendo decretum in ecclesiâ parochiali aut quasi-parochiali; *virtualiter*, seu *implicite*, per diuturnam decreti observantiam, quando videlicet “ a tempore quod excedit hominum memoriam, in parochiâ vim legis obtinuisse compertum est, ita ut matrimonia contracta præter formam a *Tridentino* præscriptam irrita semper habita fuerint ”

1018. 20 De extensione decreti Tridentini ad hæreticos'. In praxi, Romanae Congregationes supposebant decretum *Tametsi* per se ligare etiam *acatholicos baptizatos*, vigebat, si excipias loca ad quæ extensa fuit *Benedictina declaratio*. Unde, ad judicandum de validitate matrimoniorum ab hæreticis initorum ante an. 1908, absque fonnâ *Tridentinâ*, hæc attendi debent : —

(A) *Valida* erant in locis in quibus decretum *Tametsi* nunquam promulgatum erat; videlicet in *Angliâ*, *Scotiâ*, *Helvetice* pluribus pagis, *Daniâ*, *Sueciâ*, *Norvegiâ*, regionibus Europæ et Asiæ sub ditione *Turcicâ* et *Persicâ*, Vicariatu *Sutchiensi*, *Abyssinia*, insulâ *Madagascar*. — Dubitatur autem num promulgatum fuerit in *Valachiâ* fere totâ, *Bulgaria*, *Syriâ*, insulâ *Cypro*, *Malabariâ*, Promontorio *Borne Spei*, et *Canada superiore*.

' Ita S. *Oflic.* 10 jan. 1866, ap. *Gasparri*, n. 89S.

' *Zitelli*, Apparatus, p. 43»-433î *Jobr.* Formulaire, p. 316 sq *Deshayes*, p. 291 sq.; *Gaspani*, t. II, p. j_>8.

(B) *Valida* erant pariter in locis pro quibus data est vel ad quæ extensa fuit *Benedifiina declaratio*.* Cum diu disputatum fuisset de validitate matrimoniorum hæreticorum in *flollandiâ*, ex eo quod plerique catholici ibi a catholica fide defecissent, *Benediflus XIV*, disputationi finem imponere volens, declaravit et statuit matrimonia clandestina in *Hollandiâ*, sive inter hæreticos sive inter hæreticos et catholicos inita vel in posterum ineunda, pro *validis* habenda esse, dummodo aliud non obstaret impedimentum. Quæ declaratio postea extensa est ad alias regiones in quibus constabat decretum Tridentinum non fuisse promulgatum nisi postquam hæretici proprios coetus religiosos jam formaverant. — Hic autem operæ pretium est animadvertere nomine *hæreticorum*, relate ad hanc declarationem, comprehendi non solum eos qui in hæresi nati sunt, sed etiam eos qui : (a) catholice baptizati a pueritiâ nondum septennali in hæresi educantur, et hæresim profitentur; (b) vel qui adhuc pueri in manus hæreticorum incidentes hæreticæ sectæ adjunguntur; (c) apostatæ ad hæreticam seétam transeuntes; (d) qui nati et baptizati ab hæreticis, nullius religionis sunt.

Jamvero loca ad quæ extensa fuit *Benedifiina declaratio* hæc sunt : *Foederati Ordines Belgii*, universum *Imperium Germania* a die 15 aprilis 1906, *Constantinop* ejusque suburbia. *Pondicherium*, *Coromandel*, *Malabaria*, *Bombay*, *Canada*, *Insula SS. Trinitatis*, dioeceses *Statuum Amer. Foederatorum*, excepta provincia *Sanfla Fidei*.

(C) Insuper *valida* erant matrimonia *mixta* non solum in praefatis regionibus, sed etiam ubi derogatum est decreto Tridentino relate ad matrimonia *mixta*; hæc sunt : *Hungaria*, *Hibernia*, *Russiacum Imperium* et pars *Polonia* eidem subjeéla, *Georgia*.

(D) *Invalida* autem habebantur matrimonia hæreticorum inter se, vel mixta in ceteris regionibus, in quibus vigeat lex *Tridentina*, etiam ubi major pars incolarum est hæretica.

1019. 3º Speciatim de extensione decreti Tridentini in Statibus Amer. Foederatis. (A) Patres *Concilii Plen. Baltimorensis III*, in Litteris ad *Leonem XIII* direétis an. 1884, catalogum texuerunt locorum in quibus decretum *7'ametsi* vigeat vel non.

Juxta hanc declarationem, decretum *vigere censebatur* : —

(a) In totâ provincia Neo Aurelianensi;

b) In provinciâ S. Francisci cum Statu Utah, excepta eâ parte Status quæ jacet ad orientem fluminis Colorado;

(c) In provinciâ S. Fidei, excepta patte septentrionali territorii Colorado, quæ jacet ad septentrionem fluminis Arkansas;

(d) In diœcesi Vincennopolitnnâ;

* Constit. *Matrimonia*, 4 nov.

(e) In civitate S. Ludovici, necnon in locis diétis S. Genovefæ, S. Ferdinand! et S. Caroli, Archidiececesis S. Ludovici;

(f) In locis diôlis Kaskaskia, Cahokia, French Village * et Prairie du Rocher, olim diœcesis Altonensis, nunc Bellevillensis.

Non vigeat autem in provinciis Baltimorensi; Philadelphensi; Neo-Eboracensi; Bostoniensi; Oregonopolitanâ; Milwaukiensi; Cincinnatiensi (excepta dioecesi Vincennopolitanâ); S. Ludovici, exceptis ipsâ civitate et aliis locis supra nominatis; Chicaginesi, exceptis aliquibus locis dioecesis Altonensis jam citatis; S. Pauli et Dubuquensis, quæ post Cone. Baltimorensis formatæ sunt.

(B) *Declaratio Benedictilina* ad omnes dioeceses extensa fuit, excepta provincia S. Fidei; ideoque matrimonia Protestantum inter se, vel mixta, ubique valida erant, absque formâ Tridentinâ, præterquam in illa provincia.

De subjecto impedimenti clandestinitatis*.

1020. *Principium* : Lex clandestinitatis erat simul localis et personalis. (A) Quatenus *localis*, directe afficiebat *territorium* vbi quo promulgata erat, et indirecte omnes qui ibi versabantur, vel per territorium iter faciebant, etiamsi ibidem nullum domicilium aut quasi-domicilium haberent. Hinc si duo catholici *Baltimorensis* archidiececesis, ubi *Tametsi* non vigeat, iter facerent per archidioecesim *Neo-Aurelianensem*, ubi vigeat, ibique contraherent absque formâ *Tridentinâ*, matrimonium erat invalidum.

(B) Quatenus *personalis*, direéle ligabat subjeélos, ita ut non possent valide contrahere in territorio *exempto* (ubi lex non vigeat), si hoc territorium adirent *in fraudem legis*, s. c. eo fine ut nuberent, sine intentione ibi acquirendi domicilium aut quasi-domicilium.

Attamen, in *Statibus Amer. Foederatis*, Concilio Baltimorensi postulante, a S. Sede, 12 mai 1886, concessum est ut “ se transferentes e loco, ubi viget caput *Tametsi*, in alium locum, dummodo ibi continuo commorati fuerint per spatium saltem *unius integri mensis*, et status sui libertatem, uti juris est, comprobaverint, cen-

* Ex litteris 5. C. *Propag. Fid.*, 17 apr. 1901 (in *Amer. Eccles. Review*, XXIV, 1901) constat decretum vigere in pagis et vicis *East St Louis*, *Centreville Station*, etc. qui in territorio locorum *Cahokia* et *French Village* orti sunt.

sendos esse ibidem habere quasi-domicilium in ordine ad matrimonium quin inquisitio facienda sit de animo ibi permanendi per maiorem anni partem. Quod valebat etiamsi huc venerint cum intentione legem evadendi.

Quando vero nupturientes in *diversis locis* habitabant, *valebat* matrimonium celebratum, absque forma *Tridentinâ*, in loco ubi non vigeat *Tametsi*¹ si *unus sponsorum* ibi suum haberet domicilium vel quasi-domicilium; nam privilegium unius alteri communicabatur.

1021. De causa a lege excusante. Si in locis ubi vigeat *Tametsi*, moraliter impossibile erat aut valde difficile ad proprium parochum accedere, nullusque alius erat qui vices parochi suppleret : (a) matrimonium certo valebat, quando hæc impossibilitas erat simul *communis* omnibus locis incolis, et *diuturna*, i. e., saltem per unum mensem duratura, dummodo contraheretur coram duobus testibus : ita enim declaraverant *Rom, Congregationes*²; et merito, cum bonum commune postulet ut etiam lex irritans in hoc casu non obliget; (b) quando vero impossibilitas erat *mere personalis*, nec ipsam communitatem afficiebat, probabilius tenebatur impedimentum non cessare.

De solemnitatibus requisitis per legem Tridentinam.

Duo requiruntur : 1° præsentia *propriiparochi*, vel *Ordinarii*, aut *delegati*; 2° præsentia *testium*.

1022. 1° De præsentia parochi. (A) *Quisnam sit proprius parochus?* Duplex est : parochus *domicilii* vel *quasi-domicilii* alterutrius contrahentium, i. c. sive sponsi sive sponsæ; unde parochus unius est parochus utriusque relate ad matrimonium a.

(a) Ad *domicilium* duo simul requiruntur : *habitatio* in parochiâ ubi matrimonium contrahitur, et *animus* ibi *perpetuo* manendi per notabilem anni partem. Intentio manendi aëlibus externis manifestari debet, v. g., domum ibi comparando et in eandem rem familiarem asportando, aut

¹ Ita 5. *Officium*, 30 jan. 1854, in *Collegl. P. F.*, n. 1412; 1 jül. 1863, ap. *Deshayes*, p. 252, not. 1.

² *P. Fournier* et, *Le Domicile matrimonial*, thèse, Paris, 1906.

munus permanens ibi acceptando. Quibus positis, domicilium *acquiritur* statim ac *incipit habitatio cum intentione manendi exterius manifestata*; nec amittitur per longam absentiam, dummodo sit *animus revertendi*. Domicilium semel acquisitum *non amittitur*, nisi *positiva* habeatur intentio non revertendi exterius manifestata. Hinc famuli et famulæ, etiam majores, paternum domicilium retinent, quando extra parochiam famulantur, dummodo domi aliquando reverti intendant, etsi nulla fiat temporis determinatio; secus, si tali intentione careant. — *Minores* vero paternum domicilium retinent, etiam quando domum relinquunt cum animo *non revertendi*, quia sub potestate paterna manent.

1023.(b) Ad *quasi-domicilium* duo pariter requiruntur : *habitatio* in parochia, et *animus* ibi manendi per majorem anni partem aut saltem par sex menses. Hinc haberi potest domicilium in unâ parochiâ, et quasi-domicilium in altéra. Hæc autem intentio *exterius* manifestari debet, v. g., operas locando per semestre, vel negotiationem aut officium exercendo, quod sex saltem mensium habitationem requirat

Attamen, in quibusdam regionibus, vi Indulti, qui commorati sunt in eadem parochia *per sex* menses, censentur ibidem habere quasi-domicilium in ordine ad matrimonium, quin inquisitio facienda sit de animo ibi manendi per majorem anni partem '.

(c) *Vagi*, qui neque domicilium neque quasi-domicilium habent, valide ac licite contrahere possunt coram parcho loci ubi aôtu degunt; imo probabiliter, juxta quosdam, coram quolibet parcho.

1024. (B) Quinam sub nomine parochi veniant relate ad matrimonium? Omnes qui in parochia curam animarum habent, cum generali licentiâ sacramenta ministrandi, quamvis non sint parochi in sensu striélo, videlicet : —

(a) Non solum parochi inamovibiles, sed etiam amovibiles, et •éétores missionum in *Statibus Amer. Foederatis*; (b) restores, seu

* Exceptio aderat pro *Statibus Amer. Foederatis*, pro diœcesi *Pari-siens!* et quibusdam aliis, in quibus, vi *specialis Indulti*, commoratio unius mensis sufficiebat ad quasi-domicilium in ordine ad matrimo-nium. Cfr. *A fia S. Sedis*, t. XXXVI11, p. 208.

• lia S. *Officium*, 23 nov. 1S98, ap. *Afia S. Sedis*, XXXI, p. 406-407.

I
It
II

' !

| ' |
hI 'J
V}':
*| j

•t:
..«

*
lb

administratores parochiæ vacantis; (c) pro-parochi, vice-curati, v. g., vicarii parochi absentis, vel parochi præsentis, sed infirmi aut senectute confecti, aut parochi suspensi, etc.; aut vicarii cooperatores plena auctoritate gaudentes omnia sacramenta ministrandi; non autem illi vicarii qui deputantur ut parochum adjuvent in iis quæ hic eisdem committet.

(d) Non solum parochus proprius, sed etiam *Ordinarius* dioecesis valide matrimoniis assistit, i. e. Episcopus; Vicarius Generalis; vel Vicarius Capitularis, sede vacante; Rom. Pontifex pro tota Ecclesiâ; Legatus Apostolicus pro suo territorio.

(e) Valide matrimonio assistebat parochus vel Ordinarius suspensus, excommunicatus, etiam vitandus, modo non esset depositus; non autem qui publice hæreticus vel schismaticus factus erat, saltem post sententiam declaratoriam iudicis, quia hæc sententia semel lata parochialem titulum amiserat. — Valide etiam assistebat proprius parochus subditorum suorum matrimonio, etiam *extra* parochiæ vel dioecesis territorium.

(f) Invalide autem assistit parochus *intrusus*, quia non est vere parochus; aut pastor *putativus*, qui non est verus, sed ut talis habetur, nisi tamen cum errore communi concurrat titulus coloratus.

1025. (C) De delegatione ad matrimonium. Non solum parochus, sed *delegatus* a parocho vel Ordinario valide potest matrimonio assistere.

(a) Jamvero non sufficit interpretativa, seu præsumpta delegatio, quæ concessa fuisset in tali vel tali hypothese, sed revera concessa non fuit.

(b) Igitur delegatio exprimi debet sive *verbis*, sive *scripturi*, et sæpe expedit ut in scriptis detur ad omnes difficultates efficacius removendas.

Valida, sed illicita est licentia quâ delegatur in genere ille sacerdos quem ipsi contrahentes elegerint.

(c) Delegatio, ut valida sit, non solum dari, sed acceptari debet; unde innotescere debet ei cui concessa est; et hoc quidem certum est, si non expostulata fuerit, probabilius autem, si petita fuerit.

(d) Delegatus potest alium sacerdotem subdelegare, si hæc potestas ipsi expresse commissa fuerit, vel si delegatus fuerit ad universalitatem causarum matrimonialium, vel a S. Pontifice etiam pro casu particulari.

(e) Sacerdos delegatus valide matrimonio assistit ubique terrarum, etiam extra territorium delegantis.

1026. (D) Qualis præsentia parochi vel delegati requiratur? Requiritur et sufficit ad validitatem *præsentia moralis*, quam exigit officium testis *authorisabilis*.

(a) Si parochus rite antea admonitus fuerit, nulla specialis interpellatio necessaria est, sed sufficit ut contrahentes audiat; si sit surdus, satis est ut signis intelligat quod agitur. Non requiritur ut expresse ad matrimonio assistendum vocatus fuerit; sive fortuito præsens sit, sive sub alio prætextu vocatus, sufficit ut intelligat quæ aguntur. Unde si dolo adducatur, requiritur ut interpelletur de eo quod contrahentes peragere volunt; secus non censetur advertere ad id quod fit, nec judicare potest utrum contrahentes serie agant necne.

Hinc si sacerdos ex officio assistens non sit proprius, valet matrimonium dummodo proprius sacerdos sit præsens urbanitatis causâ, et advertat ad ea quæ fiunt.

(b) Non sufficit autem præsentia *mere physica*, cum parochus animadvertere debeat ut testis ea quæ peraguntur; hinc inscius, ebrius, dormiens, amens, hypnotizatus valide non assistit.

(c) Parochus et testes simul matrimonio adsistere debent.

1027. 20 De testibus. Ciim *Tridentinum* nullas speciales requirat qualitates in testibus, eæ sufficiunt quas jus naturale postulat. Proinde habiles sunt ii omnes qui, usu rationis gaudentes, faétum cognoscere et de eodem fidem facere possunt, puberes aut impuberes, fideles aut infideles, sæculares aut regulares; inhabiles autem sunt qui rationis usu destituuntur. — Statuta diœcesana aliquando plus requirunt, sed ad liceitatem tantum.

II. De forma novi juris.

1028. i° Extensio legis. (A) Decretum *Ne temere* et *Codex* jam promulgata sunt pro toto orbe terrarum. Non attingunt autem, saltem *directe*, *Orientales*, qui, ex immemorabili consuetudine, non subjacent legibus disciplinaribus nisi *expressâ* declaratione comprehendantur.

(B) In Ecclesiâ autem *latinâ*, huic legi subduntur :
 (a) Omnes in *catholica ecclesia baptizati*, quando *inter se* contrahunt, etiamsi postea a fide defecerint; — id est, omnes qui ipso baptismo Ecclesiæ catholicæ *libere* adseribuntur, si de adultis agitur; *consentientibus parentibus*, si de parvulis; non autem qui ab haeretico vel schismatico ministro ex *voluntate parentum* baptizantur, etiamsi parentes essent catholici; neque, saltem probabilius, filii acatholicorum qui, *insciis et invitis parentibus*, ab anciliis catholicis

baptizarentur. *Dubie* autem baptizati, relate ad matrimonium valide baptizati praesumuntur¹.

(b) Omnes etiam *ex hæresi aut schismate conversi* et jam *baptizati*; non autem filii conversorum, nisi et ipsi fidem catholicam amplectantur. — Quod valet, etiamsi postea a fide defecerint, quia non decet ut ista defectio eis prosit².

(c) Omnes pariter præfati catholici aut conversi, quando *cum acatholicis contrahunt*, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtæ religionis vel disparitatis cultûs³, — nisi pro aliqua particulari regione aliter a S. Sede sit statutum. — Ita reformatur disciplina quâ pars immunis alteri suam immunitatem communicabat.

(C) Legi autem clandestinitatis *minime subjacent acatholici* sive baptizati sive non baptizati, quando *inter se* contrahunt: ex hoc igitur capite invalida non erunt acatholicorum matrimonia. Si vero pars acatholica baptizata cum infideli contrahit, matrimonium nullum erit ex impedimento disparitatis cultûs quod minime sublatum est.

1029. 20 Forma servanda in casibus ordinariis. (A) *Ad validitatem* matrimonia, sicut antea, contrahi debent “*coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus*”⁴.

(a) Parochi nomine hic venit non tantum qui legitime præest parœciæ canonice erectæ, sed etiam quasi-parochus et vicarius parœcialis si plena potestate parœciali sit præditus⁵. Non igitur excluduntur vicarii parœciales, qui specialem deputationem obtinuerint (quales sunt, v. g., primi vicarii in dioecesi Parisicensi), aut generalem deputationem acceperint ex statutis dioecesanis, aut usu communiter recepto, aut ex declaratione Ordinarii⁶, etc. (b) Nomine autem Ordinarii venit quicumque jurisdictionem *ordinariam* aut *ordinariæ cequivalentem in foro externo* habet, v. g., Episcopus in suâ diœcesi, ejusque Vicarius generalis, Vicarius capitularis, sede vacante, Abbas nullius, etc.

¹ Codex, c. 1070, §2. — ² Codex, c. 1099, § 1, n. i.

³ Codex, c. 1099, § i, n. 2. — ⁴ Codex, c. 1094.

⁵ Codex, c. 451, § 2, et c. 476, § 6.

⁶ Immd, vicarii parœciales hanc delegationem ipso jure habent, “nisi aliud expresse caveatur”. Codex, c. 476, § 5.

(b) Parochus autem et Ordinarius competentes sunt parochus et Ordinarius *loci* (parœciæ respective et diœceseqs) *infra cujus limites* contractus initur : unde deinceps, seciis ac sub disciplina Tridentina, parochus extra paroeciam, Ordinarius extra diœcesim nequeunt valide assistere matrimonio etiam subditorum; et, e contra in suo territorio valide assistunt matrimonio etiam alienorum, immo in ecclesiis exemptis regularium quæ continentur intra limites propriæ diœceseos vel parochiæ (c) Ad hoc ut valide assistant, requiritur insuper ut sui beneficii possessionem acquisierint vel officium inierint et non sint publice et nominatim excommunicati aut ab officio suspensi (d) Quoad *modum assistendi*, necesse est ut neque vi neque metu gravi constricti, requirant et excipiant contrahentium consensum : invalida igitur essent, secus ac sub disciplinâ veteri, matrimonia contracta coram parocho silente et invito, aut *insidiose* et *ex inopinato* (par surprise) λ - Attamen in *Codice* non amplius inveniuntur verba “ *invitati ac rogati* ”, ne ex hoc capite dubia oriantur circa validitatem matrimonii.

1030. (B) *Ad liceitatem* : (a) parochus seu Ordinarius proprius, in ordine ad celebrationem matrimonii, est parochus domicilii vel quasi-domicilii vel menstruæ habitationis ·, vel alius parochus prioris licentia munitus, nisi excuset gravis necessitas, id est, iurgens causa matrimonii celebrandi antequam licentia obtineri possit; (b) potiùs assistere debet parochus sponsæ quam sponsi, nisi exci-

¹ *Codex*, c. 1095, § i, n. 2. — ² *Codex*, c. 1095, § 1, n. r.

³ *Codex*, c. 1095, § 1, n. 3. — Metus autem quem parit *legitima* comminatio ad superiorem recurrenti, si pastor nolit sponsos conjungere, non invalidaret matrimonium.

⁴ *Codex*, c. 1097, § i, n. 3. Menstrua autem commoratio non consistit in *intentione* alicubi inorandi, sed in *ipso facto*¹ quæcumque sit intentio : et ita tolluntur innumera; dubitationes quæ olim ex notione quasi-domicilii oriebantur. Ad menstruam commorationem requiritur ut mensis sit *completus*, seu triginta saltem dierum. Quæ commoratio debet esse moraliter *continua* : absentia aliquot horarum etiam quotidiana huic continuitati non obstat, dummodo singulis mensis diebus principalis commoratio in loco matrimonii vere fuerit. Idem dic valde probabiliter de absentia² unius diei. Si quis vero per duos aut tres dies absit *cum animo redeundi, suspendit*³ commoratio, sed præcedens commoratio poterit cum sequenti conjungi, ad triginta dies perficiendos ; ita Titius, qui in parœciâ N. cubiculum conduxerit ad unum vel plures menses, post decem dies urgentis negotii causâ alibi per dies⁴, dies vocatur; redux, post viginti alios dies, licite in parœciâ N. in matrimonium contrahit. Si *sine animo redeundi* abierit, tempus ante elapsum non computabitur.

sel aliqua justa causa v. g., rationabile partium desiderium aut consuetudo

(c) Pro vagis autem qui nullibi habent parochum vel Ordinarium proprium ratione domicilii vel quasi-domicilii, vel menstruae commorationis, quoad matrimonii validitatem parochus actualis commorationis parocho proprio æquiparatur; sed quoad liceitatem, indiget licentia Ordinarii vel sacerdotis ad hoc deputati, nisi specialis urgeat necessitas

(d) Antequam Ordinarius vel parochus eorumve delegatus matrimonio assistat, requiritur ut ipsi constiterit de statu libero contrahentium

1031. (C) *Ad validitatem et liceitatem in casu delegationis* Matrimonium contrahi potest etiam coram *delegato*.

Delegatio autem, ut valeat, debet : (a) restringi ad assistendum infra limites territorii delegantis (b) fieri expresse sacerdoti, eique certo ac determinato ad matrimonium determinatum⁵; (c) salvis tamen principiis generalibus in materia delegationis, speciatim quoad Ecclesiæ suppletionem in casu erroris communis b. (d) Insuper sacerdos delegatus debet servare regulas pro parocho et loci Ordinario statutas quoad validitatem et liceitatem.

1032. 30 Forma servanda in casibus extraordinariis, (a) *Imminente mortis periculo serio probabili*, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat⁷, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimation) prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus, (b) In casu *impossibilitatis*, nempe si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, *moraliter* haberi non possit, dummodo praevideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam, matrimonium valide et licite iniri potest emissio a sponsis formali consensu coram duobus testibus⁸. Nulla tunc scriptura requiritur, sed valde tamen utilis quo facilius evadat probatio contractûs. Decet etiam ut, data opportunitate, sponsi nuptialem benedictionem a sacro ministro accipiant.

Codex, c. 1097, § 1, n. 3. — 1 *Codex*, c. 1032.

⁵ *Codex*, c. 1097, § i, n. 1. — 4 *Codex*, c. 1095, § 2.

Codes, c. 1096, § I.

⁶ *Codex*, c. 209. — Quæ principia applicantur etiam parocho et Ordinario qui matrimonio assistunt.

⁷ Hic agitur de impossibilitate *moralis* seu de magna difficultate.

• *Codex*, c. 1098.

1033. 4° De inscriptione matrimoniorum, (a) Statim post celebratum matrimonium aut quamprimum, parochus vel qui ejus vices gerit, v. g., primus vicarius, in *libro matrimoniorum* describere debet nomina conjugum et testium, locum et diem matrimonii. Cùm non dicatur *manu propria*, actus ab alio scribi potest, sed ipse parochus aut ejus vices gerens curare debet ut omnia accurate scribantur. — In multis regionibus, ut in Galliâ, actus signatur non solum a parocho vel sacerdote delegato, sed etiam a testibus, statim celebrato matrimonio.

(b) Præterea parochus in *libro* quoque *baptizatorum* annotet conjugem tali die in suâ parœciâ matrimonium contraxisse. Quod si conjux *alibi* baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad *parochum baptismi* sive per se, sive per curiam episcopalem, transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur¹. Quod sapienter cautum est ut ita facilius detegantur matrimonia jam inita. Quare expedit a sponsis *recens* baptismi documentum postulare, quo tutius innotescat num aliud matrimonium contraxerint.

(c) Quoties matrimonium in casibus extraordinariis contrahitur (supra, n. 1032), sacerdos in primo casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare ut initum conjugium in præscriptis libris quamprimum notetur².

1034. 5 Sanctiones : Parochi qui, absque licentia parochi proprii et extra gravis necessitatis casum, matrimonio adstiterint non subditi, proprio contrahentium parocho debent remittere emolumenta stolæ³. — Suspendio ab officio sacerdotali a *Tridentino* inflictâ sacerdoti qui alterius parochiæ sponso, sine eorum parochi licentia, matrimonio conjungere ausus fuerat, hodie censetur abrogata.

¹ *Ne temere*, IX, 2; *Codex*, c. 1103. — Cfr. *tnstr. S. Cong. de Sacram.*, 6 mart. 1911, A. A. S., III, 102-103; cujus commentarium tradit *Nouv. Rev. thol.*, 1911, p. 261-276.

³ *Codex*, c. 1103, §3. — ¹ *Codex*, c. 1097.

Caput tt>.

DE DISPENSATIONIBUS.

Dicemus : i° de *ipsis dispensationibus*; 2° de *revalidatione* matrimonii nulli.

Art. I. De ipsis Dispensationibus.

.De notione et speciebus dispensationum.

De auctore dispensationum.

Divisio. - De causis dispensationum.

De modo petendi dispensationes.

.De modo exsequendi dispensationes.

§ I. De notione et speciebus dispensationum 1.

1035. 1 Notio. (A) Dispensatio matrimonialis est *relaxatio alicujus impedimenti ecclesiastici, pro casu particulari, ab eo facta qui potestatem habet*. — Differt proinde ab *abrogatione* legis, quæ impedimentum pro totâ Ecclesiâ et ex toto tollitur; et a *derogatione*, quæ impedimentum pro totâ Ecclesiâ ex parte tantum tollitur, v. g. quando consanguinitas a septimo ad quartum gradum reducitur.

(B) Rationem cur dispensationem aliquando concedere expediat sic declarat S. *Thomas*²: contingit quandoque quod aliquod præceptum, quod est ad commodum multitudinis, non est conveniens huic personæ vel in hoc casu, quia per hoc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur aliquod malum; expedit igitur ut in hoc particulari casu lex relaxetur; quia vero periculosum esset id committere

¹ *Sanchez*, lib. VIII, disp. I; *Pyrrhus Corradus*, Praxis Dispensationum, lib. I, c. 1-3; *Gasparri*, n. 311; *De Becker*, p. 278-279; *Brillaud*, Des Empêchements et des Dispenses, n. 63-65; *Esmein*, II, p. 316-330; /V. *Rousseau*, Renseignements pratiques sur la législation canonique du Mariage, Paris, 1905, p. 33 sq.

² Sum. Theolog., i* 2®, q. 97, a. 4.

judicio cujuslibet, nisi propter evidens et subitum periculum, oportet ut qui habet regere multitudinem potestatem habeat dispensandi in lege humanâ, quæ suæ auctoritati innititur.

(C) Prioribus Ecclesiæ sæculis nulla apparent vestigia dispensationum super impedimentis matrimonialibus. 5. *Gregorius IX*, sæc. VI, induisit Anglis recens conversis ut permanerent in conjugii ante conversionem initis in tertio consanguinitatis gradu : sed hæc non fuit dispensatio striete sumpta, sed privilegium cuidam nationi propter speciales rationes concessum. Sed jam sæc. XI inveniuntur exempla dispensationis, v. g. in casu Casimiri, qui, non obstante religiosa professione, nuptias contrahendi licentiam accepit. A sæc. XII, frequentiores datæ sunt dispensationes a R. Pontifice; a sæc. XVI, Episcopis, præsertim missionariis, concessæ sunt facultates dispensandi super nonnullis impedimentis; et hæc praxis in dies communior evasit. *Leo XIII* facultates concedi solitas multum extendit, simulque clausulas quasdam, quæ rescriptis apponi solebant, abrogavit aut mutavit, quo facilius dispensationes executioni mandari valeant.

1036. 20 Species dispensationum. (A) Dispensationes concedi possunt quoad *publicum* vel quoad *occultum* impedimentum : quæ distinctione maximi momenti est, cum sæpe 5. *Pænitentia* dispenset cum clausula “ *dummodo sit occultum* ”.

(a) Jamvero quædam sunt impedimenta quæ natura suâ *publica* sunt, quatenus absque infamia vel scandalo cognosci possunt, et aliunde facile probantur in foro externo, v. g. consanguinitas, cognatio spiritualis, affinitas licita, ligamen, disparitas cultûs, etc.; hæc, quamvis paucis nota, semper ut *publica* habentur.

(b) Alia autem sunt quæ natura suâ, seu *de jure*, sunt *occulta*, quia videlicet absque infamia vel scandalo cognosci nequeunt, nec tam facile probari valent in foro externo, qualia sunt affinitas illicita, crimen, etc.; de his inquiritur quandonam de facto censeantur.

Jamvero Rom. Congregationes duplicis generis *occultum* distinguunt : *omnino occultum* et *simpliciter occultum*. Prius est illud quod nulli notum est præterquam partibus et confessario; imo, probabilius, quod, præter partes et confessarium, uni tantum discretæ personæ notum est.

Posterius, i. e. *simpliciter* seu *quasi occultum* est illud quod paucis tantum notum est, absque probabili periculo quod res ad forum

externum producat. Ad quod dignoscendum, duo præsertim attendi debent : *numerus* et *qualitas* testium. Quoad *numerus*, occultum dici potest impedimentum quod in oppido *sex* tantum personis, in civitate *oflo* aut *decem* notum est, modo hujusmodi personæ sint *discreta* et absit promulgationis periculum. Si vere sint garrulæ, vel partibus inimicæ, ita ut fundatum haneatur divulgationis periculum, jam impedimentum non censetur occultum; idem dici debet etiam quando pauciores sunt personæ, cuius vel tres, quæ rem recognoscant, sed simul adsunt circumstantia ex quibus prævideri possit divulgatio, v. g. graviditas sponsæ. — Si res ad forum externum deducta sit, et crimen juridice probatum, certo impedimentum est publicum; si e contra reus per sententiam definitivam lanquam innocens declaratus fuerit, impedimentum est occultum.

1037. Corollaria, a) Si impedimentum notum est in uno loco, v. g. in Hibernia, et ignotum in loco ubi degunt contrahentes, v. g. in America, nec ejus notitia prævidetur ibi facile perventura, censetur occultum; tutius est tamen hanc circumstantiam in petitione exponere. — Pariter si fuit aliquando publicum, sed exinde per longum tempus (v. g. decem annos) occultum mansit, lanquam occultum haberi potest.

(b) Si impedimentum est publicum *materialiter*, i. e. quatenus est factum, sed non *formaliter*, quatenus criminis (v. g. si homicidium a communitate ut tortuitum habetur), in praxi censetur occultum. Si vero publicum est non solum ut factum, sed etiam ut crimen, quamvis communiter ignoretur hoc esse impedimentum, controversatur quidem; sed communior opinio, quam in praxi Pœnitentiaria sequitur, tenet impedimentum vere esse publicum.

1038 B Ratione *fori*, dispensatio conceditur vel pro foro externo, vel pro foro interno tantum, (a) Quando conceditur pro foro *externo*, valere censetur etiam pro foro interno, excepto casu quo iudicium latum est ex *presumptione*, quæ revera falsa est. — Hæc dispensatio petitur pro impedimento *publico*, expressis oratorum nominibus, et, quando rite concessa est, efficit ut matrimonium sit validum coram iudice ecclesiastico.

(b) Si agitur de impedimento *occulto*, dispensatio petitur fidei nominibus (Titius et Caia, vel N. N.), et dispensatio valet solum pro *foro interno*, non autem coram iudice ecclesiastico; hinc pœnitentes monendi sunt de silentio servando; nam si impedimentum fieret publicum, nova dispensatio requireretur pro foro externo.

1039. (C) Ratione *forma*, dispensatio dari potest (a) in forma *gratiosa*, quando directe ipsi oratori conceditur et ad eum dirigitur; quod olim aliquando fiebat; (b) in formâ *commissoria*, quando non ipsi oratori conceditur, sed exsequenda committitur sive Episcopo, sive confessario aut alii sacerdoti; hodie dispensationes hoc modo conceduntur, jubente *Leone XIII'*.

In utroque casu, dispensatio non expirat morte *concedentis*, vel ejus cessatione ab officio; neque morte personal *delegata*, nisi huic concredita fuerit facultas dispensandi ratione personalis qualitatis, non autem ratione officii. (*Codex*, c. 1055.)

§ II. DE AUCTORE DISPENSATIONUM².

Cum illi dispensare valeant qui potestate leges ferendi gaudent, quæstio expendi potest quoad 0'. *Pontificem* et *Episcopos*.

I. De potestate S. Pontificis circa dispensationes.

1040.i° De ipsâ potestate. S. Pontifex, utpote supremum Ecclesiæ caput, valide dispensare potest a quacumque lege ecclesiasticâ, ideoque in omnibus impedimentis juris ecclesiastici. Quod ut fusius declaretur, hæc notanda sunt : —

(A) Nulla dispensatio conceditur super impedimentis iuris *divini*, sive *naturalis* sive *positivi*, nisi in casibus ab ipso jure divino determinatis (v. g. in casu *Paulino*, supra, n. 729). Ecclesia tamen relate ad jus divinum duo præstare valet : *authentice* declarare utrum adsit impedimentum an non, v. g. utrum sufficienter constet de solutione prioris ligaminis; aut utrum, in tali vel tali circumstantia, jus divinum obliget vel non, v. g. in casu *Paulino* utrum interpellatio sit necessaria.

Hinc S. Pontifex dispensare nequit in consanguinitatis primo gradu hinc reetæ; in impotentiâ antecedente et perpetuâ; ligamine si agitur de matrimonio fidelium rato et consummato; errore et metu, quatenus libertatem necessariam tollunt.

1041.(B) *Si dubitatur utrum aliquod impedimentum sit juris divini an ecclesiastici*, S. Pontifex, tutiorem sequens viam, in eo dispensare

* Ita decrevit “ dispensationes matrimoniales omnes in posterum committendas esse vel Oratorum Ordinario vel Ordinario loci”. (*Colled. P. F.*, n. 1471).

• *Sanchez*, l. VIII, disp. 3-15; *Reiffenst.*, Append, ad lib. IV, § I; *Schmalzgr.*, lib. IV, tit. 16, n. 59-101; 5. *Alphons.*, n. 1118-1127; *Carrière*, n. 1063-1110; *Ball. A.*, n. 918-932; *Gasparri*, n. 312-327; 404-431; *Feije*, n. 601-648; *Zitelli*, De Dispensationibus, p. 45-62; *Brillaud*, n. 66-114; *Tiphany*, Traité des Dispenses, p. 76-118.

non solet; ita in omni gradu consanguinitatis in lineâ re<SU; in primo gradu consanguinitatis lineæ collateralis; in primo gradu licitæ affinitatis in lineâ reétâ.

(C) *Raro* et nonnisi ex *gravissima* causâ dispensat Pontifex in impedimento retatis, etiam quatenus est mere ecclesiasticum; in secundo gradu consanguinitatis tangente primum (neptem et avunculum); in impedimento publico affinitatis illicitæ in primo gradu lineæ reilæ; in voto solemnî et ordine sacro; in disparitate cultus, extra loca missionum; in clandestinitate.

1042.20 De organis per quæ R. Pontifex dispensat.

Cum R. Pontifex omnia negotia personaliter expedire nequeat, variis utitur Congregationibus ad dispensationes concedendas.

Hodie, juxta novam oeconomiam Const. *Sapienti consilio* induétam, quinque Congregationes ad hoc munus deputantur:

1043. (A) Pro foro interno tantum, S. *Pœnitentiaria* dispensare potest, sicut antea, pro foro conscientia: :

(a) quoad matrimonia *contracta* et *contrahenda*, super omnibus impedimentis, prohibentibus et dirimentibus, quæ *naturâ* et *facto* sunt *occulta*, ac super publica honestate ex sponsalibus occultis (ex jure antiquo); (b) in ordine ad matrimonium *contraïtum consolidandum*, super tertio et quarto gradu consanguinitatis et affinitatis licitæ *facto occultis*, necnon in secundo gradu, si “saltem per decennium duraverit occultum, et oratores simul publice contraxerint et convixerint, et uti conjuges legitimi reputati fuerint”, item super cognatione spirituali *facto occulta*.*

(c) Praeterea Pœnitentiariæ est sanare dispensationes super tertio et quarto gradibus publicis consanguinitatis et affinitatis, quæ nullæ sunt ob' subreptionem vel obreptionem occultam; item sanare matrimonia nulla propter consanguinitatem vel affinitatem primi cum secundo gradu, vel secundi cum tertio. — Ejus competentia ad omnes ecclesias latinas extenditur, non exceptis iis quæ S. C. de Prop. Fide subjiciuntur.

Omnia *secreto* et *gratis* in hoc sacro tribunali expediuntur. Solvendæ sunt tamen expensæ *postales*, et si dispensatio per Cancellariam episcopalem impetratur, parva pecuniæ sumina pro *agentiâ*.

1044. (B) Pro foro externo : (a) *Cong. S. Officii* dispensat in impedimentis *dis/niritatis cultûs* et *mixta religionis*. Retinet etiam facultatem ea cognoscendi quæ *privilegium*

* *Benedict. XIV*, Constit. *Pastor bonus*, 3 apr. 1744; *Norma peculiares*, cap. VIII, an. 1. (/i. A. 5., I, toi), — Cfr. *Desmet*, De Sponsalibus et Matrimonio, 1911, n. 3:1.

paulinuni et matrimonia *mixta* (inter catholicos et acatholicos) respiciunt. Ejus competentia sese extendit ad omnes ecclesias ritûs latini, non exceptis iis quæ S. Cong. *de Prop. Fide* subjiciuntur.

(b) Congreg. *de disciplina sacramentorum* seu *de sacramentis* dispensat *reliquis* impedimentis *fori externi*, tam pro pauperibus quam pro divitibus. Eidem Congregationi tribuuntur sanationes in radice, dispensatio super matrimonio rato et non consummato, separatio conjugum, legitimatio prolis. Ejus competentia in iis quæ ad matrimonium speélant, ad totum orbem ritûs latini extenditur. — Attamen, quando agitur de dispensatione super matrimonio *rato*, prævia judicialis inquisitio de facto non consummationis pertinet ad S. Rotam.

Quoad *modum procedendi*, in impedimentis *minoris gradûs*¹, ubi nihil obstat quominus dispensatio concedatur, gratiæ concessio a *Subsecretario dispensationum*, aut ab ejus adjutore signatur; in impedimentis *majoris gradûs*, si nihil pariter obstat, dispensatio a Cardinali Præfêto conceditur, aut a Prælato a secretis. In dubiis autem, Subsecretarius se re conferet cum Prælato a secretis aut cum Cardinali Præfêto, hic ad Congressum plenamve Congregationem referet; ad ultimum, relatio fiet Summo Pontifici.

Divitibus vel *quasi-pauperibus*, præter expensas *postæ* et *agentice*, quædam *taxa* imponitur in sustentationem officiorum aliarque onera curiæ apostolicæ ferenda; necnon *compo-*

¹ *Minora* reputantur impedimenta : 1) consanguinitatis et affinitatis tertii et quarti gradus lineæ collateralis, sive æqualis sive inæqualis, hoc est quarti gradus mixti cum tertio, et quarti vel tertii mixti cum secundo; 2) affinitatis in primo gradu, et in secundo simplici vel mixto cum primo, ubi hoc impedimentum ex illicito commercio procedat; 3) cognationis spiritualis cujusvis generis; 4) publicæ honestatis, sive per sponsalia, sive per matrimonium ratum, super quod jam dispensatum sit et quod fuerit solutum. ·η|

Majora vero impedimenta, a quibus, interveniente legitima causa, dispensatio concedi solet a Cong. Sacram, sunt : 1) consanguinitas secundi gradûs lineæ collateralis æqualis, et secundi vel tertii gradus primum attingentis : 2) affinitas primi et secundi gradûs lineæ collateralis æqualis, ei secundi vel tertii gradûs primum attingentis; 3) crimen ex adulterio cum promissione futuri matrimonii. {*Norm. pec.*, 29 sept, 1808, c. VII, art. 3, η. 1^a 21» Λ. §. b P. 919 2).

nenda in pios usus convertenda, quando pro *divitibus* dispensatio impetratur *sine causâ* Mit etiam cum causa si agitur de consanguinitate vel affinitate licitâ; quæ major est quo ditiores sunt oratores. Quare in libello supplici census oratorum exponi debet. In multis regionibus, vi indulti, taxa et componenda ex æquo et bono ab Ordinario loci determinatur.

Pauperes vero gratis dispensationem obtinent; attamen in rescripto inseritur parvam eleemosynam faciendam esse iudicio Ordinarii taxandam; ab ea vero dispensantur *miserabiles* dicti ¹.

Hodie vero error aut fraus circa œconomicam petentis conditionem validitati dispensationis non obstat.

1045. (c) .S'. *Congreg. Negotiis religiosorum sodalium preposita* dispensat super voto castitatis quoad religiosos utriusque sexûs, et omnes sodales in communi vitam degentes more religiosorum, et quidem per totum orbem ritûs latini.

(d) .S'. *Cong. pro negotiis Rituum Orientalium* dispensat quoad regiones et personas ad Ritus orientales pertinentes in omnibus impedimentis, solo excepto privilegio *Paulino* quod exclusive S. Officio reservatur.

Notandum. Ex const. *Vacante Sede Apostolicâ*, 25 dec. 1904, facultates Congregationum *ordinance* non extinguuntur morte Pontificis, sed tantum *extraordinaria* aut quæ expediri nequeunt nisi *facto verbo cum Sanctissimo*. Vult tamen Pontifex ut, in quantum fieri potest, Congregationes his facultatibus non utantur nisi in rebus *minoris momenti*.

II. De potestate dispensandi Episcopis competente.

1046. i° Jure proprio et originario, Episcopi non possunt dispensare in impedimentis matrimonii sive dirimentibus sive etiam prohibentibus, si excipiatur *prohibitio* ab ipso Episcopo, vel ejus praedecessore aut a parocho facta. Episcopus enim a lege generali jure proprio dispensare nequit.

¹ *Pauperes* reputantur qui *ambo simul* non habent plus quam 1500 francorum in Italiâ et, extra Italiam, 3000 circiter francorum; *miserabiles* qui solo labore manuum vivunt; *quasi-pauperes* qui non possident plus quam 5000 circiter francorum in Italiâ, et, extra Italiam, 10000 fr. In computand. l. fortunâ, ratio habenda est fortun. e in spe, quæ pro media parte computari solet, et reddituum stabilium ex munere alterutrius sponsorum.

1047. 2° (a) Ex *Codice*, Episcopi dispensare possunt :

1) *Super bannorunī proclamatione* : “Loci Ordinarius proprius pro suo prudenti iudicio potest ex legitima causa a publicationibus etiam in aliena diœcesi faciendis dispensare ”

2) In *casu dubio* : “ Leges etiam irritantes et inhabilitantes in dubio juris non urgent; in dubio autem facti potest Ordinarius in eis dispensare, dummodo agatur de legibus in quibus *Romanus Pontifex* dispensare solet ” a.

1048. (b) “ *Urgente mortis periculo*, locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiae, et, si casus ferat, legitimation! prolis, possunt tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis juris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, *consummato matrimonio*, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultûs disparitate aut mixta religione, præstitis consuetis cautionibus ” 3.

Ex hoc canone potestas dispensandi complectitur etiam affinitatem in lineâ rectâ, si matrimonium non fuerit consummatum. Porro matrimonium (sive verum sive falsum) “si conjuges simul cohabitaverint, præsumitur (consummatum) donec contrarium probetur ” 4.

(c) In eisdem rerum adjunctis et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum *parochus*, tum sacerdos qui matrimonio... assistit, quando haberi vel adiri nequit sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum s.

1049.(d) Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis supra indicatis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in eodem numero, quoties impedimentum detegatur cum jam omnia sunt parata ad nuptias, nec matri

¹ *Codex*, c. 1028. — ² *Codex*, c. 15.

³ *Codex*, c. 1043. — ⁴ *Codex*, v. 1015, § 2.

⁵ *Codex*, c. 1044. De concessit vero hujusmodi dispensatione pro foro externo Ordinarius loci statim certior fiat caque adnotetur in libre » matri, noniorum. *Cod'x*, c. 1046.

•nonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usquedum a Sancta Sede dispensatio obtineatur,

Hæc facultas valet quoque pro convalidatione matrimonii Jam contracti, si idem periculum sit in morâ nec tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem.

In iisdem rerum adjunctis, eâdem facultate gaudent¹ sed solum pro casibus *occultis* in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti Ita jam facile solvitur casus qui dicebatur *perplexus*.

1050. (e) *Potestate delegata*, Episcopi dispensare possunt in iis impedimentis pro quibus speciales facultates acceperunt³; quæ quidem variæ sunt pro variis regionibus. De his facultatibus quædam sunt notanda :

1) Quando contrahentes sunt *diversa* diœcesis, si impedimentum est *uni* omnino *proprium*, quale est votum, contrahens ita ligatus ad proprium Episcopum recurrere debet, et si ambo tale impedimentum contraxerunt, a suo quisque

¹ *Codex*, c. 1045.

³ Ex Decreto *Cong. Sacrament.*, 7 martii 1910, his facultatibus non est utendum pro matrimoniis regum ac stirpis regia: principum. Ct. *Aeta Apost. Sedis*, II, p. 147; *Codex*, c. 201, § 3 :

Quoad communia Indultu quæ hucusque postulantibus Ordinarii concedebantur (in Brevi dicto 25 annorum, vel in formulis ad decennium aut ad triennium) hæc statuta sunt {*Secret. S. C. Consistorialis*, 25 apr. 1918) :

(a) In universis diœcesibus juri communi *omnes facultates omnes* pro foro *externo* Ordinariis concessæ, quæque in *Formulis* et *Jirevi* superius recensitis continentur, a die 18 maii 1918 cessabunt.

(b) In locis tamen *remotioribus* aliisque ad quæ decreti notitia non pervenerit, dispensationes vi veterum facultatum concessæ validæ erunt.

(c) Facultates autem pro foro *interno* a S. P. enitentiaria concessæ abolitæ non sunt.

(d) Locorum Ordinarii in America, in Insulis Philippinis, in Indiis Orientalibus, in Africa extra Mediterranei maris oras, et in Russia, per quinquennium a die 18 maii 1918, dispensare valent ab impedimentis *minoris* gradus (c. 1047); et matrimonia *nulliter* contracta ob hæc impedimenta, *in radiis* sanare queunt, juxta regulas Codicis; dispensare pariter per *quinquennium* ab impedimentis majoris gradus, sive occultis sive publicis, etiam multiplicibus, juris tamen ecclesiastici (exceptis impedimentis provenientes ex sacro presbyteratus ordine et ex afinitate in lineâ rectâ consummato matrimonio), nec non ab impedimento impediante *mixta religionis*, si petitio dispensationis ad S. Sedem missa sit et urgens necessitas dispensandi supervenerit, pendente recursu, — servatis tamen de jure servandis.

Episcopo dispensari debet; si vero impediimentum est *utriusque commune*, prout consanguinitas, affinitas, sufficit ut dispensatio ab *alterutro* Episcopo concedatur; convenit tamen ut petatur ab Episcopo, in cujus diœcesi matrimonium celebratur¹.

2) Facultates subdelegatæ ab Episcopo exerceri possunt in subditos, etiamsi tum ipse, tum subditus extra diœcesim versetur tempore quo fit dispensatio; nisi tamen addita fuerit clausula “*nec cis utipossit extra fines diœccsis*”, vel aliter constet de mente S. Pontificis, vel nisi subjecta materia id requirat; tunc enim facultates exerceri tantummodo possunt cum propriis subditis *in diœcesi actu degentibus tempore quo conceditur gratia*. Necesse tamen non est ut ipse Episcopus tunc in diœcesi versetur². I

3) “In matrimoniis sive contractis sive contrahendis qui gaudet induito generali dispensandi super certo quodam impedimento, potest, nisi in ipso induito aliud expresse præscribatur, super eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit.

Qui habet indultum generale dispensandi super pluribus diversæ speciei impedimentis, sive dirimentibus sive impedientibus, potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus”³.

4) In concedendis dispensationibus, Episcopi sequi debent regulas quas servat S. Sedes quoad dispensationum *causas*.

5) Facultates habitualiter concessæ Ordinariis non pereunt, nec suspenduntur ob eorum mortem vel a munere cessationem, sed ad successores Ordinarios transeunt; item concessa Episcopo competunt quoque Vicario Generali.

6) “Per dispensationem super impedimento dirimente concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate de-

¹ Cf. *Codex*, c. 1028 : “Si plures sint Ordinarii proprii, ille jus habet dispensandi, in cujus diœcesi matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur diœceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest

- (*Mr*, c. 201, § 3. —³ *Coder*, c. 1049.

⁴ *Codex*, c. 66, § 2. Præterea, “concessa facultas secumfert alias quoque potestates quæ ad illius usum sunt necessaria”; quare in facultate dispensandi includitur etiam potestas absohendi a poenis ecclesiasticis, si quæ forte obstant, sed ad effectum tantum dispensationis consequendæ”. *Jbid*.

legata per indultum generale, non vero per rescriptum in casibus particularibus, conceditur quoque eo ipso *légitimât*TM *prolis* si qua ex iis cum quibus dispensatur jam nata vel concepta fuerit, excepta tamen adulterina et sacrilega” r.

§ III. 1)E CAUSIS DISPENSATIONUM a.

1051-1061. I. Principia generalia. i° Dispensationes concedi non debent nisi *grave et proportionatâ causâ*: “In contrahendis matrimoniis, ait *Tridentinum* 3, vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, et gratis concedatur”. Hodie vero, ob temporum immutatas condiciones. temperatum est de antiquo jure propter commune bonum animarum. »; nihilominus requiritur *gravis* causa, et quidem eo gravior quo gravior est impedimentum a quo petitur dispensatio. — Ari *liceitatem* semper requiritur justa causa; ad *validitatem* requiritur etiam, quoties Episcopus dispensat ex tacita vel explicita delegatione, quia S. Pontifex dispensandi facultatem non concedit nisi gravis causa accedat; Papa vero, utpote supremus Legislato, valide dispensat etiam sine causa, sed id facere non solet.

1062. 2° *Species causarum.* A Cause dispensationum aliæ sunt *finales*, seu *per se determinantes*, aliæ autem *impellentes* seu *impedivce*: priores sunt rationes cur dispensatio concedatur, et *per se* sufficiunt ut concedatur; posteriores sunt rationes quæ dispensantem movent quocumque dispenses, sed perse non sufficiunt ad dispensationem obtinendam. — Aliquando una causa seorsim sumpta est insufficiens, sed alteri vel pluribus aliis adjuncta sufficiens existimatur; nam *quæ non prosunt singula, multa juvant*.

(B) Aliæ sunt *infamantes*, quæ ex delicto oriuntur vel oratorum famam lædunt; aliæ *honestæ*, quæ nec delictum nec infamationem important. Facilius dispensatur c causis infamantibus quam ex aliis, propter necessitatem grave malum avertendi.

† Codex, c. 1051.

- Sanches, lib. VII, disp. 18-20; A Corradat, lib. VII-VIII; Vincenzias de Justis, De Dispens. matrim., lib. III: s. Uphonc, n. 1129-1130; Carriere, n. 1112-1123; Pad. I., n. 933-944, cd. 3; Feije, n. 649-685; Gasparri, n. 328-340; Ichnik., n. 800-803; Planchard, n. 51-68; Γρίπληαη., n. 77-121 fader. p. 95-104. ‡ Sess. XXIV. cap. 5 de Reformat. Matrim.

4 Ila *Dataria*, ap. Aeta S. Sedis, XXXIV, p. 83.

(C Quædam *canonica* vocantur, quia ex stylo Curiae romanæ admitti solent ut vim et efficaciam habentes; aliæ *non canonica*, quarum efficacia noti explicite admittitur. Priores in libello supplici præsertim exponi debent, sed eis adjici possunt aliæ, quo facilius dispensatio concedatur; eo magis quia S. Pontifex potest, in casu particulari, quamcumque causam rationalem et sibi probatam admittere'.

1003. II. Præcipuæ dispensationum causæ. *Dataria* olim quatuor tantum admittebat; sed in *Formulis reformatis* viginti octo recensentur : —

Angustia loci; angustia locorum³; angustia cum clausula : et *si extra* dos non esset competens⁵; incompetencia dotis Oratricis; dos cum augmento⁵; pro indotata; quando alius auget dotem; propter inimicitias (vitandas); pro confirmatione pacis, et propter foedera inter Principes et Regna; propter lites super successione bonorum; propter dotem litibus involutam; propter lites super rebus magni momenti; pro oratrice filiis gravata, vel parentibus orbata; pro oratrice excedente 24 annum celatis; propter difficultatem virorum accedendi ad locum, ad contrahendum cum loci habitatoribus; propter virorum parvum numerum, e. g. ratione belli; propter catholicam religionem contrahentis in tuto ponendam, et periculum matrimonii mixti; propter spem conversionis coniugis ad catholicam religionem; ut bona conserventur in familia; pro illustris familiæ conservatione; pro conservatione regiae stirpis; ob excellentiam meritorum; ob familiarium honestatem conservandam; ob infamiam et scandalum : ob copulam; ob raptum; ob matrimonium civile; ob matrimonium coram ministro protestante; ob matrimonium milliter contractum; ex certis rationalibus causis, scilicet ob *copiosiore compositionem* in gradibus aliquantulum remotis; vel in gradibus remotioribus ob causam bcini publici Pontificis animum moventem; ex certis *specialibus* rationalibus causis, Oratorum animos moventibus et Sanctitati Suæ expositis, scilicet ob copulam vel actus inhonestos, quos ob honorem Oratorum, attenta eorum qualitate, non expedit explicare.

1064. S. *Panitentiarum*, aliæque Congregationes jam a longo tempore multas admittunt rationes canonicas, præ-

¹ Ita *Dataria*, Formula. reformata?, ap. *Act. S. Sedis*, l. c.

- Ap. *Acta S. Sedis*, XXXIV, p. 34-35.

J

³ Id est tum loci originis, tum loci domicilii.

* Id est, si extra locum domicilii nubere cogeretur, dos quam ipsa habet, non esset competens neque sufficiens.

3

- Orator videlicet intendit augere dotem insufficientem oratricis.

cipue vero *sexdecim*, quas ita recenset instructio S. C. de *Prop. Fide* ', 9 maii 1877 : —

“ i0 *Angustia loci, Ave.* absoluta sive relativa (ratione tantum oratricis), cum scilicet in loco originis vel etiam domicilii cognatio fœminæ ita sit propagata, ut alium paris conditionis cui nubat, invenire nequeat nisi consanguineum vel affinem ; patriam vero deserere sit ei durum ”.

De quo animadvertimus : juxta S. C. *Côitg. Concilii*, 16 dec. 1876, angustia loci non est desumenda a numero focorum cujusque parœciæ, sed a numero focorum totius urbis vel oppidi, aut locorum quæ non distant ultra milliare (1500 mètres); et, juxta *Datariam*, 30 aug. 1847, locus dicitur angustus quando non excedit trecentum focos, i. e. mille e quingentos circiter incolas, demptis hæreticis, schismaticis et infidelibus, non autem impiis et incredulis. — Ratio cur conceditur dispensatio est quia secus oratrix deberet vel innupta manere, vel nubere viro disparis conditionis, vel e patriâ egredi; quæ tria gravia sunt incommoda. Ut causa sit vera, oratrix debet esse *honeste* familiæ; secus posset invenire virum paris conditionis. Causa adesse censetur, etiamsi prius quidam juvenes paris conditionis eam in uxorem petierint, dummodo nunc nullus inveniri possit.

1065. “ 20 *Aetas fœminæ superadulta*, si scilicet vigesimum quartum ætatis annum jam egressa virum paris conditionis cui nubere possit non invenit. Hæc vero causa haud suffragatur viduæ, quæ ad alias nuptias convolare cupiat ”.

Dicitur *virum paris conditionis*, i. e. æqualem genere, opibus, ingenio, nec disparem ætate, religione, moribus, qui sit acceptus mulieri ejusque parentibus. - Ad validitatem dispensationis satis est quod certo constet de ætate superadulta, nec necesse est, in verificatione causæ, inquirere et probare mulierem usque ad illam ætatem virum paris conditionis non invenisse ’.

1066. “ 30 *Deficientia aut incompetentia dotis*, si nempe fœmina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo æqualis conditionis, qui nempe consanguineus neque affinis sit, nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. Quæ causis magis urget, si mulier penitus indotata existât, et

‘Ap. *Colled. P. P.*, n. 1482; *Gasparri*, n. 333 sq. — Quæ causæ substantialiter non differunt ab eis quas recenter *Dataria* admisit, proindeque explanationes quas subjungimus pro utrisque valent.

= lia 5. *Pani(entia/ta*, 5 apr. 1902, ap. *Afla S. Sedis*, XXXV, 44.

consanguineus vel affinis cam in uxorem ducere; aut etiam convenienter ex integro dotare paratus sit

Quæ ratio extstit etiamsi oratrix dotem habitura sit post mortem parentum, dummodo hi nolint aut non valeant eam nunc dotare imo etiamsi certa spes adsit quod aliquis eam dotare velit, si oratrix ad eum cogendum jus non habeat; vel etiam quando jam dotem renuntiavit, dummodo id non fecerit ad dispensationem obtinendam.

“4° *Liles super successione bonorum jam exorta, vel earumdem grave aut imminens periculum.* Si mulier gravem litem super successione bonorum magni momenti sustineat, neque adest alius, qui litem hujusmodi in se suscipiat, propriisque expensis prosequatur, praeter illum qui ipsam in uxorem ducere cupit, dispensatio concedi solet : interest enim reipublicæ ut lites extinguantur. — Hinc proxime accedit alia causa, scilicet *dos litibus involuta*, cum nimirum mulier alio est destituta viro, cuius ope bona sua recuperare valeat. Verum hujusmodi causa non nisi pro remotioribus gradibus sufficit

“5° *Paupertas vidua*, quæ numerosa prole sit onerata, et vir eam alere polliceatur. Sed quandoque remedio dispensationis succurritur viduæ cā tantum de causa quod junior sit, atque in periculo incontinentiæ versetur”.

1067. “6° *Bonum pacis*, quo nomine veniunt nedum foedera inter Regna et Principes, sed etiam extinēlio gravium inimicitiarum, rixarum et odiorum civilium. Hæc causa adducitur vel ad extinguendas graves inimicitias, quæ inter contrahentium consanguineos vel affines ortæ sunt, quæque matrimonii celebratione omnino componerentur, vel quando inter contrahentium consanguineos et affines inimicitiae graves viguerint, et licet pax inter ipsos inita jam sit, celebratio tamen matrimonii ad ipsius pacis confirmationem maxime conduceret ”. 3

Hæc causa ea est quæ a Dataria vocatur *propter inimicitias*, et duo supponit : inimicitias ortas esse aliunde quam ex causa matrimonii, atque spem fundatam adesse easdem optatis nuptiis extinguendi. .!

1068. “7° *Nimia, suspecla, periculosa familiaritas*, necnon *cohabitatio* sub eodem tēlo, quæ facile impediri non possit

Cujus ratio est ut *viMurscandalum*; proinde necesse est ut *familiaritas* vel *cohabitatio* originem dederit suspicioni de turpi commercio carnali. Ad quam causam referri possunt aliæ quæ pariter scandalum præbere valeant, ut *inordinatus amor* et *periculum vitæ*, quando puellæ patentes mortem minantur viro, nisi ducat eam quam suspicantur carnaliter cognovisse.

8° *Copula cum cousanguineâ* vel *affini* vel alia persona impedimento laborante præhabitâ, et *preegnantia*, ideoque *légitimâtTMprolis*, ut nempe consulatur bono prolis ipsius, et honori mulieris, quæ secus innupta maneret. Hæc profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeiis dari solet dispensatio ”.

Cum hæc causa ob vitanda scandala admittatur, copula debet esse notoria, vel proxime divulganda. Si sit occulta, allegari potest ad confirmandum periculum incontinentiæ vel scandali. — Olim addebatur clausula : *dummodo copula patrata non fuerit sub spe facilioris dispensationis*; sed hæc sublata est per decretum S. *Officii*, 25 jun. 1885.

“ 90 *Infantia mulieris ex suspicione orta* quod illa suo consanguineo aut affini nimis familiaris, cognita sit ab eodem, licet suspicio sit falsa, cum nempe nisi matrimonium contrahatur, mulier graviter diffamata vel innupta remaneret, vel disparis conditionis viro nubere deberet, aut gravia damna orirentur”.

“ 10° *Revalidatio matrimonii*, quod bonâ fide et pubiice, servata Tridentini forma, contractum est : quia ejus dissolutio vix fieri potest sine publico scandalo, et gravi damno præsertim fœminæ, *cap. 7 de consanguin.* At si malâ fide sponsi nuptias inierunt, gratiam dispensationis minime merentur, sic disponente Concil. Trid. *XXII cap. j de Rcf. Matr.* ”

Modie vero hæc ultima restrictio non amplius viget, et, ob vitanda pejora mala, dispensatio datur etiam in casu male fidei utriusque partis, præsertim si proles jam nata fuerit, vel matrimonium civile contractum.

1069. “ 11° *Periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi.* Quando periculum adest, quod volentes matrimonium in aliquo etiam ex majoribus gradibus contrahere, ex denegatione dispensationis, ad ministrum

’ Ap. *Collefi. P. P.*, n. 1246.

acatholîcum accedant pro nuptiis celebrandis, sprctA Ecclesiæ auétoritate justa invenitur dispensandi causa; quia adest non modo gravissimum fidelium scandalum, sed etiam timor perversionis et defeétionis a fide taliter agentium et matrimonii impedimenta contemnentium, maxime in regionibus, ubi hæreses impune grassantur... Tantumdem dicendum de periculo quod pars catholica cum acatholico matrimonium celebrare audeat ”.

“ 12° *Periculum incestuosi concubinatus*ne quis in concubinato insordescat cum publico scandalo atque evidenti æternæ salutis discrimine”...

“ 13° *Periculum matrimonii civilis*. Ex dictis consequitur probabile periculum, quod illi qui dispensationem petunt, eâ non obtenta, matrimonium dumtaxat civile, ut aiunt, celebraturi sint, esse legitimam dispensandi causam ”

“ 140 *Remotio gravium scandalorum*”.

“ 150 *Cessatio publici concubinatus* ”.

“ 16° *Excellentia meritorum*, cum aliquis aut contra fidei catholicæ Justes dimicatione, aut liberalitate erga Ecclesiam, aut doctrinâ, virtute above modo de religione sit optime meritus ”.

1070. Alite sunt etiam causæ propter quas A'. *Pœnitentiaria* et 5. C'. *de Prop. Fide* dispensationes concedunt, v. g. si nuptiæ specialem utilitatem afferunt, ut immunitatem a servitio militari; vel inter oratores est specialis conditionis ac indolis æqualitas; aut orator est Romæ præsens et sacramentalem confessionem ibi peregit; vel sponsi, impedimentum ignorantes, omnia ad nuptias paraverunt; aut per matrimonium illustris familia servatur; vel parentes nuptias valde desiderant. Pœnitentiaria vero non admittit pro foro externo *causam sine causa*, seu copiosiore eleemosynam, sed oratores tunc ad S. Datariam remittit.

1071. *Corollarium*. Causa propter quam dispensatio datur vera esse debet *tempore quo dispensatio fulminatur*, seu exeeutioni mandatur; secus enim sine causâ concederetur, ac proinde illicite et invalide.

(a) Cum autem hodie *Papales* dispensationes dentur tantum in *Jorma commissoria*, stricte loquendo necesse non est ut causa dispensationis vera sit * tempore quo S. Pontifex litteras dispensationis concedit, sed solum tempore exeeutionis; nam S. Pontifex non expen-

* Exclusa tamen malâ fide, ut infra dicetur.

dit veritatem causarum, nec proprie dispensât, sed constituit exeeutorem (Episcopum, vel confessarium) tamquam judicem, ut videat utrum causæ veræ sint, et, posita veritate causarum, dispensationem fulminet'. — Si vero dispensatio concedatur in *forma gratiosa* ab Episcopo, causa vera esse debet etiam tempore concessionis.

(b) Nec requiritur, juxta communem et tutam sententiam, ut causa vera sit tempore quo matrimonium celebratur; v. g. si mulier quæ dispensationem obtinuit propter incompetentiam dotis, post fulminatam dispensationem et ante matrimonium dives evaserit, valide contrahit; nam impedimentum, jam dispensatione sublatum, non reviviscit.

§ IV. De modo petendi dispensationes 2.

1072. I. Ad quem spectet dispensationem petere?

(A) Regulariter ad *ipsos contrahentes* qui dispensatione indigent; cum vero plerumque inhabiles sint ad id praestandum, generatim petitio fit ab oratorum *parcho* vel *confessario*.

(a) Si impedimentum sit *publicum*, petitio fiat a *parcho*, nomine oratorum. Si nupturientes diversae sint parochiae, dispensatio potest ab alterutrius *parcho* postulari, sed expedit ut petatur a *parcho* loci ubi matrimonium celebratur, regulariter videlicet a *parcho* sponsae. Si tamen de matrimonio *mixto* agatur, petitio fieri debet a *parcho* catholicae partis.

(b) Si impedimentum sit *occultum*, petitio fiat a *confessario*. Quando impedimentum afficit *unum* tantum e contrahentibus, unica sufficit petitio; quando vero duos contrahentes afficit (v. g. illicita affinitas ex utraque parte, vel conjugicidium utroque machinante), duplex fiat petitio a *confessario* utriusque pœnitentis, nisi *confessarius* utriusque idem sit.

(c) Si duplex sit impedimentum, unum *publicum* et alterum *occultum*, duplex fieri debet petitio : una pro publico impedimento, cum oratorum nominibus; altera pro occulto, tacitis nominibus ut sic consulatur sigillo sacramenti ac

' Ita *Santi*, lib. IV, Append., n. 34, post *Pyr. Corradunt*, lib. VII, c. 6, n. 25.

' *P. Cu;rudus*, lib. VII-V111; 5. *Alphons.*, n. 1131-1141; *Carrière*, n. 1126-1159; *Ball. A.*, n. 945-954, ed. 3; *Feije*, n. 686-730; *Gasparri*, n. 350-362; *Santi*, lib. IV, Append., n. 33-45; *Brillaud*, n. 174-199; *Planchard*, n. 86-149; *Zitelli*, p. 67-74.

famæ partium : prior ad Cong. de Sacramentis vel S. Officium, etc. mittatur; posterior ad Pænitentiariam, notando quod oratores, alio impedimento publico ligati, super illo obtinuerint vel petierint dispensationem’.

(B) Quamvis *ore* petitio fieri valeat, melius ac tutius fit in scriptis. In praxi Rom. Congregationes nonnisi scriptas petitiones admittunt. Jussu *Leonis X/II*, iodée. 1891, dispensationes ordinarie non debent *telegraphice* peti, ob incommoda quæ ex hac agendi ratione facile occurrere possunt; eadem regula in *Episcopalibus* curiis observari debet.

(C) Quando *componenda* aut *taxa* requiritur ad obtinendam dispensationem, expedit ut parochus vel confessarius supplicem libellum non mittat nisi prius solutis expensis; secus ad eas solvendas ipse teneri posset. Si vero oratores ita pauperes sint ut nullam pecuniam dare valeant, id in ipso libello supplici exponatur, ut gratis concedatur dispensatio.

1073.II. A quo dispensatio obtineri debeat? Ab *Episcopo*, vel a *A. Sede*, vel a *Delegato Apostolico*.

(A) Cum hodie plerique Episcopi, præsertim in remotis regionibus, amplissimas facultates a S. Sede obtinere soleant, pro multis impedimentis direôte ad Episcopum vel ejus Cancellarium recursus haberi potest, et quidem per epistolam latino aut vernaculari idiomate scriptam.

(B) Quando agitur de impedimento in quo Episcopus dispensare non valeat, ad Rom. Congregationes recursus habeatur, videlicet 6". *Cong. de Sacram.*, *Pænitentiariam*, *S. Officium*, etc., juxta principia superius (n. 1042 sq.) exposita.

1074. Quando ad Cong. de Sacramentis vel ad S. Officium recursus lit, hæc aut similis adhiberi potest formula : —

Beneventan. (i. e. nomen dioecesis oratoris)

Beatissime Pater,

Exponitur humiliter S. V. pro parte devotorum illius Oratorum *Alphridi Santangelo* viri et *Mariée Loiacono* mulieris *Beneventan.*

1 Ut oratorum famæ consulatur, duo esse debent *officiales* in Curia Episcopali, unus pro publicis, alter pro occultis impedimentis; nam, si idem utrumque libellum supplicem accipiat, facile cognoscere potest nomina oratorum qui pro occulto impedimento dispensationem petierunt. Cum in plerisque dioecesibus Americæ Septentrionalis unus tantum sit officialis, expedit recurrere, pro occultis impedimentis, ad S. Sedem vel ad Apostolicum Delegatum.

diatcesis, quod cum difia mulier in loco, ex quo ipsa et Orator prae-
fatus orti sunt, in diélâ dioecesi existente, propter illius angustiam,
virum paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, ac cum
diéta Oratrix quinque filiis ex alio viro procreatis gravata existat, et
diéhis Orator illam in uxorem ducere, diôiosque ejus filios alere et
gubernare intendat; cupiunt propterea Oratores præfati invicem
matrimonialiter copulari. Sed quia alias dictus Orator sponsalia
per verba de futuro cum præfatæ Oratricis sorore germana contra-
xit, *et deinde ejusdem Oratricis soror germana præfata*, ab eo omnino
intaéla et in nullo penitus attentata, *sicut Domino placuit ab huma-
nis decessit*. desiderium eorum hac in parte adimplere non possunt
absque Sedis Apostolicæ dispensatione. Supplicant igitur humili-
ter S. V. Oratores prælati, quatenus cum eisdem Oratoribus, quod
impedimento primi gradus publicæ honestatis justitiae ex praemissis
provenientis hujusmodi, ac aliis, bonâ fide, forsân reticitis, ceteris-
que conliariis quibuscumque non obstantibus, matrimonium inter
se publice, servatâ forma Concilii Tridentini, contrahere, libere et
licite valeant, dispensare dignemini de gratia speciali, cum clausulis
opportunis.

1075. Quando ad *S. Pænitentiariam* recursus habetur,
supplicatio Majori Paenitentiaro inscribitur¹, et latino, aut
etiam vernaculo idiomate scribi potest.

Eminentissime Princeps,

Titius post sponsalia cum Titia, vesanâ libidine victus, cum
sponsas suæ matre peccavit, atque ideo prohibetur quominus pro-
missum matrimonium inire valeat. Quod nisi revera ineat, apud
sponsam speciem injustitiae committet, eo quod aliam justam cau-
sam sponsalia solvendi non habeat, aut diffamationem incurret :
imo timendum est ne rumores atque scandala apud alios etiam
oriantur. Quare supplex rogat Titius Eminentiam Vestram ut
dispensationem in contraria affinitate benigne concedere dignetur

Eminentiae Vestrae placeat dirigere litteras ad me infra scriptum
confessarium.

Humillimus Servus

N. N.

Ibi exprimantur nomen et cognomen confessarii, nomen oppidi
vel civitatis, vulgari idiomate.

Aliud exemplar libelli supplicis ab ipsâ l'ænitentiariâ commenda-
tur², pro impedimento publico, quando oratores sunt pauperes; et
sane commendabile est pro suâ brevitate et perspicuitate : —

¹ Eminentissimo Cardinale Maggiore Penitenziario,

Palazzo della Cancelleria, Roma, Italia.

² Quam formulam desumimus ex opere *Zitelli*, p. 198.

«Ap. *Atia S. Sedis*, p. 61.

Beatissime Pater,
N. N. annos natus
et N. N. annos nata.....
dicecesis N.....ad pedes Sanctitatis Vestrae provoluti,
humiliter postulant dispensationem super impedimento

ut legitimum inter se matrimonium contrahere possint.
Causae sunt : i. Aetas oratricis.
à. Defectus dotis.
3. Angustia loci.
4. Cura proles e superiori matrimonio suscepta, etc.
Oratores pauperes sunt
Testamur vera esse exposita et oratores pro gratia commen-
damus

Datum.....

1076. S. C. de Prop.Fide formulas edidit typis impressas,
cum spatiis vacuis, in quibus scribi possunt quae cuique casui
specialia sunt¹; unam subjicimus speciminis gratia : —

Beatissime Pater,
Oratores.....
suppliciter petunt a Sanctitate Vestra dispensationem super impe-
dimento '.....
ut matrimonium inter se contrahere valeant.
Causae sunt³
et incestus habitus inter eosdem Oratores.....
Litterae ad S. C. de Prop. Fide dire'cte scribi possunt lingua
latinâ, gallicâ aut italicâ.
Aliquando etiam recursus haberi potest ad Delegatos Aposto-
licos, qui a S. Sede dispensandi facultatem obtinuerunt⁴.
Quando parochus aut contessarius ad Rom. Congregationes
scribunt, consultius est litteras mittere per Episcopalem Cancellam,
nisi quando periculum est violandi sacramentale sigillum aut

¹ Has formulas invenire est ap. *Pulser*, n. 96. — Petitio dirigitur ad
Eminentissimum Cardinalem Praefectum ô. C. de Prop. Fide, Propa-
ganda, Roma, Italia. I I

² Exempli gratia : super impedimento consanguinitatis in secundo
gradu aequali linea collateralis, quo ligantur, ex eo quod ambo descen-
dunt a communi stipite, ut constat ex sequenti stemmate (hic detur
arbor genealogica). 2

³ V. g. aetas oratricis quae jam annum 25us attigit, et nullum alium
invenit virum aequalis conditionis qui velit eam ducere. 3

⁴ In *Statibus Amer. Foederatis*, Delegatus Apostolicus eisdem Facul-
tatibus gaudet ac ipsi Episcopi; litterae ad eum dirigi possunt hoc
modo : — His Excellency Most Rev. N. N., 201, I street, N. W. Was-
hington, D. C

oratores infamandi : petitio enim melius ac clarius exponetur ab officiali his negotiis assueto. Ceterum, pro impedimento publico, non admittuntur petitiones nisi Episcopali sigillo munitæ.

1077. HI. De iis quæ in libello supplici exprimi debent. Hæc declarata sunt in citatâ Instr. S. C. de Prop. Fide, cujus verba referre et exponere juvat : —

“ i° *Nomen et cognomen oratorum*, utrumque distincte ac nitide ac sine ullâ litterarum abbreviatione scribendum ”.

Quod quidem valet pro impedimentis publicis; nam quando scribitur ad 5. *Panitertiarum* pro occulto impedimento, nomina oratorum tacentur, et eorum loco ponitur *N.* vel *Titius*. — Si una pars non est catholica, id exprimi debet. — *Substantialis* error in nomine vel cognomine probabilius invalidai dispensationem (v. g. *Petrus* loco *Pauli*); probabiliter tamen, juxta quosdam, non vitatur rescriptum, dummodo constet de identitate oratoris; in praxi, *stylus curia* revalidationem exigit. Si vero error sit *minimus* (v. g. *Antonius* pro *Antoninus*), certe valida est dispensatio.

“ 20 *Dioecesis originis vel actualis domicilii*. Quando oratores habent domicilium extra diœcesim originis, possunt, si velint, petere ut dispensatio mittatur ad Ordinarium diœcesis, in quâ nunc habitant”.

Si agitur de occulto impedimento, non fit mentio diœcesis, sed confessarius scribit suum nomen et nomen loci ad quem dirigi debet responsum, lingua vernacula, ac perspicuis characteribus. — Cum plures adsint in diversis regionibus diœceses quæ eodem vel fere simili nomine appellantur, expedit adjicere nomen regni, vel Status ad quem diœcesis pertinet. — Error substantialis in nomine diœcesis, v. g. (*Bostoniensis* loco *Baltimorensis*) vitaret rescriptum, non autem error in nomine parochiæ, nisi dispensatio data fuerit ob *angustiam loci*.

1078. “ 30 *Species etiam infima impedimenti*, an sit consanguinitas vel affinitas orta ex copulâ licitâ vel illicita, publica honestas originem ducens ex sponsalibus vel matrimonio rato; in impedimento criminis utrum provenerit ex conjugicidio cum promissione matrimonii, aut ex conjugicidio cum adulterio, vel ex solo adulterio cum promissione matrimonii; in cognatione spirituali utrum sit inter levantem et levatum, vel inter levantem et levati parentem

Error in *specie* impedimenti irritat dispensationem. Si expositum est impedimentum esse dubium, dum revera certum est, nonnulli putant dispensationem esse invalidam; sed inulto probabilius valet, nam ex eo quod datur, tacitam secum fert conditionem : *si impedi-*

mentum adest. — In cognatione spirituali, multo probabilius necesse est declarare utrum oriatur ex baptismo vel ex confirmatione.

1079. “ 40 *Gradus consanguinitatis vel affinitatis, aut honestatis ex matrimonio rato*, et an sit simplex vel mixtus, non tantum remotior sed etiam propinquior; uti et linea an sit reela aut transversa, item an oratores sint conjuncti ex duplici vinculo consanguinitatis tam ex parte patris quam ex parte matris ”.

(a) *Gradus non solum remotior sed etiam propinquior*, v. g. dici debet in tertio attingente secundum; et hoc ad validitatem requiritur quoad omnes gradus, si dispensatio petitur a *Pœnitentianâ*: si a *Cong. de Sacram.*, “ omissio in supplicatione gradus proximioris, *primi*, reddit dispensationem nullam; omissio aliorum graduum suppletur obtinendo postea *Litteras declaratorias* super proximiori gradu; et tunc expediri debet nova gratia in formâ *Perinde valere*, quâ revalidantur priores *Littere dispensationis*, perinde ac si in illis fuisset facta mentio diâli propinquioris gradûs”¹. — Imo, quoties *primus* gradus attingitur, necesse est exprimere, ad liceitatem, non ad validitatem, utrum nepos velit amitam ducere, vel avunculus nepotem. Insuper, jussu *Leonis XII*, 19 jun. 1895, pro impedimento primi tangentis secundum consanguinitatis gradum, Episcopi “litteris manu propria exaratis rationes in quolibet casu explicent”. — Si quis ducere velit fratris defuncti viduam, exponere debet utrum hæc a defuncto viro prolem habuerit.

(b) Invalidum est rescriptum si pro gradu propinquiore ponitur remotior, v. g. pro *tertio*, *quartus*; imo, juxta praxim 5. *Pœnitentiarie*, si pro remotiore ponitur propinquior (v. g. *secundus* pro *tertio*; non pauci quidem contradicunt, sed *Santi*, qui Pœnitentiariæ Regens fuit, ait² : “ Hanc regulam vidi ego recognitam in tribunali S. Pœnitentiariæ”.

(c) Quoad *lineam*, exprimi debet utrum sit reela an obliqua; si id vero prætermittitur in consanguinitate, intelligitur obliqua, cum non concedatur dispensatio in reetâ.

1080. “ 5° *Numerus impedimentorum*, c. g.. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, vel si, præter cognationem, adsit etiam affinitas, aut aliud quodeumque impedimentum sive dirimens sive impediens

a) Proinde, si adsit impedimentum impediens voti, sponsalium, mixtæ religionis, etc., id exprimi debet saltem ad liceitatem ; imo

¹ Iia *Formulée reformatée*, ap. *Alla S. Scdis*, XXXIV, p. 80.

² Ap. *Alla S. Sedis*, XXXIV, p. 34.

s Append, ad lib. IV Decret., n. 2.

ad validitatem, quando dispensatio a *Panitentiarîâ* petitur, cum hanc clausulam apponere soleat : *dummodo inter eos aliud canonicum non existat impedimentum*.

(b) Si plura sint impedimenta, in *eodem* supolici libello omnia exprimenda sunt ; quando enim plura *simul* inveniuntur, difficilius conceditur dispensatio. Neque valet pro uno impedimento ad Episcopum recurrere, pro altero autem ad S. Sedem; exceptio datur quando invenitur simul impedimentum *publicum* et *occultum*, ut supra (n. 1072) expositum est. — Proinde, si, obtenta dispensatione, novum detegitur impedimentum quod tempore petitionis jam existeret, nulla est dispensatio.

Quando serio timetur ne, præter impedimenta expressa, aliud ignotum inveniatur in casu, id exponere juvat; recenter enim Rom. Congregationes dispensationem concesserunt, postulantis Officiis, non solum in impedimentis explicite manifestatis, sed in aliis, si quæ sint in casu, in quibus S. Sedes dispensare soleat.

(c) Si quis vero, obtenta dispensatione ab impedimento affinitatis ex copula illicita, iterum peccat cum *eadem* consanguinea sponsæ, necessaria non est nova dispensatio, quia impedimentum semel sublatum non reviviscit ; si vero post matrimonium iteretur copula, amittitur jus petendi debitum. Si autem peccat cum *aliâ* sponsæ consanguinea, novum oritur impedimentum novaque dispensatio requiritur.

(d) Qui dispensationem super crimen conjugicii obtinuit, et postea, iterato crimine, nova indicet, debet orioris criminis mentionem facere, cum propterea difficilius concedatur dispensatio.

1081. “6° *Varice circumstantice*, scilicet an matrimonium sit contrahendum vel contraélum; si jam contraélum, aperiri debet an bonâ fide, saltem ex parte unius, vel cum sciential impedimenti ; item an præmissis denuntiationibus; (vel an spe facilius dispensationem obtinendi)¹; demum an sit consummatum, si malâ fide saltem unius partis, seu cum scientia impedimenti

Tridentinum quidem prohibuerat' ne dispensatio concederetur quando matrimonium attentatum et a fortiori consummatum fuerat *cum scientia* impedimenti; hodie autem dispensatio conceditur, sed hæ circumstantiæ exprimi debent; secus dispensatio esset subreptitia.

Olim pariter exprimi debebat *copula incestuosa* inter sponsores habita ante dispensationis executionem, etiam quando copula non

¹ Quod quidem non amplius requiritur, ex declaratione S. Offic. 25 jun. 1855, ap. *Colled. P.* n. 1495.

■ Sess. XXIV, cap. 5 de Reformat. Matrim.

erat dispensandi causa; sed hæc obligatio abrogata est citato decreto 0°. *Officii*, 25 jun. 1885

1082. N. B. Quando Episcopus *vi Indulti* dispensat, præfatas regulas sequi debet, quia agit ut delegatus Pontificis, ideoque dispensare nequit nisi eo modo quo Pontifex dispensat. Si vero jure *ordinario* aut *quasi-ordinario* dispensat, ea quidem servare debet quæ ad substantiam dispensationis, non autem necessario quæ ad *stylum Curia* speélant.

1083. IV. De vitiis dispensationum et eorum sanatione. i^o Dispensatio invalida esse potest propter causas *extrinsecas*, v. g. defeélum potestatis in concedente, defectum formæ consuetæ, rasuram litterarum in parte dispositivâ rescripti, aliasque quæ a Canonistis exponuntur, ubi de *Rescriptis*; vel propter causas *intrinsecas*, nempe *obreptionem* et *subreptionem*.

Obreptio est *expressio falsi* in libello supplici, dum *subreptio* est *suppressio veri* quod exponi debuisset. Quidam tamen promiscue hæc duo vocabula sumunt.

Jam vero si agitur de *minoribus* impedimentis (n. 1042), dispensationes, ex novo jure, erunt validæ, non obstante obreptione vel subreptione.

Quoad *majora* impedimenta, distinguendum est :

(A) Si obreptio vel subreptio *ex dolo* commissa fuerit, semper invalida est dispensatio, juxta communem sententiam, quia *mendax precator precatis carere debet*; quidam tamen putant eam valere, si tacetur vel falso exponitur causa *tantum impulsiva*, dummodo vera sit causa finalis 2.

(B) Si error *ex ignorantia* vel simplicitate acciderit, distinguendum est :

(a) valet dispensatio, si error versatur tantum circa causam impulsivam, dummodo causa finalis proposita vera sit; (b) et contra invalida est, si error versatur circa causam finalem, quæ unice allegata est; nam conceditur sub conditione:

* Si quis tamen obtinere velit legitimationem prolis ex incestu susceptæ, copula ad hunc effectum declarari debet.

¹ Ap. 5. *Alphons.*, lib. I, n. 185.

si vera sint exposita; (c) si vero plures allegatae fuerunt causae finales, et una tantum falsa invenitur, valet dispensatio, quia cetera: sufficientes sunt ad movendum Superiorem; (d) si *nonnisi* causae *impulsives* propositae fuerunt, et una ex illis vera non est, non valet dispensatio, si causae remanentes non fuissent sufficientes ad obtinendum rescriptum; (e) in *dubio* utrum causa falso allegata sit finalis an impulsiva, dispensatio ut valida haberi potest, quia in dubio standum est pro valore aetûs.

Levis exaggeratio non invalidât dispensationem, quamvis multo consultius sit rem, prout est, candide exponere. — Si in ipso rescripto legitur clausa “ *motu proprio, ex certa scientia* ”, tollitur vitium, dummodo error non in rescripto, sed solum in petitione occurrat.

X

1084. 20 Vitium obreptionis vel subreptionis *sanari* potest litteris *perinde valere* aut *decreto reformatory*) : (a) si deprehenditur *postquam expeditum* est rescriptum, oratores in novâ supplicatione exponere debent tenorem prioris concessionis, vitium detegere et humiliter exorare ut S. Sedes priorem gratiam revalidare dignetur; tunc expediuntur litterae *perinde valere*, i. e., quibus prior dispensatio *perinde valet* ac si vitiata non fuisset; si vero novus defeetus detegitur, novâ gratia opus erit, quæ nuncupatur *perinde valere super perinde valere*.

(b) Quando rescriptum dispensationis *non fuit expeditum*, vitium reparari potest per *decretum reformatory*; ad hoc sufficit ut nova scribatur supplicatio, in quâ quod omisum fuerat suppletur, vel male expressum corrigitur; unde necesse non est ut jam exposita repetantur, quia duplex supplicatio simul S. Pontifici proponetur.

§ V. De modo exequendi dispensationes.

Dicemus tum de *ipsâ executione*, tum de *clausulis* dispensationum.

I. De ipsâ executione dispensationum.

1085. Praenotanda. Sedulo distinguendum est inter dispensationes in *formâ gratiosâ* et in *formâ commissoriâ* : (a) priores jam a Superiore conceduntur, proindeque valent *absque fulminatione*; sufficit ut dispensatio *nota* fiat oratoribus ac serventur clausulae; (b) posteriores nondum concessae sunt, sed solum continent *facultatem* dispensandi, ita ut validae non sint, nisi prius ab *executore fulminentur*, *præviâ* informatione de precum veritate, ac servatis clausulis.

1086. i° De dispensatione a S. Sede concessa. Hæc hodie semper conceditur in forma *coinniissorid*.

(A Dispensationes super publicis impedimentis *Ordinario* oratorum commissas, exsequatur Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi, quo temporę executioni danda est dispensatio, relicto illius dioecesis domicilio aut quasi-domicilio in aliam diœcesim discesserint non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt ” * Hæc tamen servanda sunt :

(a) *Invalida* esset fulminatio faéla antequam *originale* rescriptum acceptum fuerit, etiamsi aliâ viâ certo cognosceretur dispensationem concessam fuisse; unde, si per telegraphum hæc innotescat, eâdem uti valide et licite nequit, nisi notitia telegraphica auctoritate S. Sedis ex officio transmissa fuerit’. Proinde, post acceptum authenticum documentum, nova exeeutio dispensationis necessaria est; si matrimonium jam fuerit contraélum, revalidari debet.

(b) Rescriptum ut *genuinum* et *authenticum* agnosci debet.

(c) Postea *investigandum* est utrum preces veritati innitantur, cum una ex clausulis sit “ *si vera sint exposita* ”. Potest tamen Ordinarius alium, generatim parochum, delegare ad hanc investigationem peragendam. Non requiritur forma *judicialis*, nisi hæc expresse in rescripto præscribatur, vel adsit contradiélor; sed investigatio perfici potest ex actis authenticis, testibus, fama aut examine partium.

(d) Executor attente legere aebet omnes clausulas rescripto insertas, et curare ut eâdem fideliter adimpleantur. “ Clausulæ quæ item pertinent ad *substantiam* dispensationis particula condicional) *si*, aliâve simili, exprimuntur in Formulis”¹. Idem dicendum de particulis *dummodo, postquam non aliter, si nec alio modo, secus irritum Jiat*; vel de conditionibus per *ablativum absolutum* expressis, nisi tamen aliunde constet, ex ipsâ rei naturâ vel stylo Curiaę, has ad liceitatem tantum requiri.

e Fulminatio dispensationis in *scriptis* fieri debet, certo ad liceitatem, probabiliter etiam ad validitatem. Ordinarius videlicet declarare debet se, accepto rescripto, veritatem precum verificâsse,

¹ Can. 1055. — Cf. can. 198.

Codex, c. 53 : “ Rescripti exsecutoi invalide munere suo fungitur, antequam litteras receperit earumque authenticitatem et integritatem recognoverit, nisi prævia carumdcem notitia ad eum fuerit auctoritate rescribentis transmissa ”.

³ *Dataria, Ada S. Sedis*, XXXIV, 34

'P

tJ' 5

-j)

| * » «

ii

-J

et auctoritate apostolicâ dispensare super tali impedimento, ut sponsi valide ac licite contrahere valeant, ac prolem susceptam (excepta adulterina) et suscipiendam legitimare; deinde nomen suum subscribat. Dispensatio valet eo momento quo subscribitur decretum, accedente tamen oratorum acceptatione sive explicita sive implicita. - Præterea si sponsi forsitan censuras incurrerint, ab eis absolvantur antequam dispensentur, pro utroque foro. A die 3 nov. 1908, validæ sunt dispensationes etiam censura irretitis concessæ, nisi sint *nominatim* excommunicat) ‘.

(f) 'Pandem dispensatio sedulo servatur in archivas dicecesanis, et ejus fulminatio oratorum parochio transmittitur, qui hanc eisdem notam facit, et in registis notat dispensationis acceptationem

1087. (B) Quando dispensatio conceditur a 5. *Pœnitentia* pro foro *interno* exsequenda transmittitur “ *discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario* ”. Servari debent ea quæ supra de receptione et recognitione rescripti, necnon de clausulis; sed insuper, —

(a) Generatim *Pœnitentia* præscribit ut dispensatio fulminetur *in ipso confessionis actu* “ audita prius ejus confessione vel “ in actu confessionis tantum ”; si hæc clausula desit, etiam extra confessionem fulminari potest. Hæc aut similis formula adhiberi potest : “ Auctoritate Apostolicâ mihi specialiter delegata ¶, dispenso tecum super impedimento (v. g. criminis ex adulterio et conjugicidio), ut, præfato impedimento non obstante, matrimonium valide ac licite contrahere valeas, et eadem auctoritate prolem susceptam et suscipiendam legitimam nuntio

(b) Fulminatio dispensationis *viva voce* perficitur; potest tamen confessor scriptam formulam legere: authenticum vero documentum pœnitenti tradere non debet, sed lacerare vel comburere, saltem intra triduum, sub pienâ excommunicationis latæ sententiæ.

(c) Investigatio de veritate precum ad liceitatem tantum requiritur : siquidem ipsis pœnitentibus credendum est, nisi confessarius aliunde, scientiâ extra sacramentali, contrarium sciat.

(d) Si impedimentum unam tantum pariem afficit, ut votum, vel in unâ tantum parte culpabile est, ut crimen, sufficit in eam partem dispensationem fulminare. Si vero est utrique commune, et uterque sponsus reus et conscius criminis, in utrumque fulminatio heri debet sive ab eodem, sive a diverso confessario; quo ultimo casu, prior confessarius, post dispensationem uni concessam, rescriptum eidem tradit, ut alteri comparti detur : hic autem rescriptum præbebit proprio confessario, qui, post fulminatam dispensationem, illud destruet.

‘ *Normæ peculiare*s, c. 111, n. 6; *Codex*, c. 36, § 2.

‘ *Codex*, cc. 1046, 1103. J *Codex*, c. 1057.

(e) Si duplex dispensatio necessaria est, una pro impedimento publico, altera pro occulto, prius fulminari debet ea quæ impedimentum publicum respicit.

1088. 2° De dispensatione ab Episcopo concessa,
A Si agitur de impedimento/w^Z/rtf, generatim dispensatio conceditur in forma gratiosa, proindeque fulminatur ab Episcopo vel officiali diœcesano; unde jam valeret matrimonium a tempore concessionis, etiamsi ejus notitia ad aures parochi non pervenisset; sed illicitum est contrahere ante acceptam notitiam, ne forte ante fulminationem invalide contrahatur. Si res omnino urgeret, notitia fulminationis *telegraphice* mitti posset. — Accepto autem authentico instrumento, pastor illud sponsis notum facit et in *Regesto* matrimoniorum inserit et servat.

Potest tamen Episcopus facultatibus quæ sunt communicabiles uti in forma *commissoria* : tunc pastor ipse dispensationem fulminare tenetur, ut fit in Pontificiis dispensationibus. **H**

(B; Quando agitur de impedimento *occulto*, generatim Episcopus dispensat in forma *commissoriâ*, quoties subdelegare potest : quo casu dispensatio a confessario ipso fulminari debet, clausulis sedulo servatis. Si quæstio est de impedimentis pro quibus Episcopus subdelegare nequit ordinarium confessarium, debet dispensare in *iormâ gratiosa*, ideoque dispensationem fulminare; tunc confessarius, recepto instrumento, nihil amplius faciendum habet nisi id partibus notum facere, et clausulas execution! mandare. — Instrumentum autem destruatur, ut supra. **H**

II. De præcipuis clausulis dispensationibus annexis.

1089. Quo facilius hujusmodi clausulæ servantur, breviter eas exponere juvat.

i° “ *Eorum quemlibet a quibusvis ecclesiasticis censuris ad effectum præsentiuni consequendum absolventes*”; quibus verbis absolvuntur oratores a censuris forsitan contractis, sed solum ut valide dispensationem suscipere valeant; unde aliâ absolutione indigent, ut, pro aliis effectibus, vere immunes sint a censuris.

20 “ *57 vera sint exposita* ” juxta declarationem Datante, hæc

Olim hæc clausula apponebatur : “ Si per informationem eamdem preces \critate niti repereris”, ideoque invalida erat dispensatio, si nulla

clausula “refertur, quoad validitatem, ad personas dispensandas, ad impedimentum dispensandum, ad causam motivam dispensationis, ad varias clausulas, ad alia quæ matrimonio possent forsan obstare”

3° “*Vetito omnino ne aliquid muneris aut primum exigere rei oblatum recipere presumpseris*”; vel “*gratis dispensandi*”; id est nulla pecunia, nullum munus accipiatur, præter *taxam cancellaria*, *componendam* aut *eleemosynam*, et *agentis* expensas.

4° “*Prolem susceptam legitimam decernendo*”. Unde, si forte dispensatio suum effectum sortiri non possit propter supervenientem mortem alterius Oratorum, vaiebit nihilominus potestas legitimandi prolem. Quare *dispensatio* et *legitimatio* expnmendæ sunt in decreto Ordinarii; si hæc omissa fuerit, poterit alio decreto heri hujusmodi legitimatio. Proles legitima decernitur simpliciter, adeoque quoad omnes legitimationis effectus. — Dicitur etiam “*Prolem susceptam, si qua sit, et quatenus opus sit, legitimam decernendo*”. Stante matrimonio quidem invalido, sed ignoranter, publice legitima forma contralto, legitimatio non esset necessaria; unde fit *ad cautelam*, ad submovendam murmurationem ignorantium

5° “*Remoto, quatenus adsit, scandalo, præsertim per separationem tempore tibi bene viso, si fieri potest*”. Scandalum quidem removeri debet, et sæpe separatio sponsorum aliis modis præferri debet; attamen modus scandali reparandi prudenti arbitrio Ordinarii remittitur³.

6° “*Imposita eis pro modo culpa arbitrio tuo gravi penitentia saluari*”. Quæ penitentia distincta est a penitentia sacramentali, et debet esse gravis, v. g. confessio semel in mense per sex menses, recitatio rosarii bis vel ter in hebdomada per tres menses, *viam crucis* peragere semel in hebdomada per quatuor menses; si gravis et *diuturna* injungitur, per unum annum saltem peragi debet; si gravissima et *perpetua*, usque ad mortem. Cæterum declaravit 5. *Pienitentiaria*, 8 apr. 1890. “neque severitatis, neque humanitatis fines esse excedendos, rationemque habendam conditionis, ætatis, infirmitatis, officii, sexûs, etc.” ♦ Rescripsit pariter, 14 dec. 1891, omissionem penitentiae impositæ pro dispensationibus eas non reddere invalidas⁴; imo nec eas invalidas etiamsi penitentia excepta fuerit cum animo eam non adimplendi⁶.

fieret informatio, etiamsi preces veritate niterentur; hodie vero, ex decreto A. OJJicii, 28 aug. 1888, solum apponitur “07 vera sint exposita”, ideoque valet dispensatio, etiam absque ulla informatione, dummodo vera sint exposita.

¹ Apud *Alia S. Sedis*, XXXIV, p. 83. — *Ib.*dem, p. 82.

³ Ita X. *Picnitent.*, 12 apr. 1889, ap. *Alia S. Sedis*, XXVI, p. 509.

⁴ Ap. *Alia S. Sedis*, XXV 1, p. 510. — * *Ibid.*, XXXI, p. 556.

⁶ *Ibid.* XXXI, p. 557.

7e "*Erogatà al> fia aliqua eleemosynà giudicio tpstus Ordinarii taxandâ*". Ooservantia nujus ciausuiæ non requiritur ad validitatem'. Nec necesse est, ad liceitatem, nt erogetur eleemosyna ante dispensationis fulminationem, sed sufficit ut sponsi promittant eam iargin; imo, si pauperes sint, aut nolint aliquid solvere, hoc prætermitti potest, juxta Ordinarii prudentiam.

8° "*Audita prius ejus vel eorum confessione*". Huic conditioni satisfit per coniessionem, etiam sacrilegam, dummodo sit sacramentalis. Si prævidetur unam e partidus nolle confiteri, id in libello supplici statuatur, ut hæc clausula non inseratur.

Art. II. De Revalidatione Matrimonii2.

i De Revalidatione *in genere*.

Divisio. · De Revalidatione *simplici*.

1 De Revalidatione per sanationem in radice.

§ I. De Revalidatione in genere.

Revalidatio est aftus quo matrimonium hucusque nullum redditur validum.

1090. i^o *De modo agendi quando sacerdos advertit matrimonium esse invalidum*. Quatuor possunt esse remedia : —

(A) Moneri possunt putativi conjuges de impedimento, et tolerari potest ut vivant sicut *frater et soror*, si nulhnn sit incontinentiæ periculum; quod vix possibile est in praxi, quando juniores sunt, nisi sint impotentes, aut revera frater et soror aut pater ct filia, qui ex errore contraxerint.

(B) In bonâ fide relinqui possunt, si impedimentum sit indispensabile, et nullitas occulta, et aliunde manifestari nequeat sine periculo formalis fornicationis, vel partes separari non possint absque infamia aut scandalo3.

(C) Quando partes pacifice cohabitare non possunt vel

* N. *Panitent.*, 10 jun. 1876, *Atta S. Sedis*. XXVI, p. 514.

' A'. *Alphons.*, n. 1109-1117; *Carrière*, n. 1379-1464; *Hali P.*, n. 892-909, ed. 3; *Lehmk.*, n. 823-832; *Planchard*, n. 553-588; *Feije*, n. 759-779; *Ailelli*, ^, 113-118; *Haine*, <l. 161-163; *Gaspani*, II, n. 1120 1161; *Genicot*, n. 534-542; *N. Rousseau*, n. 128-138.

3 Casum ad rem illustrandam refert *Gasparri*, n. 1121, not. 2. Titius rem habuit cum matre, inscio quidem Titio, sed non matre, quæ filiam peperit : hæc extra maternam domum educata fuit, et annos nata 17 dutta est in uxorem a Titio, ejus patre simul et fratre. Mater omnia confessario pandit; hic, Episcopo consulto, putativos conjuges in bonâ fide reliquit, ne matris turpitude revelaretur.

saltem nolunt, aut quando adest periculum fidei aut morum, peti potest a iudice ecclesiastico *declaratio nuditatis*, si hæc iuridice probari potest.

D) Tandem revalidari potest matrimonium, si impedimentum est dispensabile; et hoc generatim consultius est tum ad vitanda scandala, tum ad providendum educationi prolis.

1091. 2° *Dc separatione putativorum conjugam injungendâ vel non, ante matrimonii revalidationem.* Maxima prudentia procedendum est, ne *scandalum* causetur, vel putativi conjuges *formali* periculo peccandi exponantur.

(A) Si matrimonii nullitas sit *publice nota*, v. g. quia matrimonium fuit clandestinum ubi *Tametsi* promulgatum est, vel quia communitas scit conjuges esse consanguineos: (a) *regulariter* partes separari debent, non solum quoad torum, sed etiam quoad habitationem, ut vitetur vel reparetur scandalum. Si vero separatio quoad habitationem possibilis non sit, v. g. propter paupertatem partium, scandalum removeatur meliori quo fieri potest modo: et, si timeatur periculum incontinentiae, paries non moneantur nisi jam obtenta dispensatione.

(b) dispensatio autem quam citissime postuletur, si agitur de impedimento dispensabili; et, si partes noluerint aut nequiverint separari, id in supplici libello exponatur, ut in rescripto non ponatur clausula de præviâ conjugum separatione.

1092. (B) Si matrimonii nullitas sit *occulta* (v. g., ob crimen) ita procedet confessarius : (a) dispensandi facultate gaudent tum parochus, tum confessarius, (piando est periculum gravis mali in morâ cl ne loci quidem Ordinarius adiri potest vel non nisi cum periculo violationis secreti ‘.

(b) Si una ve) utraque pars dubitet de matrimonii valore, confessarius prudenter rationem dubitandi exquirat ; si, re maturius expensâ, certa sit nullitas, agat ut supra; si dubia maneat, standum est pro valore, et dispensatio ad cautelam postuletur.

§ II. De simplici convalidatione.

Triplex datur casus : 1° ex defectu *consensus*; defectu *forma*’ *Tiidentuia* ; 3° ex *alio* impedimento.

‘ Codex, c. 1045. g 3.

I. De Convalidatione matrimonii ob defectum consensus invalidi.

I

/

j

||

I

[

, . |

I

1093. Quando matrimonium nullum luit ex *defectu naturalis consensus*, qui fuit fecte datus, vel ex errore, vi aut metu, non potest renovari nisi per novum consensum rite praestitum, i. e. remoto errore vel metu, et cognita nullitate prioris matrimonii. Neque in hoc casu requiritur ulla dispensatio, — Modus autem procedendi pro renovatione consensûs diversus est pro diversis casibus qui occurrunt : —

1^) nullitas matrimonii ob defectum consensûs sit *publice nota*, publice etiam renovari debet consensus, et quidem in facie Ecclesiae, etiamsi prius matrimonium in forma pnescriptâ celebratum fuerit¹.

(®) Quando autem nullitas est *occulta* : (a) si ex *utrâque* parte consensus defecerit,ambo debent renovare consensum, ligno *externo*, licet privato et secreto², et quidem postquam loverint priorem consensum esse nullum.

(b) Si consensus nullus fuerit ex *unâ* tantum parte, hæc novum consensum *libere* præstare debet perseverante consensu alterius partis; hic autem perseverare censetur dummodo actu positivo revocatus non fuerit³. — Si defectus consensûs fuerit mere internus, satis est ut pars quæ non consenserat, interius consentiat. Si fuerit etiam externus, necesse est consensum etiam exterius manifestare ¹.

1094. Nonnulli insuper dicebant alteram partem, quæ vere consensit, monendam esse de nullitate matrimonii, ut consensum renovet cum invaliditatis cognitione. Nunc certum est hoc non requiri, ex *Codice* s, aliunde sufficit moralis unio inter consensum unius et consensum alterius, sicut in omni contractu; atqui talis unio existit in casu; nam consensus valide præstitus ab uno virtualiter perseverat, et manifestatur per eohabitationem et mutua conjugalitatis amoris signa, dum alter suum consensum libere renovat. — Neque obstat timor ne pars, quæ libere consensit ab initio, si moneretur de nullitate matrimonii, forsan consensum retractaret; hypothetica enim retractatio vim consensûs antea præstiti destruere non valet.

¹ *Codex*, c. 1136, § 3. — ² *Codex*, c. 1136, § 3.

Codex, c. 1136. — ³ *Codex*, c. 1136. — s *Codex*, c. 1136.

II. De Revalidatione matrimonii ob defectum formæ.

1095. Matrimonium, ex hoc capite nullum, revalidari potest, absque dispensatione, tantummodo *renovando consensum coram parcho et testibus*, (a) Quod quidem *publice* regulariter fieri debet quando nullitas matrimonii *publica nota* est, ut sic scandalum reparetur; si tamen, propter ^{sjxj} ciales circumstantias, partes publice consensum renovare nolint, secreto illum iterare permitti possunt, assentiente Episcopo, ac remoto scandalo aliâ ratione.

(b) Quando nullitas *occulta* est, sufficit ut *secreto*, coram parcho et testibus, renovetur consensus, ad praecavendam conjugum infamiam.

(c) Si vero alteruter in ecclesia contrahere renuat, consensus renovari potest in quolibet loco decenti. Si unus coram parcho comparere consentiat, et alter solum per procuratorem aut epistolam, aut si ambo coram confessario privatim contrahere voluerint, id fieri potest cum Episcopi licentia. — Si unus consensum nullo modo renovare velit, putans id omnino esse inutile, sanatio *in radice* petenda est. Sed si uterque absolute renuat comparere coram parcho aut confessario, nil remanet nisi pro eis orare ut ad meliora se convertant : Ecclesia enim non solet dispensationem concedere eis qui ejus leges obstinate despiciunt.

III. De Revalidatione matrimonii ob aliud impedimentum invalidi.

1096. Matrimonium, invalide contractum propter impedimentum dirimens, aliquando revalidari potest sine dispensatione, quando scilicet impedimentum cessat *ex se*; v. g. ligamen cessat mortuo conjugē, disparitas cultûs baptismo partis infidelis; si vero impedimentum ex se non evanescit, necesse est ut prius dispensatio obtineatur *. Quibus positis, inquirendum manet quomodo consensus renovari debeat.

(A) Si impedimentum *est publice* notum, consensus publice iterari debet in forma jure prescriptâ 2, etiamsi hæc in priori matrimonio servata fuisset : id enim requiritur tum ad repa-

* Codex, C. 1133.

Codex, c. 1135, § 1.

random scandalum, tum ut constet de validitate matrimonii. — Si tamen putativi conjuges adduci nequeunt ut publice contrahant, eis permitti potest *occulte*, coram parcho et testibus, consensum renovare; postea tamen id tempore opportuno divulgandum est, ut amoveatur scandalum.

1097. 1 B) Si vero impedimentum est *occultum*, sufficit ut consensus *occulte* renovetur, et quidem absque forma praescriptâ, si hæc jam primâ vice servata fuerit.

(a) Quod quidem facile erit si impedimentum utrique parti notum est : ambo enim, *conscii nidlilitatis* prioris matrimonii, novum consensum exprimunt, qui omnino independens est a priori¹.

(b) Si vero impedimentum uni tantum parti notum est, nec alteri manifestari potest absque gravi incommodo, non requiritur ut pars impedimenti inscia consensum renovet, sufficit renovatio consensus a parte impedimenti consciafacta. Ita *Codex*¹.

“Hæc autem renovatio consensûs jure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum pnestiterit nec postea revocaverit”³, Quæ “renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse”⁴.

§ III. De Revalidatione matrimonii PER SANATIONEM IN RADICE.

1098. i° Notio. “Matrimonii in radice sanatio est ejusdem convalidatio, secum ferens, *printer dispensationem* vel *cessionem* impedimenti, *dispensationem a lege de renovando consensu*, et *retrotractionem*, per fictionem juris, circa *effectus canonicos ad præteritum*. — Convalidatio fit a momento concessionis gratiæ; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur. — Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest vel unâ tantum vel utrâque parte inscia”⁵.

Quod ita declarari potest : vi legis ecclesiasticae, consensus matrimonialis erat invalidus, matrimonium nullum et filii illegitimi. Jamvero dispensatio in radice, legem abrogando in hoc particulari casu, sanat vitium quo consensus erat invalidus; proinde matrimonium eo ipso fit validum, et

1 Codex, c. 1135, § — Codex, c. 1135, 3; cf. Codex, c. 1133, ^ 1.
2 Codex, c. 1133, § — * Codex, c. 1134. — s Codex, c. 1138.

fili post dispensationem nati vere sunt legitimi, Sed insuper, or *fictione legis*, Ecclesia habet consensum, proindeque matrimonium, tanquam ab initio validum; et ut legitimos agnoscit cos qui ab inito matrimonio usque ad dispensationis fulminationem concepti sunt. I line vere matrimonium sanatur *i>i radice*, i. c., in ipso consensu, et ab initio.

1099.20 Conditiones requisitae ad dispensationem in radice. Quatuor requiruntur : A ut impedimentum dirimens, de quo agitur, sit *juris mere ecclesiastici*; nam in aliis Ecclesia vitiatum consensum sanare nequit.

“ Matrimonium vero contractum cum impedimento juris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia non sanat in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti ” ‘.

1100. B Ut consensus *matrimonialis* fuerit, seu cum affectu matrimonium ineundi datus : qui enim vult non inire matrimonium, sed tantum muliere abuti per fornicationem, nullum fundamentum ponit cuidam dispensationi in radice2.

Generatim etiam Ecclesia exigit ut conjugum unio extrinsecam matrimonii speciem habuerit. Quæ certo existit, quando adhibita fuit forma præscripta; et etiam cùm matrimonium coram præcone acatholico vel civili magistratu celebratum est. Ubi vero forma juridico-ecclesiastica matrimonii requiritur, matrimonium *civile* non habet quidem strictam et canonicam formam, habet tamen *naturalem* figuram matrimoniis; unde S. Sedes *in radice* sanare potest et quandoque sanat propter urgentem rationem, v. g., quando unus e contrahentibus consensum renovare non vult.

Conjuges scilicet *apparent* sufficienter consortium matrimoniale inire velle.

B|!

I

|

4'. *

|

K |

u1

« j

VI

VI.

■ ■

Kq

i

I

KEr

K1

|t 1

r

·B|I

I I

f1 1

I

■ !

Γ j

| |

I111

tiam inciderit; non autem si alteruter jam c vivis exierit: quo casu posset tamen matrimonium sanari non quidem *in se*, sed quoad effectus juridicos, nempe legitimitateni prolis.

“Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea præstitus fuerit, sanatio concedi potest a momento præstiti consensûs”¹. M

1102. D) *Ut adsit ratio gravis*, qua. præsertim quadru-
plcx esse potest :(a)si una pars ad renovandum consensum adduci nequit, quamvis in matrimonio permanere velit; (b) si nullitas matrimonii uni tantum parti nota est, et altera absque gravi incommodo moneri non potest; (c) si utraque pars inscia est nullitatis et gravis ratio existit non revelandi impedimentum, v. g., propter magnum numerum matrimo-
niorum quæ cx errore aliquo invalide contracta sunt, vel ob scandalum vitandum si nullitas oritur ex errore a paroco vel Ordinario commisso; (d) si utraque pars nullitatis conscia est, sed ad consensum renovandum ex insuperabili pnejudi-
cio induci nequit; aut si sanatio *in radice* necessaria est pro legitimatione prolis. Aliunde “sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolicà Sede”².

1103. Quando confessarius dispensationem in radice ful-
minare debet, hac aut simili forma uti potest : “Auctoritate
Apostolicà (vel per Episcopum accepta), matrimonium a te
nulliter contractum in radice sano et consolido prolem-
que susceptam et suscipiendam legitimam fore nuntio et
declaro ”.

4
i
S ’

’ ||
l w.!l

Principia de modo agendi quoad leges civiles de Matrimonio.

Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in *Angliâ* et *Statibus Amer. Fæderatis*.

Divisio. <

Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in *Galliâ*.

Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in *Italiâ*.

Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in *Germaniâ*.

I. Principia de modo agendi quoad leges civiles de Matrimonio

1104. *Principium P»l* : Nupturientes fideliter servare possunt ac regulariter debent legis civilis præscripta quoad matrimonii celebrationem, quæ juri divino aut ecclesiastico non adversantur, præsertim si ab eis pendet valor matrimonii in foro civili.

(A) Id enim merito infertur ex Instruélione S. *Ptcnitchiaria* de matrimonio civili, 15 jan. 1866, ubi dicitur' : “ Attamen ad vexationes poenasque vitandas, et ob prolis bonum, quæ alioquin a laicâ potestate ut legitima nequaquam haberetur, tum etiam ad polygamie periculum avertendum, opportunum et expediens videtur, ut iidem Fideles, postquam matrimonium legitime contraxerint coram Ecclesia, se sistant, aélum lege præscriplum exequenturi, eâ tamen intentione (uti Benediélus XIV docet in Brevi diei 17 sept, anni 1746 *fteditic sunt Nobis*), sistendo se Gubernii Officiali nil aliud faciant, quam ut civilem cæremoniâ exequantur”.

• *De Angelis*, lib. IV, tit. 1, n. 13-14: *Feije*, n. 7S0-7S5; *Haine*, q. 173-175; *Gasparri*, n. 1210-1231; *Aerthys*, n. 473.

² Apud *Abla S. Sedis*, I, p. 508-512. — Quod confirmatur ex decreto O'. *Officii*, 12 jan. 18S1 (*ColleSl. P.* n. 1550) : “Curandum a missionariis ut matrimonium contraéluri observent præscriptiones etiam civiles, quæ ad ordinem moralem, quoad effcclus civiles matrimonii, conservandum conducant”.

(B)Etsi enim Status non possit proprio jure leges ferre. præ subditis christianis, circa matrimoniale vinculum, potest leges ecclesiasticas, sive omnes sive quasdam, civili sanctione munire; potest insuper, proprio jure, leges condere circa ceteros civiles a vinculo matrimonii separabiles. Præterea si Status leges tulerit in re matrimoniali, quæ nonnullas solemnitates requirant ut matrimonium suis effectibus civilibus non carcat, et quæ aliunde juri divino et ecclesiastico non obstant, sane sponsis *licet* his obedire; imo id *opportunitum* et *expediens* videtur, ut ait S. *Pœnitentia* : (a) ad vexationes penasque vitandas quas Status in legum violatores infligit; (b) ob proles bonum, quæ alioquin a lege civili ut legitima non haberetur; (c) ad polygamie periculum avertendum, cum revera nonnulli ab hoc vitio deterreantur timore legum civilium. ... S

1105. Corollaria : (a) *Ubi habetur matrimonium quod vocant civile*, non solum *licet*, sed *expedit* ut fideles se sistant coram magistratu civili, ut coram lege habeantur tanquam ut veri conjuges, eorumque filii seu legitimi; dummodo tamen recte intelligant hoc non esse verum matrimonium ubi *Tametsi* viget, sed adhuc mere civilem, quo suum erga leges obsequium ostendunt.

Quando leges id permitunt, fideles prius coram Ecclesia contrahere debent, et postea civilem adimplere. Si vero lex præcipiat inversum ordinem, ut in *Gallia*, aut gravis necessitas id postulat, possunt quidem sponsi prius se sistere coram civili magistratu; sed “tunc omni diligentia utendum erit, ut matrimonium coram Ecclesia *quæprimum* contrahatur, atque interim contrahentes *sejuncti* consistant” W

In *Statibus Amer. Paderatis*, matrimonium religiosum ut validum coram lege civili habetur; sed in plerisque Statibus requiritur licentia (*license*) a publico officiali antequam ad matrimonium licite procedatur; et insuper minister, coram quo nuptiæ celebrantur sunt, tenetur, infra definitum tempus, in scriptis certiore facere officialem a lege designatum de matrimonio inito; quod quidem, ultio rationi consentaneum, sedulo servandum est. 41

1106. (b) *Ubi habentur civilia impedimenta*, præsertim *dirimentia*, quæ ab Ecclesia non ut talia agnoscuntur, pasto-

res non facile admittant ad matrimonium contrahendum cos qui ut inhabiles a lege civili habentur : tum quia hi ut legitimi conjuges a Statu non existimantur, tum quia pastores talia connubia celebrantes lege puniri possunt, non sine fidelium scandalo. “ Ilâc in re multâ uti debebunt cautela et prudentiâ, et Ordinarii consilium exposcere; atque hic facilis ne sit ad annuendum ; sed in gravioribus casibus hoc sacrum Tribunal consulat ” ».

1107. *Principium 2*ⁿ : Si præcepta legis civilis divino aut ecclesiastico juri intrinsece repugnant, ea active exequi non licet. Id enim sequitur ex dictis in *Tr. tie Legibus*. Hinc conjuges, qui, divortio civili obtento, ad novas convolant nuptias, graviter peccant, quamvis lege civili id facere valeant : nam lex hujusmodi omnino contrariatur legi divinae indissolubilitalis matrimonii. Si vero divortium petitur absque intentione iterum nubendi, res controvertitur (supra n. 751).

Si quis autem *passive* injustæ legis execution! cooperatur, v. g. si magistratus civilis *ex officio* assistit civili matrimonio, (piando certo scit contrahentes nolle matrimonium coram Ecclesiâ inire (ubi *Tametsi* viget), aut eos priori vinculo esse ligatos, controvertitur utrum hæc agendi ratio sit graviter illicita, ut jam dictum est n. 760.

11. Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in Angliâ et Statibus Foederatis.

1108.1 Quoad sponsalia. (A) In *Angliâ*, de sponsalibus hæc notanda sunt ; “ A promise to marry at a future time, which, like other contracts, gives a right of action for damages in case of its violations is not binding on the defendant unless he or she be of the full age which the law provides for other cases of contract, viz. twenty one years; and whertj there are mutual promises to marry made by two persons, one of the age of twenty-one, and the other under that age, the first is bound by the contract so as to be liable to an action if it be broken; but on the part of the minor, it used to be voidable; and it is now void

' Instr. S. *Panit.*, l. r., p. 511. Quæ regula practica est in nonnullis *Statibus Anter, /'atteratis*, ubi strictissime prohibentur matrimonia inter albos et nigros vel indigenas.

* *Stephen's Commentaries*, 9th ed. London, 1895, vol. II. P. 55.

1109. 'E In *Stafibus Amer. Fæderatis* ; (a) "If an infant below the marriageable age and a competent person agree to intermarry, the contrail is void because it is an attempted violation of the law. But after the marriageable age has arrived, a marriage by the infant may sometimes be beneficial to him; therefore, as to him, the agreement to marry with an adult will be, not void, but voidable. And within familiar principles it cannot be enforced against the infant, who may rely on his non-age to avoid it; but the infant's action for its breach by the adult is in no degree impaired by the fact of infancy

(b) "Parties in too near consanguinity, being by law incapable of intermarriage, cannot bind themselves by a mutual promise to marry³".

(c) "When marriageable persons conduct toward each other as engaged parties commonly do, and as those who are not engaged do not, the reasonable and fair inference is that they are in fact what they thus hold themselves out to be, engaged; and in a breach-of-promise suit the jury is justifiable in so finding"³.

(d) "When one party has agreed to marry the other under the presumable inducement of a controlling fact supposed to exist while it did not, or when such a fact existed at the time of the promise but was afterward reversed, or when the other's fraudulent representation of something even less important entrapped him into the promise, he may rescind the agreement, first giving an expressed or implied due notice, where the thing was not within the knowledge of the other"⁴. — "Any conduit by one of the parties, amounting to actual fraud, will justify the other, who has been entrapped by it, in withdrawing from the agreement"⁵. — If parties to a marriage promise mutually to relinquish it, the release by each is a consideration for that by the other, and neither can afterward maintain a breach-of-promise suit"⁶. — "And after the bargain is entered into, ill conduit in one of them, of a nature and to a degree not quite definable, yet far less than would be required for a divorce after marriage, will justify the other in rescinding it. So likewise may either rescind it for any supervening incapacity in himself or in the other to fulfil the special duties of marriage"⁷. 11

(e) "*Damages* for the breach are not restricted to such as can be measured by the rule of dollars and cents, but, beyond this, the jury may give what seems reasonable in compensation for wounded feelings, for disgrace and shame, for loss of position in society and

* *Bishop*), New Comment, on Marriage, Divorce and Separation, Chicago, 1891, vol. 1, § 206.

³ *Bishop*, I, § 203. — ³ *Bishop*, § 197.

⁴ *Bishop*, § 216. — ⁵ *Bishop*, § 224.

• *Bishop*, § 225. — ⁷ *Bishop*, § 235.

other like evils coming as natural and probable consequences of the breach, or of the special circumstances in which the breach was committed

mo. 2 De celebratione matrimonii. (A) In *Anglia* multæ requiruntur conditiones ad celebrationem matrimonii, præsertim quoad Catholicos, qui nubere nolunt in ecclesiis anglicanis (a) Persons desiring to be married in a Catholic church must obtain the Registrar's certificate; they may also obtain from him a licence permitting the marriage to be solemnized with less delay, for a fee of thirty shillings and ten shillings stamp duty ”.

“ In the first place, notice must be given in the form prescribed in the Act by one of the parties to the Superintendent Registrar of the District where they shall have dwelt for the preceding seven days, fifteen days if the marriage is to be by licence; or, if they dwell in different districts, then the Registrar of each District, unless the marriage is to be by licence, when notice to one Superintendent Registrar is sufficient. A copy of the notice is entered by the Registrar in the Marriage Notice Book, which is open, at all reasonable times, without fee to all persons desirous of inspecting it. Either the original notice, or a copy thereof, under the hand of the Superintendent Registrar, must be affixed in a conspicuous place in his office. And for every such notice he is entitled to a fee of one shilling. (6 & 7 Will. 4, c. 85, SS. 4, 5; and 19 & 20 Viet.

(b) * One week after the entry of this notice, if the marriage is to be solemnized by licence, or twenty-one days after, if it is to be solemnized without licence, the Superintendent Registrar, upon the demand of the party by whom notice was given, issues a certificate in the form provided by the Act, showing that the requisite notice has been given, and that the issue of the certificate has not been forbidden by any authorised person, and for this certificate a fee of one shilling is payable (6 & 7 Will. 4, c. 85, S. 7, and 19 & 20 Vict. c. 119, S. 4) ”.

(c) “ The marriage may then be celebrated in the Catholic church duly registered for the solemnization of marriages, which is specified in the notice and which must, as a rule, be in the district of the residence of one of the parties. But it must be celebrated in the presence of a Registrar of the district in which the church is situated,

‘ *Hishop*, 1. c.

• Has regulas desumimus ex opere : A Manual of the Law specially affecting Catholics, by IV. S. Lilly and J. E. F. Wallis, London, 1893, p. 54-57. Cum arduum sit pro pauperibus hæc omnia præscripta sequi, non pauci in concubinato vivunt : hinc catholici Angliæ Episcopi enixe postularunt quædam ex cis abolenda vel mutanda esse, *ibid.*, p. 191-195. — Cfr. *Stephen*, 11, p. 252-265.

and of two or more credible witnesses, and a *fee of five* shillings — ten if the marriage is by licence — is payable to the Registrar for his attendance (6 & 7 Will. 4, c. 85, SS. 18, 20, 22.) The Act further provides that in some part of the ceremony, and in the presence of the Registrar, each of the parties shall declare : “ I do solemnly declare that I know not of any lawful impediment why I, A. B., may not be joined in matrimony to C. 1).,” and that each of the parties shall say to the other : “ I call upon these persons, here present, to witness that I, A. B., do take thee, C. 1)., to be my lawful wedded wife (or husband)

(d) The celebration of the marriage must take place within three calendar months next after the day of the entry of the notice. Should a certificate of marriage (“*The Marriage Lines*”) be desired, it may be procured from the Registrar-General, or Superintendent Registrar, upon payment of a fee of two shillings and sixpence (6 & 7 Will. 4) c. 85. SS. 35,36)”

(e) “ The clergy' should take note that by S. 39 a priest would be guilty of felony' if he knowingly solemnized a marriage in England in any other place than the registered building specified in the notice and certificate, or in a registered building in the absence of a Registrar of the district

(f) It is provided by 19 & 20 Vict. c. 119, S. 12, that “ if the parties to any marriage contracted at the registry office of any district shall desire to add the religious ceremony ordained or used by the church or persuasion of which such parties shall be members to the marriage so contracted, it shall be competent for them to present themselves for that purpose to a clergyman or minister of the church or persuasion of which such parties shall be members, having given notice to such clergyman or minister of their intention to do so; and such clergyman or minister, upon the production of their certificate of marriage before the Superintendent Registrar, and upon the payment of the customary fees (if any), may, if he shall see fit, in the church or chapel whereof he is the regular minister, by himself, or by some minister nominated by him, read or celebrate the marriage service in the persuasion to which such minister shall belong

mi. *Statibus America Fuderatis*, lege *communi* v_{vs}Wa requiritur solemnitas ad validitatem matrimonialis consensûs; sed, lege *particulari* in plerisque Statibus ad liceitatem, sub variis poenis, quædam conditiones præscriptæ sunt' : —

(a) “ At common law marriage is a civil contract, to which consent alone is essential. It requires no legal forms nor religious solemnities, nor special mode of proof. The common rule is, that in the

¹ Summarium legis Americanæ mutuamur a *Browne*, Elements of the Law of Domestic Relations, Boston, 1890, p. 9-12. — Cfr. *Bishop*, § 293-449.

absence of statutory regulation, consent per *verba de præsenti* with or without consummation, or per verba *defuturo* with consummation, constitutes a valid marriage... In New York, Illinois, and Rhode Island, it is now held that mere *verba de futuro*, although followed by consummation, do not constitute a valid marriage”.

b) “Although in most if not all of the United States there are statutes regulating the celebration of marriage, and inflicting penalties on all who disobey the regulations, yet it is generally considered that in the absence of any positive statute declaring that all marriages not celebrated in the prescribed manner shall be absolutely void, or that none but certain magistrates or ministers shall celebrate a marriage, any marriage regularly made according to the common law, without observing the statutory regulations would be still a valid marriage”.

(c) “An assent to a ceremony understood on both sides to be given in jest, even if the clergyman is in earnest, will not constitute a valid marriage; but otherwise, if one of the parties is in earnest; and where one party procures a mock ceremony to be performed by one falsely personating a clergyman, it will bind both if the other assents in good faith”.

id) “Intercourse illicit in its commencement will be presumed always so to continue, and no marriage can be presumed from it. Without express proof of words of consent a valid marriage may be predicated of cohabitation, acknowledgment of a marriage by the parties, receptions of them by relatives and friends and in society as husband and wife. Even though it may invalidate a subsequent marriage. But not as against a prior ceremonial marriage”.

(C) Quando nuptiæ in *aliena* regione celebrantur ab Anglis vel Americanis, validæ sunt, dummodo servatus fuerit ritus in illà regione adhiberi solitus, et aliunde vere habiles sint ad contrahendum, juxta leges anglicas vel americanas’.

1112. 3’ De mutuis juribus et officiis viri et uxoris. Hæc substantia-liter eadem sunt in Anglià ac in America’. *pejura viri*: “The rights of a husband, in and over his wife, are two : *obedience* and *service*. The husband has the legal *control* over the person of his wife, and may put moderate restraints upon her liberty, if her conduct be such as to require it. If he changes his domicile, it is her duty to follow him. If she elopes and abandons him without cause, he may compel her to return. But he has no right to chastise her or to use physical violence toward her, except so far as is necessary to prevent her from doing violence to himself or others. The *services* of the wife, and the result thereof, also belong to the husband, at common

’ Browne, p. 12; Stephen, p. 264-265.

- Horum summarium exhibet IV. C. Robinson, Elementary Law, Boston, 1882, p. 112-113.

law; though in some States, by Statute, he is entitled to the result of her service only as a trustee, and holds them for her use.

(*p*) *fura uxoris*: “The rights of the wife, in and from the husband, are also two: *protection* and *support*. Whatever he may lawfully do in his own *defence* he may do, and is naturally obliged to do, in defence of her. It is his duty to provide her with *necessaries* according to her station in life, and, if he refuses to do so, she may contract for them in his name, and she may still contract debts for her necessities in his name. This right will be forfeited by the wife if she elopes with an adulterer, or if she abandons her husband without cause and does not repent and offer to return to him. But the husband is not bound to support the wife out of his family, if he provides for her and treats her properly there; and, in all cases, persons supplying a wife with necessities, without the consent of the husband, are bound to make inquiries, and, even after such inquiries, if they supply her, they do it at their peril

1113. ⁴⁰ De divortio semi pleno, seu separatione a toro et mensâ. (A) In *Anglia*: “A *judicial separation* (in lieu of the divorce *a mensâ et toro*) may now be decreed, on the petition of either husband or wife; and this decree has all the effect that belonged to the old divorce *a mensâ et loro*; and judicial separation may be decreed on the ground of adultery, or cruelty; or on the ground of desertion without cause for two years and upwards; and during the continuance of the decree, the wife acquires, as to property and for many other purposes, the condition of a *feme sole*l.

1114. (B) In *Statibus Amer. Foederatis*, divortium a *toro et mensâ* non agnoscitur a lege *communi*, sed a Statutis multorum Statuum'. Causæ, propter quas conceditur, diversae sunt secundum diversos Status³. Sequentes in omnibus fere agnoscuntur⁴: —

(a) “*Cruel and inhuman treatment*. This must be such as renders the life or health of the plaintiff unsafe. Words of menace creating a reasonable apprehension of bodily violence will suffice. It need not be personal; unmercifully whipping her child in the wife's presence and in spite of her entreaties will suffice. But mere bad temper, or conduct producing annoyance, discontent, and disgust,

³ Stephen, II, p. 285-286.

⁴ “Limited divorce exists in the following states: Alabama, Arkansas, Delaware, District of Columbia, Georgia, Kentucky, Louisiana, Maryland, Michigan, Minnesota (in favor of wife only), Nebraska, New Jersey, New York, North Carolina, Pennsylvania (in favor of wife only), Rhode Island, Tennessee (in favor of wife only), Virginia, West Virginia, Wisconsin”. (A report on Marriage and Divorce, by *Carroll D. Wright*, Washington, tSqr, p. 115).

³ Quas recenset *C. D. Wright*, op. cit., p. 89-112. — ⁴ *Browne*, p. 64.(16.

is not enough. Nor does mere intoxication, occasional or frequent, constitute cruel or inhuman treatment. Nor an angry expulsion of the wife under suspicion of infidelity. Nor refusal to permit her to attend her own church. A single cruel act does not constitute cruelty of treatment. But when accompanied by circumstances indicative of a probability of repetition, it may warrant a divorce”.

(b) “ *Such conduct as tends it unsafe and improper to cohabit.* “Unsafe” means a reasonable apprehension of bodily injury. As subjecting the wife to excessive sexual intercourse”.

(c) “ *Abandonment and refusal or neglect to provide.* These must concur. The neglect must be wilful. Denial of sexual intercourse is not utter desertion; nor desertion, nor cruelty. On a suit by a husband for separation for abandonment, the wife may be awarded a separation for cruelty”.

(d) Quoad uxoris *alimoniam* hæc etiam notentur : “ Pending the suit the court may grant the wife a pecuniary provision from the husband to enable her to live separately from him, which is called alimony; and also compel him to pay her counsel fees to enable her to wage or defend the suit. On granting her a divorce the court may also impose alimony, and order the husband to make provision for supporting the children ”.

1115. 50 De divortio pleno. A In *Anglia* .-a) “ A *divorce* or dissolution of the marriage... may also now be obtained on the petition of either husband or wife; and where *he* is the petitioner, it may be on the ground that since the marriage she has been guilty of adultery; but where *she* is the petitioner, it may only be on the ground that he has since the marriage been guilty of incestuous adultery, or of bigamy with adultery, or of rape, or of unnatural crime, or of adultery coupled with such cruelty as would, without adultery, have formerly entitled her to a divorce *a mensâ et toro*; or of adultery coupled with desertion, without reasonable excuse, for two years or upwards. But no divorce can be decreed, if the petitioner (whether husband or wife) has been accessory to, or connived at, or has condoned, the adultery; or if the petition is presented or prosecuted by collusion; and the court is not *bound* to decree the divorce, if the petitioner has been guilty of adultery during the marriage; or of cruelty; or of desertion or wilful separation; or of such wilful neglect or misconduct as has conduced to the adultery; or if there has been undue delay (remaining unexplained) in presenting the petition ”’.

b “ A decree of *nullity of marriage* may also be obtained on any ground which would formerly have justified a divorce *ex defectu* viz. disability; lack of legal age, of mental capacity, etc.

1116. B In *Statibus Amer. Paderatis* leges omnino diversæ sunt

* *ô/t/Z/tv/*, p. 286. — ‘ 07</>Z<v/, p. 288.

, secundum diversos Status; ideoque ea solum tradere possumus, quæ magis communia sunt, a “*Nullity of contra Pl...* For this divorce there are generally five causes ; lack of legal age, former marriage, lack of mental capacity, force or fraud, and impotence... It may now be said generally, that marriages coming within these prohibitions are usually' valid until pronounced void, and the children are legitimate. It has been held, however, that a judgment annulling a marriage contracted by an insane party is unnecessary. The lack of mental capacity and the impotence, to justify a divorce, must have existed at the time of the marriage”.

(b) Inter præcipuas causas, quæ in variis Statibus ad *divortium proprie diffluit* sufficiunt, recensentur: Adultery, a cause in all the states and territories; pregnancy of wife at time of marriage, unknown to husband; abandonment, desertion, wilful absence; disappearance, absence without being heard from; cruelty, actual violence or apprehension thereof, inhuman treatment³; failure or neglect of husband to provide for wife; drunkenness (habitual), conviction of felony or infamous crime, sentence to imprisonment.

(c) Relate ad *adulterium*, hæc notatu digna sunt : “ But a divorce for this cause will never be granted where the offence was committed by the procurement or connivance of the complainant; or has been forgiven and the parties have voluntarily cohabited with knowledge of its commission, which is called condonation; or the complainant has also been guilty of the like offence, so that the defendant, if innocent, might have a divorce therefor, which is called recrimination ”⁴.

(d) “Generally the defendant, on judgment passing against him, is prohibited from remarrying during the plaintiff's life. But this provision has no extra-territorial effect. It is held that a marriage within this State in violation of this injunction subjects the prohibited party to the penalties of bigamy

1117. De impedimentis matrimonialibus. A In *Angliâ* ad quatuor reducuntur⁵ : a) “The first of them, namely, a *prior marriage still subsisting*, wants no particular observation, excepting this, that the second marriage is to all intents and purposes void

’ *Browne*, p. 62-63. — ’ Cfr. *C. D. Wright*, op. cit. p. 89-115.

³ Quam late pateat hæc divortii causa intelligi potest e variis exemplis, quæ refert *C. D. Wright*, p. 172-178 : “ Defendant does not wash himself, thereby inflicting on plaintiff great mental anguish... Defendant has accused plaintiff's sister of stealing, thereby sorely' wounding plaintiff's feelings... Defendant violently upbraided plaintiff and said to him : You are no man at all; thus causing him mental suffering and anguish... Defendant pulled plaintiff out of bed by' his whiskers, etc etc. ”.

⁴ *Browne*, p. 63. — ⁵ *Browne*, p. 64. — ⁶ *Ap. Stephen*, p. 248 252.

(b) “ *Insanity*, or want of reason, is the second civil disability... and accordingly, by our law, it is established that a marriage contracted under circumstances of duress overpowering the will is void; also, that the marriage of a lunatic, not being in a lucid interval, is absolutely void ”.

(c) “The third civil incapacity is that in respect of *proximity of relationship*, — whether of consanguinity or of affinity... The only marriages which are now illegal in respect of proximity of degree (as being either contrary to God’s law or within the Levitical degrees), are the following, viz. — those between persons in the ascending and descending line *in infinitum*, — and those between collaterals to the third degree inclusive, according to the mode of computation in the civil law; which reckons the sum of the degrees from, (but exclusively of), one of the persons related, up to the common stock and so down to the other person. Moreover, the prohibitions in the case of collaterals extend not only to *consanguinei*, or those related by blood, but to *affines*, or those related by marriage; e. g. a man can marry neither his sister, nor his deceased wife’s sister, for both are related to him in the second degree; nor his sister’s daughter, nor his deceased wife’s sisters’s daughter, for both are in the third degree; but he may marry his first cousin, for she is in the fourth degree ”.

(d) “ *The want of age*... It is not necessary to the contract of marriage that the parties should have attained their full age of twenty-one; for a male person is enabled by law to consent to matrimony at the age of fourteen, and a female at the age of twelve, subject (where subjeét) to the consent of their parents or guardians; and, indeed, even though the male be under fourteen, or the girl under twelve, the marriage is not absolutely void, but is inchoate only and imperfeét; and either of the parties, upon coming to the proper age for his or her consent, may in such latter case disagree to (and so avoid) the marriage; but a marriage between people, either of whom is under the age of seven years, is absolutely void ”,

1118. (B) In *Statibus Amer, foederatis* varia sunt impedimenta secundum varios Status; quæ sunt omnibus fere communia ad septem capita referuntur : — (a) Law forbids the marriage of *near relations*. The degrees of consanguinity called the *prohibited degrees* are defined by the laws of the different States. In Maryland, for instance, a man shall not marry his grandmother’s grandfather’s wife, wife’s grand mother, father’s sister, mother’s sister, mother, step-mother, wife’s mother, daughter, wife’s daughter, son’s wife, sister, son’s daughter, daughter’s daughter, son’s son’s wife, daughter’s daughter, or sister’s daughter. A woman shall not marry her corresponding relatives*.

* Cfr. *C. D. Wright*, p. 31-35, recensentur leges variorum Statuum.

(bi “ *Social condition.* At common law, and in England, race color, and social rank constitute no impediment to marriage. In this country United States, in many States marriage is by statute forbidden between whites and negroes or Indians”¹.

ic “ *Mental capacity.* An intelligent consent is essential to a valid marriage. Hence an idiot or lunatic cannot contrail marriage. So of other persons who have not the capacity to understand the duties and obligations of the relation. The test usually applied in the courts is that of fitness for the general transactions of life... Marriage contracted during *temporary insanity* is void; but marriage contracted during a lucid interval is valid; except when provided, as in England and in some of our States, by statute, that it is void during an unrevoked commission of lunacy. *Drunkenness* does not incapacitate, unless so great that the party does not know what he is about. *Deaf* and *dumb* persons, formerly classed as idiots, mat now, it is held, contraCt a valid marriage”².

(d) “ *Physical capacity.* Where impotence exists there can be no valid marriage. But impotence means physical incapacity; not mere coldness, reluCtance or unwillingness, or even absolute refusal to consent to sexual connection. Barrenness cohstitutes no incapacity, nor does any malformation not preventing copulation, nor any curable disability. The impotency must have existed at the time of the marriage ”³.

(e) ‘*Age.* The common law fixes an age of consent for a valid marriage at 14 in males and 12 in females... A marriage, either party to which was under the age of consent, may be ratified, on arriving at that age, by consent implied from continued intercourse or slight circumstances. Consent of parents is not necessary to the marriage of minors. In some States such marriages are forbidden without being declared void, and penalties are denounced for celebrating or contracting them ”⁴.

(f) *Prior marriage.* Polygamy or bigamy is denounced as a crime by all Christian communities... At common law the subsequent marriage is void *ab initio*, but statutes have relaxed this rule by declaring that such marriages shall be void only from the time when so pronounced by the decree of a competent court”⁵.

(g) “ *Force or Fraud.* Kent says “ a marriage procured by force or fraud is void *ab initio*, and may be treated as void by every court in whir h ns validity may be incidentally drawn in question ”. So says Schottler. But this has recently been denied, and it has been held that such a marriage can only be avoided by the person defrauded, in his lifetime. Statutes have changed the rule in some

¹ *Browne*, p. 3.
² *Browne*, p. 3-4. -- ³ *Browne*, p. 5. — ⁴ *Browne*, p
^{*}*Browne*, p. 6.

States, and attached the invalidity of the time of a decree of nullity.

Force implies physical restraint; fraud implies deception. The general rule is that the force must be such as would naturally serve to overcome the will. The question of the amount of force depends upon circumstances ... A marriage procured by illegal arrest may be avoided, and so where the arrest was legal but malicious. But when a man under legal arrest for seduction reluctantly marries the woman the marriage will not be set aside.

The fraud which will avoid a marriage must go to the essence of the contract... So fraudulent representations by one party as to birth, age, social position, fortune, health, manners, or character will not suffice ... A false personation would undoubtedly avoid the marriage”’.

III. Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in Gallia².

1119. r De Sponsalibus. Codex civilis de sponsalibus tacet, et jurisperiti tenent promissiones futuri matrimonii vim obligatoriam non habere. “ Néanmoins les tribunaux condamnent tous les jours à des dommages et intérêts celui des fiancés qui manque à sa promesse sans motifs légitimes : le juge apprécie souverainement la légitimité du motif. Les dommages et intérêts sont alloués par application de l’art. 1392. La promesse de mariage est nulle sans doute. Mais celui des fiancés qui, après avoir fait une semblable promesse, se retire capricieusement, se rend coupable d’un délit civil ou d’un quasi-délit : d’un délit civil, s’il y a dol de sa part, d’un quasi-délit, s’il y a seulement étourderie; il doit être condamné à réparer le préjudice matériel ou même moral dont il est l’auteur. Le préjudice matériel consistera dans les dépenses faites par le fiancé délaissé en vue de la conclusion du mariage; le préjudice moral, dans l’atteinte portée à sa réputation ”³.

1120. 2 De celebratione matrimonii. (A) Ante matrimonium, *banna* promulgari debent : (a) “ Avant la célébration du mariage, l’officier de l’état civil fera une publication par voie d’affiche apposée a la porte de la maison commune. Cette publication énoncera les prénoms, noms, professions, domiciles et résidence des futurs époux, leur qualité de majeurs ou de mineurs, et les prénoms noms professions et domiciles de leurs pères et mères. Elle énoncera, en outre, les jours, lieux et heures où elle a été faite : Elle sera inscrite sur un seul registre, coté et paraphé comme il est dit en l’article 41,

¹ Browne, p. 7-S.

- Carrière, II, n. 936-1026; *l’ieol. Clai omo’it.* n. 325-335; *Gasfiarn*, n. 12ÎÎ-1220; *Allègre*, Code civil commenté, 6° éd.. Pans, 1897, 1, p. 74-82; *Baudry-Lacantineric*, Précis de Droit Civil, 7e édit., Paris, 1899,1.1,11.483-936.

› *Baud. l.ac.* n. 484.

l
J
| I
I
I.
|
i J

J 1
L i
H g
|

B 1

I
?

M |

H I
l I
r g

E
i
*
jri
»
j I
h 1
, .5
M1
ly
!
I

INI
i||
U j
II
III
111

et déposé à la fin de chaque année, au greffe du tribunal de l'arrondissement”

(b) “ L'affiche prévue en l'article précédent restera apposée à la porte de la maison commune pendant dix jours, lesquels devront comprendre deux dimanches. Le mariage ne pourra être célébré avant le dixième jour depuis et non compris celui de la publication *

(c) ⁴⁴ Si le mariage n'a pas été célébré dans l'année, à compter de l'expiration du délai de la publication, il ne pourra plus être célébré qu'après une nouvelle publication faite dans la forme ci-dessus³.

1121. (B) Quoad ipsam *matrimonii celebrationem* : (a) “ Le mariage sera célébré publiquement devant l'officier de l'état civil de la commune où l'un des époux aura son domicile ou sa résidence à la date de la publication prévue par l'art. 63, et, en cas de dispense de publication, à la date de la dispense prévue à l'art. 169 ci-après⁴.

(b) ⁴⁴ Le mariage sera célébré dans la commune où l'un des deux époux aura son domicile, ou sa résidence établie par un mois au moins d'habitation continue à la date de la publication prévue par la loi⁸”.

(c) ⁴⁴ Le jour désigné par les parties après les délais des publications, l'officier de l'état civil, dans *la maison commune*, en présence de *quatre témoins*, parents ou non parents, fera lecture aux parties des pièces ci-dessus mentionnées, relatives à leur état et aux formalités du mariage, et du ch. VI du titre *du Mariage* sur *les droits et les devoirs respectifs des époux*. Il recevra de chaque partie, l'une après l'autre, la déclaration qu'elles veulent se prendre pour mari et femme; il prononcera, au nom de la loi, qu'elles sont unies par le mariage, et il en dressera acte sur le champ”⁶.

(d) “ On énoncera, dans l'acte de mariage : 1° les prénoms, noms, professions, âge, lieux de naissance et domicile des époux; — 2° s'ils sont majeurs ou mineurs; — 3° les prénoms, noms, professions et domiciles des pères et mères; — 4° le consentement des pères et mères, aïeuls et aïeules, et celui du Conseil de famille, dans les cas où ils sont requis; — 5° la notification prescrite par l'article 151, s'il en a été fait; — 6° les oppositions, s'il y en a eu; leur main levée, ou la mention qu'il n'y a point eu d'opposition; — 7° la déclaration des contrariants de se prendre pour époux, et le prononcé de leur union par l'officier public; — 8° les prénoms, noms, âge, professions et domiciles des témoins, et leur déclaration, s'ils sont parents ou alliés des parties, de quel côté et à quel degré; — 9° la déclaration faite sur l'interpellation prescrite par l'article précédent qu'il a été ou qu'il n'a pas été fait de contrat de mariage, et, autant que pos-

¹ *Code civil*, art. 63. Nous donnons ici les corrections faites par la loi du 21 juin 1907.

• Art. 165. — ³ Art. 64. — ⁴ Art. 65. — ⁵ Art. 74. — ⁶ Art. 76.

sible, la date du contrat, s'il existe, ainsi que les noms et lieu de résidence du notaire qui l'aura reçu; le tout à peine contre l'officier de l'amende fixée par l'art. 50. — Il sera fait mention de la célébration du mariage en marge de l'acte de naissance des époux¹.

(e) “ Le mariage contracté en *pays étranger* entre Français, et entre Français et étrangers, sera valable, s'il a été célébré dans les formes usitées dans le pays, pourvu qu'il ait été précédé de la publication prescrite par l'article 63, au titre *des Allés* de l'état civil, et que le Français n'ait point contrevenu aux dispositions contenues au chapitre précédent. — Il en sera de même du mariage contracté en nays étranger entre un Français et une étrangère, s'il a été célébré par les agents diplomatiques ou par les consuls de France, conformément aux lois françaises. — Dans les trois mois après le retour du Français sur le territoire de la République, l'acte de célébration du mariage contracté en pays étranger sera transcrit sur le registre public des mariages du lieu de son domicile”².

(f) Hæc etiam a *sacerdotibus* notentur : “Tout ministre d'un culte qui procédera aux cérémonies religieuses d'un mariage sans qu'il lui ait été justifié d'un acte de mariage préalablement reçu par les officiers de l'état civil, sera, pour la première fois, puni d'une amende de 16 francs à 100 francs. — En cas de nouvelles contraventions de l'espèce exprimé en l'article précédent, le ministre du culte qui les aura commises sera puni, savoir : pour la première récidive, d'un emprisonnement de deux à cinq ans; et pour la seconde, de la détention ”³.

1122. 30 De mutuis juribus et officiis conjugum. a) “ Les époux se doivent mutuellement *fidélité, secours, assistance*. — Le mari doit protection à la femme; la femme, obéissance à son mari. — La femme est obligée d'habiter avec le mari, et de le suivre partout où il juge à propos de résider : le mari est obligé de la recevoir, et de lui fournir tout ce qui est nécessaire pour les besoins de la vie, selon ses facultés et son état”⁴.

1123 40 De impedimentis matrimenr. (A . *letas*: “ L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus ne peuvent contracter mariage. — Néanmoins il est loisible au Président de la

¹ Art. 76.

² Art. 170-171. — Controvertitur inter jurisperitos utrum matrimonium initum absque hujusmodi conditionibus sit validum vel non; cfr. *Baud. Lac.* n. 555-557.

³ *Code pénal*, art. 199-200.

⁴ *Code civil*, art. 212-214. — Le *secours* dont il est question, consiste dans la prestation en nature ou en argent des choses nécessaires à la vie. L'obligation de payer une pension alimentaire s'impose, à la cessation de la vie commune, lorsque l'un des deux époux est sans ressources, quand le mari refuse de recevoir sa femme au domicile conjugal,

République d'accorder des dispenses d'âge pour des motifs graves. La cause la plus fréquemment invoquée est la grossesse de la femme : *malitia supplevit etatem*.

(B) *Defectus consensus*, (a) Il n'y a point de mariage lorsqu'il n'y a point de consentement”¹.

(b) Jamvero *error circa personam* consensum invalidât: “Lorsqu'il y a eu *erreur dans la personne*, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a été induit en erreur. — Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité *n'est plus recevable*, toutes les fois qu'il y a eu cohabitation continuée pendant six mois depuis que l'époux a acquis sa pleine liberté, ou que l'erreur a été par lui reconnue”³.

(c) Pariter *amentia perpetua*, vi art. 489 : “Le majeur qui est dans un état *habituel* d'imbécillité, de démence ou de fureur, doit être interdit, même lorsque cet état présente des intervalles lucides”.

(d) Necnon *vis et metus*: “Ainsi tin jeune homme surpris en flagrant délit avec une jeune fille promet de l'épouser, et l'épouse en effet, sous l'influence d'une menace de mort qui lui est faite par le père de la jeune fille. L'époux violenté pourra demander la nullité du mariage”. — Le rapt n'est plus aujourd'hui comme autrefois un empêchement dirimant de mariage. Seulement la personne ravie peut faire prononcer la nullité du mariage qu'elle aurait contracté avec son ravisseur, si elle parvient à démontrer que son consentement n'a pas été libre”⁴.

(e) *Ligamen* : “On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier”. — “Le mariage se dissout : 1° par la mort de l'un des deux époux; 2° par le divorce légalement prononcé”. — “La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent”. — “La femme divorcée ne pourra se remarier que dix mois après que le divorce sera devenu définitif”⁵.

1124. (C) *Defectus consensus parentum* : (a) “Le fils et la fille qui n'ont pas atteint l'âge de vingt-un ans accomplis, ne peuvent con-

— quand le mari force sa femme à quitter le domicile conjugal par les mauvais traitements qu'il lui fait subir. Cfr. *Band. Lac.* n. 715-716.

¹ *Code civil*, art. 144-145. — ² Art. 146. — ³ *Code civil*, art. 180-181.

⁴ *Baudry-Lac.* nn. 588, 590.

⁵ *Code civil*, art. 147, 227, 228, 296.— Ligamen est quidem impedimentum *dirimens*, sed prohibitio nubendi ante decem menses a dissolutione prioris matrimonii est solum *impediens*. — Insuper bigamia gravibus poenis pleëitur : “Quiconque étant engagé dans les liens du mariage en aura contrarié un autre avant la dissolution du précédent, sera puni de la peine des travaux forcés à temps. — L'officier public qui aura prêté son ministère à ce mariage, connaissant l'existence du précédent, sera condamné à la même peine”. (*Code penal*, art. 340).

trader mariage sans le consentement de leurs père et mère. En cas de dissentiment, le consentement du père suffit. — Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit. — Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les aïeuls et aïeules les remplacent. S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consentement”^{*}

(b) “ Les enfants ayant atteint l'âge de vingt et un an révolus et jusqu'à l'âge de trente ans révolus sont tenus de justifier du consentement de leurs père et mère. A défaut de ce consentement, l'intéressé fera notifier dans les formes prévues en l'article 154, l'union projetée à ses père et mère ou à celui des deux dont le consentement n'a pas été obtenu. Trente jours francs après justification de cette notification, il sera passé outre à la célébration du mariage ”.

(c) “ S'il y a dissentiment entre des parents divorcés ou séparés de corps, le consentement de celui des deux époux au profit duquel le divorce ou la séparation aura été prononcé et qui aura obtenu la garde de l'enfant, suffira. Faute de réunir ces deux conditions, celui des père et mère qui consentira au mariage pourra citer l'autre devant le Tribunal de première instance siégeant en Chambre du Conseil ; le Tribunal compétent sera celui de la personne qui a la garde de l'enfant; il statuera en audience publique et en dernier ressort³ ”.

■d) “1. la notification prescrite par l'article 151 sera faite à la requête de l'intéressé par un notaire instrumentant sans le concours d'un deuxième notaire ni de témoins. Cet acte, visé pour timbre et enregistré gratis, énoncera les prénoms, noms, professions, domiciles et résidences des futurs époux, de leurs pères et mères, ainsi que le lieu où sera célébré le mariage. Il contiendra aussi déclaration que cette notification leur est faite en vue d'obtenir leur consentement et qu'à défaut il sera passé outre à la célébration du mariage à l'expiration du délai de trente jours francs¹”.

ie “ L'enfant naturel légalement reconnu qui n'a pas atteint l'âge de 21 ans accomplis ne peut contracter mariage sans avoir le consentement de celui de ses père et mère qui l'a reconnu ou de l'un et de l'autre s'il a été reconnu par tous deux. — En cas de dissentiment, le consentement du parent qui exerce la puissance paternelle suffit. Si l'un des deux est mort ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.^s Les dispositions contenues aux articles 151, 153, 154 et 155 sont applicables à l'enfant naturel après l'âge de 21 ans révolus”.

^{*} ' *Code civil*, hrt. 148-150.

^s Art. 151. — ³ Art. 152. — ⁴ Art. 154.

¹ Art. 15S. modifié par la loi du 10 mars 1913.

“ L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourront avant l'âge de vingt-un ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement du Conseil de famille”¹.

(f) “ S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeuls ni aïeules, ou s'ils se trouvent tous dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les fils ou filles mineurs de vingt et un ans ne peuvent contracter mariage sans le consentement du Conseil de famille ”. — Le mineur de 21 ans qui ignorerait le lieu du décès ou du domicile de ceux de ses ascendants dont le consentement est requis pour son mariage, prêterait serment que le lieu du décès ou celui du dernier domicile de ses ascendants lui sont inconnus”².

1125. (D) *Cognatio et affinitas* : {&} “ En ligne *diredle*, le mariage est prohibé entre tous les ascendants et descendants légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne”³.

(b) “ En ligne *collatérale*, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré. — Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu. — Néanmoins il est loisible au Président de la République de lever, pour des causes graves, les prohibitions portées par l'article 162 aux mariages entre beaux-frères et belles-sœurs, et par l'article 163 aux mariages entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu”⁴.

(c) “ Le mariage est prohibé : entre l'adoptant, l'adopté et ses descendants; entre les enfants adoptifs du même individu; entre l'adopté et les enfants qui pourraient survenir à l'adoptant; entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté”⁵.

(E) *Defectus legalis solemnitatis* : (a) “ La déclaration des parties qui constate leur consentement libre et volontaire; et celle de l'officier de l'état civil, qui prononce au nom de la loi, que l'union conjugale est formée, sont des formalités substantielles sans l'accomplissement desquelles il ne saurait y avoir de mariage”⁶.

¹ Art. 159. — ² Art. 160 modifié par la loi de 1913.

Art. 161. — L'alliance ne cesse pas par le décès du conjoint qui l'a produite.

⁴ Art. 162-164. — La jurisprudence admet de plus en plus que l'art. 16¹ s'oppose aussi au mariage entre le grand-oncle et la petite-nièce, la grand'tante et le petit neveu. Cfr. *Baud. Lac.* n., 523. Mais la Cour de Cassation juge que le mariage est permis entre un oncle et sa nièce naturelle, de même qu'entre une tante et son neveu naturel.

⁵ Art. 348. — Cet empêchement est considéré par plusieurs comme simplement prohibitif. Cfr. *Baud. Lac.*, n. 1103. — En sens contraire cfr- *Planiol*, III, n. 349, 2e éd.

⁴ Cour de Cassation, ap. *Baud. Lac.*, n. 582, 30.

(b) “ Tout mariage qui n'a point été contracté *publiquement*, et qui n'a pas été célébré devant *l'officier public compétent*, peut être attaqué par les époux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendants, et par tous ceux qui ont un intérêt né et aéluel, ainsi que par le ministère public

1126. Exinde sequitur nonnulla esse impedimenta canonica quæ a lege civili non agnoscuntur; qualia sunt *impotentia*, *cognatio spiritalis*, *honestas publica*, *disparitas cultus*, *votum*, *ordo*, *crimen*, *raptus*, *clandestinitas*. Attamen si *impotentia* talis est ut sexus personæ determinari nequeat, matrimonium ut nullum declarari potest. Pariter si persona *rapta* probare potest ipsius consensum *vi* a raptore extortum fuisse, irritatur matrimonium. Alia autem quæ admittuntur, non eodem modo intelliguntur a lege civili ac lege canonicâ; aliunde sunt impedimenta civilia, ut consensus parentum, quæ Ecclesia ut dirimentia non habet. Ad quod attendere debent sacerdotes, ne facile matrimonium contrahatur in foro civili validum et in ecclesiastico invalidum, aut vice versa.

1127. 50 De divortio pleno. (A) *Des causes du divorce* : (a) “ Le mari pourra demander le divorce pour cause d'adultère de sa femme. — La femme pourra demander le divorce pour cause d'adultère de son mari ”³.

(b) “ Les époux pourront réciproquement demander le divorce pour excès, sévices ou injures graves de l'un d'eux envers l'autre”⁴.

(c) “ La condamnation de l'un des époux à une peine afflictive et infamante sera pour l'autre époux une cause de divorce”⁵.

(d) “ Lorsque la séparation de corps aura duré trois ans, le jugement pourra être converti en jugement de divorce sur la demande formée par l'un des époux”⁴.

¹ Art. 191. — “Toute contravention aux règles sur la publicité ne rend pas nécessairement le mariage nul comme clandestin. Le juge a ici un pouvoir d'appréciation qui ne lui appartient pas pour les autres causes de nullité”. {*Baud. Lac.*, n. 627). — L'incompétence de l'officier de l'état civil qui a célébré un mariage n'en entraîne pas *nécessairement* la nullité... Le juge est investi d'un pouvoir discrétionnaire pour apprécier la gravité de la violation soit des règles de la compétence, soit des règles de la publicité”. {*Baud. Lac.*, n. 630).

¹ Le 26 février 1878, la Cour de Cassation avait jugé que la prêtrise est un empêchement dirimant de mariage; un arrêt de la même Cour, en date du 25 janv. 1888, a rendu une décision contraire. Cfr. *Baud. Lac.*, n. 529.

³ Art. 229-230.

⁴ Art. 231. — Par *excès* il faut entendre les attentats portés par un époux à la vie de son conjoint ou les ailes mettant en danger la vie de celui-ci. Par *injures graves* on n'entend que celles qui sont l'expression manifeste d'un sentiment mauvais, réfléchi et permanent.

⁵ Art. 232. — ⁶ Art. 310. Cfr. *Baud. Lac.*, 798-893.

(B) La *procédure* du divorce est clairement indiquée dans les articles 234-252; les *effets* dans les articles 295-304. A noter l'article 298, qui établit une sorte d'empêchement *dirimant* : Dans le cas de divorce admis en justice pour cause d'adultère, l'époux *coupable* ne pourra jamais se marier avec son *complice*".

1128. 6° De divortio semi pleno, (a) " Dans le cas où il y a lieu à la demande en divorce, il sera libre aux époux de former une demande en séparation de corps".

(b) " La séparation de corps emporte toujours la séparation de biens. Elle a en outre pour effet de rendre à la femme le plein exercice de sa capacité civile, sans qu'elle ait besoin de recourir à l'autorisation de son mari ou de justice".

IV. *Præcipuæ leges civiles italicæ de Matrimonio.*

1129.i" De sponsalibus. (a) " La promessa scambievolmente di futuro matrimonio non produce obbligazione legale di contrario, né di eseguire ciò che si fosse convenuto pel caso di non adempimento della medesima. — (b) Se la promessa fu fatta per atto pubblico o per iscrizione privata da chi sia maggiore d'età, o dal minore autorizzato dalle persone il concorso delle quali è necessario per la celebrazione del matrimonio, oppure consta dalle pubblicazioni ordinate dall'uffiziale dello stato civile, il promettente che ricusi di eseguirla senza giusto motivo, è obbligato a risarcire l'altra parte delle spese fatte per causa del promesso matrimonio. La domanda però non è più ammissibile dopo un anno dal giorno in cui la promessa doveva essere eseguita".

1130.20 De celebratione matrimonii, (a) " La celebrazione del matrimonio deve essere proceduta da due pubblicazioni da farsi per cura dell'uffiziale dello stato civile. — Le pubblicazioni devono essere fatte nel comune in cui ciascuno degli sposi ha la sua residenza. Se la residenza attuale dura da meno di un anno, le pubblicazioni devono pur farsi nel comune della residenza precedente. Le pubblicazioni si fanno alla porta della casa comunale in due domeniche successive. L'atto resterà affisso nell'intervallo tra l'una e l'altra pubblicazione, e per tre giorni successivi. Il matrimonio non può essere celebrato prima del quarto giorno dall'ultima pubblicazione. — Le pubblicazioni si considerano come non avvenute, se il matrimonio non è celebrato nel termine dei cento ottanta giorni successivi "4.

(b) " Il matrimonio deve essere celebrato nella casa comunale e pubblicamente innanzi all'uffiziale dello stato civile del comune, ove uno degli sposi abbia il domicilio o la residenza. — Nel giorno indi-

1 Art. 306. — * Art. 311. Cfr. *Baud. Lac.*, n. 894 935.

3 *Cod. civile*, art. 53-54. — 4 Art. 70-72, 76-77.

rato dalle parti, l'uffrziale dello stato civile alia presenzadi due testimoni, ancorche parenti, darà letturaagli sposi degh articoli 130,131 e 132 di questo titolo; riceverà da ciascuna delle parti personalmente, l'uno dopo l'altra, la dichiarazione che esse si vogliono ripetivamente prendere in marito e moglie, e di seguito pronunzierà in nome della legge che sono unite in matrimonio. — La dichiarazione degli sposi di prendersi rispettivamente in marito e moglie non può essere sottoposta ne a termine ne a condizione

(c) “Il matrimonio eseguito in paese estero tra cittadini, o tra un cittadino ed uno straniero è valido, purchè sia celebrato secondo le forme stabilite in quel paese, e il cittadino non abbia contravvenuto alle disposizioni contenute nella sezione seconda del capo primo di questo titolo. Le pubblicazioni devono anche farsi nel regno a norma degli articoli 70 e 71. Se lo sposo cittadino non ha residenza nel regno, le pubblicazioni si faranno nel comune dell'ultimo domicilio.— Il cittadino che ha contratto matrimonio in paese estero, deve, nei tre mesi dal suo ritorno nel regno, farlo inscrivere nei registri dello stato civile del comune dove avrà fissata la sua residenza. sotto pena di una multa estendibile a lire cento”¹,

1131. 3 De mutuis juribus et officiis conjugum. “ Il matrimonio impone ai coniugi la obbligazione reciproca della coabitazione, della fedeltà e della assistenza. — Il marito è capo della famiglia: la moglie segue la condizione civile di lui, ne assume il cognome, ed è obbligata ad accompagnarlo dovunque egli creda opportuno di fissare la sua residenza. — Il marito ha il dovere di proteggere la moglie, di tenerla presso di sé e somministrarle tutto ciò che è necessario ai bisogni della vita in proporzione delle sue sostanze. La moglie deve contribuire al mantenimento del marito, se questo non ha mezzi sufficienti. — L'obbligazione del marito di somministrare gli alimenti alla moglie cessa quando la moglie, allontanata senza giusta causa dal domicilio conjugale, neusi di ritornarvi ”³.

1132.4 'De impedimentis matrimonii, al “ Non possono contrarre matrimonio l'uomo prima che abbia compiuto gli anni diciotto, la donna prima che abbia compiuto gli anni quindici”⁴.

(b) “ Non può contrarre altre nozze chi è vincolato da un matrimonio precedente ”⁶.

(c) “ Non può contrarre nuovo matrimonio la donna, se non decorso dieci mesi dallo scioglimento o dall'annullamento del matrimonio precedente, eccettuato il caso espresso nell'articolo 107, (impotenza). Cessa questo divieto dal giorno che la donna abbia parlato ”⁶.

(d) “ In linea retta il matrimonio è vietato fra tutti gli ascendenti e discendenti legittimi o naturali e gli affini della medesima linea. —

¹ Art. 93-95. — ³ Art. 100-101. — ³ Art. 130-133.

⁴ Art. 55. — ⁵ Art. 56. — ⁶ Art. 57.

In linea collaterale il matrimonio è vietato i° tra le sorelle e i fratelli legittimi o naturali, 2° tra gli affini nel medesimo grado, 3° tra lo zio e la nipote, la zia ed il nipote”¹.

(e) “ Il matrimonio è proibito : tra l'adottante, l'adottato e i suoi discendenti; tra i figli adottivi della stessa persona; tra l'adottato ed i figli sopravvenuti all'adottante; tra l'adottato ed il coniuge dell'adottante, e tra l'adottante ed il coniuge dell'adottato

(i) “ Non possono contrarre matrimonio gli interdetti per infermità di mente”³.

(g) “ Chifù ingiudizio criminale convinto reo o complice di omicidio volontario commesso, mancato o tentato sulla persona di uno dei coniugi non può unirsi in matrimonio coll'altro coniuge”⁴.

(h) “ Il figlio che non ha compiuto gli anni venticinque, la figlia che non ha compiuto gli anni ventuno non possono contrarre matrimonio senza il consenso del padre e della madre. Se i genitori sono discordi, è sufficiente il consenso del padre. Se uno dei genitori è morto o nell'impossibilità di manifestare la propria volontà, basta il consenso dell'altro. Al matrimonio del figlio adottivo che non ha compiuto gli anni ventuno, è necessario, oltre il consenso dei genitori, il consenso dell'adottante. — Se il padre e la madre fossero morti o nella impossibilità di manifestare la loro volontà, i minori degli anni ventuno non possono contrarre matrimonio senza il consenso degli avi e delle avole : se l'avo e l'avola della medesima linea sono discendenti, basta il consenso dell'avo. Il disparere tra le due linee equivale al consenso. — Se non esistono genitori, né adottante, né avi né avole, o se niuno di essi è nella possibilità di manifestare la propria volontà, i minori degli anni ventuno non possono contrarre matrimonio senza il consenso dei consanguinei di famiglia”⁵.

(i) “ Il matrimonio contratto in contravvenzione agli articoli 55, 56, 58, 59, 60 e 62, può essere impugnato dagli sposi, dagli ascendenti prossimi, dal pubblico ministero e da tutti coloro che vi abbiano un interesse legittimo ed attuale. 1) alle stesse persone può essere impugnato il matrimonio celebrato dinanzi ad un ufficiale non competente dello stato civile o senza la presenza dei voluti testimoni. Decorso un anno dalla celebrazione del matrimonio, la domanda di nullità per incompetenza dell'ufficiale dello stato civile non è più ammissibile”⁶.

(j) “ Il matrimonio può essere impugnato da quello degli sposi, del quale non sia stato libero il consenso. Quando vi fu errore nella persona, l'azione di nullità può essere promossa da quello degli sposi che fu indotto in errore. — Non è più ammissibile la domanda di nullità per le cause espresse nell'articolo precedente, se vi fu

¹ Art. 58-59. — ² Art. 60.

³ Art. 61. — ⁴ Art. 62.

⁵ Art. 63-65. — ⁶ Art. 104.

coabitazione continuata per un mese dopo che lo sposo ha riacquisita la sua piena libertà o conosciuto l'errore”¹.

(k) “ L'impotenza manifesta e perpetua, quando sia anteriore al matrimonio, può essere proposta come causa di nullità dall'altro coniuge”².

1133. 50 De separatione a toro et mensa, (a) “ La separazione può essere domandata per causa di adulterio e di volontario abbandono, e per causa di eccessi, sevizie, mazzette e ingiurie gravi. Non è ammessa l'azione di separazione per l'adulterio del marito, se non quando egli mantenga una concubina in casa o notoriamente in altro luogo, oppure concorrano circostanze tali che il fatto costituisca una ingiuria grave alla moglie. — La separazione si può domandare contro il coniuge che sia stato condannato ad una pena criminale, tranne il caso che la sentenza sia anteriore al matrimonio e l'altro coniuge ne fosse consapevole. — La moglie può chiedere la separazione quando il marito, senza alcun giusto motivo, non fissi una residenza, od avendone i mezzi, ricusi di fissarla in modo conveniente alla sua condizione”³.

(b) “ La reconciliazione estingue il diritto di chiedere la separazione, essa induce pure l'abbandono della domanda che fosse stata proposta”⁴.

Nullum hucusque permittitur divortium plenum.

V. Præcipuæ leges civiles de Matrimonio in Germania s.

N. B. “ § 1588. Die kirchlichen Verpflichtungen in Ansehung der Ehe werden durch die Vorschriften dieses Abschnittes nicht berührt”.

1134. i° De Sponsalibus. “ § 1297. Aus einem Verlöbniß kann nicht auf Eingehung der Ehe geklagt werden. Das Versprechen einer Strafe für den Fall, daß die Eingehung der Ehe unterbleibt ist nichtig”.

1135. 2° De impedimentis matrimonii. (A) *Impedimenta dirimentia*. (a) *Defectus solennitatis*: “ § 1324. Eine Ehe ist nichtig, wenn bei der Eheschließung die im § 1317 vorgeschriebene Form nicht beobachtet worden ist. Ist die Ehe in das Heirathsregister eingetragen worden und haben die Ehegatten nach der Eheschließung zehn Jahre oder falls einer von ihnen vorhergestorben ist, bis zu dessen Tode, jedoch mindestens drei Jahre, als Ehegatten miteinander gelebt, so ist die Ehe als von Anfang an gültig anzusehen. Diese Vorschrift findet keine Anwendung, wenn bei dem Ablaufe der zehn

¹ Art. 105-106. — ² Art. 107. — ³ Art. 150-152. — ⁴ Art. 153.

⁵ Summanum novæ legis civilis de rebus matrimonialibus, in Germania vigentis, legere est ap. *Pelt*, Canoniste, **XXIII**, 1900, p. 321-331.

Jahre oder zur Zeit des Todes des einen Ehegatten die Nichtigkeitsklage erhoben ist ”.

(b) *Defectus habilitatis*. “§ 1325. Eine Ehe ist nichtig, wenn einer der Ehegatten zur Zeit der Eheschliessung geschäftsunfähig war oder sich in Zustände der Bewusstlosigkeit oder vorübergehender Störung der Geistesthätigkeit befiel. — Die Ehe ist als von Anfang an gültig anzusehen, wenn der Ehegatte sich nach dem Wegfalle der Geschäftsunfähigkeit, der Bewusstlosigkeit oder der Störung der Geistesthätigkeit bestätigt, bevor sie für nichtig erklärt oder aufgelöst worden ist. Die Bestätigung bedarf nicht der für die Eheschliessung vorgeschriebenen Form ”.

(c) *Ligamen* : “§ 1326. Eine Ehe ist nichtig, wenn einer der Ehegatten zur Zeit der Eheschliessung mit einem Dritten in einer gültigen Ehe lebte ”.

(d) *Consanguinitas et affinitas*: “§ 1327. Eine Ehe ist nichtig, wenn sie zwischen Verwandten oder Verschwägerten den Verbote des § 1310 Abs. 1 zuwider geschlossen worden ist”.

(e) *Crimen*: “§ 1328. Eine Ehe ist nichtig, wenn sie wegen Ehebruchs nach § 1312 verboten war. Wird nachträglich Befreiung von der Vorschrift des § 1312 bewilligt, so ist die Ehe als von Anfang an gültig anzusehen ”.

(f) *Defectus ætatis*: “§ 1331. Eine Ehe kann von dem Ehegatten angefochten werden, der zur Zeit der Eheschliessung oder im Falle des § 1325 zur Zeit der Bestätigung in der Geschäftsfähigkeit beschränkt war, wenn die Eheschliessung oder die Bestätigung ohne Einwilligung seines gesetzlichen Vertreters erfolgt ist ”.

(g) *Error at dolo*: “§ 1332. Eine Ehe kann von dem Ehegatten angefochten werden, der bei der Eheschliessung nicht gewusst hat, dass es sich um eine Eheschliessung handle, oder dies zwar gewusst hat, aber eine Erklärung, die Ehe eingehen zu wollen, nicht hat abgeben wollen. — § 1333. Eine Ehe kann von dem Ehegatten angefochten werden, der sich bei der Eheschliessung über die Person des anderen Ehegatten oder über solche persönliche Eigenschaften des anderen Ehegatten geirrt hat, die ihn bei Kenntniss der Sachlage und bei verständiger Würdigung des Wesens der Ehe von der Eingehung der Ehe abgehalten haben würden. — § 1334. Eine Ehe kann von dem Ehegatten angefochten werden, der zur Eingehung der Ehe durch arglistige Täuschung über solche Umstände bestimmt worden ist, die ihn bei der Kenntniss der Sachlage und bei verständiger Würdigung des Wesens der Ehe, von der Eingehung der Ehe abgehalten haben würden. Ist die Täuschung nicht von dem anderen Ehegatten verliedt worden, so ist die Ehe nur dann anfechtbar, wenn dieser die Täuschung bei der Eheschliessung gekannt hat. Auf Grund einer Täuschung über Vermögensverhältnisse findet die Anfechtung nicht statt”.

(h) *Metus*: “§ 1335. Eine Ehe kann von dem Ehegatten ange-

fochten werden, der zur Eingehung der Ehe widerrechtlich durch Drohung bestimmt worden ist”.

A'./>'. “ § 343. Wird eine anfechtbare Ehe angefochten, so ist sie als von Anfang an nichtig anzusehen.

Die Nichtigkeit einer anfechtbaren Ehe, die ini Wege der Klage angefochten worden ist, kann, solange nicht die Ehe für nichtig erklärt oder aufgelöst ist, nicht anderweit geltend gemacht werden ”.

1136. (B) *Impedimenta impediencia*. a) *Defectus ætatis*: 1303. Ein Mann darf nicht vordem Eintritte der Volljährigkeit, eine Frau darf nicht vor der Vollendung des 16ten Lebensjahres, eine Ehe eingehen. — Einer Frau kann Befreiung von dieser Vorschrift bewilligt werden ”.

(b) *Defectus consensus parentum*: § 1305. Ein eheliches Kind bedarf bis zur Vollendung des einundzwanzigsten Lebensjahres zur Eingehung einer Ehe der Einwilligung des Vaters, ein uneheliches Kind bedarf bis zum gleichen Lebensalter der Einwilligung der Mutter. An die Stelle des Vaters tritt die Mutter, wenn der Vater gestorben ist oder wenn ihm die sich aus der Vaterschaft ergebenden Rechte nach § 1701 nicht zustehen. Ein für ehelich erklärtes Kind bedarf der Einwilligung der Mutter auch dann nicht, wenn der Vater gestorben ist. — Dem Tode des Vaters oder der Mutter steht es gleich wenn sie zur Abgabe einer Erklärung dauernd ausser Stande sind oder wenn ihr Aufenthalt dauernd unbekannt ist ”.

(c; *Affinitas et consanguinitas illicitæ*: “ § 1310, 20. Eine Ehe darf nicht geschlossen werden zwischen Personen, von denen die eine mit Eltern, Vorellern oder Abkömmlingen der anderen Geschlechtsgemeinschaft gepflogen hat.

§ 1310, 30. Verwandtschaft ini Sinne dieser Vorschriften besteht auch zwischen einem unehelichen Kinde und dessen Abkömmlingen einerseits und dem Vater und dessen Verwandten andererseits ”.

(d) *Cognatio legalis*: “ § 1311. AVer einen Anderen an Kindesstatt angenommen hat, darf mit ihm oder dessen Abkömmlingen eine Ehe nicht eingehen, solange das durch die Annahme begründete Rechtsverhältniss besteht ”.

(e) *Quadam specialia quoad viduas, minores, milites, banna*: “ § 1313. Eine Frau darf erst zehn Monate nach der Auflöfung oder Nichtigkeitserklärung ihrer früheren Ehe eine neue Ehe eingehen, es sei dem, dass sie inzwischen geboren hat. Von dieser Vorschrift kann Befreiung bewilligt werden.

§ 1314. AVer ein eheliches Kind hat, das minderjährig ist oder unter seiner Vormundschaft steht, darf eine Ehe erst eingehen, nachdem ihm das Vormundschaftsgericht ein Zeugniß darüber erteilt hat, dass er die ini § 1669 bezeichneten Verpflichtungen erfüllt hat oder dass sie ihm nicht obliegen. — Ist ini Falle der fortgesetzten

Gütergemeinschaft ein antheilsberechtigter Abkommling minderjährig oder bevormundet, so darf der überlebende Ehegatte eine Ehe erst eingehen nachdem ihm das Vormundschafsgencnt ein Zeugniß dariiber ertheilt hat, dass er die in § 1493 Abs. 2 bezeichneten Verpflichtungen erfüllt hat oder dass sie ihm nicht obliegen.

§ 1315. Militärpersonen oder solche Landesbeamte, für dienach den Landesgesetzen zur Eingehung einer Ehe eine besondere Erlaubniß erforderlich ist, dürfen nicht ohne die vorgeschriebene Erlaubniß eine Ehe eingehen.

Ausländer, für die nach den Landesgesetzen zur Eingehung einer Ehe eine Erlaubniß oder ein Zeugniß erforderlich ist, dürfen nicht ohne diese Erlaubniß oder ohne dieses Zeugniß eine Ehe eingehen.

§ 1316. Der Eheschliessung soll ein Aufgebotvorhergehen. Das Aufgebot verliert seine Kraft, wenn die Ehe nicht binnen sechs Monaten nach der Vollziehung des Aufgebotes geschlossen wird.

Das Aufgebot darf unterbleiben, wenn die lebensgefährliche Erkrankung eines der Verlobten den Aufschub der Eheschliessung nicht gestattet.

Von dem Aufgebote kann Befreiung bewilligt werden”.

1137. 3° De divortio, (a) Adulterium, bigamia et peccatum impuritatis contra naturam sunt sufficiens causa divortii, dummodo tamen alter conjux his criminibus non consenserit vel cooperatus fuerit :

1565. Ein Ehegatte kann auf Scheidung klagen, wenn der andere Ehegatte sich des Ehebruchs, oder einer nach den §§ 171, 175 des Strafgesetzbuches strafbaren Handlung schuldig macht.

Das Recht des Ehegatten auf Scheidung ist ausgeschlossen, wenn er dem Ehebruch oder der strafbaren Handlung zustimmt, oder sich der Teilnahme schuldig macht”.

(b) 1566. Ein Ehegatte kann auf Scheidung klagen, wenn der andere Ehegatte ihm nach dem Leben trachtet”.

(c) “§ 1567. Ein Ehegatte kann auf Scheidung klagen, wenn der andere Ehegatte ihn böslieh verlassen hat. Bösliehe Verlassung liegt nur vor : i° Wenn ein Ehegatte, nachdem er zur Herstellung der hauslichen Gemeinschaft rechtskräftig verurtheilt worden ist, ein Jahr lang gegen den Willen des anderen Ehegatten in böshcher Absicht dem Urtheile nicht Folge geleistet hat; 2° Wenn ein Ehegatte sich ein Jahr lang gegen den Willen des anderen Ehegatten in böslieher Absicht von der hauslichen Gemeinschaft fern gehalten hat und die Voraussetzungen für die öffentliche Zustellung seit Jahresfrist gegen ihn bestanden haben. — Die Scheidung ist im Falle des Abs. 2 N° 2 unzulässig, wenn die Voraussetzungen für die öffentliche Zustellung am Schlusse (1er mündlichen Verhandlung, auf die das Urtheil ergeht, nicht mehr bestehen”.

(d) “§ 1568. Ein Ehegatte kann auf Scheidung klagen wenn der andere Ehegatte (durch schwere Verletzung der durch die Ehe be-

gmndeten Pilichten oder durch ehrloses oder unsittliches Verhalten eine so tiefe Zerrüttung des ehelichen Verhältnisses verschuldet hat, dass dem Ehegatten die Fortsetzung der Ehe nicht zugemuthet werden kann. Als schwere Verletzung der Pflichten gilt auch grobe Misshandlung

(e) “§ 1569. Ein Ehegatte kann auf Scheidung klagen, wenn der andere Ehegatte in Geisteskrankheit verfallen ist, die Krankheit während der Ehe mindestens drei Jahre gedauert und einen solchen Grad erreicht hat, dass die geistige Gemeinschaft zwischen den Ehegatten aufgehoben, auch jede Aussicht auf Wiederherstellung dieser Gemeinschaft ausgeschlossen ist.

.V. 27. “ § 1570. Das Recht auf Scheidung erlischt in den Fällen der § 1565 bis 1568 durch Verzeihung”.

“ § 1571. Die Scheidungsklage muss in den Fällen des § 1565 bis 1568 binnen sechs Monaten von dem Zeitpunkt an erhoben werden, in dem der Ehegatte von dem Scheidungsgrunde Kenntniss erlangt. Die Klage ist ausgeschlossen, wenn seit dem Eintritte des Scheidungsgrundes zehn Jahre verstrichen sind. Die Frist läuft nicht, solange die hausliche Gemeinschaft der Ehegatten aufgehoben ist. Wird der zur Klage berechtigte Ehegatte von den anderen Ehegatten aufgefordert, entweder die hausliche Gemeinschaft herzustellen oder die Klage zu erheben, so läuft die Frist von dem Empfange der Aufforderung an. Der Erhebung der Klage steht die Ladung zum Sühnetermine gleich. Die Ladung verliert ihre Wirkung, wenn der zur Klage berechtigte Ehegatte im Sühnetermine nicht erscheint oder wenn drei Monate nach der Beendigung des Sühneverfahrens verstrichen sind und nicht vorher die Klage erhoben worden ist. Auf den Lauf der sechsmonatigen und der dreimonatigen Frist finden die für die Verjährung geltenden Vorschriften der 203, 206 entsprechende Anwendung ”.

1x38. 40 De separatione quoad torum et habitationem. “ § 1575 » i“ Der Ehegatte der auf Scheidung zu klagen berechtigt ist, kann statt auf Scheidung auf Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft klagen. Beantragt der andere Ehegatte, dass die Ehe, falls die Klage begründet ist, geschieden wird, so ist auf Scheidung zu erkennen.

§ 1586. Wird nach § 1575 die eheliche Gemeinschaft aufgehoben, so treten die mit der Scheidung verbundenen Wirkungen ein, die Eingehung einer neuen Ehe ist jedoch ausgeschlossen. Die Vorschriften über die Nichtigkeit und Anfechtbarkeit der Ehe finden Anwendung, wie wenn das Urtheil nicht ergangen wäre.

“ § 1575 » 2° Für die Klage auf Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft gelten die Vorschriften der §§ 1573-1574. — § 1576. Ist auf Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft erkannt, so kann jeder der Ehegatten auf Grund des Urtheils die Scheidung beantragen, es sei denn, dass nach der Erlassung des Urtheils die eheliche Gemein-

schaft wiederhergestellt worden ist. Die Vorschriften der § 1570- bis 1574 finden keine Anwendung; wird die Ehe geschieden, so ist der für schuldig erldarte Ehegatte auch in Scheidungsurtheile für schuldig zu erklären

1139. Juris civilis expositionem et Tractatum *de Matrimonio* concludimus his *Leonis XIII* verbis 1 : “ Quæ cum ita sint, omnes gubernatores administratoresque rerum publicarum, si rationem sequi, si sapientiam, si ipsam populorum utilitatem voluissent, malle debuerant sacras de matrimonio leges intactas manere, oblatumque Ecclesiæ adjumentum in tutelam morum prosperitatemque familiarum adhibere, quam ipsam vocare Ecclesiam in suspicionem inimicitiae, et in falsam atque iniquam violati juris civilis insimulationem”.

1

Γ:!

Γ'

n

1140. Ad complenda ea quæ diximus in Tractatu dogmatico *De Ordine*, breviter exponendæ manent practicæ quæstiones de *ministro* et *subjecto* Ordinis, necnon de *irregularitatibus* quæ subjectum prohibent a suscipiendis ordinibus.

De Ministro.	{	De proprio Episcopo quoad ordinationem.
		De regulis servandis ad licitam ordinationem.
De Subjecto.	'	De vocatione ad statum sacerdotalem.
		De litteris dimissoriis et testimonialibus.
		De ætate ordinandorum.
		De titulo ordinationis.
		De obligationibus in ipsâ ordinatione ab Episcopo injunctis.
De Irregularitatibus.	{	De irregularitatibus in genere.
		De irregularitatibus ex defectu
		De irregularitatibus ex delicto.
		De cessatione irregularitatum.

Art. I. De Ministro Ordinis legitimo.

1141. Minister *ordinarius* hujus sacramenti est *solus Episcopus*; attamen *presbyteri* valide possunt, cum speciali delegatione S. Pontificis, esse *ministri extraordinarii subdiaconatûs* ac *minorum ordinum*, et a fortiori *tonsuræ*, ut alibi probatum est '.

Ut ordinatio *licita* sit, 1° conferri debet ab *Episcopo proprio*, aut de ejus *licentia*; 2° et quidem *servatis canonicis regulis*.

' *Synopsis Theol. Doyni. specialis*, De Ordine, n. 20-21.

I. De Episcopo proprio.

1142. S. Pontifex est Episcopus proprius totius Ecclesiæ, proindeque non solum valide, sed etiam licite ordines conferre potest ubique terrarum, sive *per se*, sive *per delegatum*. — Episcopus autem non potest *jure proprio* ordines conferre nisi suis subditis : “ Unusquisque a *proprio* Episcopo ordinetur aut cum legitimis ejusdem litteris dimissoriis ”.*

Jamvero “ Episcopus *proprius*, quod attinet ad ordinationem saecularium, est tantum Episcopus dioecesis in quâ promovendus habeat *domicilium unâ cum origine*, aut *simplex domicilium sine origine*; sed in hoc altero casu promovendus debet animum in diœcesi perpetuo manendi jurejurando firmare, nisi agatur de promovendo ad ordines clerico qui diœcesi per primam tonsuram jam incardinatus est, vel de promovendo alumno qui servitio alius dioecesis destinatur... vel de promovendo religioso professo2”...

1143. Ex hoc canone *Episcopus proprius*, quoad ordinationem, ille est in cujus diœcesi ordinandus *domicilium canonicum* habet, quod acquiritur *commoratione* in diœcesi vel *conjunctâ cum animo ibi perpetuo manendi*, si nihil inde avocet, vel *protractâ ad decennium completum*.

1144. Si *domicilium cum origine* conjungitur, plane sufficit; si vero *sine origine*, requiritur *juramentum* quo promovendus manifestet intentionem in diœcesi perpetuo manendi. Ex canone 93, § 1, minor retinet *domicilium* illius cujus potestati subjicitur, v. g., parentum. Si vero hi canonico domicilio carent, sive *familiari* sive *acquisito*, quia v. g., nullibi commorati sunt decem annis vel cum animo manendi, ætate minores etiam primam tonsuram recipere nequeunt, usquedum majores facti *domicilium* sibi constituerint in aliqua diœcesi; ad quod duo requiruntur : commoratio diuturna (id est, unius saltem anni) in aliquâ diœcesi, simulque *juramentum* ibi perpetuo manendi. — Possunt igitur seminarium ingredi dioecesis cui incorporari intendunt, ibique commorari et, tempore opportuno, *juramentum* emittere cum licentiâ et approbatione Episcopi hujus dioecesis.

1145. Insuper, ratione incardinationis ille fit Episcopi subditus qui, e propriâ diœcesi rite dimissus, in diœcesi hujus Episcopi canonice incardinatus est ». Recepto autem presbyteratu, sacerdos ita diœcesi ad quam pertinet incardinatur, ut discedere nequeat sine litteris excardinationis.

1146. “ *Vicarius ac Profectus Apostolicus, Abbas vel Pro-latus nullius*, si caractere episcopali polleant. Episcopo diœcesano æquiparantur quod pertinet ad ordinationem. Si episcopali caractere careant, possunt nihilominus in proprio territorio conferre primam tonsuram et minores ordines tum propriis subditis saecularibus... tum aliis qui litteras dimissorias jure requisitas exhibeant; ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est” 2.

1147. “ Abbas regularis de regimine, etsi sine territorio *nullius*, potest conferre primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus sit ipsi subditus vi professionis saltem simplicis, ipse vero sit presbyter et benedictionem abbatialem legitime acceperit ” 3.

II. De regulis canonicis ad licitam ordinationem statutis.

1148. Ordines conferri debent : 1° *gradatim*, non per saltum; 2° servatis *interstitiis*; 3° proprio *tempore ac loco*; 4° prævio *examine*.

1149. 1° De ordinatione per singulos gradus «. a) Juxta sacros canones, ordinandus non debet superiorem ordinem recipere, praetermisso inferiore, seu ordinari nequit per *saltum* : “ Ordines gradatim conferendi sunt ita ut ordinationes per saltum omnino prohibeantur ” 5. Xam omnino decet ut nemo ad superiora ascendat nisi prius in inferioribus exercitus fuerit. Quamvis tonsura non sit ordo, nulli tamen permittitur ordines suscipere, nisi prius fuerit primâ tonsura initiatus, quia hæc est præambulum ac præparatio ad ordines.

1 Codex, c. 956, 969. — 2 Codex, c. 957. — 3 Codex, c. 964.

4 Decretal., lib. V, tit. XXIV, cap. unie.; Codex, c. 977; Canoniste in h. nt.; Icard, II, n. 325-326; Gaspard, n. 495'499-
s CWr.r, c. 977.

(b) Attamen ordines, *per saltum* recepti, validi stant, excepto forsan *episcopatu*. Etenim singuli ordines in se completi sunt, et suos effectus produci uni independenter ab aliis; imo presbyteratus in se eminenter continet ac confert omnes facultates ac gratias in diaconatu, subdiaconatu et minoribus ordinibus collatas. Illicitum est *excepto episcopatu*, de quo inter theologos controvertitur; alii contendunt episcopatum non esse ordinem a presbyteratu distinctum, sed solum ejus complementum, ideoque non valide suscipi nisi prius suscepto presbyteratu: alii autem tenent episcopatum esse ordinem distinctum, in quo eminenter continetur ordo sacerdotalis, et ex antiquis documentis constare aliquando hunc ordinem fuisse collatum, ceteris ordinibus prætermisissis. In *praxi* autem quilibet ordo prætermisus debet conferri.

c Graviter peccat Episcopus scienter conferens ordinem superiorem, inferiore prætermisso. Clericus *per saltum* scienter promotus non solum graviter peccat, sed prohibetur ministrare in ordine irregulariter suscepto et ad altiore ascendere.

1150. 2 De interstitiis. Juxta *Tridentinum* interstitia inter varios ordines servari debent, ut “promoti in receptis ordinibus, secundum Episcopi præscriptum, sese exerceant” et, dum de gradu in gradum ascendunt, in eis cum ætate vitæ meritum et doctrina major accrescant. “Interstitia primam tonsuram inter et ostiariatam vel inter singulos ordines minores prudenti Episcopi judicio committuntur; acolythus vero ad subdiaconatum, subdiaconus ad diaconatum, diaconus ad presbyteratum ne antea promoveantur, quam acolythus unum saltem annum, subdiaconus et diaconus tres saltem menses in suo quisque ordine fuerint versati. nisi necessitas aut utilitas Ecclesiæ, judicio Episcopi, aliud exposcat.

“Nunquam tamen, nisi de peculiari licentia Romani Pontificis, minores ordines cum subdiaconatu, duosque sacri ordines uno eodemque die reprobata quavis contraria consuetudine, conferantur; imo nec primam tonsuram conferre licet unum cum aliquo ex ordinibus minoribus, neque omnes ordines minores unum simul” 3.

1151.3° De tempore et loco ordinationis. (A) De tempore : “Consecratio episcopalis conferri debet intra Missarum sollemnia, die dominico vel natalitio Apostolorum. Ordinationes in sacris celebrentur intra Missarum sollemnia sabbatis Quatuor temporum, sabbato ante dominicam Passionis, et Sabbato sancto. Gravi tamen causa interveniente, Episcopus potest eas habere etiam quolibet die dominico aut festo de præcepto. Prima tonsura quolibet die et horâ conferri potest; ordines minores singulis diebus dominicis ut festis duplicibus, mane tamen ”

1152. (B) De loco ordinationis : (a) “ Episcopus extra proprium territorium, sine Ordinarii licentia, nequit Ordines conferre, in quorum collatione pontificalia exercentur”², salvo tamen privilegio Cardinalium qui facultatem habent “pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis extra Urbem, Ordinario præinonito, si ecclesia sit cathedralis ” ³.

1153. ib) ” Ordinationes generales in Cathedrali ecclesiâ, vocatis presentibusque ecclesiæ canonicis, publice celebrentur; si autem in alio dioecesis loco, præsentem clero loci, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia adeatur. Non prohibetur autem Episcopus, justâ suadente causa, ordinationes particulares habere in aliis etiam ecclesiis itemque in oratorio domûs episcopalis aut Seminarii aut religiosæ domûs. Prima tonsura et ordines minores conferri possunt etiam in privatis oratoriis”⁴.

1154. 40 De prævio examine, (a) Quilibet promovendus sive sæcularis sive religiosus debet prævium ac diligens examen subire circa ipsum ordinem suscipiendum, b Promovendus ad sacros ordines in aliis, quoque de sacra theologia tractationibus, ab Episcopo designatis, examinetur, c) Regulariter, hoc examen recipit loci Ordinarius qui jure proprio ordinat aut dat dimissorias litteras. d Nomina promovendorum ad singulos sacros ordines publice denuntientur in parcciali cujusque candidati ecclesiâ, et quidem die festo de præcepto inter Missarum sollemnia aut alia die et horâ quibus major populi frequentia in ecclesiâ habeatur.

¹ Codex, c. 1006. — J Codex, c. 1008.

² Codex, c. 239, 15°. — 4 Codex, c. 1009.

(e) Omnes fideles obligatione tenentur impedimenta ad sacros ordines, si qua norint, Ordinario vel paracho ante sacram ordinationem revelandi, (f) Ordinarius autem alias percontationes præscribere potest, pro suâ prudentia et conscientia*.

1155. Corollarium. Ex quo sequitur *Episcopum teneri indignos a sacris ordinibus repellere*. Quo efficacius id præstare valeat, *Codex* Episcopo (vel Superiori religioso) permittit “suis clericis ex quavis causâ occultâ quoque, etiam extrajudicialiter, ascensum ad ordines interdiceret, salvo jure recursus...”[®].

Art. II. De subjecto ordinationis.

1156. Praenotanda. (A) Ad *valide* suscipiendos ordines, requiritur ut quis sit : a *masculini sexus*, cum mulieres semper in Ecclesiâ a sacris ordinibus prohibita fuerint; (b) *baptizatus*, cum baptizatus sit janua omnium sacramentorum; (c) ut in *adultis* sit *intentio* saltem *habitualis expressa* ordinem recipiendi, cum nullus adultus possit sine explicitâ voluntate, graves sacerdotii obligationes contrahere. Si quis autem ex metu *gravi* et *injuste incusso*, quamvis libertatem non tollente, ordines suscipiat, valide quidem ordinatur, sed obligationes ordini adnexas non contrahit nisi eas postea sponte ac libere ratas habeat; Ecclesia enim non censetur graves hujusmodi obligationes imponere velle iis qui metu coguntur. Unde in hoc casu recurrendum est ad S. Pontificem, qui vel declarabit clericum his obligationibus non adstringi, vel in eis dispensabit, eâ tamen lege ut clericalia munera non exerceat. — Nulla pariter requiritur intentio in *infantibus* aut *amentibus* ut valide ordinentur; sed, quando infantes decimum sextum aetatis annum attingunt, eis optio datur; si voluerint obligationes ordini adnexas servare, ad exercitium ordinis admittuntur; si noluerint, laico more vivere eis licet³.

(B) Ad *licitam* vero ordinum susceptionem, requiruntur multae conditiones : (a) *status gratia*, cum Ordo sit sacramentum vivorum;

* *Codex*, can. 996-1000. — * *Codex*, c. 970.

J *Benedict. X/I* * *Constit. Eo* *quamvis*, 4 maii 1745.

(b) *Confirmationis receptio* : “ Primâ tonsurâ non initientur, qui sacramentum Confirmationis non susceperint”^{**} : quod tamen pro habilius sub levi tantum requiritur, juxta 5. *Alphonsum* (n. 786); (c) *immunitas a censuris et irregularitatibus*, de quibus infra. Aliæ sunt conditiones de quibus paulo fusius dicendum est : 1° *vocatio divina*; 2° *litteræ dimissoria* et *testimoniales*; 3° *alas canonica*; 4° *titulus ordinationis*. 5° Pauca addemus de *obligationibus* in ipsa ordinatione injunctis.

I. De vocatione ad statum clericalem

1157. 1° *Ejus notio et necessitas*. (A) *Vocatio sacerdotalis* spectari potest ex parte Dei, et ex parte Ecclesiæ. — Ex parte Dei definiri potest : *actus Providentia supernaturalis, quo Deus aliquos præ aliis ad sacerdotium per Ecclesiam vocandos disponit eosque dotibus congruis exornat ad sacerdotii officia laudabiliter obeunda*.

(a) Est *actus Providentia supernaturalis*; si enim Deus omnia entia, sed præsertim creaturas rationales ad finem proprium dirigit, maxime et speciatim de iis curat quos ministros Ecclesiæ futurum esse prænoscit, cum ab eorum agendi ratione pendeat non solum ipsorum salus, sed etiam bonum Ecclesiæ et animarum. Et sane, cum status sacerdotalis sit supernaturalis dignitas et ad finem supernaturalem tendat, clericalis vocatio ad Providentiam supernaturalem spectat.

(b) *Quo Deus aliquos fine aliis per Ecclesiam vocandos disponit*; non enim omnes ad sacerdotium destinantur, sed ii solum quos Deus ab æterno, ex suâ bonitate ac libera voluntate, absque ullo præviso merito, in suâ mente seligit ad hoc munus sacerdotale.

(c) *Eosque congruis dotibus exornat...* Cum enim Deus sit sapiens et providus, quos eligit ad sublimia et ardua sacerdotii munera, iis ab æterno paravit omnes dotes ad hæc munera digne ac laudabiliter obeunda necessarias, sive naturales, ut corpus et ingenium aptum, sive supernaturales, ut donum continentiae, zelum animarum aliasque virtutes, sine quibus vocatus sacris ministerii, idoneus non esset. Hæc tamen vocatio non tollit humanam libertatem, sed solum eam juvat ac perficit; sicut igitur homo divinæ gratiæ resistere potest, ita pariter divinam vocationem mediaque ad eam sequendam divinitus præparata respuere valet, ita agendo ut

* *1° ident.*, sess. XXIII, cap. 4 de Reformat.

Hallier, op. cit., coi. 357-396; *Habert*, De Ordine, III° Pars, cap. 1; 5. *Alphons.*, n. 802-803; *Icard*, 11, n. 316-319; *Gasparri*, n. 110-119; *7° ronsort*, Méditations ecclésiastiques, 3° Medii.

indignum vel *inhabilem* ad sacerdotalia munera seipsum reddat: tunc dicitur *amittere vocationem*, non quidem eo sensu quod Deus revocat æternum decretum quo ille ad sacerdotium præelectus fuerat, sed quia merito a clericali dignitate repellit eos qui jam neque digni neque idonei sunt. Hinc etiam qui male agendo vocationem suam amiserunt, sæpc sincera conversione ac perseverantia in virtutum praxi eam recuperare valent.

Ex parte autem *Ecclesite*, vocatio est actus jurisdictionis supernaturalis, quo Superiores ecclesiastici seligunt et assumunt quos idoneos et divinitus vocatos judicant ad statum clericalem. Cum enim vices Dei gerant in terris, ejus decreta, relate ad ministrorum Ecclesiæ vocationem, explorare ac authentice interpretari valent.

1158. (B) Divina vocatio necessaria est ad ordines licite suscipiendos eorumque munera rite obeunda.

Scriptura constat : a) *Christi agendi ratione* : ipse enim speciali cura discipulos ad se vocavit quos destinavit ad speciale inimus homines sanctificandi : “ Venite post me, et faciam vos fieri pisces hominum ”¹; deinde inter discipulos, quosdam elegit quos et *apostolos* nominavit²; et in ultimâ Ccenâ aperte mentem suam duodecim apostolis declaravit, dicens : “ .Von vos me elegistis, sed ego elegeri vos, et posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat ”³. Ex quo infertur eos qui ad munus prædicandi Evangelium deputantur, non a seipsis, sed ab ipso Christo eligendos esse : ipsi enim debent a Christo mitti, sicut et Christus a Patre missus est⁴.

b *Modo agendi et loquendi Apostolorum* : cum enim eligere vellent unum ex discipulis in locum Judæ, statuerunt duos, Joseph et Mathiam, et orantes dixerunt : “ Tu, Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerii hujus et apostolatûs ”⁵. Pariter, quando Saulus et Barnabas ad ministerium apostolicum consecrati sunt, ab ipso Spiritu Sancto, designati fuerunt : “ Ministrantibus autem illis Domino, et jejunantibus, dixit illis *Spiritus Sanctus* : Segregate mihi Saul et Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos ”⁶.

■ *Matt.*, IV, 19.
Luc, VI, 13; X

* I,

M

M

K
U
“

|Hi
•^{>14}ñ)
»á

‡1'
1. ^

(c) *Apertâ declaratione auctoris Ep. ad Hcbraos* : hic enim de sacerdotio N. Legis cx professo disserens, ait : “Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu, ego hodie genui te”’. Quæ propositio, utpote universaliter negans, nullam patitur exceptionem. Revera si quæ exceptio admitti posset, sane pro Christo, qui plenus erat gratiæ et veritatis, et in quo omnes thesauri sapientiæ et scientiæ erant absconditi; jamvero, teste Apostolo, Christus seipsum non clarificavit, i. e. dignitatem et gloriam sacerdotii non ambivit, neque usurpavit, sed ad eam a Patre evectus est. Merito igitur inferri potest nullum sub X. Lege ad sacerdotium licite ascendere posse, nisi divinitus vocetur.

1159. *Eat. Theologica* confirmatur, (a) In *Tr. de Ecclesia* probatum est nullum habere potestatem docendi et regendi in rebus spiritualibus, nisi a Deo missus fuerit, mediantibus eis qui succēsores sunt .Apostolorum : illi enim et quidem soli potestate docendi ac regendi gaudent. Porro qui non vocati a Deo, nec a Supcrioribus ecclesiasticis electi, sese ingerunt in sacrum ministerium, sane dici nequeunt a Deo missi ; in ovile ovium non intraverunt per *ostium*, sed aliunde; siquidem Christus ipse est ostium, et si quis per ipsum non introierit, i. e. ab eo non vocatus, fur est et latro. Kur autem non venit nisi ut furetur, et mactet et perdat seu. aliis verbis, qui non est a Deo vocatus, non solum reus est usurpationis, sicut fur et latro, sed etiam fit aliis causa ruinæ spiritualis.

(b) Divina Providentia suaviter ac fortiter omnia regit ac moderatur, præsertim in ordine supernatural!, et distribuit officia, dignitates et honorum gradus secundum consilium sapientiæ suæ; ita tamen ut cuicumque datur aliquod munus, eidem pariter conferantur gratiæ, virtutes ac dona ut rite officia status adimplere valeat. Si quis proinde ad sacerdotium divinitus eligitur, eo ipso ipsi parantur gratiæ ac dotes quibus munera clericalia laudabiliter obire possit. Si vero minime a Deo vocatur, ex unâ parte multa officia, ei quidem multo magis ardua quam ea quæ fidelibus incumbunt, sub pœnâ peccati mortalis, adimplere debet; et ex altera, caret illis specialibus gratiis quæ moraliter necessariae sunt ad hujusmodi munera

■ *Hcbr.*, V, 4-5.

Totam legas parabolam boni pastoris, *Joan.*, X, 1-15.

rite exercenda, et iis solis conferuntur, ex lege Dei generali, qui legitime vocati sunt.

(c) Quod facilius intelligitur si praecipua officia sacerdotis breviter percurruntur : hic enim *mediator* est inter Deum et homines, offerens preces et sacrificia Deo pro plebe Christiana, divinaque sacramenta dispensans; atqui nemo *mediatoris* partes assumere potest, nisi admittatur a partibus quarum interest; nemo potest mediator esse apud Deum, nisi prius ipsi acceptus fiat : nullus divina mysteria dispensare potest nisi divinitus electus fuerit. - Insuper sacerdos est veluti *preeo divinus*, et pro Christo *legatione* fungitur, tanquam Deo exhortante per illum¹; porro nemo potest Dei verbum tanquam potestatem habens annuntiare, nisi auctoritatem a Deo accipiat, nemo legatus divinus esse valet nisi ab ipso Christo deputetur. Et ita de ceteris officiis.

1100. 2° *Signa divina vocationis*. Illic non agitur de signis *extraordinariis*, quibus Deus modo praternaturali suam voluntatem manifestat; sed de signis *ordinariis*, quibus divinum decretum viro prudenti innotescere potest. Hæc autem tria sunt : *idoneitas* ad sacrum ministerium; *Intentio recta* seu supernaturale desiderium recipiendi sacerdotium eo fine quo institutum est a Christo; *electio a superioribus ecclesiasticis* regulariter facta. Ratio est quia, quando Deus ad aliquod munus hominem eligit, eum *idoneum* facit ut officia eidem adnexa implere valeat; ac simul gratia eum movet ad hoc munus amplectendum ob finem a Christo institutum; et quando agitur de clericali statu, ad quem electio requiritur, superiorum mentes ita flectit ut vocatos eligant.

1161. (A) *I d o n e i t a s* in eo consistit ut quis, tum ex parte corporis tum ex parte animæ, immunis sit a vitiis quæ eum inhabilem reddunt ad ecclesiastica munera, simulque praeditus illis dotibus quæ ad ea rite obeunda necessaria¹ sunt.

Jamvero inter vitia, quædam sunt congenita vel tam penitus radi-
«ata, ut vix corrigi possint, ideoque aliquem ineptum reddant ad
sacerdotalia munera. Talia sunt : (a) *ingenium obtusum* et plum-
beum. scientiæ ecclesiasticæ acquirendæ minime idoneum; vel
carentia rectitudinis judicii, quæ sæpe magis nocet quam ignorantia;
(b) *agrestis et ferox indoles*, contentionibus ac rixis dedita, quæ gre-

gis oves fugabit potiusquam alliciet, et discordias seminabit; (c) *levis et instabilis indoles* (11v3i, eo ipso quod ad omnem auram versatilis est, onera sacerdotii, quæ perpetua sunt ac constantiam requirunt, diu portare non valebit: (d) *mollis et ignava*, quæ fortitudine ac patientia caret necessariis ad superandas difficultates sæpe in sacro ministerio occurrentes; (e) *iracunda et ebriosa*; nam. ut ait *Habert*¹, “iracundia et vinolentia nonnunquam referendæ sunt ex parte ad vitia naturæ, vixque penitus abradi queunt”.

Alia autem sunt vitia, quæ aliquem indignum quidem reddunt sacris ordinibus, quamdiu perseverant, sed, quia corrigi possunt, utpote voluntaria, non in perpetuum a sacerdotio arcent; talia sunt peccata contra castitatem aliasque virtutes; videlicet qui ea commiserunt debent tamdiu probari, quamdiu necesse est ut fundata spes habeatur eos in eadem vitia non esse relapsuros: diuturnitas autem et natura probationis a multis circumstantiis pendent, quas exponere longius esset.

Neque sufficit immunitas a vitiis, sed requiritur *sanctitas* w7«; juxta .S'. *Thontant* 3, ad ministerium altaris requiritur major sanctitas interior, quam requirat etiam religionis status”; secundum .S'. *Alphonsttm* (n. 803), Episcopus, antequam sacros ordines conferat, certus fieri debet “non solum quod initiandus non fuerit malus, nempe quod non fuerit rixosus, non dederit scandalum, frequentando ludos, pravas conversationes, etc., sed etiam quod vitam agat spiritualem, sit assiduus in Ecclesiis, sacramenta frequentet et orationem, vivat a sæcularibus segregatus, sociis morigeratis comitetur, studio vacet, modesta utatur veste, etc.” Nec dicatur non inveniri in sufficienti numero clericos qui talibus virtutibus sint ornati; nam “Deus numquam ita deserit Ecclesiam suam, quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur et indigni repellerentur” 4; aliunde “melius est pauciores habere ministros, sed probos atque utiles, quam plures qui nequidquam sunt valituri” 5.

1162. B Requiritur insuper INTENTIO RECTA, quæ non consistit necessario in quadam sensibili adspiratione sub-

¹ *Habert*, l. cit., § 111. Cfr. 5. *Alpbons.*, lib. VI, n. 63-77; *lindic. Aipbons.*, p. 778-785. - 3 5. *7'bom.*, 2. 2., q. 184, a. 8.

4 .S'. *Thom.*, Supplein., q. 36, a. 4 ad 2.

5 *Jicnedict. .Y/I.*, Bulla (*biprimum*).

jecti, sed in *supernaturali* ac *deliberata voluntate* recipiendi sacerdotium quale a Christo institutum est ¹.

Quæ intentio *supernaturalis* esse debet :

(a) *Ratione objecti*, i. c. versari circa munera sacerdotii quatenus Dei gloriam et salutem animarum promovere possunt. Unde qui cupiunt sacros ordines suscipere, quia temporalia commoda ambiunt, lucrum, honores, quietam vitam, etc., minime ostendunt se a Deo vocari. E contra si quis ad sacros ordines accedit, quia cupit sacrificium missæ offerre, sacramenta ministrare, parvulos catechizare, infirmos visitare, etc., quatenus hæc omnia ad Dei gloriam ac fidelium sanctificationem tendunt, signa divinæ vocationis exhibet.

(b) *Ratione motivi*, quod primario et principaliter debet esse seria et efficax voluntas orandi, laborandi et seipsum impendendi propterea Deum et salutem animarum, juxta illud Apostoli : “Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos... Ego autem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar” — Ii vix igitur vocatione carent qui eo solum fine sacerdotium suscipiunt, quo pinguius et commodius vivant : vel quo pluri æstimentur, aut præesse valeant. — Si vero quis tum propter animarum sanctificationem, tum propter temporalia commoda statum sacerdotalem ambiat, vocatio divina erit si prior intentio prævaleat; sed ordinandus conari debet ignobiles fines paulatim excutere; et sane eo certior erit illius vocatio quo liberior ab omni terrenarum rerum cogitatione. — Zelus autem animarum, quo movetur, debet esse efficax, i. e. non in solâ phantasia existere, sed operibus manifestari, nempe orationibus, laboribus, virtutumque actibus Deo oblatis pro proximi sanctificatione, peccatorum, hæreticorum ac infidelium conversione.

(c) *Ratione modi*; cum enim Deus suaviter simul et fortiter operari soleat, hæc intentio sacerdotium accipiendi debet esse *suavis*, animæ pacem minime disturbans, Superioribus obedire parata, ac proinde a vanis anxietatibus libera: et *fortis*, i. e. efficaciter movens ordinandum ad virtutes ecclesiasticas adipiscendas scientiamque theologicam assidue colendam; necnon *constans*: Cui enim solummodo fugax, videtur esse signum transeuntis fervoris potiusquam divinæ vocationis, quæ ex se permanens est.

¹ Hæc intentio, quamvis sincera et deliberata, non excludit quamdam reluctantiam ex humilitate, sacerdotii oneribus aliâve causa ortam, quæ ceteroquin divinâ gratiâ et piis confessorii hortationibus sæpe superabitur. — ² // *Cor.*, XII, 14-15.

Uc sibi illudat candidatus, necesse est ut consilium exquirat a sapiente confessario, cui cordis sui abscondita aperiet de suâ interna aptitudine et intentione, quique rem judicabit secundum leges de discretione spirituum : imprudenter enim ageret qui proprio iudicio ordines reciperet.

1163. (C Electio a superioribus ecclesiasticis regulariter facta. Nemo siquidem jus ullum ad ordinationum habet antecederet ad liberam electionem episcopi, qui, sive per se, sive per delegatos, quales sunt Seminarii directores, de candidatorum idoneitate sive absoluta sive relate ad suam diœcesim *authentice* iudicat, eosque *eligit* quos suæ diœcesi utiles fore iudicat. Hæc autem canonica electio *non creat* divinam vocationem, nec aptitudinem aut rectam intentionem, sed supponit hæc omnia jam esse in candidato ‘.

Quid vero, si spiritualis moderator et Episcopus, de aliqujus vocatione dubitant? Cum ad primam tonsuram et minores ordines sufficiat vocatio probabilis, ordinandus potest hos suscipere, et interca voluntatem Dei melius scrutari. Quando autem agitur de sacris ordinibus, “episcopus sacros ordines nemini conferat quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de ejus canonica idoneitate...”². — Insuper quo efficacius indignos a sacris ordinibus remove- re valeat, potest ex quavis causa occulta quoque, etiam extra-judicialiter, ascensum ad ordines interdicere, salvo jure recursûs³.

1164. 3° Obligatio clericalem vocationem sequendi.

(A) Quando extraordinaria adsunt vocationis signa, et quidem certa, vel quando intercedit positivum S. Pontificis præceptum, post maturam rei considerationem, adest obligatio

¹ Quam doctrinam ita proponit *specialis Cardinalium Commissio* in decreto 20 Junii 1912, a Cio .\ approbato (//. 5., IV, 485', ubi declaratur “neminem habere unquam jus ullum ad ordinationem antecederet ad liberam electionem episcopi... nihil plus in ordinando, ut *rite vocetur ab epiiscopio*, requiri quam *rectam intentionem* simul cum *idoneitate* in iis gratiæ et natura dotibus reposita, et per eam vitæ probitatem ac doctrinæ sufficientiam comprobata, quæ spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire ejusdemque obligationes sancte servare queat...”

Codex, c. 973, S3. — ³ Codex, c. 970.

sub gravi statum sacerdotalem amplectendi : nam in hoc casu, voluntas Dei ita certo manifestatur, ut sit vere imperativa. Id docet 5. *Thomas*¹ relate ad episcopatum, et ratio quam affert valet etiam quoad presbyteratum : “Sicut ad inordinationem voluntatis pertinet quod aliquis proprio motu feratur in hoc quod aliorum gubernationi praeficiatur, ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet quod aliquis omnino contra superioris injunctionem, praedièum gubernationis officium finaliter recuset, propter duo : primo quidem, quia hoc repugnat caritati proximorum, quorum utilitati se aliquis debet exponere pro loco et tempore...; secundo, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis superiorum mandatis se subjicit”. — Episcopus autem nulli absolute praecipere debet ordinum susceptionem, nisi gravis urgeat Ecclesiae necessitas, cui aliter providere non possit.

B; Quando communia tantum sunt vocationis signa, nec ullum habetur Superiorum mandatum, *suadet* quidem Christiana *prudencia* ut quis iudicio superiorum obsequatur, sed *non datur stricta* obligatio sub gravi. Nani S. *Pienitentiaria*-, 27 aug. 1829, declaravit non esse cogendum ad suscipiendos sacros ordines clericum, qui, licet a suis superioribus electus, et a confessorio dignus sacro ministerio iudicatus, obtemperare illorum monitis renuebat, humilitatis causa, vel timore periculorum. Ratio est quia nemo sub gravi tenetur amplecti statum, cui annexa est praxis evangelicorum consiliorum, nisi clare constet de voluntate Dei hanc obligationem imponentis; atqui, positis solum ordinariis vocationis divinae signis, prudenter quidem, sed non certo constat de voluntate Dei absoluta.^{^3}

(C) Graviter peccat qui sacros ordines suscipit, (piando conscius est se non esse divinitus vocatum, vel temere accedit sine debita investigatione, aut cum gravi dubio de vocatione : Deo enim et Ecclesiae injuriam facit, et seipsum animas»pie sibi committendas ruinæ spiritualis periculo exponit, ut constat ex dictis de necessitate vocationis. Attamen de propria salute non debet desperare; sed, peracta de peccatis pœnitentiâ, orationibus et clericalium virtutum exercitatione a Deo ulteriora gratiæ auxilia indesinenter petat ; suis obligationibus rite satisfacere omnibus viribus studeat; et Deus,

¹ 5. *Thom.*, 2. 2. q. 185, a. 2.
² *Ap. Icard*, n. 319; *Gasparri*. n. 114.

qui nullum, etiam gravissimi peccati reum, dummodo pœnitentem. vult perire, ei gratias suppeditabit quibus adjutus munera sua implere ac seipsum salvum facere valeat.

II. De litteris dimissoriis et testimonialibus.

1165. 10 *Eitteræ dimissoriæ* cæ sunt quibus proprius Ordinarius¹ alium delegat ad suos subditos ordinandos. Semel datæ, non exspirant morte concedentis; sed re adhuc integrâ, non solum ab ipso concedente, sed ab ejus successore revocari aut limitari possunt².

1166. 2.³ *De litteris testimonialibus.* (A) *Notio.* Litteræ testimoniales propriæ dictæ impedimenta canonica respiciunt³. Iujusmodi littera: ab ipso Ordinario vel Superiore religioso dari debent; hinc si clericus extra dioecesim studia peregit, non sufficit testimonium rectoris Seminarii, aut sacerdotis cui candidatus extra seminarium commendatus fuerit, de bonis ejusdem candidati moribus, nec testimonium baptismatis et confirmationis pro promovendo ad primam tonsuram, nec testimonium ultimæ ordinationis, nec testimonium de peractis studiis»,

1167. (B) *Necessitas.* a Regula generalis est litteras testimoniales obtinendas esse ab *Ordinario illius loci in que ordinandus tanto tempore moratus est ut ibi canonicum impedimentum contrahere potuerit.* Jamvero tempus “quo promovendus potuit canonicum impedimentum contrahere est, regulariter, pro militibus trimestre, pro aliis, semestre post pubertatem; sed Episcopus ordinans pro suâ prudentia exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis tempus, et ob tempus quod pubertatem antecessit ”⁵.

1168. (b) “Si loci Ordinarius neque per se neque per alios promovendum satis noverit, ut testari possit eum, tempore quo in suo territorio moratus est, nullum canonicum impedimentum contraxisse aut si promovendus per tot dioeceses vagatus sit ut impossibile vel nimis difficile evadat omnes litteras testimoniales exquirere, provideat Ordinarius saltem per juramentum suppletorium a promovendo præstandum ”⁶.

¹ Cf. *Codex*, c. 958. *Codex*, c. 963. ² *Codex*, c. 993, 4°.

³ *Codex*, c. 993. ⁴ *Codex*. 4. 994. ⁵ *Codex*, c. 994, 2.

Ex *Codice* : suspensionum per annum ab ordinum collatione Sedi Apostolicæ resersalam ipso facto incurrunt : i° <jui alienum subditum sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint; 2' qui subditum proprium sine testimonialibus ordinaverint in casibus supra enumeratis '.

De ætate ordinandorum.

- 1169.(A) Juxta *Codiceni*, (a) nemo ad primam tonsuram promoveatur ante inceptum cursum theologicum
- b) *Quoad sacros ordines*, hæc in *Codice* statuta sunt : “ Subdiaconatus ne conferatur ante annum vicesimum primum completum ; diaconatus ante vicesimum secundum completum ; presbyteratus ante vicesimum quartum completum ”³.
- (c) Ut quis idoneus habeatur ad Episcopatum, debet, inter alias qualitates, esse annos natus saltem triginta ”⁴.

1170.(B) Solus R. Pontifex potest *propriâ* potestate super defectu retatis dispensare. Pro subdiaconatu nunquam conceditur dispensatio; pro diaconatu, raro; pro presbyteratu, facile, si solum tredecim menses deficiunt praro, et nonnisi gravi de causa, si quatuordecim vel decem et octo deficiunt ad legitimam ætatem.

IV. De Titulo ad ordinationem requisito.

1171. i° Notio et origo. Titulus ad ordinationem requisitus dicitur *cautio quâ providetur clerico de sufficienti ac perpetua sustentatione* ; ne secus, cum ordinis dedecore, mendicare, aut sordidum quaestum exercere cogatur.

In primævis temporibus nemo ordinabatur nisi certæ adseribere tur ecclesiæ, cui perpetuo esset addictus, ut ex eâ haberet unde vitam honeste sustentaret; unde clerici dicebantur *de titulo* talis vel talis ecclesiæ, sicut hodie Cardinales etiam nominantur *ad titulum* alicujus ecclesiæ. Aliquando tamen ordinabantur clerici «pii nulli ecclesiæ adscripti! erant, et *vagi* aut *acephali* vocabantur. Cum vero hi augerentur in dedecus status ecclesiastici, *Cone. Lateranense III* statuit ut presbyteri vel diaconi, absque titulo ordinati, Episcopi expensis alerentur, donec alicui ecclesiæ adseriberentur; quod *Innocentius III* ad subdiaconos extendit. *Tridentinum* vero rem magis explicite determinavit, statuendo ut titulus *ordinarius* ordi-

¹ *Codex*, c. 2373. — *Codex*, c. *tyjf*
³ *Codex*, c. 975. — ⁴ *Codex*, c. 331.

nationis esset *beneficium*, et ex titulo *patrimonii* vel pensionis non admitterentur nisi illi quos Episcopus net essarios vel utiles ecclesiæ suæ judicaverit. Titulus requiritur pro sacris ordinibus, non autem pro minoribus.

1172. 20 Varii ordinationis tituli Duplex distinguitur titulus : *ecclesiasticus* et *patrimonialis*.

(A) Ecclesiasticus titulus multiplex est : *beneficii, paupertatis, mensæ communis, servitii ecclesie, missionis*.

(a? *Titulus beneficii* est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter officium aliquod spirituale, ecclesiastica auctoritate constitutum. Ut quis hoc titulo ordinetur, debet beneficium actu pacifice possidere, atque ex eodem redditum sufficientem ad honestam sustentationem percipere, juxta taxam in qualibet diœcesi determinatam. Ille vero beneficium resignare non potest, nisi factâ mentione quod ad illius beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admitti debet, nisi constet quod aliunde commode vivere possit, ita ut aliter facta resignatio nulla sit².

(b) *Paupertatis titulus* in religiosa professione est positus, vi cujus qui *solemnia* vota in *probata* Religione emiserunt, vel ex redditibus bonorum, si quæ ipsa Religio possideat, vel ex piis fidelium largitionibus, omnia communia habent quibus ad vitam alendam indigent³. Proinde ille titulus non competit iis qui vota *simplicia* emiserunt, exceptis *Jesuitis*, qui vi specialis privilegii post emissam tria vota simplicia ad sacros ordines promoveri valent. Imo “suspensionem per annum a collatione ordinum ipso jure incurrit, qui aliquem ad ordines majores sine titulo canonico promoverit...”

(c) *Titulus mensæ communis* religiosis competit qui vota simplicia perpetua emiserunt⁵.

(d) *Titulus servitii ecclesie*. et in locis .S. (. de *Propaganda Fide* subjectis, *titulus missionis*, quibus suppleri possunt tituli supradicti, ita tamen ut ordinandus, jurejurando interposito, se devoveat perpetuo diœcesis aut missionis servitio

1173. Titulus missionis adhiberi nequit nisi ex speciali induito S. Sedis, “et in eorum duntaxat favorem, qui animi

¹ Expositionem hujusmodi titulorum desumimus pr.vcipue ex c.t. Instr. 5. C. de Prop. Fide.

Trident., SCSS. XXI, cap. 2 de Reformat. cWra, c. 979.

³ *Codex*, c. 982, § 1. — ⁴ *Codex*, c. 2373, 3’.

⁵ *Codex*, c. 982, § 2. — *Codex*, c. 981.

indole et docilitate, intentionis rectitudine, aptitudine ingenii, profectu in sacris studiis, inorum integritate, ac rerum mundanarum contemptu, spem faciant scsc strenuos futuros fore evangelii præcones; super quo eorundem superiorum conscientia districte oneratur” x.

Li omnes qui titulo missionis ordinari volunt, tenentur prius juramentum emittere, quo spondeant missioni cui destinati sunt vel destinabuntur se fore perpetuam operam daturos. Hinc qui hoc juramentum emiserunt, non possunt de unâ dicecesi in aliam transire absque licentia S. Sedis: quod tamen pro *Anglia* et *Statibus . Imer. Fœderatis* ita moderatum est ut liceat, *intra eamdem provinciam ecclesiasticam*, in aliam dicecesim transire, de consensu utriusque Ordinarii. Nequeunt pariter, sine S. Sedis licentia, ullam Religionem aut Congregationem regularem ingredi λ

1174. (B) *Titulus patrimonialis* ille est qui consistit in bonis certis, stabilibus et frugiferis, non tamen ecclesiasticis, quæ iudicio Episcopi ad congruam sustentationem clerici sufficiant⁴. Huic similis est *titulus pensionis*, i. e. jus ad censum, per aliquam personam laicam aut ecclesiasticam vel per communitatem solvendum, et super bonis stabilibus fundatum, quod sufficiat ad honestam sustentationem.

⁴ Instr, cit. S. C. de Prop. Fid., η. 7.

Λ. C. de Prop. Fide, 18 aug. 1885 et 30 nov. 1885, ap. Collect. P. F., n. 1181-1182.

Hæc est formula juramenti præstandi ab iis qui *titulo missionis* ordinantur : - Ego N., filius N. et N., diœcesis N., spondeo, et juro, quod postquam ad Sacros Ordines promotus fuero, nullam Religionem, Societatem, aut Congregationem regularem, sine speciali Sedis Apostolicæ licentiâ, aut S. Congregationis de Propagandi Fide, ingrediar, neque in earum aliquâ professionem emittam.

Voveo pariter et juro, quod in hâc dicecesi aut vicarialu, vel in missione cui S. Sedi vel -V. C. de Prop. Fide me destinari placuerit, perpetuo in divinis administrandis laborem meum ac operam, sub omni moda directione et jurisdictione R. P. 1). pro tempore Ordinarii, pro salute animarum impendam; quod etiam præstabo, si cum prædictæ Sedis Apostolicæ licentiâ Religionem, Societatem, aut Congregationem regularem ingressus fuero, et in earum aliqua professionem emisero.

Item voveo et juro, me prædictum juramentum et ejus obligationem intelligere, et observaturum. Sic me Deus adjuvet et hæc Sancta Dei Evangelia.

Λ'. /A Qui hoc juramentum emittunt, indulgentiam plenariam defunctis applicabilem lucrari possunt non solum primâ vice, sed singulis annis si illud renovant anniversariâ die præstiti juramenti.

« Codex, c. 979.

H

I

I
♦

M'I
>i

» .I'

M

I 11

M
V

U

DE OH D I N E.

(a) Necesse non est ut bona, ex quibus patrimonium vel pensio constituatur, sint immobilia, dummodo quoad fructuum certitudinem immobilibus æquiparentur; hinc, juxta *Gasparri*, n. 606, titulus ordinationis constitui potest ex censibus publicis (*reniepublique. Stade bonds*). Hæc bona in aliëna diœrcsî sita esse possum. - Non sufficit autem aliquid incertum, ut *spes* futura. successionis, pensio facultativa, bona mobilia quæ facile perire valeant, aut hypothecis gravata.

(b) *Tridentinum* velat (I. cit.) ne patrimonium aut pensio sim licentiâ Episcopi alienari, aut extinguï, vel remitti possit, donec clerici hoc titulo ordinati beneficium ecclesiasticum sufficiens sini adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint.

(c) Qui patrimonium vel pensionem obtinent, non possunt ordinari nisi, iudicio Episcopi, id requirat Ecclesiæ necessitas vel utilitas.

V. De obligationibus in ipsâ ordinatione injunctis r.

1175. In *Tr.de Kurils statuum obligationibus* agimus de clericorum officiis : hic tamen exponere juvat obligationes in ipsâ ordinatione ab Episcopo injunctas.

Ante ultimum Evangelium, Ordinans his verbis ordinos allocuitur : “ Singuli ad primani tonsuram, vel ad quatuor minores ordines promoti, dicite semel septem psalmos pœnitentiales, cum litanis, versiculis et orationibus — Ati subdiaconatum vel diaconatum, nocturnum talis diei. — Ad presbyteratum vero ordinati, post primam vestram missam, tres alias missas, videlicet unam tie Spiritu sancto, aliam de beatâ Maria semper virgine, tertiam pro Fidelibus defunctis dicite, et omnipotentem Deum etiam pro me orate ”.

(a) Non constat obligationem illas preces recitandi esse sub peccato; quidam tenent eam ligare sub gravi, quia materia gravis est: alii sub levi; alii dicunt hanc esse obligationem *decentia*, non autem sub peccato. Quidquid sil. ordinati qui sensu gratitudinis et religionis non omnino carent, numquam has preces omittent.

(b) “ pro *Nocturno talis diei* intelligendus est nocturnus ferialis, vel primus Festi, aut Doininicæ in Psalterio, prouti ordinatio in ferit, festo, aut Dominica habita sit”¹ Attamen Episcopus ordi-

* *Ponti/. Kom.*, De ordinat, presbyteri, circa finem; X. *Alphons.*, n. 829; *Hilar. Sexten*, p. 620; *Ephemerides liturgicee*, Romæ., XI, 1897, PP. 313» 370 sq.

¹ Hic agitur de litanis Sanctorum, cum versiculis et orationibus quæ eas sequuntur.

¹ X. *Rit' C.*, 27 jun. 1899, n. 4042 ed. nov.

DE ORDINE

trans jus habendū a nocturne dñei quern Pontificale designat. Sub nomine nocturni veniunt *antiphona et psalmi*, non autem invitatorium *Venite*, neque probabilius *lectiones*. Si Episcopus solum recitaverit verba Pontificalis “*nocturnum talis diei*” ordinati non possunt eligere nocturnum qui eis placuerit, sed tenentur ad nocturnum ferialem diei ordinationis.

(c) Neosacerdotes non tenentur tres missas pręscriptas applicare ad intentionem Episcopi; proindeque stipendium pro eis accipere possunt. Nec dicendę sunt priusquam rubricę votivam missam celebrare permittant; imo, justā de causa, ulterius licet differre eas.

Art. III. De Irregularitatibus.

1176. Ab ordinibus arceri possunt candidati tum propter censuras 3, tum propter *irregularitates*, de quibus nunc agendum est.

I. De irregularitatibus in genere.

1177. iº Notio, (a) In *Codice* distinguuntur irregularitates *proprie dicta*, quę ex se sunt perpetuę, ab *impedimentis simplicibus* quę non sunt perpetua et ab ordinibus non arcent nisi quamdiu perdurant.

b) Irregularitas proprie dicta est impedimentum *ex se perpetuum* seu *inhabilitas prohibens ne quis ordines suscipiat aut exerceat*, jure canonico statutum propter reverentiam divini ministerii.

1178.2º Species, (a) Ratione *causa*, irregularitas est vel *ex defectu*, vel *ex delicto* : prior oritur ex aliquo naturali vitio quo quis inhabilis est ad ordines suscipiendos aut exercendos; posterior oritur ex culpā personali, quę ministerium sacerdotale dedecet. Hinc prior non est pœna, nec supponit delictum proprium, ac proinde incurritur etiam ab insciis; posterior, quamvis non sit pœna, *ad instar pœne* contrahitur, ac culpam supponit.

’ Ibici, ad 2.— Distinctius etiam in decreto 11 aug. 1860 dicitur: “ Verba Pontificalis *nocturnum talis dici* intelligi de unico nocturno feriali, vel de primo Dominica, ut in *Psalterio*, i. e. duodecim psalmodum cum suis antiphonis de tempore, quem Episcopus ordinans designare potest, vel ipsius diei, quo habet ordinationem, vel alterius pro suo arbitrio ”.

5 *Epiteni. Liturg.*, 1. c., p. 318.
• *Codex*, cc. 2260, 2175, 2279, § 2, r. 5. — ¶ *Codex*, c. 968.

(b) Ratione *effectuum*, irregularitas est *totalis*, quand'» ab omni ordine et officio ordinis excludit; *partialis*, quando ab aliquo tantum ordine aut aliqua sacri ministerii functione prohibet : ita sacerdos qui sine culpâ pollice caret, a celebratione missæ, sed non a confessionibus audiendis excluditur.

1179.3° De subjecto irregularitatis et impedimenti.

(A) Li omnes masculi contrahere possunt irregularitatem aut impedimentum qui legi ecclesiasticæ subduntur. Unde nondum baptizati *, pueri ante septennium completum, non sunt subjectum irregularitatis, quia Ecclesiæ legibus non ligantur.

(B) *Multiplicari* possunt irregularitates et impedimenta †. \ diversis eorundem causis, non autem ex repetitione ejusdem causæ, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario ” . Quando petitur dispensatio, singula indicanda sunt “.

(C) Ut contrahantur irregularitates et impedimenta, quædam conditiones requiruntur : (a) Ut sint *certa*: nam si est dubium *grave* et *prudens* de eorum existentia, stricte loquendo non incurruntur, sive agatur de dubio *Juris*, sive de dubio *facti*: nam odiosa sunt restringenda. — In praxi tamen melius est dispensationi ‡ petere ad cautelam.

(b) Ut actio, propter quam contrahuntur, sit *externa* et *consummata* in sua specie; et insuper *graviter culpabilis*, si ex delicto oritur : quamvis enim non sint pænæ, ad instar pænæ latæ sententiæ incurruntur.

1180.(D). *Queritur num ignorantia ab irregularitate et impedimento excuset?* “ Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eisdem non excusat ” .».

II. De irregularitatibus ex defectus

1181. 1° *Ex defectu natalium* : “ Illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi luerint légitimât! vel vota solemnia professi

Ratio propter quam hæc irregularitas statuta est, triplex præsertim affertur ; (a) reverentia clericali dignitati debita,

* Codex, c. 986. — † Codex, c. 989. ‡ Codex, c. 991.

4 Codex, c. 988. — § Codex, c. 984.

nain, ut ait A'. *Thomas* », "quia obscuratur hominis claritas ex vitiosâ origine, ideo etiam de illegitimo toro nati a susceptione ordinum repelluntur, nisi cum eis dispensetur, et tanto difficilior est dispensatio, quanto eorum origo est turpior"; (b) periculum ne filii paternam incontinentiam imitentur; (c) ut paterna incontinentia aliquo modo puniatur. — Hinc non expedit dispensationem concedere, nisi illegitimi filii specialibus dotibus præfulgeant.

1182. 2° *Ex defectu corporis* : "Corpore vitiati qui *secure* propter debilitatem, vel *decenter* propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt; — qui *epileptici* vel *amentes* vel a diemone possessi sunt vel fuerunt; quod si post receptos ordines tales evaserint et jam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere".

1183. Quare irregulares sunt :

(A) Propter *impotentiam* vel *debilitatem* : (a) Morbo *gravi* et *insanabili* laborantes, quo inhabiles sunt ad rite quædam officia ecclesiastica obeunda : ut sunt *paralytici*, qui vasa sacra tenere aut sacras species frangere non valent; qui propter *cubiti rigorem* brachium flectere nequeunt³; *epileptici*, seu morbo caduco laborantes, saltem quamdiu adest probabile periculum relapsûs; *abstemii*, qui vinum bibere nequeunt sine periculo evomendi: *possessi* aut *obsessi* a diabolo.

(b) *Mutilati*, qui carent pede, brachio, manu vel tribus ultimis digitis in quacumque manu: aut indice vel pollice, ita ut hostiam frangere non possint; claudi qui sine baculo ad altare accedere et stare nequeunt; nimium claudicantes etiamsi baculo non indigeant, qui pedem habent *varum*, seu inclinatum versus pedem alterum; qui amputatum pedem habent, quamvis utantur artificiali pede; hodie tamen, cum artificiales pedes tam apte disponantur ut eis utentes decenter functiones sacras obire valeant, post susceptos ordines hæc irregularitas non amplius urgenda videtur³.

³ Supplcm., q. 39, a. 5.

5. *C. Concil.*, in *Brixin.*, 26 jan. 1867.

† Clerico professo Ordinis Fratrum Minorum, qui pede mechanico deambulabat, a 5. *C. Concilii*, 5 maii 1865, permissum est ordinari; ap. *Gasparri*, n. 265.

(c) *Cari*, qui facultate visivâ in utroque oculo carent; imo *ccrcu-
tientes*. qui decenter legere nequeunt in missali; *uno oculo carentes*,
præsertim sinistro, qui dicitur oculus canonis, si sine deformitate
missæ canonum legere non possunt; sed, si oculus sinister est bonus,
et ejus visiva potentia sufficiens ad decenter legendum in missali,
nulla est irregularitas, nisi, iudicio medici, potentia visiva, quamvis
sufficiens hic et nunc, post aliquod tempus sit defectura.

(d) *Sunii* ex utrâque aure, qui vocem respondentis ministri
minime audiunt; si vero surditas sacerdotio suscepto superveniat,
non impedit missæ celebrationem.

(e) *Muti* aut *balbutientes*, qui verba integra proferre nequeunt,
vel nonnisi modo inintelligibili aut ridiculoso.

1184. (B) *VropUx deformitatem*, irregulares sunt omnes generatim
qui ita sunt deformes, præsertim *vultu*, ut absque dedecore, aut
fidelium risu vel horrore sacrum ministerium exercere nequeant;
v. g. (a) qui faciem *ustulata*»; aut valde *maculata*»! habent; quibus
abscissa sunt labia, nares, vel aures, nisi hic ultimus defectus capil-
lis tegi possit: (b) *iefirosi*, aut alio morbo nimis repugnante labo-
rantes; (c) *monstruosi*, enormiter *gibbosi*, *pygnuei*, aut qui crura
habent adeo distorta ut ne veste quidem talari hic defectus tegi
valeat; quibus unus oculus erutus est, nisi diliormitas demissis
palpebris vel oculo vitreo tegatur: quod hodie facillimum est.

In his omnibus casibus, quando dubitatur utrum quis sit irregu-
laris, res Episcopi iudicio relinquitur, qui sententiam feret, jxjst-
quam Magister cæremoniarum sedulo expenderit ac retulerit quo-
modo candidatus clericalia munia exercere valeat.

1185.30 *lix defectu sacramenti*: " Bigami, qui nempe
duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt ".

Otiare bigamia *interpretative* vel *similitudinaria* non am-
plius est irregularitas.

1186. 40 *lix defectu famie*: " qui infamia juris notantur
Jamvero infamia juris est pœna *vindicative* ' quæ casibus
jure expressis statuitur².

Hæc autem pœna in *Cbdicc*, et quidem *ipso facto* decer-
nitur contra: <a) eos qui species consecratas abjecerint
vel ad malum finem abduxerint aut retinuerint³; (b) cos
qui cadavera vel sepulcra mortuorum ad furtum vel alium
malum finem violaverint⁴; (c) cos qui violentas manus

* Codex, c. 2291, n. 4. 3 Codex, c. 2293, § 2.

3 Codex, c. 2320. — 4 Codex, c. 2328.

injecerint in personam R. Pontificis, S. R. E. Cardinalis vel Legati R. Pontificis¹; (d) duellantes eorumque paternos³; (e) bigamos, i. e., eos qui, obstante conjugali vinculo, aliud matrimonium, etsi tantum civile, attentaverint³; (f) laicos legitime damnatos ob delicta contra sextum cum minoribus infra ætatem sexdecim annorum commissa, vel ob stuprum, sodomiam, incestum, lenocinium⁴.

1187. Præterea, ex *Codice* ut *infames declarari* debent : apostatæ, hæretici et schismatici obstinatis; necnon clerici in sacris qui enormia committunt delicta contra castitatem⁶.

Irregulares etiam sunt ad alterutrum delictum *vere coopérantes* (ad sensum canonis 2209), ideoque mandantes vel opem proximam præstantes ut crimen patretur, iudices ac testes iniusti, crimen aut modum illud patrandi consulentes.

1188.50 *Ex defectu lenitatis* : “Judex qui mortis sententiam tulit; qui munus carnificis susceperint eorumque voluntarii ac immediati ministri in executione capitalis sententiæ”⁷. Itaque testes, accusatores, procurator generalis qui sententiam mortis requirit, iudex instructionis vel iurati irregularitatem non incurrunt.

III. De irregularitatibus ex delicto.

1189. Delicta quæ irregularitatem pariunt debent esse *gravia, post baptismum* perpetrata (excepto delicto baptismi illicite ab acatholicis recepti extra casum extremæ necessitatis), et externa, sive publica sive occulta.

IIQO. Irregulares autem sunt ex delicto⁸ : “1° Apostatæ a fide, hæretici, schismatici Nomine hæreticorum veniunt non solum qui in hæresi baptizati fuerint, sed catholici qui verâ fide defecerint, etiam post eorum conversionem.

“2° Qui præterquam in casu extremæ necessitatis, baptismum ab acatholicis quovis modo sibi conferri siverunt”;

Codex, c. 2343. — ³ *Codex*, c. 2351, § 2. — ³ *Codex*, c. 2356.

⁴ *Codex*, c. 2357. — ⁴ *Codex*, c. 2314, § 1, n° 2, c. 2315.

■ *Codex*, c. 2359. — ‘ *Codex*, c. 984, 6° et 7°. — * *Codex*, c. 985.

proinde iteratio etiam illicita baptismi non amplius irregularitatem constituit.

1191. “ 3° Qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati, vel cum muliere iisdem votis adstrictà aut matrimonio valido conjuncta” ;

4° Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque coopérantes”; hodie igitur non amplius distinguitur inter fetum animatum et inanimatum.

1192. “50 Qui seipsos vel alios mutilaverunt vel sibi vitam adimere tentaverunt”.

Mutilatio autem proprie dicitur *<ibscissio alicujus membri quod proprium et a ceteris distinctum officium habet*. Ita manus, brachium, pes, oculus, lingua, ambo testiculi in viro, membrum virile, etc., sunt totidem membra; non autem unus vel duo digiti, pars linguæ, etc., quia, iis ablatis, non tollitur facultas res apprehendendi aut loquendi. Strictior est autem Ecclesia quoad eos qui *seipsos* mutilant quam quoad eos qui alios mutilant, — ita ut abscissio etiam articuli digiti reddat irregularem.

1193. “6° Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, (sine induito apostolico) si exinde mors sequatur”; agitur de *clericis* jam a prima tonsura.

1194. “ 70 Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab ejus exercitio pœnâ canonica sive personali, medicinali aut vindicative, sive locali prohibiti ”. Ita irregulares sunt v. g., subdiaconi evangelium cantantes in missâ, sacerdotes calicem consecrantes sine speciali delegatione.

IV. De simplicibus impedimentis.

Ex Codice sunt simpliciter impediti 1 :

1195. “ i° Filii acatholicorum, quamdiu parentes in suo errore permanent;2

2° Viri uxorem habentes;

* *Codex*, c. 987. Quod intelligi debet etiam de eo cujus patris vel mater tantum est acatholicus.

- 3° Qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cujus rationes reddere debeant, donec, deposito officio et administratione atque rationibus redditis, liberi facti sint,
- 4° Servi servitute proprie dicta ante acceptam libertatem;
- 5° Qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringuntur, antequam illud expleverintr;
- 6° Neophyti (i. e. neo-conversi) donec, iudicio Ordinarii» sufficienter probati fuerint;
- 7° Qui infamia *facti* laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat”.

V. De cessatione irregularitatum et impedimentorum.

1196.t° Triplici modo cessare possunt irregularitates :
a) *cessatione causée* quoad impedimenta simplicia; (b) *professione religiosâ* quoad irregularitatem *cx defectu natalium*;
c) *dispensatione* quoad irregularitates et impedimenta.

1197.2 Quis dispensare possit? (A) N. *Pontifex* in omni irregularitate dispensare valet. Quædam tamen sunt in quibus raro dispensat, nempe : (a) irregularitates ex bigamiâ, (bj ex homicidio voluntario, nisi omnino sit occultum, (c) ex defectu corporis valde notabili.

1198.(Bj *Ordinarius* perse ve) alium dispensare potest :
1) in omnibus irregularitatibus ex *delicto occulto* provenientibus, excepta eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, exccptisque aliis ad forum contentiosum deductis2; 2) in irregularitatibus *dubiis*, dubio *iuris* aut *facti*, sive *cx delicto* sive ex *defectu* oriantur;et si postea constiterit irregularitatem certo contractam fuisse, aliâ dispensatione opus non erit.

Potestate *delegata* seu vi Indultorum Episcopi ampliores solent obtinere facultates.

Impediti dicuntur, etiam quoad tonsuram, *cx Commiss. ad Cod. interpret.* 3 jun. 1918, qui ad militiam forsan vocabuntur, sed de facto non sunt vocati, vel quia ætate impares sunt, vel quia, examine recte peracto, ad tempus inhabiles sunt declarati. Quare, in regionibus in quibus experientia compertum est adolescentes ad perseverandum in suâ vocatione receptione tonsuræ et minorum ordinum maxime juvari, indulta a S. Sede enixe petenda sunt.
- *CocUx*, c. 990.

1199. Ex *Codice*, quilibet confessarius ab omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, exceptis homicidio et irregularitate quavis deducta ad forum iudiciale, dispensare potest in casibus occultis urgentioribus in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae, sed ad hoc duntaxat ut pœnitens ordines jam susceptos exercere licite valeat.

1200. De modo petendi dispensationem. In precibus pro irregularitatum ac impedimentorum dispensatione, omnes irregularitates ac impedimenta indicanda sunt; secus dispensatio generalis valebit quidem etiam pro reticitis bonâ fide (excepto homicidio aliâve irregularitate ad forum iudiciale deductâ), non autem pro reticitis in malâ fide. Si agatur de irregularitate ex homicidio voluntario, etiam numerus delictorum exprimendus est sub poena nullitatis concedendæ dispensationis

“Dispensatio, in foro interno non sacramentali concessa, scripto consignetur; et de eâ in secreto Curiae libro constare debet ” 3.

■ Corfftr, c. 990. § 2. - - CWrr, c. 991, § 1, 2. - — § 4.

Infcer Herum
ALPHA BETICUS.

Absentia diuturnaconjugis non est sufficiens mortis indicium, nisi aliis suffulta probationibus, 590.

Absolutio *sacramentalis* : historia absolutionis, 116; forma rubricalis, 119; verba ad validitatem et liceitatem requisita, 119; modus quo proferri debet, 121; absenti collata, 123; per telephonium, 123; absolutio deprecativa, 116; conditionata, quoad validitatem, 124; quoad liceitatem, 126.

Absolutior *reservatis*, 253; a casibus episcopalibus, 253; a casibus papalibus, 255; conditiones ad hanc absolutionem, 256; forma adhibenda, 257.

Absolutio *quandonam* concedenda, 291 ; quando neganda, ; vel differenda, 293.

Absolutio *complicis* in peccato turpi, 342 : quandonam sit invalida, 345 ; quandonam illicita, 346; quâ excommunicatione plectatur, 347.

Acatholici : utrum absolvi possint in articulo mortis? 337; acatholici baptizati impedimentis dirimentibus ecclesiasticis subjiciuntur, 576; acatholieorum matrimonia cum catholicis, vide *matrimonia mixta* et *ilisparitas cultfis*.

Actus *heroieus caritatis*, 403; ejus privilegia, 404.

Adoptio legalis, quatenus impedimentum matrimonii, 615.

Adulterium ut causa separationis a toro et mensâ, 479; ut impedimentum dirimens, si committitur cum promissione vel attentione matrimonii, 634; aut cum conjugicidio, 635.

Ægrotorum cura et visitatio, 338; confessio. 339; pii affectus ægrotis suggerendi, 341.

Ætas ad matrimonium requisita, 580; ætas superadultæ feminie, causa dispensationis matrimonialis, 669; ætas ad varios ordines requisita, 738.

Affinitas quatenus est impedimentum dirimens : notio et origo, 616; ejus extensio, 619; modus computandi gradus affinitatis, 619; multiplex affinitas, 622; superveniens affinitas quatenus tollit jus petendi debitum, 622; dispensatio ab affinitate, 622.

Altaris *privilegiat* indulgentia,

Alumni *Regularium* convictores, et alumni *Seminariorum* quoad confessionem et absolutionem,

Amentia, quatenus est impedimentum matrimonii, 579; ut est irregularitas, 744.

Americanæ leges de Matrimonio,

Amor Dei perfectus et imperfectus, 88;.amor Dei initialis utrum requiratur in attritione? 95 ; amor spei ad justificationem sufficit in Sacramento Pænitentiae, 93; amor spei et gratitudinis, juxta quosdam, ad justificationem, absque rcali susceptione sacramenti, sufficit, 92.

Anglicæ leges de Matrimonio,

Angustia/≤v/, una e canonicis eau- sis pro dispensatione matrimoniali, 669.

Animi *defectu* utpote irregularitas, 744.

Apostasia a tide, causa separationis a toro et mensft, 481.

Approbatio ad audiendas confessiones necessaria : notio, 230; discrimen a jurisdictione, 230; necessitas, 231 ; modus quo confertur, 232; modus tpio revocatur, 233; specialis approbatio quoad confessiones Monialium, 244; de approbatione Regularibus necessaria quoad extraneos, 247.

Articulus mortis : jurisdictio hoc tempore omnibus collata, 240 ; speciales facultates Ordinariis concessa- quoad dispensationes matrimoniales in articulo mortis, 656.

Assistentia parochi qualis esse debeat ad matrimonium, 643, 646.

Attritio : ejus notio, 93; motiva ex quibus concipitur, 93; ejus honestas, 97 ; ejus sufficientia ad justificationem, quando recipitur absolutio, 93; ejus dotes, 141.

Bannorum matrimonialium notio et origo, 535 ; obligatio ea promulgandi, 535; de loco ubi promulgari debent. 537; de tempore quo promulgari debent, 539; bannorum forma, 539 ; dispensatio in bannis, 540; obligatio revelandi impedimenta ex bannis oriens, 542.

Benedictina declaratio ad quæ loca extendatur. 639,

Benedictio nuptialis, 554; benedictio papalis in articulo mortis, 391 ; conditiones ad lucrandam indulgentiam huic benedictioni annexam, 392 ; ritus ad hanc benedictionem impertiendam. 392.

Beneficii titulus ad ordinationem, 739 ; Episcopus proprius ratione beneficii, 725.

Bigamia, institutioni primævæ matrimonii contraria, sed Patriarchis et Judaeis permissa, merito NovA Lege prohibetur, 431; bigamia, quatenus irregularitas canonica, 745.

Bona fides : quandonam liceat pōnitentes in bonâ fide relinquere? 286.

Caeremoniae in administratione sacr. Pænitentiae. 121 ; in celebratione Matrimonii, 553.

Capellani militum quâ jurisdictione polleant, 239.

Cardinales quam jurisdictionem in foro interno habeant. 235; eorum privilegium eligendi cOnfessarium, 235.

Caritas erga Deum perfecta et imperfecta, 88.

Castitatis votum *simplex* ut impedimentum matrimonii *prohibens*, 559; castitatis votum *soiemne* quatenus impedimentum *dirimens*, 592.

Casus *reservati* cum et sine censura, 246; quinam possint reservare casus? 248; conditiones ut peccatum sit reservatum, 249 : præcipui casus reservati, 252. absolutio a casibus resenatis, 253.

Causæ dispensationum : necessitas et species. 659 ; præcipuæ causæ exponuntur, 668; quo tempore veræ esse debent? 672.

Circumstantiæ *peccatorum* speciem mutantes, 180; notabiliter aggravantes, 181.

Civile *matrimonium* impedimentum honestatis publicæ non inducit, 625; Regulares matrimonium civile contrahere praesumentes excommunicationem incurrunt, 592 ; leges civiles de matrimonio quo sensu senandæ? 695.

Clandestinitas ut impedimentum matrimonii, 637; ubinam vigebat impedimentum vi decreti *Tametsi*, 638 : quinam huic decreto subiciebantur? 640. De clandestinitate ad formam novi juris *Ne temere*, 644.

Claudus, quatenus sit irregularis. 744.

Clausulæ dispensationibus matrimonialibus annexa-. 684.

Cognatio *carnalis*, 596; vide *consanguinitas*; *Jegtlis*, 615; *spiritualis*, quatenus oritur ex Raptis

- ἡγο,οἰζ; inter quas personas impedimentum matrimonii inducat? 613; conditiones ut h^oc impedimentum incurratur, 613; de multiplici cognatione spirituali, 615; de dispensatione in hoc impedimento, 615.
- Clavium potestas Ecclesiæ fuit a Christo collata, 16; actu judiciali exercetur, 24; et a solis sacerdotibus, 48; distinguitur a potestate remittendi peccata ante baptismum commissam, 25.
- Commutatio operum pro Jubilæo præscriptorum, 386; votorum tempore Jubilæi, 386; commutatio pænitentiae sacramentalis,
- Complicis *in peccato turpi* absolutio omnino prohibetur, 342; quid per hanc complicitatem intelligatur? 343; complicis absolutio invalida est, 345; et illicita, 346; imo excommunicatione plectitur, 347.
- Complicis *nomen inquirere* prohibetur in confessione, 197; licet tamen accusare peccata quæ sine diffamatione complicis manifestari nequeunt, 195.
- Componenda pro dispensationibus aliquando solvenda, 653.
- Conditio *matrimonio* *A* *l* *a*, 424; de præterito vel de præsentī, 425; de futuro inhonesto, 426; de futuro inhonesto contra matrimonii substantiam, 426; *conditio sponsalibus* apposita, 521.
- Conditionata absolutio, 124.
- Confessarius: ejus potestas, 229; ejus varia munera, 270; obligatio confessiones audiendi, 271; scientia competens confessario necessaria, 274; prudentia quâ pollere debet, 277; bonitas vitæ ac vimites eidem necessariae, 278; ejus officium quoad pœnitentes interrogandos, 280; obligatio docendi pœnitentes, 285; eosdem monendi, 286; eos rite disponendi, 288; eisdem remedia suggerendi, 290; quoad absolutionem concedendam, 291; denegandam, 292; differendam, 293; obligatio defectus seu errores commissos corrigendi, 295; sigillum inviolabiliter servandi, 298; – Confessarii specialis agendi ratio cum pueris, 310; cum rudibus, semifatuīs et mutis, 312; cum occasionariis, 314; cum consuetudinariis, 323; cum recidivis, 325; cum piis, 329; cum moribundis, 335.
- Confessarius *Monialium*, sive ordinarius, 244; sive extraordinarius, 245.
- Confessionis notio, 58; divina institutio et necessitas, 61; præceptum, 160; dotes, 164; integritas, 166; confessio speciicæ malitiæ, 175; numeri, 178; circumstantiarum quæ speciem mutant, 180; quæ malitiam aggravant, 181; confessio peccatorum dubiorum, 184; confessionis iteratio, 203; confessio generalis, 208; confessio annua, 163; confessio pro indulgentiis lucrandis, 377; pro jubilæo, 385; confessio sponsorum, 551; confessionis schedula, 308. Confusa confessio quandonam sufficiat? 179, 206.
- Conjuges quoad cohabitationis officium, 474; virtutes quas colere debent, 476.
- Conjugicidium mutuâ conspiratione patratum est impedimentum matrimonii, 633; cum adulterio mixtum, 635; dispensatio in hoc impedimento difficilis, 636.
- Consanguinitas utpote matrimonii impedimentum, 596; graduum computatio, 597; arbor consanguinitatis, 600; extensio hujus impedimenti, 602; multiplex consanguinitas, 604; de modo inveniendi gradus consanguinitatis, 607.
- Conscientiæ *examen* confessioni præmittendum, 198; diligentia in eo habenda, 199; methodus in eodem servanda, 202.
- Conscientiæ *matrimonia*, 544.
- Consensus *matrimonialis* ut materia et forma sacramenti, 419, 499; ejus dotes, 420; consensus conditionatus quoad licitatem et validitatem, 425; ab eo datus qui falso putat se impedimento ligari, 429. Consensûs renovatio ad revalidandum matrimonium, 688;

- præsertim quando altera pars moneri non potest, 690.
- Consulens restitutionem ex errore ad quid teneatur? 297.
- Consuetudinarius quis dicatur, 323; quandonam absolvi possit, 324;
- Consuetudo peccandi confessario interroganti non esi celanda, 184.
- Contritionis notio et species, 83; contritio perfecta, 18, 131; contritio imperfecta, 93, 131; contritionis necessitas, extra sacramentum, 89; in sacramento, 93; efficacia contritionis perfectæ, 89; contritio, quatenus materia proxima sacramenti, 114. Contritio debet esse *interna*, 142; *supernaturalis*, 144; *apprêtiative summa*, 147; *universalis*, 148; in ordine ad sacramentum, 152. Contritio relate ad venialia, quo sensu necessaria, 150; contritio mere existimata non sufficit, 142; an sufficiat contritio virtualis? 143; an requiratur novus contritionis actus, si post absolutionem novum peccatum grave accusatur, 154.
- Contumelia Creatoris quid significet, 458.
- Copula quandonam habeatur ut signum matrimonialis consensus 424; an sufficiat ad revalidandum matrimonium, 689; copula incestuosa quatenus est causa dispensationis matrimonialis. 671; non amplius invalidât dispensationem, etiamsi sub speam obtinendi habita fuerit, 671.
- Coronæ precatoriæ quibus indulgentia: adncctuntur, 398.
- Corporis *defectus* quatenus irregularitatem inducunt, 744.
- Criminis *impedimentum*, 632; conjugicidium mutua conspiratione patratum ex intentione ducendi complicem, 633; adulterium cum promissione vel attentatione matrimonii, 634; conjugicidium cum adulterio, 635; modi quibus multiplicatur hoc impedimentum, 635; an incurratur ab ignorantibus? 636; dispensatio in hoc impedimento, 636.
- Cultus *disparitas*, quatenus impedimentum dirimens, 627; conditiones ut incurratur, 628; de dispensatione in hoc impedimento, 628.
- Decretum *Tametsi* explanatur, 638; decretum *Ne temere* declaratur, 644.
- Defectus in confessione corrigendi circa validitatem sacramenti, 295; circa integritatem, 296; circa obligationes pœnitentis, 297. Defectus animi, quatenus irregularitatem inducunt, 744; defectus corporis, 744.
- Delegata jurisdictio: ejus discrimen ab ordinaria, 236; quinam delegare possunt? 237; quibus modis? 238; de acquisitione et amissione jurisdictionis delegata? 239. Delegata potestas ad dispensandum in impedimentis matrimonialibus, 657.
- Delegatio ad Matrimonium quo modo concederetur secundum decretum *Tametsi*, 643; quomodo fieri debeat juxta decretum *Ne temere*, 647.
- Denuntiatio sollicitantium confessoriorum quandonam obliget? 353; quosnam? 354? quænam causa excuset? 355; de modo denuntiationem faciendi et excipiendi, 356.
- Diffamatio quo sensu excuset ab integritate materiali confessionis, 194.
- Dilatio sacramentalis absolutionis. 293; præsertim quoad recidivos, 328.
- Disparitas cultus quatenus impedimentum dirimens, 627.
- Dispensatio matrimonialis: notio et ratio cur concedatur, 649; species, 650; auctor dispensationum, 652; causæ dispensationum, 668; modus petendi dispensationes, 673; modus exequendi dispensationes, 681; vitia in dispensationibus et eorum sanatio, 680. Dispensatio *in radice*, quomodo a simplici dispensatione distinguatur, 690; conditiones ad eam concedendam, 691.

- Divortium plemini juri divino contrarium, 447; sub lege mosaic. » toleratum, 438; legi evangelicæ contrarium, 439; pravis consecrariis obnoxium, 447; divortium civile quo sensu intrinsece malum, 465; quandonam permittatur sententia divortii civilis? 466; controversia de liceitate divortii civilis, quando excluditur intentio novas nuptias ineundi? 467: conclusiones practicæ quoad conjuges, 472; advocatum, 472; iudices, 473; consecraria divortii quoad luereditatem, 473.
- Divortium *semi-flenum.*, seu separatio quoad torum et habitationem, quandonam liceat? 478; quibus de causis? 479: de modo in separatione servando, 482.
- Docere ignorantes quomodo confessarius teneatur? 285.
- Dolor de peccatis, 84, *wAcConlri/io.*
- Domicilium quoad matrimonium coram proprio paroco, 641; quoad banna, 537; quoad ordinationem, 724.
- Dubia peccata an sint accusanda? 184; quid de peccatis certo commissis et dubie accusatis? 185; de peccatis ut dubiis accusatis, quæ postea certo commissa reperiuntur? 186. Quid de peccatis dubie reservatis? 250; de jurisdictione dubiâ? 242; an liceat contrahere cum impedimento dubio? 578; quid de irregularitate dubia? 743.
- Ebrii possuntne valide matrimonium contrahere? 580.
- Ecclesiæ jura quoad matrimonium, 511.
- Ecclesiæ vetitum quo sensu sit impedimentum matrimonii, 558.
- Ecclesiæ visitatio ad lucrandas indulgentias, 378.
- Educatio prolis, in casu separationis, cui committenda? 483.
- Effectus peccati quandonam declarandus in confessione, 177.
- Eleemosyna projubilæo prescripta 384.
- Epileptici quatenus sunt irregulares, 744.
- Episcopus sibi eligere potest confessarium, 240; ejus potestas sibi reservandi casus, 248, 252; dispensandi in impedimentis matrimonii jure proprio, 655; potestate delegata, 657. Episcopus *proprie* quoad ordinationem, 724; quoad regulas canonicas in ordinatione servandas, 725.
- Error quatenus est impedimentum matrimonii, 582; error circa naturam vel essentielles proprietates matrimonii, 582: circa personam, 583; circa personæ qualitates, 583; circa conditionem servilem alterius partis, 584.
- Examen conscientiæ confessioni præmittendum, 198.
- Examen ordinandorum, 727.
- Examen sponsorum a quo perficiendum, 531; objectum circa quod versari debet, 532.
- Exomologesis, seu confessio sacramentalis, 58; v. *Confessio.*
- Extraordinaria contritionis signa, 327; extraordinaria gratia devotis concessæ quomodo dignoscenda., 334.
- Facultates tempore Jubilæi concessæ, 384; regula ad earum usum, 386. Facultates Episcopis concessæ quoad dispensationes matrimoniales, 657.
- Falsa accusatio sollicitationis est casus Papa reservatus, 252, 358.
- Familiares Regularium ab his absolvi possunt sine Episcopi approbatione, 243,
- Familiaritas ut titulus ordinationis, 724: familiaritas cum pœnitentibus vitanda, 279.
- Fictus consensus in matrimonio, 421.
- Forma sacramenti Pœnitentiæ., 16; forma rubricatis, 119; forma essentialis, 119; modus quo forma proferri debet, 121; forma conditionalis, 126. Forma sacram. Matrimonii, 505.

Fornicatio quatenus est causa dissolutionis sponsalium, 525.

Forum : dispensationis pro foro interno vel externo concessæ, 651.

Gallicæ leges de Matrimonio, 707.

Germanicæ leges de Matrimonio, 7»7-

Hæreditas paterna vel materna potestne accipi a liliis post divortium ex adulterio natis? 473.

Hæresis ut causa separationis a toro et mcnsA, 481 ; suspecti de harcsi habentur catholici qui matrimonium contrahunt coram acatholico præcone, 570: Regulares qui post votum solemne aut clerici in sacris qui matrimonium attentant, 593, 595. Hæresis ut irregularitas, 746.

Hæretici quatenus impedimentis dirimentibus subjiciuntur, 576; præsertim clandestinitati, 640; quoad absolutionem in periculo mortis, 337.

Hebdomadaria confessio ad lucrandas indulgentias, 377.

Heroicus caritatis actus, 403.

Homicidium quatenus irregularitatem inducit, 747.

Honestas publica quatenus impedimentum dirimens, 623.

Ignorantia an excuset a reservationibus, 250; ignorantibus p. ementium dispellere debet confessarius, 285 ; ignorantia generatim non excusat ab impedimentis dirimentibus, sed probabiliter excusat ab impedimento criminis, 577: quo sensu ab irregularitate excuset, 743.

Illegitimi quatenus sunt irregulares, 743.

Impedimenta sacramentum Matrimonii dirimentia ab Ecclesia statui possunt, 511 ; non autem a Statu, 513.

Impedimenta in genere. >57;/n>///-
bentia in specie, 557; Ecclesiæ
à

vetitum, 558; votum simplex perpetua castitati-, 559; votum virginitatis, 560; votum non nubendi 560; votum suscipiendi ordines sacros, 561 ; votum ingrediendi Religionem. 561; impedimentum mixtæ religionis, 562.

Impedimenta *dirimentia*, 572; quoniam ea ferre possint? 575; quoniam eisdem subjiciantur? 575 ; quænam causa; ab eis incurrendis excusent? 577; quid de impedimentis *dubiis* i 578; de impedimento *existimato*? 428; dispensatio in impedimentis, 649; vide *Dispensatio*.

Impedimenta amentiae et ætatis, 579; affinitatis, 616; clandestinitatis, 637; cognationis spiritualis. 612: cognationis legalis, 615; conditionis senilis, 584; consanguinitatis, 596; criminis, 632; disparitatis cultus. 627: erroris, 582: honestatis publicæ. 623; ligaminis, 588; metûs, 584; ordinis, 593; raptus, 629; voti sollemnis, 592.

Imperfectiones, num sint materia confessionis sacramentalis, 172.

Impuberes quoad casus reservatos. 250; quoad sponsalia. 521 ; quoad matrimonium, 580.

Incardinationis condiciones ut quis tint Episcopi subditus, 725.

Incarnationis quædam notitia ad absolutionem necessaria. 285.

Incestuosa copula non amplius in libello supplici exprimenda, 671, 679.

Indispositi pœnitentes ad absolutionem sunt disponendi, 288; signa indispositionis, 293.

Indissolubilitas matrimonii, tum ex jure divino, 437; tum ex jure naturali, 445; quoad infideles, 453.

Indulgentiæ notio, 360: species 361 ; potestas eas concedendi, 364 ; quo sensu defunctis applicantur, 371 ; tollunt pcenas temporales peccatis debitas, 372 ; auctoritas quæ valeat indulgentias concedere, 373 ; quibusnam concedi possint indulgentiæ? 375.

- conditiones ad lucrandas indulgentias, 375; suspensio indulgentiarum, 379; translatio aut cessatio indulgentiarum, 380; indulgentia Jubilæi. 3S1; regula ad veras indulgentias ab apocryphis distinguendas, 389; indulgentia in articulo mortis, 391 ; indulgentia altaris privilegiati, 393; indulgentiæ Viæ Crucis, 395 ; indui-1 gentia Rosariis annexæ, 399 ; indulgentiæ Scapularibus annexæ, 400; indulgentiæ actui heroico annexæ, 404.
- infamia mulieris ut causa dispensationis matrimonialis, 671; infamia quatenus irregularitas,
- Infideles** non directe subjiciuntur ecclesiasticis impedimentis, 575. 622; eorum matrimonium, quamvis validum ut contractus, solvi potest ob privilegium fidei. 453 ; conditiones ad hoc requisito, 457 ; infideles polygami conversi quamnam uxorem retinere possint? 460; utrum matrimonium in infidelitate contractum et consummatum auctoritate Papa solvi possit? 460.
- Informe** sacramentum Pœnitentiæ, 151.
- Initialis** amor Dei quo sensu in attritione requiratur, 96.
- Integritas** confessionis materialis et formalis, 166; quo sensu necessaria, 167; integritas quoad speciem peccatorum, 175; quoad actum externum peccati, 176; quoad effectum ex peccato secutum, 177; quoad numerum peccatorum, 178; quoad circumstantias speciem mutant, 180; quoad circumstantias aggravantes. 181; quoad peccata dubia, 184 ; vitia integritati opposita. 187; causa ab integritate materiali ex- usantes, 189.
- Intentio** quænam requiratur ad lucrandas indulgentias? 376.
- Interpres** : num confessio per interpretem sil necessaria? 192: an sigillo confessionis vinctus? 303; an liceat contrahere matrimonium per interpretem ? 424.
- Interrogatio** pœnitentis a confessorio quousque sit necessaria. 280: moderata esse debet, 2S1 ; discreta. 282: opportuna. 283.
- Interstitia** in ordinum susceptione servanda, 726.
- Irregularitas** : notio et species, 742 ; subjectum et multiplicatio irregularitatum, 743; conditiones ut contrahantur, 743. Irregularitates cx defectu, 743; irregularitates cx delicto. 746. Dc cessatione irregularitatum, 748; præsertim per dispensationem, 748.
- Italicæ** leges de Matrimonio, 714.
- Iteratio** confessionis, quandonam necessaria? 205 ; quomodo instituenda? 205; quandonam utilis?
- Itinérantes** religiosi a quo absolvi possint, 250.
- Jejunium** ad lucrandum Jubilæum extraordinarium, 384.
- J** h cum B. Virgine matrimonio, 428.
- Jubilæum** : notio et species, 381: opera exsequenda ad Jubilæum lucrandum, 382; facultates tempore Jubilæi concessæ, 384 ; indulgentiæ cl facultates tempore Jubilæi suspensæ, 387.
- Judæorum** eum catholicis matrimonia difficile permittuntur, 665.
- Judex** in sacro tribunali est confessorius. 275; quid ut talis præstare debeat? 280.
- Jurisdictio** in sacramento Pœnitentiæ necessaria etiam ad validitatem, 54, 229; quomodo ab approbatione differat, 230; de jurisdictione *ordinariâ*, 233 : quinam eâ gaudeant? 233; proprietates eidem annexæ, 235 ; tempus quo incipit ac desinit, 236; quibusnam competat *delegata* jurisdictio? 237 ; varii modi quibus acquiritur, 238; quibus amittitur, 239; jurisdictio in navigantes, 239. Dc jurisdictione in *articulo mortis*, 240; in casu erroris communis, 241; de jurisdictione probabili et dubiâ, 242. De jurisdictione Regularium, 243; quoad

- Moniales, 244; de limitatione jurisdictionis per casus reservados, 246.
- Leges de Matrimonio quis ferre possit? 511 : leges *civiles* de Matrimonio quo sensu servandasint. 695 ; leges civiles de Matrimonio in Angliâ et America, 697; in Galliâ, 707; Germania, 717; Italia, 714; Lex civilis divortii quo sensu intrinsece mala. 46:.
- Liber esse debet consensus matrimonialis, 422; consensus sponsalicius, 518; proinde a violentiâ et metu immunis, 584.
- Libertatis defectus est impedimentum simplex, 748.
- Ligamen est impedimentum dirimens, 588 ; quomodo solvatur ligamen, 589; quomodo solutio ligaminis per mortem alterius conjugis probari valeat, 590.
- Litteræ testimoniales, 737; dimissoria-. 737. Per litteras confiteri aut absolvere neque validum neque licitum est, 123; per litteras ad S. Sedem recurrendum est in casibus Papalibus; quando? 254; celebratio matrimonii per litteras, 424.
- Magistratus quoad divortium civile. 466; an possint assistere matrimonio civili eorum qui, manente priori vinculo, novas nuptias inire attentant? 473.
- Malitia quomodo suppleat ætatem, 580.
- Mariae cum S. Joseph matrimonium, 428.
- Maritus quâ conditione ordines suscipere possit, aut Religionem ingredi, 482; mariti officia erga uxorem, 476.
- Materia remota sacram, Pænitiæ, 113; *proxima*., 113; materia proxima et remot.i Matrimonii. 505.
- Matrimonium ut contractus. 406; ut sacramentum, 406: validum aut invalidum, 406; legitimum vel ratum, ratum vel consummatum, 407 ; matrimonii materia et forma, 505; minister, 502; celebratio matrimonii, 552; Matrimonii unitas, 429; ejus indissolubilitas, 436: quo sensu matrimonium infidelium dissolvi possit, 453; quandonam solvi possit matrimonium ratum et non consummatum? 461.
- Prævia ad Matrimonium : sponsalia, 517: vide *Sponsalia*; Examen sponsorum, 531 ; Banna, 534; dispositiones ad licitam Matrimonii receptionem. 548; consensus parentum quo sensu ad matrimonium filiorum requisitus. 546.
- Matrimonii *impedimenta*. 557; vide *Impedimenta*.
- Matrimoniales *dispensationes*^ 649; vide /*dispensationes*.
- Matrimonii *revulidatio*. 686; vide *Revatidatio*.
- Matrimonia mixta ab Ecclesia reprobata, 562; conjugum felicitati nocentia. 563 ; pani catholico; periculosa, 564 ; necnon proli exinde naue, 565 ; media a Pastoribus adhibenda ut catholicos ab his nuptiis avertant, 567; conditiones necessariæ ad dispensationem obtinendam. 568 ; modus matrimonia mixta celebrandi. 569.
- Medica artis exercitium quandonam irregularitatem inducat?
- Mendacium in confessione quandonam sit grave sacrilegium? 187.
- Metus quatenus est matrimonii impedimentum. 584 : relative gravis, 585; a causa vxtrinsecâ injuste incussus. 586; in ordine ad matrimonium, 587 ; quo jure matrimonium dirimat. 587.
- Minister sacramenti *Panitentue*, 229; duplex potestas in eo requisita, 229; approbatio ipsi necessaria, 230; jurisdictio quâ indiget, 233; ejus officia in genere, 270; ante confessionem, 271 ; in ipsa confessione. 280; post confessionem. 295: ejus officia quoad

- pueros, 310; quoad rudes, semi-1
fatuos et mutuos, 312; quoad oc-
casionearios, 314; consuetudina-
rios, 323; recidivos, 325; devotos,
329; moribundos, 335.
- Ministri sacr. *Matrimonii* sunt
ipsi contrahentes, 502.
- Minores quoad proclamationem
bannorum, 538; quomodo indi-
geant consensu parentum ad ma-
trimonium, 547.
- Missionis titulus ad ordinationem,
739.
- Mixta religio ut impedimentum
prohibens, 562; vide *Matrimonia
mixta*.
- Moniales votorum solemnium et
votorum simplicium. 244: de ea-
rum confcssario ordinario, 244;
extraordinario, 245; qualitates in
utroque requisiti 245 ; tempore
Jubilæi confessorium sibi eligere
possunt, 385.
- Moribundi : quinam absohi pos-
sint? 335; de catholicis, 336; de
schismaticis et hæreticis, 337;
de cis qui videntur mortui, 338;
modus visitandi moribundos,
338; eorum confessionem au-
diendi, 339: remedia contra tcn-
lationes suggerendi, 340; cos,
juvandi in ultimo agone, 341 ;
indulgentiam in articulo mortis
impertiendi, 391.
- Morganatica matrimonia, 545.
- Mortis articulus et periculum : in
eo omnis sacerdos absolvere po-
test ab omnibus peccatis et cen-
suris, 240; quid, si infirmi conva-
luerint? 241, 254, 256.
- Mulieres sunt ordinum incapaces,
- Muti quoad confessionem, 192;
quomodo indulgentias lucrari
valeant, 379.
- Mutilatio quo sensu sit irregulari-
tas. 744.
- Natalium defectus est irregulari-
tas, 743.
- Naufragantes quoad confessio-
nem, 195.
- Neo-conversis,, sub conditione
baptizatis,, obligatio inest confi-
tendi peccata, 169.
- Neophytus : quis sit ejus Episco-
pus proprius ratione originis?
724; quo sensu impeditus? 748.
- Neo-presbyter quoad tres missa.,
in ordinatione injunctas, 741.
- Novitii quoad confessionem, 243;
quoad ordinationem, 725.
- Numerus peccatorum quomodo ac-
cusandus, 178; quandonam suffi-
ciat numerus *confusas*, 179.
- Nuptiæ, vide *Matrinioniuni*.
- Oblivio quatenus excusat ab inte-
gritate confessionis, 191 ; peccata
oblita quandonam accusanda?
190.
- Occasio peccati proxima et re-
mota, 3i4; absoluta, relativa, 315;
continua vel interrupta, volunta-
ria aut necessaria, 315. Præci-
puæ occasiones peccati, 316.
Principium quoad occasionem
proximam et *vohtnlaiiam*, 317 .
quoad occasionem proximam
necessariam, 319. Media quibus
occasio moraliter removeri po-
test, 321 ; ratio agendi quoad eos
qui, in occasione necessaria ver-
santes, semper eodem modo re-
labantur, 322.
- Occisio justa vel injusta quate-
nus irregularitatem inducit, 746,
747.
- Occultum impedimentum, 650;
facultates Episcoporum quoad
occulta impedimenta, in casu
urgenti, 656; quid confessarii
valeant quoad impedimentum
occultum in casu urgentissi-
mo? 657; revalidatio matrimonii
(piando nullitas est occulta, 687,
688, 689.
- Oculo carens quandonam sit irre-
gularis? 745
- Ordo ut sacramentum . de *Minis-
tro* ordinis, 723; quis sit pro-
prius Episcopus quoad ordina-
tionem? 724; regula? servanda? ad
licite suscipiendos ordines, 725;
de vocatione ad sacros ordines,

- l)e Subjecto ordinis, 728; telas ordinandorum, 738; titulus ad ordines requisitus, 738: obligationes in ipsil ordinatione ab Episcopo injunctio, 741.
- De *irregularitatibus* quæ licitæ ordinum susceptioni obstant, 742 ; \ ide *Irregularitates*.
- Votum suscipiendi ordines quomodo matrimonio contrahendo obstet, 561 ; susceptio ordinis sacri est impedimentum dirimens, 593.
- Originis titulus quoad ordinationem, 724.
- Pacis bonum ut causa dispensationis matrimonialis, 670.
- Parentes odio habere est circumstantia speciem peccati mutans, 181 ; parentum consensus quo sensu necessarius ad minorum matrimonium, 547. Parentes propriam prolem baptizantes an priuentur jure petendi? 615.
- Parochus jurisdictionem habet ordinariam in suos subditos, 230; eos ubique absolvere \ alet, 236 : ex justitia subditorum confessiones audire tenetur, 271 ; etiam cum periculo vitæ in casu extrema necessitatis, 272 ; ejus officia quoad visitationem infirmorum, 338; quoad separationem conjugum avertendam, 483; quoad sponsalia, et sponsorum visitationes, 529; quoad sponsorum examen, 531 ; in recipiendis revelationibus post bannortim promulgationem, 544.
- Parochus proprius rei.ite ad matrimonium, 641, 646; qualis præsentia parochi ad matrimonium nquiratur secundum *Tametsi*, 643, secundum *Codicem*, 646.
- Patrimonii titulus ad ordinationem, 740.
- Patrini impedimentum *incurrunt* < uni baptizato, 613 ; conditiones ad incurrendum tale impedimentum, 613.
- Paulinum privilegium, 453.
- Pauperes quoad dispensationei | i. i. trimoniam, 655.
- Paupertas vidua ut causa dispensationis, 670.
- Peccata quatenus materia confessionis. 1 *Peccata* sint materia necessaria? 167; quomodo remittatur peccatum in ipso baptismo commissum? 169; quænam peccata sint materia libera? 171 ; quænam sint materia dubia, 172; quid de accusatione generi» a peccatorum? 173. Peccatorum species accusanda, 175; item numerus, 178. quid de actu externo peccati, 176; de numero peccatorum internorum, 179; de peccatis dubiis, 184.
- Peregrini a quibus absolvi possint? 235, 239; præsertim quo. ! reservata? 264; tibinam eorum banna promulgari debeant? 538.
- Perfectio Christiana ad quam confessarii pios pænitentes ducere debent, 330; varii perfectionis gradus, 331 ; media generalia ad perfectionem consequendam, 331 ; media specialia. 332.
- Perinde valere quid sit? 681.
- Perplexus casus hodie facile solvitur, 657.
- Pii pænitentes quomodo dirigendi? 329: eorum tentationes quomodo superanda 332 : quid de gratiis extraordinariis eisdem concessis? 334.
- Pænitentes: actus quibus ad absolutionem sese disponere possint, 114 ; contritio non ex sola affirmatione pænitentis, sed ex aliis adjunctis dijudicanda, 143: quomodo pænitentes ad absolutionem præparari valeant, 88; quid de pænitentibus qui nullum certum peccatum accusant? 173; qui putant se esse relapsuros? 156; qui nullo pr.emisso examine ad sacrum tribunal accedunt? 201. De ratione agendi cum variis pænitentium generibus, 310.
- Pænitentiâ ut *virtus* : notio, 2 ; varia elementa. 4; necessitas, 8; quandonam pr.vceptum pænitentiae obliget? 11.
- Pænitentiâ ut *sacramentum* : notio, existentia sacramenti

- Pænitentia, 109; necessitas illud recipiendi. 160; ex præcepto divino, 160; ex præcepto ecclesiastico. 161. Materia remota hujus sacramenti. 113 materia proxima, 113; forma, 116; forma conditionata. 124. Solum l' a nitenda. 14 L Minister hujus sacramenti, 229. — Enectus sacramenti Pænitentia. quoad peccata, 128; quoad pœnam peccato debitam. 130; quoad meritorum reviviscendam, 131; quoad peccatum veniale, 134.
- Pænitentia *sacra>neafalis*, seu satisfactio, 211; obligatio pro confessario eam imponendi, 211; et pro pœnitente eam adimplendi. 224; tempus quo imponi debet. 214; qualitates sacramentalis pænitentia, 214; causæ minuendi pænitentiam, 217; opera quæ per modum pænitentia imponi possunt, 218; præcipuæ pænitentia, 220. A quo et quomodo pænitentia commutari possit? 222. Utrum pænitentia sub gravi impleri debeat? 225; de modo eam adimplendi, 226.
- Pænitentiaria in quibusnam impedimentis dispenset? 653; formula dispensationis adhibenda quando ad S. Pænitentiariam recurritur. 675; modus exsequendi dispensationes a S. Pænitentiaria concessas, 683.
- Polyandria juri naturali saltem secundo adversatur, 429: */o-iygamia*, seu *Polygym'a* simultanea juri c\angelico est contraria. 430.
- S. Pontifex ordinari; jurisdictione pollet quoad universam Ecclesiam, 234; delegare potest pro tot Ecclesia, 237; leges condere potest de Matrimonio, 511; impedimenta statuere, 575; in omnibus impedimentis ecclesiasticis dispensare, 652; solvere Matrimonium ratum et non consummatum, 462.
- Potestas ordinis et jurisdictionis, in sacramento Pænitentia requisita, 47, 227; potestas clavium, ligandi atque solvendi, 16; potestas remittendi peccata Ecclesiae collata, 18; actu judiciali exercenda 24; ritu sacramentali distincto. 24.
- Prælati Regulares jurisdictionem ordinariam habent in subditos, =34; earn acc.unt a S. Pom. fi 4nd puss.nt <|U.,ad Subd.torm ord.nat.onetn? 725.
- Præsentia moralis requisita ad absolutionem, 122.
- Preces pro lucrands indulgentiis, 378; ab ordinatis recitanda, 74».
- Presbyteratus : ætas requisita, 738; scientia, 727.
- Principes laici quoad impedimenta matrimonii, 513.
- Privilegium Paulinum, 453.
- Procurantes abortum sunt irregulares. 747.
- Procurator in matrimonio contrahendo sub certis conditionibus adhiberi potest, 424.
- Promissio matrimonialis, 517; vide *Sponsalia*.
- Promulgatio requisita pro lege clandestinitatis, 638.
- Propositum non peccandi de cetero, 155; ad omnia mortalia sese extendere debet, 155; firmum esse, 158; efficax, 157; an formale et explicitum? 157; propositum quoad venialia, 158.
- Prudentia in confessario requisita, 277; media quibus acquiri potest, 278.
- Pubertas quo tempore attingatur, 580.
- Puerorum confessio : quomodo excipiendi et interrogandi, 311; ad contritionem hortandi, 312; quandonam absolvendi? 312.
- Quasi-domicilium quoad matrimonium, 642.
- Raptus ut impedimentum matrimonii. 629; conditiones ut matrimonium dirimat, 630.
- Ratum matrimonium quomodo dissolvitur, 461.

- Recidivi materialiter et formaliter. 325: quandonam absolvi possint? 326; quomodo disponi? 328; quandonam et quomodo eorum absolutio sit differenda? 328.
- Regulares etiam exempti approbatione indigent ad audiendas confessiones sæcularium, 243; Regularium sui ordinis, 231; nec valide absolunt, etiamsi approbatio injuste ipsis denegaretur, 233; a quibus jurisdictionem quoad extraneos accipiant? 247; quomodo approbationem et jurisdictionem quoad domesticos obtineant? 243; quomodo ipsi absolvantur intra et extra monasterium? 243; indigent speciali facultate ut a casibus Papalibus absolvere valeant, 266; a quibus ordinari valeant? 725; sibi eligere possunt confessarium tempore Jubilæi, 385; nequeunt visitationes ecclesiarum ab Episcopo præscriptas pro Jubilao peragere in ecclesiâ propriâ, 383.
- Reincidentia in censuras, 256.
- Remedia pœnitenti assignanda, 290.
- Repudii libellus, 439.
- Reservati casus, 252; vide Cb.wj. *reservati*.
- Revalidatio matrimonii quandonam fieri possit? 686; de separatione conjugum præviâ ad revalidationem, 687; de revalidatione ob defectum consensus, 688; ob defectum formic Tridentinæ, 689; ob aliud impedimentum. 689; de revalidatione per *sanationem in radice*, 690.
- Rosarium S. Dominici, 398; S. Birgittæ, 399; alia Rosaria, 399.
- Rubricæ in administratione sacr. Pœnitentiæ', 121; Matrimonii. 553.
- Rudes quomodo instruendi ante absolutionem. 285; juvandi in conscientia.' examine, 202; in contritione concipiendâ, 312.
- Sabbatinum privilegium quid sit, 423.
- Sævitiæ graves ut causa separationis a toro et mensâ, 481.
- Sanatio in radice quid sit et quomodo a simplici dispensatione distinguatur, 690; conditiones requisitæ ad dispensationem in radice. 691; quâ formula confessarius uti possit, 694.
- Satisfactio ut pars sacr. Pœnitentiæ. 211; vide *Pœnitentia*.
- Scapularia præcipua, 400; conditiones ad lucrandas indulgentias ex parte scapularis ipsius, 401; benedictionis et impositionis scapularis, 401; suscipientis. 402: gestationis scapularis. 402.
- Schismatici num absolvi possint in articulo mortis? 337.
- Semi-fatui quoad confessionem et absolutionem. 313; quoad matrimonium. 579.
- Servilis conditio ut impedimentum matrimonii. 584.
- Sigillum sacramentale sub gravi obligat ex jure naturali, divino et ecclesiastico. 298; nulla ratio ab eo excusat. 300; quinam ad hoc secretum teneantur? 302; quid sub sigillo cadat? 303; quomodo lædatur directe? 305; indirecte? 306.
- Sinceritas in confessione. 165.
- Solemnitas Matrimonii tempore clauso prohibetur. 556.
- Sollicitatio ad turpia in sacro tribunali quam stricte prohibeatur. 349; conditiones ad peccatum sollicitationis requisitæ, 350; quid intelligatur per sollicitationem ad *turpia*? 350; a sacerdote *ut confessorio* factam? 351; cum relatione ad confessionem? 352; obligatio sollicitantes denunciandi, 353; modus excipiendi et faciendi denuntiationem. 356; de pœnis contra sollicitantes. 35«.
- Species peccatorum in confessione declaranda, 175; quid de circumstantiis speciem mutantibus? 1 So.
- Sponsalia cur Matrimonio praemittantur, 518; conditiones necessariae ad validitatem sponsalium. 518; de sponsalibus sub conditione initis, 521; de effecti-

- bus sponsalium, 523; de sponsalium dissolutione. 524; de agendi ratione pastorum quoad sponsalia, 529.
- Statùs perfectionis** electio ut causa dissolutionis sponsalium. J25-
- Subdiaconatus** an suscipi possit cum Minoribus? 726; ætas requisita, 738; scientia, 727. *
- Subjectum Pœnitentiæ** : ejus dispositiones, 141; \ idc *Confessio*, *Contritio*, *Pœnitentia*.
- Superior** uti nequit notitia ex confessione accepta ad externam gubernationem, 307.
- Surdi** aut *surdastri* quoad confessionem, 194; quoad irregularitatem, 745.
- Surdo-muti** quoad confessionem, 313; indulgentias, 379; matrimonium. 579; quatenus irregulares, 745.
- Suspecti** de hæresi quinam habeantur, 570.
- Taciturnitas** mulieris, cui promittitur matrimonium, non est sufficiens consensus sponsalitus, 520.
- Telegraphum** : num adhiberi possit in petendis vel concedendis facultatibus? 674, 684.
- Telephonium** : num absolutio data per telephonium valida sit? 123.
- Tempus clausum** seu feriatum quatenus prohibet solemnitatem matrimonii, 556.
- Tentationes** devotorum quomodo superandæ, 332.
- Tepiditas** proficientibus periculo- 333-
- Testes** relate ad Matrimonium 486.
- Thesaurus Ecclesiæ** ex quo in indulgentiæ depromuntur, 361.
- Timor filialis**, sen illic et servilité, servilis, 93.
- Titulus ordinationis**, 738: titulus beneficii, 739; titulus paupertatis. 739; titulus mensæ communis, 739: titulus senitii Ecclesiæ», 739; titulus missionis, 739; titulus patrimonialis, 740.
- Tonsura ecclesiastica** : ætas <1 scientia ad eam requisite?, 73.1, 727.
- SS: Trinitatis** notitia quatenus ad absolutionem requiritur, 285.
- Unitas matrimonii**, 429.
- Universalitas** contritionis quoad mortalia, 148; non requiritur quoad venialia, 149. Universalitas propositi, 155.
- Usurpatio** exercitii ordinis sacri irregularitatem inducit, 747.
- Uxor** regulariter \ irum sequi tenetur, 475; amorem, fidem, juvenem et obedientiam præstare viro, 476; si permiserit virum suscipere ordines, vel ingredi Religionem, ad quid teneatur? 482/
- Vagi** quoad absolutionem, 235, 239; quoad banna, 538; quoad testimonium de statu libero, 532; quoad matrimonii celebrationem, 647.
- Vendi** non debent rosaria aliaque objecta quibus annexi sunt indulgentiæ, 400.
- Via crucis**: conditiones ad lucrandas indulgentias, 395; ad canonicam erectionem stationum ac crucium benedictionem, 395; de modo quo exercitium Viæ crucis peragi debet. 397; de crucifixis Viæ Crucis, 397.
- Vicarii** quatenus matrimoniis assistere valeant, 643, 645.
- Violentia** ut impedimentum dirimens, 584.
- Virginitas** pro Deo suscepta matrimonio præstat, 495.
- Virginitatis** votum ut impedimentum prohibens, 560.
- Virtutes pœnitentis** an sint objectum sigilli? 304.
- Vis** ut impedimentum dirimens, 584.

- Visitatio infirmorum est officium grave pro pastoribus, 338.
- Vitandi excommunicati! 'jurisdictione privantur, 236.
- Vocatio ad statum clericalem necessaria, 730; divinæ vocationis signa, præsertim *idoneitas*, 732; *intentio* supernaturalis, 734; electio a superioribus ecclesiasticis regulariter facta, 735; obligatio clericalem vocationem sequendi, 735.
- Votum simplex perpetua castitatis ut impedimentum *prohibens*, 559; votum virginitatis vel cælibatûs, 560; votum suscipiendi ordines sacros aut ingrediendi Religionem, 561; quis possit ab his votis dispensare? 561, 656.
- Votum *solemne* castitatis ut impedimentum *dirimens*, 592; poena contra Regulares matrimonium attentantes, 592; quis possit in hoc voto dispensare? 593.
- Vota *simplicia* Jesuitarum dirimunt matrimonium, 592.
- Zelus animarum, confessario necessarius, 279; signum vocationis ecclesiasticæ, 734.

Pontificia Commissio ad Codicis Canones authentice interpretandos, 16 oct. 1919, nostram interpretationem can. 199 et 874 confirmavit, declarando parochos, vicarios parochorum, aliosve sacerdotes ad universitatem causarum delegatos non posse sacerdotibus sæcularibus aut regularibus delegare jurisdictionem ad confessiones recipiendas, nec iisdem jam approbatis jurisdictionem extendere ultra fines circumscriptos, sed ad id egere speciali facultate seu mandato Ordinarii loci.

Eadem decrevit *impeditis* adnumerandum esse eum cujus pater vel mater tantum est acatholicus, alter parens catholicus, etiam eo in casu quo matrimonium mixtum datis cautionibus cum dispensatione in hoc vetito contractum fuit.

JSupplemenrum

AD TR. DE MATRIMONIO.

In hoc Supplemento dicemus < 1° de *Impedimento impotentia*; 2° de *debito conjugali*; 30 de *baptizandisfætibus*.

Cum in nonnullis Seminariis hujusmodi quæstiones solis diaconis exponantur, in aliis autem suo loco omnibus theologiæ candidatis, de eis breviter disserere censuimus in Supplemento, quod huic volumini inseri vel ab eo detrahi possit, ad arbitrium Rectorum Seminariorum.

Art. 1. De impedimento impotentiael.

I. Notio impotentiae. t° Impotentia est quidem impedimentum matrimonii *naturale*; sed ad Ecclesiam pertinet, quatenus est juris naturalis interpret, definire in quo illud consistat. Jamvero impotentia, quatenus est impedimentum *canonicum* matrimonii, *non est impotentia generandi* seu sterilitas, *sed impotentia coeundi seu* habendi copulam *ex se* aptam ad generationem prolis. Unde ad validum matrimonium non requiritur potentia generandi, sed sufficit potestas ita coeundi ut vir semen effundere valeat intra vaginam mulieris², et semen virile misceri possit cum ovulo

' *Decretal'. Greg. IX*, l. IV, t. XI, De frigidis et maleficiatis et de impotentia coeundi; *Canonista* in h. Ut.; S. *Thom.*, Su|piem. q. 58, a. 1-2; *Sandies*, l. VII. disp. 92-114; S. *tphons.*, l. VI, n. 1095-1105; *Lehmke.*, n. 743-747; *tuiti. P.*, n. 864-891, ed. 3, 1900; *Gasparri*, de Matriin. n. 510-536; *Eschbach*, Disput. Physiologico-Theologicæ, Romæ, 1901, disp. 11; *id.* De novo quodam sterilitatis conceptu, Romæ, 1903; *Antonelli*, De conceptu impotentiae, Romæ, 1900; *id.* Pro conceptu impotentiae, Romæ, 1901; *id.* Medicina pastoralis, Ratisbonæ, η,05, t. 11, η. 42-293 ; *CapellIntann*, Medic. Pastor, p. 162-169; *American Eccles.* /x'evue, dec 1902, p. 609; jan. 1903, p. 57, etc.; *Snrbled*, La Morate dans ses rapports avec la Médecine, 6r éd. 1900, t. II, p. 113 sq.

' Imo, juxta quosdam, ut *Lapehnann* (p. 164), *Eallerini* (η. 873), aliosque, impotentia non existit quando vir ad os vaginae seminare potent, ita ut semen in vaginam et uterum attrahi possit.

femineo. Siquidem matrimonium *primario* quidem institutum est in procreationem prolis, sed *secundario* in remedium concupiscentiæ; ideoque validum censetur quoties hic secundarius finis obtinetur, etiamsi primarius *per accidens* attingi non valeat. Jamvero quoties semen virile intra vaginam mulieris effundi potest, sedatur concupiscentia, etiamsi *per accidens* conceptio haberi nequeat.

Hinc valide contrahunt *steriles*, dummodo copulam inter se habere valeant sensu explicato; invalide autem contrahunt *eunuchi*, qui duobus testiculis carent, quia, etiam quando vas naturale mulieris penetrare possunt, semen effundere non valent'.

2. 20 Impotentia est : va) *naturalis*, quando ab ipsâ corporis constitutione oritur; *accidentalis*, quando ex causâ extrinsecâ provenit, v. g. ex morbo aut vulnere; (b) *antecedens*, quando matrimonium praecedit; *subsequens*, si post matrimonium jam contrarium occurrit; (c) *perpetua*, si mediis humanis licitis, nec graviter periculosis, tolli nequit; *temporanea*, si mediis humanis licitis nec aliunde graviter periculosis sanari valet; (d) *absoluta*, quæ habetur relate ad quamcumque personam; *relativa*, quæ non est nisi cum tali determinata personâ, v. g. propter defectum proportionis inter sexualia organa.

II. Conditiones ut impotentia sit impedimentum dirimens.

3. 1° *Principium* : Impotentia antecedens et perpetua matrimonium dirimit quoad omnes, si sit absoluta; si vero sit relativa, respectu illius personae quacum vera copula est impossibilis.

A) *Declaratur* : (a) *antecedens*, nam si subsequitur matrimonium jam valide contractum, illud non dissolvit.

(b) *Perpetua*, nam si tolli potest, aliquem non reddit inhabilem ad copulam nisi ad tempus; atqui hic valide potest jus transferre in proprium corpus, exercendum statim ac impotentia cessaverit.— Hinc, si post matrimonium detegatur impotentia hujusmodi, multo *probabilius* adest obligatio eam tollendi, si absque periculo vitæ vel gravis morbi id fieri possit; nam, cum jus in proprium corpus in ordine

† Illa *Sixtus* Γ, Motu proprio *Quod frequenter** 27 jun. 1587.

ad generationem traditum fuerit, id omne præstari debet quod moraliter possibile est ne altera pars suo jure fraudetur. Si vero impedimentum removeri nequeat absque periculo vitæ vel gravis morbi, non est obligatio tale periculum incurrendi, quia lex non obligat cum tanto incommodo¹.

4. ZR' *Probat*ur. Essentia matrimonialis contractus consistit in traditione juris in proprium corpus in ordine ad actus *ex se* aptos ad generationem proles, ut constat ex ipsâ definitione matrimonii; porro qui laborat perpetua impotentia coeundi, non potest alteri jus dare ad copulam, cujus omnino incapax est. — Ex quo sequitur hoc impedimentum esse *Juris nature*s ac proinde indispensabile; sed est etiam impedimentum *canonicum*, ut constat ex titulo *De frigidis et maleficiatis*.

5.20 Corollaria. Impotentia igitur laborant : (A) *Viri* (a) carentes *utroque* testiculo, quia seminare non valent; (b) quorum testiculi ita sunt contusi ut munere suo fungi nequeant; si vero testiculi latent, ad medicos speelat in particulari casu discernere utrum semen producere valeant an non; (c) quorum membrum virile *erigi nequit*: (quem defectum antiqui *frigiditatem* vocabant); vel ita deformatum est ut semen in vaginam mulieris immitti non possit: hodie tamen huic vitio facile medetur; (d) qui *vaseflomiam* subierunt, quâ nempe sedtum est canale quo semen ad membrum virile defertur⁴; (e) qui *semper* seminant antequam vas naturale penetrare valeant; hic autem defectus, plerumque sanari valet. — *Phimosi*s vero, seu nimia præputii extensio, quæ seminis ejaculationem impedit, facile corrigi potest, nec proinde est impedimentum.

† (B) *Femina* (a) vulvâ aut vagina carentes, quia omnino inhabiles sunt ad copulam; (b) probabilius vulvam aut vaginam habentes ita occlusam vel arëbam, ut sine mortis vel gravis morbi periculo sufficienter aperiri nequeat⁵. — *Vaginismus* autem, vi cujus mulier, ex

¹ Hoche sæpe deest periculum hujusmodi, propter mirificos progressus artis chirurgicæ.

³ Cfr. *Eschbach*, op. cit., p. 146-149; *Antonelli*, t. II, n. 220 sq.

³ Quod præsertim occurrit quando canalis urethræ in *medio pene*, vel inferiore vel superiore, apertus est; quem defectum vocant *epispadiasim* et *hypospadiasim*; de quo vide *Capellmann*, p. 163-164.

⁴ Hæc autem operatio *illicita* est, nisi ad salvandum totum corpus (infra, n. S); proinde licita non videtur ad steriles efficiendos pravos homines, cùm alia sint media ad tuendam societatem contra pravorum multiplicationem. Cfr. zV *Rev. Théol.*, 1910, p. 417-422; *Amer. Eccles., Review*, 1910, pp. 271, 475.

⁵ In hoc casu potest quidem *fer accidens* fieri conceptio, quia semen

SUPPLEMENTUM AD TR. DE MATRIMONIO.

leviori contaéhi viri, atrocem patitur dolorem, non est impedimentum, quia naturâ suâ non est insanabilis.

6. 3° Quæstio disputata. Hic autem quæritur num vere impotens haberi debeat mulier, cujus uterus et ovaria desunt aut excisa sunt¹. (A) Ratio dubitandi est quia, ex unâ parte, hæc mulier apta manet ad copulam, cum vagina integra relinquatur; ex altera autem, copula non videtur *ex se* apta ad generationem, cum omnino deficient *ova* ad conceptionem absolute necessaria. Unde theologi in varias abierunt sententias : nonnulli dicunt hanc mulierem esse vere impotentem, quia ovaria in muliere non minus requiruntur ad conceptum quam testiculi in viro' — Alii autem tenent hanc esse quidem sterilem, sed non impotentem : nam id quod requiritur et sufficit ad essentiam matrimonii est potentia *coeundi, non generandi*; hæc autem existit, dummodo vagina integra maneat; si conceptio impossibilis evadit, id *per accidens* se habet, quatenus deficient ova, sicut desunt in vetulis mulieribus, quæ steriles quidem sunt, sed non idcirco impotentes³.

7. (B) Hâc de re N. *Officium*, in duobus casibus particularibus, ita respondit. Die 3 febr. 1887, ad qtiæMtum; “Num mulier, per *utriusque ovarii* excDi defeétum *sterilis effefla*, ad matrimonium ineundum permitti valeat et liceat, necne?”; responsum est : “Re mature diuque perpensâ, matrimonium mulieris de quâ in casu, non esse impediendum”. — Die autem 30 jul. 1890, ad quæsitum : “Num mulier N. N. cui operatione chirurgica ablata sunt *duo ovaria et uterus*, admitti possit ad matrimonium contrahendum?”; responsum est : “Matrimonium non esse impediendum”.

ad labia vaginæ effusum aliquando in uterum attrahitur; sed, cum copula non fiat *in* vase debito, non pauci dicunt impotentiam adhuc subsistere; alii vero *mullo probabilius* putant eam eo ipso cessare, statim ac probatur conceptionem locum habuisse : tunc enim duo conjuges sunt vere *una caro*, et matrimonium *consummatum* dici potest. Cfr. *Eschbach*, p. 152; *Berardi*, n. 515s; *Ball. P.*, η. 1269-1270 (873-874 ed. 3). — Cæterum si mulier, perpetua impotentia laborans, operationem periculosam subeat quâ potens efficitur, potest vel ad alias nuptias transire, vel cum priore viro rursus contrahere; posterior solutio omnino suadenda est.

¹ Hodie sine magno periculo fit illa operatio, quæ *Porro* appellatur, a medico qui prius feliciter eam peregit.

- Quam sententiam strenue propugnat *Antonelli*, op. cit.

Ita *Eschbach*, op. cit., p. 197 204; *Berardi*, *Casus Conscientia'* an. 1892, p. 22sq., ubi comparatione lem sic illustrat : “Vetula oiloginta vel nonaginta annorum est certe ad generationem inepta; et nihilominus ejus matrimonium validum est. At vero quid diflerenliæ? Vetula est vitis cui radices desiccatae, mulier sine ovariis est vitis cui radices amputatae sunt. Ambæ fiudûs, ambæ generationis incapaces. Ergo si valet matrimonium primæ, valere debet etiam matrimonium secunda”.

— Quamvis hæc decreta vim legis generalis non habeant, prudens confessarius ea in praxi sequetur, quoties non certo constat de perfectâ et absoluta uteri et ovariorum excisione¹: nemo enim naturali jure nubendi privari debet, nisi canonice constet cum aliquo impedimento ligari. Si vero, judicio medicorum, de absoluta excisione constaret, ad S. Congregationes recurrendum esset.

8. *Notanda pro praxi.* Hic tamen duo animadvertere præstat: (A) Excisio uteri et ovariorum non licet nisi gravissimâ de causâ. (a) Hæc sane existit quando secus vita mulieris servari nequit; nam, juxta S. *Thornam* \ cum membrum aliquod sit pars totius corporis, disponendum est de illo secundum quod expedit toti; proinde si membrum aliquod sit totius corporis corruptivum, licitum est putridum membrum præscindere propter salutem totius corporis, (b) Juxta *Lehinkidll* (n. 856), id etiam licet, quando periculum mortis, quamvis non adeo instans et certum, sed tamen actu existens, hæc operatione notabiliter minuitur; v. g. si, in operatione cæsarcæ, periculum multo minus evadit, posito quod uterus extirpetur; vel si ex utero u'cerato aut aliter male affecto grave periculum vitæ juste timetur.

9. (c) Numquid idem dici potest quando ex ipsâ arétitudine mulieris, absque ullo morbo, prævidetur partum valde periculosum fore tum ipsi mulieri tum proli? Negant plerique auctores², quia membrum abscindere non licet nisi ad salvandum totum corpus; id autem fieret *proxime* in casu ad præcavendam conceptionem.

(d) Tandem certum est gravissimum esse peccatum hanc excisionem permittere eo tantum fine ut inducatur sterilitas, ac copula haberi valeat sine timore prolis concipiendæ.

10. (B) Mulier quæ hanc operationem passa est, non potest licite matrimonium contrahere, nisi hæc de re certior faciat virum cui nubere intendit; nam, cum primarius finis matrimonii sit generatio prolis, in re gravi sponsum deciperet, si, apprime noscens se omnino ineptam esse ad generationem, nil de re tanti momenti illi manifestaret

¹ Ille *Bucctroni* (Instit. theol. inor., t. 11, n. 004). Emus *Parrocchi*, S. Officii secretarius, declaravit præfatas responsiones respicere tantum casus in quibus, peritorum judicio, non omnino constabat de perfecta et absolute uteri et ovariorum excisione aut absentia.

² *Thorn.*, q. 65, a. I.

Lchmk. n. 856; *Ca/Ww.*, p. 27; *Eschbach*, p. 37c 373.

ii. 4° De ratione agendi quoad impotentes. (A) Quando *certum* est impotentiam esse antecedentem et perpetuam, *regulariter* conjuges moneri debent ut separentur quoad torum; secus enim periculo contra castitatem peccandi exponuntur. — Dicitur *regulariter*, quia sæpc expedit cos in bonâ fide relinquere, usquedum matrimonii nullitas a iudice ecclesiastico declarctur; si enim incaute moneantur de obligatione hujus separationis, peccata materialia quæ antea committebant, jam fiunt formalia. Quod præsertim verum est quando nullitatem matrimonii declarare non expedit, sive ob scandalum, sive ob legem civilem, quæ tale impedimentum non admittit; tunc eis permitti potest vivere ut frater et soror, dummodo talis cohabitatio non sit occasio peccandi L

Si vero nullum timeatur scandalum aliudve grave incommodum, rem ad Episcopum deferri expedit ut duplici judiciali sententia nullitas matrimonii pronuntietur² : tunc pars, quæ impotentiâ non laborat, alias nuptias inire potest; altera innupta manere debet, nisi impotentia sit solum *relativa*.

12. (B) Si impotentia est tantum *dubia*, non licet contrahere matrimonium nisi, re canonice investigata, dubium practice remotum fuerit; sed, matrimonio jam contracto, conjuges possunt copulam tentare quamdiu spes remanet eam perficiendi, etiamsi per accidens semen extra vas effundetur; quando autem omnis spes evanuit, ut supra procedendum est.— Jure canonico per *triennium* ita copulam tentare possunt; sed hodie potius ad S. Sedem recurritur pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato.

13. (C) Cum sæpc difficile sit probare impotentiam

¹ Ita 5. C. *Concilii*, 15 dee. 1877, ap. *Gasparri*, n. 535.

² Ordo sequendus describitur in Constit. *Dei Miseratione* Bened. X IV, et *Instr. S. C. Concilii*, 22 aug. 1840; necnon *Instr. S. Officii* pro confectione processûs super viri impotentia, et non seculâ matrimonii consummatione; quæ documenta invenies ap. *Gasparri*, t. II, p. 538-555; fuse autem exponitur ap. *Bassibey*, Le Mariage devant les tribunaux ecclesiast., Paris, 1899; *Bmith*, Marriage Process., Part. III-IV; *C. Sagnori*, Exemplar actorum forensium quibus inquirendum est de matrimonii nullitate ex capite impotentiae, Romæ, 1903; brevius ap. /'Zr/Ar, Code de Procédure canonique dans les Causes matrimoniales, Pans, 1894-

esse antecedentem et perpetuam, facilius est via ad solvendum vinculum, petendo nempe dispensationem super matrimonio rato et non-consummato. Ut hæc concedatur, probari debet non consummatio matrimonii; quod demonstratur ad normam Bullæ *Dei miseratione*, a Bened. *XfV* editæ. 29 nov. 1741 : (a) jurato testimonio conjugum; (b) testimonio *septima mantis*, i. e. testimonio septem testium tum ex parte viri, tum ex parte mulieris, qui, sub fide iuramenti, deponant conjuges esse fide dignos, et insuper num audierint matrimonium fuisse consummatum vel non; (c) inspectione corporum a medicis vel chirurgis peracta; quoad virum, medici explorant honestis mediis utrum impotens sit vel non ; quoad mulierem, obstetrices, a duobus saltem medicis prius instruendæ, investigant utrum adsint signa virginitatis, præsertim utrum *hymen* sit integrum vel non ». Quibus omnibus peractis, si moraliter certum est matrimonium non fuisse consummatum, S. Pontifex solet in eo dispensare.

14. Hermaphroditi dicuntur illi qui utriusque sexûs esse participes censentur, ita ut possint ad libitum officium obire unius vel alterius sexûs. Hodie certo constat tales non esse, si iudicio peritorum credamus.

Sed dantur homines qui, præter organa completa unius sexûs, aliquod habeant ex organis alterius; alii qui utriusque sexûs organis

debent; antequam vero ad matrimonium admittantur, prudentia postulat ut medicorum iudicium exquiratur de eorum potentiâ.

(c) Qui tandem *neutrales* manent, ita ut neuter sexus in eis prævaleat, a conjugio ineundo arcendi sunt, utpote impotentes.

† Cfr. Instr. 5. *Officii*, 1858; et sept. 1890, ap. *Ada S. Sedis*, XXXI, p. 37-41; *Bassibey*, op. cit., l. III, n. 230-474; *Smith*, Part. III-IV.

• Cfr. *Eschbach*, p. 53-54; *Surbled*, op. cit., p. 148-155.

Art. TI. De debito conjugali.

15. Doctrinam christianam de debito conjugali sic exponit S. *Paulus* : “ Uxori *ux debitum* reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram”. — Quare dicemus 1° de *liceitate*; 2° de *obligatione* debiti conjugalis.

§ I. De liceitate debiti conjugalis.

De liceitate copulæ conjugalis.

De licitis et illicitis inter conjuges.

De onanismo conjugali.

I. De liceitate copulæ conjugalis.

16. i° De liceitate copulæ conjugalis ratione finis. Copulam maritalem esse *in se* opus honestum, laudabile ac proinde meritorium jam alibi probatum est. Sed hic quaeritur qualem *finem* intendere debeant conjuges ut talis aëtus sit licitus.

(a) Certum est actum conjugalem *licitum* esse quando exercetur *ob fines propter quos matrimonium a Deo institutum est*, nempe ob generationem prolis, — in remedium concupiscentiæ, — vel ad satisfaciendum coniugali legitime petenti; tunc enim voluptas, quâ fruuntur conjuges, ordinatur ad superiorem finem ab ipso Deo intentum.

(b) Certum est pariter eundem actum *licere* quoties perficitur *propter quemlibet finem honestum*, v. g. ad fovendum conjugalem amorem, ad corporis sanitatem; nam aëtus de se bonus, ob honestum finem elicited, malus esse nequit; aliunde quilibet finis honestus ultimo tendit in fines a Deo intentos in ipsâ matrimonii institutione.

¹ S. *Thom.*, Supplem. q. 49 et 64; *Billuart*, disp. IV, art. 2-4; *Sanchez*, lib. IX; *Lacroix*, n. 287-400; 5. *Alphons.*, n. 9°-9545 *Lchink.*, n. 833-855; *Bull. P.* n. 385-466, ed. 3; *Aertnys*, n. 480-515; *Glinicot*, n. 543-5545 *LJoldin*, De Sexto, n. 60-94; *Capellniann*, p. 136-161; *Eschbach*, p. 105-120.

² / Cor. VU, 3-5.

17. (c) Certo etiam constat illum artum esse *illicitum*, saltem venialiter, quando ita excreetur ob *solam* voluptatem, ut omnes honesti fines positive excludantur : tunc enim adest perversio ordinis naturæ, dum quis venereâ delertatione vult frui contra ordinem a Deo intentum, positive excludendo omnem finem quo talis artus cohonestari valeat. Grave est peccatum, si media adhibeantur ad praecavendam generationem, ut dicitur infra, n. 40; veniale, si media hujusmodi non adhibeantur.

(d) Si vero artus conjugalís exercetur quidem ob voluptatem, ita tamen ut non excludantur, neque includantur etiam *virtualiter* fines honesti, certo non committitur peccatum mortale; imo, juxta quosdam¹, nulla est culpa venialis, quia licet appetere delertationem bonam in se, quin positive referatur ad honestum finem, dummodo hic non excludatur. Attamen, juxta communem sententiam², peccatum veniale est artum conjugalem exercere propter *solam* voluptatem, illum non referendo *virtualiter* ad aliquem finem honestum; cum enim delertatio sit *inedium* ad *finem*, et operationi adnertatur quo facilius ac melius artum eliciamus, inordinatio est sistere in delertatione tanquam in fine, eamque minime referre ad finem honestum. — Quo sensu merito damnata est ab *Innocentio XI*, 2 mart. 1679, hæc propositio ⁹ : “ Opus conjugale ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defertu veniali ” — In praxi autem plerique conjuges vel virtualiter referunt hunc artum ad finem honestum, vel putant se nullius culpæ esse reos, dummodo copulam rite habeant, et in bonâ fide relinqui possunt³.

(e) Si vero delertatio secundario et moderate intendatur simul cum alio fine honesto, nullum est peccatum etiam veniale, quia delertatio ordinate appetitur ut medium ad aliquid bonum.

18. *Corollaria* : (a) Graviter peccant conjuges qui copulam exercent *affectu adulterino*, i. e. cogitantes de aliâ personâ ut praesente et cum eâ copulam habere cupientes ; tunc enim *affcdlive* adulterium committunt. Si vero de aliâ personâ cogitent, et de ejus pulchritudine ut ad artum conjugalem sese excitent, absque ullo pravo desiderio, non pec

¹ Ita præsertim *Ball. F.*, n. 323 361, ed. 3, cum aurtoribus ibi citatis.

² Cfr. *Vindicia Alphons.*, p. 822-840.

³ Ap. *Deming.*, n. 1026; cfr. *Viva*, Thes. damnat., in h. loc.

⁴ Si quis velit pænitentes instruere de rertâ intentione ac moderatione in debito conjugali, illos remittat ad S'. *Franc. Salesimn*, Introd. à la Vic dévote, 111e Part. chap. 38-39.

cant; id tamen periculosum est, cum voluntas facile feratur, in objeCtum cogitatum.

(b) Licet aCtus conjugal^{is} *sterilibus*, quibus nulla est spes prolem generandi; nam, præter generationem prolis, alii sunt fines honesti, v. g. concupiscentiae sedatio, quibus copula cohonestari possit. — Neque peccant etiam venialiter qui matrimonio utuntur in remedium concupiscentiae : hic est enim unus e finibus propter quos matrimonium institutum est; aliunde qui vult incontinentiam vitare, eo ipso castitatem conjugalem servare intendit.

19. (c) Non peccant conjuges qui, ob paupertatem vel alium honestum finem, interne exoptant ut proles ex copula non concipiatur, dummodo nullo illegitimo medio utantur ad generationem impediendam.

(d) Licitus est acSlus conjugal^{is}, etiamsi praevideatur mulierem forsan abortum passuram esse vel in lucem edituram prolem mortuam; nam talis effeCtus *per accidens* occurrit, proindeque permitti potest ob finem honestum v. g. concupiscentiae sedationem. Proles autem concepta, etiamsi supernatural! beatitudine privetur, naturali quadam felicitate frui potest, ut exponitur in *Tr. de Deo Creante*, n. 205.

20.20 De liceitate actus conjugal^{is} ratione circumstantiarum. (A) *Prænotanda*. (a) Ut copula legitime fiat tria generatin'! requiruntur et sufficiunt : penetratio vasis debiti, seu vaginæ ; effusio seminis intra vaginam ; et retentio seminis a muliere, ut in uterum attrahi possit, et tempore opportuno fecundare unum ex ovis quæ ex ovariis descendunt. — Principium generale est *graviter peccare eos qui scienter et volenter hæc tria substantialiter non servant copulant exercendo*; tunc enim contra finem primarium matrimonii agunt.

21. Attamen, cum hodie constet conceptionem fieri posse absque vaginæ penetratione, — dummodo semen virile ad labia organi muliebris effundatur, — vir qui, propter aliquem defeélum, perfectius copulam perficere nequit, hoc imperfeCto modo eam peragere potest, etiamsi per accidens pars seminis perdatur; nam, dummodo spes habeatur generandi prolem, conjuges coitum tentare possunt eo meliori quo fieri potest modo.

(b) Quando tria hæc substantialiter servata sunt, inordinatio circa accidentalia copulæ veniale non excedit, dummodo tamen ex inordinatis circumstantiis non sequatur grave scandalum aliudve damnum spirituale aut temporale. Ratio est quia, his servatis, generatio fieri potest ac finis primarius matrimonii obtineri.

22. (B) *De situ copula*, (a) Situs *naturalis* est ut vir sit incubus et mulier succuba, cum hic modus generatim aptior sit ad seminis infusionem. Attamen nullus situs, etiam *innaturalis* (sedendo, stando, vel muliere incumbente, etc.), generationem *per se* impedit, cum semen per *attractionem* in uterum ascendere valeat; unde mutatio situs naturalis veniale non excedit, dummodo excludatur periculum *totius* semen extra vas effundendi; etiamsi pars non modica seminis dispergatur *per accidens*, peccatum mortale non est, quia minima pars seminis ad fecundationem sufficit.

(b). Si mutatio situs naturalis legitimam ob causam fiat, v. g. propter periculum abortus tempore prægnationis, vel ob difficultatem aliter congregiendi, nullum est peccatum etiam veniale.

Unde *in ftraxi* conjuges interrogari non debent de situ quem in actu conjugali exercendo adhibent, cum id ad integritatem confessionis non sit necessarium. Si de eo inquirunt, respondeatur naturalem situm, in quantum fieri potest, servandum esse. Si de situ innaturali se accusant, solummodo inquiratur num ita agant ad impediendam generationem.

23. (C) *De loco*, (a) Usus matrimonii non nisi loco *secreto* fieri posse pudicitia et caritas postulant, ne scandalum aliis præbeatur. Graviter igitur peccant qui copulam habent coram aliis, præsertim junioribus, qui exinde scandalum pati possunt. Parentes igitur cavere debent ne filii in eodem cubiculo dormientes rei maritalis notitiam acquirant.

(b) In *loco sacro* prohibetur usus matrimonii sub poenâ sacrilegii, extra casum necessitatis, qui hodie vix unquam occurret.

' Juxta artis medicæ peritos, copulam exercere *sedendo* et præsertim *dando* morbos quosdam inducere potest. Cfr. *Vigoureux*, Tr. de Médecine, t. IV, p. 65. Unde ex hoc capite conjuges ab hujusmodi situ arcendi sunt.

24. (D) *De tempore.* (a) Hodierna disciplinē nullis diebus festis striēle prohibetur atShis conjugalīs. *Consultius* est tamen a *petendo debito* abstinere diebus festivis, aut jejunii, ac nocte praecedente sacram communionem; reddatur tamen legitime petenti, praesertim si in alio comparte periculum incontinentiæ timeri possit. Hinc a communione arceri non debent qui modo honesto copulam habuerunt.

(b) Tempore *fluxfts menstrui ordinarii*, copula non est *per se* illicita, cum conceptio tunc fieri possit, et quidem facilius quam alio tempore². Sed mulieres, quando fluxum patiuntur, naturaliter ab omni congressu maritali abhorrent; insuper non sine periculo sanitatis debitum conjugale reddunt; vir ipse aliquem morbum (*nréthrite'*) contrahere potest, si sanguis, qui in vaginâ manet, est aliquo modo vitiatu³; hinc consultius est illo tempore a copulâ abstinere. — Tempore *fluxus extraordinarii*, qui longiori tempore perdurat, copula licita est, dummodo morbus, quo laborat mulier et qui fluxum causât, ex eâ non multum ingravescat : de quo medicus judicabit. Vir autem, qui de uxoris sanitate curat, in his circumstantiis a frequenti copula abstinebit, quo facilius ille morbus decrescat et curetur.

25. (c) Tempore *firagnationis*, per se illicita non est copula quamvis generatio amplius fieri nequeat, quia alii possunt esse fines ad eam cohonestandam. Sed *per accidens* illicita esse potest *propterpericulum abortus*. Jamvero illud periculum in uxoribus sanis non est probabile, si copula moderate habeatur; copula autem cffrænata atque sæpe repetita facile abortum inducere potest, praesertim primis

* Sub veteri lege prohibebatur, et quidem sub poenâ mortis (*Levit.*, XV, 19-20; XX, 18); forsitan quia in calidis regionibus fluxus ille copiosior esse solet, et pars sanguinis quæ manet in organis facile corrumpitur, et pessimo morbos viro copulanti inducere potest.

* Hinc steriles admoneri possunt ut menstruationis tempore copulam habeant, si aliis temporibus non conceperint.

³ *yigifiinwx*, op. cit., p. 64. — Nullo modo timendum est ne, per copulam illo tempore habitam, lepra contrahatur vel monstra geneentur : hæc est enim fabula diu jam explosa.

⁴ Status incipientis prægnationis non facile agnoscitur; si tamen conjuges prægnationeui suspicantur, ipsis *w-b·*-nin* in copula commendari debet.

et ultimis praegnationis temporibus, et sub hoc respectu plus minusve illicita est secundum gravitatem periculi quod affert.

26.(d) Tempore *purgationis puerperalis*, quæ partum sequitur, copula est illicita non quidem propter se, sed propter damnum quod uxori imminet, ideoque *graviter* vel *leviter*, prout damnum illatum est grave vel non. Jamvero. teste *Capellmann* (p. 154), generatim per duas priores hebdomadas post partum, grave damnum inferri potest, et leve per quatuor sequentes hebdomadas; sed ratio habenda est etiam conditionis cujuslibet personae in particulari. Quando nocumentum quod timetur leve est, rationabilis causa excusat ab omni peccato.

27.(e) Tempore *laniationis*, licet copula; periculum enim inficiendi lac, ac proinde nocendi proli, de quo antiqui auctores loquuntur, nullomodo existit. Si nova conceptio occurrit (quod raro tempore lactationis accidit), lac quidem minuitur ac brevi desinit, sed non corrumpitur; et proles artificiali lactatione nutrirı potest. Unde conjuges non tenentur a copula abstinere toto tempore laniationis.

28.(f) Tempore *morbi* alterutrius conjugum, usus matrimonii est illicitus, quando prudenter inde timeri potest grave periculum vitæ vel sanitatis; si vero periculum nec proximum, nec certum est, excusat gravis ratio : de quo consulendus est medicus.

1) Quando agitur de morbo *syphilitico* seu *venereo*, copula est graviter illicita, propter periculum moraliter certum inficiendi partem et prolem; quod periculum adeo grave et horrendum est, ut,

Puerperium multas res secum fert, quæ quolibet a quo tempore morbosæ dicendæ essent, quanquam hic physiologicas sunt... Res, quæ hoc tempore in organis generationis aguntur, immutationes et violentiones graviditate produci, jam non disponunt per se ad varios morbos : ad sanguinis profluvia, inflammationes, positiones uteri aberrantes". (*Capellm.*, p. 154).

' De quo scribit *Capellmann*, p. 159 : "Infantes sunt syphilitici sicut parentes, saltem plerumque, etiam tum cum latet parentum syphilis; abortus frequentissimus erit, vel immaturus editur infans, vel ipse partus maturi primis vitæ mensibus miserrime pereunt. Sexcenti infantes hoc modo et sæpius ne baptizari quidem patentem peccati luunt". Quam horrenda sit syphilis describant auctores de re medica, v. g.

quamvis mitius de eo loquantur quidem veteres theologi, moderni cum *Capellmann* (p. 159) merito dicant : “ Hâc in re ne periculum incontinentiæ quidem causam esse honestantem existimo”.

2) In morbis *contagiosis*, qui *brevi mortem inducere possunt*, copula non licet, cum nemo dominus sit propriæ vitæ; in aliis, ubi tale periculum nonnisi remotum est, v. g. in phtisi, licita est ob gravem causam.

3) In morbis *non contagiosis*, copula illicita est, si cum febris et magno dolore conjuncti sunt, cum hi per copulam ordinarie multum ingravescant, et in quibusdam casibus adsit periculum mortis. Idem fere dicendum est de chronicis ægrotationibus quibus afficiuntur organa generationis apud feminas; quamvis enim leves ab initio judicentur, per usum copulæ sæpe ingravescunt, ita ut postea facile non sanentur. Unde, si medicus judicata copula per aliquod tempus abstinendum esse, ejus mandatis parere oportet. — Si vero morbi sint leviores nec multum debilitantes, per copulam non facile pejores fiunt; ideoque usum matrimonii non prohibent.

29. (g) Copula, post *multam potationem* liquorum inebriantium, non licet, quia proles in ebrietate concepta in periculo versatur ne fatua nascatur vel surdomuta vel ebrietati obnoxia. Post copiosum prandium usus matrimonii periculo non vacat, et etiam hodierni medici asserunt “ non raro a mensâ ad copulam transeuntes repentinâ morte plecti”; attamen periculum pro hominibus sanis non est proximum. Antiquitus tenebatur copulam, post balneum aut venæ sectionem, esse periculosam ac proinde illicitam; sed id a modernis negatur.

II. De licitis et illicitis inter conjuges.

30. Præter copulam ipsam alii sunt aétus plus minusve cum eâ connexi, de quorum liceitate inquirendum est. Jamvero tria sunt *principia* ex quibus moralitas horum aétuum dijudicari possit : a) quidquid *pro* generatione prolis vere utile est, absolute licet; (b) quidquid *præter*, sed non contra generationem fit, veniale non excedit; (c) quidquid *contra* conceptionem operatur, mortale est. Quod paulo fusius declarandum est.

31. i< Quidquid pro generatione prolis utile est, abso-

//. *Vigouroux*, Traité de Médecine Pratique, t. IV, p. 202-304; *Duclaux*, L'Hygiène sociale, Paris, 1902, p. 224-266: *Surbted*, op. cit., p. 70-99; *Λ'òιZZ*, What a Young Man ought to know, ch. IV-VI.

l'.,
lit
· hi
»
n:5

inte licet. (A) *Ac)us vcncrei imperfecti*, sive mutui sive solitarii, ut aspectus, taétus, amplexus, oscula, sermones, etc. conjugibus licent, *quando copulam perficere volunt*, quatenus aci aétum conjugalem perfeélius et facilius peragendum conducunt. Nam quando licet finis, eo ipso licent media naturaliter ad finem ordinata; jamvero omnes illi actus ordinantur ad copulam et sunt veluti ejus inchoatio. — Attamen conjuges in ejusmodi actibus diutius immorari non debent, ne forte pollutio sequatur ante copulam; si enim seminis effusionem intenderent extra maritalem copulam, graviter peccarent, cum delectationem vcncream completam appeterent contra ordinem naturæ. Si vero præter intentionem quandoque sequitur pollutio, dum his præviis aétibus vacant, nullum est peccatum.

32. (B) Hinc, si vir seminavit antequam mulier semen' emittat (quod non raro occurrit, cum multæ mulieres sint frigidiores viris), hæc potest tadibus vel alio modo sese excitare ad seminationem; quamvis enim semen uxoris necessarium non sit ad generationem, complet actum conjugalem, et concupiscentiam sedat; et si mulieres post organorum irritationem, quæ ex copulâ oritur, naturam compescere tenerentur, sæpe periculo graviter peccandi exponerentur. Insuper seminatio hujusmodi aliquid confert ut semen virile facilius et certius in uterum ascendat et cum ovulo jungatur, ideoque conceptioni favet.

Nonnulli autem id etiam mulieri licere, quando vir onanista se retrahit anteseminationem cum enim, ut supponimus, hæc aétum conjugalem legitime incœperit, eundem perficere potest : secus, organa genitalia irritata manent. Sed communius docetur hoc non licere‡; cum enim vir intra vaginam non seminaverit, conceptio fieri nequit, et seminatio ex parte mulieris pollutio esset.

33. 20 Quidquid fit præter, sed non contra generationem prolis, non excedit veniale. Nam deleélatio venerea licet conjugibus, quando refertur ad aliquem finem honestum, ut supra (n. 16) diéhim est; si vero propter seipsam sumitur, venialiter tantum est illicita, dummodo absit pollutionis periculum et nihil contra finem præcipuum matrimonii peragatur; inordinatio enim, quæ in talibus aétibus invenitur, est accidentalis et levis. Hinc :

* Hic non agitur de vero *semine*, quod in mulieribus non est nisi ovum; sed de *vulvo-vaginali* secretionem, quæ cum voluptate emittitur

‡ *Cope/Im.*, p. 143-141. — † *Lehmk.*, n. S58; *iXoldin*, n. 65.

(A) *Mutui afluss imperfecti* (taélus, oscula, amplexus, etc.), etiam quando ad copulam non ordinantur, nec aliquo honesto fine cohonestantur, sed propter solam voluptatem exercentur, venialiter tantum sunt illiciti, dummodo absit proximum pollutionis periculum, etiamsi quandoque *per accidens* pollutio sequeretur : tunc enim non est prævisa nec volita. Imo hujusmodi actus omnino licent si aliquo honesto fine cohonestantur, v. g. ad fovendum mutuum amorem, etc.

(B) *Afluss solitarii imperfecti*, v. g. taétus turpes in proprium corpus exerciti, sunt quidem peccata venialia quia ob solam voluptatem fiunt; sed non mortalia, si absque proximo periculo pollutionis peraguntur. Sed qui ita sibi indulgent eo tempore quo copula maritalis haberi nequit, facile exponuntur periculo ulterius procedendi; non ita, si iis in circumstantiis in quibus copula legitima exerceri potest, cum, occurrente periculo, debitum petere valeant.

34. 30 Quidquid est contra generationem prolis, graviter illicitum est, cum adversetur primario fini a Deo intento in institutione matrimonii. Hinc : —

(A) *Pollutio voluntaria* extra copulam conjugalem et quidquid proximum pollutionis periculum inducere potest, non minus illicita sunt in conjugatis quam in solutis; imo *graviora* sunt, quia præter castitatem, læditur us alterius compartis; nam, ut ait S. *Paulus* “mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier”. Hinc etiam copula cum extraneâ persona est adulterium, cuo peccata mortalia includens, unum contra castitatem, alterum contra justitiam; et si adulterium habetur inter duos conjugatos, tria sunt peccata, unum contra castitatem et duo contra justitiam, quia duorum jura laeduntur. Quod quidem verum est etiamsi alter conjux de suo jure cedat; hic enim agitur de jure quod ex ipsâ unitate matrimonii oritur, prout a Deo

* Excipiuntur tamen communiter illi afluss qui valde obsceni sunt, v. g. immittere genitalia in os mulieris, vas præposterum penetrare, genitalia lambere, etc. Sed hi afluss graviter illiciti sunt, non præcise quia obsceni, sed quia plerumque grave pollutionis periculum inducunt; unde, si de facto in quibusdam personis tale periculum non existeret, excluso affectu sodomitico, non essent graviter peccaminosi. Ab his tamen deterrendi sunt conjuges, ne, sensu conjugalis pudoris amisso, in deteriora cadant.

’ 1 *Cor.*, VII, 5.

sub N. Lege statuta est, nec proinde alienari potest privata conjugum auctoritate.

Etiam in uxore pollutio grave peccatum est; quamvis enim non sit effusio seminis prolifici, sed solum secretio alicujus humoris ad generationem utilis, non autem necessarii, tamen cum delectatione venerea completa conjungitur, ac proinde ultimo ad generationem refertur; illam igitur inducere, absque ullo ordine ad copulam conjugalem, est gravis deordinatio, cum fiat contra ordinem a naturâ intentum.

35. (B) Grave etiam peccatum est copula *sodoniistica* inter conjuges habita, i. e. penetratio vasis præposteri cum effusione seminis in eodem; est enim gravis deordinatio contra naturam, cum conceptionem impossibilem reddat; necnon contra fidem conjugalem, quæ prohibet ne conjuges utantur compartis corpore nisi modo ad generationem apto; pessimos etiam morbos inducit in muliere.

Attamen *inchoare* copulam in vase præpostero cum intentione eam consummandi in vagina; vel genitalibus tangere vas præposterum, dummodo præcaveatur effusio seminis, et excludatur omnis affeetus sodomiticus, non sunt probabiliter peccata mortalia : quia prior a<5his fit tanquam. præparatio ad copulam in vase debito, posterior autem est solum taélus inter conjuges non prohibitus sub gravi. Hortandi sunt tamen ut ab his se abstineant, utpote inhonestis, et ne forte brevi sodomiam ipsam committant.

A peccato sodomiae distingui debet aélus quo conjuges congregiuntur animalium more, ita tamen ut copula fiat in vase debito; quo casu nonnulli dicunt se præpostere vel a tergo congressos esse. Tunc interrogare debet confessarius utrum hoc modo generatio fuerit possibilis necne; si respondent eam fuisse possibilem, infer-tur aélum non fuisse sodomiticum, sed solum inordinatum in situ; quod quidem peccatum veniale non excedit.

36. Hic quæritur utrum uxor cooperari possit copulæ sodomiticæ. Quidam dicunt cum *Sanches* numquam licere, etiam ad mortem effugiendam, quia actus est intrinsece malus. Alii autem non pauci distinguunt³; libenter admittunt *positivant* seu *aftivam* cooperationem nunquam

* Quos descriptos vide ap. *Stirbled*, op. cit., t. II, p. 58-63.

• *Sancher*, lib. IX, disp. 17, n. 3.

³ *Betardi*, n. 987; *B'oldin*, n. 66.

licere, sed uxorem posse concubitum viri sodomiticum *pati*, dummodo : (a) illum impedire conetur et tunc solum cum permittat quando absque gravissimo malo cum impedire nequit; (b) nec vencreæ delectationi inde forsitan orienti consentiat. Unde in praxi uxor quæ ita ageret, in bonâ fide relinqui potest.

(C) Graviter etiam prohibetur copula *onanistica*, de quâ spcciatim agendum est, propter ejus frequentiam et prava conscétaria.

37. Corollaria. (A) *De fœcundatione artificiali*. Hæc habetur, quando semen virile non potest naturaliter in organis femineis retineri; tunc, syphunculi ope, in ipsum uterum introducitur, sæpe cum felici exitu, i. e. cum prolis conceptione. Quod duplici præsertim modo fieri potest : (a) præhabitâ inter conjuges legitima copula, semen in vagina receptum, ope syphunculi hauritur et in uterum injicitur; (b) vir pollutione solitariâ vel onanisticâ effundit semen, quod syphunculo in mulieris organa introducitur. Jamvero prior modus non est illicitus, dummodo fœcundatio naturaliter fieri nequeat, quia solummodo adhibetur ad juvandam naturam; posterior autem graviter illicitus est, quia medium adhibitum, scilicet pollutio directe voluntaria, est quid in se malum. Hinc C. *Officium*, 24 mart. 1897, proposito dubio : “An adhiberi possit artificialis mulieris fœcundatio?”, respondit : “Non licere”.

38.(B) *De peccatis internis conjugum*. (a) Peccatum grave est optare copulam cum *aliena personâ*, vel gaudere de copulâ cum eâ habitâ vel habendâ : id enim nihil aliud est nisi adulterio interne consentire.

(b) Delcctatio venerea de copulâ cum proprio conjugo habitâ vel habendâ, ejusve desiderium, excluso tamen proximo pollutionis periculo, non est peccatum : quia est gaudium vel desiderium de re licitâ. Hinc, si alter conjux est absens, vivida hujusmodi cogitatio valde periculosa est, cum ex unâ parte inducat periculum pollutionis, et ex alterâ hoc periculum per copulam maritalem averti nequeat. In omni casu hortandi sunt conjuges ab his delectationibus abstinere, cum plerumque propter solam voluptatem quærantur.

(c) DeleCtatio vel desiderium de aCiibus inter conjuges venialiter illicitis est leve peccatum ; de rebus sub gravi

prohibitis est grave peccatum ; nam delectatio et desiderium induunt moralitatem objecti appetiti.

III. De onanismo conjugali’.

39. i° Notio onanismi. Onanismus *proprie dictus*, seu conjugalis, est copula ita peracta ut, quamvis adsit effusio seminis humani, impossibilis reddatur conceptio prolis. Quod variis modis efficitur ; (a) ex parte *viri*, si, copulam inceptam in vase debito, se retrahit ante seminationem et semen effundit extra vas ¹ vel induit membrum virile aliquo tenui indumento (gallice *capotte anglaise*, anglice *french coat*, vulgo *condom*) intra quod retinetur semen emissum ; (b) ex parte *mulieris*, quando utitur *spongia*, vel *indumento occlusivo*, quo ingressus seminis virilis in uterum præcluditur; vel *irrigatore*, quo semen in vaginam receptum eluitur; aut chemicis substantiis quibus semen enecatur.

40. 2° Onanismi malitia et prava consectaria. (A) *Onanismus voluntarie commissus est peccatum grave contra naturam*. Nam copula ex se ordinatur ut humana species propagari queat, ideoque conjuges, dum matrimoniali operi legitime vacant, Dei sunt adiutores et cooperatores in procreatione nobilissimae creaturae, quæ ad adoptionem divinam destinatur; atqui onanistæ, illegitimis mediis utendo ad conceptionem præcavendam, naturam frustrantur; organis sibi datis abutuntur contra ordinem a Deo intentum; cuiusdam sacrilegii efficiuntur rei, dum rem nobilissimam in turpissimum *passionis ignominia* actum commutant, et imma-

¹ Praeter auctores jam citatos, cfr. *Nardi*, De Onanismo, ap. Appendices ad *Billuart*, p. 549 sq. ; *Anti du Clergé*, XX, 1898, p. 1073 sq. 1105 sq.; XXI, 1899, p. 328-331; *Surbled*, op. cit, I, p. 181-204.

³ Hoc fuit crimen Onan (hinc vox onanismus), qui “ introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur” (*Gen.*, XXXVIII, 9). Notandum est tamen ibi Onan præsertim reprehendi quia, contra legem, filios fratri suo defumflo suscitare volebat. — Onanismus vocatur etiam *Malthusianismus* a *Malthus*, qui in opere *Essay on the Principles of Population*, 1878, media proposuit impediendi nimiam hominum multiplicationem; ipse tamen non advocat media illicita, sed potius voluntariam continentiam statim ac sufficiens numerus filiorum procreatus est. — *Sensu lato*, apud medicos, onanismus designat etiam *pollutionem* solitarie commissam.

ciliatum thalamum in lupanar convertunt; aliunde crudeles scipsos ostendunt dum, pessimæ voluptatis causa, positive cum Deo concurrere denegant in procreando infantes¹, qui coelestis patriæ cives esse potuissent. — Merito igitur 5. *Officium*, 2^a mai 1851, damnavit sequentem propositionem 2: “Probabile est istum matrimonii usum (onanismum) non esse prohibitum jure naturali

41. (B) *Exitiosa conseflaria ex onanismo sequuntur.*
 (a) Ipsi *conjuges* sæpe ex eo multa mala patiuntur; sicut enim filii sunt commune bonum ac commune vinculum quo firmius et ardtius conjuges connectuntur, ita ex adverso qui prole carent multo facilius dissentiunt et ab invicem separantur. — Nec dicatur ad hunc finem attingendum unum vel alterum filium sufficere; nam, quo numerosior proles, eo firmior conjugum unio; aliunde haud raro onanistæ puniuntur praematura morte unius vel alterius filii quem genuerant; hinc sæpe parentes filii unici angoribus et timoribus premuntur, ne forte hic e vivis rapiatur et familiae nomen deleatur. — Præterea copula maritalis quæ, legitime peracta, remedium est concupiscentiæ, eam non sedat, sed incendit, quando onanistice perficitur; fæmina præsertim non complete delectatur, nec quiescit nisi cum uterus virili semine ejus ardorem temperante irrigatur.— Hinc etiam uno ore conclamant medici onanistas multis morbis obnoxios esse³, qui præsertim ex nervorum excitatione oriuntur; commotio enim quam concubitus causat, non sedatur nisi virilis spermatis naturali effusione ac susceptione.

42.(b) *Proles* etiam haud raro ex onanismo parentum aliquod detrimentum patitur, quod ita describit Concil. *Piclaviense*⁴, 1868: “Sæpe sæpius accidit ut filius ille, indulgentius educatus, aut Deo jubente vitam breviter finiat, aut,

¹ Quod etiam Pagani agnoverant; unde *Martialis* poeta de pollutione aiebat (Epigram., l. IX, 42):

“ Ipsam crede naturam dicere rerum,
 Istud quod digitis, Pontice, perdis, *homo* est ! ”

² Ap. *Ami du Clergé*, XX, p. 1077; ibidem invenies hanc de re alia S. Sedis responsa.

³ An. *Eschbach*, p. 573-574; cfr. *Surblcd*, op. cit., t. I, l. II, ch. 11-12.

⁴ Cap. VI, n. 8, ap. *Collef. Lacens.* t. IV, p. 830.

ætate deterior faétus, dulci fratrum sororumque amore ac præsidio destitutus, seipsum amans, parentibus non obediens, elatus, ingratus, sine affectione, familiam suam ignominia moeroreque afficiat

43. (c) Nec minus *societati* nocet onanismus. Siquidem præcipuum societatis robur ac præsidium in numero ac virili civium educatione situm est; jamvero onanismus, generationem impediendo, civium numerum minuit, ita ut nationes olim florentes paulatim decidant; obstat pariter virili puerorum educationi : ubi enim unicus est filius, generatim indulgentius educatur, voluptati potiusquam officio addicitur, ac sæpe patriæ omnino inutilis evadit. — Nec timeri debet ut homines extra modum multiplicentur; hodie enim multæ sunt regiones adhuc incultae, nova media deteguntur quibus agri jam exculti fructus copiosiores proferre valeant; unde illi fidendum est qui dixit : “Crescite et multiplicamini, et replete terram ” x; ipse enim providebit.

44.30 De cooperatione uxoris ad copulam onanisticam. (A) Si cooperatio sit *formalis*, ita ut uxor vere in eam consentiat aut de eâ gaudeat, aut a fortiori ipsa utatur mediis ad præcavendam conceptionem, certo graviter peccat Idem dicendum est si moraliter et efficaciter huic crimini cooperetur, querendo de numerosâ prole, de partus doloribus, simulque prævidendo his querimoniis virum ad congressum onanisticum induci.

Si uxor gaudeat non de peccato ipso, sed de voluptate quam in hujusmodi copulâ experitur, antequam vir sese retrahat, aut de effectibus hujus peccati, v. g. de præsertione a molestiis et laboribus graviditatis aut partûs, non eo ipso est rea culpæ mortalis; nam stricte loquendo de his gaudere potest, dummodo detestetur peccatum illudque impedire serio conetur. Attamen, cum valde timendum sit ne complacentia de effectibus transeat in complacentiam ipsius peccati, ipsi suadendum est ut cito ab illo gaudio mentem suam avertat, atque coram Deo protestetur se talem abusum non approbare.

1 *Gen*, I. 28.

45. (B) Si cooperatio sit *materialis*, i. e. si uxor patiatur seu permittat copulam onanisticam, quin eam ullomodo approbet, distinguendum est : (a) quando onanismus peragitur *sold retractione* viri, cooperatio mulieris ex causa gravi permittitur, v. g. ad vitanda jurgia, vel adulterium mariti aut propriam incontinentiam ; imo uxor a viro onanistâ debitum petere potest, propter gravem rationem, v. g. quia ipsi grave est tam diu ab usu matrimonii abstinere. Nam agitur de aétu qui in se licitus est, et quem vir modo licito præstare potest, si velit; et, etiamsi prævidcatur eum ex propriâ malitia esse peccaturum, id permitti potest, dummodo adsit sufficiens ratio. Hinc in hoc casu uxor consentire potest voluptati ex hac copula orienti, cum ipsa modo legitimo aftum conjugalem perficiat.

u

prout in casu, sit licitus? — *Negative*; est enim intrinsece malus.

2° An uxor, sciens, in congressu condomistico possit *passive* se præbere? — *Negative*; daret enim operam rei intrinsece illicitae”^{*}.

47.40 De quibusdam actibus ad onanismum accedentibus. (A) Si copula maritalis interrumpitur propter aliquam necessitatem, v. g. ad vitandum scandalum quod pateretur persona fortuito superveniens, nullum est peccatum, etiamsi semen extra vaginam effundatur; id enim fit præter intentionem, ad vitandum majus malum morale, nec proinde magis culpabile est quam involuntaria pollutio.

48.(B) Si duo conjuges, aetum conjugalem exercentes, mutuo consensu ante seminationem copulam abrumpunt, quin adsit periculum semen extra vas effundendi, striéle loquendo *probabiliter* non peccant graviter, præsertim si gravis adsit ratio ita agendi, v. g. ad vitandum partum valde periculosum, aut ne proles nimium multiplicetur; nam copula in hoc casu est solum impudicus taétus qui, inter conjuges, excluso pollutionis periculo, non est graviter illicitus. Ordinarie tamen conjuges a tali agendi ratione arcendi sunt; nam sæpe adest periculum semen extra vas effundendi; et insuper qui ita agunt, communiter sola voluptate ducuntur, et facile in onanismum labuntur’.

Hinc si vir copulam incoepit cum intentione intra vas seminandi, sed, propter defatigationem aut debilitatem vel spasmus aut aliam rationem hujusmodi, prævidet seminis effusionem valde probabiliter etiam copula longius produétà secuturam non esse, potest a copula desistere, etiamsi uxor jam seminaverit; nam ad impossibile nemo tenetur.

49. (C) Ab onanismo omnino differt praxis copulam habendi solummodo iis temporibus quibus conceptio raro accidit. Videlicet, juxta physiologia? leges, generatio prolis multo facilius contingit tribus quatuorve diebus ante et quatuordecim diebus post inceptam menstruationem ; dum nonnisi raro occurrit a quintodeccimo die ad paucos dies qui præcedunt menstruorum recursum ; si igitur copula habetur hoc solum tempore, quod *ageneseos* vocatur, possibilis quidem, sed non valde probabilis est conceptio. Porro talis agendi ratio non est peccaminosa, cum conjuges possint

^{*} Ap. *Auti du Clergé*¹ 1. c , p. 1077.

^{*} Hanc quæ-tionem fusius expositam invenies ap. A’. *Rev Théol.*, XXXII, 1900, p. 579-635; *Collât, lintg.*, VI, 1901, p. 466-478.

sese continere quamdiu volunt, et aliunde nil contra finem matrimonii agant tempore quo congregiuntur. Merito igitur 0". *Pœnitentiaria*, 16 jun. 1889, responditl : " Conjuges prædicto modo matrimonio utentes inquietandos non esse, posseque confessarium sententiam de quâ agitur, illis conjugibus, *caute* tamen, insinuare, quos aliâ ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit

50.D) Uxores quæ, dum aétum conjugalem exercent, seminationem vitare conantur, proptereaque animum ad alia convertunt vel sensibilem dolorem sibi procurant, *objective* non peccant, quia fœminea distillatio ad generationem necessaria non est ; sed aliquando *subjective* peccant, quia id faciunt eo fine ut conceptionem impediant; unde monendae sunt omnes hujusmodi conatus esse omnino inutiles. — Idem dicendum est de iis quæ, statim post copulam, surgunt vel mingunt: sic enim non impeditur conceptio, quia uterus mox semen attrahit et, eo recepto, statim clauditur; sed ipsa intentio semen expellendi mortale peccatum est.

51. (E) Si, propter organicum defeétum, uxor semen virile reti-

53. (b) Quando confessarius, sive ex spontaneâ confessione, sive ex prudenti interrogatione, cognoscit pœnitentem esse onanistam. *regulariter* tenetur illum de hujus peccati gravitate monere, æque ac de aliorum mortalium, cumque paterna caritate reprehendere, cique absolutionem tunc solum impertiri, cum sufficientibus signis constet eundem dolere de præterito et habere propositum non amplius onanistice agendi. — Si pluries in idem peccatum relapsus est, absque emendatione, applicentur regulæ superius de recidivis traditæ, in *Tr. de Pœnitentiâ*.

Attamen si onanista sit in bona fide, ac videatur nullum bonum fructum ex monitione sperari posse, monitio omitti potest usque dum melius sit dispositus; interea vero confessarius pedetentim illum præparet ad accipiendas et sequendas hæc de re christianæ ethices regulas.

54. (B) S. *Officium*, 30 mart. 1889, ad quemdam Archiepiscopum Gallicum scribebat : “ Ut omni cura et studio ad hujusmodi tam calamitosam pestilentiam extirpandam, aut certe cohibendam, atque ad perniciosas impudentesque doéinnas refutandas, quæ hæc de re a pluribus, præsertim artis medicæ cultoribus, circumferuntur, nunquam desistas. — Quo meliori igitur ac prudentiori modo fieri posse existimaveris, fideles efficaciter docendos curabis ccelestes benedictiones numerosioris prolis parentes certo manere, atque insimul operam dabis ut noscant confessarii normas super hæc re approbatis Doéloribus traditas ac potissimum pluries a S. Sede editas decisiones ”. — Quapropter, — (a) nupturientes moneantur primum officium ipsis incumbens esse filiorum procreationem, maximumque crimen vitæ conjugalis esse prolis conceptionem impedire, (b) Conjugibus suadendum est ut, quoad filios procreandos, in Deum confidant, qui de omnibus curat, volatilibus cceli, liliis et fœnoagri, et *a fortiori* hominibus : “ Nolite ergo solliciti esse, dicentes : Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?... Scit enim Pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis ” * (c) Cum causa præcipua onanismi sit effrenata libido, nuptis et innuptis commendentur illa media naturalia et supernaturalia, quibus domari possit voluptas, qualia sunt arduus et improbus labor; moderatæ coiporis castigationes; temperantia in cibo et jrotu; vitatio occasionum quæ libidinem excitant; vigilantia mentis ac cordis, statim expellendo lubricas cogitationes pravaque desideria; oratio assidua; frequens novissimorum cogitatio : *breve enim quidquid hic delectat, aeternum quod cruciati*

* Ap. *Ami du clergé* XX, 1898, p. 1079. " *Matth.*, VI, 31-33.

§ II. De obligatione actus conjugalis,

55. i° Conjuges ex justitia per se sub gravi tenentur sibi invicem reddere debitum, quoties una pars serio ac legitime petit sive expresse sive tacite.

*Probat*ur : Etenim vi contractus matrimonialis acquiritur jus striélum in corpus alterius in ordine ad actus ex se aptos ad generationem ; atqui juri stricto unius respondet obligatio stricta ex parte alterius ; et cum agatur de re gravi, nempe de generatione prolis, de vitandâ incôntinentiâ, de pace inter conjuges servanda, talis obligatio *per se* gravis est. — Hinc merito S. Paulus ait¹ : “ Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. ”

56. *Declaratur* : (A) Hæc obligatio est *gravis per se*, sed *per accidens* levis esse potest ex variis adjunctis ; si raro tantum denegatur debitum, v. g. si sæpius petenti semel tantum in mense negatur ; si ad breve tempus differtur ; si alter remisse tantum, non instanter, petit et neganti facile acquiescit ; dummodo tamen in his circumstantiis absit pollutionis periculum. — Sed in praxi mortaliter peccant uxores quæ se difficiles et morosas præbent in reddendo debito, cum sic viros suos exponant incontinentiæ et adulterii periculo. Graviter etiam peccant viri qui, sive ad vitandam prolem, sive ex malevolentia, raro cognoscunt uxores suas, etiamsi hæ non expresse, sed solum interpretative petant. Imo etiam semel debitum negare serio ac legitime petenti, quando id periculum incontinentiæ vel gravem molestiam alteri affert, culpâ mortali non vacat.

57. Hinc etiam non licet conjugibus se inhabiles reddere ad copulam nimis laboribus, vigiliis, austeritatibus, aut a fortiori pollutionibus, adulteriis aliisve illicitis aétibus. — Neque uni licet, sine necessitate vel alterius consensu, per notabile tempus abesse : hoc enim æquivalet denegationi debiti.

Quædam mulieres, jam prole oneratæ vel proveniens ætatis, aliquando putant se debitum negando non graviter peccare ; si id non sæpe fiat, et vir periculo peccandi non exponatur, nec ullus speretur ex admonitione fruéhîs, in bona fide relinqui possunt ; sed moneri debent ne ita agendo virum periculo incontinentiæ exponant.

A debito reddendo excusantur conjuges intra primum bimestre a nuptiis celebratis, *certo* quidem si de religione ingredienda cogitem ; *probabiliter* etiamsi hoc in animo non habeant. Cessat autem illud privilegium, etiam intra bimestre, statim ac matrimonium fuit consummatum. Cæteroquin plerique eo privilegio non utuntur quia illud ignorant.

58.(B) Ut quis teneatur debitum reddere, alter debet *legitime* petere; nam si hic amiserit *jus* exigendi debitum, cessat *obligatio* reddendi. Jamvero alteruter conjux *jus* exigendi amittit :

(a) Per *adulterium* formale, certum, consummatum, non permissum, nec condonatum ; tunc enim conjux innocens *jus* habet discedendi ab adultero.

(b) Per *affinitatem* aliudve *impedimentum* post nuptias contrarium vi cujus prohibetur debitum petere; tunc enim altera pars potest quidem, sed stricte non tenetur debitum reddere,¹ quamvis sæpe melius sit id præstare, ad vitandam incontinentiam. — Attamen mulier a consanguineo viri oppressa, non amittit *jus* petendi, quia poena non incurritur sine culpâ. — insuper, quando *jus* amissum restitutum est per dispensationem, reviviscit ex altera parte *obligatio* reddendi debitum, nisi amissum fuerit per *adulterium* : tunc enim non restituitur nisi accedente condonatione partis innocentis.

(c) Per *amissionem rationis*; videlicet si unus e conjugibus *amens* efficitur vel *ebrius*, alter non tenetur debitum reddere; nam qui caret usu rationis, non petit rationabili et humano modo. Licet tamen in hoc casu reddere debitum, præsertim si *amens* vel *ebrius* sit in periculo incontinentiæ; imo, juxta quosdam, id vere præcipitur, si periculum sit proximum ; sed cum de hâc obligatione non constet, urgeri non debet. — Quando autem *amens* vel *ebrius* usum rationis recuperavit, *jure suo* jam frui potest.

59.(d) *Petendo debitum modo illicito*, v. g. modo *onanistico* vel *sodomitico*, vel in talibus circumstantiis in quibus scandalum præberi potest; nullus enim *actum* illicitum

¹ Quidam tamen putant eam teneri, quia altera pars, quamvis illicite agat, *jus suum* servat relate ad compartem : in praxi autem cum *obligatio* sit dubia, urgeri nequit.

exigere potest. — Attamen si actus sit illicitus non in se, aut in modo quo peragitur, sed ratione petentis, quia v. g. voto castitatis ligatur, vel agit propter solam voluptatem, multi cum *Sanchez* probabilius dicunt alterum conjugem posse ac debere reddere debitum; nam quamvis petens illicite agat, non amisit jus in corpus alterius. Unde in praxi consultius est in hoc casu debitum reddere.

60. (e) *Petendo debitum modo immoderato*, ita ut exinde alter conjux *grave damnum* sibi vel proli prudenter timeat. Hic agitur de damno vel incommodo quod non sit matrimoniali conditioni annexum. Proinde a redditione debiti non excusant ordinaria graviditatis aut partûs incommoda, nec aliqua sanitatis debilitatio, neque dolores moderati etiam diuturni, prout sunt dolores capitis, etc. quia hæc omnia ipsi matrimonio adnexa sunt.

Excusat autem *grave periculum vitee vel sanitatis*, quod ex judicio prudentis medici timendum est; ita in casu morbi contagiosi vel non, quando grave damnum imminet, ut supra, n. 28, diôtum est: pariter si mulier parere nequit sine mortis periculo, non autem si in primo partu periculum vel extraordinarios dolores passa est (nam in primo partu majores sunt labores (piam in sequentibus). Hinc etiam si vir sæpius debitum petit, v. g. bis aut ter eâdem noële, non est obligatio reddendi, cum copula tam sæpe repetita unique noceat, et quidem communiter plus etiam viro quam uxori. Præterea conjuges debilis vel infirmæ constitutionis non possunt, absque gravi damno, quotidie copulam exercere; unde prudentem hæc de re medicum consulant, ejusque sequantur consilium.

Excusat pariter *grave damnum prolijam concepta* imminens, v. g. periculum abortûs. Si agitur de prole concipienda, non excusat timor ne nascatur infirma aut mortua, aut in i gestate vivat; nam melius est eam his infii mitapbus laborare, aut etiam peccato originali infetflam mori quam non esse.

Si vir culpabiliter prolis curam non habet, et uxori incumbat onus seip^{am} et prolem alendi, hæc non tenetur ipsi debitum reddere, etiamsi ille in periculo incontinentiæ versaretur, nisi tandem resipiscat et familiæ curam habere promittat; non enim tenetur ut serva mero arbitrio viri esse addiéla.

Si vero, sine culpâ viri, uxor et numerosa proles maxima egestate laborant, nec alii filii ali possunt, juxta quosdam, excluso incontinentiæ periculo, debitum negari potest. Sed vix aberit tale periculum; unde potius divinæ Providentiæ fidendum est quæ, dum fecunditatem impertitur, et alimenta præbcre solet. His tamen

conjugibus disci etc suaderi potest ut non nisi tempore *agenesem*, (supra n. 64) congregiantur.

61.(C) Ut quis teneatur debitum reddere, necesse non est ut altera pars petat *explicite*, sufficit ut *implicite* seu *interpretative* suam voluntatem significet. Sæpe enim uxores, propter innatam verecundiam, expresse petere non audent, sed suum desiderium signis interpretativis exprimunt; quæ si advertat maritus, tenetur debitum reddere.

62. 2° Neuter conjux *per se* tenetur petere debitum ; sed *per accidens* ex caritate uterque, sed præsertim vir, teneri potest. — Ratio prioris est quia nemo tenetur uti jure suo. Ratio posterioris est quia vir judicare potest compartem periculo incontinentiæ exponi, et, præ verecundia, petere non audere : tunc caritas postulat ut ipse debitum petat, ne illa in peccatum incidat; pariter, in quibusdam circumstantiis, id necesse est ad mutuum amorem fovendum, aut zelotypiam ac dissidia avertenda.

Art. III. De baptizandis fœtibus.¹

fDe fœtibus abortivis.

Divisio * 1) De Puer's ,n utero matris periclitantibus.

1 De operatione cæsaieâ.

VDe abortu et craniotomiâ.

63. I. De Fœtibus abortivis. Cum hodie certo moraliter constet fœtum humanum animâ rationali informari jam ab initio conceptus et cum aliunde baptismus sit omnibus, etiam infantibus, necessarius ad salutem; omnes fœtus abortivi, etiam minimi, baptizandi sunt, nisi jam sint mortui.

1° *Quando fœtus abortivi plene formati* videntur, absolute baptizandi sunt, dummodo vel *hviissimus motus* in eis apprehendatur; quia talis motus est sufficiens signum vitæ. — Si vero *sine motu* videntur, nec tamen corrupti aut putrefacti, sine morâ baptizentur *sub conditione : si vivis...* Nam vita existere potest sine apparenti motu, et sola putredo est

¹ Præter theologos qui de baptismo disserunt, efr *Caagiamilla*, Sarra Embryologia ; *Caf>ellm.*, op. cit. p. 104-119; *Eschbach*, op. rit., p. 257-378 ; *Anhnelli*, Medicina Pastor., t. II, n. 10 41 ; *Barry*, Medico-Christian Embryology, Louisville, 1846; *burbled*, t. II, p. 266-279.

certum mortis signum, ita ut infantes, qui exterius mortui esse censebantur, post plura pertentata, demum vivere apprehensi fuerint.

64. 2° Abortivi fœtus, *etsi nondum plene formati*, in quibus motus vitalis apprehenditur, absolute baptizandi sunt; qui vero sine motu apparent, sed a molâ seu massa carneâ distinguuntur', baptizentur *sub conditione : si vivis*. Ratio prioris est quia, ubi adest motus vitalis in fœtu humano, ibi est anima rationalis ; ratio posterioris est quia ubi deficit, dubium est foetum adhuc vivere.

3° Quando fœtus immaturi emittuntur, in *secundinis* adhuc involvuntur, i. e. in duabus præsertim membranis, seu pelliculis, quarum prior dicitur *amnios*, altera *chorion*. Controvertitur autem utrum baptismus infanti collatus *secundinis* involuto sit validus vel non, quidam affirmant, quia hæc involucra censentur esse pars infantilis corporis; alii negant, quia hæc ad ejus corpus non perlinent, sed sunt velut vestimenta quibus tegitur. — Unde *in praxi*, quando embryo in *secundinis* inclusus emittitur, statim, ne pereat, baptizetur sub conditione: *sies capax*: deinde, ruptis vel secatis involucris, iterum abluatur sub conditione : *si non es baptizatus*".

65.40 *Monstra*, seu *deformes fœtus* qui ferinam potiusquam humanam speciem præ se ferunt, si constat ea ex muliere nata fuisse, *absolute* baptizanda sunt, dummodo certo vivant; *conditionate*, si dubitatur utrum adhuc vivant.

Dicitur quidem in *Rom. Ritualis*³: " Monstrum quod humanam speciem non præ se ferat, baptizari non debet"; sed id scriptum est tempore quo putabatur monstra ex congressu mulieris cum brutis oriri posse. Hodie vero compertum est rem ita non se habere, sed monstra ex eo oriri quod forma fœtus humani, cum adhuc mollis et flexibilis sit, ita deformari et immutari valeat, ex vehementi aliqua

* Ad quod intelligendum, sciendum est *ova abortiva* quæ emittuntur, aliquando carere *fœtu* seu *embryone*, qui jam periit, ideoque esse solum *molem carneam*. Aliunde, post primum mensem a conceptione, imbrino non excedit longitudinem unius centimetri et in ovo est inflexus, non extensus, ita ut ad eum dignoscendum quædam attentio sit necessaria.

• Quod ita fieri potest, juxta *Capellm.*, p. 115, not. 2 : fœtus immergatur in aquam *tepidam* (ne aqua frigida occidatur); utriusque matius pollice et indice apprehendatur aliqua velamenti plicatura atque dirumpatur, ut materia ovi effluat et aqua baptismatis fertum directe abluat; simulque forma pronuntietur.

³ De Sacram. Baptismi, n. 19.

matris imaginatione aut terrore, ut bruti formam assumat. Huiusmodi monstra, si certo vivant, absolute baptizari debent.

66. Si infantes *duo capita* assumitur tot esse homines distinzandi; nisi periculum mortis irsimul abluantur, dicendo: ego baptizo te. Si autem duæ sint personæ, quia duo cum una primum absolute baptizet,

67. II. De infantibus in utero collatis. Quamvis multi veteres thecibilibus in utero collati dubit; docetur talem baptismum periculum mortis imminere. *"si tu es capax"* baptizandus fuerit, rebaptizandus est *si non tuus*". Ratio est quia aliquando huiusmodi baptismatis, donec non tulerit². Cæterum, an in utero, sive syphunculo, sive secundum uterum *secundinæ* rumpantur, tangat.

(b) Si infans caput emineat, baptizetur in capite, iterum baptizandus; quia *1. c. A'it. Romanum*, n. 16. At si non emineat, sed in utero, non videtur vitalem indicet motum, contra tunc, si natus vixerit, sub cælo *Rituale*, l. c.

68. III. De Cæsareâ operatione. Consistit ut scindantur membra ipsiusque uterus, ut ex eo naturaliter ad lucem eductus. Nequithodo natus est Julius, per cæsaream sectionem; eandem medici //j

¹ Contrarium quidem docet *1. c. clausus baptizari debet*"; sed talem baptismum esse invalidum.

² Aliunde ita respondit A. C. etiam 16 martii. 1897. ap. *Esckba*

(A) Quando hæc operatio fit in *maire vivente*, si hæc si robusta et medicus peritus, et aliunde adhibeantur *antiseptica* aliaque media chirurgis apprime nota, plerumque salvantur tum mater tum infans¹; attamen remanet pro utroque aliquod mortis periculum. — Quo posito, quaeritur utrum mater teneatur sectionem cæsaream pati, ut ejus preles baptismum recipere valeat, (a) Imprimis omnes fatentur cam non teneri, si infans possit in utero baptizari; nam etiamsi spes habeatur salvandi vitam matris et pueri, hæc non est adeo certa ut propterea mater strifle teneatur periculosam operationem subire; unde talis obligatio non est urgenda.

(b) Si vero infans non possit in utero baptizari ac seetio cæsarea unicum sit medium procurandae salutis infantis (quod raro hodie saltem contingit), non pauci docent matrem teneri operationem permittere, dummodo hæc sit satis robusta, medicus peritus et cautiones adhiberi possint quæ probabile periculum mortis removeant; nam, ex lege caritatis, debemus salutem proximi præferre bono nostro temporali. Sed multi dicunt striflam obligationem non esse id subeundi, nam, ut teneamur vitam exponere pro salute proximi, necesse est ut spes *certa* sit cum salvandi; atqui in casu talis certitudo non adest, cum, non obstantibus cautionibus supradictis, aliquod periculum mortis maneat non solum pro matre, sed etiam pro ejus prole. — Unde in praxi suaderi potest, sed non striele urgeri cæsarea operatio².

69. (B) *Mortuâ autem matre preegnante*, gravis adest obligatio, ex caritate, seftionem cæsaream perficiendi, quoties probabile est fœtum non periisse, ut possit proles baptizari et forsitan ejus vita servari. Hæc obligatio incumbit

¹Quod demonstrat *Eschbach*, p. 340-314, testimonio medicorum. — Alia operatio, quæ dicitur *symphyseotomia*, consistit in seetione symphyseos ossium pubis, quâ pelvianæ fauces latiores efficiuntur, ut proles facilius per eas transire possit; hæc periculo non caret, sed, si in particulari casu tutiora prudenti medico judicatur quam seelio cæsarea, nil prohibet quin permittatur.

² Aliquando etiam periculum pro matre ejusque prole removeri potest per *partus accelerationem*, quæ absque gravi periculo pro infante fieri potest septem jam elapsis mensibus post conceptionem. De cujus lit eitate S. *Officium* 4 mai 1898 rescripsit: “Partus accelerationem per se illicitam non esse, dummodo perficiatur justis de causis et eo tempore ac modis, quibus ex ordinariis contingentibus mains et fœtus vitæ consulatur”. {*Atia S. leilis*, xxx, p. 704).

primum medicis et chirurgis; his autem deficientibus, aliis etiam qui id præstare possunt sine infantis periculo. Sacerdoti autem id non licet, non quidem quia talis operatio sacerdotali honestati per se repugnat, cum agatur de animâ salvanda per medium legitimum; sed propter periculum *scandali* quod multi exinde paterentur; nam minus est malum infantem sine baptismo mori, quam scandalum multis adultis dari. Unde hoc sensu S. Sedes pluries respondit¹, præsertim 13 dec. 1899. Sed sacerdos totis viribus prudenter curare debet ut operatio ab aliis perficiatur, præsertim a medico². — Quo facilius vita infantis in utero matris mortuæ servetur, quando seëlio cæsarea non statim perficitur, uterus pannis tegendus est, ut calorem retineat; inutile est autem os matris apertum custodire, cum id infantis respirationem minime juvet.

70 Corollaria. (A) Si confessarius, ex aegrotantis puellæ confessione, noverit eam esse illegitime prægnantem, nemine id sciente, eam monere debet nil esse faciendum quod vitam infantis lædere possit. Si vero in proximo periculo mortis versetur, eam inducere debet ut rem personæ discretæ detegat, ut, post ejus mortem, operatio cæsarea fieri possidet infans baptizari. Quod puella præstare potest : (a) scribendo litteras, in quibus declaret se velle ut post mortem uterus aperiatur et proles baptizetur; quas litteras subsignatas et occlusas tradet personæ fide dignæ, solum post mortem aperiendas : sic enim famæ suæ, in quantum fieri potest, ac saluti prolis providebit; (b) si scribere non valeat, vivâ voce rem manifestet personæ omnino discrete, quæ nonnisi post ejus mortem factum revelabit. — Si tamen in bonâ fide versetur, ac prudenter timeatur ne acquiescat, confessarius tacere potest.

71. (B) Cum æterna salus multorum infantium pendeat a modo quo medici et obstetrices præfatas regulas de Retibus baptizandis executioni mandaverint, officium est pasto-

¹ Ita 5. *Officium*, 15 iebr. 1780 et 13 dec. 1899, ap. *Aila S. Sedis*, XXXII, p. 502-503.

² In nonnullis Statibus nullus nisi medicus talem operationem licite peragere potest.

SUPPLEMENTUM AD TR. DE MATRIMONIO.

ris cos diligenter instruere tum de necessitate tum de modo baptizandi fœtus abortivos et infantes sive in utero matris, sive post partum periclitantes; ita enim eximium opus caritatis peraget, et in coelestem patriam deputabit non paucos ex his parvulis de quibus Christus dicere solebat : “Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis cos; talium enim est regnum Dei”.

72. IV. De abortu et craniotomiâ. Voluntariam fœtûs destructionem apud Paganos viguisse notum est; sed Christiana religio, humanæ vitæ ac salutis infantium studiosa, eam ut verum homicidium striete prohibuit. Nostris tamen diebus non pauci medici abortum atque embryotomiam seu craniotomiam (i. e. vivi fœtûs destructionem) cohonestare conati sunt, casu saltem quo vita matris secus salvari nequit. Jamvero quoad abortum, distinguere debet *violenta immaturi* fœtus ejus, tempore quo extra uterum vivere nequit, ab *acceleratione partus*, quæ fit quando fœtus, jam a septem mensibus conceptus, extra uterum vivere potest. — Quibus positis, Congregationum responsa hac de re subjicimus :

73. (A) *De craniotomiâ*. An. 1884, die 28 maii, S. *Officium* ad examen revocavit dubium a Cardinali Caverot propositum : “An tuto doceri possit in scholis catholicis licitam esse operationem chirurgicam quam *craniotomiam* appellant, quando scilicet, eâ omissâ, mater et filius perituri sint, eâ e contra admissa, salvanda sit mater, infante pereunto”; respondendum esse duxit : *tuto doceri non posse*. Cum autem de sensu et extensione hujus decreti disputaretur, præsertim in catholici Facultate Insulensi, Cameracensis archiepiscopus nova dubia proposuit de quibusdam chirurgicis operationibus craniotomiæ affinibus; post tres annos, S. *Officium*, die 14 aug. 1889 primum responsum confirmavit, ac declaravit tuto doceri non posse licitam esse “quamcumque chirurgicam operationem *directam* fœtus vel matris gestantis”.

74. 3) *De abortu immaturi fœtûs*. Cum procuratio abortûs a

Eschbach, op. cit., pp. 273-286: 381-476; *Surbled*, op. cit., t. II, p. 184-258; *Dissès*, Craniotomy from the theological point of view.

Embryotomia *etymologice* embryonis sectionem, craniotomia *crani* seu capitis sectionem significat.

4 Ap. *Eschbach*, op. cit., p. 461-462; *Acta S. Sedis*, XVII, p. 556.

5 *Eschbach*, p. 464-467; *Acta S. Sedis*, XXII, p. 748.

craniotomiâ differat, nonnulli putabant, etiam post præfata decreta, licere abortum ad salvandam matrem.

Proinde novus casus S. Sedi propositus fuit : “Titius medicus, cum ad prægnantem graviter decumbentem vocabatur, passim animadvertibat, letalis morbi causam aliam non subesse præter ipsam prægnationem, hoc est fœtus in utero præsentiam. Una igitur, ut matrem a certâ atque imminenti morte salvaret, præsto ipsi erat via. procurandi scilicet abortum seu fœtûs ejectionem. Viam hanc consueto ipse inibat, adhibitis tamen mediis et operationibus, per se atque immediate non quidem ad id tendentibus, ut in materno sinu foetum occiderent, sed solummodo ut vivus, si fieri posset, ad lucem ederetur, quamvis proxime moriturus, utpote qui immaturus omnino adhuc essei”. Jamvero 6'. *Officium*, die 24 julii 1095, decrevit id fieri non posse

75.(C) *De acceleratione partus*. Quapropter nil manebat nisi de acceleratione partûs inquirere; sequentia igitur dubia ab episcopo *Sinalocnsi* (*Sinaloa*, \Mexicanâ regione) proposita fuere : “ 1. Eritne licita partûs acceleratio quoties ex mulieris arclitudine impossibilis evaderet fœtûs egressio suo naturali tempore? — 2. Et si mulieris arétitudo talis sit ut neque partus præmaturus possibilis censeatur, licebitne abortum provocare aut cæsaream suo tempore perficere operationem? — 3. Estne licita laparotomia (i. e. abdominis seétio) quando agitur de prægnatione extra uterina, seu de ectopidis conceptibus?”.

Porro 5. *Officium* die 4 maii 1898 respondit : “ Ad 1. Partus accelerationem per se illicitam non esse, dummodo perficiatur justis de causis et eo tempore ac modis, quibus ex ordinariis contingentibus matris et fœtûs vitæ consulatur. — Ad 2. Quoad primam partem, negative... Ad secundum vero quod speétat, nihil obstare quominus mulier de quâ agitur, cæsareæ operationi suo tempore subji-ciatur. — Ad 3. Necessitate cogente, licitam esse laparatomiam ad extrahendos e sinu matris ectopicos conceptus, dummodo et fœtûs et matris vitæ, quantum fieri potest, serio et opportune provideatur”

Quod responsum iterum confirmavit 5. *Officium* die 5 martii 1902, priora decreta renovans³

76. Ex præfatis decretis triplicetn regulam inferre licet:
(A; *Directe procurare abortum immatui uni-t vel cranioto-*

* *Eschbach*, p. 468-469.

¹ *Eschbach*, p. 470-471; *Atia S. Sedis*, XXX, p. 704.

³ */imi du Clergé*, XXIV', 1902, p. 478.

⁴ Quod quidem verum est, etiamsi admitteretur foetum, quamvis vivum, anima rationali adhuc non informari; nam ab *Inuocentio XI*, 2 mart. 1679, damnata est hæc propositio 34 (ap. *Denying.*, n. 1051) :

miam perficere non licet; utraque enim actio est directe occisiva innocentis. Graviter igitur peccant : (a) *puella-gravida*: quæ procurant abortum ne famam amittant aliudve grave malum patiantur; aut *mulieres* quæ, timentes ne gravidæ sint, potiones sumant aliavc media adhibent ut abortum inducant; (b) *medici*, qui directe procurant abortum, etiam ad salvandam matrem; non sunt enim facienda mala, ut eveniant bona r; aliunde alia sunt media ad matri succurrendum opportuna, videlicet partûs acceleratio, et operatio *cæsarea*, quæ hodie, in magnis præsertim civitatibus, ubi periti inveniuntur chirurgi, facile ac tuto perficitur 2.

77- (B) *Licetum est indirefle procurare abortum ex causâ proportionate gravi*; v. g. si mater lethali morbo laboret, qui curari non possit nisi præbeatur remedium ex quo *per accidens* secuturus sit abortus; dummodo hæ conditiones concurrant: (a) morbus sit vere lethalis; (b) remedium directe adhibeatur ad morbum curandum, non autem ad fœtum expellendum; (c) meliori quo fieri potest modo provideatur baptismo et saluti foetus animati.

(C) *Licet accelerationem partus directe procurare*, quando prævidetur infantem vivere posse, *dummodo gravis adsit causa*; nam tali agendi ratione vita infantis non tollitur, sed solum periculo exponitur; quod quidem licitum est quoties id requiritur ad majus periculum ipsius infantis vel mortis avertendum. ♦

78. *Notandum pro praxi*. Cum in nonnullis medicorum Scholis doceatur craniotomiam licere et expedire ad salvan-

“ Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur”. Excommunicatio contra procurantes abortum lata exponitur in *Tr. de Censuris*.

¶ Nec dici valet fœtum esse injustum aggressorem; nam, ut jam suo tempore aiebat *Cangiatnilla*, infans non est invasor injustus, sed a naturâ coælus, cujus autflor est Deus; imo a matre ipsâ coælus, ut ait *D. Huber*. Cfr. *Eschbach*, op. cit., p. 424.

- Hinc hodie multi, etiam acatholici, medici immaturum abortum ac craniotomiam ut quid scientificè antiquatum reprobant : “ Tuer le fœtus, sous prétexte de favoriser l'accouchement, c'est méconnaître les ressources certaines de la chirurgie obstétricale moderne; c'est être arriéré”. Ita *Dr Guermontez*, ap. *Eschbach*, op. cit., p. 389.

dam matris vitam, quidam chirurgi *bonâ fide* eam perficiunt, quando ex diversis adjunôis operatio cæsarea minus opportuna videtur; quo casu, quoad *præteritum* excusantur quidem a peccato, sed prudenter instruendi sunt quoad futurum, juxta regulas in *Tr. de Pænitiâ* traditas.